

שבוע שמע"צ ושמח"ת ופרשת בראשית

(4 - 10 October 15)

כ"א - כ"ז תשרי תשע"ו

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז: ב היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו:
 ג הים ראה ויגם הירדן יסב לאחור: ד ההרים רקדו כאילים גבעות פבני צאן: ה מהלך
 הים פי תנום הירדן תפס לאחור: ו ההרים תרקדו כאילים גבעות פבני צאן: ז מלפני ארון
 חולי ארץ מלפני אלוה יעקב: ח ההפכי הצור אגם מים חלמיש למעיניו מים:

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לנו | יהוה לא לנו פילשמוך תן כבוד על חסדך על אמתך: ב למה יאמרו הגוים
 איהנא אלהיהם: ג ואלהינו בשמים כל אשר חפץ עשה: ד עצביהם כסף וזהב מעשה
 ידי אדם: ה פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: ו אזנים להם ולא ישמעו אף להם
 ולא ירחוץ: ז ידיהם | ולא ימושון רגליהם ולא יתלכו לא יתנוגו בגוונם: ח פמוהם יהיו
 עשיהם כל אשר פתח פהם: ט ישראל פתח ביהוה עזרם ומגנם הוא: י בית אהרן פתחו
 ביהוה עזרם ומגנם הוא: יא יראי יהוה פתחו ביהוה עזרם ומגנם הוא: יב יהוה זכרנו יברך
 יברך את בית ישראל יברך את בית אהרן: יג יברך יראי יהוה הקטנים עם הגדלים: יד יסף
 יהוה עליכם עליכם ועל בניכם: טו פרוכים אתם ליהוה עשה שמים וארץ: טז השמים
 שמים ליהוה והארץ נתן לבני אדם: יז לא הפתים יהללויה ולא פלי ירדי דומה:
 יח ואנחנו | נברך יה מעתה ועד עולם הללויה:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז תשרי, תשט"ו
 ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
 מוה"ר שמעון ברוך שי שו"ב

שלום וברכה!

לאחרי הדומי הארוכה נעם לי לקבל מכתבו מערב הוש"ר... וברך לקחתי ואשיבנו ממחרת
 שבת בראשית, בראשית השנה הבאה עלינו ועל כל ישראל טובה שתהי' שנה מבורכת ומוצלחת בכל
 אחד ואחת בענינו ועניני ב"ב שיחיו, וכיון שכל ישראל ערבים זב"ז, הרי נוסף על הפי' כפשוטו ערבים
 מלשון ערבות, הרי ערב[ות] זו באה ע"י הענין השני שבמלת ערבים מלשון עריבות ונעימות שע"י
 מקבל כל אחד ברצון ערבות בעד חבירו, ובמילא ג"כ הענין השלישי שבמלת ערבים מלשון מעורבים
 זע"ז אשר כולם יחד הם קומה שלימה.

הרי מתאים לזה בודאי יוסיף ג"כ כת"ר כח ועוז בעסקנות צבורית בכלל, ובעזר להחזקת
 המוסדות הק' אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש אשר במרוקה בפרט, וגדול זכות השתדלותו בזה להיות
 צנור וכלי לברכות השי"ת מעל.

בברכה.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיד, קטו ג
- (ג) מאמר ד"ה בראשית ברא אלקים
מברכים החודש מרחשון (מאמר א) היתשכ"ה ה
- (ד) מאמר ד"ה ויכולו השמים והארץ
מברכים החודש מרחשון (מאמר ב) היתשכ"ה יז
- (ה) שיחת ליל שמחת תורה
(קודם הקפות), היתשכ"ה כד
- (ו) שיחת יום שמחת תורה, היתשכ"ה כו
- (ז) שיחת שבת פרשת בראשית, מברכים החודש
מרחשון, היתשכ"ה נח
- (ח) לקוטי שיחות – פרשת בראשית
(בלה"ק) כרד טו סה
- (ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל סט
- (י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בראשית ע
- (יא) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת בראשית עא
- (יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בראשית קיז
- (יג) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת בראשית קיח
- (יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בראשית קל
- (טו) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קלב
- שיעורי רמב"ם**
- (טז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בראשית קלה
- (יז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בראשית קצא
- (יח) – ספר המצוות לשבוע פרשת בראשית רח
- (יט) נביאים וכתובים
ישעיה פרק יג, משלי פרק כ ריא
- (כ) משניות – מסכת טהרות
ביאור קהתי ריג
- (כא) עין יעקב מסכת יומא ריט
- (כב) מסכת נזיר עם ביאורים
מדף מג עד דף מט רכ
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן רמח
- (כד) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רמט
- (כה) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן רנב
- (כו) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי רנג
- (כז) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" רנד
- (כח) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רנה
- (כט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב רנה
- (ל) ספר המאמרים קונטרסים – חלק א
אדמו"ר מוהרי"צ רנו
- (לא) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ רנז
- (לב) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ רנח
- (לג) חומש לקריאה לציבור לשבת פרשת בראשית..רנט
- (לד) לוח זמנים לשבוע פרשת בראשית רסט
- (לה) סדר מצות הדלקת נרות לשמיני עצרת,
שמחת תורה ושבת קודש רעא

42 **בַּתּוֹרָה גַם הֶעֱנָנָן דְּ"כַח מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ",** למרות שאינו
 43 מוגדר כדעים והוראות, עדיין לא מובן מהו הַהִכָּרַח שֶׁעֲנָנָן זֶה יִהְיֶה
 44 הַתְּחַלַּת הַתּוֹרָה, וְלִכְאוּרָה הִנֵּה צָרִיף לְהַתְחִיל אֶת הַתּוֹרָה
 45 מִ"הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם", כפי שרש"י שואל בתחילת פירושו, ויש סיבה
 46 וטעם להתחיל את התורה מ"החדש
 47 הזה לכם" דְּכִיּוֹן שֶׁסֹּדֵר הַתּוֹרָה
 48 הוא מְלַמֵּעֵלָה לְמִטָּה, כיוון
 49 שהתורה ניתנה מלמעלה וירדה למטה,
 50 סדר הדברים בתורה צריך להיות
 51 בהתאם לכך, ולכן צָרִיכָה לְהִיּוֹת
 52 הַתְּחַלָּה של התורה מְעֲנָנָן
 53 שְׁהוּא לְמַעְלָה מִהַנְּהַגַּת
 54 הָעוֹלָם, בְּחִינַת 'דַּעַת עֲלִיּוֹן'
 55 כפי שהעולם נראה ונתפס מצד
 56 למעלה, מצד האלוקות וְיַחְדָּא
 57 עֲלֵאָה יָחוּד ה' וביטול העולמות
 58 בדרגה נעלית (וראה עוד על המושגים
 59 "דעת עליון" ו"יחודא עילאה" במאמר
 60 דיבור-המתחיל "תורה ציוה לנו משה",
 61 יוצא לאור (עם ביאור בדרך אפשר)
 62 בדבר מלכות' לחג הסוכות שנה זו),
 63 שְׁזָהוּ עֲנָנָן דְּ"הַחֲדָשׁ הַזֶּה
 64 לְכֶם", וְאַחֲרֵיכֵן יְכוּל לְהִיּוֹת
 65 בַּתּוֹרָה גַם עֲנָנָן הַשֵּׁיף
 66 לְהַנְּהִיג הָעוֹלָם, שְׁזָהוּ עֲנָנָן
 67 "כַּח מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ",
 68 וְאִם כֵּן, נִשְׁאַרְתָּ עֲדִין
 69 הַשְּׂאֵלָה מַה טַּעַם פֶּתַח
 70 בְּ"בְרֵאשִׁית".

71 (ב) וַיּוֹכֵן זֶה בְּהַקְדָּים בְּאוּר
 72 בְּקֶשֶׁת דָּוִד הַמְּלֹךְ, הַמְּקוֹדֵשׁ
 73 בְּרוּךְ-הוּא, גַּלְ4 עֵינֵי וְאַבִּיטָה
 74 נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ⁵, שֶׁבְּקֶשֶׁה
 75 זו אֵינָה שְׂיָבִין בְּטוֹב אֶת
 76 הַפְּרוּשׁ הַפְּשוּט עַל-פִּי נִגְלָה

1 בפסוק הפותח את התורה נאמר:
 2 **בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ¹, וּפִירֵשׁ**
 3 **רִשׁ"י, אָמַר רַבִּי יִצְחָק לֹא הִנֵּה צָרִיף לְהַתְחִיל אֶת הַתּוֹרָה**
 4 **אֶלָּא מִ"הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם"** שהיא המצוה הראשונה שבה נצטוו בני
 5 ישראל (המצווה לקדש את החדשים)
 6 (כי המצוה לעבר את השנים היא:
 7 שמור את חודש האביב) כו', ומה
 8 טַעַם פֶּתַח בְּ"בְרֵאשִׁית",
 9 מְשׁוּם כַּח מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ
 10 לְתַתּ לָהֶם נִחְלַת גּוֹיִם²,
 11 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הִגִּיד וְסִפֵּר לַעֲמוֹ,
 12 עַם יִשְׂרָאֵל, אֵת סִפּוּר הַבְּרִיאָה שֶׁבְּרָא
 13 אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ כְּדֵי לַתּ לְהַם
 14 עַל-יַדֵּיהֶם אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁבַע
 15 יָיִתָּה נַחֲלָתָם שֶׁל אוֹמוֹת הָעוֹלָם, כְּפִי
 16 מִמַּשְׁוִיךְ שְׂאֵם יֵאֱמָרוּ אוֹמוֹת
 17 הָעוֹלָם לְיִשְׂרָאֵל לְסִטִּים אֲתֶם
 18 כּוֹ' שֶׁכַּבַּשְׁתֶּם אֶת אֶרֶצְךָ שֶׁל שֶׁבַע
 19 הָאוֹמוֹת שִׁישְׁבוּ בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּנֵי
 20 יִשְׂרָאֵל יַעֲנוּ לָהֶם כָּל הָאָרֶץ שֶׁל
 21 הַקְּבִ"ה הִיא כּוֹ' וּבְרִצּוֹנוֹ
 22 נְטִלָה מֵהֶם הָאוֹמוֹת שִׁישְׁבוּ בָּהּ
 23 עֵבֶר, לִפְנֵי כּוּאֵם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 24 לָאָרֶץ, וְנִתְּנָה לָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
 25 וְצָרִיף לְהַבִּינ, הֲלֹא הַתּוֹרָה
 26 הִיא סֵפֶר שֶׁל דִּינִים וְהוֹרָאוֹת
 27 כִּיצַד לְהַתְּנַחַג וְלִקְיִים אֶת מִצְוֹת ה',
 28 וְכִידוּעַ שֶׁתּוֹרָה הִיא מְלִשׁוֹן
 29 הוֹרָאָה³, וּמַהִי הַשְּׂיָכּוֹת
 30 דְּ"כַח מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ"
 31 לְהַעֲנָנָן דְּתּוֹרָה מְלִשׁוֹן
 32 הוֹרָאָה, כְּלוּמַר, מַה עֲנִיין הַמַּעֲנָה
 33 לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם לְגַבֵּי הַבַּעֲלוֹת שֶׁל עַם
 34 יִשְׂרָאֵל עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְתוֹרָה שֶׁהִיא
 35 דִּינִים וְהוֹרָאוֹת?
 36 וּבִיּוֹתֵר יוֹקֶשֶׁה הַשְּׂאֵלָה מִתְּחֻקָּה
 37 עוֹד יוֹתֵר לְאוּר הַעוֹבְדָה שֶׁעֲנָנָן זֶה
 38 הַמְּדַבֵּר עַל הַבַּעֲלוֹת שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל עַל
 39 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא הַתְּחַלַּת
 40 הַתּוֹרָה, וְהִינּוּ, שְׂגַם אִם מִצַּד
 41 אֵיזָה טַעַם צָרִיף לְהִיּוֹת

בס"ד. שבת פרשת בראשית,

מברכים החדש מרחשון (מאמר

א), ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 **בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת**
 2 **הָאָרֶץ¹, וּפִירֵשׁ רִשׁ"י, אָמַר רַבִּי**
 3 **יִצְחָק לֹא הִנֵּה צָרִיף לְהַתְחִיל אֶת הַתּוֹרָה אֶלָּא**
 4 **מִ"הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם" כּוֹ', וְמַה טַּעַם פֶּתַח**
 5 **בְּ"בְרֵאשִׁית", מְשׁוּם כַּח מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לְתַתּ**
 6 **לָהֶם נִחְלַת גּוֹיִם², שְׂאֵם יֵאֱמָרוּ אוֹמוֹת הָעוֹלָם**
 7 **לְיִשְׂרָאֵל לְסִטִּים אֲתֶם כּוֹ' כָּל הָאָרֶץ שֶׁל הַקְּבִ"ה**
 8 **הִיא כּוֹ' וּבְרִצּוֹנוֹ נְטִלָה מֵהֶם וְנִתְּנָה לָנוּ. וְצָרִיף**
 9 **לְהַבִּין, הֲלֹא הַתּוֹרָה הִיא סֵפֶר שֶׁל דִּינִים**
 10 **וְהוֹרָאוֹת, וְכִידוּעַ שֶׁתּוֹרָה הִיא מְלִשׁוֹן הוֹרָאָה³,**
 11 **וּמַהִי הַשְּׂיָכּוֹת דְּ"כַח מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ" לְהַעֲנָנָן**
 12 **דְּתּוֹרָה מְלִשׁוֹן הוֹרָאָה. וּבִיּוֹתֵר יוֹקֶשֶׁה שֶׁעֲנָנָן זֶה**
 13 **הוּא הַתְּחַלַּת הַתּוֹרָה, וְהִינּוּ, שְׂגַם אִם מִצַּד אֵיזָה**
 14 **טַעַם צָרִיף לְהִיּוֹת בַּתּוֹרָה גַם הֶעֱנָנָן דְּ"כַח מַעֲשֵׂיו**
 15 **הִגִּיד לְעַמּוֹ", מַהִי הַהִכָּרַח שֶׁעֲנָנָן זֶה יִהְיֶה**
 16 **הַתְּחַלַּת הַתּוֹרָה, וְלִכְאוּרָה הִנֵּה צָרִיף לְהַתְחִיל**
 17 **אֶת הַתּוֹרָה מִ"הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם", דְּכִיּוֹן שֶׁסֹּדֵר**
 18 **הַתּוֹרָה הוּא מְלַמֵּעֵלָה לְמִטָּה, צָרִיכָה לְהִיּוֹת**
 19 **הַתְּחַלָּה מִעֲנָנָן שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִהַנְּהַגַּת הָעוֹלָם,**
 20 **בְּחִינַת 'דַּעַת עֲלִיּוֹן' וְיַחְדָּא-עֲלֵאָה, שְׁזָהוּ עֲנָנָן**
 21 **דְּ"הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם", וְאַחֲרֵיכֵן יְכוּל לְהִיּוֹת**

22 **בַּתּוֹרָה גַם עֲנָנָן הַשֵּׁיף לְהַנְּהִיג הָעוֹלָם, שְׁזָהוּ עֲנָנָן "כַּח מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ",**
 23 **וְאִם כֵּן, נִשְׁאַרְתָּ עֲדִין הַשְּׂאֵלָה מַה טַּעַם פֶּתַח בְּ"בְרֵאשִׁית".**

24 (ב) וַיּוֹכֵן זֶה בְּהַקְדָּים בְּאוּר בְּקֶשֶׁת דָּוִד הַמְּלֹךְ, גַּלְ4 עֵינֵי וְאַבִּיטָה נִפְלְאוֹת
 25 מִתּוֹרַתְךָ⁵, שֶׁבְּקֶשֶׁה זו אֵינָה שְׂיָבִין בְּטוֹב אֶת הַפְּרוּשׁ הַפְּשוּט עַל-פִּי

(1) בראשית א, א. 2) תהלים קיא, ו. 3) ראה רד"ק לתהלים יט, ת. ס' השרשים להרד"ק ערך ירה. וראה זח"ג נג, ב. 4) תהלים קיט, יח. 5) בהבא לקמן - ראה ד"ה להבין ענין אירוסין ונישואין בתורה דש"פ בראשית תרל"ו (נדפס בסה"מ תרל"ה ח"ב ס"ע תנו ואילך. וראה בהנסמן שם ע' תמו). וראה גם ד"ה תורה צוה, וד"ה צור תעודה - תשי"ט (סה"מ תשי"ט ע' מה ואילך. ע' נא ואילך).

בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

גבוהות ויותר פנימיות בנשמה. וּכְשֶׁם שֶׁבְּאֲדָם המהווה משל לתורה, 43
הַיָּה נוֹסֵף עַל הַנְּשָׁמָה וְהַגּוֹף, יִשְׁנֶם גַּם לְבוֹשִׁים אמצעים 44
שבהם הפנימיות של הנשמה באה לידי ביטוי (המחשבה, הדיבור והמעשה) 45
שֶׁהֵם עֲנִינֵי חִיצוֹנֵי בְּלֶבֶד לגבי הנשמה עצמה, כִּף גַּם בַּתּוֹרָה, 46
שְׁנוֹסֵף עַל גּוֹפֵי תּוֹרָה החלק 47
הגלוי של התורה וְנִשְׁמָתָה 48
דְּאוֹרֵיתָא החלק הפנימי והנסתר 49
שבתורה - יֵשׁ לתורה גַּם עֲנִינֵי 50
הַלְבוּשִׁים שֶׁהֵם סְפוּרֵי 51
מַעֲשִׂוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, דְּאָף שֶׁהֵם 52
הסיפורים שבתורה, לפי המשמעות 53
הפנימית העמוקה שלהם מוֹרִים עַל 54
עֲנִינִים נְעֻלִים בְּיֹתֵר, כְּמוֹ 55
סְפוּר ז' הַמְּלָכִים שֶׁמְּלָכוּ 56
בְּאֲרָץ אֲדוֹם¹⁶, שְׁמוֹרָה לפי 57
המשמעות הפנימית של הדברים עַל 58
ז' מְלָכִין קִדְמָאִין דְּתַהוּ שבעה 59
מלכים קדמונים של עולם התורה, 60
וּמְלָךְ הַשְּׁמִינִי הַדְּרִי¹⁷ שמלך 61
אחרי שבעת המלכים של עולם 62
התורה) הוּא בְּחִינַת הַתִּקּוּן 63
כו'¹⁸, כמבואר בקבלה וחסידות, 64
העולמות במתכונתם הנוכחית, עם 65
'סדר השתלשלות' הדרגתי ומסודר 66
ועשר ספירות שהאורות שלהם 67
מלוכשים בתוך כלים ראויים 68
לקליטתם, נקראים 'עולם התיקון'. 69
ל'תיקון' קדם 'עולם התורה' בו היו 70
אורות מרובים וכלים מועטים, מצב 71
שגרם ל'שבירת הכלים' ו'נפילה' של 72
ניצוצות קדושה ולאוקות לתחומים 73
שמחץ לגבולות הקדושה, ועבודת 74
האדם בלימוד תורה וקיום המצוות 75
מעלה את הניצוצות ש'נפלו' - בחזרה 76
לקדושה, ועל כך מבואר כאן שהכתוב 77
המדבר על שבעה מלכים שמלכו בארץ 78
אדום לפני מלך מלך לבני ישראל הם 79
המלכים שבתוהו (שמספרם שבע, כנגד 80
שבע המידות כפי שהם בעולם התוהו) 81
והמלך השמיני הוא כנגד עולם התיקון 82
וְכֵן סְפוּר הַמְּנַחֵה המתנה 83
של חיות ובהמות, שְׁהוּא עֲנִינֵי הַעֲלָתָה 84

יֹתֵר מֵאֲשֶׁר רְחוּק הַהִשְׁגָּה אי ההבנה בְּלֶבֶד¹¹, שְׁעַל זֶה 1
בתורה כִּי הַמְצָנָה הַזֹּאת גּוֹ' לֹא נִפְלְאָת הִיא מִמֶּךָ 2
ובנוסף לכך היא וְלֹא רְחוּקָה הִיא, הֵינּוּ, שְׁלֹא זֶה בְּלֶבֶד שְׁ"לֹא 3
נִפְלְאָת הִיא", שֶׁזֶה רְחוּק גָּדוֹל והפלאה ורוממות רבה אֲלֵא עוֹד 4
זֹאת, שֶׁגַּם אִפִּילוּ "לֹא רְחוּקָה 5
הִיא" ונמצא ש"פלא" מבטא הבדלה 6
ורוממות יותר מאשר "רחוק". וְזֶהוּ 7
שֶׁבְּנוֹגַע לְבְּחִינַת הַנִּפְלְאוֹת 8
שֶׁבַּתּוֹרָה פְּנִימִית הַתּוֹרָה שֶׁמִּצַּד 9
עצמה היא דבר מרומם ומופלא ביותר 10
צְרִיף דוֹד לְבִקֵּשׁ "גַּל עֵינֵי 11
וְאֶבְיטָה" גּוֹ'. 12
וְהָעֲנִינֵן הוּא, דְּהֵנָּה נִתְבָּאֵר 13
לְעֵיל בְּפִירוּשׁ הַפְּסוּק מֵהַ שֶׁתּוֹב 14
"זֹאת הַתּוֹרָה אֲדָם" על-פי 15
חסידות, שֶׁהַתּוֹרָה נִמְשָׁלָה 16
לְאֲדָם, וְכֵמוֹ שֶׁבְּאֲדָם יֵשׁ גּוֹף וְנִשְׁמָה, וּבְנִשְׁמָה 17
עֲצָמָה יֵשׁ כְּמֵה מְדַרְגּוֹת, כְּמֵאֲמֵר רַבּוֹתֵינוּ ז'ל¹³ 18
חֲמִשָּׁה שְׁמוֹת נִקְרְאוּ לָהּ: נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה חַיָּה 19
וְיַחֲדָה, כְּמוֹ-כֵן יֵשׁ גַּם בַּתּוֹרָה גּוֹפֵי תּוֹרָה 20
וְנִשְׁמָתָא דְּאוֹרֵיתָא. גּוֹפֵי תּוֹרָה הֵם הַלְכוֹת 21
הַתּוֹרָה, שְׁעַל זֶה אָמְרוּ בְּמִשְׁנָה¹⁴ הֵן הֵן גּוֹפֵי 22
תּוֹרָה, וְנִשְׁמָתָא דְּאוֹרֵיתָא הֵם רִזִּין וְסוּדוֹת 23
הַתּוֹרָה, וּבְזֶה גּוֹפָא יֵשׁ בְּחִינַת נִשְׁמָתָא - 24
וְנִשְׁמָתָא לְנִשְׁמָתָא¹⁵, רִזִּין - וְרִזִּין דְּרִזִּין, 25
שֶׁבְּחִינַת נִשְׁמָתָא הִיא לְנִגְדֵי ג' הַבְּחִינּוֹת נֶפֶשׁ רוּחַ 26
נִשְׁמָה, וּבְחִינַת נִשְׁמָתָא לְנִשְׁמָתָא הִיא לְנִגְדֵי 27
בְּחִינַת חַיָּה וְכוּלְלַת גַּם בְּחִינַת יְחִידָה. וְכֵשֶׁם 28
שֶׁבְּאֲדָם, הֵינָה נוֹסֵף עַל הַנְּשָׁמָה וְהַגּוֹף, יִשְׁנֶם גַּם 29
לְבוּשִׁים שֶׁהֵם עֲנִינֵי חִיצוֹנֵי בְּלֶבֶד, כִּף גַּם בַּתּוֹרָה, 30
שְׁנוֹסֵף עַל גּוֹפֵי תּוֹרָה וְנִשְׁמָתָא דְּאוֹרֵיתָא - יֵשׁ 31
גַּם עֲנִינֵי הַלְבוּשִׁים שֶׁהֵם סְפוּרֵי מַעֲשִׂוֹת 32
שֶׁבַּתּוֹרָה, דְּאָף שֶׁהֵם מוֹרִים עַל עֲנִינִים נְעֻלִים 33
בְּיֹתֵר, כְּמוֹ סְפוּר ז' הַמְּלָכִים שֶׁמְּלָכוּ בְּאֲרָץ 34
אֲדוֹם¹⁶, שְׁמוֹרָה עַל ז' מְלָכִין קִדְמָאִין דְּתַהוּ, 35
וּמְלָךְ הַשְּׁמִינִי הַדְּרִי¹⁷ הוּא בְּחִינַת הַתִּקּוּן כו'¹⁸, 36
וְכֵן סְפוּר הַמְּנַחֵה שֶׁשֶּׁלַח יַעֲקֹב לְעִשׂוֹ¹⁹, שְׁהוּא 37
עֲנִינֵי הַעֲלָתָה 'מִין נוֹקְבִין' לְעוֹלָם הַתַּהוּ שְׂיַדַע 38
בְּחִינַת חַיָּה וְכוּלְלַת גַּם בְּחִינַת יְחִידָה שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת הַיּוֹתֵר 39
40
41
42

(11) ראה סה"מ עטר"ת ע' תקפד. תרצ"ב ע' פז. (12) נצבים ל, יא. (13) ב"ר פ"ד, ט. (14) חגיגה י"ד, א. (15) ראה זח"א עט, ב. (16) וישלח לו, לא ואילך. (17) שם, ט. (18) ראה עץ חיים שער ט (שער שבירת הכלים) פ"א ואילך. פ"ח. (19) וישלח לב, יד ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 ומופשטים ולכן צריך סיוע מיוחד מלמעלה שהיו גלויים ומוכנים. וְהִינֵנוּ, 45 שְׁבִנוּגָע לְגַלְיָא דְתוֹרָה, גּוֹפֵי תוֹרָה, אֲכַן אֵין צוֹרֵךְ לְבִקְשָׁה 46 מִיּוֹחֲדָת לזכות להבנה והשגה, בִּינֵן שְׁגַלְיָא דְתוֹרָה בְּאֵה מְצַד 47 עֲצָמָה מְצַד עֲצַם מְהוּתָה בְּהַשְׁגָּה, מַה־שְּׂאִין־כֵּן בְּנוּגָע לְסוּדוֹת 48 הַתּוֹרָה, נִשְׁמָתָא דְאוּרִיתָא,

49 בִּינֵן שְׁהִיא נִשְׁמַת וּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה 50 נְעֻלִית מְגוֹפֵי תוֹרָה בְּעִילוֹי 51 שְׂבָאִין־עֲרוֹף ללא כל יחס 52 והשוואה [כִּמּוֹ בְּאֵדָם שְׁהַנְשָׁמָה 53 היא נְעֻלִית בְּאִין־עֲרוֹף 54 מְהַגוֹף, וְעַד שְׁקִישׁוֹר הַנְשָׁמָה 55 בְּגוֹף הוּא בְּכַח הַמְּפֻלְיָא 56 לְעִשׂוֹת²¹ רק הקרוש-כווץ-הוא 57 שיכול לעשות מעשי פלא, יכול לחבר 58 בין גוף גשמי לנשמה אלוקית למרות 59 שמעלת הנשמה על הגוף היא באיך־ 60 ערוך], הָרִי מְצַד עֲצָמָה נִשְׁמָתָא 61 דְאוּרִיתָא אֵינָה בְּאֵה בְּהַשְׁגָּה, 62 וְלָכֵן יֵשׁ צוֹרֵךְ לְבִקְשָׁה 63 מִיּוֹחֲדָת "גַּל עֵינֵי וְאִבְיִטָּה" 64 גו'. וּפְרוּשׁ "גַּל עֵינֵי" הוּא, 65 שְׂאָף שְׁסוּדוֹת הַתּוֹרָה יִשְׁנָם 66 בְּמִצִּיאוֹת וְהֵם כְּבָר קִימִים, מְפֻלְ- 67 מְקוֹם צְרִיף לְהִיּוֹת "גַּל עֵינֵי" 68 לִפְקוֹחַ אֶת הַעֵינִים בְּאִמְצָעוֹת סִיעַ 69 מִיּוֹחֵד מְלַמְעֵלָה עַל־מִנֵּת שְׁיֻכַּל 70 לְהִבִּיט וּלְרְאוֹתָם, וּכְמֵאֲמַר 71 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בְּמִדְרַשׁ רַבָּה' 72 פְּרֻשֵׁת וּיְרָא²² הַכֹּל כּוֹלֵם 73 בְּחֻזְקַת סוּמִין עֵינֵיהֶם שֶׁלֹּא רְאוּם 74 עַד שֶׁהִקְבִּי"ה מְאִיר אֶת 75 עֵינֵיהֶם, וְהִרְאָהָ שִׁיתְכֵן מִצַּב 76 שְׁבוּ דְבַר קִיִּם בְּמִצִּיאוֹת וּבְכָל זֹאת לֹא 77 רְאוּם אֹתוֹ וְלֹא מְכִירִים בּוּ עַד שִׁישְׁנָה 78 'פְּתִיחַת הַעֵינִים' מְלַמְעֵלָה מִמָּה 79 שְׁכָתוּב בְּהִגֵּר "וַיִּפְקַח אֱלֹקִים 80 אֶת עֵינֵיהֶם וַתֵּרָא בְּאֵר 81 מֵיִם"²³, הִינֵנוּ, שְׁהַבְּאֵר הֵיחָה 82 קִימַת בְּמִצִּיאוֹת קוֹדֵם לָכֵן גַּם לִפְנֵי 83 שְׁהִגֵּר רֵאתָה אוֹתָהּ, רַק שְׁלֹא 84 רֵאתָה אוֹתָהּ, וְעַל־יְדֵי 85 שְׁנִפְקָחוּ עֵינֵיהֶם רֵאתָה אֶת 86 הַבְּאֵר. וְאֵם בְּנוּגָע לְמִצִּיאוֹת

1 'מִין נִקְבִּינִ' מִים נְקִבִּים, הַתְּעוּרוֹת מְצַד מְקַבֵּל הַהַשְׁפָּעָה (הַמוּשָׁג 2 'נוֹקְבָא' מִסְמַל אֶת הַמְּקַבֵּל) לְעוֹלָם הַתְּהוֹ שְׂיָדַע יַעֲקֹב עֵנֵינוּ, שְׁהוּא 3 שִׁיךְ לְעוֹלָם הַתִּיקוֹן, וְשׁוֹרְשׁוֹ שֶׁל עֵשׂוּ הוּא מְעוֹלָם הַתְּהוֹ שְׁלִמְעֵלָה מְעוֹלָם 4 הַתִּיקוֹן כְּמִבְּאֵר בְּתוֹרָה אוּרִיתָא²⁰ לְרַבְּנוּ הַזֶּקֶן פְּרֻשֵׁת וְיִשְׁלַח שִׁיעֲקָב חֲשַׁב

5 שֶׁעֵשׂוּ כְּבָר הַתְּבָרָה וְחִזְרוּ לְשִׁרְשׁוֹ 6 הַנְּעֵלָה בְּעוֹלָם הַתְּהוֹ וְלָכֵן שִׁלַּח 7 מְלֹאכִים לְפָנָיו, כְּלוֹמַר לְדַרְגַּת הַתְּהוֹ 8 שֶׁנִּשְׁמָצַת לִפְנֵי וּלְמַעֲלָה מְדַרְגַּת הַתִּיקוֹן 9 מִתּוֹךְ כּוֹנֵנָה לְהַמְשִׁיךְ אֶת הָאוֹרוֹת 10 הַנְּעֵלִים הַלְלוּ אֱלֹוֵי, לְעוֹלָם הַתִּיקוֹן. 11 מְפֻלְ-מְקוֹם עֵינֵינִים נְעֵלִים 12 אֱלֹוֵי הַמְּרוֹמוֹים בְּסִיפּוֹרֵי הַמַּעֲשִׂוֹת 13 שֶׁבְּתוֹרָה הֵם בְּהַעֲלָם וְלֹא נִיכְרִים 14 בְּגִלּוֹי מִתּוֹךְ סִיפּוֹרֵי הַתּוֹרָה, וְיִמָּה 15 שְׁנִרְאָה בְּגִלּוֹי בְּפִסּוּקֵי הַתּוֹרָה 16 אֵינּוּ אֶלָּא סְפּוּרִים בְּלִבְדָּ, 17 וְלָכֵן נִקְרְאוּ סִיפּוֹרֵי הַתּוֹרָה (בִּיחַס 18 לְהוֹרָאוֹת וּלְהַלְכוֹת שֶׁבְּתוֹרָה) בְּשֵׁם 19 לְבוּשִׁים, בְּדוּגְמַת לְבוּשֵׁי 20 הָאֵדָם שְׁעַם הֵיחָתָם לְפִי מִדַּת 21 הָאֵדָם וְכִיוּן שֶׁהֵם מוֹתָאמִים לְפִי 22 מִידַתּוֹ, מוֹכֵן שִׁישׁ לְהֵם קֶשֶׁר קָרֹב 23 וְהַדּוּק אֹתוֹ, מְכַל־מְקוֹם הָרִי הֵם 24 עֵנֵינֵן חִיצוֹנֵי בְּלִבְדָּ לְגַבֵּי הָאֵדָם 25 עֲצֻמוֹ. וְלְמַעֲלָה מְזָה בְּדַרְגָּה נְעֵלִית 26 יוֹתֵר מִהַסִּיפּוֹרִים שֶׁהֵם לְבוּשִׁים הֵם 27 הַלְכוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהֵם גּוֹפֵי 28 תּוֹרָה, וְעַד לְסוּדוֹת הַתּוֹרָה 29 שֶׁהֵם נִשְׁמָתָא דְאוּרִיתָא שֶׁהֵם 30 בְּדַרְגָּה נְעֵלִית יוֹתֵר מְגוֹפֵי הַתּוֹרָה, וְעַד 31 לְרִזּוֹן דְרִזּוֹן שֶׁהֵם בְּחִינַת 32 נִשְׁמָתָא לְנִשְׁמָתָא וְהֵם בְּדַרְגָּה 33 נְעֵלִית יוֹתֵר מִרִזּוֹן דְאוּרִיתָא, כְּפִנְזָךְ 34 לְעִיל.

1 יַעֲקֹב עֵנֵינוּ, כְּמִבְּאֵר בְּתוֹרָה אוּרִיתָא²⁰, מְפֻלְ-מְקוֹם 2 עֵינֵינִים נְעֵלִים אֱלֹוֵי הֵם בְּהַעֲלָם, וְיִמָּה שְׁנִרְאָה 3 בְּגִלּוֹי אֵינּוּ אֶלָּא סְפּוּרִים בְּלִבְדָּ, וְלָכֵן נִקְרְאוּ 4 בְּשֵׁם לְבוּשִׁים, בְּדוּגְמַת לְבוּשֵׁי הָאֵדָם שְׁעַם 5 הֵיחָתָם לְפִי מִדַּת הָאֵדָם, הָרִי הֵם עֵנֵינֵן חִיצוֹנֵי 6 בְּלִבְדָּ. וְלְמַעֲלָה מְזָה הֵם הַלְכוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהֵם 7 גּוֹפֵי תּוֹרָה, וְעַד לְסוּדוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהֵם נִשְׁמָתָא 8 דְאוּרִיתָא, וְעַד לְרִזּוֹן דְרִזּוֹן שֶׁהֵם בְּחִינַת נִשְׁמָתָא 9 לְנִשְׁמָתָא, כְּפִנְזָךְ לְעִיל. וְעַל זֶה בְּקֶשׁ דְּדוּד "גַּל 10 עֵינֵי וְאִבְיִטָּה נְפֻלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ", נְפֻלְאוֹת דְרִקָּא, 11 דְרִקָּא עַל סוּדוֹת הַתּוֹרָה עַד לְרִזּוֹן דְרִזּוֹן 12 שֶׁבְּתוֹרָה, שְׁעֵלִיהֶם צְרִיף לְבִקְשָׁה מִיּוֹחֲדָת 13 שִׁיבְאוּ בְּהַשְׁגָּה. וְהִינֵנוּ, שְׁבִנוּגָע לְגַלְיָא דְתוֹרָה, 14 גּוֹפֵי תוֹרָה, אֵין צוֹרֵךְ לְבִקְשָׁה מִיּוֹחֲדָת, בִּינֵן 15 שְׁגַלְיָא דְתוֹרָה בְּאֵה מְצַד עֲצָמָה בְּהַשְׁגָּה, מַה־ 16 שְּׂאִין־כֵּן בְּנוּגָע לְסוּדוֹת הַתּוֹרָה, נִשְׁמָתָא 17 דְאוּרִיתָא, בִּינֵן שְׁהִיא נְעֻלִית מְגוֹפֵי תוֹרָה בְּעִילוֹי 18 שְׂבָאִין־עֲרוֹף [כְּמּוֹ בְּאֵדָם שְׁהַנְשָׁמָה היא נְעֻלִית 19 בְּאִין־עֲרוֹף מְהַגוֹף, וְעַד שְׁקִישׁוֹר הַנְשָׁמָה בְּגוֹף 20 הוּא בְּכַח הַמְּפֻלְיָא לְעִשׂוֹת²¹], הָרִי מְצַד 21 עֲצָמָה אֵינָה בְּאֵה בְּהַשְׁגָּה, וְלָכֵן יֵשׁ צוֹרֵךְ 22 לְבִקְשָׁה מִיּוֹחֲדָת "גַּל עֵינֵי וְאִבְיִטָּה" גו'. וּפְרוּשׁ 23 "גַּל עֵינֵי" הוּא, שְׂאָף שְׁסוּדוֹת הַתּוֹרָה יִשְׁנָם 24 בְּמִצִּיאוֹת, מְפֻלְ-מְקוֹם צְרִיף לְהִיּוֹת "גַּל עֵינֵי" 25 שְׁיֻכַּל לְהִבִּיט וּלְרְאוֹתָם, וּכְמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל 26 בְּמִדְרַשׁ רַבָּה' פְּרֻשֵׁת וּיְרָא²² הַכֹּל בְּחֻזְקַת סוּמִין 27 עַד שֶׁהִקְבִּי"ה מְאִיר אֶת עֵינֵיהֶם, וְהִרְאָהָ מִמָּה 28 שְׁכָתוּב בְּהִגֵּר "וַיִּפְקַח אֱלֹקִים אֶת עֵינֵיהֶם וַתֵּרָא 29 בְּאֵר מֵיִם"²³, הִינֵנוּ, שְׁהַבְּאֵר הֵיחָה קוֹדֵם לָכֵן, רַק 30 שְׁלֹא רֵאתָה אוֹתָהּ, וְעַל־יְדֵי שְׁנִפְקָחוּ עֵינֵיהֶם 31 רֵאתָה אֶת הַבְּאֵר. וְאֵם בְּנוּגָע לְמִצִּיאוֹת שֶׁל בְּאֵר 32 גְּשָׁמִית בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּצָרָף לְהִיּוֹת וַיִּפְקַח אֱלֹקִים

35 וְעַל זֶה בְּקֶשׁ דְּדוּד "גַּל עֵינֵי 36 וְאִבְיִטָּה נְפֻלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ", 37 נְפֻלְאוֹת דְרִקָּא וְרִי"ק וְאִמְרוּ 38 בְּבִשְׁתֵּי "נְפֻלְאוֹת", דְרִקָּאֵי שֶׁהַכּוֹנֵנָה 39 היא עַל סוּדוֹת הַתּוֹרָה עַד 40 לְרִזּוֹן דְרִזּוֹן שֶׁבְּתוֹרָה, 41 שְׁעֵלִיהֶם צְרִיף לְבִקְשָׁה 42 מִיּוֹחֲדָת שִׁיבְאוּ בְּהַשְׁגָּה כִּי 43 מְצַד מְהוּתָם הֵם עֵינֵינֵי סוּד נְעֵלִים

בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שֶׁל בָּאֵר גְּשָׁמִית בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּצָרָךְ לְהִיּוֹת וַיִּפְקַח אֱלֹקִים
2 אֶת עֵינֶיהָ וְלֹוּלִי זֹאת לֹא הִיְתָה הַגֵּר רֹאֵה אֶת הַבָּאֵר, עַל-אֲחַת-כַּמֶּה-
3 וְכַמֶּה שֶׁבְּנוֹגַע לְסוּדוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהֵם דָּבָר נִסְתָּר וְנֹעַלִים צָרִיךְ
4 לְהִיּוֹת "גַּל עֵינֵי וְאֲבִיטָה" גו'.
- 5 (ג) וּבִזְהָ יוּכָן כְּלָלוֹת הַהִפְרָשׁ
6 הַהַבְדֵּל הַכְּלָלִי בֵּין אַרְוִסִין תַּחֲלִיל
7 הַקֶּשֶׁר בֵּין הַחֲתָן וְהַכְּלָה לְנִשְׂוֹאִין
8 הַקֶּשֶׁר הַיּוֹתֵר פְּנִימִי בִּינֵיהֶם כְּמוֹ
9 שֶׁהֵם בַּתּוֹרָה²⁴, כִּידוּעֵ²⁵
10 בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁתּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב
11 נִקְרָאת בְּשֵׁם חֲתָן, וְתּוֹרָה
12 שֶׁבְּעַל-פִּה נִקְרָאת בְּשֵׁם כְּלָה, וְהַהִשְׁפָּעָה
13 וְהַהִשְׁפָּעָה שֶׁנִּמְשָׁקֶת מִתּוֹרָה
14 שֶׁבְּכַתָּב לְתּוֹרָה שֶׁבְּעַל-פִּה
15 וְהָרִי גַם כִּפְשׁוּטוֹ הַתּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב הִיא
16 הַמְקוּר שֶׁלְעוּי מְבוֹסֶסֶת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל-
17 פִּה הִיא בְּדוּגְמַת הַהִשְׁפָּעָה
18 מִחֲתָן לְכָלָה, שִׁישׁ בַּה ב' ¹⁹
19 אֹפְנִים, אַרְוִסִין וְנִשְׂוֹאִין,
20 וְהִינּוּ, שֶׁעֲנָן הָאֲרוִסִין הוּא
21 הַתְּקִשְׁרוֹת בֵּין הַחֲתָן וְהַכְּלָה רַק
22 בְּאֹפֶן שְׂאוֹסְרָה אֲכוּלֵי עֲלָמָא
23 שֶׁהַחֲתָן (הַמְקוּרֵשׁ אֶת הַכְּלָה וְאוֹמֵר
24 "הָרִי אֶת מְקוּרְשֶׁת לִי", לִי בַלְבָּד) אוֹסֵר
25 אוֹתָהּ לְכָל הָעוֹלָם, אֲבָל בְּשֵׁלֵב זֶה
26 שֶׁל הָאֲרוִסִין עֲדִין לֹא נֶעֱשֶׂה
27 עֲנָן הַיַּחְוּד הַפְּנִימִי בֵּין הַחֲתָן
28 וְהַכְּלָה וְכו', וְאִם כֵּן, הָרִי זֶה
29 הָאֲרוִסִין כְּשֶׁלְעִצְמֹם עֲנָן חִיצוֹנִי
30 בַלְבָּד, וְאֲחֵר-כֵּךְ בְּשֵׁלֵב הַבָּא
31 הוּא עֲנָן הַנִּשְׂוֹאִין שֶׁהוּא
32 עֲנָן שֶׁל הַמְשָׁכָה וְהַשְׁפָּעָה
33 פְּנִימִית מִהַחֲתָן אֶל הַכְּלָה, שֶׁזֶּהוּ
34 עֲנָן הַזּוּיג וְהַיַּחְוּד, עַד
35 שֶׁ"וְהָיָה לְבָשָׂר אֶחָד"²⁶, עַל-
36 יָדֵי עֲנָן הַהוֹלְדָה בְּדוּמָה לֹו
37 כו'.
- 38 וְכַמּוֹ-כֵן יֵשׁ ב' אֹפְנִים שֶׁהֵם
39 שְׁנֵי שְׁלֵבִים שׁוֹנִים בְּהַמְשָׁכָה
40 וְהַשְׁפָּעָה מִתּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב
41 לְתּוֹרָה שֶׁבְּעַל-פִּה, הַשְּׁלֵב
42 הָרַאשׁוֹן הוּא הַמְשָׁכָה חִיצוֹנִית
- שֶׁנִּקְרָאת בְּשֵׁם אַרְוִסִין, וְהַשְּׁלֵב הַשְּׁנִי הוּא וְהַמְשָׁכָה פְּנִימִית
שֶׁנִּקְרָאת בְּשֵׁם נִשְׂוֹאִין. וְזֶהוּ כְּלָלוֹת הַחֲדוּשׁ דְּלַעֲתִיד-לְבָא
שֶׁל יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ שֶׁאֵזַז יְהִיָּה עֲנָן הַנִּשְׂוֹאִין, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁷
בְּנִבְיֹאת הוֹשֵׁעַ בַּיּוֹם הַהוּא גו' בִּימֹת הַמְּשִׁיחַ תִּקְרָאִי כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל
תִּקְרָא לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אִישִׁי גו',
הָרִי שֶׁלְעַתִּיד לְבֹא הַקֶּשֶׁר בֵּין הַקְּדוּשׁ-
בְּרוּךְ-הוּא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה בְּדוּגְמַת
עֲנָן הַנִּשְׂוֹאִין כִּי מֵה שֶׁנִּמְשָׁקֶת
וְנִשְׁפָּע מִתּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב לְתּוֹרָה
שֶׁבְּעַל-פִּה בְּזִמְנָן הַזֶּה זְמַן הַגְּלוּת
הוּא רַק הַמְשָׁכָה חִיצוֹנִית,
שֶׁהוּא עֲנָן גּוֹפֵי תּוֹרָה
בַלְבָּד²⁸ וְאִילוּ הַפְּנִימִיּוֹת נִעְלַמְת
וְנִסְתָּרָת וְאִינָה גְלוּיָה בְּתוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב,
מֵה-שְׂאִין-כֵּן לַעֲתִיד-לְבָא
תַּהֲיָה הַמְשָׁכָה פְּנִימִית מִתּוֹרָה
שֶׁבְּכַתָּב הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל-פִּה, שֶׁזֶּהוּ
עֲנָן נִשְׂמָתָא - וְנִשְׂמָתָא
לְנִשְׂמָתָא דְּאוּרִיתָא, סוּדוֹת
הַתּוֹרָה עַד לְרִזִין דְּרִזִין
שֶׁיִּתְגַּלּוּ כָל הָעֲנָנִים שְׂכִיּוֹם הֵם
בְּהַעֲלֵם לַעֲתִיד-לְבָא.
וְהָעֲנָן בְּזָה²⁹, דְּהֵנָּה, תּוֹרָה
שֶׁבְּעַל-פִּה הִיא הַגִּילּוּי
דְּתּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב, וְהִינּוּ, שֶׁכָּל
הָעֲנָנִים דְּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל-פִּה
כְּלוּלִים וְכַבֵּר קִיּוּמִים, אִי כִי בְּהַעֲלֵם,
בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב, כְּלָשׁוֹן
הַיְדוּעַ בְּגִמְרָא³⁰ מְנָא הָנִי
מִלִּי: דְּאָמַר קְרָא כו', מֵהִיכֵן
הַדְּבָרִים הַלְלוּ, כְּלוֹמַר מֵהוּ הַמְקוּר
לְהַלְכָה כּוֹז אוֹ אַחֲרָת, וְהַתּוֹשֵׁבָה הִיא
כִּי אִמַר הַמְקוּרָא, הַפְּסוּק אֲלָא
שֶׁבְּהִיּוֹתֵם הַלְכוֹת אִלוּ בַּתּוֹרָה
שֶׁבְּכַתָּב הָרִי הֵם בְּהַעֲלֵם וְגַם
מַצּוֹת הַתּוֹרָה כְּתוּבוֹת בְּקִצּוֹר רַב וְלֹא
- 1 (ג) וּבִזְהָ יוּכָן כְּלָלוֹת הַהִפְרָשׁ
2 אֶת עֵינֶיהָ, עַל-אֲחַת-כַּמֶּה-וְכַמֶּה שֶׁבְּנוֹגַע לְסוּדוֹת
3 הַתּוֹרָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת "גַּל עֵינֵי וְאֲבִיטָה" גו'.
- 4 (ג) וּבִזְהָ יוּכָן כְּלָלוֹת הַהִפְרָשׁ בֵּין אַרְוִסִין
5 לְנִשְׂוֹאִין כְּמוֹ שֶׁהֵם בַּתּוֹרָה²⁴,
6 כִּידוּעֵ²⁵ שֶׁתּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב נִקְרָאת בְּשֵׁם חֲתָן,
7 וְתּוֹרָה שֶׁבְּעַל-פִּה נִקְרָאת בְּשֵׁם כְּלָה, וְהַהִשְׁפָּעָה
8 שֶׁנִּמְשָׁקֶת מִתּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב לְתּוֹרָה שֶׁבְּעַל-פִּה הִיא
9 אֹפְנִים, אַרְוִסִין וְנִשְׂוֹאִין, וְהִינּוּ, שֶׁעֲנָן הָאֲרוִסִין
10 הוּא רַק בְּאֹפֶן שְׂאוֹסְרָה אֲכוּלֵי עֲלָמָא, אֲבָל עֲדִין
11 לֹא נֶעֱשֶׂה עֲנָן הַיַּחְוּד וְכו', וְאִם כֵּן, הָרִי זֶה עֲנָן
12 חִיצוֹנִי בַלְבָּד, וְאֲחֵר-כֵּךְ הוּא עֲנָן הַנִּשְׂוֹאִין
13 שֶׁהוּא עֲנָן שֶׁל הַמְשָׁכָה וְהַשְׁפָּעָה פְּנִימִית, שֶׁזֶּהוּ
14 עֲנָן הַזּוּיג וְהַיַּחְוּד, עַד שֶׁ"וְהָיָה לְבָשָׂר אֶחָד"²⁶,
15 עַל-יָדֵי עֲנָן הַהוֹלְדָה בְּדוּמָה לֹו כו'. וְכַמּוֹ-כֵן יֵשׁ
16 ב' אֹפְנִים בְּהַמְשָׁכָה מִתּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב לְתּוֹרָה
17 שֶׁבְּעַל-פִּה, הַמְשָׁכָה חִיצוֹנִית שֶׁנִּקְרָאת בְּשֵׁם
18 אַרְוִסִין, וְהַמְשָׁכָה פְּנִימִית שֶׁנִּקְרָאת בְּשֵׁם
19 נִשְׂוֹאִין. וְזֶהוּ כְּלָלוֹת הַחֲדוּשׁ דְּלַעֲתִיד-לְבָא שֶׁאֵזַז
20 יְהִיָּה עֲנָן הַנִּשְׂוֹאִין, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁷ בַּיּוֹם הַהוּא
21 גו' תִּקְרָאִי אִישִׁי גו', כִּי מֵה שֶׁנִּמְשָׁקֶת מִתּוֹרָה
22 שֶׁבְּכַתָּב לְתּוֹרָה שֶׁבְּעַל-פִּה בְּזִמְנָן הַזֶּה הוּא רַק
23 הַמְשָׁכָה חִיצוֹנִית, שֶׁהוּא עֲנָן גּוֹפֵי תּוֹרָה
24 בַלְבָּד²⁸, מֵה-שְׂאִין-כֵּן לַעֲתִיד-לְבָא תַּהֲיָה
25 הַמְשָׁכָה פְּנִימִית, שֶׁזֶּהוּ עֲנָן נִשְׂמָתָא - וְנִשְׂמָתָא
26 לְנִשְׂמָתָא דְּאוּרִיתָא, סוּדוֹת הַתּוֹרָה עַד לְרִזִין
27 דְּרִזִין שֶׁיִּתְגַּלּוּ לַעֲתִיד-לְבָא.
- 28 וְהָעֲנָן בְּזָה²⁹, דְּהֵנָּה, תּוֹרָה שֶׁבְּעַל-פִּה הִיא הַגִּילּוּי דְּתּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב, וְהִינּוּ,
29 שֶׁכָּל הָעֲנָנִים דְּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל-פִּה כְּלוּלִים בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב, כְּלָשׁוֹן
30 הַיְדוּעַ בְּגִמְרָא³⁰ מְנָא הָנִי מִלִּי: דְּאָמַר קְרָא כו', אֲלָא שֶׁבְּהִיּוֹתֵם בַּתּוֹרָה
31 שֶׁבְּכַתָּב הָרִי הֵם בְּהַעֲלֵם, וְהַתְּגַלּוּתֵם הִיא בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל-פִּה. וְעֲנָן זֶה הוּא הֵן

(24) בהבא לקמן - ראה גם סה"מ תרל"ה שם ס"ע תמו ואילך. (25) ראה לקו"ת ברכה צד, א ואילך. (26) בראשית ב, כד.

(27) הושע ב, יח. (28) ראה יהל אור ע' תסא. (29) ראה גם סה"מ תרל"ה שם ע' תמו. (30) ברכות ל, ב. ובכ"מ.

ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון (מאמר א), ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 פירוט ההלכות, והתגלותם של הפרטים היא בתורה שבעל-פה.
 2 וענין זה הוא הן בנוגע לפרושי המקראות, והן בנוגע
 3 לדיני והלכות התורה, שבתורה שבכתב הם שני הדברים הללו
 4 (גם פירוט הפסוקים וגם פרטי ההלכות) בהעלם ואינם נראים וניכרים מתוך
 5 הפסוקים עצמם, ודוקא תורה
 6 שבעל-פה היא המקראת 1 בנוגע לפרושי המקראות, והן בנוגע לדיני
 7 ומפרטת, היינו מביאה מהעלם אל 2 והלכות התורה, שבתורה שבכתב הם בהעלם,
 8 הגילוי, פרושי המקראות 3 ודוקא תורה שבעל-פה היא המקראת פרושי
 9 ופרטי דיני הלכות התורה, 4 המקראות ופרטי דיני הלכות התורה, שעל-ידי-זה
 10 שעל-ידי-זה יודעים מהו 5 זה יודעים מהו הרצון העליון שבמצות
 11 הרצון העליון שבמצות 6 התורה³¹ שבפסוקי התורה שבכתב
 12 הוא בהעלם (כמבואר באגרת הקודש'³¹ שבפסוקי התורה שבכתב
 13 שבספר התניא, סימן כט: "... רצון 7
 14 העליון ברוך הוא המלושב בתרי"ג 8 דתורה שבכתב, ובכללות הוא בחינת האותיות
 15 מצוות שבתורה שבכתב הוא מופלא 9 בלבד, פי'דוע³² שיש טעמים נקודות תגין
 16 ומכוסה טמיר ונעלם ואינו מתגלה אלא 10 ואותיות, ומה שנתגלה³³ בתורה שבעל-פה הוא
 17 בתורה שבעל-פה כמו מצות תפילין 11 רק בחינת האותיות, וגם מה שנתגלה מבחינת
 18 על-דרך משל שנאמר בתורה שבכתב 12 הנקודות [שמצד זה מצינו ב' הדעות ד'יש אם
 19 וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות 13 למקרא" או "יש אם למסורת"³⁴], הרי זה רק
 20 בין עיניך והוא מאמר סתום ונעלם 14 מעט מזעיר, והינו, שהנקודות שנתגלו הן אלה
 21 שלא פירש הכתוב איך ומה לקשור 15 השיכות להאותיות³⁵, ובדוגמת בחינת נפש
 22 ומהו טוטפות והיכן הוא בין עיניך 16 (הדרגא היותר תחתונה שבנשמה) השיכת
 23 ועל-ידך עד שפירשה תורה שבעל-פה 17 לגוף, אבל כללות ענין הנקודות לא נתגלה,
 24 שצריך לקשור בית אחד על היד ה' 18 ובפרט בחינת התגין שלמעלה מהנקודות -
 25 בתים על הראש ובתוכם ד' פרשיות 19 שבודאי לא נתגלו. ומה שאמרו רבותינו ז"ל³⁶
 26 והבתים יהיו מעור מעורב ומרובעים 20 שרבי עקיבא היה דורש על פל קוץ וקוץ תלי
 27 דוקא ומקושרים ברצועות של עור 21 תלים של הלכות, הרי ענין זה היה אופן לימודו
 28 שחורות דוקא וכל שאר פרטי הלכות 22 של רבי עקיבא בלבד, אבל בכללות נתגלה רק
 29 עשיית התפילין שנאמרו בעל-פה, ועל 23 בחינת האותיות והנקודות, ואפילו אצל רבי
 30 ידך היא הזרוע דוקא ולא כף היד ובין 24 עקיבא נתגלה רק ענין התגין, אבל טעמי תורה
 31 ענין זה קדקוד ולא המצת. וכן כל 25 לא נתגלו כלל עדן. וזהו שבזמן הזה נתגלה
 32 מצוות שבתורה בין מצוות עשה בין 26 פה כמצוות לא-תעשה שנאמר בשבת לא-תעשה מלאכה ולא פירש מה היא
 33 מצוות לא תעשה אין גלויות וידועות אלא על-ידי תורה 27 מלאכה ובתורה שבעל-פה נתפרש שהן ל"ט מלאכות הידועות ולא טלטול
 34 ומפורשות אלא על-ידי תורה שבעל 28 אבנים וקורות כבדות וכיוצא בהן כל המצוות בין מצוות עשה בין מצוות
 35 לא-תעשה הן סתומות ולא מפורשות וגלויות וידועות אלא על-ידי תורה 29 לא-תעשה הן סתומות ולא מפורשות וגלויות וידועות אלא על-ידי תורה
 36 (שבעל-פה...)
 37 אמן, כל מה שנמשך מהתורה שבכתב ומתגלה בתורה 30
 38 שבעל-פה הוא רק בחינת החיצונית דתורה שבכתב, 31

(31) ראה גם אגה"ק סוסכ"ט (קנ, ב ואל"ך). (32) ראה עץ חיים שער ה (שער טנת"א) פ"א. (33) ראה אוה"ת וארא ח"ז ע' ב'תקנח. ע' ב'תקעה. סה"מ תרל"ג ח"א ע' קנו. תרל"ט ח"א ע' קכ. תר"ם ח"א ע' פה. (34) קידושין יח, ב. (35) בזכרון אחדים - שכללות ענין הנקודות שייך להאותיות. (36) מנחות כט, ב.

ביאור בדרך אפשר

44 אפילו לאחר שהמים כבר קיבלו גוון מסויים ו'צויר' מסויים בהתאם לכלי שבו
 45 ניתנו אֶפְשָׁר להוציא אותם מהכלי הנוכחי ואז ליתנם בכלי אחר
 46 שָׂאז לשַׁתְּנָה הַגּוֹן וְהַצְּוִיר שְׁלָהֶם בהתאם לגוון ול'צויר' של הכלי
 47 השונה, וְכֵן הוא גם בַּנְּקוּדָה הַשְּׁכֵלִית כאשר הרעיון השכלי הוא
 48 עדיין בבחינת נקודה שֶׁאֶפְשָׁר עֲדִין
 49 לְהַטוֹתָהּ וּלְהַסְבִּירָהּ בְּכִמָּה
 50 אופנים שונים מאד זה מזה כו'.
 51 ובחינת הַבְּרָק הַמְּבָרִיק שֶׁהיא
 52 לְמַעַלָּה גם מִהַנְּקוּדָה
 53 הַשְּׁכֵלִית היא דוּגְמַת עֲנִין
 54 ה'אור' שְׁלִמְעֵלָה גם מ'מים',
 55 שְׂאִינוּ בַּבְּחִינַת מְצִיאוֹת כָּלֵל
 56 ובעוד שהמים, גם כשהם זורמים ואינם
 57 בכלי, יש להם צורה והגדרה מסוימת,
 58 ה'אור' הוא דבר מופשט ואין לו
 59 מציאות מוגדרת. וְהִינוּ, שֶׁג'
 60 הַעֲנִינִים ד'אור' מ'מים' רְקִיע'
 61 מורים על סדר הַמְּשָׁכָה,
 62 שְׁכָל הַמְּשָׁכָה של הארה והשפעה
 63 אלוּקִית מלמעלה למטה היא בְּסֵדֶר
 64 זֶה, שֶׁתְּחִלָּה הַעֲנִין הוא
 65 בְּאוֹפֵן שֶׁל 'אור' שאין לו מציאות
 66 מוגדרת, וְכַשְׁנִמְשָׁךְ לְמִטָּה יוֹתֵר
 67 הָרִי זֶה בְּאוֹפֵן שֶׁל 'מים' שיש
 68 להם מציאות אבל היא מתחלפת
 69 בהתאם לכלי בו הם נתונים, וְעַד
 70 שָׂבָא בְּצִוִּיר גָּמוּר שָׂאז הוא
 71 כְּמוֹ 'רְקִיע'
 72 מוגדרת, וְכַנְּזָכָר לְעִיל בְּסֵדֶר
 73 הַמְּשָׁכָה הַשְּׁכָל, שֶׁתְּחִלָּה הוא
 74 בְּאוֹפֵן שֶׁל הַבְּרָקָה - כְּמוֹ
 75 'אור', וְאַחֲרֵי־כֵן בָּא בְּאוֹפֵן
 76 שֶׁל נְקוּדָה - כְּמוֹ מ'מים', וְעַד
 77 שָׂבָא בְּהַשְּׁגָה מְפוֹרֶטֶת - כְּמוֹ

ביאור בדרך אפשר

1 דְּתוֹרָה שְׂבֻכְתָּב, שֶׁזָּהוּ עֲנִין הָאֲרוֹסִין בְּלִבְד, וּלְעֵתִיד־לְבָא
 2 שֶׁיִּתְגַּלֵּי גַם טְעָמֵי תוֹרָה, הוא עֲנִין הַנְּשׂוֹאִין.
 3 (ד) וְבִאֹר הַעֲנִין בְּפִרְטִיּוֹת יוֹתֵר³⁷, דְּהֵנָּה, הַמְּשָׁכָה הַתוֹרָה
 4 מלמעלה למטה בָּאָה בְּכִמָּה מְדַרְגּוֹת, וְכִמוֹ כְּלָלוֹת הַמְּשָׁכָה
 5 הַשְּׁכָל שגם היא באה בהתגלות
 6 בכמה דרגות, שֶׁתְּחִלָּתָהּ הַמְּשָׁכָה
 7 וההתגלות של השכל מִפְּתַח
 8 הַמְּשָׁכָה הַיָּסוּדִית הַבְּרָקָה בְּלִבְד
 9 של הרעיון, כְּמוֹ בְּרָק הַמְּבָרִיק,
 10 וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאָה בַּנְּקוּדָה
 11 שְׁכֵלִית שיש בה רעיון שכלי מסויים,
 12 אֲלָא שְׂגַם הַנְּקוּדָה הַשְּׁכֵלִית
 13 כיוון שהיא נקודה ראשונית בלבד,
 14 אֶפְשָׁר לְהַטוֹתָהּ וּלְהַסְבִּירָהּ
 15 בְּכִמָּה אופנים ועדיין אין כאן
 16 רעיון שלם מסודר וברור, וְאַחֲרֵי־כֵן
 17 בָּאָה הַנְּקוּדָה הַרְאֵשׁוֹנִית, נְקוּדַת
 18 הַחֲכֵמָה, בַּבְּחִינַת בִּינָה שֶׁהיא
 19 הַשְּׂגָה גְּמוּרָה וּמְפוֹרֶטֶת כו'.
 20 וְג' עֲנִינִים אֵלּוּ: הַבְּרָקָה, הַנְּקוּדָה
 21 והדבר השלם והמפורט נְקִירָאִים
 22 'אור' מ'מים' רְקִיע'³⁸,
 23 דְּרְקִיע' עֲנִינוּ אֶגְלִידוֹ מִיָּא'
 24 כְּפִאוֹ הַמִּים, דְּלֹא כְּפִיִּים וְגִילִים
 25 דְּנִינְדִי וְאֲזִלִי שֶׁהם נדים בתנועה
 26 והולכים וזורמים לְכָל צַד,
 27 וְדוּגְמָתוֹ בַּעֲנִין הַשְּׁכָל,
 28 שְׂבֻכְאֶשֶׁר בָּא הַרְעִיּוֹן הַשְּׁכֵלִי
 29 בְּהַשְּׁגָה גְּמוּרָה שֶׁלמה
 30 וּמְפוֹרֶטֶת, בַּחֲבִינַת בִּינָה, הָרִי
 31 זֶה כְּמוֹ רְקִיע' דְּאֶגְלִידוֹ מִיָּא'
 32 ויש לו תבנית ברורה ומוגדרת, מִדֵּ-
 33 שְׂאִין־כֵּן הַנְּקוּדָה הַשְּׁכֵלִית של
 34 הַחֲכֵמָה שֶׁלמעלה מהבינה שֶׁאֶפְשָׁר
 35 עֲדִין לְהַטוֹתָהּ וּלְהַסְבִּירָהּ
 36 בְּכִמָּה אופנים שונים, הָרִי זֶה
 37 כְּמוֹ הַמִּים דְּנִינְדִי וְאֲזִלִי לְכָל
 38 צַד, ואין להם תבנית מוגדרת, וְגַם
 39 אֵין לָהֶם גּוֹן צֶעֶב וְצִוִּיר דְּמוֹת
 40 ותבנית, עַד שְׁנוֹתָנִים אוֹתָם את
 41 הַמִּים הַזּוֹרְמִים לְכָל הַכִּיּוּנִים בְּכָלִי,
 42 שָׂאז נַעֲשֶׂה בָּהֶם כְּמוֹ הַגּוֹן
 43 וְהַצְּוִיר שֶׁל הַכָּלִי, אֲכָל גַּם אֵז

(37) בהבא לקמן - ראה גם ד"ה והענין הוא דהנה יש ג' בחי' אור מים רקיע דשמח"ת תרל"ו (סה"מ תרל"ה שם ע' תנא ואילך). (38) ראה ספר הערכים חב"ד בערכו (ח"ג ע' תא ואילך), ובהנסמן שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 'רְקִיעַ' כמבואר לעיל. וכן הוא גם בהמשכת הטפה מהאב שגם
2 בה קיימים שלושה שלבים אלו, שבהיותה כלולה במח אֵינָה
3 מְצִיאֹת שֶׁל טֶפֶה גְשָׁמִית כָּלָל, וְהִיא בְּבַחֲנֵינָה 'אֹר'.
4 וְאַחֲרֵיכֵן בָּאָה בְּבַחֲנֵינָה 'מִים', הֵינּוּ, שְׁנַעֲשִׂית מְצִיאֹת
5 טֶפֶה גְשָׁמִית, אֲלֵא שְׁעֲדִין
6 אֵין פֶּה צִיּוֹר מְפוֹרֵט, שְׁהָרִי
7 בְּאַרְבָּעִים יוֹם הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁל
8 הַהִירִין עֲדִין מוֹעִילָה תְּפִלָּה
9 לְשָׁנוֹת מְנַקֶּבֶה לְזָכֵר כו'³⁹, כִּי
10 הַמְצִיאֹת שֶׁל הַעוֹבֵר עֲדִין לֹא מוֹגֵדֶת
11 בְּצִיּוֹר' שֶׁלֹּם וְהוּא בְּדוּגְמַת
12 הַמִּים דְּנִיָּדִי וְאֲזִלִּי כו', וְרַק
13 לְאַחֲרֵי שְׁהִיָּתָה אֲרָבָעִים יוֹם
14 בְּרַחֵם הַנוֹקְבָא (דְּנוֹקְבָא הִיא
15 בְּחֵינַת בִּינָה), אֲזִי בָּאָה בְּצִיּוֹר
16 מְפוֹרֵט שְׂאִינּוּ יְכוֹל לְהִשְׁתַּנּוֹת
17 כו', שְׁזָהוּ בְּחֵינַת 'רְקִיעַ
18 דְּאֶגְלִידוּ מִיָּא'. וְכֵן הוּא כָּל
19 הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה - שְׁבָאָה
20 בְּגִ' מְדַרְגּוֹת אֱלוֹ, הֵינּוּ,
21 שְׁגָמַר הַהִמְשָׁכָה הוּא בְּסוֹפּוֹ שֶׁל
22 דְּבַר בְּאֹפֶן שֶׁל צִיּוֹר מְפוֹרֵט
23 שֶׁלֹּם וּמוֹגֵד, עַל-דֶּרֶךְ בְּחֵינַת
24 'רְקִיעַ', וּמְקוֹדֵם לְזָה צְרִיכָה
25 הַהִמְשָׁכָה וְהַשְׁפָּעָה לְבֹא בְּבַחֲנֵינָה
26 'מִים' שֶׁהִיא מְצִיאֹת פְּחוֹת מוֹגֵדֶת,
27 וּמְקוֹדֵם לְזָה בְּבַחֲנֵינָה 'אֹר'
28 אֵינָה מְצִיאֹת מוֹגֵדֶת כָּלָל, שְׁזָהוּ
29 מָה שְׂאֶמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל⁴⁰
30 בְּמַדְרֵשׁ כָּל אוֹרָה הָאֶמּוֹר
31 בְּאֶלְיָהוּ, בִּירִידַת גְּשָׁמִים
32 (מִים) הַפְּתוּב מְדַבֵּר, וְהֵינּוּ
33 שְׁשֵׁרֵשׁ הַ'מִּים' הוּא בְּחֵינַת
34 'אֹר' כִּי זֶהוּ סֵדֵר הַהִמְשָׁכָה, תְּחִילָה
35 הַהִשְׁפָּעָה הִיא בְּאֹפֶן שֶׁל 'אֹר' וְאַחֲרֵי-
36 כֵן בְּאֹפֶן שֶׁל 'מִים'.
37 וְהֵנָּה ג' הַבְּחֵינּוֹת דְּ'אֹר'
38 'מִים' 'רְקִיעַ' הָאֶמּוֹרוֹת לְעִיל
39 יִשְׁנֵן כָּל הַמְדַרְגּוֹת
40 שְׁלֹמְעֵלָה, וּכְמוֹ-כֵן שְׁלוֹשָׁה
41 עֵינָיִים אֱלוֹ קִיִּים גַּם בְּתוֹרָה כְּפִי
42 שֶׁהִיא לְמַעְלָה וְעַד לְמַדְרַגּוֹת
43 הַכִּי עֲלִיּוֹנוֹת בְּתוֹרָה, שְׁזָהוּ מָה
44 שְׂאֶמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל⁴¹ בְּנִמְרָא

ג' שְׁעוֹת רֵאשׁוֹנוֹת שֶׁל הַיּוֹם הַקָּבֵ"ה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה,
2 שֶׁהוּא עֹנֵן הַמְשָׁכַת וּגְלִיּוֹת הַתוֹרָה עַל-יְדֵי הַקָּבֵ"ה מְצַד
3 עֲצָמוֹ, שְׁלֹמְעֵלָה מִהַהִמְשָׁכָה וְהַגְלִיּוֹת שֶׁל הַתוֹרָה שְׁבָאָה מִלְּמַעְלָה
4 עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּאֹפֶן שֶׁל אֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא הַתַּעֲרוּרוֹת
5 מִלְּמַטָּה, מְצַד הָאָדָם, שְׁעַל זֶה עַל
6 הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה שְׁבָאָה עַל-יְדֵי
7 עֲבוֹדַת הָאָדָם אֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ
8 ז"ל⁴² כָּל הַקּוֹרָא וְשׁוֹנָה
9 בְּתוֹרָה - הַקָּבֵ"ה קוֹרָא וְשׁוֹנָה
10 כְּנִגְדּוֹ, כְּנִגְדּוֹ דְּרִיקָא, חֲכָמֵינוּ ז"ל
11 מְדַיִיקִים וְאוֹמְרִים "כְּנִגְדּוֹ", לְהוֹרוֹת
12 שֶׁהִלְמוֹד שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הוּא
13 בְּעַקְבוֹת וְכַנְגֵד לִימּוֹדוֹ שֶׁל הָאָדָם
14 הֵינּוּ, שְׁעֲבוֹדַת הָאָדָם כְּלִימּוֹד
15 הַתוֹרָה הִיא אֲתַעְרוּתָא
16 דְלִתְמָא הַתַּעֲרוּרוֹת מִלְּמַטָּה שְׁעַל-
17 יְדֵה נַעֲשִׂית הַהִמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה
18 ד'הַקָּבֵ"ה קוֹרָא וְשׁוֹנָה
19 כְּנִגְדּוֹ", וְלְמַעְלָה מְזָה עֵינֵי עוֹד
20 יוֹתֵר נַעֲלָה בְּתוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא נִמְשַׁכַת
21 לְמַטָּה הוּא עֹנֵן ש'הַקָּבֵ"ה
22 יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה" מְצַד
23 עֲצָמוֹ, לֹא מְצַד הַתַּעֲרוּרוֹת מִלְּמַטָּה
24 שֶׁהוּא עֹנֵן הַמְשָׁכַת הַתוֹרָה
25 כְּפִי שֶׁהִיא בְּבַחֲנֵינָה 'עֵתִיק'
26 הַדְּרוּגָה הַגְּבוּהָה ב'כְּתוֹר עֲלִיּוֹן' שְׁלֹמְעֵלָה
27 מְעַשֵׂר הַסְּפִירוֹת נִקְרָא 'עֵתִיק יוֹמִין'
28 (עֵינֵי שְׁנַעֲתַק וְנִבְרַל מִ'יוֹמִין' בְּמוֹבֵן
29 שֶׁל אוֹר וּגְלִיּוֹת) שְׂאִין אֲתַעְרוּתָא
30 דְלִתְמָא מְצַעַת שָׁם כִּי בְּדְרוּגָה כֹּל
31 כֵּךְ נַעֲלִית אֵין הָאָדָם מִסּוֹלָה 'לְהִנְיָ'
32 וְלִגְעָת' וְלִמְעַשֵׂיו אֵין הַשְׁפָּעָה, וְגַם
33 בְּבַחֲנֵינָה זֹה יִשְׁנֵם ג' הַעֵינָיִים
34 דְ'אֹר' 'מִים' 'רְקִיעַ', כְּלוּמָר,
35 גַּם הַהִמְשָׁכָה וְהַהֲתַגְלוֹת שֶׁל הַתוֹרָה
36 מְבַחֲנִינָה נַעֲלִית זֹה הִיא בְּשִׁלוֹשַׁת
37 הַשְּׁלִבִים הָאֶמּוֹרִים וּמְבֹאֲרִים לְעִיל
38 שְׁזָהוּ שְׂאֶמְרוּ "ג' שְׁעוֹת

גַּם בְּהַמְשָׁכַת הַטֶּפֶה, שְׁבִהִיּוֹתָה כְּלוּלָה בְּמַח
2 אֵינָה מְצִיאֹת שֶׁל טֶפֶה גְשָׁמִית כָּלָל, וְהִיא
3 בְּבַחֲנֵינָה 'אֹר'. וְאַחֲרֵיכֵן בָּאָה בְּבַחֲנֵינָה 'מִים',
4 הֵינּוּ, שְׁנַעֲשִׂית מְצִיאֹת טֶפֶה גְשָׁמִית, אֲלֵא
5 שְׁעֲדִין אֵין פֶּה צִיּוֹר מְפוֹרֵט, שְׁהָרִי בְּאַרְבָּעִים יוֹם
6 הָרֵאשׁוֹנִים עֲדִין מוֹעִילָה תְּפִלָּה לְשָׁנוֹת מְנַקֶּבֶה
7 לְזָכֵר כו'³⁹, וְהוּא בְּדוּגְמַת הַמִּים דְּנִיָּדִי וְאֲזִלִּי
8 כו', וְרַק לְאַחֲרֵי שְׁהִיָּתָה אֲרָבָעִים יוֹם בְּרַחֵם
9 הַנוֹקְבָא (דְּנוֹקְבָא הִיא בְּחֵינַת בִּינָה), אֲזִי בָּאָה
10 בְּצִיּוֹר מְפוֹרֵט שְׂאִינּוּ יְכוֹל לְהִשְׁתַּנּוֹת כו', שְׁזָהוּ
11 בְּחֵינַת 'רְקִיעַ דְּאֶגְלִידוּ מִיָּא'. וְכֵן הוּא כָּל
12 הַמְשָׁכָה - שְׁבָאָה בְּג' מְדַרְגּוֹת אֱלוֹ, הֵינּוּ, שְׁגָמַר
13 הַהִמְשָׁכָה הוּא בְּאֹפֶן שֶׁל צִיּוֹר מְפוֹרֵט, עַל-דֶּרֶךְ
14 בְּחֵינַת 'רְקִיעַ', וּמְקוֹדֵם לְזָה צְרִיכָה לְבֹא בְּבַחֲנֵינָה
15 'מִים', וּמְקוֹדֵם לְזָה בְּבַחֲנֵינָה 'אֹר', שְׁזָהוּ מָה
16 שְׂאֶמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל⁴⁰ כָּל אוֹרָה הָאֶמּוֹר בְּאֶלְיָהוּ,
17 בִּירִידַת גְּשָׁמִים (מִים) הַפְּתוּב מְדַבֵּר, וְהֵינּוּ
18 שְׁשֵׁרֵשׁ הַ'מִּים' הוּא בְּחֵינַת 'אֹר'.

וְהֵנָּה ג' הַבְּחֵינּוֹת דְּ'אֹר' 'מִים' 'רְקִיעַ' יִשְׁנֵן
20 כָּל הַמְדַרְגּוֹת שְׁלֹמְעֵלָה, וּכְמוֹ-כֵן גַּם
21 בְּתוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא לְמַעְלָה וְעַד לְמַדְרַגּוֹת הַכִּי
22 עֲלִיּוֹנוֹת, שְׁזָהוּ מָה שְׂאֶמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל⁴¹ ג'
23 שְׁעוֹת רֵאשׁוֹנוֹת הַקָּבֵ"ה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה,
24 שֶׁהוּא עֹנֵן הַמְשָׁכַת הַתוֹרָה עַל-יְדֵי הַקָּבֵ"ה מְצַד
25 עֲצָמוֹ, שְׁלֹמְעֵלָה מִהַהִמְשָׁכָה שְׁבָאָה עַל-יְדֵי
26 עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּאֹפֶן שֶׁל אֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא,
27 שְׁעַל זֶה אֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל⁴² כָּל הַקּוֹרָא וְשׁוֹנָה
28 - הַקָּבֵ"ה קוֹרָא וְשׁוֹנָה כְּנִגְדּוֹ, כְּנִגְדּוֹ דְּרִיקָא, הֵינּוּ,
29 שְׁעֲבוֹדַת הָאָדָם כְּלִימּוֹד הַתוֹרָה הִיא אֲתַעְרוּתָא
30 דְלִתְמָא שְׁעַל-יְדֵה נַעֲשִׂית הַהִמְשָׁכָה ד'הַקָּבֵ"ה קוֹרָא וְשׁוֹנָה כְּנִגְדּוֹ", וְלְמַעְלָה
31 מְזָה הוּא עֹנֵן ש'הַקָּבֵ"ה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה" מְצַד עֲצָמוֹ, שֶׁהוּא עֹנֵן
32 הַמְשָׁכַת הַתוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא בְּבַחֲנֵינָה 'עֵתִיק' שְׂאִין אֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא מְצַעַת
33 שָׁם, וְגַם בְּבַחֲנֵינָה זֹה יִשְׁנֵם ג' הַעֵינָיִים דְ'אֹר' 'מִים' 'רְקִיעַ', שְׁזָהוּ שְׂאֶמְרוּ "ג'

(39) ראה ברכות ס, א. (40) ב"ר ספכ"ו. (41) ע"ז ג, ב. (42) תדבא"ר רפ"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הקב"ה יושב ועוסק בתורה", ג' שעות דיקא, דייקו ואמרו
2 את המספר שלוש להורות ולרמוז שְהֵן ג' הבחינות ד'אור' מ'מים'
3 'רקיע'.
4 וכן הוא בהמשכה וההתגלות של התורה מתורה שבכתב לתורה
5 שבִּעֲל־פֶה שְׁשֵׁשׁ בַּה ג'
6 הבחינות ד'אור' מ'מים' 1 שעות הקב"ה יושב ועוסק בתורה", ג' שעות
7 'רקיע' וגם השפעה זו באה 2 דיקא, שְהֵן ג' הבחינות ד'אור' מ'מים' רקיע'.
8 בשלושת השלבים האמורים, כפי
9 שמשיך ומפטר.
10 והענין בזה, דהנה, פרטי
11 ההלכות של קיום המצוות למעשה
12 דתורה שבִּעֲל־פֶה שְהִיּו
13 כלולות תחלה לפני הגילוי בתורה
14 שבעל־פה בתורה שבכתב
15 ונמשכו ונתגלו בתורה
16 שבִּעֲל־פֶה (פנזפר לעיל סעיף
17 ג), הם בדוגמת ענין המים
18 דנדי ואזלי, וענין ה'רקיע
19 דאגלדו מ'א', והינו, לפי
20 שהלכות התורה בהיותן
21 כלולות בתורה שבכתב לא
22 באו עדין בציוור מפורט,
23 שלכן אפשר יכול להיות בהם
24 חלוקי דעות ד"בית שמאי
25 ובית הלל" אֲשֶׁר למרות שהלכה
26 למעשה בפועל היא לפי אחת הדעות,
27 מכל־מקום "אלו ואלו דברי
28 אלקים חיים"⁴³, ויהי זה
29 בדוגמת המים דנדי ואזלי
30 כו' והולכים ממקום למקום כי אין
31 להם תבנית אחת קבועה ומוגדרת,
32 וכאֲשֶׁר דברי התורה שבכתב
33 מתגלים ומתפרשים בתורה
34 שבִּעֲל־פֶה בציוור מפורט
35 הרומה לתבנית קבועה ומוגדרת, הרי
36 זה בדוגמת ענין ה'רקיע
37 דאגלדו מ'א'. וגם בענין זה של
38 התגלות תורה שבכתב בתורה שבִּעֲל־
39 פה יש כמה מדריוגות וְכֵן זֶה האמור
40 לעיל שהמעבר מתורה שבכתב לתורה
41 שבעל־פה דומה למעבר ממים בתנועה
42 למים שעומדים הוא בבחינת
43 החיצוניות דתורה שבכתב
44 שבאָה בגלוי בתורה שבִּעֲל־

29 (ה) וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאָר עוֹד עֲנִין בְּחִלּוּק שְׁבִין עֲנִין הָאָרוּסִין וְנִשְׁוֹאִין
30 שְׁבִהֶמְשָׁכָה מִתּוֹרָה שְׁבִכְתָּב לְתוֹרָה שְׁבִעֲל־פֶה, שְׁעֲכָשׁוּ הִיא
31 בְּאוֹפֶן שֶׁל אָרוּסִין וְלְעֵת־לְבָא תְהִיָה בְּבַחֲנֵינָה נִשְׁוֹאִין. דְהֵנָּה, מַה שְׁנִמְשָׁף
32 וּמִתְגַּלֶּה עֲכָשׁוּ מִתּוֹרָה שְׁבִכְתָּב וּבָא בְּתוֹרָה שְׁבִעֲל־פֶה בְּצִיּוּר מְפוֹרֵט דְּפִרְטֵי
33 הַלְכוֹת הַתּוֹרָה, הֲרִי זֶה בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת בְּלִבְד גַּם לְגַבֵּי גְלוּי זֶה עֲצֻמוֹ כְּמוֹ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (הרצון העליון) בתורה שבעל-פה הוא בבחינת 'רקיע דאגלדו
2 מ'א', ש'בא בצ'יור מפורט כו' ובתבנית קבועה, ולא כמו שהוא
3 בתורה שבכתב ששם הוא בבחינת מים דנדי ואזלי ומשתמע
4 לכמה פנים ואינו מוגדר לגמרי, ואם-כן ההמשכה שבאה לידי גילוי
5 היא רק בחינת החיצוניות
6 והפנימיות נשאר בהעלם והסתור, 1
7 והינו, שלא מתגלה בחינת 2
8 ה'מים' עצמם כפי שהן 3
9 למעלה מצ'יור מפורט, אלא 4
10 רק בחינת החיצוניות, כמו 5
11 שבאים בצ'יור מפורט 6
12 דבחינת 'רקיע' כמצ'יאות 7
13 מוגדרת, מפורטת ומוגבלת. וכן 8
14 שנמשך רק בחינת החיצוניות 9
15 ואילו הפנימיות נשאר בהעלם, לכן 10
16 נקרא בשם ארוסין, שהוא 11
17 ענין המשכה והשפעה חיצונית 12
18 בלבד. אמנם, לעתיד-לבא 13
19 תהיה ההמשכה מתורה 14
20 שבכתב לתורה שבעל-פה 15
21 באופן שגם בתורה שבעל- 16
22 פה יתגלה יאיר בחינת 17
23 ה'מים' דתורה שבכתב. וזהו 18
24 מה שכתוב⁴⁴ לעתיד-לבא 19
25 'כי מלאה הארץ דעה את 20
26 הו'י' פמים לים מכסים', 21
27 שארץ (כל העולם) תהיה מלאה 22
28 בידעת ה' כשם שהמים מכסים את כל 23
29 קרקעית הים, ועל-פי חסידות הכוונה 24
30 שגם בארץ התחנתנה (כפי שענייני 25
31 התורה יורדים להלכות מעשיות 26
32 ומפורטות) יהיה גילוי בחינת 27
33 ה'מים', כפי שממשיך ומבאר. 28
34 והענין בזה, דהנה מבאר 29
35 ב'תורה אור' פ'רשת 30
36 בראשית⁴⁵ בענין שמים וארץ 31
37 כפי שהם בתורה, שהם תורה 32
38 שבכתב ותורה שבעל-פה, 33
39 דתורה שבעל-פה היא בחינת 34
40 ארץ, ותורה שבכתב היא 35
41 בחינת שמים, שזהו שאמרו 36
42 חכמינו ז"ל⁴⁶ שתיבת שמים, 37
43 הינו : כמו שתי המילים שם מים, 38
44 כי תורה שבכתב היא בחינת 39

45 'מים', פנוקר לעיל. וזהו החדוש המיוחד דלעתיד-לבא שאו
46 יקויים היעוד ש"מלאה הארץ דעה את הו'י' פמים לים
47 מכסים", שגם אפילו בתורה שבעל-פה שהיא בחינת ארץ
48 - יתגלה בחינת ה'מים' דתורה שבכתב. והינו, שעכשו
49 נמשך בארץ (תורה שבעל-
50 פה) רק בחינת החיצוניות
51 דשמים (תורה שבכתב),
52 שלא נמשך בחינת המים
53 דתורה שבכתב עצמם עם
54 העומק והפנימיות שלהם, כפי-אם
55 כמו שבאים בצ'יור דבחינת
56 'רקיע' שבחיותו מצ'יאות מוגדרת
57 ותבנית קבועה הרי זו ירידה לגבי
58 המצב של 'מים' וכל-שכן לגבי המצב
59 של 'אור' שאינו מצ'יאות מוגדרת,
60 ולעתיד-לבא יומשך ויתגלה
61 בעולם, בבחינת ארץ עצמה, בחינת
62 ה'מים' דתורה שבכתב,
63 שהוא בחינת הפנימיות, ולכן
64 נקרא הקשר בין הקרוש-בורך-הוא
65 ובני ישראל לעתיד לבוא בשם
66 נשואין, שהוא ענין המשכה
67 פנימית, פנוקר לעיל.
68 (ו) והנה על-פי המבאר
69 בתניא⁴⁷ שכל הגילויים
70 דלעתיד-לבא תלויים
71 במעשיו ובעבודתו כל זמן
72 משך הגלות, וככל שבני ישראל
73 מוסיפים בלימוד התורה וקיום המצוות
74 בזמן הגלות כך ילכו ויגדלו הגילויים
75 האלוקים שיהיו בימות המשיח, היינו
76 שפעולותינו כעת הם הגורמים את
77 הגילויים לעתיד לבוא, מוכן,
78 שגם עכשו בזמן הגלות ישנו

שהוא בתורה שבכתב, כמו שנתבאר לעיל
שכפי שנמשך בתורה שבעל-פה הוא בבחינת
'רקיע דאגלדו מ'א', ש'בא בצ'יור מפורט כו',
ולא כמו שהוא בתורה שבכתב ששם הוא
בבחינת מים דנדי ואזלי, ואם-כן ההמשכה
היא רק בחינת החיצוניות, והינו, שלא מתגלה
בחינת ה'מים' עצמם כפי שהן למעלה מצ'יור
מפורט, אלא רק בחינת החיצוניות, כמו שבאים
בצ'יור מפורט דבחינת 'רקיע'. וכן שנמשך רק
בחינת החיצוניות, לכן נקרא בשם ארוסין,
שהוא ענין המשכה חיצונית בלבד. אמנם,
לעתיד-לבא תהיה ההמשכה מתורה שבכתב
לתורה שבעל-פה באופן שגם בתורה שבעל-פה
יתגלה בחינת ה'מים' דתורה שבכתב. וזהו מה
שכתוב⁴⁴ לעתיד-לבא 'כי מלאה הארץ דעה את
הו'י' פמים לים מכסים, שגם בארץ יהיה גילוי
בחינת ה'מים'. והענין בזה, דהנה מבאר ב'תורה
אור' פ'רשת בראשית⁴⁵ בענין שמים וארץ
בתורה, שהם תורה שבכתב ותורה שבעל-פה,
דתורה שבעל-פה היא בחינת ארץ, ותורה
שבכתב היא בחינת שמים, שזהו שאמרו
חכמינו ז"ל⁴⁶ שתיבת שמים, הינו: שם מים, כי
תורה שבכתב היא בחינת מים, פנוקר לעיל.
וזהו החדוש דלעתיד-לבא ש"מלאה הארץ דעה
את הו'י' פמים לים מכסים", שגם בתורה
שבעל-פה שהיא בחינת ארץ - יתגלה בחינת ה'מים' דתורה
שבכתב, שלא נמשך בחינת המים דתורה שבכתב עצמם, כפי-אם
כמו שבאים בצ'יור דבחינת החיצוניות, והינו, שעכשו נמשך
בארץ (תורה שבכתב) רק בחינת החיצוניות דשמים (תורה
שבכתב), שלא נמשך בחינת המים דתורה שבכתב עצמם, כפי-אם
כמו שבאים בצ'יור דבחינת החיצוניות, והינו, שעכשו נמשך
בארץ (תורה שבכתב) רק בחינת החיצוניות, והינו, שלא מתגלה
בחינת ה'מים' עצמם כפי שהן למעלה מצ'יור מפורט, אלא רק
בחינת החיצוניות, כמו שבאים בצ'יור מפורט דבחינת 'רקיע'
כמצ'יאות מוגדרת, מפורטת ומוגבלת. וכן שנמשך רק בחינת
החיצוניות ואילו הפנימיות נשאר בהעלם, לכן נקרא בשם ארוסין,
שהוא ענין המשכה והשפעה חיצונית בלבד. אמנם, לעתיד-לבא
תהיה ההמשכה מתורה שבכתב לתורה שבעל-פה באופן שגם
בתורה שבעל-פה יתגלה יאיר בחינת ה'מים' דתורה שבכתב.
וזהו מה שכתוב⁴⁴ לעתיד-לבא 'כי מלאה הארץ דעה את הו'י' פמים
לים מכסים', שארץ (כל העולם) תהיה מלאה בידעת ה' כשם
שהמים מכסים את כל קרקעית הים, ועל-פי חסידות הכוונה
שגם בארץ התחנתנה (כפי שענייני התורה יורדים להלכות
מעשיות ומפורטות) יהיה גילוי בחינת ה'מים', כפי שממשיך
ומבאר. והענין בזה, דהנה מבאר ב'תורה אור' פ'רשת בראשית⁴⁵
בענין שמים וארץ כפי שהם בתורה, שהם תורה שבכתב ותורה
שבעל-פה, דתורה שבעל-פה היא בחינת ארץ, ותורה שבכתב
היא בחינת שמים, שזהו שאמרו חכמינו ז"ל⁴⁶ שתיבת שמים,
הינו : כמו שתי המילים שם מים, כי תורה שבכתב היא בחינת

(44) ישע"י, יא, ט. (45) בתחילתו (ב, ג). (46) ראה חגיגה יב, א. (47) רפ"ז.

בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מעין ודוגמת ענן הנשואין דלעתיד-לבא. וזהו ענן
 2 'שמיני עצרת', שבו נעשה היחוד והמשכת הטפה כו'⁴⁸,
 3 כמבואר בכתיב הארזי"ל ומבא בתורת החסידות שעל-ידי הייחודים העליונים
 4 בשמיני עצרת נפעלת 'לידת הנשמות' בשביעי של פסח מעין ודוגמת
 5 ענן הנשואין דלעתיד-לבא.
 6 והמשכה זו של שמיני עצרת
 7 נעשית על-ידי כללות
 8 העבודה דחודש תשרי שהיא
 9 העבודה שמצד עצם הנשמה
 10 ולא רק פרט חיצוני מסוים.
 11 והענן בזה, דהנה נתבאר
 12 לעיל (סעיף ג ואילוף) בענן
 13 ההמשכה מתורה שבכתב
 14 לתורה שבכל-פה, שלעתידי-
 15 לבא תהיה המשכה זו באופן
 16 של נשואין, שהוא ענן
 17 המשכה פנימית, לא כמו עכשיו
 18 שהיא המשכה חיצונית בלבד וכנזכר
 19 לעיל (סעיף ה) שעל זה
 20 נאמר "כי מלאה הארץ דעה
 21 את הוי' פמים לים מכסים",
 22 היינו שהארץ תהיה מכוסה בימים,
 23 כלומר שגם בתורה שבכל-פה
 24 שנקראת בשם ארץ יומשך
 25 ויתגלה בחינת ה'מים' דתורה
 26 שבכתב. אמנם, כדי ליסד
 27 לבנות, לבסס ולחזק את הארץ
 28 (תורה שבכל-פה) שתוכל
 29 לקבל את גלוי בחינת
 30 הפנימיות דתורה שבכתב,
 31 בחינת המים וכו', שהיא
 32 התגלות מדרגה גבוהה ביותר ויש
 33 להכין ולהכשיר את 'הארץ' שתהיה
 34 מסוגלת לקלוט ולהכיל את התגלות
 35 הוה הנה על זה נאמר⁴⁹
 36 והאתנים מוסדי ארץ, אתנים
 37 אותיות תנאים⁵⁰, שהם⁵¹
 38 המיסדים בנינים ומחזקים תורה
 39 שבכל-פה שנקראת ארץ
 40 שתוכל לקבל לקלוט ולהכיל את
 41 בחינת הפנימיות דתורה
 42 שבכתב.

והענן הוא, דהנה ידוע⁵² בתורת החסידות ש'איתן' קאי מכוון
 על עצם הנשמה, ד'איתן' הוא גם מלשון יושן וחזק, ולדבר
 ישן וחזק יש תוקף מיוחד שזהו התוקף דעצם הנשמה. ומצד
 בחינת עצם הנשמה, שהיא כאמור העבודה של חודש תשרי,
 ממשיכים ומגלים את בחינת
 נשמתא דאורייתא, פנימיות
 התורה, שתהיה בגילוי
 בתורה שבכל-פה. ועל-דרך-
 זה בנוגע לשמיני עצרת'
 שענינו המשכת הטפה כו',
 מעין ענן הנשואין דלעתיד-
 לבא, ברומה להמשכת העומק
 והפנימיות של התורה שבכתב בתורה
 שבכל-פה שהמשכה זו היא גם
 כן (כמו המשכת התורה האמורה
 לעיל) על-ידי העבודה שמצד
 עצם הנשמה שבחודש
 תשרי, שזהו שחודש תשרי
 נקרא ירח האיתנים⁵³, לשון
 "איתן" שכאמור מתייחס לעצם
 הנשמה, על שם שכל עניני
 העבודה שבו כל עניני עבודת ה'
 המיוחדים לחודש תשרי הם מצד
 עצם הנשמה, בחינת 'איתן',
 והולך ומפרט כיצד כל עניני חודש
 תשרי קשורים בעצם הנשמה והיגו,
 שהעבודה דראש השנה הוא
 ענין הקבלת עול' שמצד
 עצם הנשמה (כמו שנתבאר
 לעיל בפאמרים הקודמים⁵⁴)
 של ראש השנה, שבת תשובה וחג
 הסוכות של שנה זו, תשכ"ה, יצאו
 לאור, עם ביאור בדרך אפשר בדבר
 מלכות' לחודש תשרי השתא, תשע"ו,
 וכן העבודה דיום הכפורים

(48) ראה פרי עץ חיים שער הלולב פ"ח. תניא אגה"ק ס"כ (קל, סע"ב). (49) מיכה ו, ב. וראה תו"א שמות מט, סע"ב ואילך.
 אוה"ת שמות ע' טו. (50) זח"ב קי, ב. (51) ראה תו"א שם. (52) סה"מ עטר"ת ע' תריב. תרצ"ב ע' תא ואילך. קונטרס לימוד
 החסידות ס"ע 5 ואילך (נדפס באגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' שלה). (53) מלכים-א ה, ב. (54) ד"ה זה היום פ"ח-ט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 היא עבודת התשובה שמצד עצם הנשמה, וכל זה כל
 2 העבודה של ראש השנה ויום הכיפורים נמשך בגילוי ב'חג הסוכות',
 3 כפירוש⁵⁵ בתורת החסידות כפרוש הכתוב⁵⁶ "חקעו בחודש שופר"
 4 בכסה ליום חגנו, שהענינים ד'ראש השנה' ו'יום
 5 הכפורים' שהם בתחלה
 6 "בכסה" (בהעלם) נמשכים 1 הכפורים' היא עבודת התשובה שמצד עצם
 7 בגלוי "ליום חגנו", ב'חג 2 הנשמה, וכל זה נמשך בגילוי ב'חג הסוכות',
 8 הסוכות'. 3 כפירוש⁵⁵ כפרוש הכתוב⁵⁶ בכסה ליום חגנו,
 9 וזהו גם מה שכתוב⁵⁷ כל 4 שהענינים ד'ראש השנה' ו'יום הכפורים' שהם
 10 האזרח בישראל ישבו בסכת, 5 "בכסה" (בהעלם) נמשכים בגלוי "ליום חגנו",
 11 "האזרח" שמשמעו (גם) לשון 6 ב'חג הסוכות'. וזהו גם מה שכתוב⁵⁷ כל האזרח
 12 עתיד, כלומר שעתידי להיות אורח, 7 בישראל ישבו בסכת, "האזרח" לשון עתיד, קאי
 13 קאי מכוון על בחינת 'איתן' 8 על בחינת 'איתן' שתאיר בגלוי לעתיד-לבא,
 14 שכאמור לעיל מתייחסת לעצם הנשמה, 9 כפירוש תורת אדמו"ר הזקן⁵⁸ על הפסוק⁵⁹ משכיל
 15 שתאיר בגלוי לעתיד-לבא, 10 לאיתן האזרחי, ובחינה זו נמשכת בגלוי ב'חג
 16 כפירוש תורת אדמו"ר הזקן⁵⁸ על הפסוק⁵⁹ משכיל 11 הסוכות', ועד שבאה באופן של התישבות, שזהו
 17 על הפסוק⁵⁹ משכיל לאיתן 12 מה שנאמר "כל האזרח בישראל ישבו בסכת".
 18 האזרחי (וזה לשון מקצת ממנה: 13 ועל-ידי העבודה ד'ראש השנה' יום הכפורים'
 19 'איתן' הוא עצם הנשמה שדבוקה 14 ו'סוכות' שהיא העבודה שמצד עצם הנשמה,
 20 בהעצמות, חלק אלקה ממעל... וזהו 15 בחינת 'איתן', נמשך ב'שמיני עצרת' בחינת
 21 משכיל, שהוא מקור הממציא ומגלה 16 הפנימיות, שזהו ענין הנשואין, כנזכר לעיל.
 22 את הכול, הנה משכיל זה הוא רק 17 (ז) והנה לאחרי המשכת הפנימיות ב'שמיני
 23 לאיתן, דאיתן יש לו משכיל, מה שעל- 18 עצרת' ו'שמחת תורה', נמשך ובא
 24 ידי כח המשכיל הוא האורחי, מזריח 19 הגלוי⁶⁰ גם למטה בארץ, שגם שם תאיר
 25 לכל הכוחות והחוששים...), ובחינה 20 ותגלה בחינת הפנימיות. וזהו שלאחרי 'שמחת
 26 זו של עצם הנשמה נמשכת בגלוי 21 תורה' קורין "בראשית ברא אלקים את השמים
 27 ב'חג הסוכות', ועד שבאה 22 ואת הארץ", שהוא ענין "כח מעשיו הגיד
 28 באופן של התישבות, אף שמצד 23 לעמו", הינו, שהפכת דבחינת 'איתן' שבנשמה
 29 עצמה היא למעלה מהתלבשות, 24 וימשך עד למטה בארץ, בעבודה דבירור המטה,
 30 שזהו מה שנאמר "כל 25 שבזה דוקא מתגלה בחינת 'איתן'. והנה, נתבאר
 31 האזרח בישראל ו'אורח' קשור 26 במאמרים הקודמים⁶¹ בענין פי-תצא למלחמה
 32 ב'איתן' ועצם הנשמה, כאמור, ישבו 27 על איבך⁶², שבשכיל עבודת הבירורים של
 33 בסכת". ועל-ידי העבודה 28 להיות נתינת כח מלמעלה, שזהו מה שכתוב⁶²
 34 ד'ראש השנה' יום 29 ונתנו ה' אלקיך בידך. וזהו גם מה
 35 הכפורים' ו'סוכות' שהיא 30 כפרוש רש"י ברצונו
 36 העבודה שמצד עצם הנשמה, 31 ה'נתינת כח' מלמעלה כו'.
 37 בחינת 'איתן', כפי שנתבאר לעיל 32 ונתנו ה' אלקיך בידך. וזהו גם מה שכתוב
 38 לגבי כל אחד ממועדי חודש תשרי, 33 ה'נתינת כח' מלמעלה כו'.
 39 נמשך ב'שמיני עצרת' בחינת 34 ונתנו ה' אלקיך בידך. וזהו גם מה שכתוב
 40 הפנימיות, שזהו ענין 35 כפרוש רש"י ברצונו נתנה לנו, שהוא ענין
 41 הנשואין, כנזכר לעיל. 36 ה'נתינת כח' מלמעלה כו'.⁶³

(תורת מנחם - התועודיות חמ"א ע' 11 ואילך). ד"ה שיר המעלות פ"ד (שם ע' 28). ד"ה כתר יתנו לך פ"ח (שם ע' 81).
 (55) ראה לקו"ת ר"ה נד, ריש ע"ד. סידור (עם דא"ח) רלה, ב. 56) תהלים פא, ד. 57) אמור כג, מב. 58) קונטרס
 (ואגרות-קודש) שבהערה 52. 59) תהלים פט, א. 60) חסר קצת (המו"ל). 61) לא הגיע לידינו לע"ע (המו"ל). 62) תצא כא,
 י. 63) חסר סיום הענין (המו"ל).

43 "וַיִּכְלוּ" היא רק עם הקב"ה ולא עם כל בני ישראל, שְהָרִי אִם
 44 השותפות היא גם עם כל בני ישראל, הוּה־לִיה־לְמִימְרֵהּ היה
 45 לו לומר בלשון רבים, כָּל הָאוֹמְרִים "וַיִּכְלוּ" נַעֲשִׂים שׁוֹתֵפִים
 46 כו', וְלֹא בלשון יחיד, הָאוֹמֵר "וַיִּכְלוּ" נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף כו'
 47 וכיוון שנאמר בלשון יחיד, משמעות
 48 הדברים היא שנעשה שותף רק עם
 49 הקדוש־ברוך־הוא שהוא אחד.

50 (ב) וַיּוֹכֵן בְּהַקְדָּם הַמְבֹאָר
 51 בַּמְאֵמֵר שֶׁל הַצִּמְחָה צֶדֶק'
 52 (בְּאַחַד הַבִּיכְלָאָף כַּרְךְ שֶׁל מֵאֵמֵרִי
 53 חֲסִידוֹת בַּכְּתִיב־שִׁנְיָאוֹ
 54 לְאַחֲרוֹנָה מִן הַמִּצְוֹת אֶל
 55 הַמְרָקֵב בְּדֶרֶךְ כָּל הַכּוֹנֵה לַכְּתִיב־
 56 יד שֶׁהוֹבֵאוּ מֵרוֹסִיָּה)⁵, שְׁמֵבִיא
 57 מְאֵמֵר הַמְדַרְשׁ רַבְהִי⁶ עַל
 58 הַפְּסוּק וַיִּכְלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ
 59 וְכָל צָבָאָם, כְּתִיב⁷ לְכָל תְּכֵלֵה
 60 רְאִיתִי קִץ (וּמֵבִיא מִמְפָּרְשֵׁי
 61 הַתְּהֵלִים)⁸, שֶׁ"לְכָל תְּכֵלֵה"
 62 הֵינּוּ דָבָר שֵׁשׁ לוֹ הַתְּכֵלֵה,
 63 וְלִכְּוֹן יֵשׁ לוֹ קִץ וְסוֹף, כִּי
 64 הַעוֹבְדָה יֵשׁ לוֹ הַתְּחִלָּה מִלְּמַדַּת
 65 שֶׁהוּא דָבָר מְרֻד וּמוֹגְבֵל, וְאִם כֵּן
 66 בַּהֲכֹרֵת שְׂכֵם־שֵׁשׁ לוֹ הַתְּחִלָּה כִּי יֵשׁ
 67 לוֹ סוֹף) אֲבָל רַחֲבָה מְצֻוֶה
 68 מְאֹד (שֶׁהַמְצֻוֶה אֵינָן לְהֵן קִץ
 69 וּגְבוּל), לְכָל יֵשׁ סִיקוּסִים
 70 גְבוּלוֹת, שְׁמֵיִם וְאָרֶץ יֵשׁ לְהֵן
 71 סִיקוּסִים (שְׁזָהוּ פִירוּשׁ

1 בסיים תיאור מעשה הבריאה בששת ימי בראשית, נאמר:
 2 וַיִּכְלוּ הַסְּתִימוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאָם גו'¹, וְאִתָּא מוֹבָא
 3 בַּגְּמָרָא² כָּל הַמְתַּפְּלָל בְּעֵרֵב שַׁבַּת וְאוֹמֵר וַיִּכְלוּ כו' נַעֲשֶׂה
 4 שׁוֹתֵף לְהַקְב"ה בַּמְעֻשָׂה בְּרֵאשִׁית. וְצָרִיף לְהַבִּין, דְּלִכְאוּדָה,
 5 הַיִּתְכֵן לומר שֵׁשׁ עֲנִין שֶׁל
 6 שׁוֹתֵפֹת בַּמְעֻשָׂה בְּרֵאשִׁית אֵין
 7 יִיתְכֵן שֶׁהָאֵדָם הַנְּכַבֵּד הַמוֹגְבֵל הוּא
 8 'שׁוֹתֵף' לְבוֹרָא, הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
 9 הַבְּלִתִּי מוֹגְבֵל, וּבַפְּרָט שְׁאַמְתַּת
 10 עֲנִין הַשׁוֹתֵפֹת הוּא לֹא רַק
 11 בְּאוֹפֵן שְׁכָל שׁוֹתֵף יֵשׁ לוֹ
 12 חֵלֶק מְסוּיָם בְּדָבָר, אֲלֵא
 13 בְּאוֹפֵן שְׁכָל נְקוּדָה וְנְקוּדָה
 14 שְׂיִכַּת לְשִׁנְיָהִם³, שׁוֹתֵפֹת
 15 אֲמִיתִית הִיא לֹא שְׁלֵכֵל אַחַד
 16 מֵהַשׁוֹתֵפִים יֵשׁ חֵלֶק מְסוּיָם בְּדָבָר
 17 וּבִשְׂאֵר הַחֲלֻקִים אֵין לוֹ שׁוּם שִׁיכּוֹת
 18 וּבַעֲלוֹת אֵלָּא שְׁכָל פֵּרֵט וּפֵרֵט בְּדָבָר
 19 שִׁיךְ לִשְׁנֵי הַשׁוֹתֵפִים בְּשׁוּוֹה וְהֵינּוּ,
 20 וּמִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים בִּיחַס לְשׁוֹתֵפֹת שֶׁל
 21 הָאֵדָם (הָאוֹמֵר 'וַיִּכְלוּ') בַּמְעֻשָׂה
 22 בְּרֵאשִׁית הִיא שְׁכָכֵל נְקוּדָה
 23 וְנְקוּדָה שְׁבַמְעֻשָׂה בְּרֵאשִׁית
 24 נַעֲשֶׂה אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַיְהוּדִי
 25 (הָאוֹמֵר "וַיִּכְלוּ") שׁוֹתֵף
 26 שְׁוֹה לְהַקְב"ה וְצָרִיף לְהַבִּין אֵין
 27 זֶה יִיתְכֵן?

28 גַּם צָרִיף לְהַבִּין, דְּהֵנָּה, פִּינּוֹן
 29 שְׁכָל הָאוֹמֵר "וַיִּכְלוּ" נַעֲשֶׂה
 30 שׁוֹתֵף, הַרִי מוֹבָן, שְׁכָל
 31 יִשְׂרָאֵל שְׁאוֹמְרִים "וַיִּכְלוּ"
 32 וְהֵם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (שְׁהָרִי
 33 בַּשׁוֹפְטִנִי לֹא עֲסָקִינּוּ⁴ הִרִי אֵין
 34 אֲנִי עוֹסְקִים בְּשׁוֹטִים) נַעֲשִׂים
 35 שׁוֹתֵפִים בְּבֵרִיאָה, וְאִם־כֵּן
 36 הַשׁוֹתֵפֹת שֶׁל כָּל אֶחָד
 37 מִיִּשְׂרָאֵל הִיא לֹא רַק עִם
 38 הַקְּב"ה, אֲלֵא גַּם עִם כָּל
 39 שְׂשִׂים רְבוּא שִׂישִׁים רַבּוּת, שֶׁשׁ
 40 מֵאוֹת אֶלֶף, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאֵילוֹ
 41 מְשַׁמְעוֹת לְשׁוֹן רַז"ל הִיא
 42 שֶׁהַשׁוֹתֵפֹת שֶׁל הָאוֹמֵר

בס"ד. שבת פרשת בראשית,

מברכים החודש מרחשון (מאמר

ב), ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 וַיִּכְלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאָם גו'¹, וְאִתָּא
 2 בַּגְּמָרָא² כָּל הַמְתַּפְּלָל בְּעֵרֵב שַׁבַּת וְאוֹמֵר

3 וַיִּכְלוּ כו' נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף לְהַקְב"ה בַּמְעֻשָׂה
 4 בְּרֵאשִׁית. וְצָרִיף לְהַבִּין, דְּלִכְאוּדָה, הַיִּתְכֵן לומר

5 שֵׁשׁ עֲנִין שֶׁל שׁוֹתֵפֹת בַּמְעֻשָׂה בְּרֵאשִׁית,
 6 וּבַפְּרָט שְׁאַמְתַּת עֲנִין הַשׁוֹתֵפֹת הוּא לֹא רַק

7 בְּאוֹפֵן שְׁכָל שׁוֹתֵף יֵשׁ לוֹ חֵלֶק מְסוּיָם בְּדָבָר,
 8 אֲלֵא בְּאוֹפֵן שְׁכָל נְקוּדָה וְנְקוּדָה שְׂיִכַּת

9 לְשִׁנְיָהִם³, וְהֵינּוּ, שְׁכָכֵל נְקוּדָה וְנְקוּדָה
 10 שְׁבַמְעֻשָׂה בְּרֵאשִׁית נַעֲשֶׂה אִישׁ יִשְׂרָאֵל (הָאוֹמֵר

11 "וַיִּכְלוּ") שׁוֹתֵף שְׁוֹה לְהַקְב"ה. גַּם צָרִיף לְהַבִּין,
 12 דְּהֵנָּה, פִּינּוֹן שְׁכָל הָאוֹמֵר "וַיִּכְלוּ" נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף,

13 הַרִי מוֹבָן, שְׁכָל יִשְׂרָאֵל שְׁאוֹמְרִים "וַיִּכְלוּ"
 14 (שְׁהָרִי בַשׁוֹפְטִנִי לֹא עֲסָקִינּוּ⁴) נַעֲשִׂים שׁוֹתֵפִים,

15 וְאִם־כֵּן הַשׁוֹתֵפֹת שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הִיא לֹא
 16 רַק עִם הַקְּב"ה, אֲלֵא גַּם עִם כָּל שְׂשִׂים רְבוּא בְּנֵי

17 יִשְׂרָאֵל. וְאֵילוֹ מְשַׁמְעוֹת לְשׁוֹן רַז"ל הִיא שֶׁהַשׁוֹתֵפֹת שֶׁל הָאוֹמֵר "וַיִּכְלוּ" הִיא
 18 רַק עִם הַקְּב"ה, שְׁהָרִי אִם הַשׁוֹתֵפֹת הִיא גַּם עִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
 19 הוּה־לִיה־לְמִימְרֵהּ בְּלִשׁוֹן רַבִּים, כָּל הָאוֹמְרִים "וַיִּכְלוּ" נַעֲשִׂים שׁוֹתֵפִים כו', וְלֹא
 20 בְּלִשׁוֹן יְחִיד, הָאוֹמֵר "וַיִּכְלוּ" נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף כו'.

21 (ב) וַיּוֹכֵן בְּהַקְדָּם הַמְבֹאָר בַּמְאֵמֵר שֶׁל הַצִּמְחָה צֶדֶק' (בְּאַחַד הַבִּיכְלָאָף שִׁנְיָאוֹ
 22 לְאַחֲרוֹנָה מִן הַמִּצְוֹת אֶל הַמְרָקֵב)⁵, שְׁמֵבִיא מְאֵמֵר הַמְדַרְשׁ רַבְהִי⁶

23 עַל הַפְּסוּק וַיִּכְלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאָם, כְּתִיב⁷ לְכָל תְּכֵלֵה רְאִיתִי קִץ
 24 (וּמֵבִיא מִמְפָּרְשֵׁי הַתְּהֵלִים)⁸, שֶׁ"לְכָל תְּכֵלֵה" הֵינּוּ דָבָר שֵׁשׁ לוֹ הַתְּכֵלֵה, וְלִכְּוֹן

25 יֵשׁ לוֹ קִץ וְסוֹף) רַחֲבָה מְצֻוֶה מְאֹד (שֶׁהַמְצֻוֶה אֵין לְהֵן קִץ וּגְבוּל), לְכָל יֵשׁ
 26 סִיקוּסִים, שְׁמֵיִם וְאָרֶץ יֵשׁ לְהֵן סִיקוּסִים (שְׁזָהוּ פִירוּשׁ "וַיִּכְלוּ", לְשׁוֹן תְּכֵלֵה,

(1) פרשתנו ב, א. (2) שבת קיט, ב. (3) ראה התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 458. ע' 461. (4) ב"ק פה, א. ובכ"מ. (5) נדרפס לאח"ז באוה"ת פרשתנו ח"ג תקה, ב ואילך. (6) ב"ר רפ"י. (7) תהלים קיט, צו. (8) ראב"ע עה"פ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 "וַיִּכְלוּ", לְשׁוֹן תְּכֵלֶה כְּלִיּוֹן. שְׁיֵשׁ לָהֶם הַתְּחִלָּה וְסִיּוּם), חוּץ
- 2 מִדְּבַר אֶחָד שְׁאִין לוֹ סִיקוּסִים גְּבוּלוֹת, וְאִיזוֹ - זוֹ הַתּוֹרָה,
- 3 שְׁנַאָמְרָ⁹ עַל הַתּוֹרָה אַרְוֶכָה מֵאַרְץ מִדְּהַ וְרַחֲבָה מִנִּי יָם הַתּוֹרָה
- 4 הַיָּא יוֹתֵר אֲרוּכָה מֵהָאַרְץ וְיוֹתֵר רַחֲבָה מֵהֵיָם, כְּלוּמֵר בְּלִי־גְבוּל כָּלֵל.
- 5 וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהֵנָּה מַה
- 6 שְׁפָתוֹב בְּפִסּוֹק הָאִמּוֹר בַּתְּהִלִּים
- 7 "וְרַחֲבָה מִצְוֹתָי מֵאֲד",²
- 8 שְׁהַמְצוֹת הֵן בְּלִי גְבוּל, אִין
- 9 זֶה רַק לְגַבֵּי בְּאוֹפֵן יַחֲסִי לַעֲוֹמֵת
- 10 הַגְּבֻלָּת הַעוֹלָם ("לְכָל תְּכֵלֶה")
- 11 רְאִיתִי קָץ"), אֶלֶּא זֶהוּ בְּלִי
- 12 גְבוּל הָאֲמִתִּי, שְׁזָהוּ מַה
- 13 שְׁנַאָמְרָ מֵהַמְצוֹת הֵן רַחֲבוֹת
- 14 "מֵאֲד", וְלֹא כְמוֹ שְׁנַאָמְרָ¹⁰
- 15 בְּפִרְשֵׁת שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, "וְאַחֲבַת גוֹ"
- 16 בְּכָל מֵאֲדָךְ", שְׁזָהוּ רַק מֵאֲד
- 17 שְׁלָךְ¹¹, כְּלוּמֵר, הַכְּתוּב מְצוּוֹה
- 18 לְאַהֲבוֹת אֶת ה' "מֵאֲד", אֲבֵל מִמָּה
- 19 שְׁנַאָמְרָ "מֵאֲדוֹךְ", מֵאֲדוֹךְ שְׁלָךְ, מוֹכֵן
- 20 שֶׁהַכוּוֹנָה ל"מֵאֲדוֹךְ" שֶׁל הָאֲדָם הָאֲדוּבָה,
- 21 מַה שְׁנַחֲשֵׁב לְגַבֵּי מֵאֲדוֹר וּבְלִי־גְבוּל,
- 22 אֲבֵל לֹא בְּלִי־גְבוּל בְּאֲמִתּוֹ, אֲבֵל "רַחֲבָה
- 23 מְצוּוֹתָי מֵאֲדוֹךְ" הֵינִי בְּלִי־גְבוּל אִמִּיתִי,
- 24 דְּכִיּוֹן שְׁזָהוּ "מֵצוּוֹתָי" (שְׁל
- 25 הַקְּבָ"ה שְׁהוּא בְּאֲמִתּוֹ לֹא מוֹגְבֵל),
- 26 הָרִי זֶה בְּלִי גְבוּל הָאֲמִתִּי,
- 27 "מֵאֲדוֹךְ". וְכָל זֶה אֲפִילוֹ
- 28 בְּמִצְוֹת בְּהֵם מְדַבֵּר הַכְּתוּב "רַחֲבָה
- 29 מְצוּוֹתָי מֵאֲדוֹךְ", וְעַל־אַחַת־פְּמָה־
- 30 וְכַמָּה בְּתוֹרָה שְׁבַח עֵינֵי הַבְּלִי־
- 31 גְבוּל (שְׁעֵלֵי מְדוּבֵר בְּפִסּוֹק "אַרְוֶכָה
- 32 מֵאַרְץ מִדְּהַ וְרַחֲבָה מִנִּי יָם") הוּא עוֹד
- 33 יוֹתֵר מֵאַשֵׁר בְּמְצוּוֹת, כִּיּוֹן שְׁאִין בְּהַ
- 34 בְּתוֹרָה אֲפִילוֹ הַהַגְּבֻלָּה
- 35 שְׁבַמְצוֹת, כִּידוּעַ הַחֲלוּק
- 36 הַהַבְּדֵל בֵּין תּוֹרָה לְמִצְוֹת,
- 37 שְׁהַמְצוֹת הֵן בְּהַגְּבֻלָּה, וְכְמוֹ
- 38 מְצוֹת תְּפִלִּין שְׁיֵשׁ בְּהַ ד'
- 39 פְּרָשִׁיּוֹת דּוֹקָא, וְלֹא יוֹתֵר
- 40 (וְהַמוֹסִיף עוֹד פְּרָשָׁה
- 41 בְּתִפְלִין - עוֹבֵר עַל "בֵּל
- 42 תּוֹסִיף"), וְגַם לָהֶם לְתִפְלִין שְׁיַעֲוֵר מְצוּמְצָם¹² מְדוּד וּמוֹגְבֵל

(9 איוב יא, ט. 10) ואתחנן ו, ה. 11) ראה תו"א מקץ לט, ג ואילך. לקו"ת שלח מב, ג. 12) ראה גם תניא אגה"ק ס"י לקו"ת נשא כז, ג. 13) ראה שו"ע או"ח סל"ב סמ"א ובנ"כ שם. שו"ע אדה"ז שם סס"ג. 14) קידושין לה, א. 15) ראה גם לקו"ת במדבר יג, א. 16) אוה"ת שם תקו, א. 17) עירובין כא, סע"א. 18) זכרי' ה, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מֵאִמָּה וְעַד אֵמָּה עוֹלָם חָצִי אִמָּה עַל חָצִי אִמָּה
 צֵא וְחֹשֶׁב כִּמָּה חָצִי אִמָּה עַל חָצִי אִמָּה יֵשׁ בְּמִגְלֵה וְתִמְצֵא שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
 וְמֵאֵתִים כִּיצַד עֲשֵׂה מַעֲשִׂים אִמָּה רֹחֵב רְצוּעוֹת שֶׁל רֹחֵב חָצִי אִמָּה הִרִי כֹאן
 אַרְבַּעִים רְצוּעוֹת וְכֹל אַחַת אַרְבַּעִים אִמָּה לְאוֹרֵכָה שֶׁל מִגְלֵה הִרִי אֵלֶּף וְשֵׁשׁ
 מֵאוֹת אִמָּה אוֹרֵךְ שֶׁהֵן שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
 וּמֵאֵתִים זֵרוֹתוֹת). נִמְצֵא כֹל הָעוֹלָם
 כֹּלוֹ אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּמֵאֵתִים
 בְּתוֹרָה. וְנִמְצֵא, שְׁשֹׁם הַתּוֹרָה
 הִיא בְּהִגְבֹּלָה, בְּמִידָה מְסוּיֵמֶת,
 וְהֵינּוּ גְלִיָּא דְתּוֹרָה וְעִנְיֵין זֶה
 שֶׁהַתּוֹרָה מוֹגְבֵלֶת מִתִּיחַס, כְּאִמּוֹר,
 לְחַלֵּק הַנִּגְלָה שֶׁל הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ
 שְׁמִצְיָנוּ דְבַרְבֵּי חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנוּס־
 לְבִרְכָה בְּכִמָּה תִּנְאִים
 וְאִמּוֹרָאִים שְׁלִמְדוֹ כֹּל הַתּוֹרָה
 כּוֹלָה¹⁹, וְהִדְבֵּר יִתְכֵן כִּינּוֹן שְׁהִיא
 בְּהִגְבֹּלָה²⁰ שְׁהוּרִי בְּעִנְיֵין בְּלִי-גְבוּל
 לֹא יִתְכֵן לְהַגִּיעַ לְסוֹפוֹ וְתַכְלִיתוֹ שְׁהִי
 אֵין לוֹ קֵץ וְגוּבֹל. אֵף אֲמַתִּית
 הָעִנְיָן דְּבְלִי-גְבוּל מִמֶּשׁ בְּלִי-
 גְבוּל אִמִּיתִי לֹא סוּף הוּא
 בְּפִנְיֵימִיּוֹת הַתּוֹרָה, שְׁעַל זֶה עַל
 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, הַחֵלֶק הַנִּסְתָּר שְׁבָה,
 נִאֲמָר²¹ גַּל עֵינֵי וְאִבְיטָה
 נְפִלְאוֹת מִתּוֹרָתָךְ, כְּמוֹ
 שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל²² בְּמֵאמֵר הָרֵאשׁוֹן
 שְׂאִמֵּר בְּיוֹם זֶה (דִּבְרוּ-הַמִּתְחִיל
 בְּרֵאשִׁית, יוֹצֵא לְאוֹר עִם בִּיאור בְּדוּרֵךְ
 אֲפִשֵׁר חֲבוּבֵרֵת זֹו) שֶׁם מְבוֹאֵר
 בְּאוֹרֵיכוֹת מְדוּעַ דּוּקָא בִּיחַס לְפִנְיֵימִיּוֹת
 הַתּוֹרָה יֵשׁ צוּרֵךְ בְּבִקְשָׁה מִיּוֹחֲדָת״ גַּל
 עֵינֵי וְאִבְיטָה... וְזֶהוּ הַחֵלֶק הַפְּנִימִי
 וְהַנִּסְתָּר שֶׁל הַתּוֹרָה, מַה שְׁיִתְגַּבֵּל
 לְעַתִּיד-לְבָא בִּימֹת הַמְּשִׁיחַ עַל-
 יְדֵי מִשְׁיַח שְׁלִמְדוֹ תּוֹרָה אֵת
 כֹּל הָעָם, גַּם אֲפִילוֹ אֵת הָאֲבוֹת
 וּמֹשֶׁה רַבְּנוֹ²³, שְׁכָבֵר לְמַדוֹ
 כֹּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה, כִּינּוֹן שְׁיִגְלָה
 בְּפִנְיֵימִיּוֹת הַתּוֹרָה שְׁאֵין לָהּ
 מְדָה כְּלָל וּבַחֵלֶק זֶה שֶׁל הַפְּנִימִיּוֹת וְהַנִּסְתָּר, הַתּוֹרָה הִיא אֲכַן בְּלִי-גְבוּל
 מִמֶּשׁ.
 אֲמַנָּם מַה שְׁכָתוּב ״לְכָל תְּכַלָּה רְאִיתִי קֵץ רְחֵבָה מְצוֹתָךְ״

מֵאִמָּה, הִנֵּה הַחֲדוּשׁ בְּזָה (כְּמוֹכֵן מִמָּה שְׁנִתְבָּאָר בְּמֵאֲמָר
 הַנִּזְכָּר אִדּוֹת אֵי הַהִגְבֵּלָה שְׁבַתּוֹרָה, וְעַל דְּרִיךְ זֶה גַם בְּמִצְוֹת) הוּא, שְׁשֹׁם
 בְּהִגְבֹּלֶת הָעוֹלָם מִמְּשִׁיכִים אֵת הַבְּלִי-גְבוּל דְתּוֹרָה וּמִצְוֹת
 כְּלוֹמֵר, לְהַמְשִׁיךְ, הֵינּוּ לְהוֹרִיד מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וְלִהְיוֹר בְּאוֹר הַבְּלִיתִי מוֹגְבֵל
 אֵל תּוֹךְ גְּדֵרֵי הָעוֹלָם הַזֶּה הַמוֹגְבֵל.
 וְהֵינּוּ, שְׁאֵין פְּנִינָת הַכְּתוּב
 הָאוֹמֵר שֶׁלְכָל דְּבַר יֵשׁ גְבוּל, וְאִילוֹ
 מִצְוֹת ה' רַחְבוֹת מֵאֵד לֹאמַר רַק
 שְׁהָעוֹלָם הוּא בְּהִגְבֹּלָה,
 וְתוֹרָה וּמִצְוֹת הֵם בְּלִי גְבוּל,
 שְׁהִרִי זֶה דְּבַר הַפְּשׁוּט וּמוֹכֵן
 מֵאִילוֹ, דְּכִינּוֹן שְׁהָעוֹלָם יֵשׁ לוֹ
 הַתְּחִלָּה, שְׁנִבְרָא בְּשִׁשֶׁת יָמִי
 בְּרֵאשִׁית וְקוֹדֵם לְכֵן לֹא הִיָּה קִיָּם,
 בְּהִכְרַח שֵׁישׁ לוֹ גַם סוּף וְאֵם כֵּן
 הוּא מוֹגְבֵל. וְאֵלוֹ הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
 שְׁהֵם חֲכָמָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ שֶׁל
 הַקִּבְּ"ה, הֵם בְּיֹדָאֵי בְּלִי גְבוּל
 כִּי כִשֶׁם שֶׁהַקּוֹדֶשׁ-בִּירוּךְ-הוּא בְּעֵצְמוֹ
 לֹא מוֹגְבֵל, כִּךְ חֲכָמָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ הֵם בְּלִי-
 גְבוּל. וְעַל-פְּרָחָךְ בְּהַכְרַח צְרִיף
 לֹאמַר שְׁחֲדוּשׁ הַכְּתוּב הוּא לֹא
 בְּהַדְגָּשָׁת הַהִבְדָּל בֵּין הָעוֹלָם הַמוֹגְבֵל
 לְתוֹרָה וּמִצְוֹת הֵלֵא מוֹגְבֵלִים, אֵלֵא
 בְּחִיבּוּר ד"לְכָל תְּכַלָּה רְאִיתִי
 קֵץ" הֵינּוּ הַגְּבוּל שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה
 עִם ״רְחֵבָה מְצוֹתָךְ מֵאֵד״,
 הֵינּוּ הַבְּלִי-גְבוּל שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת,
 וּמִשְׁמַעוֹת הַחִיבּוּר הִיא, כְּאִמּוֹר,
 שְׁהַבְּלִי-גְבוּל ד"רְחֵבָה
 מְצוֹתָךְ מֵאֵד" נִמְשָׁךְ גַּם
 בְּהִגְבֹּלָה ד"לְכָל תְּכַלָּה רְאִיתִי
 קֵץ" הַמְּשַׁכֵּת הָאוֹר וְהַהִשְׁפַּעֵה שֶׁל
 הַבְּלִי-גְבוּל שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת אֵל תּוֹךְ
 גְּדֵרֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. וְכִמּוֹ שְׁהוּא
 לְעִנְיֵין הַיַּחַס בֵּין הַגְּבוּל וְהַבְּלִי-גְבוּל
 בְּתוֹרָה עֲצָמָה, שְׁאֵף-עַל-פִּי
 שְׁאֲמַתִּית הַבְּלִי-גְבוּל בְּתוֹרָה
 הוּא בְּפִנְיֵימִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְאֵלוֹ
 גְלִיָּא דְתּוֹרָה הִיא רַק ״אַרְוֵכָה מֵאַרְצֵן מְדָה" גו' אֲבַל סוּף סוּף
 יֵשׁ לָהּ גְבוּל, מְכַל-מְקוֹם גַּם בְּגִלְיָא דְתּוֹרָה נִמְצֵא הַבְּלִי-גְבוּל
 דְּפִנְיֵימִיּוֹת הַתּוֹרָה, כִּי כֹל חֲלָקֵי הַתּוֹרָה קְשׁוּרִים זֶה בְּזֶה, וְהַעֲבוּדָה

(19) ראה מנחות צט, ב. (20) בענין זה נזכר גם מאמר המדרש (ב"ר פ"ז, ה) ונבולות חכמה שלמעלה תורה. (21) תהלים קיט, יח. (22) במאמר הא' - ד"ה בראשית ברא (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 162 ואילך). (23) ראה לקו"ת צו יז, א. שער האמונה פנ"ו (פט, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שפנימיות התורה היא בלי-גבול משפיעה את ענין הבלי-גבול גם על חלק
 2 הנגלה שבתורה, וכידוע²⁴ בתורת החסידות בפרוש מאמר רבותינו
 3 ז"ל²⁵ בגמרא אשרי מי שבא לעולם הבא ותלמודו שלמד
 4 בעולם הזה בידו, שדוקא על-ידי תלמודו בידו, לימוד גליא
 5 דתורה למטה בעולם הזה,
 6 יש לו למעלה ("כאן")
 7 הפנימיות שבזה כלומר שהאדם
 8 זוכה לפנימיות התורה בעולם הבא
 9 בגלל העיסוק בנגלה דתורה בעולם
 10 הזה, וגם מזה מובן שנגלה דתורה
 11 ופנימיות התורה, אף שבכללות לנגלה
 12 יש מדידה והגבלה ולפנימיות אין
 13 גבול, מכל-מקום הם קשורים
 14 ומחברים זה בזה. וכן הוא בנוגע
 15 להגבלת העולם, שגם שם
 16 בתוך גדי המציאות המוגבלת נמשך
 17 ומאיר הבלי-גבול שבתורה
 18 ומצות.
 19 (ג) וענין זה (החבור ד"ל לכל
 20 תכלה ראיתי קין" המבטא
 21 מדידה והגבלה עם "רחה
 22 מצותך מאד" למעלה ממדידה
 23 והגבלה, שהבלי-גבול דתורה
 24 ומצות נמשך בהגבלת
 25 העולם) נעשה נפעל ונמשך על-
 26 ידי עבודתם של ישראל,
 27 שזהו פללות ענין העבודה
 28 התוכן הכללי של עבודת ה' הוא
 29 להמשיך את הבלי-גבול
 30 שלמעלה מגורי העולם בהגבלת
 31 העולם בתוך הגדרים וההגבלות של
 32 העולם.
 33 ועל זה אמרו רבותינו ז"ל²⁶
 34 בגמרא גדולים מעשה צדיקים
 35 ויש להם מעלה ויתרון ממעשה
 36 שמים וארץ, וכמבאר בזה²⁷
 37 בתורת החסידות, מדוע יש למעשה
 38 צדיקים מעלה ויתרון על בריאת שמים
 39 וארץ על-ידי הקדוש-ברוך-הוא
 40 שמעשה שמים וארץ הוא יש
 41 מאין, הקדוש-ברוך-הוא ברא ויצר

יש, מציאות, מ'אין' העדר המציאות, דבר מ'לא דבר, שזהו מה
 שנתהוה מהאור האלוקי הבלי-גבול האינוסופי עולם מוגבל ומוגדר
 שהוא מציאות יש' כו', ואלו מעשה צדיקים הוא ביטול היש
 לאין, ביטול ישות' והמציאות של העולם המוגבל והמוגדר לאין האלוקי
 שזהו ענין המשכת הבלי-
 גבול בתוך הגבול. וזהו גדולים
 מעשה צדיקים, גדולים סתם
 מבלי לפרט מהי מידת הגדלות,
 שזהו גדלות אמתית שאין
 לה שיעור וקצבה, שלא זו
 בלבד שהם מעשה הצדיקים
 המבטלים את יש' העולם לאין'
 האלוקי גדולים ממעשה שמים
 וארץ כמה פעמים ככה, אלא
 גדלות שהיא באין-ערוף, ללא
 כל יחס והשוואה, כי מעשה
 שמים וארץ הוא בהגבלה
 שהרי העולם שנברא הוא מוגבל
 ומוגדר, ומעשה צדיקים הוא
 בלי גבול שהרי הם ממשיכים אור
 אלוקי לא מוגבל בתוך עולם מוגבל,
 והרי הגדלות של בלי-גבול
 לגבי גבול - היא באין-ערוף
 גדולה אמיתית, ללא כל השוואה,
 וכמבאר פתנא²⁸ שלגבי דבר
 שהוא בבחינת בלי גבול
 ומספר כלל, אין כנגדו שום
 ערך במספרים, שאפילו אלה
 אלפי אלפים ורבוא רבבות
 אינן אפילו כערך מספר אחד
 לגבי אלה אלפי אלפים
 ורבוא רבבות כו' אלא פחות
 מזה, כי לאחד לגבי מספר עצום אך
 מוגבל עדיין יש ערך כלשהו, כי גם
 מספר גדול מאד הוא מוגבל, בעוד
 שגבול ביחס לבלי-גבול הוא ללא כל
 ערך.
 ויתרה מזה, שהחדוש
 ד'גדולים מעשה צדיקים'
 הוא לא רק בהמשכת הבלי-
 גבול, היינו שבבריאת העולם נמשך

דתורה נמצא הבלי-גבול דפנימיות התורה,
 וכידוע²⁴ בפרוש מאמר רבותינו ז"ל²⁵ אשרי מי
 שבא לכאן ותלמודו בידו, שדוקא על-ידי
 תלמודו בידו, לימוד גליא דתורה למטה בעולם
 הזה, יש לו למעלה ("כאן") הפנימיות שבזה.
 וכן הוא בנוגע להגבלת העולם, שגם שם נמשך
 הבלי-גבול שבתורה ומצות.
 (ג) וענין זה (החבור ד"ל לכל תכלה ראיתי קין"
 עם "רחה מצותך מאד", שהבלי-
 גבול דתורה ומצות נמשך בהגבלת העולם)
 נעשה על-ידי עבודתם של ישראל, שזהו פללות
 ענין העבודה להמשיך את הבלי-גבול בהגבלת
 העולם. ועל זה אמרו רבותינו ז"ל²⁶ גדולים
 מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ, וכמבאר
 בזה²⁷ שמעשה שמים וארץ הוא יש מאין, שזהו
 מה שנתהוה עולם מוגבל כו', ואלו מעשה
 צדיקים הוא ביטול היש לאין, שזהו ענין
 המשכת הבלי-גבול. וזהו גדולים מעשה
 צדיקים, גדולים סתם, שזהו גדלות אמתית
 שאין לה שיעור, שלא זו בלבד שהם גדולים
 ממעשה שמים וארץ כמה פעמים ככה, אלא
 גדלות שהיא באין-ערוף, כי מעשה שמים וארץ
 הוא בהגבלה, ומעשה צדיקים הוא בלי גבול,
 והרי הגדלות של בלי-גבול לגבי גבול - היא
 באין-ערוף, וכמבאר פתנא²⁸ שלגבי דבר שהוא
 בבחינת בלי גבול ומספר כלל, אין כנגדו שום
 ערך במספרים, שאפילו אלה אלפי אלפים
 ורבוא רבבות אינן אפילו כערך מספר אחד
 לגבי אלה אלפי אלפים ורבוא רבבות כו'.
 ויתרה מזה, שהחדוש ד'גדולים מעשה
 צדיקים' הוא לא רק בהמשכת הבלי-גבול, אלא

(24) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 570 הערה 19. וע' 580 הערה 8. 25) פסחים נ, א. וש"נ. 26) כתובות ה, א. 27) ראה תו"א בשלה
 סו, ב ואילך. וראה אוה"ת שם ריש ע' תקז. 28) פמ"ח (סז, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 מַעֲלַת בְּעַלְי־תְּשׁוּבָה עַל צַדִּיקִים, שְׂצַדִּיקִים אֵינָם מִתְּעַסְקִים
 45 עִם הָרַע, וְהִדְבַּר דּוּמָה לְאוֹר הָאֱלוּקִי שֶׁהַאִיר קוֹדֵם הַבְּרִיאָה שֶׁל עוֹלָמוֹת
 46 גַּשְׁמִיִּים, וְאֵלוֹ בְּעַלְי־תְּשׁוּבָה פּוֹעֲלִים גַּם בְּרַע, שְׂמֵהֶפְכִּים
 47 זְדוֹנוֹת לְזִכְיוֹת²⁹ וְהִדְבַּר דּוּמָה לְעִבּוּדָה שֶׁמְשִׁיכָה וּמְבַיָּא אֹרֶךְ אַלּוּקִי
 48 בְּתוֹךְ גַּדְרֵי הַמִּצִּיאוֹת הַגִּשְׁמִית
 49 הַמּוּגְבֹלָת). שְׁזָהוּ הַחֲבּוּר דְּגָבּוּל
 50 וּבְלִי־גָבּוּל (פְּנִזְכָּר לְעִיל
 51 בְּפִירוּשׁ "לְכָל תִּקְלָה רְאִיתִי
 52 קִץ רַחֲבָה מִצְּוֹתָךְ מְאֹד", הֵינּוּ
 53 לַהֲבִיא אֶת הָאוֹר הַנֶּעֱלָה הַ"מְאֹד" שֶׁאֵין
 54 לוֹ גָבּוּל, אֶל תּוֹךְ הַמִּצִּיאוֹת הַמּוּגְבֹלָת
 55 שֶׁישׁ לָהּ הַתְּחַלָּה וְסוֹף).
 56 וְזָהוּ גַּם מֵה שֶׁכְּתוּב בְּגִמְרָא²⁶
 57 שְׂבִמְעֵשָׂה יְדִיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים
 58 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּבְנָה עַל יְדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 59 כְּתִיב³⁰ מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנֵנו
 60 יְדִיךָ, וְהוּא נִחְשַׁב מַעֲשֵׂה יְדֵיו שֶׁל
 61 הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְאֵין זֶה פֶּלֶא כִּי
 62 גַּם בְּאֲרוֹן שְׂבָבֵית הַמִּקְדָּשׁ
 63 (שֶׁהוּא עֵיקַר הַחֲפִצֵּי כּו', עֵיקַר
 64 הַרְצוֹן הַפְּנִימִי וְהַמְּטָרָה שֶׁל בְּנֵיין בֵּית
 65 הַמִּקְדָּשׁ כְּמוֹ שֶׁכְּתִבַּת הַרְמַבְּ"ן³¹
 66 בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה) הָיָה הַחֲבּוּר
 67 דְּגָבּוּל וּבְלִי־גָבּוּל, שְׁהָרִי
 68 הָאֲרוֹן הָיָה בְּמִדָּה קְבועָה
 69 וּמוֹגֵדֶת כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה, אֲמַתִּים
 70 וְחֻצֵי אֲרָכּוֹ וְגו'³², וְאֶף־עַל־
 71 פִּי־כֵן הִגִּיד מְקוֹם הָאֲרוֹן אֵינוֹ
 72 מִן הַמִּדָּה³³ כְּמֵאמֶר חֲכָמֵינוּ ז"ל
 73 בְּגִמְרָא "דַּבַּר זֶה מְסוּרֵת בִּידֵינוּ
 74 מֵאֲבוֹתֵינוּ מְקוֹם אֲרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּידָה",
 75 וּפִירֵשׁ רש"י: " אֵינוֹ תוֹפֵס לְמַעַט
 76 מִמִּידַת הַחֲלָל שֶׁל בֵּית כְּלוּם, הַתֵּינֵא
 77 אֲרוֹן שֶׁעָשָׂה מִשֶּׁה יֵשׁ לוֹ עֶשֶׂר אַמּוֹת
 78 אוֹיֵר לְכָל רוּחַ כְּשֵׁנִית בְּאַמְצַע בֵּית
 79 הַכְּפּוֹרֵת וְהוּרִי כָל הַחֲלָל לֹא הִיָּה אֵלָא
 80 כִּי עַל כִּי שֶׁנֶּאֱמַר וּלְפָנַי הַדְּבִיר עֶשְׂרִים
 81 אַמָּה אוֹרֵךְ וְעֶשְׂרִים אַמָּה רְחֹב, נִמְצָא
 82 שֶׁאֵין מְקוֹם הָאֲרוֹן מִמַּעַט כְּלוּם" וְנִמְצָא
 83 שֶׁבְּבִית הַמִּקְדָּשׁ הִיָּה חִיבוּר שֶׁל גָבּוּל
 84 וּבְלִי־גָבּוּל.

1 לְעוֹלָם עֲנִיין הַגָּבּוּל, וְאֵילוֹ בְּמַעֲשֵׂה צַדִּיקִים נִמְשַׁךְ בְּלִי־גָבּוּל אֱלֹא שְׂבִמְעֵשָׂה
 2 צַדִּיקִים' (עֲבוּרָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם) יֵשׁ חִירוּשׁ וְיִתְרוֹן נוֹסֵף וְהוּא גַּם
 3 בְּחֲבּוּר שֶׁל הַבְּלִי־גָבּוּל עִם הַגָּבּוּל, כְּאִמּוֹר לְעִיל שֶׁמַּעֲשִׂיהֶם שֶׁל בְּנֵי
 4 יִשְׂרָאֵל בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוּוֹת בְּעוֹלָם מְבַיָּאִים אֶת הָאוֹר הָאֱלוּקִי
 5 הַבְּלִי־גָבּוּל אֶל תּוֹךְ גַּדְרֵי הָעוֹלָם הַזֶּה
 6 וּבְכֵן מִחֲבָרִים אֶת בְּלִי־גָבּוּל עִם הַגָּבּוּל,
 7 שְׁהָרִי הַגְּדֹלוֹת הַחִירוּשׁ וְהִיתְרוֹן
 8 דְּמַעֲשֵׂה צַדִּיקִים בְּכִיטוֹל הַיֵּשׁ
 9 שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי לְאֵין הָאֱלוּקִי
 10 הַמַּהוּוֶה אֶת הָעוֹלָם הַיֵּשׁ לֹא
 11 בְּאֲוֶפֶן שְׂנַעֲשָׂה הָעוֹלָם הַזֶּה אֵין
 12 כְּמוֹ שֶׁהִיָּה קוֹדֵם הַבְּרִיאָה,
 13 דְּאִם־כֵּן כִּי אִם הַתְּכִלִּית וְהַמְּטָרָה
 14 שֶׁל עֲבוּרָת הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה הִיתָה
 15 לְהַבִּיא לְבִיטוּלוֹ כְּמוֹבֵן שֶׁל הַפִּסְקָה
 16 קִיּוּמוֹ כְּמוֹ קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא לֹא הָיָה
 17 צוֹרֵךְ בְּכָל עֲנִין הַתְּהוּוֹת
 18 וּבְרִיאַת הָעוֹלָמוֹת, וְעַל־כֵּן
 19 בְּהַכְרָה צָרִיךְ לִזְמַר, שְׁהָאֵין מִצַּב
 20 הָעוֹלָם לְאַחַר בִּיטוּל הַיֵּשׁ הַגִּשְׁמִי
 21 לְאַלּוּקוֹת שְׂנַעֲשָׂה עַל־יְדֵי
 22 עֲבוּדַת הַצַּדִּיקִים הוּא נַעֲלָה
 23 יוֹתֵר מִהָאֵין שְׁהָיָה קוֹדֵם
 24 הַבְּרִיאָה, כִּשֶׁהָעוֹלָם לֹא הִיָּה קִיּוּם
 25 כָּלל, כִּי הָאֵין הָאוֹר הָאֱלוּקִי שְׁהָיָה
 26 גָלוּי קוֹדֵם הַבְּרִיאָה שֶׁל עוֹלָם
 27 גַּשְׁמִי הוּא בְּחִינַת בְּלִי־גָבּוּל,
 28 וְלִגְבֵי בְּחִינָה זֹאת שֶׁל בְּלִי־גָבּוּל
 29 הִנֵּה הַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת עַד
 30 לְעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי עַל־יְדֵי
 31 הַהֲאָרָה הָאֱלֹקִית שֶׁבָּאָה וִירַדָה
 32 בְּצוּרָה מְצוּמְצֵמַת שְׁלִפְי עָרְךָ
 33 הָעוֹלָמוֹת הוּא עֲנִין שֶׁל
 34 יְרִידָה, וְתְּכִלִּית הַיְרִידָה שֶׁל
 35 הָאוֹר הָאֱלוּקִי כְּדִי לְבִרְאוֹ עוֹלָמוֹת
 36 הִיא לְצוֹרֵךְ עֲלֵיהָ, בְּאֲוֶפֶן
 37 נַעֲלָה יוֹתֵר מִכְּמוֹ שְׁהָיָה קוֹדֵם
 38 הַיְרִידָה, שֶׁלְכֵן הִירִידָה כְּדִיאִת, עַל־
 39 יְדֵי מַעֲשֵׂה צַדִּיקִים עֲבוּרָתָם שֶׁל
 40 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוּוֹת
 41 שְׂפּוֹעֲלִים שְׁהָעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי עֲצָמוֹ כְּפִי שֶׁהוּא בְּחִינַת
 42 מִצִּיאוֹת וְהַגְּבֹלָה, יְהִיָּה בְּחִינַת אֵין וּבְלִי־גָבּוּל עַל־יְדֵי שִׁיאוֹר
 43 וְיִוִּרְגֵשׁ בּוֹ הָאוֹר הָאֱלוּקִי וְהָעוֹלָם יִתְבַּטֵּל לְאַלּוּקוֹת הַבְּלִי־גָבּוּל (בְּדוּגְמַת

(29) יומא פו, ב. תניא פ"ז. 30) בשלח טו, יז. 31) תרומה כה, א. 32) שם, י. 33) יומא כא, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **בְּהִגְבְּלָהּ**, העובדה שהעולם הוא מוגבל היא חלק מכוונת הבריאה וזה היה
 2 הרצון של הקדוש-ברוך-הוא מלכתחילה, וְכֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ הָיוּ
 3 נִמְתָּחִים כּוֹי' הרבה מבלי להפסיק, גָּעַר בָּהֶם הַקֶּבֶ"ה וְאָמַר
 4 לְעוֹלָמוֹ דִּי³⁴ (וְהִינֵנּוּ, שָׂאף שֶׁהַהִגְבְּלָהּ הִיא רַק מִצַּד רִצּוֹן
 5 הַבּוֹרָא וְהָעוֹלָם מִצַּד עֲצֻמוֹ הִיא יִכּוֹל
 6 לִהְיוֹת 'נִמְתַּח' בְּלִי-גְבוּל, הָרִי רִצּוֹן
 7 הַבּוֹרָא הוּא שְׁתֵּהִיָּה הַגְּבֻלָּהּ
 8 (זו), הִנֵּה כָּל זֶה הָאִמּוֹר לְעִיל
 9 הַשְּׁעוֹלָם נִבְרָא מִדּוּד וּמוֹגֵבֵל וְזוֹ
 10 תְּכַלִּיתוּ עַל פִּי רִצּוֹן ה', הוּא פְּנוּגָע
 11 לְהַתְּהוּוֹת עֲצָמָה, אָבָל
 12 הַתְּכַלִּית הִיא שְׁהִירִידָה לְהִיוֹת
 13 עוֹלָם מוֹגֵבֵל תִּהְיֶה לְצוּרָה עֲלֵיהָ
 14 (פִּנְ"ל) וּבַחֹךְ הַגְּבוּל יֵאִיר הַבְּלִי-
 15 גְבוּל, כֹּאמֹר, עַל-יְדֵי-זֶה
 16 שִׁישְׁרָאֵל בְּעִבּוֹדְתָם בְּקִיּוֹם
 17 הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת יִמְשִׁיכּוּ אֲלוֹקוֹת
 18 מִלְּמַעַל בְּהַגְבֻלַת הָעוֹלָם
 19 ("שָׂאמֵר לְעוֹלָמוֹ דִּי") בְּחִינַת
 20 הַבְּלִי-גְבוּל.
 21 וְלְדוּגְמָא לְעֵינֵי הַחִיבוֹר שֶׁל הַגְּבוּל
 22 וְהַבְּלִי-גְבוּל בְּעוֹלָם בְּעִבּוֹדָה
 23 בְּפּוֹעֵל, שָׂאף-עַל-פִּי שָׂמַצַּד
 24 טָבַע הָעוֹלָם יִכּוֹל לִהְיוֹת
 25 גָּרַעוֹן בְּפִרְנֶסָה עַל-יְדֵי קִיּוֹם
 26 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׁהִרִי אִדָּם עֲשׂוּי
 27 לְחֶשֶׁב כִּי עַל פִּי הַטָּבַע לֹא
 28 הַהִקְפְּדָה עַל שְׁמִירַת שְׁבֵת,
 29 וְהַזְהִירוֹת מְאוּנָאָה וּגְזֵלָה כּוֹי',
 30 הִנֵּה יִכּוֹל לְהִרְוִיחַ יוֹתֵר, וּבְכָל
 31 זֹאת, הִנֵּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל-יְדֵי
 32 עֲבוֹדְתָם פּוֹעֲלִים הַמְּשָׁכָה
 33 שְׁלִמְעֵלָה מִהִטָּבַע שֶׁמְּבוֹסֶסֶת עַל
 34 אִמּוֹתָה בַּח' בְּטָבַע, בַּחֹךְ גִּדְרֵי
 35 הָעוֹלָם, שְׁלֵא זֶה בְּלָבָד שְׁקִיּוֹם
 36 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת (שְׁמִירַת שְׁבֵת
 37 וְהִירוֹת מְאוּנָאָה וּגְזֵלָה, כֹּאמֹר) לֵא
 38 יִגְרַע בְּפִרְנֶסָה, אֲלֵא אֲדַרְבָּה
 39 כּוֹי' דְּבָרִים אֵלּוּ עֲצָמָם שֶׁאֵדָם עֵלּוּל
 40 לְחֶשֶׁב שִׁבְיָאוֹ גִּרְעוֹן בְּפִרְנֶסָתוֹ, הֵם
 41 עֲצָמָם יִבְיָאוֹ תּוֹסֶפֶת בְּפִרְנֶסָה. וְהִינֵנּוּ,
 42 שְׁבֵהִגְבֻלַת הָעוֹלָם ("אֲמַרְתִּי
 43 לְעוֹלָמִי דִּי") מִמְּשִׁיכִים אֶת

הַבְּלִי-גְבוּל, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב³⁵ וְהִירִיקוֹתֵי לָכֶם בְּרָכָה עַד בְּלִי
 דִּי לֵאלֹהֵי הַפֶּסֶק, בְּלִי-גְבוּל.
 (ד) וְעַל-פִּי-זֶה יוֹכֵן מֵהַ שָׂאמְרוֹ רְבוּתֵינוּ ז"ל כָּל הָאוֹמֵר
 וַיִּכְלוּ כּוֹי' נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף לְהַקְבֵ"ה בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, וּבַחֲלִילָה
 הַמְּאִמֵּר נִשְׁאֵלָה הַשְּׁאֵלָה אֵיךְ יִיָּתֵכֵן
 הָאָדָם הַשּׁוֹאֵר גִּשְׁמִי וּמוֹגֵבֵל יִהְיֶה שׁוֹתֵף
 לְקַדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַשּׁוֹאֵר בְּלִי גְבוּל,
 וְהַבִּיאוֹר הוּא שְׁהִיא הַנּוֹתֵנָת, כִּי כָּל
 עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּעוֹלָם הִיא לְפַעוּל חִיבוֹר
 שֶׁל גְּבוּל וּבְלִי-גְבוּל וְלִהְיוֹת שִׁיךְ אֹר
 אֲלוֹקֵי בְּלִי-גְבוּל בַּחֹךְ גִּדְרֵי הָעוֹלָם
 הַמוֹגֵבֵל, כְּמִבְּאוֹר לְעִיל בְּאִרְיוֹת,
 פִּי³⁶ אֲמַרְתִּי "וַיִּכְלוּ", מְלִשׁוֹן
 כְּלִיזוֹן³⁷, כְּמוֹכֵן שֶׁל אִיבוֹר הַיְּשׁוּת'
 שֶׁל הַמִּצְוֹת עֲנִינָה לְפַעוּל
 כְּלִיזוֹן בְּבִרְיָאָה, שְׁהוּא עֲנִינֵן
 בְּיִטּוּל הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא לְאִינֵן הַאֲלוֹקֵי,
 וְלִכֵּן לֹא יִפְלֵא אֵיךְ זֶה פִּלְא
 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף
 לְהַקְבֵ"ה בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית,
 שׁוֹתֵף שְׁוֵה כּוֹי', שְׁהִרִי עַל זֶה
 עַל הַעֲבוֹדָה שְׁגוֹרֶמֶת לְבִיטוּל הַיְּשׁוּת
 שֶׁל הָעוֹלָמוֹת, עַל-יְדֵי הַמִּשְׁכַּת אֹר
 בְּלִי-גְבוּל בַּחֹךְ הַגִּדְרִים הַמוֹגֵבֵלִים
 אֲמַרְו גְּדוּלִים מַעֲשֵׂה צְדִיקִים
 כּוֹי', פִּנְ"ל וְאֲדַרְבָּה, יֵשׁ צוּרָה
 לְבָאֵר מֵהוּ הַטָּעַם שֶׁנַּעֲשֶׂה
 הַיְּהוּדִי הַעוֹבֵד אֵת ה' רַק שׁוֹתֵף
 לְהַקְבֵ"ה, שׁוֹתֵף שְׁוֵה, אֵף
 שְׁ"גְדוּלִים מַעֲשֵׂה צְדִיקִים
 מַמַּעֲשֵׂה שְׁמַיִם וְאָרֶץ", הִינֵנּוּ,
 שְׁחֻלְקוֹ שֶׁל הַקְבֵ"ה בְּמַעֲשֵׂה
 בְּרָאשִׁית הוּא מוֹגְבֵל, כִּי
 הַקַּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עֲשֵׂה מֵהַ' אֵיךְ
 הַאֲלוֹקֵי יֵשׁ גִּשְׁמִי, כֹּאמֹר, וְאֵלּוּ
 חֻלְקוֹ שֶׁל הָאוֹמֵר "וַיִּכְלוּ"
 הוּא בְּלִי גְבוּל וְלִמָּה אִם כֵּן הַיְּהוּדִי
 הוּא רַק שׁוֹתֵף שׁוֹהֵעֵרֵךְ וְלֹא יוֹתֵר?

(34) חגיגה יב, א. (35) מלאכי ג, י. וראה שבת לב, ב. (36) ראה גם אוה"ת שם תקו, ב. (37) ראה אוה"ת פרשתנו ח"א מב, ב ואילך. ח"ג תקח, א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהַבְּאִיר בְּזֶה, לְפִי שִׁפְחַת הַהִתְהַוּוּת לְבְרוּא 'ש' מ'אין' הוּא
 2 מַעֲצָמוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ (פְּמַבְאָר בְּאֵגְרַת הַקְּדוּשׁ' 38 שְׁבַסְפֵּר הַתְּנִיא
 3 שֶׁרַק עֲצֻמוֹתוֹ וּמְהוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הוּא הַמְקוּר לַהִתְהַוּוּת יֵשׁ מֵאִין,
 4 כִּשְׁם שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ קִיִּים מַעֲצָמוֹתוֹ וְלֹא בְּגַלל אִיוּ עִילָה וְסִיבָה חֲסִי-שְׁלוֹם),
 5 וּלְגַבִּי עֲצָמוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ הִנֵּה
 6 גְּבוּל וּבְלִי-גְבוּל הֵם 1 מַעֲצָמוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ (פְּמַבְאָר בְּאֵגְרַת הַקְּדוּשׁ' 38),
 7 בְּהַשְׂאָה, וְהִינּוּ, שֶׁהַחֲלוּק 2 וּלְגַבִּי עֲצָמוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ הִנֵּה גְּבוּל וּבְלִי-גְבוּל הֵם
 8 הַהַבְדֵּל בֵּין בְּלִי-גְבוּל לְגְבוּל 3 בְּהַשְׂאָה, וְהִינּוּ, שֶׁהַחֲלוּק בֵּין בְּלִי-גְבוּל לְגְבוּל
 9 הוּא רַק כְּשִׁשְׁנֵיהֶם גַּם הַגְּבוּל וּגַם 4 הוּא רַק כְּשִׁשְׁנֵיהֶם הֵם בְּגֵדֵר מְצִיאוֹת, אֲכָל לְגַבִּי
 10 הַבְּלִי-גְבוּל הֵם בְּגֵדֵר מְצִיאוֹת, 5 בְּלִתִּי מְצִיאוֹת, הַכֹּל בְּשׂוּהוּ. וְכִמּוֹ שֶׁבְּנוֹגַע לְדָבָר
 11 אֲכָל לְגַבִּי בְּלִתִּי מְצִיאוֹת, לְגַבִּי 6 גְּשָׁמִי שֶׁאֶפְשָׁר לְמַשְׁשׁוֹ בְּיָדִים, יֵשׁ חֲלוּק בֵּין
 12 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַעֲצֻמוֹ שֶׁלֹּמַעֲלָה 7 דָּבָר קָטָן שֶׁנוֹכְנֵס בְּתוֹךְ יָדוֹ לְדָבָר שֶׁגְּדוּל
 13 מִכֹּל הַהַגְדוּת, וּלְגַבִּיו כֹּל הַהַגְדוּת 8 מְהַגְבֵּלֵת יָדוֹ, מֵה-שְׂאִין-כֵּן בְּנוֹגַע לְדָבָר רוֹחֲנִי,
 14 וְהַהַבְדֵּלִים הַלְלוּ לֹא קִיִּיִּים וְלֹא 9 דָּבָר שֶׁכֵּל, שְׂאִינוֹ בְּגֵדֵר מְשׁוּשׁ כָּלָל, אִין חֲלוּק
 15 תּוֹפְסִים מְקוּם כֹּלָל, הַכֹּל בְּשׂוּהוּ. 10 בֵּין גְּבוּל וּבְלִי-גְבוּל דְּמִישׁוּשׁ כּוֹ' 39. וְעַל-פִּי-זֶה
 16 וְכִמּוֹ שֶׁרֹאִים בְּמוֹחַשׁ גַּם אֶצֶל בְּנֵי 11 יוֹכֵן גַּם הַדִּיּוֹק "נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף", שֶׁעֲנָנֵן הַשׁוֹתֵפוֹת
 17 אִדָּם שֶׁבְּנוֹגַע לְדָבָר גְּשָׁמִי 12 הוּא בְּכָל נְקוּדָה וְנְקוּדָה, כִּי הַעֲלִיָּה שֶׁצָּרִיכָה
 18 חֲלוּק בֵּין דָּבָר קָטָן שֶׁנוֹכְנֵס 13 לַהֲיֹוֹת עַל-יְדֵי הַעֲבוּדָה בְּעוֹלָם הִיא בְּכָל נְקוּדָה
 19 בְּתוֹךְ יָדוֹ לְדָבָר שֶׁגְּדוּל 14 וְנְקוּדָה שָׁבוּ, דְּכִינּוֹן שֶׁהִיִּרְדָּה הִיָּתָה בְּכָל
 20 מְהַגְבֵּלֵת יָדוֹ וְהַמִּידוּת הַגִּשְׁמִיּוֹת 15 הַעֲנַנִּיִּים, הִנֵּה גַם הַעֲלִיָּה צָרִיכָה לַהֲיֹוֹת בְּכָל
 21 שֶׁל הַדָּבָר הֵן בַּעֲלוֹת מִשְׁמַעוֹת, מֵה- 16 הַעֲנַנִּיִּים. וְזֶהוּ שֶׁעַל-יְדֵי הַעֲבוּדָה נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף
 22 שְׂאִין-כֵּן בְּנוֹגַע לְדָבָר רוֹחֲנִי, 17 בְּכָל נְקוּדָה וְנְקוּדָה שֶׁל מַעֲשֶׂה בְּרָאשִׁית, כִּי בְּכָל
 23 דָּבָר שֶׁכֵּל, שְׂאִינוֹ בְּגֵדֵר 18 הַעוֹלָם כּוֹלוֹ הָרִי הוּא פּוֹעֵל עֲלֵיָּה גְּדוּלָּה יוֹתֵר
 24 מְשׁוּשׁ כָּלָל, וְאִינוֹ 'נַפְסִי' בְּחוּשׁ 19 מְכֻמוֹ שֶׁהִיָּה קוֹרֵם הַבְּרִיאָה, כְּנֹ"ל. וְזֶהוּ גַם מֵה
 25 הַמִּישׁוּשׁ מַלְכַתְחִילָה אִין חֲלוּק בֵּין 20 שְׂנֵאָמֵר "נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף" כּוֹ' בְּלִשׁוֹן יְחִיד, בֵּין
 26 גְּבוּל וּבְלִי-גְבוּל דְּמִישׁוּשׁ 21 עֲנָנֵן שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל-יְדֵי עֲבוּדַת כָּל אֶחָד
 27 כּוֹ' 39 וְהַהַגְדוּת שִׁישׁ לַהֵן מִשְׁמַעוֹת 22 מִישְׂרָאֵל, כְּמֵאֵמֵר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל 40 לְפִיכֶף נִבְרָא
 28 בְּנוֹגַע לְחוּשׁ הַמִּישׁוּשׁ הֵן חֲסֵרוֹת 23 הָאָדָם יְחִידִי, לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל הַמְקָנִים נִפְשׁ אַחַת
 29 מִשְׁמַעוֹת לְחֲלוּטִין בִּיחַס לְרַעֲיוֹן שְׁכֵלִי 24 מִישְׂרָאֵל כָּאֵלוֹ קִנִּים עוֹלָם מְלֵא (אֵף שֶׁלְכַאוּרָה
 30 מִשְׁמַלְכַתְחִילָה לֹא נַחֲפֵס בְּחוּשׁ הַמִּישׁוּשׁ. 25 אִינוֹ כְּמוֹ אָדָם הָרֹאשׁוֹן שֶׁהִיָּה יְחִידִי, וּמִמֶּנּוּ
 31 וְעַל-פִּי-זֶה יוֹכֵן גַּם הַדִּיּוֹק 26 נִבְרָא מִלּוֹאוֹ שֶׁל עוֹלָם), לְפִיכֶף כָּל אֶחָד וְאֶחָד
 32 "נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף", שֶׁעֲנָנֵן 27 חֵיב לֹמֵר בְּשִׁבְלִי נִבְרָא הָעוֹלָם, וְהִינּוּ, שֶׁעַל-
 33 הַשׁוֹתֵפוֹת הוּא בְּכָל נְקוּדָה 28 יְדֵי עֲבוּדָתוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד מִישְׂרָאֵל נִשְׁלַמַת כְּנֹנֶת
 34 וְנְקוּדָה שֶׁל הַבְּרִיאָה, כִּי הַעֲלִיָּה 29 הַבְּרִיאָה כּוֹלָה, וְלִכֵּן נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף לַהֲקַבֵּ"ה
 35 שֶׁצָּרִיכָה לַהֲיֹוֹת עַל-יְדֵי 30 בְּמַעֲשֶׂה בְּרָאשִׁית.

בס"ד. שיחת ליל שמחת תורה (קודם הקפות), ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

1 א. כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם¹, שבשמחת-תורה מקדש כל אחד לעצמו, מצד החביבות שבדבר.
2 והיינו, שאף-על-פי שעל-פי דין יכולים לצאת י"ח על-ידי אחר, ואין שום שאלה בדבר, מכל-מקום
3 מצד החביבות צריך כל אחד לקדש בעצמו.

4 (ואחר-כך אמר:)

5 אחד המסובים - שעדיין לא קידש - יקדש עתה, ויוציא ידי חובה את כולם (ובכך יהיה תיקון לכמה
6 וכמה דברים), ויכוין גם להוציא את ה"עם שבשדות"².

7 (לאחרי שאחד המסובים קידש, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

8 בנוגע ל"עם שבשדות" איתא בגמרא² ש"אניסי".

9 והרי אין לנו מי ש"אניסי" יותר מאשר אחינו בני-ישראל שנמצאים ברוסיה³.

10 ולכן יגנונו עתה ניגון שהביאו מרוסיה.

* * *

11 ב. אודות המעלה דשמיני-עצרת, מבואר במאמר של רבינו הזקן (שנקבע על-ידי אדמו"ר האמצעי
12 למאמר הראשון ב'סידור' שער הסוכות)⁴, שאז נעשה יחוד וזיווג כו'.

13 ובביאור זה מתבטאת המעלה דשמיני-עצרת - באופן נעלה יותר מהמבואר בשאר המקומות:

14 בדרך כלל מבואר⁵ שענינו של שמיני-עצרת הוא הקליטה של כל הענינים שנמשכו בחודש תשרי -
15 בראש השנה, יום הכיפורים וחג הסוכות.

16 ענינו של ראש השנה הוא - "תמליכוני עליכם"⁶, היינו, שבני-ישראל מקבלים על עצמם מלכותו של
17 הקב"ה באופן ש"מלכותו ברצון קיבלו עליהם"⁷, שזהו ענין ההכתרה, כידוע, והקב"ה מקבל את ההכתרה,
18 ומסכים להיות מלך.

19 ענינו של יום הכיפורים הוא - המשכת הסליחה ומחילה, ובפרט בנעילת יום הכיפורים. וענין זה חודר
20 ("עס דערנעמט") כו' עד שבני-ישראל זועקים "שמע ישראל וכו'", ועל-ידי-זה נפעלת מיד המשכת
21 הגאולה, שלכן מכריזים מיד "לשנה הבאה בירושלים", שפירושו (לא שצריך להמתין חסו-שלום עוד
22 שנה שלימה, אלא) כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸ שהגאולה באה תיכף ומיד, ובדרך ממילא הנה "לשנה
23 הבאה" נהיה כבר "בירושלים".

24 וענינו של חג הסוכות הוא - המשכת השמחה על כל השנה, "ושמחתם לפני ה' אלקיכם", הקשורה
25 עם "ולקחתם לכם גו'⁹, נטילת לולב, שמורה ש"ישראל אינון נצווייא"¹⁰, הן נצחון האויב שמבפנים,
26 זה היצה"ר, והן נצחון האויבים שמבחוץ, ועד שגם אומות העולם מכירים במעלתם של ישראל, כפי
27 שאומרים בהלל: "הללו את ה' כל גוים גו' כי (גם הם מכירים) גבר עלינו חסדו"¹¹.

(5) ראה תורת מנחם סה"מ תשרי ע' רכד. וש"נ.

(6) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(7) נוסח תפלת ערבית.

(8) ראה סה"ש תש"ח ע' 200. וש"נ.

(9) אמור כג, מ.

(10) ויק"ר פ"ל, ב.

(11) תהלים קיז. וראה תורת מנחם שם ע' קפו ואילך. וש"נ.

(1) ראה שיחת ליל שמחת תש"ד בתחלתה (סה"ש תש"ד ריש ע' 32). תש"ט בתחלתה (סה"ש תש"ט ע' 281). וראה גם שיחת יום שמחת תרצ"ו בתחלתה (סה"ש תרצ"ו ריש ע' 16).

(2) לשון הגמרא - ר"ה בסופה.

(3) חסר קצת (המו"ל?).

(4) סידור (עם דא"ח) רנז, א. וראה גם אג"ק חכ"ה ע' כא.

וש"נ.

- 1 וכל ענינים אלו - באים באופן של קליטה בשמיני-עצרת, שזהו ענינו של "עצרת", מלשון קליטה.
- 2 ועל-פי-זה אין בשמיני-עצרת ענין חדש, כיון שכל ענינו הוא רק קליטת כל ההמשכות שנפעלו
3 במועדים הקודמים.
- 4 ואילו במאמר שב'סידור' מבוראר שענינו של שמיני-עצרת הוא היחוד והזיווג - שזהו ענין חדש שלא
5 היה מקודם לכן.
- 6 ועד שכל הענינים שבמועדי חודש תשרי קודם שמיני-עצרת הם הכנה להיחוד שבשמיני-עצרת
7 ושמחת-תורה: בראש השנה מתחיל ענין הנסירה¹², ונמשך בכל עשרת ימי תשובה - בכל העשר ספירות
8 שבמלכות, כל יום בספירה נוספת; לאחריו כן, בד' הימים שבין יום הכיפורים לסוכות ובחג הסוכות,
9 נעשית המשכת אורות מקיפים ופנימיים במלכות, כנסת ישראל, שזהו בדוגמת קישוטי כלה שמקשטים
10 אותה בתכשיטים שונים קודם היחוד. ולאחרי כן, בשמיני-עצרת ושמחת-תורה - נעשה היחוד והזיווג.
- 11 ומזה מובן גודל המעלה שבשמיני-עצרת לגבי הימים שלפניו - שהרי כל הענינים שבימים שלפניו
12 אינם אלא הכנה להיחוד שבשמיני-עצרת.
- 13 וכמובן ממשל הנישואין בגשמיות - שלהיותו משל שבתורה הרי הוא מדויק ומכוון בכל פרטיו -
14 שכל עניני ההכנה שקודם הנישואין אינם בערך להנישואין עצמם, וכפי שרואים גם בענין השמחה
15 שעיקרה בשעת הנישואין דוקא, וכן הוא גם בהנמשל, שכל הענינים הקודמים אינם בערך למעלת היחוד
16 שבשמיני-עצרת ושמחת-תורה, ומצד זה גדלה השמחה דשמיני-עצרת ושמחת-תורה, בדוגמת שמחת
17 נישואין.
- 18 ג. והביאור בענין היחוד שבשמיני-עצרת ושמחת-תורה - יובן על-פי דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹³,
19 שענינו של שמיני-עצרת ושמחת-תורה הוא כמו הענין של ראש השנה, אלא שבראש השנה פועלים בקו
20 המרירות, ואילו בשמיני-עצרת ושמחת-תורה פועלים בקו השמחה.
21 ולכאורה אינו מובן: כיצד יכולים לפעול זאת על-ידי שמחה?!
- 22 בשלמא מרירות - הוא ענין ד"לב נשבר", וכתב¹⁴ "לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה"; אבל שמחה
23 אינה ענין של לב נשבר, אדרבה, שמחה היא תנועה של התפשטות, היפך המרירות ולב נשבר, ואם-כן,
24 איך יכולים לפעול על-ידי שמחה?
- 25 הן אמת שגם בשעת השמחה דשמיני-עצרת ושמחת-תורה צריך להיות במעמד ומצב ד"לב נשבר
26 ונדכה", שהרי בלא-הכי אין זו "שמחת תורה", אלא סתם שמחת עצמו ("ער גיט זיך גלאַט נאָך"), אבל:
27 (א) ה"לב נשבר" הוא רק בהעלם, ובגילוי היא השמחה, (ב) פעולת ההמשכה דעניני שמיני-עצרת
28 ושמחת-תורה היא לא מצד ה"לב נשבר", אלא מצד השמחה. ואם-כן, נשאלת השאלה: כיצד יכולה
29 שמחה והתפשטות - שהיא היפך המרירות ולב נשבר - לפעול את ההמשכות דשמיני-עצרת
30 ושמחת-תורה?
- 31 ונקודת הביאור בזה - שזהו לפי שזוהי השמחה של התורה, ומצד מעלת התורה יכולים לפעול גם
32 על-ידי שמחה אותם ענינים שכדי להמשיך אותם בראש השנה יש צורך בענין המרירות דוקא.
- 33 ד. והענין בזה:
- 34 החידוש של התורה הוא - חיבור נברא ובורא, שמצד עצמם אין להם ערך כלל זה לזה, ועד שהנברא
35 אין לו השגה כלל בהבורא, ואילו על-ידי התורה "נותן" הקב"ה את עצמו, כביכול, לכל אחד מישראל,
36 שיוכל "ליקח" אותו.

מנחם - רשימת היומן ע' שנג.
14 תהלים נא, יט.

12 ראה שער הכוונות שער ר"ה. פע"ח שער ר"ה. ועוד.
13 ד"ה ביום השמע"צ תרצ"ה פכ"ו (סה"מ קונטרסים ח"ב שלט, א). - נעתק ב"היום יום" כב תשרי, שמע"צ. וראה גם תורת

1 ואף-על-פי שאפילו אצל משה רבינו נאמר¹⁵ "וראית את אחוריי", "הראהו קשר של תפילין"¹⁶, אבל
 2 "פני לא יראו"¹⁵, היינו, שראה את החיצוניות בלבד - הרי זה רק בנוגע לראיית העין, אבל בהשגה -
 3 השיג גם את הפנימיות.
 4 וכמבואר ב'אגרת הקודש'¹⁷ בענין "חכם עדיף מנביא"¹⁸, שבנבואה, שהיא ראי' מוחשית, יכולים
 5 לראות רק את החיצוניות¹⁹.

* * *

6 [לאחרי עריכת ה"הקפות", אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 7 כיון שהסדר דלימוד הניגונים נשלם כבר²⁰, ינגנו עתה ניגון שכבר לימדוהו בעבר.
 8 והתחיל לנגן הניגון "אתה בחרתנו".]

בס"ד. שיחת יום שמחת-תורה, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

9 כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדושות לסעודה.
 10 א. ישנה רשימה מההתוועדות דליל שמחת-תורה (קודם הקפות) דשנת תרצ"ט¹, שבה סיפר כ"ק
 11 מו"ח אדמו"ר אודות התורה שאמר ה'צמח-צדק' בשמחת-תורה שנת תר"ז, ששמעה מהחסיד ר' פינחס
 12 רייזעס, ששמע מרבינו הזקן בשם הבעל-שם-טוב:
 13 כתיב² "עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר" - ושומחיה מאושר,
 14 - והיינו, שכיון שהאות ת' ד"תומכיה" היא ללא דגש (תי"ו רפה), יכולים לקרותה "שומחיה" (בשי"ן
 15 שמאלית).
 16 ועל-דרך שמצינו בגמרא פלוגתא³ בענין מסורת ומקרא: "יש אם למסורת" (כמו שכתב משה ומסר בספר
 17 תורה לישראל, היא ה'אם' והעיקר, ולא כמו שהוא נקרא), או "יש אם למקרא", וכמו בתיבת "סכת",
 18 שאף שעל-פי המסורת היא בלשון יחיד, מכל-מקום, כיון שעל-פי הקריאה היא בלשון רבים, הרי זה
 19 נחשב לשתיים. -
 20 מי ששמח עם התורה ומשמח את התורה, הוא "מאושר", בבנים ובני בנים עוסקים בתורה.
 21 וסיים כ"ק מו"ח אדמו"ר, שה'צמח-צדק' אמר: זה מאה שנה שהבעל-שם-טוב אמר תורה זו, וגם
 22 עתה הוא אומר תורה זו בגן-עדן. והראה ה'צמח-צדק' שילכו לרקוד, ואמר: שהבעל-שם-טוב אמר
 23 ש"מחול" הוא קירוב שנראה כריחוק, וכידוע במשל ה"שווינדעל טרעפ" (עד כאן תוכן הרשימה).
 24 ב. והענין בזה:
 25 משל ה"שווינדעל טרעפ" נתבאר במקום אחר⁴ - שהן מדריגות זו למעלה מזו בצורת עיגול מסביב
 26 לעמוד, עד למדריגה העליונה שמגעת לראש העמוד, שבו נחקק ונצטייר איזה צורה כו'. והסדר בזה -

(1) בסופה - סה"ש תרצ"ט ע' 306. וראה גם שיחת ליל
 שמחת (קודם הקפות) תשי"ט ס"ב (תו"מ חכ"ד ס"ע 119
 ואילך).
 (2) משלי ג, יח.
 (3) סוכה ו, ב (ובפרש"י). וש"נ.
 (4) ראה ד"ה אז תשמח בתולה במחול במאמרי אדה"ז
 תקס"ה ח"א ע' ריד ואילך. אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתפד ואילך.

(15) תשא לג, כג.
 (16) פרש"י עה"פ.
 (17) סי"ט.
 (18) ב"ב יב, א.
 (19) ע"כ נמצא ברשימה שהגיעה לידינו (המו"ז).
 (20) ראה גם שיחת ליל שמחת דאשתקד בסופה (תורת מנחם
 - התוועדויות חל"ח ע' 117).

שכאשר עולה ממדריגה למדריגה, צריך תחילה לסבב את העמוד מאחוריו, שאז אינו יכול לראות את הצורה שבראש העמוד, ונראה כאילו מתרחק ממנה, אבל באמת, הרי הוא קרוב יותר, כיון שהמדריגה השניה היא למעלה מהמדריגה הראשונה, כמו בכל עליה במדריגות על-דרך הרגיל.

והנמשל מזה - בענין התשובה⁵, ולא רק תשובה על-אה, אלא גם - ואדרבה: בעיקר תשובה תתאה, שזוהי התשובה דחודש אלול כו'.

ג. ובפרטיות יותר:

ענין התשובה שייך גם אצל צדיק גמור, כמובן מהמבואר בתניא⁶ ש"נשמת האדם אפילו הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים (שזוהי שלימות העבודה, ד"לית פולחנא כפולחנא דרחימותא"⁷), אף-על-פי-כן, אינה בטלה במציאות לגמרי. . רק הוא דבר בפני עצמו, ירא ה' ואוהבו, "יש מי שאוהב"⁸.

ומובן, שמה שנקרא בשם "יש מי שאוהב", הוא ענין של ריחוק, אבל אף-על-פי-כן, נוסף לכך שכללות מעמדו ומצבו הוא באופן של קירוב, הרי זוהי הדרך שעל-ידיה באים לשלימות האמיתית כו'⁹.

אמנם, ריחוק הנ"ל, להיותו במדריגת הקדושה עצמה, הרי אין זה ריחוק אמיתי; ואילו אמיתית ענין הריחוק הוא במדריגה שבה יש צורך בתשובה תתאה, ששם ישנו ענין של הפסק ממש.

אבל לאידך גיסא, כיון שזוהו הפסק כו' - הרי זה ריחוק ממש, ולא קירוב שנראה כריחוק?

אך הענין בזה, שנוסף לכך שמצד נפש האלקית, הנה "גם בשעת החטא היתה באמנה אתו יתברך"¹⁰, והיינו, שאינה מסכימה על החטא, ומוחה נגדו כו', הרי האמת היא שעל-ידי החטא בא למדריגה נעלית יותר, כמבואר בתניא¹¹ בענין "זדונות נעשו לו כזכיות"¹², שזוהו על-ידי "תשובה מאהבה. . (ש)צמאה נפשו לה' כארץ עיפה וציה, להיות כי עד הנה היתה נפשו בארץ ציה וצלמות. . ולזאת צמאה נפשו ביתר עז מצמאון נפשות הצדיקים", ולכן "זדונות נעשו לו כזכיות", "הואיל ועל-ידיה בא לאהבה רבה זו".

ויש להוסיף, שמזה גופא שענין זה נאמר על-ידי ה'צמח-צדק' וכן על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר (ובהתאם לכך - גם עתה) ברבים, מוכח, שזוהו ענין ששייך לא רק לצדיק גמור, או על-כל-פנים בינוני (שאף ש"מדת הבינוני היא מדת כל אדם"¹³, הרי ידוע הפתגם¹⁴ "הלואי א' בינוני"), אלא לכל אחד מישראל, שעבודת התשובה אצלו היא תשובה תתאה.

ד. בהמשך השיחה דובר גם אודות הענין ד"תומכיה מאושר" כפשוטו (שהרי "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"¹⁵), שקאי על ענין הצדקה, והקשר והשייכות של שני הענינים-פירושים: "שומחיה" ו"תומכיה".

* * *

ה. דובר לעיל (בהתוועדות דאתמול¹⁶) על-דבר המעלה המיוחדת דשמיני-עצרת ושמחת-תורה לגבי חג הסוכות, ולפני-זה ראש-השנה ויום הכיפורים - בהמשך ובהוספה על כללות המעלה דימים טובים גם לגבי שבת.

ובהקדמה - שבדרך כלל מבואר שיום השבת הוא למעלה מיום-טוב, כדאיתא בספרי קבלה וחסידות¹⁷ ששבת הוא בחינת מוחין דאבא, ולכן הוא למעלה מיום-טוב שהוא בחינת מוחין דאימא.

(5) ראה גם לקו"ת דרושי שמע"צ פו, ג ואילך.
 (6) פל"ה (מד, סע"א ואילך).
 (7) ראה זהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. לקו"ת שלח מב, ג. ובכ"מ.
 (8) תו"א וארא נו, א. ויקהל (בהוספות) קיד, ד. לקו"ת תזריע כ, ג. בלק עד, א. ובכ"מ.
 (9) ראה מאמרי אדה"ז שם ע' ריז.
 (10) תניא ספכ"ד.
 (11) פ"ו.
 (12) יומא פו, ב.
 (13) תניא רפי"ד.
 (14) בית רבי ח"ב פ"ח (יד, א) הערה א. וראה גם תו"מ חל"ט ע' 231 הערה 55. וש"נ.
 (15) שבת סג, א. וש"נ.
 (16) ליל שמח"ת (לפני הקפות) ס"ב (לעיל ע' 96 ואילך).
 (17) ראה פע"ח שער מקרא קודש פ"א. לקו"ת צו יא, ד ואילך. סידור (עם דא"ח) שער המועדים בתחילתו (ריז, א ואילך). ובכ"מ.

1 וכן הוא בפשטות על-פי נגלה - שיום השבת אסור בכל המלאכות, מה-שאיין-כן יום-טוב, שאף שאסור
2 במלאכה, הרי הוא מותר במלאכת אוכל נפש (שאסורה בשבת)¹⁸. ומזה מוכח שיום השבת הוא מובדל
3 לגמרי מעניני העולם, מה-שאיין-כן יום-טוב שמותר במלאכת אוכל נפש - יש לו איזה קשר ושייכות
4 לעניני העולם.

5 וזהו גם מה שיום השבת נקרא "קדש"¹⁹, מה-שאיין-כן יום-טוב אינו אלא "מקראי קדש"²⁰, "זמינין
6 דקדש"²¹, היינו, שמזמינים וממשיכים את הבחינה ד'קודש' ביום כזה שמצד עצמו אינו קודש (וראיה
7 לדבר - שמותר במלאכת אוכל נפש). ומובן שיש חילוק בדרגת הקדושה שבדבר שהוא קודש מצד עצמו,
8 לדרגת הקדושה בדבר שרק מזמינים וממשיכים בו ענין הקדושה.

9 ועוד ענין בזה - שיום השבת ענינו תענוג, ואין בו ענין של יגיעה כלל, כי היגיעה והטירחא אינם
10 אלא בערב שבת, כמאמר רז"ל²² "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", אבל בכוא יום השבת עצמו -
11 הנה מבלי הבט על מעמדו ומצבו כו', וגם בזמן הזה ובחוץ לארץ - מתעלה הוא למעמד ומצב ש"כל
12 מלאכתך עשויה"²³; מה-שאיין-כן ביום-טוב - צריך להיות ענין של יגיעה על-כל-פנים בנוגע למלאכת
13 אוכל נפש, ובמילא, צריך להיות גם ענין של מלחמה עם החומריות - ועל-כל-פנים עם הגשמיות -
14 שבעולם.

15 ומכל זה מובן שהן על-פי נגלה והן על-פי פנימיות הענינים - יום השבת הוא למעלה מיום-טוב.
16 אמנם, לאידך גיסא - ענין השמחה הוא ביום-טוב דוקא, כמו שכתוב²⁴ "ושמחת בחגך", ולא בשבת.
17 ומה שכתוב ב'ספרי'²⁵ "וביום שמחתכם אלו השבתות" - הרי ענין השמחה בשבת הוא בהעלם²⁶, ואילו
18 עיקר ענין השמחה - בגילוי - הוא ביום-טוב דוקא.

19 וכן הוא להלכה - כמו שכתוב בשולחן-ערוך²⁷ ש"בגדי יום-טוב צריכים להיות יותר טובים מבגדי
20 שבת", מצד חיוב השמחה ביום-טוב דוקא, ו"לכך נהגו להרבות במיני מאכלים ביום-טוב יותר מבשבת
21 שלא נאמר בה שמחה".

22 ולהעיר, שחיוב השמחה ביום-טוב הוא גם בזמן הגלות ובחוץ לארץ. ואף שיש דעות²⁸ שאין זה אלא
23 מדרבנן, הרי כבר פסק אדמו"ר הזקן²⁹ - הפוסק דדורנו - שגם בזמן הגלות ובחוץ לארץ חיוב השמחה
24 הוא מן התורה.

25 ואם בכל יום-טוב ישנו החיוב "ושמחת בחגך" - ביום-טוב דחג הסוכות שנקרא "זמן שמחתנו",
26 על-אחת-כמה-זכמה. וכיון שהשמחה ד"זמן שמחתנו" גופא היא באופן שהולך וניתוסף בשמחה בעילוי
27 אחר עילוי, כהציווי "מעלין בקודש"³⁰ - הרי מובן עד כמה גדולה השמחה בשמיני-עצרת ושמחת-תורה.

28 ו. ונמצא, שיש ביום-טוב דבר והיפוכו - שבענין אחד הוא יותר בגילוי, ובענין אחד הוא יותר
29 בהעלם:

30 ענין השמחה - הוא ביום-טוב בגילוי, ועוד זאת, שהתגלות השמחה ביום-טוב היא לא רק בנוגע
31 לעצמו, אלא גם בנוגע להזולת,

32 [ולהעיר, ששמחה בכלל ענינה גילוי³¹, והרי עיקר ענין הגילוי הוא אל הזולת. וכמו שהוא בענין

18 ביצה לו, ב (במשנה). רמב"ם, טושו"ע ואדה"ז או"ח, ריש ה' יר"ט.
19 תשא לא, יד.
20 אמור כג, ב. ד.
21 זח"ג צג, ב ואילך.
22 ע"ז ג, סע"א.
23 מכילתא ופרש"י יתרו כ, ט. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סש"ו ס"ח (סכ"א).
24 פ' ראה טז, יד.
25 בעלותך יו"ד, יו"ד (נח' בלקו"ש חל"ג ע' 62 ואילך).
26 ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1090 הערה 31.
27 אדה"ז או"ח סתקכ"ט ס"ז.
28 תוד"ה עשה דיחיד (מו"ק יד, ב). וראה בארוכה שאגת ארי"ו סי' סה. מנחת חינוך מצוה תפה.
29 שם ס"ו.
30 ברכות כח, א. וש"נ.
31 ראה לקו"ת וסידור שבהערה 17.

1 ההעלם והגילוי באדם עצמו, שמחשבה ענינה העלם, ודיבור ענינו גילוי - לפי שמחשבה היא לעצמו,
 2 ודיבור הוא אל הזולת³²],

3 ועד שזהו תנאי עיקרי בשמחת יום-טוב, כפי שפוסק אדמו"ר הזקן בשו"ע³³: "כשהוא אוכל ושותה
 4 חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האומללים, שנאמר²⁴ והלוי והגר והיתום וגו', אבל
 5 מי שנועל דלתי חצירו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש, אין זו
 6 שמחת מצוה כו', ושמחה כזו קלון הוא להם, שנאמר³⁴ זוריתי פרש על פניכם פרש חגיכם".

7 מה-שאיין-כן בשבת - אף שצריך להיות הכנסת אורחים וצדקה (על-ידי מאכל ומשקה), הרי גם לולי
 8 זאת אין זה באופן של "פרש" חסו-שלום כמו ביום-טוב, שהרי "פרש חגיכם קאמר ולא פרש שבתכם"³⁵.
 9 ונמצא, שלגבי הזולת - ענין השבת הוא באופן של העלם.

10 והפנו בענין הקדושה - שבשבת הוא בגילוי, וביום-טוב הוא בהעלם, כדמוכח מזה שיום-טוב מותר
 11 במלאכת אוכל נפש (כנ"ל), וכיון שכן, הרי יש אפשרות שבמשך כל היום יעסוק אדם (לא בעניני קדושה,
 12 אלא) במלאכת אוכל נפש, ועד כדי כך, שיש דעה שיום-טוב הוא "כולו לכם"³⁶, והיינו, שאף שישנו
 13 ענין הקדושה ביום-טוב, "מקראי קדש", הרי זה יכול להיות בהעלם; מה-שאיין-כן בשבת - ענין הקדושה
 14 הוא בגילוי, "שבת לה"³⁷, ועד כדי כך, ש"בקושי התירו לדבר דברי תורה בשבת"³⁸, כיון שגילוי
 15 הקדושה דיום השבת היא מבחינה שלמעלה גם מהדיבור דתורה³⁹.
 16 ז. ועל-דרך-זה מצינו דבר והיפוכו בנוגע לענין האושפיזין בשייכות לשבת ויום-טוב:

17 ובהקדמה - שיש שני סוגי אושפיזין: (א) נשמה יתירה שנקראת בזהר⁴⁰ בשם אושפיזא, (ב) אורחים.
 18 והנה, בנוגע לענין הא' דאושפיזין, נשמה יתירה - איתא בגמרא⁴¹ "נשמה יתירה נותן הקדוש-ברוך-
 19 הוא באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו, שנאמר⁴² שבת וינפש, כיון ששבת ווי אבדה
 20 נפש".

21 וכיון שענין הנשמה ונפש הוא באופן שנרגש ופועל בגוף, הרי מובן שגם הנשמה יתירה שניתנת
 22 לאדם בשבת נרגשת ופועלת בגוף, וכמו שכתב רש"י בפירוש "נשמה יתירה", "רוחב לב למנוחה ולשמחה
 23 ולהיות פתוח לרווחה ויאכל וישתה" ("מרחיבים דעתו לאכילה ושתיה") ואין נפשו קצה עליו". וכן מוכח
 24 מתקנת חכמים להריח בבשמים במוצאי שבת, כדי להשיב את הנפש שדואבת על איבוד הנשמה היתירה
 25 במוצאי שבת⁴³, היינו, שכדי להשיב הנפש יש צורך בריח של בשמים, שעם היותו ריח שהנשמה נהנית
 26 ממנו⁴⁴, הרי זה בא על-ידי האף הגשמי דוקא - משום שכללות הענין דנשמה יתירה הוא באופן שנרגש
 27 ופועל בגוף הגשמי.

28 ובפרט על-פי המבואר בחסידות שביום השבת גם חיות הגוף⁴⁵ היא חיות אחרת לגמרי מאשר החיות
 29 בימות החול, היינו, שניתוסף חיות נעלית יותר באין-ערוך⁴⁶, הוספה שמרובה על העיקר, כמרומז גם
 30 בהלשון "נשמה יתירה".

31 אמנם, בנוגע ליום-טוב - כותב אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך⁴⁷ ש"ביום-טוב אין לאדם נשמה יתירה
 32 כלל", ומזה מובן שהענינים שנמשכים לנשמה ביום-טוב, תוספת קדושה כו', ועד לה"שטורעם" דענין

(32) ראה סה"מ פר"ת ע' קנט. ועוד.

(33) שם ס"א.

(34) מלאכי ב, ג.

(35) זח"ב פת, ב (ובנצוא" שם). וראה תו"א ר"פ חיי שרה.

סידור (עם דא"ח) סדר סעודת שבת רג, א ואילך. ועוד.

(36) פסחים סח, ב.

(37) יתרו כ, יו"ד.

(38) הובא בסו"ס היראה לר' יונה (אות שיט). וראה ירושלמי

שבת פט"ו ריש ה"ג. וראה גם אג"ק ח"כ ע' קא. וש"נ.

(39) ראה תו"א תשא (בהוספות) קיג, א. לקו"ת שבעה ערה 17.

ובכ"מ.

(40) תקו"ז ת"ו (כב, ב). תכ"ד (סט, ב). זו"ח בראשית יז,
 רע"א. יתרו לב, א. ועוד.

(41) ביצה טז, א. תענית כז, ב.

(42) תשא לא, יז.

(43) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רצז. וראה בארוכה לקו"ש חל"א

ע' 191 ואילך. וש"נ.

(44) ברכות מג, ב.

(45) ראה תו"ח שמות תרלב, א.

(46) ראה תו"א ויקהל פז, ד. לקו"ת שה"ש יט, א. ובכ"מ.

(47) או"ח ר"ס תצא.

- 1 המקיפים שמאירים בחג הסוכות⁴⁸ - הרי זה באופן שאינו נרגש ופועל בגוף, דלא כשבת שה'נשמה יתירה'
 2 נרגשת ופועלת בגוף הוספה בענין של אכילה ושתייה, מה-שאינ-כן ביום-טוב, שההוספה באכילה ושתייה
 3 אינה אלא מפני שידוע שיש חיוב לאכול בשר ולשתות יין⁴⁹, ולא מצד הרגש הגוף עצמו כשבת.
- 4 והפכו בנוגע לענין ה'ב' דאושפיזין - שבנוגע לשבת איתא בגמרא⁵⁰ ש"שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם
 5 בערב שבת מבית הכנסת לביתו", מלאכים דייקא, שאי-אפשר למששם בידים ואין רואים אותם בעיני
 6 בשר, והידיעה שידועים אודותם אינה אלא מדברי הגמרא; מה-שאינ-כן בנוגע ליום-טוב - האושפיזין
 7 הם הגר היתום והאלמנה עם שאר העניים כו', שרואים אותם בעיני בשר ואפשר למששם בידים.
 8 [ויש להוסיף, שגם ענין האושפיזין דחג הסוכות בנוגע לנשמות שבאות מעולם האמת⁵¹, קשור עם
 9 אורחים כפשוטו, נשמות בגופים⁵², שכן, בגופו של כל אורח מלובשת נשמה ששרשה בעולם האצילות
 10 כו'. ואף שבהתלבשותה בגוף ירדה ממדרגתה - הרי כן הוא אפילו בנוגע לנשמתו של אברהם אבינו,
 11 שאמר "ואנכי עפר ואפר"⁵³, כיון שבירידת נשמתו למטה להתלבש בגופו, אין דמיון וערך מהות אור
 12 האהבה המאיר בו אל מהות אור אהבה וחסד עליון שבאצילות אלא כערך ודמיון מהות העפר שנעשה
 13 אפר אל מהותו ואיכותו כשהיה עץ נחמד למראה וטוב למאכל כו'⁵⁴].
- 14 ת. ומכל זה מובן שביום-טוב נוגע ומודגש בעיקר ההמשכה והגילוי למטה בפועל ממש, גם כאשר
 15 הקדושה והרוחניות שבדבר אינן באות במורגש כל-כך, כ-יאם בדרך סגולה בלבד.
- 16 ויש להביא מעין דוגמא לדבר - מהמבואר במאמר של אדמו"ר הזקן משנת תקס"ב⁵⁵ החילוק שבין
 17 עבודת האבות קודם מתן-תורה לעבודתנו אנו לאחרית מתן-תורה, שהאבות השיגו בנשמתם האורות דמלכות
 18 דאצילות המלובשת בכריאה, לפי שהיתה נשמתם מעולם הכריאה, ולכן השיגו בנשמתם על-ידי עבודתם
 19 הרוחנית כו', מה-שאינ-כן לאחרית מתן-תורה, הנה על-ידי הנחת תפילין מתלבש בנפשנו בחינת חכמה
 20 דאצילות שנתלבש בה מעצמות המאציל כו', אלא שענין זה הוא בדרך סגולה, שהרי אין אנו משיגים
 21 בנפשינו כלל כו'.
- 22 ומעין ודוגמת זה בנדון-דידן - שביום השבת באים הענינים הרוחניים במורגש בגוף, כנ"ל שה'נשמה
 23 יתירה' פועלת הרחבת הדעת לאכילה ושתייה באופן ש"אין נפשו קצה עליו", מה-שאינ-כן ביום-טוב,
 24 שהענינים הרוחניים אינם באים במורגש בגוף, כ-יאם בדרך סגולה בלבד.
- 25 ט. ובנוגע לעניננו - השמחה דשמיני-עצרת ושמחת-תורה:
- 26 אף שמעלת השמחה דשמיני-עצרת ושמחת-תורה היא בדרך סגולה, הרי למאי נפקא-מינה אם הענין
 27 בא בהכנה והשגה ובמורגש אם לאו, העיקר הוא שבפועל ממש יש לנו ענין גדול ונפלא - ענין השמחה
 28 - שפורץ כל הגדרים⁵⁶, מדידות והגבלות!
- 29 וענין זה נמשך ופועל גם על כל השנה כולה - שכללות העבודה דכל השנה כולה, "ויעקב הלך
 30 לדרכו"⁵⁷, תהיה באופן של "ופרצת"⁵⁸, "נחלה בלי מצרים"⁵⁹.

* * *

- 31 י. בהתוועדות הנ"ל⁶⁰ דיבר כ"ק מו"ח אדמו"ר גם על זה שהתורה נקראת בכמה שמות⁶¹: בשר, יין,
 32 שמן ומים,

(48) ראה מאו"א ס, טו - מזהר ותקו"ז (נסמן ביאיר נתיב
 (שם). ועוד. הנסמן בלקו"ש חכ"ט ס"ע 211.
 (49) שו"ע אדה"ז או"ח סתקכ"ט ס"ד.
 (50) שבת ק"ט, ב.
 (51) ראה זח"ג קג, ב ואילך. רנה, ב ואילך. שא, ב ואילך.
 (52) ראה זח"ג שם קד, א.
 (53) וירא יח, כז.
 (54) תניא אגה"ק סט"ו (קכא, סע"א ואילך).
 (55) ד"ה להבין מה שמצינו בדברי רז"ל כו' דמוצאי יוה"כ -
 נדפס במאמרי אדה"ז תקס"ב ע' יא ואילך (וראה גם ד"ה זה
 דמוצאי יוה"כ דאשתקד (ת"מ חל"ח ע' 36 ואילך)).
 (56) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.
 (57) ויצא לב, ב. וראה לקמן ס"כ ואילך.
 (58) שם כח, יד.
 (59) שבת ק"ח, סע"א.
 (60) דליל שמחת תרצ"ט ס"ג - סה"ש תרצ"ט שם.
 (61) ראה עירובין כא, ב. ב"ק עב, רע"א ובפרש"י (ראה תורת
 חיים שם). ב"ב דלקמן בפנים (סט"ז). רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ד

1 וביאר בקיצור, ש"בשר" קאי על ההשגה תורה, "יין" קאי על הטוב טעם שבהשגה, "שמן" הוא ענין
2 החכמה שמפעפע למעלה ולמטה [ולהעיר, שברשימת השיחה (שנרשמה על-ידי השומעים) לא ברור אם
3 הכוונה היא באופן דמלמעלה למטה או מלמטה למעלה], ו"מים" - שיוורדים ממקום גבוה למקום נמוך.
4 וממשיך לבאר, שכאשר ישנה סתימה בדרך מרוצת המים, אין המים נשארים על עמדם, אלא הם
5 מתקבצים בחוזק מסביב להסתימה ("זיי גריבלען אונטער די סתימה") עד שפורצים אותה, ואז נעשית מרוצת
6 המים במהירות גדולה ביותר⁶² - שענין זה הוא במים דוקא (ולא בשמן ויין).

7 עד כאן תוכן הדברים ברשימת השיחה הנ"ל.

8 יא. והנה, סדר הדברים בשיחה הנ"ל (שבודאי נוגע ושייך גם לתוכן הענין) - בשר יין שמן ומים,
9 שמתחיל ב"בשר" ומסיים ב"מים" - לכאורה אינו מובן:

10 ובהקדמה - שהתורה מצד עצמה היא "נעלמה מעיני כל חי"⁶³, וצריכה להתצמצם ולירד למטה,
11 כמבואר בתניא⁶⁴ ש"לכן נמשלה התורה למים, מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך, כך התורה
12 ירדה ממקום כבודה שהיא רצונו וחכמתו יתברך ואורייתא וקודשא-בריך-הוא כולא חד . . ומשם נסעה
13 וירדה . . עד שנתלבשה בדברים גשמיים ועיני עולם הזה שהן רוב מצות התורה ככולם והלכותיהן
14 ובצרופי אותיות גשמיות בדיו על הספר כו", "בכדי שכל הנשמה או רוח ונפש שבגוף האדם תוכל
15 להשיגן בדתה כו".

16 ועל-דרך-זה בנוגע להאדם הלומד התורה - ש"דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה",
17 כמשל המים ש"מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך", ו"אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים"⁶⁵ (כלי
18 חרס).

19 ומזה מובן שבשביל לימוד התורה צריך להיות לכל לראש ענין ה"מים" שבתורה. ומהו הטעם שבשיחה
20 הנ"ל נזכר ענין ה"מים" שבתורה - לא בתחילה אלא בסוף דוקא?

21 ונקודת הביאור בזה - שמדובר במעמד ומצב שכבר היתה ירדת התורה למטה, וכבר היתה הכנת
22 האדם הלומד על-ידי שפלות דעתו - כבנוון-דידן, בעמדנו בהתוועדות דשמחת-תורה, לאחר הקדמת
23 ההכנה על-ידי כללות העבודה דראש-השנה ויום הכפורים וכו', ועתה צריך להיות הענין ד"ויעקב הלך
24 לדרכו" עם ועל-ידי התורה, ואז, סדר ההילוך הוא באופן של בשר יין שמן ומים, כדלקמן.

25 יב. וביאור הענין:

26 לכל-לראש, צריך להיות ענין ההבנה והשגה שבתורה - בשר - שזהו ענין עיקרי בתורה שבעל-פה,
27 כפסק-דין ה'מגן אברהם'⁶⁶ שאם אינו מבין מה שלומד אינו יוצא ידי חובת לימוד התורה,

28 והרי עיקר גילוי התורה הוא בתורה שבעל-פה - כי "רצון העליון ב"ה המלוּבש בתרי"ג מצות שבתורה
29 שבכתב הוא מופלא ומכוסה טמיר ונעלם, ואינו מתגלה אלא בתורה שבעל-פה, כמו מצות תפילין⁶⁷
30 על-דרך-משל שנאמר בתורה שבכתב⁶⁸ וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך, והוא מאמר
31 סתום ונעלם, שלא פירש הכתוב איך ומה לקשור, ומהו טוטפות, והיכן הוא בין עיניך ועל ירך, עד
32 שפירשה תורה שבעל-פה כו"⁶⁹.

33 יג. אמנם, כיון שהתורה אינה חכמה בלבד כמו שאר החכמות שבעולם, כמו שכתוב⁷⁰ "כי היא
34 חכמתכם ובינתכם לעיני העמים גו" (החל מה"גוי אשר בקרבך"⁷¹) - לא מספיק ענין ההבנה וההשגה

- בשר. שהש"ר פ"א, ב (ג) - יין שמן ומים. ועוד - נסמן ב"רשימות" חוברת ג ע' 44 הערה 3.
62 ראה גם סה"מ תרצ"ז ע' 244 ואילך.
63 איוב כח, כא.
64 פ"ד (ח, ב).
65 תענית ז, סע"א.
66 או"ח ס"ג סק"ב. הובא בשו"ע אדה"ז שם ס"ב, והל'
ת"ת ספ"ב.
67 ולהעיר ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין" (קידושין לה, א. ושו"נ).
68 ואתחנן ו, ח.
69 תניא אגה"ק סכ"ט (קג, ב).
70 ואתחנן ד, ו.
71 ע"פ לשון הכתוב - תבוא כח, מג. וראה לקו"ת תבוא

- 1 בתורה בלבד נוכפי שדרשו חז"ל⁷² על הפסוק⁷³ "על מה אבדה הארץ גו' ויאמר ה' על עזבם את תורת",
 2 "שלא ברכו בתורה תחילה", היינו, ש"ודאי עוסקין היו בתורה תמיד, ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים
 3 על מה אבדה הארץ, עד שפרשו הקדוש-ברוך-הוא בעצמו. . שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כל-כך
 4 כו"⁷⁴]. אלא צריך להיות גם החביבות וטוב טעם שבתורה - יין.
 5 ועוד ענין ב"יין" שבתורה - שמורה על גילוי ההעלם⁷⁵:
 6 ובהקדם מה שכתוב⁷⁶ "נכנס יין יצא סוד" - כמו היין עצמו שהוא טמון בענביו, וצריכים השתדלות
 7 ויגיעה כדי להוציאו מההעלם אל הגילוי, וזהו גם ענין השמחה שביין, "המשמח אלקים ואנשים"⁷⁷, כי
 8 היציאה מההעלם אל הגילוי פועלת שמחה גדולה.
 9 ודוגמתו בכללות סדר הבריאה מאין ליש - שתחילה צריך להיות התעלמות ה"אין", ורק אז יכולה
 10 להיות התהוות ה"יש", וכמו שהוא בנוגע לעולמות אצילות בריאה יצירה עשיה הכלליים⁷⁸, שכשהיה אור
 11 אין-סוף ממלא את כל החלל לא היה מקום לעמידת העולמות, ולכן הוצרך להיות צמצום הראשון כו"⁷⁹.
 12 וכמו כן בעולמות אצילות בריאה יצירה עשיה הפרטיים צריך להיות תחילה ענין הצמצום וההעלם, שמזה
 13 נשתלשו גם כל הענינים והעלמות והסתרים בלתי רצויים כו"⁸⁰. וכל זה - מצד גודל המעלה שבהיציאה
 14 מן ההעלם אל הגילוי.
 15 וענינו בעבודת האדם - על-פי הידוע⁸¹ שאף שהנשמה שמתלבשת בגוף אינה אלא בחינת הרגל
 16 שבנשמה, ולא בחינת הראש שבנשמה, שאינן מתלבשת בגוף, אלא נשארת בבחינת מקיף והעלם,
 17 מכל-מקום, גם בחינת הראש שבנשמה צריך לבוא מן ההעלם אל הגילוי, החל מהפעולה דמזל הנשמה
 18 על הנשמה המלובשת בגוף, שעל זה אמרו⁸² "אף-על-גב דאינהו לא חזו מזליהו חזו", שלכן "חרדה
 19 גדולה נפלה עליהם"⁸³.
 20 ומזה מובן גם ענין ה"יין" שבתורה - שעל-ידי היגיעה בתורה מגלים גם בחינת ההעלם שבתורה,
 21 פנימיות התורה.
 22 יד. וגם כאשר האדם לומד התורה באופן של הבנה והשגה בתורה (בשר), כולל גם החביבות וטוב
 23 טעם שבתורה (יין) - אזי צריכה גם התורה ללמד אותו⁸⁴,
 24 והיינו, שלא מספיק לימוד התורה בלבד, אלא התורה צריכה לחדור ולפעול בכל מציאותו, עד כדי
 25 כך, שגם בלכתו ברחוב רואים שכל מציאותו היא מציאות תורנית, "א תורה איד", וכפס-דין הרמב"ם⁸⁵
 26 "החכם. . צריך שיהיה ניכר במעשיו במאכלו ובמשקו כו' ובמשאו ובמתנו",
 27 וזהו ענין ה"שמן" שבתורה - דכשם שהשמן מפעפע בכל דבר⁸⁶, כך חודרת התורה בכל מציאותו,
 28 מהרצון והתענוג עד להעקב שברגל, שכל מציאותו נעשית מציאות תורנית.
 29 טו. והנה, גם לאחרי שישנם כל פרטי הענינים דבשר יין ושמן שבתורה, הרי אמרו חז"ל⁸⁷ "כל
 30 האומר אין לו אלא תורה אפילו תורה אין לו", אלא צריך להיות תורה וגמילות חסדים⁸⁸, ואם כן, נמצא
 31 קיומה של כל התורה בסכנה ("תורה אין לו"), רחמנא-ליצלן, וכדי להבטיח את קיומה של התורה (תורה
 32 יש לו) צריך להיות גם הענין דגמילות חסדים.

(80) ראה סה"מ תרצ"א ע' שיט ואילך.
 (81) ראה תו"א תשא פו, ב. לקו"ת שלח מ, ב. נא, ב. ובכ"מ.
 (82) מגילה ג, א. וש"נ.
 (83) דניאל יו"ד, ז.
 (84) ראה תו"מ ח"מ ע' 182. וש"נ.
 (85) הל' דעות רפ"ה.
 (86) ראה חולין צז, רע"א. שו"ע יו"ד סק"ה ס"ה.
 (87) יבמות קט, ב.
 (88) לקו"ת ויקרא ה, רע"א. וראה סה"מ תש"ח ע' 266 הערה

מב, ב.
 (72) נדרים פא, א. וש"נ.
 (73) ירמי' ט, יא"ב.
 (74) פי' הר"ן שם.
 (75) ראה לקו"ת שלח מא, ג ואילך. ובכ"מ.
 (76) עירובין סה, סע"א. וש"נ.
 (77) ס' שופטים ט, יג.
 (78) ראה לקו"ת מסעי זה, א. אוה"ת ענינים ע' עז ואילך.
 (79) ראה ע"ח שער א (שער עיגולים ויושר) ענף ב. אוצרות
 חיים ומבוא שערים בתחילתם.

1 וזהו ענין ה"מים" שבתורה, שירודים ממקום גבוה למקום נמוך - שהאדם הלומד תורה ומציאותו
 2 היא מציאות תורנית, שלכן נמצא במקום גבוה, צריך לירד למקום נמוך, כדי לעסוק בגמילות חסדים,
 3 ובאופן של "חסד" דוקא - כמבואר באגרת הקודש⁸⁹ שפירושו ח"ס דלי"ת, היינו, להשפיע לדל ואביון
 4 (ברוחניות) דלית ליה מגרמיה כלום, שזוהי הירידה דהמים למקום נמוך ביותר שאין למטה ממנו; ורק
 5 אז בטוח הוא בקיומה של התורה שלו.
 6 אמנם, בענין זה יכולה להיות מציאות של סתימה שמעכבת את ירידת המים למקום נמוך - אם זה
 7 מצד כללות הטענה של ביטול תורה, או מפני שאינו רוצה לירד למקום נמוך ביותר כו'.
 8 ולזה צריך להיות התגברות המים להסיר את הסתימה, והיינו, להתייגע ("גריבלען") ולפעול על עצמו
 9 לירד למטה כו', מצד הידיעה וההכרה שכך צריך להיות על-פי התורה. ואז - לאחר הסרת הסתימה -
 10 נעשית מרוצת המים בהתגברות יותר כו', על-דרך היתרון שנעשה מצד הצמאון דארץ ציה ועיף בלי
 11 מים¹¹.
 12 טז. ויש להוסיף ולבאר בנוגע ל"בשר" ו"יין" שבתורה, דקאי על ההשגה והטוב טעם שבהשגה:
 13 ובהקדם הידוע⁹⁰ בענין המשלים שבתורה, שה"משל" וה"נמשל" מתאימים ומכוונים זה לזה (לא רק
 14 בפרט וענין אחד, אלא) בכל הפרטים (מלבד בהענינים שהם משל על הפשיטות דהקדוש-ברוך-הוא, כמו
 15 המשל מאור השמש על אור אין-סוף - שההגבלות וכו' שישנן באור השמש אינם משל על אור
 16 אין-סוף)⁹¹.
 17 וכיון שבנוגע לבשר ויין כפשוטם ("משל") מצינו שאף שבזמן שבית המקדש היה קיים אמרו חז"ל⁹²
 18 "אין שמחה אלא בבשר", שלמי שמחה, ו"אין שמחה אלא ביין", מכל-מקום בזמן הזה שאין לנו שלמי
 19 שמחה (בשר), אזי החיוב דשמחת יום-טוב מן התורה הוא (לא בבשר, שאינו אלא מדרבנן, אלא) ביין
 20 בלבד (כפסק רבינו הזקן בשולחן-ערוך²⁷) - צריך לומר, שגם בבשר ויין שבתורה יכולה להיות מציאות
 21 של "יין" ללא "בשר".
 22 אמנם, על-פי המבואר בשיחה הנ"ל ענין ה"בשר" ו"יין" שבתורה - בהכרח שה"יין" יבוא לאחורי
 23 ה"בשר", היינו, שלכל-לראש צריך להיות ההשגה בתורה, שנמשלה לבשר,
 24 - כמאמר רב אדא בר אבא לרבנן "אדמגרמיתו גרמי בי אביי תו אכלו בשרא שמינא בי רבא" (עד
 25 שאתם הולכים אצל אביי לגרם עצמות, כלומר ללמוד שלא לשובע, בואו ולמדו הלכות צהובות מרווחות
 26 אצל רבא)⁹³, היינו, שלימוד התורה בהרחבת ההבנה וההשגה נמשל ל"בשרא שמינא" -
 27 ורק אחר-כך יכול להיות הטוב טעם שבהשגה שנמשל ליין. ואילו מציאות של "יין" בלא "בשר" (כפי
 28 שמצינו במשל בזמן שאין בית המקדש קיים) - לא שייך לכאורה בנמשל, ב"יין" ו"בשר" שבתורה?
 29 יז. ויש לבאר זה על-פי סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות הויכוח בין חסידי אדמו"ר הזקן לחסידים
 30 של ממלא-מקומו אדמו"ר האמצעי, אודות החילוק באופן אמירת מאמרי דברי אלוקים חיים, שאדמו"ר
 31 הזקן היה אומר תורות קצרות, ואדמו"ר האמצעי היה אומר באריכות ובהרחבה - שבזמנו של אדמו"ר
 32 הזקן היו חסידים יכולים "לחיות" כמה וכמה שנים עם פסקא אחת מהמאמר, ועד שהיו חסידים
 33 שבשבילם היה מספיק "לחיות" עם הפסוק שעליו מיוסד המאמר; ואילו עכשיו, אומרים חסידות בשופי,
 34 מ'גיסט חסידות", ואף-על-פי-כן "דערנעמט עס ניט"....
 35 ונקודת הענין - שה'טוב טעם' שבתורה יכול להיות אפילו בתיבה או פסוק אחד דתורה שבכתב בלבד,
 36 ואין זה מצד ענין ההבנה והשגה שבתורה [שלכן אפשר שיהיה ענין זה גם כאשר מסיבה שאינה תלויה
 37 בו חסרה אצלו ההבנה והשגה בתורה], כ"אם מצד עצם ענין הקריאה בתורה, שהוא "כאדם הקורא
 38 לחבירו שיבוא אליו, וכבן קטן הקורא לאביו לבוא אליו כו"⁹⁴, "עצם" קורא ל"עצם", ובלשון

(92) פסחים קט, א.

(93) ב"ב כב, א (ובפרש"י).

(94) תניא ספלי"ז.

(89) ס"י (קטו, ב).

(90) ראה תר"מ ח"ג ס"ע 226. וש"נ.

(91) ראה לקו"ש ח"ז ע' 154 ואילך.

- 1 הכתוב⁹⁵ "טוב טעם ודעת למדני כי במצוותיך האמנתי", שה"טוב טעם" קשור (לא עם הבנה והשגה,
2 (אלא) עם ענין האמונה דוקא (כמבואר במאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁶).
- 3 ומזה מובן שיש אפשרות שענין היין (טוב טעם) שבתורה יהיה קודם לענין ההבנה וההשגה (בשר)
4 שבתורה.
- 5 אמנם, סדר זה יכול להיות רק כשנמצאים בזמן ומעמד ומצב דגלות (כשם שבזמן הגלות ישנו חיוב
6 השמחה ביין ללא בשר), כי:
- 7 בזמן שבית המקדש שבלבו פנימה הוא בקיומו, אזי אומרים לו שצריך תחילה להתיישב ולהתייגע
8 ("זעץ זיך אַוועק און האַרעווע") בלימוד התורה באופן של הבנה והשגה,
- 9 - ועל-דרך שמצינו בזמן שבית המקדש כפשוטו היה קיים, והיה גילוי אלקות, שגם כאשר יהודי
10 "עם הארץ" היה מגיע לירושלים ולבית המקדש, הנה "לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים
11 בעבודה, היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה"⁹⁷, היינו, שקיומו של בית המקדש היה פועל
12 עליו לעסוק בתורה, ולגלות את חלקו הפרטי שבתורה, כמו שכתוב "ותן חלקנו בתורתך"⁹⁸ -
- 13 ורק כשנמצא במעמד ומצב שבית המקדש שבו חרב, שאז העבודה היא באופן ד"חטוף ואכול חטוף
14 ושת"י"⁹⁹, וכדברי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע¹⁰⁰ שלא יש עכשיו סדר בעבודת הבירורים, אזי יכול להיות
15 ענין של דילוג - להתחיל מה'טוב טעם' (יין) שבתורה, ורק לאחרי זה יהיה גם ההבנה והשגה (בשר)
16 בתורה.
- 17 אמנם, סדר הרגיל בלימוד התורה הוא באופן שלכל-לראש צריך להיות הבנה והשגה בתורה, וגם
18 בזמן הגלות ישנה נתינת-כח על זה, שהרי "אין הקדוש-ברוך-הוא בא בטרוניא עם בריותיו"²², ואינו
19 מבקש אלא לפי כחו של כל אחד ואחד¹⁰¹.
- 20 יח. ויהי-רצון אשר בעמדנו בשמחת-תורה יומשך לכל אחד ואחד מישראל ברכה והצלחה בנוגע
21 לכל פרטי הענינים דבשר יין שמן ומים שבתורה,
- 22 הן בנוגע להבנה והשגה (בשר) שבתורה, הן בנוגע להרגש ה'טוב טעם' (יין) שבתורה, כולל גם שנפש
23 הבהמית תרגיש את ה'טוב טעם' וה"געשמאָק" שבתורה, הן בנוגע לכך שהתורה תחדור בכל מציאותו
24 (שמן שמפפעע בכל דבר), באופן שכל מציאותו תהיה מציאות תורנית, והן בנוגע להבטחת קיום כל עניני
25 התורה על-ידי-זה שיוורד ממקום גבוה למקום נמוך (מים) לעסוק גם בגמילות חסדים,
- 26 ועל-ידי התורה תומשך ברכת ה' בכל המצטרך גם בעניני עולם-הזה, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה
27 והרחבה"¹⁰².
- 28 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ה"בינוני"].

* * *

- 29 יט. דובר כמה פעמים¹⁰³ אודות מאמר רז"ל¹⁰⁴ הידוע שהתורה כללות ופרטות נאמרה, שלכן, בכל עניני
30 תורה ומצוותיה ישנם ענינים כלליים שאחר-כך נמשכים ובאים בפרטיות ופרטי פרטיות.

(100) "מבוא" לקונטרס ומעין ע' 22. אג"ק שלו ח"א ע' רסו.

(101) תנחומא נשא יא. במדב"ר פי"ב, ג.

(102) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(103) ראה גם לעיל ריש ע' 35. וש"נ.

(104) ראה תו"כ ופרש"י ר"פ בהר. חגיגה ו, סע"א ואילך.

וש"נ.

(95) תהלים קיט, סו.

(96) ד"ה טוב טעם תרצ"ו (סה"מ תרצ"ו ע' 12 ואילך). וראה גם ד"ה זה דשנת תשכ"ב (תו"מ חל"ב בתחלתו).

(97) תוד"ה כי מציון - ב"ב כא, א.

(98) אבות פ"ה מ"כ. וראה לקו"ש ח"ג ע' 118 ואילך (וראה

שם הערה 34). וש"נ.

(99) עירובין נד, א.

1 ולדוגמא בענין שהזמן גרמא - חודש תשרי - שהוא חודש כללי אשר המועדים שבו הם מועדים
 2 כלליים שמהם נמשך על כל השנה כולה¹⁰⁵, החל מראש-השנה, שענינו "תמליכוני עליכם"¹⁰⁶, שממנו
 3 נמשך הענין דקבלת עול מלכות שמים בכל השנה, ועל-דרך-זה יום הכפורים, שממנו נמשך ענין התשובה
 4 בכל השנה, ועד לשמיני-עצרת ושמחת-תורה, שמהם נמשך הענין דשמחה של מצוה בכל השנה.

5 ומוכן הצורך בהמשכה מהמועד הכללי דוקא, כמו בשמחה של מצוה, שנמשכת משמיני-עצרת
 6 ושמחת-תורה - שהרי גם כאשר יודעים מה שכתב הרמב"ם¹⁰⁷ ש"השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה
 7 כו' עבודה גדולה היא", מכל-מקום כדי שיוכל להיות ענין השמחה כדבעי באמצע יום חול ("אינימיטן
 8 אַ מיטוואָך"), יש צורך בהמשכה ונתינת-כח מיוחדת מהמועד הכללי שענינו הוא ענין השמחה.

9 ולאידך, ההמשכה מהמועד הכללי צריכה לבוא בפרטיות ובפרטי פרטיות דכל יום פרטי
 10 במשך השנה, דהיינו, שאין להסתפק בהמשכה הכללית כפי שהיא במועד הכללי, אלא צריך להמשיך
 11 ענין זה בכל יום פרטי בשנה - אף-על-פי שביום פרטי בשנה אין זה באותו "שטורעם" כמו שהוא במועד
 12 הכללי, כפשוטו.

13 וזהו שנוסף על כללות הענין ד"תמליכוני עליכם" בראש-השנה, צריך להיות הענין דקבלת עול מלכות
 14 שמים גם בכל יום פרטי, כמאמר רז"ל¹⁰⁸ "למה קדמה פרשת שמע כו' כדי שיקבל עליו עול מלכות
 15 שמים כו'" (ועל-דרך-זה בשאר הענינים הכלליים) - כיון שלא מספיקה ההמשכה הכללית במועד הכללי,
 16 אלא יש צורך גם בהמשכה בעבודה הפרטית דכל ימות השנה.

17 כ. והנה, הענין הכללי השייך במיוחד לזמן זה - בעמדנו בסמיכות למוצאי שמחת-תורה - הוא ההכנה
 18 להענין ד"ויעקב הלך לדרכו"⁵⁷, כדברי רבותינו נשיאינו¹⁰⁹ דקאי על כללות המעבר ממעמד ומצב
 19 דיום-טוב (בחודש המועדים) למעמד ומצב של חולין (בימות החול דכל השנה כולה), אשר כדי להקל
 20 על מעבר זה ישנו הענין ד"אסרו-חג", ועוד לפני זה - ההכרזה "ויעקב הלך לדרכו" במוצאי
 21 שמחת-תורה¹¹⁰.

ובזה גופא ישנו כללות ופרטות:

22 כללות הענין ד"ויעקב הלך לדרכו" שייך אצל כל אחד ואחד מישראל, הן יושבי אוהל והן בעלי
 23 עסק, שהרי גם אצל יושבי אוהל שגם במשך כל השנה כולה נמצאים הם בד' אמות של תורה וקדושה
 24 כו', אין להשוות את המעמד ומצב דכל השנה כולה למעמד ומצב דימי המועדים, ועל-אחת-כמה-וכמה
 25 בעלי עסק, שאצלם מודגש יותר הענין ד"ויעקב הלך לדרכו" ביציאה מימי המועדים לעסוק בעניני עולם
 26 הזה כו'.

27 ובפרטיות יותר - מודגש הענין ד"ויעקב הלך לדרכו" אצל אלה שלאחרי היום-טוב נוסעים הם למקום
 28 אחר כפשוטו, שאצלם ענין ההליכה הוא לא רק ביחס למעמד ומצב הנפש, אלא גם במקום גשמי
 29 כפשוטו, שאז ניתוסף עוד יותר בשינוי גם מצד הסביבה [שהרי טבע בני אדם שהסביבה שבה נמצאים
 30 פועלת עליהם הן לטוב והן למוטב, שלכן צריך האדם להשתדל להיות בסביבה טובה, ולברוח מסביבה
 31 בלתי-רצויה כו'¹¹¹], ובמילא גדול יותר הקושי שבעבודה ד"ויעקב הלך לדרכו".

32 ובזה ניתוסף עוד יותר אצל אלה שנסיעתם למקום אחר היא - לא בשביל הנאתם (שהרי אינם נוסעים
 33 להמקום שגדלו שם, או להמקום שבו נמצאים בני ביתם, וכיוצא בזה), כי אם - כדי למלא את השליחות
 34 שהוטלה עליהם על-פי דבר הוי', אשר "גלה סודו אל עבדיו הנביאים"¹¹², על-ידי רבותינו נשיאינו

(108) ברכות רפ"ב.

(109) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 43, ובהנסמן שם בהערה 4.

(110) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' קצד.

(111) רמב"ם הל' דעות רפ"ו.

(112) עמוס ג, ז.

(105) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שעט. אוה"ת דרושי

סוכות ע' א'תשנ"ו. ברכה ע' א'תס"ו. סה"מ תרנ"ד ע' לו. תרנ"ו ע' רעה. תש"ב ע' 49. ועוד.

(106) ר"ה טו, סע"א. וש"נ.

(107) הל' לולב בסופן.

- 1 לדורותיהם, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - להפיץ תורה ויהדות, לימוד התורה וקיום המצוות
2 במעשה בפועל (שהרי "המעשה הוא העיקר"¹¹³) כל אחד ואחד בסביבתו.
- 3 ומובן, שכיון שאצלם ישנו קושי גדול יותר בעבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" - הרי לפי ערך העבודה
4 המוטלת עליהם נותנים להם כחות גדולים ונעלים יותר; צריכים רק לפתוח את כלי המקבל, ועוד ועיקר
5 - שבבואם למקומותיהם יפרקו את המטען, ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר¹¹⁴: "פאָנאַנדערפאַקן די
6 פעקלאַך"...
- 7 **כא.** ובנוגע לפועל - לכל לראש:
- 8 כל השלוחים הנמצאים כאן, אשר לאחרי היום-טוב נוסעים הם ("ניט אום יום-טוב גערעדט")
9 להמשיך במילוי השליחות שהוטלה עליהם על-ידי נשיא דורנו לעסוק במקומותיהם בחינוך על טהרת
10 הקודש, ובכללות בחיזוק והרחבת היהדות המסורה על-ידי קיום המצוות, הן ב'המעשה אשר יעשון' והן
11 בזהירות מ'אלה אשר לא תעשינה',
- 12 תהיה ההתחלה בזה עתה - מתוך התוועדות של מצוה, עם ניגון של שמחה ואמירת "לחיים",
13 וכל הקהל יאשרו זאת ("וועלן דאָס באַשטעטיקן") על-ידי אמירת "אמן כן יהי רצון" - שיומשכו
14 ויקויימו כל הברכות שנותנים להם רבותינו נשיאינו בכל המצטרך להם בעבודה ד"ויעקב הלך לדרכו",
15 כל אחד בדרכו הוא.
- 16 ותהיה זו ה"בשורה טובה" שתפעל שהענין ד"ויעקב הלך לדרכו" יהיה באופן ד"וישא יעקב
17 רגליו"¹¹⁵, ש"נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת"¹¹⁶,
- 18 ובבואם למקומותיהם יקויים אצלם "ונאספו שמה כל העדרים"¹¹⁷ - שיצליחו להעמיד עדרים עדרים
19 כו', ועד לבתים בישראל,
- 20 וזו תהיה הכנה קרובה למה שכתוב¹¹⁸ "ויעש להם בתים", בתי כהונה ובתי מלכות - בביאת דוד
21 מלכא משיחא, שאז רואים גם את הכהנים בעבודתם.
- 22 [כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה לקהל ושאל היכן הם השלוחים, וצוה שיאמרו "לחיים", ולאחדים מהם
23 צוה שיאמרו "לחיים" ב' פעמים].

* * *

- 24 **כב.** צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה תורה צוה לנו משה מורשה גו'.

* * *

- 25 **כג.** המדובר לעיל (בהמאמר¹¹⁹) אודות ענין הירושה שבתורה, שעל זה נאמר¹²⁰ "תורה צוה לנו משה
26 מורשה קהלת יעקב" - שייך במיוחד לכללות הענין ד"זמן שמחתנו", שכן נקרא היום-טוב דשמחת-תורה
27 בנוסח התפילה.
- 28 ובהקדם ביאור הלשון "זמן שמחתנו", לשון רבים, שמורה על שמחה כפולה ("א צווייענדיקע שמחה")
29 - דקאי על השמחה של ישראל עם התורה, והשמחה של התורה עם ישראל¹²¹,
- 30 ולא עוד אלא ששתי השמחות מתאחדות יחד - שלכן נכללות בתיבה אחת שכוללת ב' השמחות
31 ("שמחתנו") - כיון שהיהודי והתורה שלומד אינם שני דברים בפני עצמם [היינו, שהיהודי הוא מציאות

117) ש, ג.

118) שמות א, כא ובפרש"י.

119) לעיל ע' 100 ואילך.

120) ברכה לג, ד.

121) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 168, ובהנסמן שם.

113) אבות פ"א מ"ז.

114) שיחת ליל שמחת תש"ז ס"ו (סה"ש תש"ז ע' 74).

וש"נ.

115) ויצא כט, א.

116) פרש"י עה"פ.

1 בפני עצמו, ושייכותו עם התורה היא רק בכך שיש לו תענוג ("געשמאק") בלימוד התורה להיותה חכמה
 2 רחבה ועמוקה כו'), אלא שהתורה שלומד מתאחדת עמו והיו לאחדים,
 3 - שענין זה מתבטא בכך שכל עשיותיו נעשות בדרך ממילא על-פי התורה, על-דרך מאמר רז"ל¹²²
 4 "מחזיקנא טיבו לרישא דכי מטא למודים מנפשיה כרע", היינו, שאינו צריך לחשוב אם לכרוע, אלא
 5 הכריעה נעשית בדרך ממילא, כיון שהראש (ועל-דרך-זה שאר אברי הגוף) הורגל להתנהג מעצמו על-פי
 6 תורה¹²³, שבזה ניכר שאינו מציאות בפני עצמו שלומד מסכת בגמרא או הלכה בשולחן-ערוך וכיוצא
 7 בזה, אלא הוא והמסכת או השולחן-ערוך נעשו מציאות אחת -
 8 ובלשון אדמו"ר הזקן בתניא¹²⁴: "יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו כו' להיות לאחדים ומיוחדים ממש
 9 מכל צד ופנה".
 10 וענין זה - הכח והאפשרות שיהודי יוכל להיות מאוחד עם התורה - הוא מפני שהתורה היא שלו,
 11 שזהו ענין ד"מורשה", מלשון ירושה.
 12 כד. וענין זה הוא בכל אחד ואחד מישראל, מבלי הבט על מעמדו ומצבו - שלכן נאמר בכתוב "תורה
 13 גו' מורשה קהלת יעקב", שם יעקב דוקא:
 14 החילוק שבין השם יעקב לשם ישראל הוא - ש"ישראל" הוא שם המעלה, על שם "שרית עם אלקים
 15 ועם אנשים ותוכל"¹²⁵, היינו, שנעשה בעל הבית על מציאות העולם כו' על-ידי-זה שנתקשר ונתאחד עם
 16 הקדוש-ברוך-הוא; מה-שאינ-כן "יעקב" - הוא השם שבו נקרא יעקב אבינו מיד בלידתו, עוד לפני
 17 שהתחיל בעבודתו בעניני התורה ומצוות, ועל-אחת-כמה-וכמה לפני שהגיע להמעלה ד"שרית עם אלקים
 18 וגו'".
 19 ועל-דרך-זה בנוגע לכל בני-ישראל בכל הדורות עד לדורנו זה - שכל יהודי, בשעה שנולד, עוד קודם
 20 התחלת עבודתו, נקרא בשם יעקב - שזהו מעמדו ומצבו עתה בגלו; ונקרא גם בשם ישראל - על-שם
 21 שיש בו כחות מוזמנים שאם רק ירצה יוכל לבוא לדרגה ומעמד ומצב ד"שרית עם אלקים ועם אנשים
 22 ותוכל", שאז יקרא בגלוי (גם) בשם ישראל.
 23 וזהו "תורה גו' מורשה קהלת יעקב" - שגם מי שנמצא בהתחלת העבודה, ולא הגיע עדיין להדרגה
 24 ד"ישראל", שלכן נקרא בגלוי בשם "יעקב" בלבד - שייכת אליו התורה באופן של ירושה ("מורשה"),
 25 ירושה דייקא, הן מצד המוריש והן מצד היורש, שהמוריש אינו יכול לעשות תנאי לבטל את הירושה
 26 (שהרי "המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל"¹²⁶), והיורש אינו צריך הכנה ויגיעה כלל כדי לזכות
 27 בירושה.
 28 ומצד ענין הירושה שיש לכל אחד ואחד מישראל, אמרו חז"ל¹²⁷ "כל אחד ואחד מישראל חייב לומר
 29 מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב" - מבלי הבט על כך שבהבנתו וידיעתו אינו מגיע
 30 ואינו בערך כלל למדרגתם של אבות העולם, ומה גם שיכול להיות שנמצא בסביבה כזו שהנסיגות שבה
 31 הם גדולים וקשים יותר מהנסיגות שהיו ליעקב בבית לבן, וליצחק אצל אבימלך וכו' - כיון ש"מעשה
 32 אבות סימן לבנים"¹²⁸, סימן שהוא גם נתינת-כח¹²⁹, היינו, שהאבות פתחו וסללו את הדרך לכל אחד
 33 ואחד מבניהם אחריהם שיוכל לילך בדרך ה', ולקבל על-ידי-זה את ברכתיו של הקדוש-ברוך-הוא בכל
 34 המצטרך לו.
 35 כה. והנה, בנוגע לכללות ענין הירושה דתורה, יש ללמוד הוראה מענין הירושה כפי שהוא בעניני
 36 העולם - כפי שמצינו בכמה ענינים שבתורה שחז"ל מביאים עליהם ראיות מעניני העולם ("משל למה

(122) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ד. הובא בתוס' שבת

(122) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ד. הובא בתוס' שבת
 קיח, סע"ב. ועוד.

(123) ראה ת"מ חל"ז ס"ע 28. וש"נ.

(127) תדבא"ר רפכ"ה.

(128) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. ומב"ן לך לך יב,

ו. ועוד.

(129) ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 154 הערה 39.

(124) פ"ה (ט, ב).

(125) וישלח לב, כט.

- 1 הדבר דומה כו", וכיוצא בזה) - עם היות כללות העולם במעמד ומצב שבני-ישראל צריכים לתקנו על-ידי
2 התורה.
- 3 והענין בזה:
- 4 בנוהג שבעולם שכאשר אדם מקבל ירושה - הרי הוא משתמש בה.
- 5 כאשר אדם יורש ממון - אינו מסתפק בכך (שהממון הוא שלו על-פי "דינא דמלכותא" על-ידי-זה)
6 שמפקידו ב"בנק" בלבד, ועל-דרך-זה כאשר יורש חפץ - אינו מסתפק בכך שהחפץ נמצא ברשותו,
7 שמונח בביתו על-גבי אצטבא, ומזמן לזמן מנקה את האבק שהצטבר על גביו... - שכן, באופן כזה אין
8 הוא "שוה" את הירושה...
- 9 תכליתה של הירושה היא איפוא להשתמש בה ולנצלה במדה המקסימלית, ומה טוב - כשיש ביכלתו
10 להגדיל את הירושה כמה פעמים ככה, על-ידי-זה שמשקיע את הרכוש המקורי (הנקרא בשפת המדינה:
11 "קאָפּיטאַל") באופן שריוח עוד יותר, ועד לריוח שלא בערך כו'.
- 12 וככל הדברים האלה - בירושה דתורה:
- 13 יכול יהודי להסתפק בכך שנשמתו היתה נוכחת במעמד הר סיני¹³⁰ כשאמר הקדוש-ברוך-הוא עשרת
14 הדברות, ולאחרי זה קיבל הוא בירושה את התורה שבכתב והתורה שבעל-פה כולה (שבה נתבארו עשרת
15 הדברות), כמו שכתוב "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב"; אבל כאשר מסתפק בכך שהתורה
16 ניתנה לו בירושה, ואומר שאינו צריך יותר מזה - הרי זה היפך תכלית ומטרת ירושת התורה, שהרי
17 "תורה" היא מלשון הוראה¹³¹, שניתנה כדי להורות לאדם את הדרך אשר ילך בה ואת המעשה אשר
18 יעשה.
- 19 התורה - היא האוצר הכי יקר של הקדוש-ברוך-הוא, היינו, שבין כל הדברים השייכים להקדוש-ברוך-
20 הוא, כמ"ש¹³² "לי הכסף ולי הזהב וגו'", הרי התורה היא היקרה ביותר, כמו שכתוב¹³³ "יקרה היא
21 מפנינים";
- 22 ותורה זו - היקרה ביותר אצל הקדוש-ברוך-הוא - נתן הקדוש-ברוך-הוא לכל אחד ואחד מישראל,
23 כנוסח ברכת התורה: "ונתן לנו את תורתו", "תורתו" דייקא, היינו, שאת התורה שלו (לא תורה אחרת) -
24 "נתן לנו", לכל אחד ואחד מישראל, בכל מקום ובכל זמן, גם במקום זה ובשנה זו - תשכ"ה.
- 25 והכוונה בזה - שתהיה אצל כל אחד ואחד מישראל באופן של "תורה" - כשמה - מלשון הוראה,
26 ו"תורת חיים"¹³⁴ - הוראה בחיים, היינו, שמורה לאדם כיצד לחיות, ועושה אותו לאדם חי:
- 27 יכול אדם לחיות - על-פי ה"לוח" - במשך שבעים-שמונים שנה, ועד מאה ועשרים שנה, אבל
28 כשמתחיל לחשוב מה נעשה עמו במשך כל הזמן, שזמנו מבוזבז על שינה, אכילה ושתייה, או התעסקות
29 בפרנסתו כדי להשתכר עבור אכילה ושתייה! - כל היום עוסק הוא בפרנסתו כדי... לאכול "דינער",
30 וכשאוכל "דינער" חושב הוא אודות עסק הפרנסה מחר כדי שיוכל לאכול "דינער" גם מחר... וכך עוברים
31 עליו ימים ושבועות חדשים ושנים - אזי תופס את עצמו ("כאפט ער זיך") שנדיין לא התחיל לחיות חיים
32 הראויים לשמם!
- 33 חיים שתכליתם הם אכילה ושתייה - אינם חיים הראויים לשמם!
- 34 הן אמת שמתאוה ומתענג ונהנה מאד מאכילתו ושתייתו, שאוכל בשר שמן (הנקרא בשפת המדינה:
35 "סטייק"... ושותה יין מבושם וכו', אבל התאוה התענוג וההנאה אינם אלא לפי שעה, בעת מעשה בלבד,
36 ואילו לאחרי זה לא נשאר אצלו מאומה, ומרגיש ריקנות ("פוסטייט") והעדר שביעת רצון!

132) חגי ב, ח.
133) משלי ג, טו.
134) ראה אבות דר"ג ספ"ד.

130) ראה פרדר"א פמ"א. שמו"ר פכ"ח, ט. תנחומא יתרו יא.
זח"א צא, א.
131) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם
הרד"ק). זח"ג נג, ב.

1 [וכידוע מה שכתוב בספרי מוסר¹³⁵ שאחד הסימנים לידע ולהבחין בין דבר שהוא ענין של מצוה
 2 וקדושה לדבר שאינו אלא מילוי תאוה בלבד, הוא הרגשת האדם לאחרי המעשה: בדבר של מצוה וקדושה
 3 - הנה לאחרי העשייה ישנו רגש של סיפוק ושבועות רצון, מה-שאינ-כן במילוי תאוה, שאין זה אלא לפי
 4 שעה, ולאחרי זה לא נשאר בידו מאומה].
 5 ונמצא, שהמושג של "חיים" כפי שהוא על-פי "לוח" של נייר ("א פאפירענעם קאלענדאר"), וחיים
 6 הראויים לשמם - הם ב' דברים שונים, שלכן, גם לאחרי משך זמן רב של חיים על-פי ה"לוח" יתכן
 7 שעדיין לא התחיל לחיות חיים הראויים לשמם.
 8 וכדי לחיות חיים הראויים לשמם - ניתנה לאדם "תורת חיים" על-ידי הקדוש-ברוך-הוא, אשר להיותו
 9 בורא האדם, יודע הוא את הדרך הטובה ביותר שבה ועל-ידה יחיה האדם חיים הראויים לשמם.
 10 וזוהי תכליתה של ירושת התורה - שהאדם ישתמש בה בתור "תורת חיים".
 11 ומזה מובן שכאשר יהודי עולה לתורה בשמחת-תורה, ושומע שקורין "תורה צוה לנו משה מורשה
 12 קהלת יעקב" - עליו לדעת שזהו הרכוש המקורי ("קאפיטאל") בלבד, ואין לו להסתפק בכך, אלא עליו
 13 להשתמש בזה, ובאופן שעל-ידי-זה ישתכר בריבוי גדול ביותר, על-ידי-זה ש"הקדוש-ברוך-הוא
 14 עוזרו"¹³⁶, וכמאמר רז"ל¹³⁷ "בא לטהר מסייעין אותו".
 15 כן. והנה, נוסף על ענין הירושה שבתורה - ישנו עוד ענין בתורה שעליו אמרו חז"ל¹³⁸ "התקן עצמך
 16 ללמוד תורה שאינה ירושה לך", והיינו, שהתכלית היא שהתורה תהיה לא רק באופן של ירושה שמקבל
 17 האדם מהקדוש-ברוך-הוא, אלא על האדם ללמוד תורה באופן של עבודה ויגיעה בכח עצמו, ובשביל
 18 זה צריך להתקין עצמו שיהיה ראוי לכך.
 19 והענין בזה:
 20 התורה - אינה חכמה בעלמא, כמו שאר החכמות שבעולם, שהרי התורה היא חכמתו של
 21 הקדוש-ברוך-הוא, שמצד עצמה היא "נעלמה מעיני כל חי"⁶³, אלא שעלה ברצונו של הקדוש-ברוך-הוא
 22 ליתן את התורה למטה באופן שיוכל האדם להבינה ולהשיגה בשכל אנושי;
 23 אבל כדי שהאדם יוכל ללמוד ולהבין את התורה כדבעי, היינו, שיהיה בטוח שלימודו אינו באופן
 24 ד"לא זכה נעשית לו כו'" (היפך סם חיים)¹³⁹, שאינו מפרש פירוש שאינו אמיתי, ואינו מוציא פסק-דין
 25 מעוות חס-ושלום, אלא הוא מכיין לאמיתתה של תורה - צריך הוא להתקין את עצמו ("התקן עצמך"),
 26 היינו, שהוא עצמו יהיה דבר מתוקן.
 27 וענין זה נעשה על-ידי ההכנה דברכת התורה - "ברכו בתורה תחילה"⁷²:
 28 התחלת ברכת התורה - עוד לפני שאומרים "ונתן לנו את תורתו" - היא: "אשר בחר בנו מכל העמים",
 29 אשר על-ידי בחירה זו נשתנו בני-ישראל מכל העמים, וזוהי ההקדמה שיוכל להיות "נתן לנו את תורתו",
 30 שתורתו של הקדוש-ברוך-הוא תהא רכוש שלנו, שהאפשרות לזה היא מפני שבני-ישראל נשתנו מכל
 31 העמים על-ידי הבחירה שבחר בהם מכל העמים.
 32 והבחירה דהקדוש-ברוך-הוא בבני-ישראל - "אתה בחרתנו" - קשורה ומתבטאת בכך ש"רוממתנו",
 33 היינו, שבני-ישראל הם למעלה ממציאות העולם, למעלה ממציאות הגוף וכו', ובמילא, הנהגתם היא
 34 באופן של קדושה והבדלה - "וקדשתנו כו".
 35 ולכן, כאשר מישהו טוען שצריך להתחשב בעניני הגוף - שהרי הנשמה אינה יכולה לפעול בעולם
 36 ללא הגוף - ובמילא צריך להתנהג כאדם מן הישוב ("ווי א לייטישער מענטש"), היינו, לכל לראש,
 37 לאכול ולשתות כדבעי, לישון 7-8 שעות ביום, לקרוא ה"עיתון" וכו', ולאחרי כל זה - בזמנו הפנוי -

(137) שבת קד, א. וש"נ.

(138) אבות פ"ב מי"ב.

(139) יומא עב, ב.

(135) ראה שבט מוסר פכ"ה. וראה גם תו"מ חכ"ב ס"ע 44.

וש"נ.

(136) סוכה נב, ריש ע"ב. וש"נ.

1 יעיין בספר, ב"קיצור שולחן ערוך", ואם הוא "למדן" - לא ישתמש בקיצור שולחן-ערוך המתורגם לשפת
2 המדינה, אלא בקיצור שולחן-ערוך המקורי בלשון הקודש!... ואם הוא למדן גדול יותר - יעיין גם
3 בשולחן-ערוך של אדמו"ר הזקן, בשולחן-ערוך של ה'בית יוסף', ב'טור', בגמרא וכו'; אבל כל זה - רק
4 לאחרי שצרכי גופו הם בשלימות הרצויה לו,

5 - על זה אומרים לו שצריך לידע ש"אתה בחרתנו כו' ורוממתנו כו'", היינו, שיהודי הוא למעלה
6 מהעולם והגבלותיו!

7 הן אמת שרצונו של הקדוש-ברוך-הוא שתהיה הפעולה בעולם דוקא, אבל אף-על-פי-כן, הפעולה בעולם
8 צריכה להיות לא באופן שמודד ומגביל ומצמצם את עצמו לפי ערך העולם - שבאופן כזה הרי הוא עבד
9 בעולם, וזהו היפך כוונת הבריאה - שנתאוה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים¹⁴⁰ -
10 על-ידי-זה שהאדם הוא במעמד ומצב שלמעלה מהעולם, ואז נעשה הוא מושל על העולם להנהיגו על-פי
11 רצונו של הקדוש-ברוך-הוא.

12 ולכן, הן אמת שצריך לעסוק בעניני הפרנסה לפי ש"אין סומכין על הנס"¹⁴¹, אבל במה דברים אמורים
13 - לאחרי שהתפלל, ולאחרי שלמד שיעור קבוע בתורה, כמאמר רז"ל¹⁴² "מבית הכנסת לבית המדרש",
14 ורק לאחרי-זה צריך להיות גם "הנהגה בהן דרך ארץ"¹⁴³, וזה גופא - לאחרי שבודק ומוודא שהעסק
15 בעניני העולם הוא על-פי שולחן-ערוך, שאין בו שום חשש מענין של גניבה וגזילה או השגת גבול כו',
16 ורק אז מקיים הוא את ההוראה ש"אין סומכין על הנס", שלכן צריך לעסוק בעניני העולם בדרך הטבע.

17 ואז עבודתו היא באופן ד"בכל דרכיך דעה"¹⁴⁴, היינו, שעבודתו להקדוש-ברוך-הוא היא לא רק בעת
18 התפלה ולימוד התורה, אלא גם בשעה שעוסק בעניני העולם - כיון שגם אז ניכר עליו שהוא יהודי-תורני
19 ("א תורה-איד"), שהנהגתו היא על-פי שולחן-ערוך, כך שגם בהנהגתו בעסקיו ובמשרתו בעניני העולם
20 ("זייענדיק אויפן דזשאב"), מקיים הוא את הוראת חז"ל¹⁴⁵ "ואהבת... שיהא שם שמים מתאהב על ידך",
21 על-ידי-זה שכל רואיו יכירו שזוהי ההנהגה הראויה המביאה לידי צדק ויושר ושלוש.

22 ועל-ידי-זה זוכה הוא לברכתו של הקדוש-ברוך-הוא - "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה"¹⁴⁶, היינו,
23 ש"בכל אשר תעשה", מבלי הבט על כמות העשיה, אם היא בריבוי או במיעוט, כיון שישנה אחיזה
24 בעשיה בדרך הטבע, והעשיה היא על-פי שולחן-ערוך - אזי שורה בה ברכתו של הקדוש-ברוך-הוא.

25 וזהו הענין ד"התקן עצמך" - שיהודי מתקן את עצמו להיות במעמד ומצב שלמעלה מהעולם, מצד
26 זה ש"אתה בחרתנו כו' ורוממתנו כו'",

27 ואז נעשה ראוי להענין השני שבתורה - שבא לאחרי ענין הירושה שבתורה: "ללמוד תורה שאינה
28 ירושה לך",

29 שענין זה אינו כירושה שהיא בכל ישראל בשוה, אלא בכל אחד ואחד לפי ערך עבודתו ויגיעתו בלימוד
30 התורה, וכמו שכתוב¹⁴⁷ "בחוקתי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה"¹⁴⁸,

31 ולכן, ככל שיתוסף יותר בעמל שבתורה באורך ורוחב ועומק, יתוסף גם בהידור בקיום המצוות -
32 כהמשך הכתוב: "ואת מצוותי תשמרו" - כיון שהתלמוד מביא לידי מעשה¹⁴⁹, ועל-ידי-זה יתוסף גם
33 בכרכותיו של הקדוש-ברוך-הוא - כהמשך הכתוב¹⁵⁰: "ונתתי גשמיכם בעתם", וכל הברכות האמורות
34 בפרשה - באורך ורוחב ועומק כו'.

140 ראה הנחומא בחוקתי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר

145 יומא פו, א.

פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

146 פ' ראה טו, יח.

141 פסחים סד, ב.

147 ר"פ בחוקתי.

142 ברכות בסופה. וש"נ.

148 תו"כ ופרש"י עה"פ.

143 שם לה, ב.

149 ראה קידושין מ, ב. וש"נ.

150 שם, ד.

144 משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

1 ולאחרי זה בא גם הענין השלישי שבתורה - ענין המתנה, כפי שיתבאר להלן¹⁵¹.

2 כז. וההתחלה בכל זה היא ביום שמחת-תורה, "זמן שמחתנו", שבו קורין "תורה צוה לנו משה
3 מורשה קהלת יעקב", ובהמשך לזה באים גם להענין ד"התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך",
4 שהוא ענין לימוד התורה באופן של יגיעה דוקא.

5 ויש להוסיף, ש"זמן שמחתנו", לשון רבים, כולל לא רק את השמחה שבענין הירושה שבתורה, אלא
6 גם את השמחה שבענין היגיעה שבתורה:

7 ענין השמחה בתורה קשור עם ענין הירושה - כטבע האדם ששמח כשנופלת לו ירושה¹⁵², ועד שמברך
8 על זה ברכת הטוב והמטיב¹⁵³. אבל בנוגע לענין היגיעה שבתורה - הרי זה לכאורה היפך השמחה.

9 אמנם, כאשר האדם יודע שעל-ידי יגיעתו ירויח במדה מרובה שלא בערך - הרי לא זו בלבד שאינו
10 חוסך יגיעה וטירחא כלל, אלא עוד זאת, שהוא שבע רצון ושמח בהיגיעה והטירחא, בידעו שעל-ידי-זה
11 ירויח כמה פעמים ככה, ולא עוד אלא שהשמחה והתענוג מריוח שיגע וטרח בעצמו היא גדולה יותר
12 מהשמחה על דבר שקיבל בירושה!

13 ומזה מובן שענין השמחה שבתורה הוא הן בענין הירושה שבתורה, והן - ועוד יותר - בהענין ד"התקן
14 עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך".

15 ובנוגע לפועל, הרי אחת ההוראות העיקריות שלוקחים משמחת-תורה על כל השנה כולה בעבודה
16 ד"ויעקב הלך לדרכו" - שיש לילך בלב שמח עם הירושה ד"תורה צוה לנו משה מורשה גו'", וכן עם
17 ענין התורה שבה צריכה להיות יגיעת האדם, ובאופן דהולך ומוסיף, הן בנוגע להרכוש המקורי דירושה
18 שהולך וגדל כמה פעמים ככה, והן בנוגע לענין היגיעה שבתורה שעל-ידי-זה מחדש ומוסיף בתורה,
19 על-דרך מה שכתוב⁹⁸ "ותן חלקנו בתורתך", "חלקנו" דייקא.

20 וכאשר יוצאים לעולם עם התורה מתוך שמחה - אזי שמחה פורצת גדר⁵⁶, שפורצת ומבטלת את כל
21 הגדרים ההעלמות וההסתרים כו', שלא יהיה שום מניעה ועיכוב לפעולת התורה בעולם, לברר ולזכך
22 ולהעלות את העולם ולעשותו דירה לו יתברך.

23 וכיון שעל-ידי-זה נעשה האדם "שותף להקדוש-ברוך-הוא במעשה בראשית"⁵⁰ - הרי זה פועל
24 המשכת ברכתו של הקדוש-ברוך-הוא בכל המצטרך, הן בעניני תורה ומצוות, והן בעניני העולם,
25 ובפשטות - שתהיה שנה טובה ומבורכת בכל המצטרך, בכני חיי ומזוני רויחי.

* * *

26 כח. מהענינים המיוחדים דשמחת-תורה - שבו מסיימים קריאת התורה של השנה שעברה, ובו
27 מתחילים קריאת התורה של השנה החדשה [דאף שעיקר קריאת התורה ברבים במשך כל השנה כולה
28 היא ביום השבת-קודש, וגם ביום שני וחמישי, מכל-מקום התחלת קריאת התורה על כל השנה כולה
29 היא ביום שמחת-תורה, שבו מתחילים לקרוא פרשת בראשית], ונמצא, שביום שמחת-תורה יש תכונה
30 מיוחדת שמקשרת סיום והתחלת התורה גם יחד, ובלשון ה"רשות לחתן בראשית": "מתכיפין התחלה
31 להשלמה".

ובפרטיות יותר - בנוגע לחלק הפרשה השייך במיוחד ליום זה:

32 ובהקדם תקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר (על יסוד דברי רבינו הזקן)¹⁵⁴ ללמוד בכל יום חלק אחד מפרשת
33 השבוע [שהרי נוסף על שייכותה של כללות הפרשה לשבוע זה, נחלקת הפרשה לשבעה חלקים כנגד שבעת
34 ימי השבוע], יום ראשון מהתחלת הפרשה עד שני, יום שני משני עד שלישי, וכן הלאה.
35

ס"ב. סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פי"ב ס"ח.

154) ראה סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.

151) ראה גם לקמן סוסכ"ט.

152) ראה תניא פל"ג (מב, ריש ע"ב).

153) ראה רמב"ם הל' ברכות פ"י ה"ז. טושו"ע או"ח סרכ"ג.

- 1 ובנוגע לפרשיות ברכה ובראשית - הנה פרשת ברכה (שמתחילים ללומדה החל ממוצאי שבת-קודש
2 פרשת האזינו) לומדים במשך יותר משבעה ימים, ופרשת בראשית לומדים במשך פחות משבעה ימים,
3 ובוזה גופא יש שינויים בהתאם לקביעות השנה.
- 4 וכמו בשנה זו ששמחת-תורה חל ביום השלישי בשבוע - לומדים בשמחת-תורה בפרשת ברכה מחלק
5 הפרשה השייך ליום שלישי עד סיום הפרשה כולה, וחוזרים ומתחילים ללמוד מהתחלת פרשת בראשית
6 עד אחר חלק הפרשה השייך ליום שלישי, דהיינו עד רביעי¹⁵⁵.
- 7 - וכאן המקום להזכיר על דבר תקנה זו ופירסומה כו', הן בנוגע לכל ימי השנה, והן בנוגע
8 לשמחת-תורה, וכפי שהיה כ"ק מו"ח אדמו"ר מעורר ומדגיש במיוחד¹⁵⁶ שלא לשכוח על דבר לימוד
9 שיעור חומש דשמחת-תורה, ובפרט שזהו "שיעור גדול"!!
- 10 ובנוגע לעניינינו - נוסף לכך ששמחת-תורה בכלל מחבר סיום התורה (פרשת ברכה) והתחלת התורה
11 (פרשת בראשית), הנה בקביעות שנה זו ששמחת-תורה חל ביום השלישי בשבוע, הרי הוא מחבר את
12 השיעור דשלישי בפרשת ברכה עם השיעור דשלישי בפרשת בראשית, שכן, היום שלפני שמחת-תורה
13 הוא יום שני דפרשת ברכה, והיום שלאחרי שמחת-תורה הוא יום רביעי דפרשת בראשית, וע"כ צריך
14 לומר ששמחת-תורה עצמו שייך הן לשלישי דפרשת ברכה והן לשלישי דפרשת בראשית, שמחברם יחד.
- 15 ועד כדי כך, שאי אפשר לחלק בין הזמן ששייך לסיום התורה להזמן השייך להתחלת התורה, בין
16 הזמן השייך ליום שלישי דפרשת ברכה להזמן השייך ליום שלישי דפרשת בראשית, אלא, שבעניינים
17 השייכים לקריאה ודיבור (שזמנו מתחיל מעלות השחר) יש מדידה והגבלה שתחילה צריכים לקרוא
18 וללמוד ענין זה ואחר-כך ענין זה, אבל בנוגע להזמן גופא, הרי כללות הזמן דיום שלישי (משקיעת
19 החמה) שייך לשלישי דפרשת ברכה ודפרשת בראשית גם יחד.
- 20 כט. ועל-פי המדובר כמה פעמים שעניני התורה אינם באקראי אלא הם בתכלית הדיוק - הרי מזה
21 גופא שביום אחד (שמחת-תורה) לומדים הן החלק דשלישי בפרשת ברכה והן החלק דשלישי בפרשת
22 בראשית, מובן, שיש קשר ושייכות ביניהם.
- 23 ובהקדמה - שגם בענייני העולם אין דבר שהוא במקרה, שהרי כל העניינים הם בהשגחה פרטית,
24 ובמילא יש בזה כוונה כו', וכידוע פתגם הבעל-שם-טוב¹⁵⁷ שאפילו עלה הנתלש מן האילן ומתגלגל מצד
25 לצד על-ידי הרוח, הרי אופן גלגולו (שיכול להיות בכמה אופנים) הוא בהשגחה פרטית. ואם הדברים
26 אמורים בעלה הנתלש מן האילן - במין האדם, ובפרט בבני-ישראל ש"אתה בחרתנו כו' ורוממתנו כו'
27 וקדשתנו כו'", על-אחת-כמה-וכמה.
- 28 אלא, שבענין דהשגחה פרטית יכולה להיות הכוונה גם בענין צדדי בלבד, ולדוגמא, שיבוא מזה
29 תועלת בענין של מצוה, או באופן ד"בכל דרכיך דעהו"¹⁴⁴, וכיצא בזה;
- 30 ואילו בנדון דידן - מלבד ההשגחה פרטית והכוונה שבדבר, הרי זה גם ענין בתורה.
- 31 וככל עניני התורה שענינה הוראה (כנ"ל סעיף כ"ה) - צריך להיות גם בענין זה הוראה בחיים בנוגע
32 לאופן ההנהגה דנשמה בגוף בעולם הזה.
- 33 ולהעיר, שכיון שהתורה "ארוכה מארץ מדה גו"¹⁵⁸, הרי "אין גו' אתנו יודע עד מה"¹⁵⁹ בנוגע לכל
34 הפרטים שבכל ענין שבתורה עד תכליתם, כ"אם אפס קצהו בלבד - בידעו שיש בתורה מ"ט פנים¹⁶⁰,

ואילך. וש"נ.

(158) איוב יא, ט. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ה.

(159) תהלים עד, ט.

(160) ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ב. מדרש תהלים ז, ח. יב, ז.

זח"ב טו, ריש ע"ב. ועוד.

(155) ראה שיחת ליל שמחת-תורה ס"ד (סה"ש תרצ"ו ע' 14

ובהערה 12 ע"ס).

(156) ראה (לדוגמא) שיחת יום שמחת-תורה ס"א (סה"ש

תרצ"ז ע' 203). תש"ד בסופה (סה"ש תש"ד ע' 44). תש"ה ס"י

(סה"ש תש"ה ע' 61).

(157) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סקע"ט

שבעים פנים¹⁶¹, ועד שבכל ענין שבתורה שנלמד באחד מד' האופנים דפשט רמז דרוש וסוד שבתורה,¹
 יש ששים ריבוא פירושים, כנגד ששים ריבוא בני-ישראל¹⁶²,²
 - וזהו שאמרו חז"ל¹⁶³ ש"משה שקול כנגד כל ישראל", כי להיותו רועה נאמן של ששים ריבוא³
 בני-ישראל, היו בידיעתו כל הששים ריבוא פירושים שבתורה,⁴
 ולא עוד אלא שבכח זה הנהיג את צאן מרעיתו, כי הנהגת בני-ישראל היא על-ידי התורה דוקא, כיון⁵
 שעל-ידה מתקשרים הם בהקדוש-ברוך-הוא, כמאמר¹⁶⁴ "ישראל אורייתא וקודשא-בריך-הוא כולא חד",⁶
 ובלשון נוסח התפילה שתיקנו אנשי כנסת הגדולה לומר בהתחלת כל יום בתפלת ערבית: "כי הם⁷
 חיינו", היינו, שהתורה היא הצינור להמשכת החיות של בני-ישראל, וכאשר יש ליהודי את כל חלקי⁸
 התורה, אזי נמשכים לו כל צרכיו הן ברוחניות והן בגשמיות.⁹
 אלא שענין זה היה רק אצל משה רבינו, המקבל הראשון דתורה, שניתנו לו במתנה - כמו שכתוב¹⁶⁵
 "ויתן אל משה ככלתו", "שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן"¹⁶⁶ - כל הענינים שבכל התורה כולה,¹¹
 כולל גם מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש¹⁶⁷ בסוף כל הדורות; ואילו בנוגע לכל אחד מישראל - ניתן לו¹²
 הכח והיכולת לגלות את החלק שלו בתורה, כמו שכתוב⁹⁸ "ותן חלקנו בתורתך", "חלקנו" דייקא, ובאופן¹³
 שמזמן לזמן הולך ומוסיף עוד יותר בגילוי חלקו הפרטי שבתורה.¹⁴
 ובכל אופן, בנוגע לענינו - יש לבאר אפס קצהו על-כל-פנים בענין הקשר והשייכות של ב' פרשיות¹⁵
 היום, שלישי דפרשת ברכה ושלישי דפרשת בראשית, שיש לומר בזה כמה וכמה ענינים, והבוחר יבחר,¹⁶
 ומי שירצה להוסיף עוד פירושים בזה תבוא עליו ברכה.¹⁷
 ל. החלק השלישי דפרשת ברכה הוא ברכת משה ליוסף: "וליוסף אמר מבורכת ה' ארצו ממגד שמים¹⁸
 מטל ומתהום רובצת תחת וגו'"¹⁶⁸.¹⁹
 ומהענינים המיוחדים שבברכה זו - שיש בה ענינים נעלים שמרומזים ב"שמים"; וביחד עם זה, יש²⁰
 בה גם ענינים תחתונים שמרומזים ב"תהום" שהוא היותר תחתון.²¹
 וברכה זו מתאימה לענינו של יוסף - על-דרך ברכות יעקב לבניו שהיו בהתאם לשרשו ומקורו של²²
 כל אחד מהם, כמו שכתוב¹⁶⁹ "איש אשר כברכתו ברך אותם" - כי:²³
 יוסף - פירנס וכלכל את יעקב ובניו, הן בהיותם בארץ כנען, כמו שכתוב¹⁷⁰ "וירא יעקב כי יש שבר²⁴
 במצרים גו' רדו שמה ושברו לנו משם ונחיה וגו'", והן בבואם לארץ מצרים, כמו שכתוב¹⁷¹ "ויכלכל²⁵
 יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו גו'" - שזהו ענין הכי נעלה - "ממגד שמים";²⁶
 וביחד עם זה - "יוסף גו' הוא המשביר לכל עם הארץ"¹⁷², "וישבור למצרים"¹⁷³, והיינו, שעם היות²⁷
 ארץ מצרים בדרגא התחתונה דתוקף הטומאה כו', עד שנקראת "ערות הארץ"¹⁷⁴, שזהו ההיפך בתכלית²⁸
 מענינו של יוסף שנקרא "יוסף הצדיק" על-שם שלימות הענין דשמירת הברית¹⁷⁵ - מכל-מקום פירנס²⁹
 יוסף גם את מצרים, וגם את הכהנים (הכומרים) של מצרים, ולא עוד אלא שנתן להם פרנסתם בדרך³⁰
 כבוד כו' (ש"לא מכרו את אדמתם")¹⁷⁶, למרות היותם תוקף הקליפה דמצרים - שבזה מודגש ענין הירידה³¹
 למטה - "תהום רובצת תחת".³²

(161) במדב"ר פ"ג, טז. ובכ"מ.
 (162) ראה שער הגלגולים הקדמה יז. שער רוח"ק בענין
 היחודים על קברי צדיקים הקדמה ג' (קח, ב). לקוטי מהרח"ו
 שבסוף שער מאמרי רז"ל להאריז"ל.
 (163) מכילתא בשלח טו, א ור"פ יתרו. שהש"ר פ"א, טו (ג).
 (164) ראה זח"ג עג, א.
 (165) תשא לא, יח.
 (166) פרש"י עה"פ.
 (167) ראה מגילה יט, ב. ועוד. הנסמן בלקו"ש חי"ט ע' 252.
 (168) לג, יג.
 (169) ויחי מט, כח.
 (170) מקץ מב, א-ב.
 (171) ויגש מז, יב.
 (172) מקץ שם, ו.
 (173) שם מא, נו.
 (174) שם מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר פ"א, ד.
 (175) ראה זח"א נט, ב ובנצו"א שם אות ד.
 (176) ויגש מז, יג ובפרש"י.

1 ויש לקשר ענין זה עם המבואר בדרושי חסידות¹⁷⁷ מעלתו המיוחדת של יוסף גם לגבי האבות -
 2 שהאבות ש"הן הן המרכבה"¹⁷⁸ היו במעמד ומצב של הבדלה והתבודדות מעניני העולם, שלכן בחרו
 3 לפרנסתם להיות רועי צאן כו', מה-שאינ-כן יוסף שהיה השליט על כל ארץ מצרים¹⁷², ובלעדו "לא ירים
 4 איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים"¹⁷⁹, ובאותה שעה היה מעמדו ומצבו בשלימות הקדושה.

5 לא. אמנם, הא גופא צריך להבין - היכן הוא המקור בקדושה לדרכו המיוחדת של יוסף?!

6 והמענה על זה - על-פי מאמר רז"ל¹⁸⁰ "צדיקים דומים לבוראם" - שרואים זאת בהנהגתו של
 7 הקדוש-ברוך-הוא, כמסופר בשיעור היום בפרשת בראשית שסימו וחותמו¹⁸¹ "ויעש ה' אלקים לאדם
 8 ולאשתו כתנות עור וילבישם", שעל זה אמרו חז"ל¹⁸² "תורה תחילתה גמילות חסדים .. דכתיב ויעש
 9 גו' וילבישם", ולכן, "מה הוא מלביש ערומים .. אף אתה הלבש ערומים", כיון שההנהגה צריכה להיות
 10 באופן ד"הלך אחר מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא", כדלקמן.

11 לב. וביאור הדברים:

12 בשיעור היום בפרשת בראשית - עד רביעי - מסופר אודות מעמדו ומצבו של אדם הראשון בהיותו
 13 בגן-עדן, הן לפני חטא עץ הדעת, והן לאחר החטא, אבל לפני שנענש בגירושין (שעל זה מסופר בשיעור
 14 דיום רביעי - "ויגרש את האדם גו"¹⁸³).

15 כלומר: לא זו בלבד שקודם חטא עץ הדעת היה אדם הראשון בגן-עדן (כמסופר בשיעור דיום שני),
 16 אלא גם לאחר שעבר על רצון הבורא ואכל מעץ הדעת - כמסופר בשיעור דיום שלישי¹⁸⁴ - נשאר עדיין
 17 בגן-עדן; ורק לאחר זה - בשיעור דיום רביעי - מתחילה שקלא-וטריא בענין זה: "ויאמר ה' אלקים הן
 18 האדם וגו' ועתה פן ישלח ידו וגו'"¹⁸⁵, ורק לאחר זה באה המסקנא ד"וישלחו ה' אלקים מגן-עדן
 19 וגו"¹⁸⁶.

20 ומובן גודל החידוש שבדבר - כיון שלכאורה היה צריך להיות העונש דגירושין כתוצאה ומסובב מחטא
 21 עץ הדעת תיכף ומיד לאחר החטא שהיא סיבת העונש.

22 לג. ובהקדם המבואר בשל"ה¹⁸⁷ בנוגע לכללות הענין דשכר ועונש - שיש בזה ב' שיטות: שיטה
 23 הא' - שזהו ענין סגולי, ולולי זאת, אין קשר ושייכות בין מעשה המצוה או העבירה להשכר או העונש.
 24 ושיטה הב' - שזהו ענין טבעי, כסיבה ומסובב (אף שלפעמים מתעכב הדבר, כיון שהקדוש-ברוך-הוא
 25 הוא ארך אפים, כמאמר רז"ל¹⁸⁸ שהקדוש-ברוך-הוא "מאריך רוחי" וגבי דידי").

26 והדעה הרווחת - שעליה מליץ השל"ה (והובאה גם בתורת החסידות¹⁸⁹) - ששכר ועונש הוא ענין
 27 שנקבע בטבע העולם, טבע כפי שהוא מצד הבריאה באופן ד"עולם על מילואו נברא"¹⁹⁰ (קודם החטא)
 28 - שההנהגה ד"בחוקותי תלכו"¹⁴⁷ כשלעצמה גורמת ומביאה את השכר ד"ונתתי גשמיתם בעתם וגו"¹⁵⁰.

29 ולדוגמא: כשם שטבע העולם הוא שכדי שיהיה גידול וצמיחה יש צורך בהקדמת פעולת החרישה -
 30 כן הוא גם הטבע בישראל, עליהם נאמר¹⁹¹ "כי תהיו אתם ארץ חפץ", שעל-ידי החרישה שבו ("א
 31 געאקערטער איד"), שהוא ענין הביטול, "לב נשבר ונדכה גו"¹⁹², נעשה ראוי לקבל ברכותיו של
 32 הקדוש-ברוך-הוא להיות ענין של גידול וצמיחה הן ברוחניות והן בגשמיות.

177 ראה הנסמן בלקו"ש חל"ה ע' 180 הערה 42.
 178 ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.
 179 מקץ מא, מד.
 180 רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ז, ח. במדב"ר פ"י, ה.
 181 אסת"ר פ"ו, ב.
 182 סוטה יד, א.
 183 שם, כד.
 184 שם, א ואילך.
 185 שם, כב.
 186 שם, כג.
 187 בית אחרון (יב, איב. טו, איב).
 188 ירושלמי תענית פ"ב סה"א.
 189 סה"מ תרע"ח ע' רכב. וראה גם לקו"ש ח"ה ע' 135 הערה 23, ובשוה"ג שם.
 190 ראה ב"ר פ"ב, ו. פי"ג, ג. פי"ד, ז.
 191 מלאכי ג, יב. וראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט)
 בהוספות סנ"ז. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יז אייר).
 192 תהלים נא, יט.

1 ועל-דרך-זה לאידך, שטבע העולם הוא שמעשה החטא גורם ומביא את העונש, וכמו העונש דגירושין
2 מגן-עדן בגלל חטא עץ הדעת, שהוא כמו טיבה ומסובב - כיון שהטבע דגן-עדן הוא שאינו יכול לסבול ענין
3 של חטא כו'¹⁹³.

4 ועל-פי-זה, הרי מצד טבע העולם - ש"על מילואו נברא" - היה צריך להיות ענין הגירושין מגן-עדן
5 תיכף ומיד לאחר החטא.

6 לד. וזהו החידוש בשיעור דיום שלישי - שלמרות הנהגת אדם הראשון באופן שעבר על רצון הבורא,
7 שעל-ידי-זה גרם ירידה בכללות העולם וכו', הרי כל זה אינו אלא מצד הנהגתו הוא; אבל מצד הנהגת
8 הקדוש-ברוך-הוא - הנה גם לאחרי החטא ממתין הקדוש-ברוך-הוא ומשאיר את אדם הראשון בגן-עדן,
9 במעמד ומצב שיש לו כל טוב שבעולם בתכלית השלימות [שהרי מה שאצלנו הוא ענין של שכר - היה
10 מעמד ומצב דטבע העולם אצל אדם הראשון¹⁹⁴], ונכנס עמו בדברים לומר לו "איכה"¹⁹⁵ - כדי שיתפוס
11 את עצמו ("ער זָל זיק כַּאֲפֵן") להתעורר בתשובה, ולא עוד אלא "ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות
12 עור וילבישם" - שענין זה הוא התחלת תיקון החטא.

והגע עצמך:

14 למרות גדול חטאו של אדם הראשון¹⁹⁶, ובפרט בהתחשב עם גדול מעלתו שהיה יציר כפיו של
15 הקדוש-ברוך-הוא¹⁹⁷, ומקומו בגן-עדן, ומה גם שאילו היה ממתין ג' שעות היה יכול לאכול מעץ
16 הדעת¹⁹⁸ - גומל הקדוש-ברוך-הוא חסדים להלביש כתנות עור לאדם הראשון הלזה שפתח את הצינור
17 לכללות ענין החטאים! ...

18 - (כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק לרגע, והפטיר:) לא עכשיו הוא הזמן לדבר היפך שבחו של אדם
19 הראשון, שמצינו¹⁹⁹ אודותיו ב' דעות אם משיח יהיה גדול ממנו או שהוא גדול מפילו ממשיח!

20 ונקודת הדברים - שלמרות היות העונש תוצאה ומסובב מהחטא, ובמילא צריך העונש לבוא תיכף
21 ומיד אחר החטא, מכל-מקום ממתין הקדוש-ברוך-הוא ומורה דרך תשובה²⁰⁰, שהרי יתכן שיעשה תשובה
22 מעלייתא, שלא זו בלבד שעוקרת את החטא מעיקרא²⁰¹, אלא עוד זאת שזדונות נעשו לו כזכיות²⁰², ואז,
23 לא זו בלבד שלא יגורש מגן-עדן, אלא אדרבה - הגן-עדן שלו יהיה באופן נעלה עוד יותר!

24 ויש להוסיף, שעל-דרך-זה מצינו גם בנוגע לענין הירושה - כמדובר לעיל²⁰² שאינה תלויה במעמדו
25 ומצבו של היורש כו' - ש"הכותב את נכסיו לאחרים והניח את בניו" ש"לא היו בניו נוהגים כשורה",
26 "אין רוח חכמים נוחה הימנו", "דדלמא נפקא מיניה זרעא מעליא"²⁰³, והיינו, שאי אפשר לדעת מה יהיה
27 לאחרי זמן - אם בנוגע לזרעו, או אפילו בנוגע לעצמו, על-ידי התשובה כו'.

28 לה. ומענין זה שלמדים בשיעור היום בפרשת בראשית, אשר מבלי הבט על המצב הבלתי-רצוי בהוה,
29 יש להמתין ולקוות שיהיה ענין התשובה כו' - למד יוסף בנוגע להנהגתו בארץ מצרים:

30 גם כאשר מדובר אודות הכהנים של פרעה מלך מצרים, תוקף הקליפה - הרי לעולם אי אפשר לדעת
31 מה יהיה בסופם,

32 וראיה לדבר - מ"יתרו", שהיה משרי פרעה²⁰⁴, ו"כהן מדין"²⁰⁵, ובסופו של דבר "יתר פרשה אחת
33 בתורה"²⁰⁶, שזהו ענין של יתרון והוספה גם לגבי משה, על-דרך מעלת בעלי תשובה (יתרו) על צדיקים
34 (משה);

(193) ראה גם תו"מ ח"ג ע' 233. ח"ד ע' 102. וש"נ.

(194) ראה לקו"ת צו יו"ד, ד. קרה נב, ג.

(200) ראה ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. יל"ש תהלים רמז תשב.

(195) שם, ט ובפרש"י.

(201) ראה יומא פו, סע"א.

(196) ראה גם שיחת יום שמחת תשכ"ג ס"מ ואילך (תו"מ

(202) בהמאמר פ"א. פ"ט (לעיל ע' 100. ע' 109). וראה גם

לה"ה ס"ע 186 ואילך). וש"נ.

לעיל בהשיחה סכ"ד.

(197) ראה ב"ר פכ"ד, ה. קה"ר פ"ג, יא (ב).

(203) ב"ב קלג, ב ובפרש"י.

(198) ראה ש"ך עה"ת קדושים יט, כג ד"ה עוד ונטעתם (מב,

(204) ראה שמו"ר פ"א, כו.

ב). הובא בלקו"ת ר"פ קדושים.

(205) ר"פ יתרו.

(199) ראה סה"מ תרל"ה ח"א ס"ע רסה ואילך. וש"נ.

(206) פרש"י עה"פ.

- 1 - אלא, שענין זה גופא צריך להיות על-ידי משה דוקא, כמו שמצינו בנוגע לתורה ותשובה, שאף
 2 שגדלה מעלת התשובה על מעלת התורה, שלכן בכח התשובה לתקן את החסרון בתורה, מכל-מקום הא
 3 גופא שגדלה מעלת התשובה יודעים מהתורה דוקא²⁰⁷.
- 4 וזהו גם תוכן ברכתו של יוסף "מבורכת ה' ארצו ממגד שמים מטל ומתהום רובצת תחת גו'" - שענינו
 5 של יוסף הוא המשכת ברכה והשפעה עד למטה ביותר, ואפילו לכהנים שבארץ מצרים, כיון שיכול להיות
 6 מזה תועלת בקדושה כו'.
- 7 ובענין זה מתבטאת גודל מעלתו של יוסף - שעליו נאמר²⁰⁸ "טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו
 8 לדל".
- 9 לו. וכבכל עניני התורה - יש גם בענין זה הוראה נצחית, היינו, שזהו ענין שנוגע (לא רק ליוסף
 10 הצדיק בשעתו, אלא גם) לכל אחד ואחד מישראל, בכל מקום ובכל זמן, גם בשמחת-תורה תשכ"ה
 11 בברוקלין:
- 12 ובהקדמה - שישנם כאלה שאין להם סבלנות להתעסק עם הזולת, ומה גם - טוענים הם - שכבר
 13 עשו מה שיכולים לעשות, ואף-על-פי-כן לא פעלו גדולות בשינוי מצב היהדות לטובה, וכיון שכן, הרי
 14 מוטב שיתעסקו עם עצמם.
- 15 ובלאו-הכי - טוענים הם - הרי אמרו חז"ל²⁰⁹ "חייך קודמים", ואם הדברים אמורים אפילו ביחס
 16 ל"אחיק" - הרי כשמדובר אודות כאלה שהם בכחינת "בריות בעלמא" [כפי שמדייק אדמו"ר הזקן בתניא
 17 פרק ל"ב בביאור לשון חז"ל²¹⁰ "אוהב את הבריות"], היינו, שמעלתם היחידה היא שנבראו על-ידי
 18 הקדוש-ברוך-הוא - על-אחת-כמה-זכמה ש"חייך קודמים".
- 19 והמענה לזה - שאפילו בנוגע ל"בריות" אמרו חז"ל²¹⁰ "הוי מתלמידיו של אהרן כו' אוהב את הבריות
 20 ומקרבן לתורה", היינו, שלא זו בלבד שהשתדל בקירובן לתורה, אלא עוד זאת, שעשה זאת מתוך אהבה.
 21 והגע עצמך:
- 22 אהרן - היה כהן גדול, ש"תפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום, ולא יצא אלא לביתו בלבד
 23 .. ויהיה ביתו בירושלים ואינו זו משם"²¹¹, היינו, שנוסף לכך שמקומו האמיתי של כל אחד ואחד
 24 מישראל הוא בארץ ישראל [ואין זה אלא ש"מפני חטאינו גלינו מארצנו", ועל זה אמרו "אוי להם לבנים
 25 שגלו מעל שולחן אביהם"²¹²], הנה בארץ ישראל גופא מקומו של הכהן הגדול הוא בירושלים ובבית
 26 המקדש, ועד כדי כך, ש"עובד כשהוא אונן, שנאמר²¹³ ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, כלומר ישב ויעבוד
 27 עבודה שהיה עוסק בה ואינה מתחללת" (דלא ככהן הדיוט שאינו עובד כשהוא אונן, ואם עבד חילל
 28 עבודתו)²¹⁴.
- 29 ומעלה יתירה באהרן הכהן לגבי שאר כהנים גדולים - ששאר כהנים גדולים מקומם בבית המקדש
 30 אבל לא בקדש הקדשים, שאינם נכנסים לשם אלא מיום הכפורים ליום הכפורים²¹⁵, "אחת בשנה"²¹⁶,
 31 מה-שאינ-כן בנוגע לאהרן (וכן משה) - מצינו במדרש²¹⁷ שיכול לבוא אל הקודש בכל עת שירצה, אלא
 32 שאז צריך לעשות את כל הענינים האמורים בפרשה: "בזאת יבוא אהרן אל הקודש בפר בן בקר וגו'"²¹⁸.

(207) ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'תת. לקו"ש ח"ה ע' 121. וש"נ.

(208) משלי כב, ט. וראה זח"ג קל, א.

(209) ב"מ סב, א.

(210) אבות פ"א מ"ב.

(211) רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה ה"ז.

(212) ברכות ג, סע"א.

(213) אמור כא, יב.

(214) רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ב ה"ו.

(215) שם ה"א.

(216) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.

(217) ראה שמור"ר פל"ח, יח. ויק"ר פכ"א, ז.

(218) אחרי טז, ג.

1 ולעומת זאת - "בריות" - אסורים להכנס לבית המקדש בכלל, שהרי אסור להכנס לבית המקדש שלא
 2 לצורך עבודה²¹⁹, ובלשון חז"ל²²⁰ נקרא "ביאה ריקנית" - דיש לומר הרמז בזה, ש"ריקנית" מורה על
 3 מעמדו ומצבו של אדם שהוא "ריק" ("א פוסטער מענטש"), ואדם ריק - אסור לו לבוא לבית המקדש.
 4 וכיון שכן, הרי, כשמדובר אודות אהרן כהן גדול - יש לו ברירה לעמוד בבית המקדש אצל המזבח
 5 ולעבוד עבודתו.
 6 ואף-על-פי-כן, לא הסתפק אהרן בעבודתו בבית המקדש, אלא התעסק גם עם "בריות" - לקרבן
 7 לתורה, ועוד זאת - שהתעסקותו עם הבריות לקרבן לתורה היתה מתוך אהבה.
 8 ומזה מובן גם בנוגע לכל אחד ואחד מישראל, שנקראו "ממלכת כהנים"²²¹, "כהנים גדולים"²²² -
 9 שכאשר מישהו טוען שעבודתו היא בבית המקדש להיותו בדוגמת הכהן הגדול,
 10 [ואף שיודע שכהן גדול צריך להיות גדול מכל אחיו²²³, והוא מצד עצמו אינו גדול מכל אחיו,
 11 מכל-מקום טוען שיש אפשרות שיהיה גדול מכל אחיו - שהרי הדין²²³ הוא שאם אין לו משלו אזי אחיו
 12 מגדלין אותו...],
 13 אומרים לו, שאף-על-פי-כן צריך לעסוק גם עם בריות לקרבן לתורה, ולעשות זאת (לא בדרך כפיה
 14 והכרת, אלא) מתוך אהבה - שזהו גם תוכן הענין ד"טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל", שנוסף על
 15 עצם הנתינה מלחמו [לא רק מענינים שהם מותרות בלבד, אלא גם "מלחמו"] לדל [כולל גם דל ואביון
 16 דלית ליה מגרמיה כלום, כנ"ל (סעיף ט"ו) מהמבואר באגרת הקודש⁸⁹ בפירוש "חסד", ח"ס דלי"ת],
 17 צריכה להיות הנתינה באופן ד"טוב עין", בסבר פנים יפות כו',
 18 ולא עוד אלא שה"טוב עין" חשוב עוד יותר מהנתינה עצמה - כפי שמצינו בנוגע לצדקה: "כל הנותן
 19 פרוטה לפני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך ב"א ברכות"²²⁴, ועל-דרך-זה מצינו בנוגע
 20 לכיבוד אב ואם: "יש מאכיל לאביו פסיוני וטורדו מן העולם, ויש מטחינו בריחים ומביאו לחיי העולם
 21 הבא"²²⁵.
 22 וזוהי נקודת ההוראה והנתינת כח שלוקחים משיעור חומש היומי - החל מפרשת ברכה שבה מדובר
 23 אודות ברכתו של יוסף שהיא בהתאם לשרשו ומקורו ועבודתו המיוחדת באופן ד"טוב עין", והמשכו
 24 בפרשת בראשית שבה מדובר אודות הנהגתו של הקדוש-ברוך-הוא בהענין דגמילות חסדים - שכאשר
 25 פוגשים יהודי שצריך עזר וסיוע באיזה ענין, אזי צריך להניח את כל עניניו הצדה וליתן מלחמו לדל
 26 כו'.
 27 ובכל זה ניתוסף נתינת כח יתירה מנשיא הדור - כ"ק מו"ח אדמו"ר, ששמו (הראשון) יוסף - "וליוסף
 28 אמר מבורכת ה' ארצו וגו'"²²⁶, שאמר והורה והראה וסלל את הדרך להנהגה באופן ד"טוב עין הוא
 29 יבורך כי נתן מלחמו לדל", שעל-ידי-זה יוכל כל אחד ואחד להתנהג כן, ומתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

30 לז. מהענינים המיוחדים דשמיני-עצרת (ששייך גם לשמחת-תורה שהוא יום-טוב שני של גלויות
 31 דשמיני-עצרת) - שבו מתחילים לומר "משיב הרוח ומוריד הגשם"²²⁷, שהוא ענין הברכה בנוגע לירידת
 32 גשמים כפשוטם.

(223) רמב"ם הל' כלי המקדש רפ"ה.

(224) ב"ב ט, ב.

(225) קידושין לא, סע"א ואילך.

(226) ראה גם תו"מ חל"ח ע' 108. וש"נ.

(227) ראה גם תו"מ חכ"ט ס' 212. וש"נ.

(219) רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ז הי"ט.

(220) ראה אנציק' תלמודית (כרך ג) ערך ביאת מקדש

בתחלתו (ע' קב ואילך). וש"נ.

(221) יתרו יט, ו.

(222) בעה"ט עה"פ.

1 והענין בזה:

2 אודות מעלתה של ארץ ישראל - מקומם האמיתי של בני-ישראל (כנ"ל סעיף ל"ו) - מפורש בקרא²²⁸:
 3 "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים היא גו' אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך
 4 גו' (אלא) למטר השמים תשתה מים".

5 ומהמעלות שבזה - שבארץ ישראל רואים בגלוי שכללות ענין הפרנסה (צמיחת התבואה והפירות)
 6 בא מן השמים, "למטר השמים תשתה מים", ולכן מתפללים להיושב בשמים ומבקשים ממנו על הגשמים
 7 כו'²²⁹, דלא כבארץ מצרים, דכיון ש"השקית ברגלך", יכולים לטעות שעזב ה' את הארץ כו'.

8 ועל-דרך שמצינו בנוגע לעליה לרגל, שכאשר בני-ישראל היו באים לירושלים ולבית המקדש ורואים
 9 שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה, היה זה פועל עליהם הוספה ביראת שמים ולימוד התורה⁹⁷.
 10 ודוגמתו גם בנוגע לארץ ישראל בכללותה - שכאשר רואים שענין הפרנסה אינו תלוי במעשה ידי בני
 11 אדם, אלא בגשמים היורדים מן השמים, הרי זה פועל עליהם שיוסיפו בתורה ומצוות כו'. ועל-דרך מאמר
 12 רז"ל²³⁰ על הפסוק²³¹ "יערוף כמטר לקחי" - "שברו בריות את ערפן - מיד מטר יורד".

13 וכן הוא בנוגע להמשכת החיות ברוחניות - כידוע²³² שבחוץ לארץ נמשכת ומתלבשת החיות
 14 באמצעות ממשלת הע' שרים כו', מה-שאיין-כן בארץ ישראל נמשכת החיות שלא על-ידי התלבשות בע'
 15 שרים הנ"ל (כי-אם בדרך מעביר בלבד), ובלשון הכתוב²³³ (בהמשך למעלתה של ארץ ישראל ש"למטר
 16 השמים תשתה מים") "ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית
 17 שנה".

18 לח. וענין זה ישנו גם כאשר "מפני חטאינו גלינו מארצנו":

19 ובהקדמה - שהאפשרות שתהיה לגוים שליטה כו', אינה אלא בנוגע להגשמיות דארץ ישראל, אבל
 20 הרוחניות דארץ ישראל - שזהו הפנימיות והעיקר - היא בבעלותם הבלעדית של הקדוש-ברוך-הוא
 21 ובני-ישראל, באופן ד"יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך"²³⁴.

22 ומזה מובן שכל הענינים האמורים בנוגע לארץ ישראל צריכים להיות וישנם גם בזמן הגלות ובחוץ
 23 לארץ - בנוגע לארץ ישראל הרוחנית.

24 ויש לבאר זה על-פי דין התורה ש"ד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום"²³⁵, היינו, שכאשר חפץ
 25 מסויים נכנס בד' אמותיו הרי הוא נעשה שלו מבלי שיצטרך לעשות איזו פעולה. ואם כן, בכל מקום
 26 ומצב שבו נמצא איש הישראלי - ו"אף-על-פי כו' ישראל הוא"²³⁶ - הרי ד' אמותיו הם בבחינת "ארץ
 27 ישראל".

28 ומזה מובן, שיהודי יכול וצריך לפעול בד' אמותיו שיהיה נראה בהם הענין ד"עיני ה' אלקיך גו'",
 29 ובמילא, גם הענין ד"למטר השמים תשתה מים", היינו, שכל ההשפעות שלו - כולל גם אותן ההשפעות
 30 שמצד ההעלם וההסתר שבעולם ומצד החושך כפול ומכופל דזמן הגלות נראה ונדמה לו שהם ענינים
 31 טבעיים - נמשכות ובאות מלמעלה ("למטר השמים"), ואין זה אלא שענין זה בא באופן ד"אכן אתה א-ל
 32 מסתתר"²³⁷, כדי שיהיה נתינת מקום לענין הבחירה, "ובחירת בחיים"²³⁸.

33 והטעם שענין זה נאמר בנוגע לענין הגשמים ("למטר השמים") דוקא - לפי שבזמן שבית המקדש
 34 היה קיים ובני ישראל היו יושבים על אדמתם, היתה עיקר פרנסתם מעבודת האדמה, כך שהיו זקוקים

(234) משלי ה, יז.

(235) ב"מ יו"ד, א. וראה קונטרס ענינה של תורת החסידות

ס"ב.

(236) סנהדרין מד, רע"א.

(237) ישעי' מה, טו.

(238) נצבים ל, יט.

(228) עקב יא, יו"ד-יא.

(229) ראה ירושלמי תענית פ"ג ה"ג. ב"ר פי"ג, ט.

(230) ב"ר שם, יד.

(231) האזינו לב, ב.

(232) ראה תניא אגה"ק סכ"ה (קלט, ב). תו"מ סה"מ טבת ע'

רמז. וש"נ.

(233) עקב שם, יב.

1 ביותר לירידת גשמים, כדי להיות "ארץ ממנה יצא לחם"²³⁹ - "לחם" שכולל כל צרכי הסעודה (כמו
 2 שכתוב בפירושו רש"י²⁴⁰), שזהו ענין הפרנסה, שכולל מזון לבוש ובית²⁴¹, שהם כללות צרכי האדם,
 3 וכן הוא גם בנוגע לכל שאר האופנים שעל ידם באה פרנסתם של ישראל בזמן הגלות ובחוף לארץ
 4 - שכולם מן השמים, ובלשון הכתוב²⁴² "כי כאשר ירד הגשם גו' מן השמים גו' הרוה את הארץ והולידה
 5 והצמיחה גו' כן יהי' דברי וגו'".
 6 וזוהי המעלה בפרנסתם של כל אחד ואחת מישראל, שלהיותם "חלק הוי' גו' חבל נחלתו"²⁴³, נמשכת
 7 ובאה פרנסתם על-ידי הקדוש-ברוך-הוא ("הזון ומפרנס לכל") בכבודו ובעצמו, מה-שאינ-כן אומות
 8 העולם, "יצב גבולות עמים"²⁴⁴, שפרנסתם באה על-ידי התלכשות בשבעים שרים, כנ"ל.
 9 לט. ועל-פי האמור שענין הגשמים מורה על כללות ההשפעה מלמעלה - מובן תוכן הענין דברכת
 10 הגשמים בשמיני-עצרת:
 11 כאשר עומדים בתחלת השנה החדשה, לאחר העבודה דראש-השנה, עשרת-ימי-תשובה, יום הכפורים,
 12 חג הסוכות, עד לשמיני-עצרת ושמחת-תורה - תקופת ה'ימים טובים', שבהם נמצאים במעמד ומצב
 13 שלמעלה מעובדין דחול, ומתקופה זו עומדים לצאת לעבודה דכל ימות השנה בכיור וזיכור עיני
 14 העולם,
 15 - שעל זה אומר הקדוש-ברוך-הוא לישראל "קשה עלי פרידתכם עכבו עוד יום אחד"²⁴⁵, "בבקשה
 16 מכם עשו לי סעודה קטנה"²⁴⁶, כמשל המלך שאומר לאוהבו "נגלגל אני ואתה במה שתמצא"²⁴⁷, "פר
 17 אחד איל אחד"²⁴⁸, אשר ענין זה מהוה גם נתינת כח למילוי השליחות בעולם -
 18 הרי זה הזמן שבו צריכים לפעול את הענין דברכת גשמים - לכל לראש בנוגע לירידת גשמים כפשוטו,
 19 וכולל גם בנוגע לכל צרכי האדם, שכולם תלויים בהמשכה והשפעה מלמעלה שנרמזת בענין הגשמים -
 20 שכל זה יהיה באופן של גשמי ברכה, היינו, המשכת ברכה והשפעה בבני חיי ומזוני ריחי, שעל-ידי-זה
 21 יוכל יהודי לעבוד עבודתו בעולם במשך כל השנה כולה.
 22 מ. ובענין זה יש לידע ולזכור את דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע לבקשת ברכה²⁴⁹:
 23 ענין הברכה - אומר הרבי - הוא כמו גשמי ברכה, שהתועלת שבירידת הגשמים היא בשדה חרושה
 24 וזרועה דוקא, היינו, שתחילה צריכים לחרוש את השדה, ואחר-כך צריכים לזרוע אותה - לכל הפחות
 25 גרעין אחד, ואז, כשיורדים גשמים, תוכל להיות הצמיחה מאה פעמים ככה, "מאה שערים"²⁵⁰, ויתירה
 26 מזה, שמאה פעמים ככה הוא בנוגע להמעשר (כדרשת חז"ל²⁵¹ "אומד זה למעשרות היה"), ועד לאופן
 27 שעליו נאמר²⁵² "והריקותי לכם ברכה עד בלי די".
 28 ומזה מובן גם בעבודת האדם - שלכל לראש צריך להיות ענין החרישה, "לרפויי ארעא"²⁵³, היינו,
 29 להחליש את החומריות וההגשמה שבמציאותו, ולפעול בו תנועת הביטול (כנ"ל סעיף ל"ג), והיינו,
 30 שנעשה כמו עפר רך, כולל גם בפשטות - שהוא רך ונוח לכל אדם (על-דרך מאמר רז"ל²⁵⁴ "לעולם יהא
 31 אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז"), ולאחרי זה צריך להיות ענין הזריעה כו', ואז - על-ידי גשמי ברכה
 32 - תהיה הצמיחה כו' בריבוי גדול.

(248) פינחס שם, לו.
 (249) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 14. אג"ק שלו ח"ד ס"ע
 קעט ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ב אדר שני).
 (250) תולדות כו, יב.
 (251) פרש"י עה"פ.
 (252) מלאכי ג, יו"ד.
 (253) מו"ק ב, ב. וראה לקו"ת ס"פ מסעי. האזינו עה, ד.
 שה"ש לח, ד.
 (254) תענית כ, סע"א.

(239) איוב כח, ה.
 (240) ראה פרש"י ויצא לא, נד. אמור כא, יז.
 (241) ראה לקו"ת ברכה צח, סע"ד. ובכ"מ.
 (242) ישע"י נה, י"א.
 (243) האזינו לב, ט.
 (244) שם, ח.
 (245) פרש"י פינחס כט, לו.
 (246) פרש"י שם, לה.
 (247) במדב"ר פכ"א, כד.

- 1 מא. והנה, בנוגע לפעולה שעל-ידיה נעשית ירידת גשמים (שזהו כללות ענין ההשפעה מלמעלה) -
 2 ידוע סיפור הזהר²⁵⁵ "זימנא חדא הוה צריכא עלמא למטרא, אתו לקמיה דר"ש . . פתח ואמר שיר²⁵⁶
 3 המעלות הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד כו", והיינו, שפעל ירידת גשמים על-ידי-זה שאמר
 4 דרוש בתורה על הפסוק "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד".
- 5 ומבואר בזה²⁵⁷ - שאצל רשב"י נעשו כל הענינים על-ידי האומנות שלו, שזוהי התורה - "תורתו
 6 אומנתו"²⁵⁸, ולכן, נעשה גם הענין דירידת גשמים (לא על-ידי עבודת התפילה, או על-ידי קיום מצוה
 7 כו', אלא) על-ידי אמירת תורה דוקא.
- 8 אמנם, נוסף על כללות הפעולה דירידת גשמים על-ידי התורה מצד הענין ד"תורתו אומנתו", שזהו
 9 בכל עניני התורה בשוה - יש עוד ענין בזה - שבתורה גופא נפעל ענין זה על-ידי אמירת תורה על
 10 הפסוק "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" דוקא.
- 11 וכיון שבודאי גם פרט זה היה בכוונה מכוונת, ולא במקרה [במכל-שכן וקל-וחומר מזה שגם בעניני
 12 העולם אין דבר שהוא במקרה, אלא הכל מכוון (כנ"ל סעיף כ"ט), ועל-אחת-כמה-וכמה שכן הוא בתורה]
 13 - על כן צריך לומר, שבהאומנות דתורה גופא שייכת הפעולה דירידת גשמים להענין ד"שבת אחים גם
 14 יחד" דוקא.
- 15 והמשל לזה - מענין האומנות כפשוטה, שיש להאומן כלים מכלים שונים, ועשיית האומנות היא באופן
 16 שמשתמש בכל כלי בהתאם לתכלית ומטרה הדרושה, ודוגמתו בה"אומנות" דתורה - שיש בתורה ריבוי
 17 ענינים, וצריך לידע איזה ענין בתורה מכוון ומתאים לפעול פעולה מסוימת.
- 18 ועל-דרך המבואר בנוגע לדברי הגמרא⁹⁹ "חש בראשו יעסוק בתורה . . חש בגרונו יעסוק בתורה . .
 19 לכל בשרו מרפא" - והרי אין ענין (ומאמר רז"ל) יוצא מידי פשוטו, שהתורה היא רפואה (לא רק לנפש,
 20 אלא) גם לגוף כפשוטו - דלכאורה הרי רואים שהחש בראשו ועוסק בתורה לאו דוקא שמתרפא על
 21 אתר!? אך הענין הוא - שיש בתורה כמה חלקים וענינים, וביניהם גם ענינים השייכים לראש וענינים
 22 השייכים לגרון, וכאשר החש בראשו עוסק בתורה - אילו היה יודע לכיון ולמצוא את החלק והענין
 23 בתורה השייך לראש, היה מתרפא מיד²⁵⁹.
- 24 ועל-דרך-זה בענינו - שכדי לפעול ירידת גשמים על-ידי אמירת תורה, הוצרך רשב"י למצוא ענין
 25 בתורה השייך לירידת גשמים, ודוקא על-ידי ענין זה יוכל להמשיך שתהיה ירידת גשמים כפשוטו בעולם
 26 הזה הגשמי.
- 27 מב. ובביאור שייכות הפסוק "שבת אחים גם יחד" להפעולה דירידת גשמים - יש לומר:
- 28 "שבת אחים גם יחד" - קאי על כללות ההנהגה באופן של אהבת ישראל, "אוהב שלום כו' אוהב
 29 את הבריות כו'", "טוב עין הוא יבורך" (כנ"ל סעיף ל"ו), שזוהי גם ההדגשה ד"הנה מה טוב ומה נעים
 30 שבת אחים גם יחד", שהענין ד"שבת אחים גם יחד" הוא באופן של טוב ונעימות, על-דרך האמור לעיל
 31 בנוגע לנתינת הצדקה בסבר פנים יפות דוקא, "המפייסו כו".
- 32 וענין זה אינו הוראה פרטית לאיש פרטי, אלא זהו ענין הכי עיקרי וכללי אצל כללות בני-ישראל,
 33 כמובן מדברי אדמו"ר הזקן²⁶⁰ ש"ואהבת לרעך כמוך"²⁶¹ חד הוא עם "ואהבת את ה' אלקיך"²⁶², ואם-כן,
 34 כשם ש"ואהבת את ה' אלקיך" שנאמר בפרשה ראשונה דקריאת שמע הוא ציווי שכל אחד ואחד מישראל
 35 מחוייב בו, כך גם "ואהבת לרעך כמוך" הוא ציווי שמחוייב בו כל אחד ואחד מישראל - מכהן גדול
 36 עד כו' (כמוזכר במשנה²⁶³) - אין נקי, וגם פשוט שבפשוטים יכול לפעול רבות על-ידי אהבת ישראל.

(259) ראה גם ת"מ ח"ג ע' 176. וש"נ.

(260) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 3.

(261) קדושים יט, יח.

(262) ואתחנן ו, ה.

(263) הוריות בסופה.

(255) ח"ג נט, ריש ע"ב.

(256) תהלים קלג, א.

(257) ראה ת"מ סה"מ אייר ע' רעא, ובהנסמן שם בהערה

13.

(258) שבת יא, א.

1 וכמו שהוא בנוגע לענין הצדקה - כסיפור חז"ל²⁶⁴ אודות רבי עקיבא, שהיה במצב של עניות גדולה,
 2 ובא אליו אליהו הנביא - שנדמה לו כעני מרוד - וביקש ממנו שיתן לו קצת תבן כו'. וכן הוא בהלכה
 3 - ש"אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן צדקה לאחר", "לא ימנע עצמו משלישית השקל
 4 בשנה"²⁶⁵.
 5 - ולהעיר גם מהמנהג דנתינת צדקה בסכום המכוון למספר ימי השנה, "קרן השנה"²⁶⁶, שהחילוקים
 6 בזה אינם אלא בנוגע לכמות הנתינה, לפי חשבון של פרוטות, פרוטה אחת לכל יום, או בסכומים גדולים
 7 כו', אבל הנתינה עצמה צריכה להיות אצל כל אחד ואחד, כי ענין הצדקה הוא ה"כלי" שעל-ידו נמשכת
 8 צדקתו של הקדוש-ברוך-הוא בכל המצטרך לו ולבני ביתו.
 9 וענין זה - אהבת ישראל, "שבת אחים גם יחד" - נוגע ושייך במיוחד לירידת גשמים, כי הענין דירידת
 10 גשמים (כללות ענין הפרנסה) קשור עם ענין של דין, כמאמר רז"ל²⁶⁷ "קשה יומא דמיטרא כיומא דדינא",
 11 ולכן, העצה לפעול לירידת גשמים למרות הדין שבדבר, היא - כח ומעלת הציבור, כמאמר רז"ל²⁶⁸ "אין
 12 הקדוש-ברוך-הוא מואס בתפלתן של רבים, שנאמר²⁶⁹ הן א-ל כביר ולא ימאס", שלכן, גם בתפלת יחיד
 13 צריך לכלול את עצמו עם הציבור²⁷⁰ (נוסף על העצה להתפלל על חבריו, כמאמר רז"ל²⁷¹ "כל המבקש
 14 רחמים על חבריו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה").
 15 וזהו תוכן סיפור הזהר שכאשר איצטריך עלמא למיטרא אמר רשב"י תורה על הפסוק "שבת אחים גם
 16 יחד" וירדו גשמים - כי:
 17 הסיבה לכך שלא ירדו גשמים בעולם (איצטריך עלמא למיטרא), היא - מצד ענין הדין כו'. והעצה
 18 לזה היא - אמירת תורה על הפסוק "שבת אחים גם יחד", שהוא ענין צירוף והתכללות כמה וכמה מבני
 19 ישראל יחדיו כמו "אחים", וכפי שמדייק ומוסיף אדמו"ר הזקן בתניא פרק לב "נקראו כל ישראל אחים
 20 ממש", שזהו לפי ש"כולן מתאימות ואב אחד לכולנה", שמצד זה נעשים מציאות אחת²⁷² - שאז אין
 21 מקום להתחשב עם מעמדו ומצבו של זה או של אחר כו', ובמילא, לא עביר קודשא-ברוך-הוא דינא.
 22 וזהו גם מה שכתוב "ברכנו אבינו כולנו כאחד"²⁷³ - שהכלי להמשכת ברכותיו של הקדוש-ברוך-הוא
 23 הוא ענין האחדות, "כולנו כאחד", "שבת אחים גם יחד".
 24 מג. וענין זה שייך במיוחד לשמיני-עצרת - שבו ישנו הענין דברכת גשמים - ושמחת-תורה (יום-טוב
 25 שני של גלויות דשמיני-עצרת), שבהם מודגש השיוויון והאחדות דבני-ישראל:
 26 במשך השנה כולה - השיוויון והאחדות דבני-ישראל היא בנוגע לקיום המצוות בפועל ממש, כי אותם
 27 תפילין (ד' הפרשיות עם כל פרטי האותיות והתגין כו') שמניח משה רבינו, מניח גם יהודי פשוט
 28 שבפשוטים,
 29 - ואף שבנוגע לכוונת המצוה יש חילוקי דרגות, הרי המעשה הוא העיקר¹¹³, ובמעשה המצוה שוים
 30 כולם. ולא עוד אלא שגם בנוגע לכוונת המצוה, הרי הכוונה העיקרית בכל המצוות היא שזהו ציווי
 31 הקדוש-ברוך-הוא באופן של חוקה חקקתי כו' אין לך רשות להרהר אחריה²⁷⁴ (שבאופן כזה צריך להיות
 32 קיום כל המצוות²⁷⁵), ובענין זה שוים כל ישראל;

(271) ב"ק צב, א. הובא בפרש"י עה"ת וירא כא, א.
 (272) ראה גם "מ"מ, הגהות והערות קצרות לסש"ב" ע' קצב
 (ב"לקוטי פירושים").
 (273) נוסח ברכת "שים שלום" בסוף תפלת העמידה. וראה
 תניא שם.
 (274) במדב"ר ר"פ חוקת. תנחומא שם ג. יומא סז, ב. ועוד.
 (275) ראה לקו"ש חט"ז ע' 248, ובהנסמן שם בהערה 56.

(264) נדרים נ, רע"א.
 (265) רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ז ה"ה.
 (266) ראה לקמן ס"ג ואילך. וש"נ.
 (267) תענית ח, ב. וש"נ.
 (268) ברכות ח, רע"א.
 (269) איוב לו, ה.
 (270) ראה ברכות שם. רמב"ם הל' תפלה רפ"ח. שו"ע אדה"ז
 אר"ח ס"צ ס"י.

- 1 אבל בנוגע ללימוד התורה, שתכליתו לידע את התורה, היינו, שהלימוד יהיה באופן של הבנה והשגה
 2 עד שימושך גם במוח הדעת - הרי כיון ש"אין דיעותיהם שוות"²⁷⁶, ישנם גם חילוקי דרגות בידיעת
 3 התורה מן הקצה אל הקצה²⁷⁷.
- 4 אמנם, במה דברים אמורים - בנוגע לחלק ההבנה וההשגה שבלימוד התורה, אבל כשמדובר אודות
 5 שמחת-תורה,
- 6 - שאז מתחילים בני-ישראל את התורה כולה (מ"בראשית", התחלת תורה שבכתב, שבה נכללת גם
 7 תורה שבעל-פה כולה, כולל גם מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש) באופן מחודש, וכל אחד מישראל עולה
 8 לתורה ומברך בשם ומלכות "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", "נותן התורה", כיון שברור
 9 הדבר בוודאות, "בלי שום ספק וספק ספיקא בעולם"²⁷⁸, שניתנה לו התורה (דלא כבנתנית הצדקה, שאחד
 10 הטעמים שאין מברכים עליה הוא שמא לא ירצה העני לקבל את הצדקה²⁷⁹); ולפני זה ישנה גם השמחה
 11 דהקפות, הן ביום שמחת-תורה והן בליל שמחת-תורה, ועל-פי מנהג החסידים גם בליל שמיני-עצרת -
 12 הרי השמחה בעת ההקפות היא באופן שרוקדים עם הספר-תורה כפי שהיא חגורה במפה וכרוכה
 13 במעיל, כך שאי-אפשר ללומדה באותה שעה, ואם-כן, בריקודים עם הספר-תורה בשמחת-תורה משתווים
 14 כל בני-ישראל מהגדול שבגדולים עד לקטן שבקטנים²⁸⁰.
- 15 וזהו גם מה שאומרים בפיוט "שישו ושמחו בשמחת-תורה": "אברהם שמח בשמחת-תורה כו' משה
 16 שמח בשמחת-תורה", היינו, שמחתו של משה רבינו ש"קבל תורה מסיני"²⁸¹, וכן שמחתו של אברהם אבינו
 17 ש"זקן ויושב בישיבה היה" ו"קיים כו' כל התורה כולה"²⁸² - ומשום זה צריך לשמוח ולרקוד יהודי פשוט
 18 בכרוקלין בשנת תשכ"ה!... ולא רק באופן ששמח בשמחתם של אברהם אבינו ומשה רבינו, אלא באופן
 19 שזוהי השמחה שלו!
- 20 ונמצא, שבהקפות דשמחת-תורה מודגשת אחדותם של כל ישראל - "שבת אחים גם יחד" - מאברהם
 21 אבינו ומשה רבינו, "ראשיכם שבטיכם", עד ליהודי פשוט בסוף כל הדורות, "חוטב עצין עד שואב
 22 מימין"²⁸³.
- 23 מד. ויש לקשר ענין זה עם האמור לעיל שבנוגע לקיום המצוות במעשה בפועל שוים כל בני-ישראל:
 24 ובהקדם מה שכתב ה'צמח צדק'²⁸⁴ ש"מראש-השנה עד שמיני-עצרת הוא ג' כתרם, היינו
 25 בראש-השנה אמרו לפני מלכות זהו המשכת כתר מלכות, וביום הכפורים כתר כהונה שנכנס הכהן גדול
 26 לפני ולפנים.. ואחר כך כתר תורה בשמיני-עצרת", ומסיים: "וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה (הוא)
 27 בחינת כתר שם טוב" (ש"עולה על גביהן"²⁸⁵).
- 28 ובזה מודגשת מעלת קיום המצוות במעשה בפועל דוקא, אף שענין המעשה הוא הדרגא התחתונה
 29 שבאדם - בדוגמת מעלת כתר שם טוב, שעם היות ה"שם" ענין חיצוני שאינו נוגע למהות האדם, ועל-ידו
 30 אי אפשר לידע מהות האדם ותכונותיו, אם הוא חכם, טוב לב, וכיוצא בזה, מכל-מקום פונה האדם בכל
 31 עצמותו על-ידי הקריאה בשם דוקא²⁸⁶, ובפרט בשם על-פי תורה (ולא שם הסכמי בלבד), שבו נמשכת
 32 החיות כו', כתורת הרב המגיד²⁸⁷ על הפסוק²⁸⁸ "וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו".
- 33 ובמקום אחר ביאר ה'צמח-צדק'²⁸⁹ ש"כתר שם טוב" הוא ענין הריקודים בשעת ההקפות²⁹⁰.

(284) בהקיצור לד"ה ביום השמיני עצרת בלקו"ת דרושי
 שמע"צ (פג, א) - הובא בשיחת יום שמחת תורה תרצ"ט בתחילתה
 (סה"ש תרצ"ט ע' 308).
 (285) אבות פ"ד מי"ג.
 (286) ראה תר"מ חל"ג ע' 22. וש"נ.
 (287) או"ת ד, סע"ב ואילך.
 (288) בראשית ב, יט.
 (289) הובא בשיחה הנ"ל שבהערה 284.
 (290) ראה גם שיחת ליל שמחת תשי"ט ס"ד (תר"מ חכ"ד
 ע' 121). וש"נ.

(276) ראה ברכות נח, רע"א. סנהדרין לח, א. ועוד.
 (277) ראה גם תר"מ חל"ד ע' 91.
 (278) לשון אדה"ז בתניא אגה"ת פ"א (ק, א).
 (279) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סי"ח. וראה גם לקו"ש חל"ד
 ע' 85 הערה 24. וש"נ.
 (280) ראה גם שיחת ליל שמחת (קודם הקפות) דאשתקד
 ס"ב (תר"מ חל"ח ע' 111). וש"נ.
 (281) אבות רפ"א.
 (282) יומא כה, ב.
 (283) ר"פ נצבים.

1 ובשני ענינים אלה הקשורים עם "כתר שם טוב" - קיום המצוות במעשה בפועל, וההקפות
2 דשמחת-תורה - שוים כל בני-ישראל.

3 מה. ויהי-רצון שבעמדנו ביום שמחת-תורה שבו מודגש ביותר הענין ד"מה טוב ומה נעים שבת
4 אחים גם יחד" - יתוסף עוד יותר באחדותם של ישראל, שזהו הכלי להמשכת ברכותיו של
5 הקדוש-ברוך-הוא, שכללותה הוא ענין ברכת הגשמים²⁹¹.

6 ולכל לראש - המשכת הברכה בנוגע לענינים רוחניים, "למטר השמים", החל מלימוד התורה,
7 שיהיה הלימוד באופן של תורתו אומנתו - לכל-הפחות באותה שעה שקובע ללימוד התורה
8 (שמתפשטת ופועלת על כל היום כולו), שאז הוא במעמד ומצב ש"תורתו אומנתו" - כשם שהפעולה
9 דירידת גשמים על-ידי אמירת תורה על הפסוק "הנה מה טוב גו' שבת אחים גם יחד" היתה מצד הענין
10 ד"תורתו אומנתו" (כנ"ל סעיף מ"א),

11 כולל גם שהלימוד הוא באופן ד"שבת אחים גם יחד" - לא "בד בבד"²⁹², אלא באופן של "דיבוק
12 חברים"²⁹³, דאף שעל-ידי-זה באים ל"מלחמתה של תורה"²⁹⁴, הרי סוף-כל-סוף "נעשים אוהבים זה את
13 זה"²⁹⁵ כמו "אחים".

14 ומהברכה בנוגע ללימוד התורה - נמשכת ברכה גם בנוגע לכל הענינים הגשמיים,
15 החל מהברכה בנוגע לירידת גשמים כפשוטם - ככתפלה קצרה שהיה הכהן הגדול מתפלל בהיכל
16 בצאתו מקודש הקדשים (ודוגמתו גם ביציאה מקדושת מועדי חודש תשרי עד לסיומם וחזרתם
17 בשמחת-תורה): "יהי רצון כו' שתהא שנה זו הבאה עלינו ועל כל עמך בית ישראל בכל מקום שהם,
18 אם שחונה גשומה", "שנת טלולה גשומה", ובנוסף התפילה שאומרים בברכת גשמים: "לברכה כו'
19 לחיים כו' לשובע כו'",
20 ובפשטות - שנה טובה ומבורכת בכל המצטרך לכל אחד ואחת מישראל מנפש ועד בשר, ושניהם
21 גם יחד.

* * *

22 מו. בהמשך להמדובר לעיל (סעיף כ"ח ואילך) אודות ג' פרשיות ראשונות דפרשת בראשית (שבשיעור
23 היומי) שבהם נכלל גם הסיפור אודות הענין הבלתי-רצוי דחטא עץ הדעת - יש להוסיף עוד נקודה:

24 כללות הענין דחטא עץ הדעת נגרם ובא על-ידי חוה, כמסופר בפשטות הכתובים.
25 ולכן אמרו חז"ל²⁹⁶ שתיקון החטא נעשה על-ידי נשים דוקא, שלהן ניתנו ג' מצוות: מצות נדה - על
26 ידי ששפכה דמו של אדם הראשון לפיכך ניתן לה מצות נדה (כדי שיתכפר לה על דם האדם ששפכה),
27 מצות חלה - על ידי שקלקלה את אדם הראשון שהיה גמר חלתו של עולם לפיכך ניתן לה מצות חלה,
28 ומצות הדלקת הנר - על-ידי שכבתה נשמתו (נרו) של אדם הראשון לפיכך תשמור הדלקת הנר. והיינו,
29 שעל-ידי-זה שנשי ישראל מקיימות ג' המצוות הנ"ל - שראשי תיבות שלהן "החן"²⁹⁷ - נעשה תיקון
30 חטא עץ הדעת.

31 אמנם, למרות הענין הבלתי-רצוי דחטא עץ הדעת שנגרם על-ידי חוה - הנה בפנימיות התורה נתבאר
32 ענינה של חוה למעלותא - כמו שהוא בתורה, כדלקמן.

(296) ירושלמי שבת פ"ב ה"ו. תנחומא ר"פ נח. ב"ר ספי"ז.

(297) מגלה עמוקות עה"ת פ' שלח ד"ה ג' מצוות (יו, ד),

בשם הגה"ת מיימוני (ראה "הגהות דשייכי לספר זרעים" (שנדפסו

ברמב"ם סו"ס זרעים) בסופן).

(291) ראה גם תו"מ חל"ה ע' 62. וש"נ.

(292) ברכות סג, ב. וש"נ.

(293) אבות פ"ו מ"ו.

(294) סנהדרין קיא, ב.

(295) קידושין ל, ריש ע"ב.

- 1 מז. ובהקדמה - שהתורה נקראת "אדם", כמו שכתוב²⁹⁸ "זאת התורה אדם", דכשם שבאדם יש רמ"ח
2 אברים ושס"ה גידים, כך יש בתורה רמ"ח מצוות-עשה ושס"ה מצוות לא-תעשה.
- 3 ובפרטיות יותר - תורה שבכתב ותורה שבעל-פה הם בדוגמת אדם וחווה²⁹⁹:
- 4 החילוק שבין תורה שבכתב לתורה שבעל-פה - שהענינים שבתורה שבכתב הם בהעלם, ותורה
5 שבעל-פה מפרשת ומבארת ומגלה את הענינים שישנם בהעלם בתורה שבכתב,
- 6 - כהלשון הרגיל³⁰⁰: "מנא הני מילי כו' דאמר קרא כו'" (ואפילו "מנא הא מילתא דאמרי אינשי
7 כו'"³⁰¹), כיון ש"ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא"³⁰², אלא שזהו באופן של רמז בלבד, וצריך לגלותו
8 כו' -
- 9 הן בנוגע לפירוש וביאור תרי"ג מצוות התורה [שהרי מתורה שבכתב לבדה לא יודעים כיצד לקיים
10 את המצוות, וכדי לידע את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה, יש צורך בפירושם וביאורם
11 בתורה שבעל-פה] - בחלק ההלכה, והן בנוגע לפירושי המקראות - בחלק הדרוש וכו'.
- 12 ונמצא, שתורה שבכתב היא בחינת אדם, בדוגמת טיפת הזכר שבה נמצאת בכח ובהעלם כל מציאות
13 הולד, ותורה שבעל-פה היא בחינת חוה, בדוגמת האשה שבה ועל-ידה באה מציאות הולד לידי גילוי³⁰³.
- 14 ועל זה נאמר³⁰⁴ "לילה ללילה יחווה דעת" - שעל-ידי תורה שבעל-פה, שנקראת לילה, נעשה הענין
15 ד"יחווה דעת", לגלות ולפרש ולבאר את הענינים הבלתי מובנים שבתורה שבכתב.
- 16 וזהו גם מה שכתוב בכתבי האריז"ל³⁰⁵ ש"חווה" בגימטריא י"ט הוא מספר המילוי של שם הוי'
17 (במילוי אלפין), וכשמצרפים את המילוי (י"ט) לשם הוי' עצמו, שמספרו כ"ו, נעשה מ"ה, הגימטריא
18 ד"אדם" - כי, ענין המילוי הוא גילוי ההעלם, שזהו ענינה של תורה שבעל-פה שנקראת חוה, לגלות את
19 ההעלם בתורה שבכתב. ודוקא על-ידי-זה נעשית השלימות דתורה שבכתב - שנקראת "אדם".
- 20 מח. ובתיווך ב' הענינים הנ"ל (שמחד גיסא קאי "חווה" על תורה שבעל-פה שעל-ידה נעשה גילוי
21 ההעלם דתורה שבכתב, ולאידך גיסא נעשה על-ידה כללות הענין דחטא עץ הדעת) - יש לומר:
- 22 נתבאר לעיל (סעיף א) מאמר ה'צמח-צדק' אודות דברי הבעל-שם-טוב שמחול הוא קירוב וריחוק,
23 כידוע במשל ה"שווינדעל-טרעפ".
- 24 ונקודת הדברים בנוגע לעניננו - שתכלית הריחוק הוא בשביל הקירוב שיהיה לאחרי זה, ונמצא,
25 שאף-על-פי שבגלוי הרי זה ענין של ירידה וריחוק, מכל-מקום באמת ובפנימיות הרי זה ענין של קירוב,
26 והריחוק אינו אלא למראית עין.
- 27 ועל-דרך-זה בנוגע לכללות ענין החטאים (החל מחטא עץ הדעת) - שכיון שישנה ההבטחה ש"לא
28 ידח ממנו נדח"³⁰⁶, הרי בודאי שלבסוף יהיה ענין התשובה, שעל-ידה נעשה התיקון לא רק באופן שנעקר
29 החטא מעיקרו, אלא עוד זאת, שניתוסף העילוי דהפיכת הזדונות לזכיות³⁰⁷.
- 30 ונמצא, שבכללות הסיפור דחטא עץ הדעת שנגרם על-ידי חוה, מודגשת גם ובעיקר מעלתן של נשי
31 ישראל (הענין ד"חווה" למעליותא) - שבכחן וביכלתן, על-ידי קיום ג' המצוות הדלקת הנר, חלה ונדה
32 ("החן"), לפעול תיקון ושלימות גם "בגן עדן מקדם" (מקומם של אדם הראשון וחווה), ואפילו בעולם
33 האצילות (דכשם שעל-ידי החטא נעשה ירידה לא רק בעולם העשייה, אלא גם בעולם האצילות, הרי גם
34 הפעולה דתיקון החטא מגעת בעולם האצילות).

303 ראה גם תניא אגה"ק סכ"ט (קנ, ב ואילך). - הובא לעיל
סי"ב.

304 תהלים יט, ג.

305 ל"ת בראשית ב, כג. ועוד.

306 ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד

סח.ג. תניא ספ"ט.

307 ראה דרמ"צ קצא, א ואילך. ועוד.

298 חוקת יט, יד. וראה זהר ח"ב קיז, ריש ע"ב. ח"ג כט,
ב ובכ"מ.

299 ראה תו"א בראשית ו, ג-ד.

300 עירובין נו, ב. ועוד.

301 ב"ק צב, א ואילך.

302 ראה תענית ט, א ובפרש"י. תוס' ישנים יומא לח, ב.

זח"ג רכא, א. זו"ח קה, א.

1 מט. וענין זה מהוה לימוד והוראה ונתינת-כח בעבודתן של נשי ישראל במשך כל השנה כולה:
 2 ובהקדם מה שכתב אדמו"ר הזקן בשולחן-ערוך³⁰⁸ בהטעם שהנשים מוזהרות במצות הדלקת נר שבת
 3 יותר מהאנשים (נוסף לכך ש"מפני שהיא כבתה נרו של עולם לכך נתנו לה מצות הדלקת נר שבת שתתקן
 4 מה שקלקלה") - "מפני שמצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית".
 5 והענין בזה - שלהיותן מצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית, אינן באות במגע כל-כך עם העולם
 6 שמבחוץ, ובמילא אינן מושפעות מהעולם שמבחוץ, ולכן מסוגלות הן יותר לתפקיד של "עקרת
 7 הבית"³⁰⁹, להנהיג את הבית היהודי באופן המתאים, כולל גם להוסיף שלימות אצל הבעל (על-דרך
 8 האמור לעיל שעל-ידי המילוי דשם הוי', בגימטריא חוה, נעשה השלימות דאדם, בגימטריא מ"ה).
 9 ולכל לראש - על-ידי תוספת זהירות והידור בג' מצוות הנ"ל: הדלקת הנר - שעל-ידי-זה נעשה הענין
 10 דשלוש בית³¹⁰, חלה - שענין זה פועל גם בכל צרכי האדם שנכללים ב"לחם" (כנ"ל סעיף ל"ח), ונדה
 11 - שקשור ופועל על כל המשך הדורות שלאחרי זה, בנין עדי עד.
 12 ועוד והוא העיקר - שעל-ידי פעולתן של נשי ישראל בבנין בתים בישראל, בנין עדי עד, זוכים במהרה
 13 בימינו לבנין העיקרי - בית המקדש השלישי שיבנה על-ידי משיח צדקנו (כפסק-דין הרמב"ם³¹¹),
 14 ויתירה מזה - שמקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא, וצריך רק להתגלות ולבוא מן השמים
 15 (כדאיתא בפירוש רש"י ותוספות במסכת סוכה³¹²),
 16 כן תהיה לנו - על-ידי מעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות, ומתוך שמחה וטוב לבב.
 17 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון מאדמו"ר מהר"ש, ואחר-כך ניגון מאדמו"ר הצ"צ].

* * *

18 ג. נהוג בשנים האחרונות להזכיר בהתוועדות דשמחת-תורה על-דבר "קרן השנה", כפי שכבר נתבאר
 19 בארוכה בשנים שלפני זה³¹³.
 20 ותוכן הדברים:
 21 מצות הצדקה - צריכה להיות בכל ימות השנה, כולל גם בשבתות וימים טובים (באופן המותר,
 22 כמובן).
 23 [ואדרבה: ביום-טוב מודגש ביותר החיוב דצדקה - כדי לשלול את הענין ד"פרש חגיכם" (כנ"ל סעיף
 24 ו). וגם בנוגע לשבת - אף ש"פרש שבתכם לא קאמר", הרי זה רק בנוגע לשלילת הענין דפרש כו', אבל
 25 מכל-מקום ישנו החיוב דנתינת צדקה עוד יותר מאשר בימות החול, כי החיוב דמצות הצדקה תלוי בהישג
 26 יד הנותן, וכיון שביום השבת יש בהישג ידו יותר מאשר בימות החול, הרי במילא גדל גם החיוב דצדקה
 27 יותר].
 28 אמנם, מצד ריבוי הטרדות, או סיבות אחרות, עלולים לשכוח לפעמים על דבר נתינת הצדקה.
 29 ועל זה נתייסד "קרן השנה" - שממנה נותנים לצדקה מידי יום ביומו - שבה יכול להשתתף כל הרוצה
 30 על-ידי נתינת סכום המכוון למספר ימי השנה, כפי נדבת לבו.
 31 ופשוט, שאף שהמכוון ב"קרן השנה" הוא שלא יעבור יום אחד ללא נתינת צדקה, שבשביל זה מספיק
 32 גם סכום סמלי (אפילו קטן ביותר) עבור כל יום, מכל-מקום אין לצאת ידי חובה בנתינת סכום קטן
 33 בלבד, אלא אדרבה - כל המרבה הרי זה משובח, וכל המוסיף מוסיפין לו.

(311) ה' מלכים ריש וסוף פי"א.

(312) מא, סע"א.

(313) ראה גם שיחת ש"פ בראשית (התוועדות ב - המשך

לשמחת) דאשתקד סמ"ד (תו"מ חל"ח ע' 183). וש"נ.

(308) אר"ח סרס"ג ס"ה.

(309) ראה ב"ר פע"א, ב. זה"א קנ"ד, א. אוה"ת נ"ך ח"ב ע'

תתעא. ע' תתנח ואילך.

(310) שר"ע אדה"ז שם ס"א.

- 1 וכל זה - נוסף על המעלה המיוחדת בנתינת הצדקה באופן ש"לא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי
 2 לקח .. כגון לשכת חשאים שהיתה במקדש .. וקרוב לזה הנותן לתוך קופה של צדקה .. שהממונה
 3 נאמן וחכם ויודע להנהיג כשורה", כמו שכתב הרמב"ם³¹⁴ בענין ה"שמונה³¹⁵ מעלות (ש)יש בצדקה"³¹⁶.
- 4 נא. ויש להמתיק ולקשר זה עם ענין בתורה - בנוגע למחצית השקל (שמעין זה ישנו גם בזמן הזה
 5 - כמנהג ישראל ליתן מחצית השקל בערב פורים³¹⁷):
- 6 "מצות-עשה מן התורה ליתן כל איש ישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה"³¹⁸, ו"לוקחין ממנה
 7 תמידין של כל יום והמוספין וכל קרבנות הצבור וכו'"³¹⁹, ועל-ידי-זה יש לכל אחד ואחד מישראל חלק
 8 בקרבנות הציבור שהיו מקריבים במשך כל השנה כולה, כולל גם אלו שנתנו שקליהם לאחר זמן, שהרי
 9 במחצית השקל תורמים לא רק על הגבוי, אלא גם על העתיד לגבות (שלכן גם אם נאבד שקלו אחר
 10 שנתרמה התרומה, אינו צריך לחזור וליתן מחצית השקל)³²⁰.
- 11 ומעין ודוגמא לזה - בהשתתפות דכמה וכמה מישראל שנותנים לקופה כללית על משך כל השנה
 12 כולה (ובזה נכללים גם אלה שימסרו את סכום השתתפותם לאחר זמן), שממנה נותנים לצדקה בכל יום
 13 ויום קודם התפילה - "תפלות במקום קרבנות תקנום"³²¹ - כמאמר רז"ל³²² "יהיב פרוטה לעני והדר מצלי
 14 כו' כתיב³²³ אני בצדק אחזה פניך".
- 15 - ולהעיר מהדיוק ד"אחזה פניך", "פניך" שלמעלה מ"פני", על-דרך המבואר לעיל (בהמאמר³²⁴)
 16 העילוי ד"פניך הולכים"³²⁵ לגבי "פני ילכו"³²⁶. ומזה מובן גודל מעלת הצדקה - שעל ידה נעשה הענין
 17 ד"אחזה פניך" בתפלה, שכוללת כל צרכי האדם, החל מ"אתה חונן לאדם דעת" (לא רק חכמה ובינה,
 18 אלא גם דעת, "יחזה דעת"), והרי עיקר הענין דחב"ד אצל יהודי הוא בנוגע לענינים רוחניים, ועד להצרכים
 19 הגשמיים, ונמצא, שענין הצדקה הוא בבחינת "תרעא לאעלא"³²⁷ בנוגע לכל הענינים הרוחניים והגשמיים.
- 20 נב. והנה, בנוגע לנתינת מחצית השקל - פוסק הרמב"ם³¹⁸: "ואינו נותנו בפעמים רבות היום מעט
 21 ולמחר מעט, אלא נותנו כולו כאחת בפעם אחת" (ומשטחיות לשון הרמב"ם משמע שזהו דין מן התורה).
 22 ויש לעיין במקור הדברים - כפי שהעיר על זה ב'מנחת חינוך'³²⁸: "הכסף-משנה לא הראה מקורו".
 23 ובפרט שמצינו הפכו בנתינת צדקה - כמו שכתב הרמב"ם בפירושו המשנה³²⁹ "הכל לפי רוב המעשה",
 24 שיש מעלה במעשה הצדקה שנעשית בפעמים רבות, ולא בפעם אחת ובכת אחת, גם כי הסך הכולל אחד
 25 הוא.
- 26 ומבאר הרגצ'ובי³³⁰ ש"זה תליא בהך דחגיגה דף ח' ע"א ובירושלמי שם .. אם אדם חולק חובתו
 27 לשני דברים"³³¹ - שלדעת ר' יוחנן "אין אדם חולק חובתו לשתי בהמות אלא צריך שתהא בידו שתי
 28 כסף ("הראיה שתי כסף"³³²) לכל אחד ואחד³³³, ועל-דרך-זה בהחייב דמחצית השקל - ד"שקלים יש
 29 עליהם שם כפרה, ולכן .. צריך להביא מחצית השקל בכת אחת"³³⁴, והיינו, שהשיעור דמחצית השקל
 30 (עשר גרה) הוא "שיעור עצמי" ולא "שיעור מצטרף".

(314) הלי' מתנות עניים פ"י ה"ח.
 (315) להעיר מהשייכות דמספר שמונה ל"שמיני-עצרת".
 (316) שם פ"י ה"ז.
 (317) רמ"א או"ח רסתצ"ד.
 (318) רמב"ם ריש הלי' שקלים.
 (319) שם רפ"ד.
 (320) ירושלמי שקלים רפ"ב. רמב"ם שם פ"ג ה"ט.
 (321) ראה ברכות כו, ב. זח"ב כ, ב.
 (322) ב"ב יו"ד, סע"א.
 (323) תהלים יז, טו.
 (324) פ"ב (לעיל ע' 101).
 (325) תשא לג, טו.
 (326) שם, יד.
 (327) לשון הקדמת הזהר - ח"א ח, רע"א. ועוד.
 (328) מצוה קה.
 (329) אבות פ"ג מט"ו - הובא בתניא אגה"ק סכ"א.
 (330) בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 384 ואילך. חל"א
 ע' 132 ואילך.
 (331) צפע"נ על הרמב"ם ריש הלי' שקלים.
 (332) ריש חגיגה.
 (333) ירושלמי שם. וראה תוד"ה טופלין חגיגה שם.
 (334) צפע"נ השלמה ג, א ואילך.

1 ומזה מוכן, שאי אפשר ליתן פרוטות שיצטרפו למחצית השקל, אלא צריך ליתן מחצית השקל במטבע
2 אחת דוקא. - והא דצריך להוסיף קלבון³³⁵, אינו ענין לעצם החיוב דמחצית השקל, אלא זהו דין בפני
3 עצמו שצריך ליתן לשולחני או לגזבר עבור החלפת השקל לב' חצאין.

4 ולאידך גיסא, שנים שנתנו שקל שלם על שניהם - אין זה באופן שנחשבים לשותפים שלכל אחד יש
5 חלק בשקל השלם, אלא נחשב שכל אחד מהם נתן מטבע של מחצית השקל. וזהו גם הטעם שחייבים
6 בקלבון - שחיוב זה הוא בשביל החלפת השקל לב' חצאין, שיהיה נחשב שכל אחד נתן מטבע של
7 מחצית השקל.

8 נג. אמנם, בנוגע להנתינה ל"קרן השנה" - כיון שהמכוון הוא שעל-ידי-זה תהיה נתינת הצדקה מידי יום
9 ביומו, ומה גם ש"יומי מפיסקי מהדרי"³³⁶, הרי מוכן שאין צריך להיות נתינה בבת אחת דוקא, ואפשר ליתן
10 גם בפרוטות, אלא שכל המרבה בנתינת סכום גדול יותר הרי זה משובח, כנ"ל.

11 ובענין זה - לא זו בלבד שהעשיר ירבה, אלא גם העני צריך להשתדל ולהרבות יותר, ובודאי ששכרו
12 ישולם לו מהקדוש-ברוך-הוא, שהרי, הנתינה לצדקה היא בתורת הלואה להקדוש-ברוך-הוא, כמו
13 שכתוב³³⁷ "מלוה ה' חונן דל", ואז מחזיר לו הקדוש-ברוך-הוא בכפליים, וכמה פעמים ככה, ועד - כערך
14 "פתחו של אולם" לגבי "חודה של מחט"³³⁸.

15 ועל-ידי-זה זוכים להמשכת ברכותיו של הקדוש-ברוך-הוא, החל מהמשכת הברכה בנוגע לענין
16 הצדקה גופא - ש"הקדוש-ברוך-הוא ממציא לו בני אדם המהוגנים לעשות להן צדקה כדי לקבל עליהם
17 שכרו"²²⁴, ועל-דרך-זה בנוגע להמשכת הברכה בכל שאר הענינים.

18 וכיון שבמצות הצדקה נאמר³³⁹ "רחבה מצותך מאד", "מצותך (בלשון יחיד) דייקא היא מצות הצדקה
19 שהיא מצות ה' ממש מה שהקדוש-ברוך-הוא בכבודו ובעצמו עושה תמיד כו"³⁴⁰ - הרי גם המשכת
20 הברכות שעל-ידי מצות הצדקה היא באופן ד"רחבה מאד", ובזה גופא, "רחבה" של הקדוש-ברוך-הוא,
21 ו"מאד" של הקדוש-ברוך-הוא,

22 וכיון שכן, הרי המשכה זו פורצת את כל ההעלמות וההסתרים, בדוגמת ריבוי מים שפורצים גם את
23 הסתימה, ועל-ידי-זה נעשית מרוצת המים במהירות גדולה יותר (כנ"ל סעיפים י"טו),

24 ועוד זאת - שהמשכה זו באה למטה בלי תערובת פסולת, בדוגמת המן, שלהיותו "לחם מן השמים"³⁴¹,
25 הרי נוסף לכך שהיה משתנה לכל הטעמים שבעולם³⁴², היינו, שכולל כל עניני ברכה - לא היה בו
26 פסולת³⁴³,

27 כן תהיה לנו בפועל ממש ובאופן גלוי - במשך כל השנה כולה.

* * *

28 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון מאדמו"ר האמצעי. ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות (בבא
29 הרביעית - פעם אחת). "ניע זשוריצי כלאפציי".

30 כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן משיירי ההתועדות - החלה והמים - עבור ה"כינוס תורה" שמתקיים
31 ב"אסרו חג".

32 אחר כך צוה לנגן "עסן עסט זיך". "כי אנו עמך". "אתה בחרתנו". "הוא אלקינו".

33 לאחרי ברכת המזון, תפלת מעריב והבדלה - חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א מ"כוס של ברכה".

(340) תניא אגה"ק סי"ז.

(341) בשלח טז, ד.

(342) יומא עה, סע"א.

(343) שם, ב.

(335) רמב"ם הל' שקלים רפ"ג.

(336) נזיר ז, א.

(337) משלי יט, יז.

(338) ראה שהש"ר פ"ה, ב (ב).

(339) תהלים קיט, צו.

- 1 לאחרי ברכה אחרונה, טרם צאתו, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: [
- 2 על-פי המדובר לעיל (סעיף כ) - מכריזים עתה: "ויעקב הלך לדרכו".
- 3 ויהי-רצון שההליכה ד"יעקב לדרכו", תהיה באופן ד"כי בשמחה תצאו ובשלום תובלון"³⁴⁴.
- 4 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "כי בשמחה גו"ן].

בס"ד. שיחת שבת פרשת בראשית, מבה"ח מרחשון, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- 5 א. שבת בראשית ושמחת-תורה - שהם תמיד בסמיכות זה לזה - אינם ענינים שונים שבאים זה
- 6 לאחר זה, ואפילו לא שני ענינים שיש להם רק שייכות זה לזה, אלא הם כלולים זה בזה.
- 7 שבת בראשית כלולה בשמחת-תורה - כמודגש בכך שבשמחת-תורה מתחילים לקרוא פרשת בראשית,
- 8 והרי אין זה כמו שבכל שבוע קוראים בשני ובחמישי התחלת הפרשה הבאה, שזהו רק "כדי שלא ילינו
- 9 שלשה ימים בלא תורה"¹, מה-שאינ-כן הקריאה בפרשת בראשית בשמחת-תורה - שהיא בכל השנים,
- 10 ללא נפקא-מינה באופן הקביעות דשמחת-תורה, אם היא בריחוק האפשרי ביותר משבת בראשית או
- 11 שהיא בסמיכות לשבת בראשית - אינה מטעם הנ"ל, אלא בגלל שבשמחת-תורה כלולה כבר שבת
- 12 בראשית.
- 13 ולכן, הקריאה דפרשת בראשית בשמחת-תורה היא לא רק עד יום שלישי, כמו בימים שני וחמישי
- 14 דפרשת בראשית, אלא קורין כל הששה ימים, כולל גם "ויכולו" עד "אשר ברא אלקים לעשות" -
- 15 דאף-על-פי שגם ג' ימים ראשונים, ג' מדות הראשונות, כוללים את כל ששת הימים, כל הששה מדות,
- 16 הרי זה רק בהעלם, ואילו הכוונה ד"בראשית ברא" היא שיומשך בגילוי, ולא רק כפי שהיה קודם
- 17 הבריאה, ששיער בעצמו בכח, בהעלם². וההמשכה בגילוי על-ידי הקריאה בתורה - ככל הענינים
- 18 שנמשכים על-ידי התורה - היא לא רק בשבת בראשית, אלא גם בשמחת-תורה.
- 19 בסגנון אחר: ההתכללות דשבת בראשית בשמחת-תורה היא באופן של גילוי - לא כמו ההתכללות
- 20 של כל שבת בימי השבוע שלפניו, שמתבטאת בכך שהחל מיום ראשון אומרים כבר "היום יום . . בשבת",
- 21 וכמו שכתב הרמב"ן³ שעל-ידי-זה מקיימים המצוה "זכור את יום השבת לקדשו"³, שענין זה הוא בהעלם,
- 22 שהרי רק מזכירים את יום השבת, מה-שאינ-כן בשמחת-תורה, לא רק מזכירים את השבת, אלא קורין
- 23 בפרטיות פרשת בראשית עד "אשר ברא אלקים לעשות".
- 24 וכך גם שמחת-תורה כלולה בשבת בראשית באופן של גילוי - לא רק כמו שבכל שבוע שכל ימי
- 25 השבוע עולים ונכללים ביום השבת שלאחריו (שגם ענין זה ישנו בשמחת-תורה, שחל תמיד בימי השבוע
- 26 של שבת בראשית), שהתכללות זו היא בהעלם, אלא באופן שהענין דשמחת-תורה הוא בגילוי בשבת
- 27 בראשית, שלכן, מנהג ישראל שבשבת בראשית מסיימים את ה"קוגלען" שהתחילו בשמחת-תורה⁴,
- 28 ומזכרים את ה"מצוות"⁵ וכו', וגם השמחה דשבת בראשית היא יותר מאשר בשבתות של כל השנה, מצד
- 29 ההתכללות דשמחת-תורה שבו.

(4) ראה גם שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון תשי"א
 סי"ז (תורת מנחם - התוועדויות ח"ב ע' 63).

(5) ראה גם שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון תשכ"א
 (התוועדות א) סי"ז (תורת מנחם - התוועדויות חכ"ט ס"ע 113).
 וש"נ.

(344) ישע"י נה, יב.
 (1) ב"ק פב, א. רמב"ם הל' תפלה רפ"ב.
 (2) ראה ע"ח שער עיגולים ויושר בתחלתו. וראה גם הערת
 כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ תש"ט ס"ע 38 ואילך.
 (3) יתרו כ, ח.

ולכן, כשם ששמחת-תורה הוא ענין כללי על כל השנה, כך גם שבת בראשית הוא ענין כללי על כל השנה. וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶ אודות הנהגת ה'צמח צדק' (וכנראה שכך היה הסדר אצל כל רבותינו נשיאינו) בנוגע להעברת הסדרה - שהיה מתחיל להעביר הסדרה ביום חמישי בלילה, אור ליום וערב שבת-קודש, וממשיך ביום וערב 'שבת-קודש', ומסיים בשבת בבוקר - שהיה מאריך ביותר בהעברת הסדרה דשבת בראשית, וביאר הטעם, שלפי אופן העמידה ("ווי מ'שטעלט זיך אַוועק") בשבת בראשית כך נמשך על כל השנה.

ב. והנה, בנוגע לשמחת-תורה מבאר ומדגיש כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷ שהשמחה אינה מתבטאת בלימוד התורה בהבנה והשגה, אלא בריקודים, ובאופן שרוקדים עם הספר-תורה כפי שהיא חגורה באבנט ועטופה במעיל, כך שאין אפשרות ללמוד בה, ובאופן כזה שמחים ורוקדים עמה - ריקוד שהוא (לא בשכל, אלא) ברגלים, שבהם הוא עיקר כח המעשה, דלא כמו כח המעשה שבידים ששייך לבחינת שכל שבמעשה, כמו כתיבה.

ואף שגם בריקוד השייך לכח המעשה שברגלים יש אופן השייך לשכל, וכהלשון בזה, שהריקוד הוא לפי קצב הניגון⁸ - הרי רואים בפועל שהריקוד בשמחת-תורה אינו לפי קצב הניגון, אלא ריקוד לשם ריקוד ("מ'טאַנצט ווי עס טאַנצט זיך"), וכמדובר לעיל⁹ שזהו באופן ד"מנפשיה כרע"¹⁰.

ומזה מובן גם בנוגע לשבת בראשית - שלא נוגע כל-כך ענין הלימוד כו', אלא ענין השמחה, בכח המעשה.

אלא, כמו כל הענינים שבתורה שהם בדרך כלל ופרט¹¹ - הנה בשמחת-תורה הוא ענין הריקוד בכח המעשה ממש, ואילו בשבת בראשית הוא ענין המעשה שבתורה עצמה.

וזהו מה שכתב רש"י בריש פרשת בראשית: "לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם¹² .. ומה טעם פתח בבראשית, משום כח¹³ מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים וכו'" - שאף-על-פי שתורה היא מלשון הוראה¹⁴, לא מתחילה התורה בהוראת דינים והלכות שבהבנה והשגה, אלא ב"כח מעשיו", כח המעשה של הקב"ה; וכן בצדיקים - "ועמך כולם צדיקים"¹⁵ - ש"דומין לבוראם"¹⁶, שהתחלה היא בכח המעשה [בשמחת-תורה - בריקוד בכח המעשה ממש, ובשבת בראשית - בענין כח המעשה שבלמוד התורה], ואחר-כך בא לימוד התורה בעיון בהבנה והשגה במשך כל השנה.

* * *

ג. מצד "והייתם נקיים מה" ומישראל"¹⁷ - הנה כאן המקום להבהיר בנוגע לאמירת ההפטרות¹⁸: בהיותי אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר בשנת תרצ"ה בפולין, דובר אודות סדר ההפטרות, ואמר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שבהפטרות דשבת בראשית יש חילוק בין שנה פשוטה לשנה מעוברת, שבשנה פשוטה מסיימים ב"יגדיל תורה ויאדיר"¹⁹, ובשנה מעוברת ממשיכים לומר עד "ואחרי לא יהיה"²⁰, כמנהג האשכנזים.

לקראת שנת תש"ב, כשנדפס ה'סידור', והיתה אז הזדמנות להדפיס סדר ההפטרות שיש בהם חילוקי מנהגים, הנה כשדובר - כמובן לפי הסדר - לכל-לראש אודות ההפטרות דשבת בראשית, אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר שצריך לומר עד "יגדיל תורה ויאדיר". וכששאלתי אודות ההוראה בשנת תרצ"ה על-דרך החילוק

(6) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' שגד. וש"נ.
 (7) ראה סה"מ תרפ"ט ריש ע' 57, ובהנסמן שם בהערה 375.
 וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 152. וש"נ.
 (8) ראה מאמרי אדהאמ"צ דרושי חתונה ח"א ע' ער. דרמ"צ קעז, ריש ע"ב. אוה"ת שה"ש (כרך ב) ס"ע תקפב ואילך. ועוד.
 (9) שיחת יום שמח"ת סכ"ג (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 128).
 (10) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ד. הובא בתוס' שבת קיח, סע"ב.
 (11) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 124. וש"נ.
 (12) בא יב, ב.
 (13) תהלים קיא, ו.
 (14) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. הובא בגו"א ריש פרשתנו. ועוד.
 (15) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.
 (16) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.
 (17) מטות לב, כב.
 (18) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ס"ע שדמ ואילך. וש"נ.
 (19) ישע"י מב, כא.
 (20) שם מג, יו"ד.

1 שבין שנה פשוטה לשנה מעוברת, אמר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר שאין זו הוראה לרבים, וב'סידור' יש
2 להדפיס שסיום ההפטרה הוא "יגדיל תורה ויאדיר".

3 ועל-פי ההוראה בשנת תרצ"ה - הוספתי באמירת הפטרת היום עד "ואחרי לא יהיה".

4 בהוספה זו ישנו ענין ערב ("אָ געשמאַקער ענין"): "ממזרח אביא זרעך וממערב אקבצך אומר לצפון
5 תני ולתימן אל תכלאי וגו'"²¹ - קיבוץ גלויות מכל ד' רוחות העולם שיהיה בקרוב, בביאת משיח צדקנו.

6 וכמו שנתבאר פעם²², שבנוגע לצפון יש ענין מיוחד: "אומר לצפון תני" - שלא זו בלבד שבני-ישראל
7 יבואו מעצמם, כבכל המקומות, אלא שהצפון עצמו יתן את ישראל הפזורים בו.

8 ויהי-רצון שיהיה זה בחסד וברחמים, ובקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו.

* * *

9 ד. דובר אודות ג' הביאורים בטעם התחלת התורה באות ב', ולא באות א', שנקודתם אחת - שלימוד
10 והבנת התורה הוא ענין שני (ב'), ואילו הענין הראשון (א') הוא ההתקשרות לנותן התורה שלמעלה
11 מהבנה והשגה - "ברכו בתורה תחילה"²³. ונקודה זו מתבטאת בג' ענינים: בנוגע לתורה עצמה (שלא
12 תהיה בבחי' נפרד מאלקות, כמו בעולם הבריאה, התחלת עולם הפירוד, אלא כמו בעולם האצילות, עולם
13 האחדות), בנוגע לאדם הלומד (שלימודו לא יהיה באופן ש"לא זכה", א' לשון ארירה, אלא באופן ש"זכה
14 נעשית לו סם חיים"²⁴, ב' לשון ברכה), ובנוגע לעולם (שעל-ידי-זה מתקנים ומשלימים רוח צפונית
15 שאינה מסובכת²⁵). וכל זה רק בלימוד דבני-ישראל, מה-שאינ-כן בתרגום התורה לתלמי המלך שמתחילה
16 בא'²⁶, כיון שאצל אומות העולם הלימוד הוא רק בכדי לדעת את המעשה אשר יעשון, ולא לשם לימוד
17 התורה עצמה - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי שיחות חלק ט"ו בתחלתו.

* * *

18 ה. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור-המתחיל בראשית ברא.

* * *

19 ו. מאמר ב' (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ויכולו השמים גו'.

* * *

20 [על-פי הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א, נערכה מכירת המצוות⁵ על-ידי הגבאי, בחבישת "שטריימל",
21 ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א (בכת-שחוק), שנוסף על שינוי הלבוש, צריך להיות גם שינוי לשון - שיאמר
22 דבר תורה].

23 ז. יום השבת-קודש הזה הוא שבת מברכים חודש מרחשון, שבו מתחילה תקופת הגשמים (כדאיאת
24 בגמרא²⁷), ולכן נקרא בשם "מר" (חשון), שפירושו טיפה, על שם טיפות הגשמים²⁸.

25 וענין זה בא בהמשך לשמיני-עצרת שבו מתפללים על הגשמים שיהיו גשמי ברכה²⁹ - לברכה, לחיים
26 ולשובע.

(27) תענית ו, א.

(28) ראה פרי"ח אה"ע סק"ו סק"ב. וראה גם שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון תשט"ז בסופה (תורת מנחם - התועדויות חט"ו ע' 200). וש"נ.

(29) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"א ע' 145. וש"נ.

(21) שם, ה"ו.

(22) תורת מנחם - התועדויות חל"ד ע' 157. וש"נ.

(23) נדרים פא, א. וש"נ.

(24) יומא עב, ב.

(25) ב"ב כה, ריש ע"ב.

(26) מגילה ט, א.

1 והצורך בהבהרה זו - כיון שענין הגשמים יכול להיות גם באופן הפכי חס־ושלום, כפי שמצינו בנוגע
2 למי המבול (שעל זה מדובר בסיום פרשתנו ובהתחלת הפרשה שמתחילים לקרוא במנחה), ולכן יש צורך
3 להבהיר שיהיו גשמי ברכה.

4 ח. ובאמת, הנה גם מי המבול היו לטובה.

5 ובהקדמה - שכל הענינים שבתורה, אפילו העונשים שבתורה, הם לטוב, כיון שהתורה היא תורת
6 חסד³⁰. ובנידון־דידן, אף שהמבול היה קודם מתן־תורה, הרי כיון שגם ענין המבול הוא פרשה בתורה,
7 על־כרחך צריך לומר שזהו ענין של חסד.

8 וראיה לדבר - מהמבואר בכמה מקומות³¹ שהמבול בא בכדי לטהר את הארץ, ולכן היו מי המבול
9 במשך ארבעים יום, בדוגמת המקוה ששיעורה ארבעים סאה. וענין זה הוא לא רק על־פי חסידות, אלא
10 - ככל הענינים שבתורת החסידות - גם בנגלה, כפי שמצינו בגמרא³² בנוגע לחלק הארץ שבו לא ירד
11 המבול, שעל זה נאמר³³ "ארץ לא מטוהרה היא".

12 והיינו, שענין המבול - ככל עונשי התורה - בא רק לדחות ולקנח את הרע, ועל־ידי־זה תהיה ההכשרה
13 לקבל את הטוב.

14 ט. ויתירה מזה - שעל־ידי המבול נזדכך העולם עוד יותר מכמו שהיה קודם הענינים הבלתי־רצויים
15 שבגללם בא המבול:

16 ובהקדם ביאור רבינו הזקן ב'תורה אור', ובארוכה ב'לקוטי תורה' לג' פרשיות³⁴, שענין המבול הוא
17 בדוגמת ה"מים רבים" של טרדות הפרנסה, אשר לא זו בלבד ש"לא יוכלו לכבות (חס־ושלום) את
18 האהבה"³⁴ של בני־ישראל להקב"ה, ובמילא גם לא לפגוע באהבה של הקב"ה לבני־ישראל, אלא אדרבה,
19 שעל־ידי־זה ניתוסף עליו גדול יותר בעבודת ה' (כמבואר שם בארוכה), כי "לפום צערא אגרא"³⁵, ולכן,
20 דוקא על־ידי הטרדות של ה"מים רבים", בבחינת ה"מקיים את התורה מעוני", באים למעמד ומצב ש"סופו
21 לקיימה מעושר"³⁶.

22 וכללות העילוי שנעשה על־ידי ה"מים רבים" הוא בדוגמת מעלת בעלי־תשובה על צדיקים: צדיקים
23 - אין להם שייכות לרע; אין להם זדונות, ואפילו שגגות לא שייך אצלם; מה־שאינ־כן בעלי־תשובה יש
24 להם שייכות לרע, והם מהפכים את הזדונות לזכיות.

25 ועל־דרך מה שנתבאר לעיל³⁷ בענין העליה שעל־ידי התהוות העולמות - שקודם התהוות היה רק
26 בחינת בלי־גבול, ולא היה מקום לבחינת הגבול. וכמו שנתבאר במאמרים³⁸, שקודם הצמצום, בבחינת
27 אצילות דכללות, וכן באצילות הפרטית, אלקות בפשיטות ומציאות בהתחדשות³⁹. ואילו לאחר התהוות
28 - יש מציאות, ועד לאופן ד"נעשה (אדם)"⁴⁰, לשון רבים, "והרוצה לטעות יטעה"⁴¹, והיינו, שמלמעלה
29 יש נתינת מקום לטעות; וכאשר לאחר כל הירידה הלזו, פועל יהודי בעבודתו לעשות מ"יש" "אין" -
30 הרי זה עילוי לגבי כמו שהיה קודם הבריאה.

31 ועל־דרך העליה שנעשית על־ידי הירידה שבכללות בריאת והתהוות העולמות, הנה גם בעולם גופא
32 אינה דומה מעלת העבודה ללא ההעלמות של ה"מים רבים" למעלת העבודה שעל־ידי ההעלם וההסתר
33 של ה"מים רבים", כמבואר ב'תורה אור' וב'לקוטי תורה' לג' פרשיות הנ"ל.

ואילך).

(30) ראה לקו"ש חכ"ב ס"ע 71 ואילך. וש"נ.

(38) ד"ה כתר יתנו לך דיום ב' דחה"ס פ"ג (תורת מנחם -

(31) תו"א ר"פ נח. וראה גם לקו"ש ח"ל ע' 16. וש"נ.

התוועדיות חמ"א ע' 74).

(32) זבחים ק"ג, א.

(39) ראה המשך תער"ב ח"ב ס"ע תקלד ואילך. סה"מ תש"ו

(33) יחזקאל כב, כד.

ע' 30.

(34) שה"ש ח, ז.

(40) פרשתנו א, כו.

(35) אבות פ"ה מכ"א.

(41) ב"ר פ"ח, ח.

(36) שם פ"ד מ"ט.

(37) במאמר הב' פ"ג (תורת מנחם - התוועדיות חמ"א ע' 173

- 1 וכיון שמשווים את ה"מים רבים" של טרדות הפרנסה למי המבול, הרי מובן, שגם המבול פעל זיכוך
2 בעולם, עוד יותר מכמו שהיה לפני זה (קודם החטא שהביא את המבול).
- 3 והענין בזה - כידוע הביאור⁴² בענין אות הקשת שנעשה על-ידי המבול, שקודם המבול לא היה ענין
4 הקשת, כיון שמצד חומריות העולם לא היה אור השמש יכול לבקוע את העננים ולהשתקף בהם, וכאשר
5 נודרך העולם על-ידי המבול, נעשו העננים זכים יותר ("איידעלער"), ולכן יכול אור השמש לעבור דרכם.
6 וכן הוא גם ברוחניות - כידוע בפירוש "את קשתי נתתי בענין"⁴³, ש"קשתי" היינו "דבר שהוא מוקש
7 לי"⁴⁴, ולכן נעשה על-ידי-זה ענין ההתקשרות עם הקב"ה באופן של ברית, שלמעלה מטעם ודעת.
8 וזהו גם הטעם שקודם המבול היה אסור לאכול בשר, ורק לאחר המבול נאמר "כל רמש גו' לכם
9 יהיה לאכלה כירק עשב גו"⁴⁵ - כי בירור הבשר קשה יותר מאשר הבירור דירק עשב, שלכן "עם הארץ
10 אסור לאכול בשר"⁴⁶, ורק בגלל הזיכוך שעל-ידי המבול, היו יכולים לברר גם בשר⁴⁷.
- 11 י. ועל-פי האמור שהעילוי שנעשה על-ידי המבול ומים רבים דטרדות הפרנסה הוא בדוגמת מעלת
12 בעלי-תשובה על צדיקים, מובנת השייכות המיוחדת לחדשי החורף - כידוע ההפרש בין חודש ניסן
13 (התחלת חדשי הקיץ) לתשרי (התחלת חדשי החורף)⁴⁸, שניסן ענינו עבודת הצדיקים, וכללות הנהגה
14 דניסן היא הנהגה נסית שלמעלה מהטבע, ואילו תשרי ענינו עבודת התשובה והנהגה טבעית (לא "החודש
15 הזה לכם"¹², הנהגה נסית, אלא "כח מעשיו הגיד לעמו"¹³, הנהגה טבעית).
- 16 וזהו שמצינו שמיד לאחר המבול נאמר⁴⁹ "קיץ וחורף ויום ולילה לא ישבותו", היינו, שצריך להיות
17 סדר הנהגת העולם על-פי הטבע, ועד שענין זה נוגע גם להלכה - שמזה למדים ש"עובד כוכבים ומזלות
18 ששבת חייב מיתה"⁵⁰ (ואף-על-פי שענין זה נאמר לגבי עובדי כוכבים ומזלות, הרי זה נוגע גם
19 לבני-ישראל, אלא שמצד זה שבני-ישראל קשורים עם הקב"ה, יש להם כח להתעלות למעלה מהטבע⁵¹).
- 20 וזהו גם ענין ברכת הגשם בשמיני-עצרת בסיום מועדי חודש תשרי²⁹ - כיון שאז צריך להיות ענין
21 הנהגת הטבע⁵¹, אשר הכוונה שבירידה זו היא לצורך עליה (כנ"ל), אלא כיון שענין זה יכול להיות באופן
22 שכוונת החסד והעלי"ה היא בגילוי, או באופן שזהו בהעלם (וכמו בענין המבול, שבגילוי היה ענין של
23 עונש כו') - לכן ישנו הענין דברכת הגשם, שמבקשים שיהיו גשמי ברכה, היינו, שתהיה הברכה בגילוי,
24 כך שבטבע יהיה בגילוי הלמעלה מהטבע.
- 25 יא. והנה, בענין טהרת העולם על-ידי המבול - צריך להבין: הרי בזמן המבול נימחו רק ג' טפחים
26 בעומק הארץ⁵², ואם-כן, איך נטהרה כללות הארץ?
- 27 ונוסף על השאלה בנוגע לסוג הדומם - נשאלת השאלה גם בנוגע לסוג המדבר, החי והצומח: הן
28 אמת שנח "ראה עולם חדש"⁵³, אבל עדיין נשאר מכל מין ומין שהכניס נח לתיבה כדי שיוכל להיות
29 המשך הדורות, ונמצא, שכל הענינים שלאחרי המבול קשורים עם הענינים שקודם המבול, ואם-כן, חסר
30 לכאורה בענין הטהרה?
- 31 וההסברה בזה - על-פי מה שכתוב ב'מכתב כללי' לראש השנה⁵⁴ שהבריאה עצמה היא טוב כו'.
- 32 ולכאורה, נשאלת מיד השאלה: הרי "יצר לב האדם רע מנעוריו"⁵⁵, וכמובא בתניא⁵⁶ מ'עץ חיים'⁵⁷
33 ש"כל מעשה עולם הזה קשים ורעים והרשעים גוברים בו", ויתירה מזה, שהעולם עצמו נקרא "עולם
34 הקליפות וסטרא-אחרא", ואם-כן, איך אפשר לומר שהעולם הוא טוב?

(42) ראה לקו"ש חט"ו ע' 52 ואילך. וש"נ.

(43) נח ט, יג.

(44) ב"ר פל"ה, ג.

(45) שם, ג ובפרש"י.

(46) פסחים מט, ב.

(47) ראה לקו"ש שם הערה 37. וש"נ.

(48) ראה אוה"ת בא ע' רנו ואילך. סה"מ תרפ"ט ע' 56

ואילך. וש"נ.

(49) נח ח, כב.

(50) סנהדרין נח, סע"ב.

(51) חסר קצת (המו"ל).

(52) ב"ר פל"א, ז. פרש"י נח ו, יג.

(53) ב"ר פ"ל, ח.

(54) אג"ק חכ"ג ריש ע' ער.

(55) נח ח, כא.

(56) פ"ו. פכ"ד.

(57) שמ"ב ספ"ד.

- ובאמת יש ראיות לכך (כמצויין גם ב'מכתב') - שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב⁵⁸ "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד".
- ואף שלכאורה אפשר לומר שמה שנאמר "וירא גו' והנה טוב מאד" היה קודם חטא עץ הדעת (מה שאין-כן לאחר החטא אזי "יצר לב האדם רע מנעוריו") - הרי מזה שהפסוק נאמר בסמיכות ל"ויכולו", מוכח, שמדובר לאחר החטא, שהרי החטא היה לאחר הצינוי בשעה התשיעית⁵⁹, ג' שעות קודם השבת, ואף-על-פי-כן, בסמיכות ל"ויכולו" (יום השבת) נאמר "וירא גו' והנה טוב מאד", גם לאחר החטא.
- וראיה חזקה יותר - מזה שה'צמח צדק' מבאר ב'לקוטי תורה'⁶⁰ הענין ד"נוח לו לאדם שלא נברא"⁶¹, "נוח" דייקא, "ולא אמרו חסידו שלום טוב לו שלא נברא", ומביא מה שכתוב "והנה טוב מאד". וכיון שה'צמח צדק' מדבר אודות בריאת כל אדם ואדם, גם עתה, הרי מוכח, שאפילו לאחר חטא עץ הדעת ושאר החטאים ולאחרי החורבן כו', עדיין "הנה טוב מאד"!
- אך מכל-מקום, הרי נאמר ש"יצר לב האדם רע מנעוריו"? - ועל כן צריך לומר, שזהו החילוק בין חיצוניות לפנימיות: בחיצוניות אמנם לא טוב, אבל בפנימיות הוא טוב. ולכן הלשון ב'מכתב כללי הנ"ל הוא, שהבריאה היא טוב בפנימיות⁶².
- יב. ועדיין צריך להבין: מהי התועלת מזה שהבריאה היא טוב בפנימיות - בה בשעה שאלינו נוגעים העינים שבגלוי עד להנהגה בפועל במחשבה דיבור ומעשה?
- והביאור בזה - שהפנימיות פועלת גם על החיצוניות.
- ועל-דרך מה שכתב הרמב"ם⁶³ בענין "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני"⁶⁴ - דלכאורה אינו מובן, דממה-נפשך: אם גם גט המעושה כשר - מהו הצורך שיאמר רוצה אני; ואם צריך להיות לרצונו דוקא - מהי התועלת באמירת רוצה אני, בה בשעה שהכל יודעים שאמירה זו היא רק בגלל הכפייה?! - אך הענין הוא, שכל אחד מישראל בפנימיותו הוא טוב, ורצונו לקיים את רצון העליון, אלא "יצרו הוא שתקפו", ולכן, על-ידי-זה שכופין אותו, מסירים את ה"אריה דרביע עליה"⁶⁵, ואז מתגלה רצונו הפנימי⁶⁶.
- וכן הוא בנוגע לכללות העבודה: כאשר יהודי יודע שבפנימיותו הוא טוב, וסוף כל סוף יבוא הטוב לידי גילוי, "כי לא ידה ממנו נדח"⁶⁷, וכמו כן יודע שהעולם שמסביבו בפנימיותו הוא טוב, ולכן אינו צריך להלחם עם העולם, אלא אדרבה, העולם עצמו בפנימיותו מסייע לו - אזי העבודה היא בנקל יותר כו'⁶⁸.
- יג. כאמור לעיל, שייכת עבודת התשובה (שיש בה העילוי דהפיכת זדונות לזכיות) לחודש תשרי, התחלת חדשי החורף, שאז היא הנהגת הטבע - שצריך לפעול בטבע המשכה שלמעלה מהטבע. וזהו ענין ברכת הגשמים בשמיני-עצרת²⁹ - שגם בהגבלת הטבע תהיה ברכה והשפעה בלי-גבול, כמו שכתוב⁶⁹ "והריקותי לכם ברכה עד בלי די".
- וזהו גם הביאור לכך שבסיום תפלת נעילה דיום הכיפורים - ענין התשובה - זועקים לא רק "שמע ישראל גו' ה' אחד"⁷⁰ (יחודא עילאה⁷¹), אלא גם "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"⁷² - כיון שהתשובה דיום הכיפורים פועלת המשכת "שם כבוד מלכותו" בעולם ("לעולם ועד"), ופועלים זאת באופן פנימי וקבוע, שלכן מכריזים זאת ג' פעמים, ד"בתלת זימני הוי חזקה"⁷³, שכן יקום.

(66) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 981 הערה 13.

(67) ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג. תניא ספ"ט.

(68) חסר סיום הענין (המו"2).

(69) מלאכי ג, יו"ד.

(70) ואתחנן ו, ד.

(71) זח"א יב, א. ית, ב.

(72) פסחים נו, א.

(73) ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ.

(58) פרשתנו א, לא.

(59) ראה סנהדרין לח, ריש ע"ב.

(60) פ' ראה כט, רע"א.

(61) עירובין יג, ב.

(62) לכאורה התירון בנוגע לענין המבול הוא - שהצורך

בטהרה הוא רק בנוגע לחיצוניות, ומה שנשאר מקודם המבול

הוא הפנימיות (המו"2).

(63) הל' גירושין ספ"ב.

(64) ר"ה ו, א. וש"נ.

(65) לשון חז"ל - עירובין עח, ב. שבועות כב, ב.

- 1 והמשכת הבלוי-גבול בגבול מתבטאת בהשפעה בגשמיות כפשוטו, שנמשכת ריבוי השפעה בגשמיות,
2 שלכן - הנה בביאת המשיח⁷⁴ "הטובה תהיה מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויין כו"⁷⁵.
- 3 יד. בהמשך להמוזכר אודות משיח, שהוא מזרע דוד, כמו שכתוב⁷⁶ "ודוד עבדי נשיא להם לעולם"
4 - יש להזכיר גם אודות סעודת המלוה-מלכה שתתקיים במוצאי שבת-קודש, שנקראת סעודת דוד המלך,
5 מלכא משיחא⁷⁷, וקשורה גם עם תחיית המתים, כמו שכתב ה'בית-יוסף'⁷⁸ שמסעודת מלוה מלכה נהנית
6 רק העצם לזו, שממנה יבנה הגוף לתחיית המתים.
- 7 וכיון שכל הענינים דלעתיד-לבוא תלויים בעבודתינו עכשיו⁷⁹, צריך להיות גם עכשיו הענין דתחיית
8 המתים ברוחניות - כמאמר אדמו"ר הזקן⁸⁰ בנוגע ללימוד החסידות שזהו הענין ד"זוטרא דבכו מחיה
9 מתים"⁸¹, שהרי אין לך ענין של קרירות ומיתה כמו השכל, וכאשר תורת החסידות פועלת המשכת חיות
10 בשכל, הרי זה ענין של תחיית המתים ברוחניות, וזוהי ההכנה לכך שבקרוב יהיה קיום היעוד⁸² "הקיצו
11 ורננו שוכני עפר"⁸³.

74) בזכרון אחדים: שנעשית ע"י עבודת התשובה (ראה	וראה לקו"ש חלו"ע' 75. וש"ג.
רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה).	79) ראה תניא רפ"ז.
75) רמב"ם הל' מלכים בסופן.	80) ראה סה"ש תרצ"ז ע' 195. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד
76) יחזקאל לו, כה.	ס"ע שטו. ח"ה ס"ע שעא (נעתק ב"היום יום" יא סיון).
77) ראה פע"ח שער השבת פכ"ד. סידור האריז"ל בכוונת	81) ע"ז יו"ד, ב. וראה סה"ש תש"ג ע' 99.
הבדלה ומוצ"ש.	82) ישע"י כו, יט.
78) לטווא"ח ס"ש - משבלי הלקט ("ובסידורים מפרש").	83) חסר הסיום (המו"ל).

אגרות קודש

ב"ה, ז"ך תשרי, ה'תש"כ

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו מיי"ז אלול, ונתעכב המענה מפני טרדות ימי הסגולה חודש זה.

נהניתי שמכתבי הזכירו על הקשר האמיץ שיש לו עם ליובאוויטש, ועורר בו זכרונות ימי קדם וגם זכרון אביו ז"ל והתקשרותו הפנימית עם ליובאוויטש. וכיון שאמרו חכמינו זכרונם לברכה לא ברא הקב"ה דבר אחד לבטלה, הרי בטח יפעלו זכרונות אלה פעולתם ועל פי סיסמא של עמנו בני ישראל שהמעשה הוא העיקר.

מה שכותב שמלאכתו אינה נוחה ולכל היותר יש בה לתקן המעשה אך לא לתקן את האדם, כו', הנה בשטח זה בפרט יש הדגשה מיוחדת בתורת החסידות בענין פעולת המעשה על האדם, שבעצם לפעמים משפיעה בעומק יותר על האדם מפעולת הדיבור והמחשבה. שלכן גם בתורה מוצאים אנו הדגשה יתרה על קיום המצוות בפועל, ואח"כ בא ענין האמונה, בבחינת נעשה ואח"כ נשמע, אף על פי שידוע עד כמה גינו ענין דמצות אנשים מלומדה, וכמובא ג"כ באגרת הקדש לרבנו הזקן סי' כ"א ומסיים בדברי המורה הגדול, רופא הנפש ורופא הגוף גם יחד, הוא הרמב"ם בפירוש המשנה דאבות הכל לפי רוב המעשה - לזכך הנפש. ובפרט שעל היהודים נאמר "ארץ חפץ", וידוע פתגם הבעש"ט הנמשל בזה, שכשמסתכלים מחוץ אין לשער האוצרות הטמונים במעמקים, כן הוא בנוגע לבני ובנות ישראל. ועוד בנקודה זו בתוכן מכתבי הכללי לראש השנה דהאי שתא, אשר העתקתו מוסגרה בזה ותקותי שימצא בו ענין.

בכבוד ובברכה.

לקוטי שיחות פרשת בראשית כרך טו

19 "נחמתי" כלשון של חרטה, מפני שאפילו ילד מבין
20 שאצל הקדוש-ברוך-הוא לא תיתכן חרטה, כמו
21 שכתוב⁴ "לא איש א-ל ויכזב ובן אדם ויתנחם", ולכן
22 הוא מוכרח להסביר כנאן "נחמתי – חשבתי...". אך אין
23 הדבר מובן לחלוטין, שהרי, גם הפסוק הקודם, המוזכר
24 לעיל, מדבר אודות הקדוש-ברוך-הוא "וינחם ה'",
25 ולמרות זאת⁵ אומר שם רש"י, ש"וינחם" פירושו
26 "נהפכה מחשבתו של מקום".
27 יותר מכך: בין ההוכחות שמביא שם רש"י הוא
28 מצטט גם את הפסוק "לא איש א-ל ויכזב ובן אדם
29 ויתנחם", אך עם זאת מפרש רש"י את הביטוי "וינחם"
30 מלשון חרטה⁶. מכך רואים, שמסיבה כלשהי אין
31 מפריעה לרש"י שאלה הו'⁷, כיצד תיתכן חרטה אצל
32 הקדוש-ברוך-הוא, וכפי שרואים גם בפסוקים האחרים
33 שמצטט שם רש"י – "ועל עבדיו יתנחם"⁸; וינחם ה'
34 על הרעה⁹; נחמתי כי המלכתיו¹⁰ – שלמרות שבכל
35 אלו מדובר אודות הקדוש-ברוך-הוא, בכל זאת "כולם
36 לשון מחשבה אחרת הם". מדוע, אפוא, רש"י לא
37 מפרש את "נחמתי כי עשיתם" לפי אותו כלל "לשון
38 מחשבה אחרת הם"?

39 (ג) לפי פירוש רש"י ש"נחמתי" הוא "חשבתי מה
40 לעשות", אינו מובן ההמשך "כי עשיתם", אשר צריך
41 להתפרש לפי הסבר זה כסיבה ל"נחמתי"¹¹. "נחמתי"

א.

פירוש רש"י על "נחמתי", והשאלות על כך
1 בסוף פרשתנו מצטט רש"י את המילים "כי נחמתי
2 כי עשיתם", ומפרש: "חשבתי מה לעשות על אשר
3 עשיתם".
4 וצריך להבין:
5 (א) משמעותה הפשוטה של המילה "נחמתי" היא
6 חרטה, ואם כך, הפירוש הפשוט של "נחמתי כי
7 עשיתם" הוא: התחרטתי על שעשיתם, כפי שמסביר
8 התרגום (ולא רק תרגום יונתן, המפרש לפעמים בדרך
9 הדרש¹, אלא גם תרגום אונקלוס, המפרש לפי הפשט).
10 וכיצד ייתכן שרש"י, המפרש פשוטו של מקרא², יפרש
11 כנאן אחרת.

12 (ב) יותר מכך: בפסוק הקודם³ קובע רש"י את הכלל:
13 "כל לשון ניחום שבמקרא – לשון נמלך מה לעשות...
14 כולם לשון מחשבה אחרת הם", שמשמעות הביטוי
15 ניחום בתנ"ך היא מחשבה השונה ממחשבה קודמת,
16 חרטה. לפי כלל זה צריכה גם משמעות המילה "נחמתי"
17 נאן לבטא חרטה, ומדוע מפרש זאת רש"י באופן שונה?

ב.

במקומות אחרים "נחמתי" היא חרטה, גם אצל
הקב"ה
18 לכאורה ניתן היה לומר שרש"י אינו מסביר את

(6) ראה בפירוש"י בלק שם "לא איש א-ל וגו' – כבר נשבע להם כו", ומשמע דלולי זאת אפשר שיהי' "וינחם".

וראה בפי' הראש"ש (חזקוני ורע"ב) ובאר יצחק עה"פ וינחם ה' ענין הנחמה בהקב"ה. ולהעיר מהמענה של ר"י בן קרחא להאפיקורס שהביא רש"י (ובמפרשי רש"י שם)** וראה פס"ז עה"פ כי נחמתי "דברה תורה כל בני אדם כי כיון שאדם הורס מלאכתו בידוע שהוא מתנחם כי עשאו.. אבל אין ניחום ואין חרטה לפני הכבוד". ועד"ז הובא בראב"ע בפסוק וינחם ה'.

(7) וי"ל מפני שכבר תירצה בפי' (סד"ה בראשית) שמלכתיוזיה "נתנה להם" לזמן מסויים, וראה הערה הקודמת.

(8) האיזונו לב, לו.

(9) תשא לב, יד.

(10) ש"א טו, יא.

(11) משא"כ אם נפרש נחמתי מל' חרטה פי' "כי עשיתם" הוא "אשר עשיתם", ראה אוה"ח כאן.

(1) דמביא כו"כ דרשות רז"ל וכו' (ראה הפסוקים ביד שלפני זה) – משא"כ ת"א.

(2) ראה לעיל ג. ת. ג. כד. וראה ג"כ חילוקי הלי' בפרש"י: א, א (ואם באת לפרשו כפשוטו). א, ד. א, יב. א, כא. א, כז. ב, יט. ג, יד. ג, כא. ג, כב. ג, כד. ד, ח. ד, יט. ד, כ. כד. ה, א, ו, ג. – ובכ"מ (גם בסדרה זו) שהי' צ"ל אחד מלשונות אלו ולא כתבם רש"י!

(3) ד"ה ויתעצב (הא')*.

(4) בלק כג, יט.

(5) ומה שכתבו רש"י כפי' שני, ובפי' הא' כי "נחמה היתה לפניו כו", הוא לא לפי שקשה לפרש ענין חרטה – מחשבה אחרת למעלה (ראה פי' באר יצחק בפרש"י), אלא מפני שלפי פי' הא' מובנות תיבות "כי" "בארץ", משא"כ לפי' הב' – ראה מפרשי רש"י (רא"ם, גו"א, משכיל לדוד. ועוד). ולהעיר אשר לפי' הא' קשה דהו"ל לרש"י להעתיק מן הכתוב גם תיבות "הארם בארץ", משא"כ לפי' הב' – י"ל להעתיקם בפנים פירושו (ב) אדם (שעשה) בארץ" (וצ"ל באותיות מרובעות, אלא שלא הרגיש בזה המעתיק).

(* בכמה דפוסים "אל לבו" הוא ד"ה חדש. אבל ברוב הדפוסים (וכ"מ מדפוס אי' וב' ורש"י כת"י שהד"ה הוא "ויתעצב. אל לבו", אלא שמכניס (בתוך ביאור) תיבת "האדם" בתוך דברי הכ'.

(** במדרש (בר' ספכ"ז לפי הגי' שבפס"ז עה"פ) מביא דעת ר"י "ניחום הו' שלא הו' בריית האדם מלמעלה אלא בארץ שאם נברא מלמעלה לא הו' מורד" לאחר שמקשה "הוא כתיב לא איש גו' ויתנחם כו". ומזה משמע לכאור' שיש הפרש בין חרטה על עצם ההתהוות שזו אינן שייך בהקב"ה, וחרטה על אופן העשי' וכו'. וביותר משמע כן מפי' הרא"ש שהקושיא "חזילה שהקב"ה תהא על מה שעשה כו" מביא בתחילת דברי ר"י עצמו. אבל בפשט"מ אין מסתבר חזיקו זה מכיון שגם על האופן וכו' – הרי"ו נחמה וחרטה על פעולתו שבעבר.

1 האנושי, שהרי נח לא נכלל בכך, כי "מצא חן בעיני ה'".
32

33 ולאמיתו של דבר אין צורך בהוכחה אפילו מן
34 הפסוק הבא. כבר כאשר לומדים פסוק זה עצמו, כאשר
35 רואים עולם עם אנשים ובעלי חיים שונים, מובן מיד
36 שב"אמחה... מאדם עד בהמה..." לא התכוון הקדוש-
37 ברוך-הוא למחוק את המין האנושי ואת כל בעלי
38 החיים.

39 לפיכך, מסביר רש"י, שמשמעות המילה "אמחה"
40 (כאן, ולא כן לגבי עמלק) היא: אני אמחה, אמיסו
41 במים. וכך אין הישארותם של "נח ואשר אתו בתיבה"
42 סותרת זאת, כי הגזירה לא היתה מחיקה מוחלטת,
43 אלא "מיחוי" במים, ולכן נמחו כל הבריות שהוכנסו
44 למים²⁰. אבל אלו שהיו בתיבה, מוגנים מן המים, לא
45 פגעה הגזירה "אמחה", והם נשארו שלמים.

46 לפי זה מובן מדוע מסביר רש"י ש"נחמתי כי
47 עשיתים" פירושו "חשבתי מה לעשות...", ולא מלשון
48 חרטה: מהצלתם של נח ואשר אתו בתיבה מובן,
49 שהקדוש-ברוך-הוא לא התחרט על "עשיתים", שהרי
50 אם כן, היה לו למחוק את כל הברואים²¹.

51 ואין זו סתירה לכלל שקבע רש"י לפני כן: "כל
52 לשון נחום שבמקרא לשון נמלך מה לעשות... לשון
53 מחשבה אחרת הם", כי גם כאן פירוש המילה
54 "נחמתי" הוא "נמלך". יש כאן אכן מחשבה שונה
55 וחרטה, אך לא על בריאתם, כמו שיוסבר להלן.

ד.

ההבדל בין פסוקנו לבין הפסוק "וינחם ה'
לכאורה, ניתן לשאול על כך: כיצד אפשר לומר
שבגלל הישארותם של נח ואשר אתו בתיבה מוכרח
רש"י להסביר שהמשמעות של "נחמתי כי עשיתים"
איננה חרטה על בריאתם – והרי רש"י עצמו מסביר על
"וינחם ה' כי עשה", שהקדוש-ברוך-הוא התחרט,

1 – חשבתי מה לעשות "כי עשיתים" – מפני שעשיתים.
2 ואילו בפשטות הסיבה של "חשבתי מה לעשות" היא
3 רבה רעת האדם¹²: הקדוש-ברוך-הוא חושב מה
4 לעשות, כיון שחטאו. כיצד מהווה "עשיתים" טעם
5 ל"נחמתי"?

ג.

פירוש רש"י על "אמחה" וביאורו

6 הדברים יובנו לפי קטע קודם של פירוש רש"י על
7 אותו פסוק, אשר גם הוא, לכאורה, אינו בדרך הפשט:
8 על "ויאמר ה' אמחה את האדם" אומר רש"י¹³ "הוא
9 עפר ואביא עליו מים ואמחה אותו, לכך נאמר לשון
10 מיחוי".

11 המשמעות הפשוטה של "אמחה" היא מחיקה, כמו
12 הביטויים "מחה אמחה"¹⁴ או "תמחה"¹⁵ הכתובים
13 לגבי עמלק, אשר שם, כמובן, בלתי אפשרי להסביר
14 שהכוונה היא "אביא עליהם מים"¹⁶. ההסבר של
15 "אמחה" במשמעות של מחיקה הוא כל-כך פשוט¹⁷
16 עד כדי כך שרש"י אינו מפרש זאת¹⁸, כי אין צורך כלל
17 בביאור. מדוע את המילים "אמחה את האדם" מוכרח
18 רש"י לפרש, ובאופן חדשני: אביא עליו מים ואמחה
19 אותו¹⁹ ?!

20 ההסבר לכך הוא: בהמשך הענין, בפרשה הבאה,
21 הורה הקדוש-ברוך-הוא לנח להכין תיבה שאליה יכנסו
22 נח ובניו ואשתו ונשי בניו ומכל סוגי בעלי החיים, כדי
23 להינצל מן המבול. לפיכך אי אפשר להסביר את
24 "אמחה" במשמעות הפשוטה של מחיקה גמורה מן
25 העולם, "מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים",
26 מפני שלא נולד נמחו מן העולם.

27 ואף אין צורך להזדקק לפרשה הבאה: בפרשתנו
28 עצמה נאמר בפסוק הבא "ונח מצא חן בעיני ה'". ואם
29 כך, כבר אי אפשר לומר, שב"אמחה את האדם אשר
30 בראתי" התכוון הקדוש-ברוך-הוא למחוק את המין

(12) ראה חזקוני כאן.

(13) מב"ד פכ"ח, ב (בסופו).

(14) בשלח יז, יד.

(15) ס"פ תצא.

(16) שהרי אין ישראל מוחין את עמלק ע"י מים. וגם בהכ"ו "מחה אמחה" דבשלח דפרש"י "לכך אני מזהירך כן כי חפץ אני למחותו", היינו שמחית עמלק בפועל היא ע"י ישראל ולא ע"י הקב"ה (ראה רא"ם שם).
(17) ולהעיר שגם בנשא (ה, כג): ומחה אל מי המרים – שתק רש"י על אתר ולאח"כ (ה, כז) כותב "שנמחקה המגילה".

(18) ופרש"י בס"פ תצא "שלא יהא שם עמלק נזכר אפי' כו", בא

לפרש (תמחה את) זכר" ולא – "תמחה".

(19) בבעלי התוס' כאן לאחר שמעתיק פרש"י (בשינוי ל' קצת) מסיים: מדכתיב לשון מיחוי ולא כתיב אשמיד או אכלה* ועד"ז הוא בפירוש במדרש שם: מהו לשון זה אמחה ה' לו לומר אשמיד אכלה (ובתנחומא (באבער) נח, ד: אכרות אשמיד אהרוג אאביד אין כתיב כאן) – אבל כאן בא זה בתור סיום (ולא יסוד והתחלה) "לכך נאמר" ולא "מדכתיב". ועוד שגם בעמלק נאמר ל' מיחוי.

(20) "מכל אשר בחרבה – ולא דגים שבים" (נח ז, כב ובפרש"י).

(21) ראה אוה"ח עה"פ.

31 במחשבתו של הקדוש-ברוך-הוא לכלות את כל מין
32 האדם? הדבר מובן בסוף הפסוק "כי", "נחמתי כי
33 עשיתים" – חשבתי מה לעשות להם, כיון שאני
34 בראתים. כלומר, כיון שהם מעשי ידי, אני צריך למצוא
35 דרך לשמר את קיומם, ולכן "אמחה את האדם..." –
36 במים בלבד.

37 לפי זה מובן, שפירוש רש"י "נחמתי – חשבתי מה
38 לעשות" אינו סותר לכלל ש"כל לשון נחום" הוא
39 מחשבה אחרת, כי גם כאן יש משמעות של חרטה, אך
40 לא על "עשיתים", אלא על המחשבה הקודמת שכללה
41 את כל הנבראים בלי יוצא מן הכלל.

ו.

ההוראה: זהירות בדיבור

42 פירוש רש"י על "כי נחמתי" הוא - ככל ענין
43 בתורה (מלשון הוראה) - הוראה בעבודתינו הרוחנית:
44 כאמור, רש"י לא יכול לבאר את "נחמתי" בפסוקנו
45 כחרטה על בריאת הנבראים כפי שהוא מפרש לפני כן
46 את "וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ", משום שכאן
47 כתוב "ויאמר ה'", וזוהי גזירה המוכרחה להתבצע.

48 וזוהי הוראה, עד כמה צריך להיזהר בדיבור. שהרי
49 צדיקים – שהם כלל ישראל, כנאמר²⁶ ועמך כולם
50 צדיקים – דומים לבוראם²⁷, ויש לדיבורם השפעה.
51 לפיכך יש להיזהר ביותר שלא לדבר מילה לא-טובה
52 על הזולת, כי דיבורו של היהודי עלול להזיק.

53 כאשר חושבים רעה על הזולת, עוברים על איסור
54 חמור²⁸, אך אין הדבר עלול להזיק לזולת (כל כך). אך
55 כאשר מבטאים זאת בדיבור עלול האדם לסבול מכך.

56 בכך מובן מאמר חז"ל²⁹ "לשון תליתאי קטיל
57 תליתאי", שלשון הרע גורם רעה לכל השלושה
58 המעורבים: לא רק למספר ולשומע, אלא גם למי
59 שמדברים עליו³⁰. והרי, לכאורה, ניתן לשאול: השנים

1 ו"נהפכה מחשבתו... למידת הדין", ומצד שני, אפשר
2 לשאול שאלה זו גם על הפסוק ההוא: אם הקדוש-
3 ברוך-הוא התחרט על בריאת האדם²², כיצד נמשך
4 קיום המין האנושי? כלומר, מהו ההבדל בין פסוקנו
5 "נחמתי" לבין הפסוק הקודם "וינחם ה'", שבגללו
6 יכול רש"י להסביר שם שהכוונה היא חרטה, ואילו
7 כאן הוא מוכרח להסביר "חשבתי מה לעשות...?"

8 ההסבר לכך הוא: בפסוק הקודם כתוב "ויתעצב
9 אל לבו". מזה לומדים, ששם אין מדובר על גזירת
10 הקדוש-ברוך-הוא שהתבטאה בדיבור, אלא אודות
11 מחשבתו, אשר חשב, כביכול, בינו לבין עצמו. כפי
12 שמדייק שם רש"י ומדגיש מספר פעמים את הביטוי
13 מחשבה: "נהפכה מחשבתו; עלה במחשבה לפניו;
14 מחשבה אחרת הם".

15 וכיון שהניחום היה במחשבה בלבד²³, לא קשה
16 מדוע לא היה כך בפועל ממש, כי הניחום ההוא נותר,
17 כביכול, במחשבה, ולא הגיע למימוש של גזירה
18 בדיבור. אבל בפסוקנו כתוב "ויאמר ה'...", שזוהי
19 גזירה²⁴ באמצעות אמירה²⁵ – וגזירת הקדוש-ברוך-
20 הוא חייבת להתקיים, לפיכך אי אפשר לומר שדיבור
21 זה – "אמחה" – משמעותו לכלות את הנבראים, ולכן
22 "נחמתי" אינה חרטה על הבריאה, כאמור.

ה.

החרטה היא על המחשבה לכלות את כולם

23 לפי האמור לעיל יוצא, שבדברי הקדוש-ברוך-הוא
24 "אמחה את האדם..." יש הקלה לעומת מחשבתו
25 הקודמת. לפני כן היתה במחשבתו חרטה על הבריאה
26 של כלל המין האנושי ובעלי החיים, אך אחר-כך אמר
27 הקדוש-ברוך-הוא "אמחה את האדם", מייחזי באמצעות
28 מים, ועל-ידי-זה לא חלה הגזירה על נח ובני ביתו וכל
29 הנמצאים בתיבה.

30 מה הביא להקלה "אמחה", לאחר שתחילה עלה

"וינחם ה'" דלפי' הא' בפירוש' כאן הוא (לא מדת הדין אלא אדרבה)
נחמה היתה לפניו כו"ו" דוקא הפסוק "ויאמר ה'" הוא הגזירה בפועל.

(26) ישעי' ס, כא.

(27) ראה ב"ר פס"ז, ת. במדב"ר פ"ו, ה. אסת"ר פ"ו, ב. רות רבה

פ"ד, ג.

(28) ראה אגה"ק סוסכ"ב שמחשבת לשה"ר חמורה היא גם מהדיבור.

(29) ערכין טו, ב. רמב"ם הל' דיעות פ"ג, ה"ג.

(30) בהיום יום (ע' קד) הובא בשם הבעש"ט פי' מרז"ל הנ"ל באו"א
"דעם אויסטראכטער (=הממציא)". אפשר שהוא ע"פ פירוש רבינו
גרשום בגמ' שם. וראה ויק"ר פכ"ו, ב: שהוא הורג שלשה כו' והנאמר
עליו. וש"נ.

(22) ראה פס"ז שבעה ערה 6.

(23) ברא"ם כתב שפרש"י "נהפכה מחשבתו של מקום ממדת
הרחמים למדת הדין" שבפסוק "וינחם ה'" הוא לא שפסק עליהם את
הדין שיאבדו, כ"א שנסנס לחקור מה לעשות בהם, אבל בפרש"י בדה"ת
ויתעצב אל לבו (השני) שבא בהמשך לפי' השני שברש"י "נהפכה
מחשבתו כו"ו" (כמו שפי' ברא"ם ובשאר מפרשי רש"י) מפורש: תנאבל
על אבדן מעשה ידיו.

(24) ראה גו"א "חדא למחשבה וחד לגזירה".

(25) ועפ"ז יובן מה שבפרש"י בפ' נח (ח, א) כי "ורשעתן של רשעים
הופכת מדת רחמים למדת הדין שנאמר וירא ה' כי רבה רעת האדם וגו'
ויאמר ה' אמחה והוא שם מדת רחמים", ולא הביא כו' הקודם "וינחם ה'",
כי בנוסף ע"ז שי"ל שהביא הכי' דלכל הפי' הוא מדת הדין מראש"כ הכי'

16 החלטה "מה לעשות"³³. וכיון ש"עשיתים", אלה
 17 מעשי ידי הקדוש-ברוך-הוא, השתנתה המחשבה
 18 לטובה, שנח ואשר אתו בתיבה ישארו בחיים.
 19 זוהי הוראה לכל אחד: אף אם רואים על הזולת
 20 שרבה רעתו "וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום",
 21 יש לדעת שכל יהודי הוא נצר מטעו, מעשי ידיו של
 22 הקדוש-ברוך-הוא²⁴, ואין לפסוק דינו ח"ו – אפילו לא
 23 במחשבה – אלא לדונו לכף זכות.
 24 ואם הקדוש-ברוך-הוא, שהוא בוחן כליות ולב,
 25 ואין אצלו טעות ח"ו, וכאשר הוא רואה ש"רבה רעת
 26 האדם" היתה זו אמת – למרות זאת הוא נמנע לקבוע
 27 לפי זה פסק דין מוחלט, על-אחת-כמה-וכמה אדם,
 28 העלול לטעות, אסור לו בודאי לקבוע ולצאת בדעה
 29 שלילית על הזולת, כי אפשרי בהחלט שאין זה כפי
 30 שנראה לו³⁴, כפי שנפסק במשנה³⁵ הוי דן את כל
 31 האדם לכף זכות.

(משיחת ש"פ בראשית תשכ"ו)

1 – המספר לשון הרע והשומע – עברו על איסור, אך
 2 במה אשם השלישי, מדוע עליו לסבול?
 3 ההסבר לכך הוא: הדיבור מוציא דברים מן ההעלם
 4 אל הגילוי, ולכן כל עוד אין מדברים על רעותיו של
 5 האדם, גם אם זוהי אמת, הרי זה בגדר "העלם",
 6 והקדוש-ברוך-הוא מאריך אף ומחכה עד שישוב
 7 בתשובה. אך כאשר מדברים על כך, והדברים מתגלים
 8 בעולם הדיבור, עלול לצאת מזה³¹ קטרוג העלול
 9 לגרום נזק³².

ז.

הוראה נוספת: "הוי דן... לכף זכות"

10 הוראה נוספת הנלמדת מפירוש רש"י זה, היא:
 11 החרטה על הבריאה לא התבטאה בדיבור, כי
 12 "חשבתי מה לעשות על אשר עשיתים". כלומר, לא זו
 13 בלבד שהגזירה לא התבטאה בדיבור, אלא אפילו
 14 במחשבה לא היתה החלטה לאבד את האדם.
 15 מלכתחילה היתה רק מחשבה של חרטה, אך ללא

וראה שו"ע אדה"ז הל' שמירת גוף כו' ס"ב. ולהעיר מזה"ב רסד, סע"ב
 ואילך. היום יום ע' ק.
 (33) ולפי' הרא"ם כו' כן הוא הפשט בפרש"י (כנ"ל הערה 23).
 (34) בארוכה עדכ"ז ראה לקו"ש חלק יוד ע' 24 ואילך.
 (35) אבות פ"א מ"ה.

(31) יתרה מזה מצינו (לטוב) אפילו בנוגע להבנה והשגה ש"מורי
 ולה"ה (הה"מ) ה' נוהג כשנפלה לו איזה השגה ה' אומרה בפה אף
 שלא יבינו השומעים כ"כ.. בכדי להמשיך את ההשגה.. בזה העולם.. ע"ז
 שמדברה.. ממשיכה לעוה"ז הו"ס' לאו"ת סצ"ח).
 (32) וע"ד אל יפתח אדם פיו לשטן (כתובות ח, ב. ובחדא"ג סם).

אגרות קודש

ב"ה, א' מ"ח, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ח תשרי עם המצורף אליו. ומובנת הפליאה והתמי' שהוא
 מדוכא וכו', בה בשעה אשר השגחה העליונה זיכתו והצליחתו לעבוד בעבודת הקדש, עניני צעירי
 אגו"ח ובנקודה הפנימית הפצת המעינות חוצה. והרי ידוע פסק תורתנו כל המקבל עליו וכו'. ויהי רצון
 שבקרוב ממש יבשר טוב בטוב הנראה והנגלה, בכל הענינים אודותם כותב.

והרי נמצאים אנו למחרתו של חדש השביעי, שכשמו - כל ימי החדש בכלל זה, ודרשו רז"ל
 שמושבע הוא בכל טוב, והוא חדש הכללי - שנמשכים עניניו על כל השנה, ובלבד שתהינה התומ"צ,
 הצנור והכלים להמשכת וקבלת ברכות והשפעות השי"ת.

וק"ל.

בברכה לבשו"ט,

ותתן טרף לביתה, שטרף הוא רפ"ח ע"ה¹³ דהיינו בירור הניצוצין.

אך זהו מל' כמו שהיא באצ"י שמקבלת מז"א, שאין זה שייך לבירור הניצוצין שבבי"ע.

והוא כמו ההפרש בין ארץ לירושלים, שארץ דמפקא¹⁴ מזון, דהיינו שדה הוא מל' כמו שיורדת לבי"ע לברר¹⁵ הניצוצין שבשם, שבבירור הניצוצין יש טוב דהיינו האוכל, ויש רע דהיינו הפסולת, משא"כ ירושלם שנקראת¹⁶ הטובה הוא מל' כמו שהיא באצ"י ששם כולו טוב, וכמ"ש בלקוטי תורה בד"ה¹⁷ ואכלת ושבעת ע"ש. ובנין ירושלים הוא ע"י לימוד התורה דוקא כמ"ש¹⁸ בד"ה וכל בניך, והביאור בפ"י¹⁹ בוניך ע"ש. והיינו כי תורה היא כולה טובה, וממנה נעשה בנין ירושלם דמל' וכו'.

וזהו שיעקב בחי' ז"א את ו²⁰ שבשם, ובפרט תפארת דז"א שהוא בחי' יעקב, הי' יושב אהלים דלאה ורחל, שעסק בתורה, וזהו פי' הפשוט דיושב אהלים.

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד קפט

יצחק עסק בזריעת שדה - בירורי ניצוצין וכו', יעקב איש תם יושב אהלים - אהלי תורה, תורה שבכתב ותורה שבעל פה וכו'

יצחק עסק בזריעת שדה כמ"ש ויזרע יצחק בשנה ההיא כו', ויצחק הלך בשדה כמ"ש ויצא יצחק לשוח בשדה, והיינו לברר הניצוצין שנפלו, והיינו שיצחק עסק לברר הניצוצין בשדה שם ב"ן³, כי יצחק, הצחוק⁴ והתענוג, הוא מבירור הניצוצין.

ויצחק⁵ אהב את עשו, (שהי' איש⁶ שדה) כי ציד בפיו שהי' מביא לו לאכול ולשתות, והיינו שיצחק הי' רוצה ואהב בירור הניצוצין שבשדה.

הנה יעקב לא עסק בזריעת שדה, ולא הי' שייך לשדה, ויעקב עסק רק בתורה כמ"ש ויעקב איש תם יושב אהלים, אהלים⁷ לשון רבים, היינו אהל⁸ דתורה שבכתב ואהל דתורה שבעל פה.

והיינו האהלים רומזין על הנוקבין דלאה ורחל, כי אשה נק' אהל כמארז"ל⁹ ע"פ¹⁰ לכו לכו לאהליכם, וכידוע, והיינו ג"כ בחי' מל'.

אך אין זה כמו הבחי' דמל' שנק' שדה, שהוא מה שמל' נעשית מקור לבי"ע ומבררת הניצוצין שבשם כמ"ש¹²

(1) בראשית כו, יב.

(2) שם כד, סג.

(3) ראה אור התורה מארז"ל ענינים עמוד רמח ואילך.

(4) ראה תורה אור יז, ד ואילך. לקוטי שיחות חלק א' עמוד 130. חלק ג' עמוד 786. חלק כ' עמוד 342. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ד' עמוד רצז.

(5) בראשית כה, כח.

(6) שם פסוק כז.

(7) ראה בראשית רבה פרשה סג, י. ויעקב איש תם יושב אהלים, שני אהלים בית מדרשו של שם ובית מדרשו של עבר. ראה הערה 8. לעיל סימן קצט הערה 5.

(8) ראה אור התורה בראשית עמוד 290 וז"ל: יושב אהלים, עיין זח"ב קע"ה ב' חו"ג גם ע"י וז"א. ורש"י פי' שם ועבר והוא מהמד"ר. פי' שם י"ל תשב"כ ע"ד כל התורה שמתיו של הקב"ה וגם התורה שם הוי'. עבר נגד תשב"כ פ', (ועיין זח"ב ויקהל ד"ר ע"א ספר עילאה בינה תושב"כ, ספר תתאה מל' תושב"כ פ'. וכנגד זה ב' בהמ"ד בית מדרשו של שם בינה שנק' בית ראשון, ובית מדרשו של עבר מל' כו'). ע"ד והוא עבר לפנייהם, בעבור כבודי, איש אלקים קדוש עובר עלינו, ופי' בזח"ב תרומה קל"ג עובר היינו ההמשכה למטה, והמשכת וגילוי התורה זהו ע"י תשב"כ מל' פה כו'. וזהו על תורתך שלמדנו פי' תורתך כמו שהיא באצ"י שלמדתנו בבי"ע. וזהו עובר על המנעל, המסך שבין אצ"י לבי"ע ע"ש. וראה תורת חיים פרשת בראשית עמוד מה, ג. ע"ש.

(9) שבת פז, א.

(10) דברים ה, כז.

(11) ראה לעיל סימן קנב.

(12) משלי לא, טו.

(13) טר"ף בגי' רפ"ח עם הכולל. להעיר משיחות ש"פ וראו ה'תשנ"ב (תורת מנחם התוועדות ה'תשנ"ב ח"ב עמוד 132) וז"ל: "טרף" בגימטריא רפ"ח בתוספת א', שרומז על רפ"ח ניצוצים שנפלו בשבירת הכלים דתהו, שבירורם ועלייתם לקדושה היא ע"י המשכת וגילוי האל"ף, אלופו של עולם. ע"ש.

(14) ברכות מט, א.

(15) ראה תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ד' עמוד רלב.

(16) ברכות מח, ב.

(17) לקוטי תורה פרשת עקב טו, ג-ד) וז"ל: וענין הטובה זו בונה ירושלים. והנה צ"ל דהארץ הוא בחי' מל' וירושלים הוא ג"כ מל' דאצילות וא"כ לכאורה היינו הך... כי הנה ידוע דיש ב' בחי' מ"ן ומ"ד, המ"ן הוא מה שהמל' מבררת בבי"ע מק"נ שהוא בחי' יש ודבר נפרד להיות נכלל בבחי' ביטול והוא ביטול היש, ואח"כ נמשך מ"ד שהוא מבחי' שם מ"ה ביטול אמיתי לברר המ"ן עד שיוכלל באלקות ממש להיות בבחי' ביטול שבאצילות יחוד עליון איהו וחיהו וגרמוהי חד כמ"ש בביאור (תורה אור ג, ב) ע"פ כי כאשר השמים החדשים כו' ע"ש באריכות.

והנה כשהמל' יורדת ומתלבשת לברר ק"נ אזי נק' גם היא בשם עה"ד טו"ר לגבי ז"א שאינו יורד ומתלבש למטה, אבל אחר הבירור שביררה הטוב מן הרע ומעלה אותו בבחי' מ"ן באצילות ע"ז נאמר גמלתהו טוב ולא רע. וזהו ענין הטובה זו בונה ירושלים, כי הגם שהארץ הוא ג"כ בחי' מל' אך הוא בחי' ארץ דמפקא מזון לברר ק"נ כו' אבל ירושלים זהו בעלותה באצילות להעלות מ"ן קרבנות כו', וזהו בחי' הטובה דהיינו שכבר עלתה מהתלבשותה בעה"ד טו"ר כו'.

(18) לקוטי תורה פרשת ראה כט, ג ואילך.

(19) שם לא, א. ב.

(20) ראה לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד רמ וז"ל: "כי ו' מדות דז"א נרמזים באות ו' שבשם, הנה בפרט הוא בתפארת אות אמת בזהר ריש פרשת ויקרא*, מפני שהתפארת כולל כל הו' קצוות".

ראה תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשי"ז עמוד קיד ואילך.

(* ראה סה"מ תרס"ג עמוד נא. וש"נ.

(** מובא לעיל סימן מז הערה 5. וראה שם רשימות מכ"ק אדמו"ר ז"ע וזוברת קסט.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בראשית

בראשית א, ז – ויעש אלקים את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע ויהי כן

(תוכן: למה לא נאמר כי טוב ביום השני; ששת ימי בראשית כנגד שיתא אלפי שני, ומבאר כל יום כנגד אלף-וענינו)

על מה שלא נאמר בשני כי טוב רבו בדברי רבותינו ז"ל (בראשית רבה ד, ת) הדעות, ואשר יראה שעשו עיקר הוא – על כי לא נגמרה בו מלאכת המים, ועזר לנגדם הוא מה שבשלישי נאמר כי טוב שני פעמים, אחד בהגמר מלאכת המים ואחד בהגמר יתר מלאכת היום. אך הלא יקשה למה לא השלים מלאכת המים הוא יתברך בשני ואמר עלי כי טוב, ולא יאחר הדבר עד יום השלישי לאומרו בו זה פעמים.

ויתכן, כי הנה אין ספק כי ששת ימי בראשית הם רמז לשיתא אלפי שני דהוי עלמא, ויום השביעי אל עולם הבא שכולו שבת. נמצא יום הראשון רמז לאלף הראשון, שהיתה הארץ תהו ובהו וחשוך, רמז כי באלף ההוא היו רשעים מכעיסין ובאין, והיו ראויים [ש]יעלו המים על הארץ ויציפו הכל, ויהיו תהו ובהו, על דרך מאמרם ז"ל שכשהרשע דורך על הארץ היא מתרעשת (עי' רש"י בראשית ד, טו), שהוא אצלי על כי לא רקע הקב"ה הארץ על המים שלא כטבען, רק לשיעבדו את ה'. וכן אמרו (בראשית רבה ה, ה) כי מה שמי הים גבוהים מארץ הוא כי האלקים עשה שייראו מלפניו, בראות בני האדם כי על דרך נס מתקיימים, ואין צריך ליפרע מהם רק להניח הדבר אל הטבע וירדו המים על הארץ. וזהו וחשוך הרוגו על פני תהום להעלותו, ורוח אלקים הוא מדת הדין כבר היתה מרחפת על פני המים להציפן על הארץ, כאשר החל בדור אנוש שקרא למי הים וישפכם עד שלישי של עולם והי' גומר. אלא שבאלף ההוא וירא אלקים את האור כי טוב, הוא צדיק אחד שהוא חנוך, ויבדל אלקים כו', כי הבדילו והעלהו מעל לרקיע, ועל ידי כן ריחם על עולמו וירא אלקים כי טוב.

והיום השני הוא רמז לאלף השני, והוא כי הנה שני פעמים עשה הוא יתברך דברים גדולים ומפורסמים על ידי המים, אחד באלף השני והוא מבול המים שהי' בשנת אלף ותרגו"ו שנה, שנית באלף השלישי הוא ענין קריעת ים סוף. והוא ענין המבול – שנתחברו מים תחתונים של מעינות תהום עם מים עליונים, כי ארובות השמים נפתחו, עד שריחם הוא יתברך ויבדל ביניהם ויסכרו מעינות תהום ויכלא הגשם מן השמים – נרמז ביום שני באומרו ויהי מבדיל בין מים למים ויבדל בין המים כו', שהוא רמז אל מה שהי' באלף השני. וענין קריעת ים סוף – שהי' באלף השלישי שנצבו מים כמו נד ונראית היבשה – נרמז ביום השלישי יקונו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה. ועל כן למה שענין מעשה המים שבשני היתה צרה גדולה מאד, שאף שרחם ה' על עולמו בהשאר נח, לא יבצר מהיותה רעה רבה, על כן לא נאמר בו כי טוב. אך

מעשה המים שבשלישי שהוא רמז אל קריעת ים סוף שהי' טוב מאד, נאמר בו כי טוב. והיות ענין יקונו המים כו' בשני, הי' בלתי אפשר, כי איך ירמוז בשני מה שהי' עתיד להיות באלף השלישי, על כן לא נגמרה בו מלאכת הים, ולא נאמר בו כי טוב עד השלישי.

והנה ביום השלישי הוציאה הארץ עץ עושה פרי, שהוא היותר מתקבל מאמר ר' פנחס במדרש (פרשה ה, ט) כשהוסיפה על הצווי, כי הקב"ה אמר עץ עושה פרי, כי העץ פרי בלבד הי' עושה פרי, אך לא אילני סרק, והיא הוסיפה ותוצא עץ עושה פרי, שבלי היות עץ פרי הי' עושה פרי. כן בשלהי אלף שלישי נבנה בית ראשון כמפורש בגמרא, כי אז הזהב שבו הי' עושה פירות, כמו שאמרו רז"ל (ירושלמי יומא פ"ד ה"ב) מזהב פרוים (דברי הימים ב, ג) ומגפן הזהב שהיתה עושה פירות תדיר חוץ מטבען. והוא מעין מה שביום השלישי אפילו אילני סרק עשו פירות. וגם לאומר שעברה על הצווי, כי הקב"ה אמר עץ פרי עושה פרי. שהעץ עצמה יהי' נאכל, והיא לא עשתה רק עץ עושה פרי. יהי' הרמז אל גפני הזהב, שהגפן הי' מין בלתי עושה פרי, ושם הצמיחה ויעשה פרי על איכות המקום.

וביום הרביעי נתלו המאורות ויאמר אלקים יהי מאורות ברקיע השמים, הוא רמז כי באלף הרביעי נבנה בית שני, ומארת כתיב חסר, על הדברים שחסרו ממנו. ואמר שעם שלא נדמה אל הראשון, לא נעדר ממנו התחברותו אל המקדש של מעלה כאשר הי' בראשון. וזהו את המאור הגדול הוא בית המקדש שלמעלה, ואת המאור הקטן שלמטה. וכאשר במאורות הי' קטרוג, כן בנין בית שני הי' על ידי קטרוג מהאומות כנודע, ועל כן נכתב מארת חסר על חסרונו ועל קטרוגו כמדובר.

או יאמר כי באלף הרביעי נמצאו יחד שני מארת, האחד שנבנה בסוף השלישי ורוב מציאותו ברביעי, והבית השני שנבנה ברביעי וכתב מארת על מה שנחסר בשני.

וביום החמישי נבראו התנינים הגדולים, כנגד המלכים אשר גזרו שמדות והרג רב מהרוגי מלכות באלף החמישי.

וגם בתחלת הששי הצרו את ישראל, וזהו רמז בהמה ורמש שבתחלת יום הששי. ואחרי כן בששי עצמו נעשה אדם, רמז לבן דוד הבא באלף הששי הוא אדם עצמו כנודע, כי על כן נתן לדוד שבעים שנה משני חייו, כי הוא הוא, וגם הוא משיחנו הבא באלף הששי. וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ בכל האומות, כנרמז באומרו וירדו בדת הים וכו'. ויצדק לפי זה אומרו, וירדו לשון רבים, על כי הרמז לעתיד הוא לכל ישראל. וגם לא נזכר עתה עון אדם עם היותו בששי, למה שלא יספר עתה אלא מה שהם רמזו אל הברכה העתידה במלך משיחנו הנרמז באדם, כי אם אחר סיפור מעלות שבעת הימים.

ואחר יום הששי בא שבת רמז אל המנוחה שבאלף השביעי.

אלשיך

♦ יום ראשון כ"א תשרי ♦

לג (א) וזאת הברכה אשר ברח משה איש האלהים את בני ישראל לפני מותו:
א ודא ברקתא די בריך משה נביא דיי זת
בני ישראל קדם מותה:

כ"א וזאת הברכה • לפני מותו. (ספרי) סמוך למיתתו שאם לא עכשו, אימתי?.

(ב) ויאמר יהוה מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבכת קדש מימינו אש דת למו:
ב ויאמר יי מסיני אתגלי וזהור יקרה משעיר
אתחזי לנא אתגלי בגברתה מטורא דפארן
ועמה רבכת קדישין כתב מיניה מגו אשתא
אורייתא יחב לנא:

כ"א ויאמר ה' מסיני בא • פתח תחלה בשבחו של מקום, ואחר-כך פתח בצרכיהם של ישראל, ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות לישראל. וכל זה דרך רצוי הוא, כלומר כדאי הם אלו שתחול עליהם ברכה. מסיני בא • יצא לקראתם כשבאו להתיצב בתחתית ההר, כחזקתן היוצא להקביל פני כלה, שנאמר: (שמות יט) "לקראת האלהים", למדנו שיצא כנגדם. וזרח משעיר למו • שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה, ולא רצו. הופיע • להם. מהר פארן • שהלך שם ופתח לבני ישמעאל שיקבלוהו, ולא רצו. ואתה • לישראל (שם). מרבכת קדש • ועמו מקצת רבבות מלאכי קדש ולא כלם, ולא רבם, ולא כדרך בשר ודם שמראה כל כבוד עשור ותפארתו ביום חפתו. אש דת • שהיתה כתובה מאז לפניו באש שחורה על גבי אש לבנה, נתן להם בלוחות כתב יד ימינו. דבר אחר: "אש דת", כתרגומו, שנתנה להם מתוך האש.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יד פרשת וזאת הברכה שמחת תורה)

בתחלת פרשת ברכה מדובר בלוחות הראשונות: "הו' מסיני בא גו", ועל זה נאמר "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", מורשה לשון ירושה, היינו שניתנה ובה בירושה, בדרך ממילא ולא על ידי עבודה ויגיעה. והסיום דפרשת וזאת הברכה (שהכל הולך אחר החתום) הוא "לעיני כל ישראל", שקאי על שבירת הלוחות, שנסאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, והספימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר אשר שברת ישר כחך ששברת", שבזה מרמז עילויים של הלוחות האחרונות לגבי לוחות הראשונות (שלבן אמר לו ישר כחך ששברת), כי דוקא על ידי שנסאו לבו לשבור את הלוחות לעיני כל ישראל, פעל בכל ישראל (גם באלו שלא חטאו בעגל) עבודת התשובה - עבודה כח עצמו. וכאשר נתקבלה תשובתם במילואה, אז נתן להם הקב"ה את הלוחות השניות, שבזה הראה לעין כל שהוא יתברך קבל תשובתם ונתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם ונתן להם לוחות שניות, הינו שגם בתורה תהיה העבודה ויגיעה - למוד התורה כח עצמו.

וכאשר באים לשמיני עצרת לאחר ז' ימי הספות, הזמן שכל ההמשכות נקלטות בפנימיות, וגם בחינת התורה שנתנה בלוחות השניות, הרי אז באה השמחה האמתית והשלימה בלמוד האדם בתורה כח עצמו. ולכן לאחר סיום התורה "לעיני כל ישראל", מתחילין לקרות תכף "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", כי על ידי עבודת האדם בלמוד התורה כח עצמו (ועל דרך זה - בעבודת הבעל-תשובה שהיא כח עצמו ובחינת התחדשות ממש) נעשה שתף להקב"ה במעשה בראשית שהוא מוסיף ומשפיע כפככול במעשה בראשית - כי שתפות בשלימותה היא כששניהם שתפים שוים לגמרי. ולכן הצדיק שעבודתו היא רק לגלות מהכח אל הפעל (הן הכחות שלו, והן בדינה שעושה בעולם) אין ה"שתפות" בשלימותה - שהרי הקב"ה בורא ומהנה מאן; אבל כשעבודתו היא כח עצמו, הבעל-תשובה שעבודתו היא התחדשות ממש בבריאה, כנ"ל, ועד שעושה מדבר הפכי דבר הרצוי - מעולם דלא "הנין ליה" (להקב"ה) עושה עולם ד"הנין ליה", על-ידי-זה נעשה דומה לבורא - שתף בשלימות להקב"ה, ובורא שמים וארץ ח"דשים" שנגש בהם ש"ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה", ומסייעין להאדם למלאות שליחותו ועבודתו בעולם.

(ג) אַף חֵבב עַמּוּם כָּל־קִדְשׁוֹ בְיַדְךָ וְהֵם תָּבוּ לְרַגְלְךָ
 יִשְׂרָאֵל מְדַבְּרֵיךָ:
 גאף חבבנון לשבטשא כל קדישוהי בית
 ישראל בגבורא אפקנון ממצרים ואנון
 מדברין תחות ענגד נטלין על מימך:

כ"ט - אף חבב עמים • גם חבה יתרה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי 'עם', שהרי בנימין לבדו היה עתיד להולד כשאמר הקדוש-ברוך-הוא ליעקב: (בראשית לה) "גוי וקהל גוים יהיה ממך". כל-קדשו בידך • נפשות הצדיקים גנוזות אתו, כענין שנאמר: (ש"א כח) "והיתה נפש אדני צרוּרה בצרור החיים את ה' אלהיך". והם תבו לרגלך • והם ראויים לכך, שהרי תבו עצמן לתוך תחתית הדר לרגלך, כפיני. תבו לשון פעלו, התכוו לתוך מרגלותיך. ישא מדברתיך • נשאו עליהם על תורתך. מדברתיך • המ"ם בו קרוב ליסוד, כמו: (במדבר ז) "וישמע את הקול מדבר אליו", (יחזקאל ב) "ואשמע את מדבר אלי", כמו 'מתדבר אלי', אף זה "מדברתיך", מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם. טיש פורפוליר"ש בלע"ז (שיינע אנטעררעדנוגען). ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דבריך, והמ"ם בו שמוש, משמשת לשון מן. דבר אחר: "אף חבב עמים", אף בשעת חבתן של האמות שהראית להם פנים שחוקות, ואתה שומרם. והם תבו לרגלך • והם מתמצעים ומתפנסים לתחת צלך. ישא מדברתיך • מקבלים גזרותיך ודתותיך בשמחה, ואלה דבריהם.

(ד) תוֹרָה צִוְּהָ לָנוּ מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב:
 דאורייתא יחב לנא משה מסרה ירפא
 לכנשת יעקב:

כ"י - תורה • אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחינוה ולא נעזבנה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ליל שמחת תורה תשל"ג, תשל"א)

התורה היא "מימינו אש דת למו". ונאמר בספרי: "מה אש - כל המשמש בו עושה בגופו רשם, אף בני אדם שעמלים בו ניפרים הם בין הבריות, כך תלמידי חכמים נפרים בהילוכם ובדבורם ובעטיפתם בשוק" (וכפי שמפרש הרמב"ם את הפסוקים שבקף).

אף, לכאורה, מתעוררת השאלה מצד שני: אצל תלמידי חכמים, שהתחלת למוד התורה שוב היא אצלם באופן חדש לגמרי, מובן, שנגרמת התחדשות ותוספת הנפרת "בהילוכם ובדבורם..." , אבל אצל יהודים שאינם תלמידי חכמים, מהו החדוש שיש לתורתם בשמחת תורה עד-כדי-כך שהוא משפיע על כל עניניהם, כדלעיל, עד אשר הם שמחים כל כך ומברכים ברכת שהחנינו?

על כך מסביר בפרשתנו: "תורה צוה לנו משה מן-שמים..." - התורה היא ירשה לכל יהודי, וההלכה לגבי ירשה היא שאין חשיבות לגיל, למעמד ולמצב של היורש - התורה מועברת לכל יהודי בירשה.

ולפיכך, כאשר יש התחדשות ונוסף אור בתורה - בשמחת תורה, חלה אצל כל יהודי התחדשות ותוספת בהתנהגותו ובחיותו על-פי התורה.

ולכן עקר השמחה בשמחת תורה מתבטאת דוקא בהקפות - לא על-ידי קריאה ולמוד בתורה, אלא דוקא על-ידי תנועות ופעולות מעשיות של ויקוד עם התורה עצמה - פי עקר השמחה בשמחת תורה איננה כל-כך על הבנתה, אלא בעקר על כך שהתורה היא "שהחנינו" - מחיה אותנו בכל ענינינו, עד לעשיה בפעל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמוד 229 ואל"ך - מתוך 'לקראת שבת')

וזוהו תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, שהתורה היא מארסה לישראל, הינו שישראל הם משפיעים בתורה. ועל זה נאמר מורשה קהלת יעקב, הינו, שענין זה שהנשמות הם משפיעים בתורה הוא לא רק בבחינת ישראל, אלא גם בבחינת יעקב, יו"ד עקב. דהנה, ישראל הוא בחינת לי ראש, אותיות אשר, דאשר פרושו תענוג, והוא בחינת טהורה היא, שזהו כפי שהנשמות משרשות בבחינת התענוג. ובבחינה זו פשיטא שהנשמות הם משפיעים בתורה. וזהו גם מה שאומרים אשר קדשנו במצותיו, דמצד בחינת אשר שהוא התענוג, נעשה קדשנו במצותיו, הינו שנשמות ישראל הם הם העושים את המצוות, וזהו מה שכתוב וזכרתם את כל מצוות ה', ואחר כך כתיב ועשיתם את כל מצוותי, הינו שישראל עושים מבחינת מצוות ה' שיהיו מצוותי, והוא על-דרך הנ"ל שנשמות ישראל מחברים את התורה שלמעלה

שיעור יומי ליום ראשון כ"א תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וזאת הברכה עג

בהקב"ה ממש. וכל זה הוא בבחינת ישראל. אמנם, התורה היא מורשה קהלת יעקב, הינו, שגם הנשמות דבחינת יעקב, יו"ד יעקב, שזהו כפי שהנשמה ירדה למטה, הנה גם נשמות דבחינת יעקב הם משפיעים בתורה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כס עמוד 229 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

משמעות לשון 'אחזניה' – בתורה

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:

אחזניה ולא נעזבנה (לג, ד. ובפירוש רש"י)

צריך להבין, מהו הלשון אחיזה שפרש רש"י לגבי התורה, דלכאורה מתאים יותר לכתב לשון שמיעה, למוד, וכיוצא בזה, וכפי שכתבה התורה עצמה בפסוקים שלפנינו? גם צריך להבין השיכות בין "מורשה" – שהתורה היא ירושה, לזה שאחזניה ולא נעזבנה, הרי גם אם התורה נתנה במתנה וכיוצא בזה, שיהי (לכאורה) לומר אחזניה ולא נעזבנה? ויש לומר שלשון אחזניה כאן אין משמעו אחיזה אלא אחוזה, שהתורה היא אחוזהם וירשתם של ישראל. דכמו שבשדה אחוזה אפילו פשהבעלים מוכרים אותה, חוזרת להם ביוכל "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו" דמכין ששדה זו היא אחוזהם, לכן קשורה אליהם בכל מצב.

כמו כן התורה היא אחוזהם של ישראל, וקשורה איתם בקשר תמידי, דגם פשנמצאים בין האמות, התורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירושה ואחזניה של ישראל. דזה שבני ישראל קשורים לתורה בכל מצב בו יהיו (ואפילו בזמן שבני ישראל נמסרו בידי אמות העולם), נובע מכך שהתורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירושה ואחזניה של ישראל.

ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד
היהוה בישראל מלכא באתפנשות רישי עמא פחדא שבטיא דישראל:

כ"ט ~ ויהי • הקדוש-ברוך-הוא. בישרון מלך • תמיד על מלכותו עליהם. בהתאסף • בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם. ראשי • כמו (שמות ל) "כי תשא את ראש", ראויין אלו שאברכם. דבר אחר: "בהתאסף", בהתאספם יחד, באגדה אחת ושלום ביניהם - הוא מלכם, ולא פשיש מחלקת ביניהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת ליל שמחת תורה, תשל"ד)

"ויהי בישרון מלך, בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", שבזה בנינו: "ויהי בישרון מלך", הוא בחינת תמליכוני עליכם, המושכת בחינת מלכותו יתברך; ו"בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", הוא "שכולם מתאספים יחד להיות לאחדים כאחד" ואין בהם התחלקות דראש ורגל.

וב' ענינים אלו תלויים זה בזה, כי בעבודה זו ד'תמליכוני עליכם' שוים כל ישראל: מכין ד'תמליכוני עליכם' נעשה על-ידי ביטול וקבלת עול מלכות שמים, הרי אם ישנו בזה חילוק בין הסוגים ד'ראשיכם' גו' שואב מיימד' - אין זה ביטול גמור וקבלת עול מלכות שמים שלמה.

וכדוגמת הקתרת מלך בשר-ודם, שהיא על-ידי ביטול העם, בשלמות הביטול, בעת ההקתרה, שוים בביטול זה שר גדול ואיש פשוט. ואם ירגיש השר את מציאותו, יהיה חסר בביטולו למלך. וההבדלה בין שר ואיש פשוט באה רק לאחרית שפבר נעשה מלך וגוזר גזרות, שאז ישנם חילוקים באופן קיום הגזרות (אבל לא בעת ההקתרה).

ויהי ראובן ואל-ימת ויהי מתיו מספר: ס
ויהי ראובן לחיי עלמא ומומא תננא לא מות ויקבלון בניה אחסנתהון במנהון:

כ"ט ~ ויהי ראובן • בעולם הזה. ואל-ימת • לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלחה. ויהי מתיו מספר • נמנין במנין שאר אחיו, דגמא היא זו פעננין שגאמר: (בראשית לה) "וישכב את בלחה, ויהיו בני יעקב שנים עשר", שלא יצא מן המנין.

וזאת ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה
ואל-עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה: פ
זוהא ליהודה ואמר קבל יי צלותה דיהודה במפקה (באנתא) לקרבא ולעמה תתיבנה לשלם ידוהי ועבדן לה פריענותא מסנאוהי וסעיד מבעלי דכבוהי הוי לה:

כ"ט ~ וזאת ליהודה • סמך יהודה לראובן, מפני ששניהם הודו על קלקול שבכדם, שגאמר: (איוב טו)

“אֲשֶׁר חָכְמִים יַגִּידוּ וְגוֹ', לָהֶם לְבָדָם וְגוֹ' וְלֹא עֵבֶר זָר בְּתוֹכָם”. (ב"ק צב) יַעֲזֹד פִּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁכָּל מ' שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, הָיוּ עֲצָמוֹת הַיְהוּדָה מִתְגַּלְגְּלִין בְּאֶרֶץ מִפְּנֵי נְדוּי שֶׁקָּבַל עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית מו) “וַיַּחְטֹאֲתֵי לְאָבִי כָּל הַיָּמִים”, אָמַר מֹשֶׁה: ‘מִי גֵרָם לְרֵאוּבֵן שְׂיֹדֶה? הַיְהוּדָה וְכוּ'”. שִׁמְעַה ה' קוֹל יְהוּדָה • תְּפַלֵּת דָּוִד, וּשְׁלֹמֹה, וְאַסָּא מִפְּנֵי הַכּוֹשִׁים, וְיִהוֹשֻׁפֵט מִפְּנֵי הָעַמּוֹנִים וְחִזְקִיָּה מִפְּנֵי סַנְחֲרִיב. וְאַל-עֲמוּ תִבְיָאוּנוּ • לְשִׁלּוֹם מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה (ספרים אחרים: מן המלחמה) • יָדְיוּ רַב לֹו • יָרִיבוּ וְיִבּוּ וְיִנְקְמוּ נִקְמָתוֹ. וְעֲזֹר מִצְרַיִם תִּהְיֶה • עַל יְהוֹשֻׁפֵט הַתְּפִלָּל, עַל מִלְחַמַת רְמוֹת גִּלְעָד: (דה"ב יח) “וַיִּזְעַק יְהוֹשֻׁפֵט, וְהָ עֲזָרוֹ”. דְּבַר אַחֵר: “שִׁמְעַה ה' קוֹל יְהוּדָה”, כַּאֲן רְמַז בְּרָכָה לְשִׁמְעוֹן מִתּוֹךְ בְּרִכּוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה. וְאַף כְּשִׁחֲלָקוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נִטַּל שִׁמְעוֹן מִתּוֹךְ גּוֹרְלוֹ שֶׁל יְהוּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (יהושע יט) “מִחֲבַל בְּנֵי יְהוּדָה נִחַלַת בְּנֵי שִׁמְעוֹן”. וְיִמְכְּרֵנוּ מִה לֹא יִחַד לוֹ בְּרָכָה בְּפָנֵי עַמּוֹנוּ?

שְׁהָיָה בְּלִבּוֹ עָלָיו עַל מַה שֶׁעָשָׂה בְּשֵׁטִים, כִּף כְּתוּב בְּאַגְדַת תְּהִלִּים (מזמור צ.י).

♦ יום שני כ"ב תשרי ♦

ח וּלְלוֹי אָמַר תְּמִיָּה וְאוּרִיָּה אֲלֻבְשָׁתָא לְגַבְר דְּאַשְׁתִּיכַח חֲסִידָא קְדָמָךְ דִּי נְסִיתוּהִי בְּנִסְתָּא וְהָיָה שְׁלִים כְּתַנְתּוּהִי עַל מִי מִצִּוְתָא וְאַשְׁתִּיכַח מִהֵימֵן:

(ח) וּלְלוֹי אָמַר תְּמִיָּה וְאוּרִיָּה לְאִישׁ חֲסִידָךְ אֲשֶׁר נְסִיתוֹ בְּמִפְּהַ תְּרִיבֵהוּ עַל-מֵי מְרִיבָה:

כ"ט • וּלְלוֹי אָמַר • וְעַל לוֹי אָמַר. תְּמִיָּה וְאוּרִיָּה • כְּלַפֵּי שְׂכִינָה הוּא מְדַבֵּר. אֲשֶׁר נְסִיתוֹ בְּמִפְּהַ • שֶׁלֹא נִתְלוּנְנוּ עִם שְׂאֵר הַמְּלִינִים. תְּרִיבֵהוּ וְגוֹ' • כְּתַרְגּוּמוֹ. דְּבַר אַחֵר: “תְּרִיבֵהוּ עַל מִי מְרִיבָה”, נִסְתַּקְפֶּתָ לֹו לְבַא בְּעֲלִילָה, אִם מֹשֶׁה אָמַר: (במדבר ט) “שִׁמְעוּ נָא הַמּוֹרִים”, אַהֲרֹן וּמִרְיָם מַה עָשׂוּ? •

ט דַּעַל אַבּוּהִי וְעַל אִמָּה לֹא רַחֵם כִּד חֲבּוּ מִן דִּינָא וְאַפִּי אַחּוּהִי וּבְנֵהִי לֹא נְסִיב אַרִי נְטָרוּ מִשְׁרַת מִימְרָךְ וְיִקְנִמָךְ לֹא אֲשִׁנִּי:

(ט) הָאֵמֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו וְאַתְּ-אַחִיו לֹא תִפְיֹר וְאַתְּ-בְּנֵי לֹא יָדַע כִּי שִׁמְרוּ אִמְרַתְךָ וּבְרִיתְךָ וְנִצְרוּ:

כ"ט • הָאֵמֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו • כְּשִׁחֲטָאוּ בְּעַגְל וְאַמְרַתִּי: (שמות לב) “מִי לֵה' אֵלֵי”, נֶאֱסָפוּ אֵלַי כָּל בְּנֵי לוֹי, וְצִוִּיתִים לְהַרְג אֶת אָבִיו אִמּוֹ וְהוּא מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ אֶת אַחִיו מֵאִמּוֹ, אוֹ אֶת בֶּן בֵּתוֹ, וְכֵן עָשׂוּ. וְאִי אֶפְשֶׁר לְפָרֵשׁ אָבִיו מִמֶּשׁ, וְאַחִיו מֵאָבִיו, וְכֵן בְּנֵי מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי לוֹיִים הֵם וּמִשְׁכַּט לוֹי לֹא חָטָא אַחַד מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) “כָּל בְּנֵי לוֹי”. כִּי שִׁמְרוּ אִמְרַתְךָ • לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אַחֵרִים. וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ • בְּרִית מִלָּה, שְׂאוֹתָם שֶׁנִּלְדוּ בְּמִדְבָּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא מָלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִיץ וּמִלִּין אֶת בְּנֵיהֶם (ספרים אחרים: אוֹתָם שֶׁנִּלְדוּ בְּמִדְבָּר, שִׁיִּשְׂרָאֵל לֹא מָלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִיץ) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 39)

נֶאֱסָפוּ אֵלַי כָּל בְּנֵי לוֹי וְצִוִּיתִים לְהַרְג . . וְכֵן עָשׂוּ (רש"י לג, ט) רַש"י כְּתַב בְּפִרְשַׁת תְּשָׂא (לב, כט) שֶׁהַכֹּהֲנִים זָכוּ לְכַהֲנָה מִפְּנֵי שֶׁהֵעֲנִישׁוּ אֶת עוֹבְדֵי הָעַגְל. וְלִכְאוּרָה, עַל פִּי זֶה הָרִי זֶה צְרִיף לְהִיּוֹת כְּכֹל שֶׁבֵט לוֹי, לֹא דוֹקָא כְּהֵנִים. וְרַאָה רַש"י בְּמִדְבָּר ג, יב (וְהַלּוֹיִם, שֶׁלֹא עָבְדוּ עֲבוֹדַת אֱלֹהִים, נִבְחָרוּ תַחְתֵּיהֶם) וְדַבְּרִים י, ח (וּטְעִיתִם בְּעַגְל, וּבְנֵי לוֹי לֹא טָעוּ), שֶׁפָּרַשׁ עַל הַלּוֹיִם. אָבֵל בְּשִׁנְיָהם פִּרַשׁ הַטַּעַם דָּלָא טַעוּ בְּעַגְל, וְלֹא שֶׁהֲרִגוּ. וְאִין כַּאֲן מְקוּמוֹ.

י כְּשֶׁרִינֵי אֵלַיִן דִּילְפִּנֵי דִינִיךָ לְיַעֲקֹב וְאוּרִיָּה לְיִשְׂרָאֵל שְׁוֹנֵן קְטָרַת בּוּסְמִין קְדָמָךְ וְגַמִּיר לְרַעְוָא עַל מְדַבְּחָךְ:

(י) וְיָרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרַתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יְשִׁימוּ קְטוֹרֶה בְּאַפְךָ וְכָלִיל עַל-מִזְבְּחָךְ: כ"ט • יָרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ • רְאוּיִין אֵלּוּ לְכַךְ. וְכָלִיל • עוֹלָה.

יא כִּרְךָ יִי נִכְסוּהִי וְרַבְּנֵי יְרוּהִי תִקְבַּל בְּרַעְוָא תְּבַר חַרְצָא דְסַנְאֹוּהִי וּדְבַעֲלִי דְכַבּוּהִי דְלָא יְקוּמוּן:

(יא) כִּרְךָ יְהוּה חִילּוֹ וּפַעַל יָדְיוֹ תִרְצָה מִחֵץ מִתְנַיִם קָמְיוֹ וּמִשְׁנֵאָיו מִן-יְקוּמוּן: ם

י"א • מִחֵץ מִתְּנִיִּים קָמְיוֹ • מִחֵץ קָמְיוֹ מִפֶּת מִתְּנִיִּים, כַּעֲנֵן שְׁנֵאָמַר: (תהלים טו) "וּמִתְּנִיִּים תְּמִיד הַמַּעַד", וְעַל הַמַּעוֹרְרִין עַל הַפְּהִיחָה אָמַר בֶּן. דָּבָר אַחֵר: רָאָה שְׁעֵתֵי־יָדַיִן חֲשֹׁמוֹנָאֵי וּבְנֵיו לְהִלָּחֵם עִם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְהַתְּפִלָּה עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁהֵיוּ מוֹעֲטִים: "בְּגֵי חֲשֹׁמוֹנָאֵי וְאֶלְעֶזֶר כְּנָגֵד כְּפִמָּה רַבְבוֹת. לְכֹךָ נֹאמַר: "בְּרַךְ ה' חִילוֹ וּפַעַל יָדָיו תִּרְצֶה". וּמִשְׁנָאֵיו מִן־יְקוּמוֹן • מִחֵץ קָמְיוֹ וּמִשְׁנָאֵיו מֵהֵיחֵת לְהֵם תְּקוּמָה.

(יב) לְבַנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבֵטַח עֲלָיו חַפָּף
עֲלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן: ׀
יב לְבַנְיָמִן אָמַר רַחֵמָא דִּי יִשְׂרָאֵל לְרַחֲמֵן
עֲלוּהִי יְהִי מְגֹן עֲלוּהִי כָּל יוֹמָא וּבְאַרְעֵיהּ
תִּשְׁרִי שְׂכֵנְתָא:

י"ג • לְבַנְיָמִן אָמַר • לְפִי שֶׁבִרְפַת לוי בַּעֲבוּדַת הַקְּרָבָנוֹת וְשָׁל בְּנֵימִין בְּבָנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחִלְקוֹ, סִמְכָן זֶה לְזֶה, וְסִמְכָן יוֹסֵף אַחֲרָיו שָׂאֵף הוּא מִשְׁכֵּן שִׁילָה הִיָּה בְּנוֵי בְּחִלְקוֹ, שְׁנֵאָמַר: (שם ע"ה) "וַיִּמָּאֵס בְּאַהֲלֵ יוֹסֵף וְגוֹ", וּלְפִי שֶׁבֵּית עוֹלָמִים חִבִּיב מִשִּׁילָה, לְכֹךָ הַקָּדִים בְּנֵימִין לְיוֹסֵף. חַפָּף עֲלָיו • מְכַסֶּה אוֹתוֹ וּמְגֵן עֲלָיו. כָּל־הַיּוֹם • לְעוֹלָם. מִשְׁנִבְחָהּ יְרוּשָׁלַיִם, לֹא שָׁרְתָהּ שְׂכִינָהּ בְּמִקוֹם אַחֵר. וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן • בְּגִבְהַת אֶרֶץ הַיָּדֵה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּנוֵי, אֲלֵא שְׁנֵמוֹךְ כ"ג אָמָה מְעִין עֵיטָם, וְשֵׁם הִיָּה דַעְתוֹ שֶׁל דָּוִד לְבַנְתוֹ, כְּדֹאִיתָא בְּשִׁחִיטַת קֳדָשִׁים: 'אֲמַרְי נַחְתִּי בִּיהּ פּוֹרְתָא', מִשּׁוּם דְּכַתִּיב: "וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן", אֵין לָךְ נָאָה בְּשׁוּר יוֹתֵר מִכְּתָפָיו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 146)

אֲמַרְי, נַחְתִּי בִּיהּ פּוֹרְתָא (רש"י לג, יב) בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָמַר לְהָאִיר אוֹר אֲלֵקֵי לְכָל הָעוֹלָם, עַד לְחִלְקוֹ הַכִּי נִמּוּךְ. לְכֹן לֹא הִיָּה גְבוּהַת לְגַמְרֵי מִן הָעוֹלָם, כִּי אֵז הִיָּה נִעְלָה מִכְּדֵי שִׁינְכַל לְהָאִיר לְכָל הָעוֹלָם; אֲלֵא נַחְתִּי בִּיהּ פּוֹרְתָא, וְאֵז הוּא שִׁינְךָ וְקָרוֹב לְעוֹלָם. וְהוּא הִדִּין לְמִקְדָּשׁ הַפְּרָטִי שֶׁבְּתוֹךְ כָּל יְהוּדֵי: כַּשֶּׁנֶּפֶשׁ הָאֲלֵקִית שָׁבוּ אֵינָה בְּבַחֲבִינַת הַתְּנַשְׂאוֹת וְהַבְּדִלָּה מִנַּפְשׁוֹ הַבְּהִמִּית, גּוֹפוֹ, וְחִלְקוֹ בְּעוֹלָם, אֲלֵא הִיא מִתְּעַסְקַת אִתָּם וּמִתְּלַבֶּשֶׁת בָּהֶם, כְּדֵי לְבָרְרָם וּלְזַכְּכֵם – נַעֲשִׂים כְּלָם מִשְׁכֵּן וּמִקְדָּשׁ לְהַשְׂרָאת הַשְּׂכִינָה.

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים **עטרת מרים**

נְרִיָּהּ בְּכֻלּוֹת שְׁלֹמָה לְהַתְּפַלֵּל אֱלֹהֵיהֶּה אֵת כָּל־הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָהּ לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר לֹא־נִפְּלֵל לֹא נִחְסַר דְּבַר אֶחָד מִכָּל דְּבָרֵי הַפְּטוּב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עֶבְדוֹ: נְרִיָּהּ בְּכֻלּוֹת שְׁלֹמָה לְהַתְּפַלֵּל אֱלֹהֵיהֶּה אֵת כָּל־הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָהּ לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר לֹא־נִפְּלֵל לֹא נִחְסַר דְּבַר אֶחָד מִכָּל דְּבָרֵי הַפְּטוּב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עֶבְדוֹ:

נְרִיָּהּ בְּכֻלּוֹת שְׁלֹמָה לְהַתְּפַלֵּל אֱלֹהֵיהֶּה אֵת כָּל־הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָהּ לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר לֹא־נִפְּלֵל לֹא נִחְסַר דְּבַר אֶחָד מִכָּל דְּבָרֵי הַפְּטוּב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עֶבְדוֹ: נְרִיָּהּ בְּכֻלּוֹת שְׁלֹמָה לְהַתְּפַלֵּל אֱלֹהֵיהֶּה אֵת כָּל־הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָהּ לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר לֹא־נִפְּלֵל לֹא נִחְסַר דְּבַר אֶחָד מִכָּל דְּבָרֵי הַפְּטוּב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עֶבְדוֹ:

נְרִיָּהּ בְּכֻלּוֹת שְׁלֹמָה לְהַתְּפַלֵּל אֱלֹהֵיהֶּה אֵת כָּל־הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָהּ לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר לֹא־נִפְּלֵל לֹא נִחְסַר דְּבַר אֶחָד מִכָּל דְּבָרֵי הַפְּטוּב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עֶבְדוֹ: נְרִיָּהּ בְּכֻלּוֹת שְׁלֹמָה לְהַתְּפַלֵּל אֱלֹהֵיהֶּה אֵת כָּל־הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָהּ לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר לֹא־נִפְּלֵל לֹא נִחְסַר דְּבַר אֶחָד מִכָּל דְּבָרֵי הַפְּטוּב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עֶבְדוֹ:

עטרת מרים

הרבור מצוי להם ללכת בכל־דרךיו ולשמור מצותיו וחקיו ומשפטיו אשר צוה את־אבותינו: גם ויהיו דברי אלה האמורים למעלה אשר התחננתי לפני יהוה קרבים אל־יהוה אלהינו יומם ולילה לעשות משפט עבדו דבר הנצרך לו ומשפט עמו ישראל לתבוע עלבונם מיד

עטרת מרים

הרצפה היא את־העלה ואת־המנחה ואת חלבי השלמים כִּי־מזבח הנחשת אשר עשה שלמה והיה רק מזופה נחשת אבל מחתיו היו אבנים שלמות אשר לפני יהוה והיה עשרים על עשרים אפה קטן מהכיל מלחחוק את־העלה ואת־המנחה ואת חלבי השלמים: מה ויעש שלמה בעת־היא את־החג

הנופת הבית וכל־ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת בצפונה של ארץ ישראל עד־נחל מצרים בדרומה לפני יהוה אלהינו שבעת ימים של חינוך ושבעת ימים חג הספוח ארבעה עשר ויום רצופים: סו ביום השמיני מימי החג, הוא שמיני העצרת שלח את־העם וכלו ממנו רשות ללכת ויברכו את־המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על פל־הטובה אשר עשה יהוה לרוד עבדו שקים לו הכתחתו אשר בנו חיושב על כסאו בנה הבית ולישראל עמו כי ראו אשר שרחה השכינה בבית הבני:

ללכת בכל־דרךיו ולשמור מצותיו וחקיו

ומשפטיו אשר צוה את־אבותינו: גם ויהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני יהוה קרבים אל־יהוה אלהינו יומם ולילה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר־יום ביום:

ס למען דעת כל־עמי הארץ כי יהוה הוא האלהים אין עוד: סא והיה לבבכם שלם עם יהוה אלהינו ללכת בחקיו ולשמור מצותיו ביום הזה: סב והמלך וכל־ישראל עמו

זכחים זבח לפני יהוה: סג ויזבח את זבח השלמים אשר ליהוה בקר עשרים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים אלף ויחנכו את־בית יהוה המלך וכל־בני ישראל: סד ביום ההוא קדש המלך

את־תודת החצר אשר לפני בית־יהוה כִּי־עשה שם את־העלה ואת־המנחה ואת חלבי השלמים כִּי־מזבח הנחשת אשר לפני יהוה קטן מהכיל את־העלה ואת־המנחה ואת חלבי השלמים: סה ויעש שלמה בעת־היא את־החג וכל־ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד־נחל מצרים לפני יהוה אלהינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר ויום: סו ביום השמיני שלח את־העם ויברכו את־המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על פל־הטובה אשר עשה יהוה לרוד עבדו ולישראל עמו: סא ויהי בכלות שלמה לבנות את־בית־יהוה ואת־בית המלך ואת

פל־חשק שלמה אשר חפץ לעשות:

◆ בכל העולם יום שלישי כ"ג תשרי (בא"י ממשיכים כאן ביום שני) ◆

יג וליוסף אמר מברכת יהוה ארצו ממגד שמים מפל ומתהום רבצת תחת: עבדא מגדנין מטלא דשמא מטלא וממבועי עינן ותהומין דנגדן ממעמקי ארעא מלרע:

כ"ג ◀ מברכת ה' ארצו • שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף. ממגד •

שיעור יומי ליום שני (בכל העולם יום שלישי) ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וזאת הברכה עז לשון עֲרָנִים וּמִתְקָם. וּמִתְהוֹם • שֶׁהִתְהוֹם עוֹלָה וּמְלַחֵלַח אוֹתָהּ מִלְמָשָׁה. אֵתָהּ מוֹצֵא בְּכָל הַשְּׂבָטִים בְּרַכְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, מַעֲיִן בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ בראשית תשכ"א – תורת מנחם התוועדות כט עמ' 131)

שלא היתה גְּנֻחַת הַשְּׂבָטִים אֶרֶץ מְלֵאָה כָּל טוֹב כְּאַרְצוֹ שֶׁל יוֹסֵף (רש"י לג, יג) בְּאַחַת הַפְּעָמִים הַנְּדִירוֹת שֶׁכְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחַמֵּי אֲדָמוֹ"ר דָּבַר עַל עֲצָמוֹ, הוּא אָמַר: אֶרְצוֹ שֶׁל 'יוֹסֵף' מְבֹרַכַת בְּכָל טוֹב. תָּנוּ יְדָכֶם וְתִסְיְעוּ לְעַבְדֹתָ אוֹתָהּ! בְּאַרְץ יֵשׁ הַכֹּל, וְכֹאשֶׁר יַעֲבֹדוּ אוֹתָהּ – הִיא תִתֵּן כָּל טוֹב. וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁ'אַרְץ' זוֹ מְבֹרַכַת הֵן בְּרוּחַ, מְגִד שָׁמַיִם מְטֵל, וְהֵן בְּגֶשֶׁם, תְּהוֹם רוֹבֶצֶת תַּחַת.

(יד) וּמִמְגֵד תְּבוּאוֹת שְׁמֵשׁ וּמִמְגֵד גְּרֵשׁ יְרֻחִים: יד וְעַבְדָּא מְגַדְנִין וְעַלְלָן מִיְבּוּל שְׁמֵשׁא וְעַבְדָּא מְגַדְנִין מְרִישׁ יְרַח בִּירַח:

כ"ט • וּמִמְגֵד תְּבוּאוֹת שְׁמֵשׁ • שֶׁהִיְתָה אֶרְצוֹ פְתוּחָה לַחֲמָה, וּמִמְתַּקַּת הַפְּרוֹת. גְּרֵשׁ יְרֻחִים • יֵשׁ פְּרוֹת שֶׁהִלְבְּנָה מִבְּשִׁלְתָן, וְאֵלוֹ הֵן: קְשׁוּאִין וְדְלוּעִין. דָּבַר אַחַר: "גְּרֵשׁ יְרֻחִים", שֶׁהָאֶרֶץ מְגַרְשֶׁת וּמוֹצִיאָה מִחֲדָשׁ לַחֲדָשׁ.

(טו) וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי־קָדָם וּמִמְגֵד גְּבְעוֹת עוֹלָם: טו וּמְרִישׁ טוֹרְיָא בְּפִירְיָא וּמִטוֹב רְמֵן דְּלָא פְּסִקֵין:

כ"י • וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי־קָדָם • וּמִבְּרַכַת מְרֵאשִׁית בְּשׁוּל הַפְּרוֹת, שֶׁהַרְרֵיָהּ מְקַדִּימִין לְכַפֵּר בְּשׁוּל פְּרוֹתֵיהֶם. דָּבַר אַחַר: מְגִיד שֶׁקְדָמָה בְּרִיאָתָן לְשֶׁאֵר הָרִים. גְּבְעוֹת עוֹלָם • גְּבְעוֹת הַעוֹשׂוֹת פְּרוֹת לְעוֹלָם וְאֵינֵן פּוֹסְקוֹת מִעֲצֵר הַגְּשָׁמִים.

(טז) וּמִמְגֵד אֶרֶץ וּמְלֵאָה וְרִצּוֹן שְׁכֵנֵי סְנָה תְּבוּאוֹתָהּ לְרֵאשׁ יוֹסֵף וְלִקְדָד נְזִיר אַחִיו: טז וּמִטוֹב אֶרְעָא וּמְלֵאָה רְעִי לָהּ דְשִׁכְנָתָהּ בְּשִׁמְיָא וְעַל מֹשֶׁה אֲתַגְּלִי בְּאַסְנָא יִתְּנֵן כָּל אֵלִין לְרִישָׁא דְיוֹסֵף וְלִגְנָיָא פְּרִישָׁא דְאַחוּהִי:

כ"ג • וְרִצּוֹן שְׁכֵנֵי סְנָה • כְּמוֹ שׁוֹכֵן סְנָה, וְתֵהָא אֶרְצוֹ מְבֹרַכַת מְרִצּוֹנוֹ וְנַחַת רוּחוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַנִּגְלָה עָלֵי תַחֲלָה בְּסְנָה. רִצּוֹן • נַחַת רוּחַ וּפְיוּס, וְכֵן כָּל רִצּוֹן שֶׁבְּמִקְרָא. תְּבוּאוֹתָהּ • בְּרַכָּה זוֹ לְרֵאשׁ יוֹסֵף. נְזִיר אַחִיו • שֶׁהִפְרֵשׁ מֵאַחִיו בְּמִכִּירָתוֹ.

(יז) בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ וְקִרְנֵי רֵאִם קִרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יִנְגַח יַחְדָּו אֶפְסֵי־אֶרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה: ם יז רַבָּא דְבְנוּהִי זִינָא לָהּ וּגְבוּרָן דְאַתְעִבִידָא לָהּ מִקְדָם תְּקַפָּא וְרוּמָא דִילָהּ בְּגִבְרַתָהּ עִמְמִיָא יְקַטֵּל כְּחָדָא עַד סִפְיָ אֶרְעָא וְאַנּוּן רַבּוּתָא דְבֵית אֶפְרַיִם וְאַנּוּן אֶלְפִיָא דְבֵית מְנַשֶּׁה:

כ"ד • בְּכוֹר שׁוֹרוֹ • יֵשׁ בְּכוֹר שֶׁהוּא לְשׁוֹן גְּדֻלָּה וּמְלִכוּת, שְׁנַאֲמַר: (תהלים פט) "אֵף אָנִי בְכוֹר אֲתַגְּהוּ", וְכֵן: (שמות ד) "בְּנֵי בְכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל". בְּכוֹר • מְלֶךְ הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וְהוּא יְהוֹשֻׁעַ. שׁוֹרוֹ • שִׁכְחוּ קֶשֶׁה כְּשׁוֹר לְכַבֵּשׁ כְּמָה מְלָכִים. הָדָר לוֹ • נִתָּן לוֹ, שְׁנַאֲמַר: (במדבר כז) "וְנִתְּתָה מִהוֹדֶךָ עָלָיו". וְקִרְנֵי רֵאִם קִרְנָיו • שׁוֹר כָּחוֹ קֶשֶׁה, וְאֵין קִרְנָיו נְאוֹת, אֲבָל רֵאִם קִרְנָיו נְאוֹת וְאֵין כָּחוֹ קֶשֶׁה, נִתָּן לִיהוֹשֻׁעַ כָּחוֹ שֶׁל שׁוֹר, וְיוֹפֵי קִרְנֵי רֵאִם. אֶפְסֵי־אֶרֶץ • שְׁלֵשִׁים וְאַחַד מְלָכִים. אֶפְשֶׁר שֶׁכֶּלֶם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִי? אֵלָא אֵין לָהּ כָּל מְלֶךְ וְשִׁלְטוֹן, שֶׁלֹּא קָנָה לוֹ פְּלִטְרִין וְאַחֲזָהּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁחֲשׁוּבָה לְכֹלֶם הִיא, שְׁנַאֲמַר: (ירמיה ג) "נַחֲלַת צְבִי צְבָאוֹת גּוֹיִם". וְהֵם רַבְּבוֹת אֶפְרַיִם • אוֹתָם הַמְּנַגְּחִים הֵם הַרְבֵּבוֹת שֶׁהֵרַג יְהוֹשֻׁעַ שָׂבָא מֵאֶפְרַיִם. וְהֵם אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה • הֵם הָאֶלְפִים שֶׁהֵרַג גְּדַעוֹן בְּמִדְיָן, שְׁנַאֲמַר: (שופטים ח) "וְזָבַח וְצִלְמַנְעַ בְּקַרְקֵר וְגו'".

עַח שיעור יומי ליום שני (בכל העולם יום שלישי) ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וזאת הברכה

(יח) וְלִזְבוּלָן אָמַר שְׂמַח זְבוּלָן בְּצִאתְךָ וַיִּשְׁשָׁכֶר
קָרָבָא עַל פְּעָלֵי דְכָבֶד וַיִּשְׁשָׁכֶר בְּמַהְכָּד
בְּאַהֲלֵיךָ:
מְעַבְד זְמַנֵּי מוֹעֲדֵינָא בִירוּשָׁלַם:

כ"ט • וְלִזְבוּלָן אָמַר • אלו חמשה שבטים שברך באחרונה: זבולן גד דן נפתלי ואשר – כפל שמוטיהם לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל השבטים, הם הם שהולידו יוסף לפני פרעה, שנאמר: (בראשית 47) "וימקצה אחיו לקח חמשה אנשים", לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו. שְׂמַח זְבוּלָן בְּצִאתְךָ וַיִּשְׁשָׁכֶר בְּאַהֲלֵיךָ • זבולון ויששכר עשו שתפוח: "זבולן לחוף ימים ישכון", ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר ונותן לתוף פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה. לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שתורתו של יששכר על-ידי זבולון היתה. שְׂמַח זְבוּלָן בְּצִאתְךָ • הצלח בצאתך לסחורה. וַיִּשְׁשָׁכֶר • הצלח בשיבת אהליך לתורה, לישב ולעבר שנים ולקבע חדשים, כמו שנאמר: (דה"א 16) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים... ראשיהם מאתים", ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך, ועל-פי קביעת עתיהם ועבוריהם.

(יט) עַמִּים הֲרִיקְרָאוּ שֵׁם יִזְבָּחוּ זְבַח־צֶדֶק כִּי שָׁפַע
יָמִים יִינְקוּ וַיִּשְׁפְּנוּ טְמוּנֵי חוֹל: ׀
יט שבטיא דישראל לטור בית מקדשא
תפנשוין תמן וסבון נכסת קודשין לרעוא
ארי נכסי עממא ייכלון וסימא דמטמרא
בחלא מתגלגלא להון:

כ"י • עַמִּים • של שבטי ישראל. הֲרִיקְרָאוּ • להר המוריה יאספּוּ. כָּל אֲסִיפָה עַל-יְדֵי קְרִיאָה הִיא, וְשֵׁם יִזְבָּחוּ בְּרַגְלִים זְבַח־צֶדֶק. כִּי שָׁפַע יָמִים יִינְקוּ • יששכר וזבולון, ויהא להם פנאי לעסק בתורה. וַיִּשְׁפְּנוּ טְמוּנֵי חוֹל • (מגילה 7) כסוי טמוני חול: טרית, וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן הים ומן החול, ובחלקו של יששכר וזבולון היה, כמו שאמרו במסכת מגלה: (שופטים 15) "זבולון עם חרף נפשו למות", משום ד"נפתלי על מרומי שדה", שהיה מתרעם וזבולון על חלקו: לאחי נתת שדות וכרמים וכו'. וַיִּשְׁפְּנוּ • לשון כסוי, כמו שנאמר: (ב"א 1) "ויספן את הבית", (שם 1) "וספון בארז", ונתרגמו: 'ומטלל בכיוני' (ספרים אחרים: כסוי) ארזא'. דָּבָר אַחֵר: 'עמים הר-יקראו', על-ידי פרקמטיא של זבולון, תגרי עובדי-פוכבים באים אל ארצו, והוא עומד על הספר, והם אומרים: הואיל ונצטערנו עד פאן, גלף עד ירושלים, ונראה מה יראתה של אמה זו ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עובדים לאלה אֶחָד וְאוֹכְלִים מֵאֶכֶל אֶחָד, לפי שהעובדי-כוכבים, אלהות של זה לא פאלהות של זה, ומאכלו של זה לא פמאכלו של זה, והם אומרים 'אין אומה כשרה כזו' ומתגירין שם, שנאמר: "שם יזבחו זבחי-צדק". כִּי שָׁפַע יָמִים יִינְקוּ • זבולון ויששכר הינם נותן להם קמון בשפע.

(כ) וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ מְרַחֵב גֹּד בְּלִבָּא שְׁכָן וְטָרַף
זְרוּעַ אַף-קְדָקֵד:
כ' ולגד אמר ברוך מרחיב גוד בליבא שכן וטרף
זרוע אף-קדקד:

כ"ג • בְּרוּךְ מְרַחֵב גֹּד • מלמד שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח. בְּלִבָּא שְׁכָן • לפי שהיה סמוך לספר. לְפִיכָךְ נִמְשַׁל בְּאַרְיוֹת, שְׁכָל הַסְמוּכִים לְסַפֵּר צְרִיכִים לְהִיּוֹת גְּבוּרִים. וְטָרַף זְרוּעַ אַף-קְדָקֵד • הַרוּגֵיהֶן הָיוּ נִפְרִין, חוֹתְכִים הָרֵאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמִפְּה אַחַת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקושי-שיחות כרך 8 עמוד 8 ויאילך – מתוך 'לקראת שבת')
טעם הקדמת בני גד לבני יהודה – בכבוש הארץ

וְטָרַף זְרוּעַ אַף-קְדָקֵד:

הַרוּגֵיהֶם הָיוּ נִפְרִין, חוֹתְכִים הָרֵאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמִפְּה אַחַת (ג, כ. ובפירוש רש"י)
בפסוק שלאחריו, "ויתא ראשי עם", פרש רש"י ששבט גד היו הולכים לפני החלון בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים.
וְצִרְיֹן לְהַבִּין, הָרִי בְּבִרְפַת יַעֲקֹב לְשִׁבְטִים בְּפִרְשַׁת וַיְחִי נֶאֱמַר בְּנוֹגַע לַיהוּדָה "יָדָךְ בְּעַרְףְּ אוֹיְבֶיךָ גו' גוּר אַרְיָה יְהוּדָה גו'"

שיעור יומי ליום שני (בכל העולם יום שלישי) ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וזאת הברכה עט

ומזה שנמשל לארנה - מלך שבחיות, משמע, שיהודה היה החזק מבין השבטים, ומדוע אמר לבני גד ללכת לפני החלוצים בכבוש הארץ ולא לבני יהודה?

ויבן בהקדים החלוקה בין יהודה לגד, דעל יהודה נאמר "ידך בערף אויבך" שפרושו שלרב גבורתו היו האויבים בורחים מפניו, וכפרוש ה'מצודות' על הפסוק "ואיבי תתה לי ערף" "כי ינסו ויחפכו לי ערף". מה שאין-כן בני גד היו הורגים אותם מיד, "חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת".

והנה במלחמת שבעה עממין נצטוו "לא תחיה כל נשמה", ולכן היתה מעלה מיוחדת בכבוש הארץ דוקא בבני גד שהיו הורגין אותם מיד. מה שאין-כן אצל יהודה שהיו בורחים, שגם אם אחר-כך יתפסו, יהיה להם זמן להערים, כהגבעונים בימי יהושע, וכהפנענים בימי משה (פירוש רש"י נצבים כט, י). ומטעם זה פרש רש"י בפרשת דברים על הפסוק "חלוצים תעברו לפני אחיכם": הם היו הולכים לפני ישראל . . לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפניהם".

כא ואתקבל בקדמתא דילה ארי תמן באחסנתה משה ספרא רבא דישראל קביר והוא נפק ועל פריש עמא זכון קדם יי עבד ודינוהי עם ישראל: **וַיֵּרָא וַיֵּרָא רֵאשִׁית לֹא בַיָּשָׁם חֲלָקַת מַחֲקָק סָפוּן וַיֵּתֵא רֵאשִׁי עִם צְדָקַת יְהוָה עֲשֵׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם-יִשְׂרָאֵל: ם**

כ"י • וַיֵּרָא רֵאשִׁית לֹא • רָאָה לִיתָן לוֹ חֲלָק בְּאַרְץ סִיחֹן וְעוּג, שְׁהִיא רֵאשִׁית כְּבוּשׁ הָאֶרֶץ. בַּיָּשָׁם חֲלָקַת מַחֲקָק • כִּי יָדַע אֲשֶׁר שָׁם בְּנַחֲלָתוֹ חֲלָקַת שְׂדֵה קְבוּרַת מַחֲקָק, וְהוּא מֹשֶׁה. סָפוּן • אוֹתָהּ חֲלָקָה סָפוּנָה וְטֻמוּנָה מִכָּל בְּרִיָּה, שְׁנֵאמַר: (לקמן לה) "וְלֹא יָדַע אִישׁ אֵת קְבוּרָתוֹ". וַיֵּתֵא • גֵּד. רֵאשִׁי עִם • הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לִפְנֵי הַחֲלוּצִים בְּכַבוּשׁ הָאֶרֶץ, לִפְנֵי שְׁהָיוּ גְבוּרִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (במדבר לה) "חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אַחֲיָכֶם וְגו'". צְדָקַת ה' עֲשֵׂה • שְׁהָאֲמִינוּ דְבַרְיָהֶם וְשִׁמְרוּ הַבְּטָחָתָם לַעֲבֹר אֵת הַיַּרְדֵּן, עַד שֶׁכִּבְּשׁוּ וַחֲלָקוּ. דְּבַר אַחֵר: "וַיֵּתֵא", מֹשֶׁה. "רֵאשִׁי עִם". צְדָקַת ה' עֲשֵׂה • עַל מֹשֶׁה אָמַר.

כב וילדן אמר דן גור אריה זנק מן-הבשן: **וַיֵּלְדֵן אֱמֹר דָּן גּוֹר אַרְיָה זֶנֶק מִן-הַבֶּשֶׂן:**

כ"י • דָּן גּוֹר אַרְיָה • אֵף הוּא הָיָה סְמוּךְ לַסֶּפֶר, לִפְיָכֶף מוֹשְׁלוֹ בְּאַרְיֹת. זֶנֶק מִן-הַבֶּשֶׂן • כְּתַרְגוּמוֹ, שְׁהָיָה הַיַּרְדֵּן יוֹצֵא מִחֲלָקוֹ מִמְעַרְת פְּמִיאַס וְהִיא לָשֶׁם שְׁהִיא בְּחֲלָקוֹ שֶׁל דָּן, שְׁנֵאמַר: (יהושע ט) "וַיִּקְרָאוּ לְלָשֶׁם דָּן", וְזוֹנִיקוֹ וְקִלּוּחוֹ מִן הַבֶּשֶׂן. דְּבַר אַחֵר: מֵה זֶנֶק זֶה יוֹצֵא מִמְקוֹם אֶחָד וְנַחֲלָק לְשָׁנֵי מְקוֹמוֹת, כִּף שֶׁכִּטּוֹ שֶׁל דָּן נָטְלוּ חֲלָק בְּשָׁנֵי מְקוֹמוֹת, תַּחֲלָה נָטְלוּ בַּצְפוֹנִית מְעַרְבִית, עֶקְרוֹן וּסְבִיבוֹתֶיהָ, וְלֹא סָפְקוּ לָהֶם, וּבְאוֹ וְנִלְחְמוּ עִם לָשֶׁם, שְׁהִיא פְּמִיאַס, וְהִיא בַּצְפוֹנִית מְזֻרְחִית, שְׁהָיָה הַיַּרְדֵּן יוֹצֵא מִמְעַרְת פְּמִיאַס, וְהוּא בְּמִזְרְחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבֵא מִהַצְפוֹן לְדָרוֹם וְכֵלָה בַּקֶּצֶה יַם הַמֶּלַח, שְׁהוּא בְּמִזְרַח יְהוּדָה, שְׁנֵטַל בְּדְרוֹמָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁמְפָרֵשׁ בַּסֶּפֶר יְהוֹשֻׁעַ, וְהוּא שְׁנֵאמַר: (טו) "וַיֵּצֵא גְבוּל בְּנֵי דָן מִהֶם, וַיַּעֲלוּ בְנֵי דָן וַיִּלְחְמוּ עִם לָשֶׁם וְגו'", יָצָא גְבוּלָם מִכָּל אוֹתוֹ הַרוּחַ שְׁהִתְחִילוּ לִנְחַל בּוֹ.

כג וילנפתלי אמר נפתלי שבע רצון ומלא ברפת יהוה ים ודרום ירשה: **וַיִּלְנַפְתָּלִי אֱמֹר נַפְתָּלִי שְׁבַע רְצוֹן וּמְלֵא בְּרִפְתַּי יְהוָה יָם וְדָרוֹם יִרְשָׁה: ם**

כ"י • שְׁבַע רְצוֹן • שְׁהָיָה אֶרְצוֹ שְׁבַעַה כָּל רְצוֹן יוֹשְׁבֵיהָ. יָם וְדָרוֹם יִרְשָׁה • יַם כְּנַרְת נִפְלָה בְּחֲלָקוֹ, וְנִטַּל מֵלֹא חֲכַל חָרֵם בְּדְרוֹמָה, לְפָרֵשׁ חָרְמִים וּמְכַמּוּרוֹת. יִרְשָׁה • לְשׁוֹן צְוּוּי, כְּמוֹ (דברים א) "עֲלֵה רֶשֶׁת", וְהַטַּעַם שֶׁלְמַעֲלָה בְּרִי"ש מוֹכִיחַ, כְּמוֹ: יֶרֶשׁ, יָדַע, לָקַח, שָׁמַע, כְּשִׁמוּסִיף בּוֹ ה"א, יְהִיָה הַטַּעַם לְמַעֲלָה: שְׁמַעָה, יָדַעָה, סִלְחָה, לָקַחָה, אֵף כָּאֵן: "יֶרֶשָׁה", לְשׁוֹן צְוּוּי. וּבְמִסְרַת הַגְּדוּלָה מְצִינּוּ בְּאַלְפָּא בֵּיתָא לְשׁוֹן צְוּוּי דְטַעְמִיהוֹן מְלַעִיל.

כד ולאשר אמר ברין מברפת בנני אשר יהי רעוא לאחיה ויתרבי בתפניתי מלכין: **וְלֹאֲשֶׁר אֱמֹר בְּרִין מִבְּרִפְתַּי בְּנֵי אֲשֶׁר יְהִי רַעוּא לְאַחֵיהֶם וַיִּתְרַבּוּ בַּתְּפִנְיָתִי מִלְכִּין:**

וְיָהִי צְדָקָה לְיָמֵינוּ • רְאִיתִי בַּסִּפְרִי: אֵין לָךְ בְּכָל הַשָּׁבָטִים שְׁנֵת־בְּרָךְ בְּכַנִּים כְּאֲשֶׁר, וְאֵינִי יוֹדֵעַ בְּצֵד. יְהִי צְדָקָה לְיָמֵינוּ • שְׁהִי מִתְרַצָּה לְאַחֵי בְשִׁמְךָ אֲנִפְיִקִינֵנוּ וּבְקַפְלָאוֹת, וְהֵם מְרַצִּין לּוֹ בְּתַבּוּאָה. דְּבַר אַחֵר: "יְהִי צְדָקָה לְיָמֵינוּ", שְׁהִי בְנוֹתֵנוּ נְאוֹת, וְהוּא שְׁנֵאֲמַר בְּדַבְרֵי הַיָּמִים: (ט כ) "הוּא אָבִי בְרִזִּית", שְׁהִי בְנוֹתֵנוּ נְשׂוּאוֹת לְכַהֲנִים גְּדוֹלִים, הַנִּמְשָׁחִים בְּשִׁמְךָ זֵית. וְטַבֵּל בְּשִׁמְךָ רַגְלוֹ • (ספרי) שְׁהִי־תָה אֲרָצוֹ מוֹשַׁכַת שִׁמְךָ כְּמַעֲזֵן, וּמַעֲשֵׂה שְׁנֵצְטֻרְכוֹ אֲנָשִׁי לְיִדְקִיא לְשִׁמְךָ, מִנּוּ לְהֵם פּוֹלְמוֹסְטוֹס אֶחָד וְכוּ' כְּדֵאִיתָא בְּמִנְחוֹת' (פ"פ).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א עמ' 109)

שְׁהִי בְנוֹתֵנוּ נְאוֹת . . נְשׂוּאוֹת לְכַהֲנִים גְּדוֹלִים (רש"י לג, כד) יֵשׁ לְשֵׁאל, מֵה הַקָּשֶׁר בֵּין שְׁנֵי הַדְּבָרִים. וְיֵשׁ לִזְמַר, דְּהִנֵּה הַנּוֹי הָאֲמִתִּי שֶׁל אִשָּׁה הוּא צְנִיעוּתָהּ, כֹּל כְּבוֹדָה בַת מִלֵּךְ פְּנִימָה. וְצְנִיעוּת מִבִּיָּאָה וּמוֹעִילָה לְכַהֲנָה גְּדוֹלָה, כְּפִי שְׁנֵאֲמַר בַּמִּדְרָשׁ שֶׁאִשָּׁה צְנוּעָה רְאוּיָה שֶׁתִּשָּׂא לְפָנֶיהָ וְתַעֲמִיד כְּהֵנִים גְּדוֹלִים, וּבְזָכוֹת צְנִיעוּתָהּ זָכוֹת קַמְחִית לְבָנִים שֶׁשָּׁמְשׁוּ בְּכַהֲנָה גְּדוֹלָה. אִשָּׁה צְנוּעָה זוֹכָה לְבָנִים 'כַּהֲנִים גְּדוֹלִים', כְּלוֹמַר: הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל נִכְנָס לְקִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים, שֶׁם הָיָה הָאָרוֹן, שָׁבוּ הַלּוֹחֹת, שְׁעָלִיהֶם חֻקוֹת עֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת (לֹא כַּתּוּבוֹת בְּדִיו, שְׁהוּא דְבַר נוֹסֵף עַל הַקְּלָף); וְכִמוֹ כּוּ, הָאֲדָם וְהַתּוֹרָה שְׁלוֹמֵד הֵם דְּבַר אֶחָד.

(כה) בְּרִזְלָ וְנַחֲשֵׁת מִנְעֻלָּךְ וּכְיִמְיָךְ דְּבִאָּךְ: כַּה תְּקִיף כְּפִרְזֵלָא וְנַחֲשָׂא וְכִימִי עוֹלָמְךָ תְּקַפֵּךְ:

וְיָהִי צְדָקָה לְיָמֵינוּ • עַכְשָׁנוּ הוּא מְדַבֵּר בְּכַנְגָד כֹּל יִשְׂרָאֵל, שְׁהִי גְבוּרִיהֶם יוֹשְׁבִים בְּעָרֵי הַסִּפֵּר וְנוֹעֲלִים אוֹתָהּ, שְׁלֹא יוֹכְלוּ הָאוֹיְבִים לִפְנֵס בָּהּ, כְּאֵלוֹ הִיא סְגוּרָה בְּמִנְעוּלִים וּבְרִיחִים שֶׁל בְּרִזְלָ וְנַחֲשֵׁת. דְּבַר אַחֵר: "בְּרִזְלָ וְנַחֲשֵׁת מִנְעֻלָּךְ", אֲרָצְכֶם נְעוּלָה בְּהָרִים שְׁחוֹצְבִין מֵהֶם בְּרִזְלָ וְנַחֲשֵׁת, וְאֲרָצוֹ שֶׁל אֲשֶׁר הִי־תָה מִנְעוּלָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּכְיִמְיָךְ דְּבִאָּךְ • וּכְיִמְיָךְ שְׁהֵם טוֹבִים לָךְ, שְׁהֵן זְמִי תַחֲלֵתְךָ, זְמִי נְעוּרִיךָ, כִּף יְהִי זְמִי זְקֻנְתְךָ, שְׁהֵן דּוֹאֲבִים, זָבִים וּמִתְמוֹטְטִים. דְּבַר אַחֵר: "וּכְיִמְיָךְ דְּבִאָּךְ", וּכְיִמְיָךְ שְׁהֵם טוֹבִים לָךְ, כְּמִנְזֵן זְמִיךָ כֹּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתָּם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם יְהִי דְבִאָּתְךָ יְהִי דּוֹבְאוֹת כְּסֵף וְזָהָב לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׁתֵּהָא מְבַרְכַת בְּפִרוֹת, וְכָל הָאֲרָצוֹת מִתְפָּרְנְסוֹת הַיָּמִנָה וּמִמְשִׁיכוֹת לָהּ כְּסָפִים וְזָהָב, אַשְׁקִלוֹנוּ"ט, הַכְּסֵף וְהַזָּהָב כְּלָה מֵהֶם, שְׁהֵן מְזִיבוֹת אוֹתָם לְאֲרָצְכֶם.

(כו) אֵין כָּאלֵא יִשְׂרוּן רַכְבֵּי שְׁמַיִם בְּעוֹזְרָךְ וּבְנִאֲוֹתוֹ שְׁחָקִים: כו לִית אֵלָה כְּאֵלָהָא דִּישְׂרָאֵל דְּשַׁכְּנָתָהּ בְּשָׁמַיָא בְּסַעְדָךְ וְתַקְפָּה בְּשָׁמַי שְׁמַיָא:

וְיָהִי צְדָקָה לְיָמֵינוּ • דַּע לָךְ יִשְׂרוּן, שְׁאֵין כָּאלֵא בְּכָל אֵלֵהֵי הָעוֹבְדֵי-כּוֹכְבִים, וְלֹא כְּצוּרְךָ צוּרִם. רַכְבֵּי שְׁמַיִם • הוּא אוֹתוֹ אֵלֵה שְׁבַעֲזָרְךָ, וּבְנִאֲוֹתוֹ הוּא רַכְבֵּי שְׁחָקִים.

(כז) מְעַנְהָ אֱלֹהֵי קְדָם וּמִתַּחַת זְרַעַת עוֹלָם וַיִּגְרֵשׁ מִפְּנֵיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְּׂמֵד: כז מְדוּר אֵלָהָא דִּי מְלַקְדָּמִין בְּמִימְרָהּ מִתְעַבְדַּד עֲלֵמָא וְתִרִיד מִקְדָּמְךָ סְנָאָה וַאֲמַר שְׁצִי:

וְיָהִי צְדָקָה לְיָמֵינוּ • מְעַנְהָ אֱלֹהֵי קְדָם • לְמַעַן הֵם הַשְּׁחָקִים לְאֵלֵהֵי קְדָם, שְׁקָדָם לְכָל אֱלֹהִים, וּבִרְרָ לּוֹ שְׁחָקִים לְשַׁבְתּוֹ וּמַעֲוֹנָתוֹ, וּמִתַּחַת מַעֲוֹנָתוֹ כֹּל בְּעָלֵי זְרוּעַ שׁוֹכְנִים. זְרַעַת עוֹלָם • סִיחוּן וְעוּג וּמְלַכֵי כְּנַעַן, שְׁהִי תְּקַפּוֹ וּגְבוּרָתוֹ שֶׁל עוֹלָם, לְפִיכֵךְ עַל-כֵּרְחֵם יַחֲרָדוּ וַיִּזּוּעוּ וְכַחַם חָלַשׁ מִפְּנֵיו. לְעוֹלָם אֵימַת הַגְּבוּהָ עַל הַנְּמוּף, וְהוּא שְׁהַפֵּחַ וְהַגְּבוּרָה שֶׁלּוֹ בְּעוֹזְרָךְ. וַיִּגְרֵשׁ מִפְּנֵיךָ אוֹיֵב • וַיֹּאמֶר לָךְ 'הַשְּׂמֵד אוֹתָם'. מְעַנְהָ • כֹּל תְּכָה שְׁצָרִיכָה לְמַ'ד בְּתַחֲלָתָהּ, הַטִּיל לָהּ ה' אֱלֹהֵי בְּסוּפָהּ.

(כח) וַיִּשְׁכַּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּרִדְלָ עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דְּגֵן וְתִירוֹשׁ אַף-שְׁמִי וַיַּעֲרֹפוּ-טַל: כח וַיִּשְׂרָא יִשְׂרָאֵל לְרַחֲצֵן בְּלַחֲדוּהֵי פְעִין בְּרַקְתָּא דְּבְרַכְנֵנוּן יַעֲקֹב אַבְוֵהוּן לְאַרְעָא עֲבָדָא עֲבוּר וְחָמַר אַף שְׁמַיָא דְּעַלְוִיהוּן יִשְׁמַשְׁנוּן בְּטַלָּא:

שיעור יומי ליום שני (בכל העולם יום שלישי) ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת וזאת הברכה פא

כ"י • בטח בך • כל יחיד ויחיד "איש תמת גפנו ותחת תאנתו", מפזרין ואין צריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב. עין יעקב • כמו: (במדבר יא) "ועינו כעין הדלח", כעין הברכה שברכם יעקב, לא כבךד שאמר ירמיה: (ירמיה טו) "בךד ישבתי", אלא כעין הכטחה שהכטיחם יעקב: (בראשית מח) "ויהי אלהים עמכם, והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם". יערפו • טיפוף. אף שקמיו יערפו-טל • אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב: (שם כז) "ויתן לך האלהים מטל השמים וגו'".

כט טיבך ישראל לית דכותך עמא דפרקנה (מז) קדם יי תקיף בסעדה ודמן קדמוהי נצחן גבורתך וכדבון סנאף לך ואת על פריקת צוארי מלכהון תדרך:

(כט) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ביהוה מגן עזרך ואשר-חרב גאותך ויפחשו איביך לך ואתה על-במותימו תדרך: ם

כ"י • אשריך ישראל • לאחר שפרט להם הברכות, אמר להם: 'מה לי לפרט לכם, כלל דבר: הכל שלכם'. אשריך ישראל מי כמוך • תשועתך בה' אשר הוא מגן עזרך, (ואשר הוא) חרב גאותך. ויפחשו איביך לך • כגון הגבעונים שאמרו: (יהושע ט) "מארץ רחוקה באו עבדיך וגו'". ואתה על-במותימו תדרך • כעננין שנגמר: (שם ט) "שימו את רגליכם על צוארי המלכים האלה".

אוסלק משה ממישרא דמואב לטורא דנבו ריש רמתא די על אפי ירחו ואחזיה יי ית כל ארעא ית גלעד עד דן:

לד (א) ויעל משה מערכת מואב אל-הר נבו ראש הפסגה אשר על-פני ירחו ויראהו יהוה את-כל הארץ את-הגלעד עד-דן:

כ"י • מערכת מואב אל-הר נבו • כמה מעלות היו, ופסען משה בפסיעה אחת. את-כל-הארץ • הראהו את כל ארץ ישראל בשלמותה, והמציקין העתידין להיות מציקין לה. עד-דן • הראהו בני דן עובדים עבודת כוכבים, שנגמר: (שופטים ח) "ויקיימו להם בני דן את הפסל", והראהו שמשון שעתיד לצאת ממנו למושיע.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ האזינו. י"ג תשרי, ה'תשכ"ז)

ישנם החושבים שעננין הזריות צריך להיות רק בעננין של מצוה, פלשון חז"ל: "זריון מקדימין למצות", אבל בעננין של רשות - "כל מעשיו יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו" - לא נוגע עננין הזריות. ועל זה באה ההוראה מהנהגת משה רבינו בעליה להר נבו לראות את הארץ - שאף-על-פי שראתו את הארץ לא היתה עננין של מצוה, כ"א דבר הרשות, מכל-מקום, "ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו", כמה מעלות היו ופסען משה בפסיעה אחת", שעשה זאת בזריות כו', שמזה למדים שגם בעננין הרשות צריכה להיות ההנהגה באפן של זריות. ויש להוסיף בזה - על-פי האמור לעיל שבשכר הזריות (בעננין הרשות) זכה להשליחות לילך ולומר לאברהם יצחק ויעקב שהקב"ה קיים את שבועתו: ובהקדם - שלכאורה אינו מובן: כיון שבני ישראל הם "מאמינים בני מאמינים", ועל-אחת-כמה וכמה אברהם אבינו שהוא "ראש למאמינים" - איך שיק לומר שיהיה ספק אצל אברהם בנוגע לקיום שבועתו של הקב"ה, שיצטרכו לשלח לומר לו שהקב"ה קיים השבועה?! ובעננין זה רואים נקדה נפלאה - שעל-ידי עננין הזריות (בעננין הרשות) הגיע משה רבינו למדרגה נעלית יותר אפלו מאמנתו של אברהם אבינו.

ב וית כל נפתלי וית ארעא דאפרים ומנשה וית כל ארעא דיהודה עד ימא מערבא:

(ב) ואת כל-נפתלי ואת-ארץ אפרים ומנשה ואת כל-ארץ יהודה עד הים האחרון:

כ"י • ואת כל-נפתלי • הראהו ארצו בשלמותה וחרבנה, והראהו דבורה וברק מקדש נפתלי נלחמים עם סיסרא וחילותיו. ואת-ארץ אפרים ומנשה • הראהו ארצם בשלמותה ובהרבה, והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען, שבא מאפרים, וגדעון שבא ממנשה, נלחם עם מדן ועמלק. ואת כל-ארץ יהודה •

פב שיעור יומי ליום שני (בכל העולם יום שלישי) ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת וזאת הברכה בשלֹתה ובחֲרַפְנָה, וְהָרָאוּ מַלְכוּת בֵּית דָּוִד וְנִצְחָנוּם. עַד הַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן • אֶרֶץ הַמַּעֲרָב בְּשִׁלְתָּהּ וּבְחֲרַפְנָה. דָּבָר אַחֵר: אֵל תִּקְרֵי "הַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן", אֲלֵא 'הַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן', הָרָאוּ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כָּל הַמְאָרְעוֹת שְׁעֵתֵי־דִין לִיאֲרַע לְיִשְׂרָאֵל עַד שִׁיחִי הַמַּתִּים.

(ג) וְאֶת־הַנֶּגֶב וְאֶת־הַכָּפָר בְּקַעַת יְרַחוּ עִיר הַתְּמָרִים
גוֹיֹת דְרוֹמָא וְיַת מִישְׁרָא בְקַעַתָּא דִירַחוּ
קַרְתָּא דְדִקְלִיא עַד צַעַר:
עַד־צַעַר:

כ"י • וְאֶת־הַנֶּגֶב • אֶרֶץ הַדְּרוֹם. דָּבָר אַחֵר: מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה, שְׁנֹאֲמַר: (במדבר י) "וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב, וַיָּבֹאוּ עַד חֲבֹרוֹן".
וְאֶת־הַכָּפָר • הָרָאוּ שְׁלֹמֹה יוֹצֵק כָּלִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנֹאֲמַר: (מלכים א ז) "בְּכֹכַר הַיַּרְדֵּן יִצְקֶם הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲבַה הָאֲדָמָה".

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנָּה
הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר:
דוֹאֲמַר יְיָ לְהָ דָא אֲרַעָא דִּי קַיִמִית
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמִימַר לְבְנֵיךָ
אֶתְנַנָּה אַחֲזִיתִיךָ בְּעֵינֵיךָ וְלִתְמִן לֹא תַעֲבֹר:

כ"י • לֵאמֹר לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנָּה הָרְאִיתִיךָ • כְּדִי שִׁתְּלַף וְתֹאמַר לְאַבְרָהָם, לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב: 'שְׁבוּעָה שְׁנִשְׁבַּע לָכֶם הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, קַיִמָּה, וְזֶהוּ לֵאמֹר, לְכָךְ הָרְאִיתִיךָ לָךְ, אֲכַל גְּזֵרָה הִיא מִלְפָּנַי שְׁשָׁמָה לֹא תַעֲבֹר, שְׂאֵלוּלֵי כֵן, הַיִּימִי מְקִימְךָ עַד שִׁתְּרָאָה אוֹתָם נְטוּעִים וְקִבוּעִים בָּהּ, וְתִלְךָ וְתִגִּיד לָהֶם.

(ה) וַיִּמַּת שֵׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִזְרַח עַל־פִּי
יְהוָה:
הוֹמִית תְּמִן מֹשֶׁה עַבְדָּא דִּי בְּאֲרַעָא
דְּמִזְרָא עַל מִימְרָא דִּי:

כ"י • וַיִּמַּת שֵׁם מֹשֶׁה • (ביב טו) אֶפְשָׁר מֹשֶׁה מֵת, וְכַתִּיב: "וַיִּמַּת שֵׁם מֹשֶׁה"? אֲלֵא עַד כָּאן כָּתַב מֹשֶׁה, מִכָּאן וְאֵילָךְ כָּתַב יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמַר: אֶפְשָׁר סֵפֶר הַתּוֹרָה חֶסֶר כְּלוּם, וְהוּא אוֹמַר (לעיל לא): "לְקַוֹת אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה"? אֲלֵא הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אוֹמַר, וּמֹשֶׁה כוֹתֵב בְּדַמְעָה. עַל־פִּי ה' • בְּנִשְׁיָקָה.

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנֵי בְּאֶרֶץ מִזְרַח מוֹל בֵּית פְּעוֹר
וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קַבְרֹתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ • הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּכּוּדוֹ. (ספרי נשא) רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמַר: הוּא קָבַר אֶת עַצְמוֹ, וְזֶהוּ אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה אֲתִין שְׁהִיָּה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל דּוֹרֵשׁ כֵּן. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (במדבר ו) "כִּיּוֹם מְלֹאֵת יָמֵי נְזוּרָו יָבִיא אוֹתוֹ", הוּא מְבִיא אֶת עַצְמוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (ויקרא כב) "וְהִשְׂאִי אוֹתָם עֹזֶן אֲשָׁמָה", וְכִי אַחֲרִים מְשִׂיאִים אוֹתָם? אֲלֵא הֵם מְשִׂיאִים אֶת עַצְמָם. מוֹל בֵּית פְּעוֹר • קָבְרוּ הֵיךְ מוֹכֵן שֵׁם מִשְׁשֵׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה פְעוֹר, וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שְׁנִבְרָאוּ בְּעֶרְבֵי שַׁבַּת בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת (אבות פ"ה).

(ז) וּמֹשֶׁה בֶן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא־כִתְּתָהּ
עֵינָיו וְלֹא־נָס לַחָה:
זוֹמֹשֶׁה בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין כִּד מִית לֹא
כִּתְּתָה עֵינֵיהִי וְלֹא שָׁנָא זִיו קַרְתָּא דְאַפּוּהִי:

(ח) וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מִזְרָא
שְׁלֵשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יָמֵי בְּכִי אֲבֵל מֹשֶׁה:
כ"י • לֹא־כִתְּתָה עֵינָיו • אַף מִשְׁמַת. וְלֹא־נָס לַחָה • לְחִלּוּחִית שָׁבּוּ, לֹא שָׁלַט בּוֹ רַקְבוֹן וְלֹא נִהְפָּךְ תֹּאֵר פְּנִיו.

(ט) וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מִזְרָא
שְׁלֵשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יָמֵי בְּכִי אֲבֵל מֹשֶׁה:
ח וּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת מֹשֶׁה כְּמִישְׁרִיא
דְּמִזְרָא תְּלִמִין יוֹמִין וְשְׁלִימוֹ יוֹמֵי כְּבִיתָא
אֲבֵלָא דְּמֹשֶׁה:

שיעור יומי ליום שני (בכל העולם יום שלישי) ושנים מקרא ואחד תרגום - לד - פרשת וזאת הברכה פג

כ"ג • בני ישראל • הזכרים, אבל באהרן מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה, נאמר: (במדבר ט) "כל בית ישראל", זכרים ונקבות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כד עמ' 255)

הזכרים, אבל באהרן . . . זכרים ונקבות (רש"י לד, ה) לכאורה, מדוע מזכירים בעת מיתת משה את החסרון שלו לגבי אהרן. ויש לומר: אהרן עשה שלום עלידי ששנה קצת מן האמת. אף משה, שפדנתו אמת, אינו מסגל לפעל בדרך זו. ויש בזה מה שאין בזה: משה - אינו נוטה מן האמת. אהרן - מביא שלום לכל יהודי, גם אדם כזה שבשילובו מכרחים לשנות מן האמת. במשך חיי משה, פשהיה עסוק במלוי תפקידו, היה עסוק כלו בעבודה שלו, מדת האמת; אבל פאשר השלים שליחותו, הרגיש את מעלת הנהגת אהרן.

ט ויהושע בר נון מלי רוח חקמתא ארי סמך משה ית יהוי עלוהי וקבילו מגה בני ישראל ועבדו קמא די פקיד יי ית משה:

(ט) ויהושע בן-נון מלא רוח חכמה כִּי־סמך משה את־ידיו עליו וישמעו אליו בני־ישראל ויעשו פאשר צוה יהוה את־משה:

י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה די אתגלי לה יי אפיין באפיין:

(י) ולא־קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו יהוה פנים אל־פנים:

כ"ג • אשר ידעו ה' פנים אל-פנים • שהיה לבו גם בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה, כענין שנאמר: (שמות לב) "ועתה אעלה אל ה'", (במדבר ט) "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם".

יא לכל אתיא ומופתיא די שלחה יי למעבד בארעא דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי ולכל ארעה:

(יא) לכל־הא־תִּתְּ וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל־עַבְדָּיו וּלְכָל־אֶרְצוֹ:

יב ולכל ידא תקפתא ולכל חוננא רבא די עבד משה לעיני פל ישראל: חזק

(יב) ולכל־הַיָּד הַחֲזָקָה וְלְכָל־הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל:

כ"ג • ולכל היד החזקה • שקבל את התורה בלוחות בידיו. ולכל המורא הגדול • נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא. לעיני כל-ישראל • שנשארו לבו לשבר הלוחות לעיניהם, שנאמר: (לעיל ט) "ואשרם לעיניכם", והספימה דעת הקדוש-ברוך-הוא לדעתו, שנאמר: (לעיל ט) "אשר שבחת", יישר כחך ששבחת (שבת פז):

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש כרך כב עמ' כה)

לעיני כל ישראל יש לפרש את סמיכות התורה סופה לתחלתה, על פי מה שהקשו רז"ל (נדרים לט, ב) והכתיב אין כל חדש תחת השמש. וזהו המשך הכתובים: לכל האותות והמופתים . . . אשר עשה . . . (ואין זה חדש, כי אם) בראשית ברא אלקים, כי תנאי התנה הקב"ה עם כל מעשה בראשית בעת הבריאה בנוגע לנסים (בראשית רבה ה, ה. זח"ב קצח, ב. פירוש המשניות להרמב"ם ותוספות יום טוב אבות ה, ו).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ט עמוד 241-239)

אמר ריש לקיש, "אשר שבחת". אמר לו הקב"ה למשה: יישר כחך ששבחת (ב"ב יד, ב). והנה מעלת משה בשבירת הלוחות - אשר מחמת מעלה זו, אמר לו הקב"ה "יישר כחך ששבחת" - מהנה מעלה גם בנוגע לישראל, וכדלקמן:

הענין יובן בהקדם ההסבר מדוע נתינת ה"יישר כח" שנתן הקב"ה למשה על שבירת הלוחות (לא היתה מיד באותו היום, או למחרתו - מיד בעלותו לה, אלא) היתה פעבור ארבעים יום לאחר שבירת הלוחות: כשהקב"ה אמר לו "פסל לך

פד שיעור יומי ליום שני (בכל העולם יום שלישי) ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת וזאת הברכה

גו", רק אז אמר לו "הלווחות הראשונות אשר שברת" - ישר כחך ששברת". לכאורה, למה לא אמר לו "ישר כחך מייד?" פלא גדול יותר: על הפסוק "אשר שברת" האמור ארבעים יום אחר שבירת הלווחות, פנ"ל, לא מפרש רש"י "ישר כחך ששברת", כ"א בסיום פרשת "וזאת הברכה", שנאמרה כמעט ארבעים שנה לאחר מכן - רק אז מפרש רש"י "אשר שברת" (דארבעים שנה מקודם) פירושו "ישר כחך ששברת".

ואף שבפשוטות, הטעם לכך הוא, כי ההוכחה לפרש פן (על-פי הפשט), הוא מהמילים "לעיני כל ישראל" - אבל מפנין שכל עניני התורה הם בדייק, הרי מזה גופא מובן, שה"ישר כחך" שנתן הקב"ה למשה בעת אמירת "פסל לך" נתגלתה רק כש"ייעל משה גו' אל הר נבו גו'".

באור הדבר:

לגבי חטא העגל, איתא בגמרא: "לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה". דבר זה שהקב"ה נתן אפשויות ליצר הרע לשלוט על ישראל ולפתותם לעשות העגל, הוא לשם העילוי דתשובה (ביטול החטא - עד שהאדם עומד במעלה נעלית יותר מכפי שהיה לפני החטא), שאליה יגיעו על-ידי-זה.

מזה מובן גם לגבי שבירת הלווחות - המסוכב מחטא העגל - שהטעם לכך (בפנימיות) הוא, פדי שעל-ידי-זה יתוסף עילוי - עילוי בתורה) לוחות (היפך השבירה - עד למעלה נעלית מה"לוחות אשר שברת"), הלווחות השניות, המהוים "כפלים לתושיה" לגבי הלווחות הראשונות.

[ויש לומר, שגם כנות משה רבנו בשבירת הלווחות, פשדן הקל-וחמר: כיון ש"ישראל מומרים" אי-אפשר לתת להם את התורה, היה (לא רק לשם הגנה על כבוד התורה, אלא גם) פדי לפעול על ישראל שיעשו תשובה.

כמשל הבן שהנהגתו אינה כדבעי, עד ש"אביו דוחהו חוץ לביתו ואומר לו שאינו אביו" - שעל-ידי-זה דוקא מתגלית אהבת הבן לאביו, עד שצועק במר נפשו "שאינו רוצה ליפרד מאביו בשום אופן, ומכל-שכן כשלא יקרא בשם אביו".

ועל-פי-זה מובן הדייק "ואשברם לעיניכם" - וכפי שהכתוב גם מדגיש בסיום התורה "לעיני כל ישראל" - כי המעלה והשבח של משה בשבירת הלווחות היו בזה ש"נשא לבו לשבור הלווחות לעיניהם". דבר זה הביאם לשוב בתשובה].

ובזה גם מבאר כיצד יום צום שבעה עשר בתמוז, יום שבירת הלווחות, יהפך לששון ולשמחה:

כיום, כאשר רואים אנו ששבירת הלווחות גרמה ש"אומה ולשון שולטת בהם", מהנה יום זה, יום תענית. מה-שאין-כן לעתיד-לבא, אשר אז תתגלה בשלמות מעלת התשובה של ישראל על חטא העגל, ואשר תשובה זו ראשיתה ב"ואשברם לעיניכם" (ועל-דרך-זה - גם מעלתן של הלווחות השניות), אז יהיה יום שבעה עשר בתמוז, יום שבירת הלווחות - יום ששון ושמחה.

וזוהו הטעם מדוע נאמר "ישר כחך ששברת" רק בצווי על הלווחות השניות. ובגילוי, בפשוטו של מקרא (עולם העשיה), מתגלה הדבר רק בסיום התורה, כשהקב"ה הראה למשה רבנו "עד היום האחרון" - כי דוקא אז מתגלה העילוי שאליה הגיעו ישראל על-ידי שבירת הלווחות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך לד עמוד 217 - מתוך 'לקראת שבת)

מעלת משה בשבירת הלווחות

ולכל היד החזקה גו' אשר עשה משה לעיני כל-ישראל:

לעיני כל ישראל - שנשא לבו לשבור הלווחות לעיניהם (לד, יב. ובפירוש רש"י)

יצריד-עיון אף מתאים שלאחרי שהכתוב מספר על המעלות הגדולות והנפלאות של משה רבנו, ימים ב"לעיני כל ישראל", שנשא לבו לשבור הלווחות לעיניהם?

ויש לומר על-פי המדרש (הובא ברש"י פרשת תשא לד, א): "משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע. עמד שושבינה וקרה כתבתה. אמר, אם יאמר המלך להרגה, אמר לו עדין אינה אשתך. . המלך זה הקב"ה, השפחות אלו ערב רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקב"ה אלו ישראל".

ועל-פי-זה מובנת בפשוטות מעלת משה בשבירת הלווחות, שמעלה זו נעלית יותר משאר מעלותיו הנזכרות בכתוב, שהרי מובן גדל ויקר ערך התורה בעיני משה רבנו, ובפרט שהוא זה שקבלה מיידו של הקב"ה, ואף-על-פי-כן כאשר ראה משה רבנו, הרועה הנאמן והאהוב ישראל, שיש מקום לחשוש שמציאותם של הלווחות יכולה לפגע בישראל חסון-שלום, לא הסס כלל ושבברם מייד פדי להציל את בני ישראל מהענש.

עטרת מרים

א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה אליהושע בן נון
משרת משה לאמר: ב משה עבדי מת כי אלו היה ערוך מי לא יכלתם
לעבד את ה' עדן כי עליו נגור לכל ועבדו את ה' ועתה קום עבד את ה' ונתן
הזה אתה וכל העם הזה אליהארץ אשר אנכי נתן להם לבני

ישראל: ג על כל מקום אשר
תדרוך כפירגלכם בו לכם
נתתיו כאשר דברתי אלימשה:
ד מהמדבר והלבנון הזה ועד
הנהר הגדול נהר פרת כל ארץ
החתים ועד הים הגדול בים
מבוא השמש יהיה גבולכם:
ה לא יתיצב איש לפניך כל ימי
חיך כאשר הייתי עם משה
אחיה עמך לא ארפך לא אמן לך
חלשה ולא אעזבך: ו חזק ואמץ
בהנהגת העם פראי כי אתה
תנחיל את העם הזה את
הארץ אשר נשבעתי לאבותם
לתת להם: ז רק חזק ואמץ
מאד בתורה לשמר לעשות
ככל התורה אשר צוה משה
עבדי כי לולא זאת לא תועיל כלום
בהנהגת העם פראי, אל תסור
מפניו מספר התורה ימין ושמאל
למען תשפיל תצליח בכל אשר
תלך: ח לא ימוש ספר התורה
הזה האמור במקרא שלפניו כפיך
והגית בו יומם ולילה למען
תשמר לעשות ככל הכתוב בו
כראו תצליח את דרכך ואז
תשכיל: ט הלוא צויתיד חזק
ואמץ במלחמה מול האויב אל
תעריץ ואל תחת כי עמך יהוה
אלהיך בכל אשר תלך: י ביום
שתמו ימי כבי אבל משה ויצו
והושע את שמרי העם לאמר:
יא עברו א בקרב המחנה וצו
את העם לאמר הכינו לכם
צדה מיני מאכלים וזלתי הלהם. כי
בשבעה פאד שפת משה לקטו מן
שהסתפקו בו עד ט"ז בניסן כי
בעוד א בסוף שלשת ימים אתם
עברים את הירדן הזה לבוא
לרשת את הארץ אשר יהוה

עטרת מרים

אלהיכם נתן לכם לרשתה: יב ולראובני ולגדי ולחצי שבט
המנשה אמר יהושע לאמר: יג וכול עליכם לבוא את הירדן אשר
צוה אתכם משה עבדי יהוה לאמר יהוה אלהיכם מניח לכם
נותן לכם מקום מנוחה ונתן לכם את הארץ הזאת: יד נשיכם טפכם

ומקניכם ישבו בארץ אשר נתן
לכם משה בעבר הירדן ואתם
תעבדו חמשים מונים לפני
אחיכם כל גבורי החיל שבכם
ועבדו חלוצים ועורתם אותם:
טו עד אשר יניח יהוה א יתן ה'
מקום מנוחה גם לאחיכם ככם
וירשו גסיהמה את הארץ
אשר יהוה אלהיכם נתן להם
ושבתם לארץ ירשבתם
וירשתם אותה אז תאחזו בה מבלי

הפטרת וזאת הברכה שמחת תורה (בכל

העולם ליום שלישי) ביהושע פרק א

א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר

יהוה אליהושע בן נון משרת משה לאמר:

ב משה עבדי מת ועתה קום עבד את ה' ונתן

הזה אתה וכל העם הזה אליהארץ אשר

אנכי נתן להם לבני ישראל: ג כל מקום אשר תדרוך כפירגלכם בו לכם

נתתיו כאשר דברתי אלימשה: ד מהמדבר והלבנון הזה ועד הנהר

הגדול נהר פרת כל ארץ החתים ועד הים הגדול מבוא השמש יהיה

גבולכם: ה לא יתיצב איש לפניך כל ימי חיך כאשר הייתי עם משה

אחיה עמך לא ארפך ולא אעזבך: ו חזק ואמץ כי אתה תנחיל את העם

הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם לתת להם: ז רק חזק ואמץ מאד

לשמר לעשות ככל התורה אשר צוה משה עבדי אל תסור מפניו ימין

ושמאל למען תשפיל בכל אשר תלך: ח לא ימוש ספר התורה הזה

מפיך והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו כראו

תצליח את דרכך ואז תשכיל: ט הלוא צויתיד חזק ואמץ אל תעריץ

ו אל תחת כי עמך יהוה אלהיך בכל אשר תלך: י ויצו יהושע את שמרי

העם לאמר: יא עברו א בקרב המחנה וצו את העם לאמר הכינו לכם

צדה כי בעוד א שלשת ימים אתם עברים את הירדן הזה לבוא לרשת

את הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן לכם לרשתה: יב ולראובני ולגדי

ולחצי שבט המנשה אמר יהושע לאמר: יג וכול את הירדן אשר צוה

אתכם משה עבדי יהוה לאמר יהוה אלהיכם מניח לכם ונתן לכם

את הארץ הזאת: יד נשיכם טפכם ומקניכם ישבו בארץ אשר נתן לכם

עטרת מרים

מערער את הארץ אשר | נתן לכם
משה עבד יהוה בעבר הירדן
מזרח השמש בעבר המזרח, הואיל
ותקמו התנאי: מז ויענו את
יהושע לאמר כל אשר צויתנו
נעשה ולא לבד הדבר היה שתכנו
עליו מצד הישר, כי גם ואל כל
אשר תשלחנו נלך: יז ככל
אשר שמענו אל משה כן

עטרת מרים

נשמע אליך רק אם יהיה יהוה
אלהיך עמך כאשר היה עם
משה ולא זאת לבד, כי גם: יח כל
איש אשר ימרה ימרה את פיך
ולא ישמע את דבריך לכל
אשר תצוונו וימת ברוח מורד
במלכות רק חוק ואמין לעניש
המורדים ולא למחול על כבודך:

אשר | נתן לכם משה עבד יהוה בעבר הירדן מזרח השמש: מז ויענו
את יהושע לאמר כל אשר צויתנו נעשה ואל כל אשר תשלחנו נלך: יז ככל אשר שמענו
אל משה כן נשמע אליך רק יהיה יהוה עמך כאשר היה עם משה: יח כל איש אשר ימרה
את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצוונו וימת רק חוק ואמין:

א (א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ:

כ"י ◀ בראשית • אמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ"החדש הזה לכם", שהיא
מצוה ראשונה שנצטוו ישראל. ומה טעם פתח בבראשית? משום (תהלים ק"א): "כח מעשיו הגיד לעמו לתת
להם נחלת גוים", שאם יאמרו אמות העולם לישראל: לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם
אומרים להם: כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, בראונו נתנה
להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. בראשית ברא • אין המקרא הזה אומר אלא דרשוני, כמו שדרשוהו
חקמינו זכרונם לברכה: בשביל התורה שנקראת (משלי ח): "ראשית דרכו", ובשביל ישראל שנקראו (ירמיה ב):
"ראשית תבואתה". ואם באת לפרשו כפשוטו, כן פרשהו: בראשית בריאת שמים וארץ, "והארץ היתה
תהו ובהו וחשך וגו', ויאמר אלהים יהי אור", ולא בא המקרא להורות סדר הבריאה, לומר שאלו קדמו,
שאם בא להורות כן, היה לו לכתב: בראשונה ברא את השמים וגו', שאין לך 'ראשית' במקרא שאינו
דבוק לתבה שלאחריו, כמו: "בראשית ממלכת יהוקים", "ראשית ממלכתו", "ראשית דגנך". אף כאן
אתה אומר: "בראשית ברא אלהים את השמים וגו'", כמו בראשית ברא, ודומה לו: "תחלת דבר ה'
בהושע", כלומר תחלת דבורו של הקדוש ברוך הוא, בהושע: "ויאמר ה' אל הושע וגו'". ואם תאמר
להורות בא, שאלו תחלה נבראו, ופרושו בראשית הכל ברא אלו, ויש לך מקראות שמקצרים לשונם

דעת זקנים מבועלי התוספות - עוז והדר

להו, כי בתיבת 'בראשית' תמצא
ש'בַת', 'ברית', 'אש', והתורה נמשלה
לאש, דכתיב ויבנים לג אש דת למו.
ועוד פירש רש"י: אמר רבי יצחק, לא
היה צריך להתחיל התורה [אלא
מהחדש הזה לכם שהיא מצוה
ראשונה] וכו' (תנחומא ישן יא). וקשה,
שהרי כבר נצטוו על מילה וגיד הנשה.
ומיהו יש לומר דנקט מצוה ראשונה
שנצטוו כל ישראל ביחד, ולא
ליחיד: תורה ב

ימי החדש. ובפסוק זה יש ששה
אלפ"ן, כנגד שיתא אלפין שגין הוי
עלמא, דכל אל"ף ואל"ף משמע אף.
ובפסוק שלאחריו והארץ, כתב שני
אלפ"ן, כנגד שני אלפים ימות המשיח
(ראה בירבד). ובפרשת בא בקרא דלמען
תהיה תורת ה' בפיך (שמות יג ט), כתוב
שני אלפ"ן, כנגד שני אלפים תורה.
בראשית. פירש רש"י בכות התורה
שנקראת 'ראשית'. וכן אתה מוצא
בכות שבת [וי] ברית (ומילה). ונפקא

(א) בראשית. לפיכך התחילה התורה
בבי"ת, לפי שהעולם דומה לב, שהוא
(מסוכר) [מסבב] משלש רוחותיו ורוח
צפונית אינה מסבבת. ובאותה שעה
באה אות האל"ף וקראה תגר, ושלם
לה הקדוש ברוך הוא במתן תורה,
שפתח באל"ף ב'אנכי' (ברא א). ובתיבת
בראשית יש ששה אותיות, כנגד ימי
המעשה. ובאותו פסוק יש בו שבעה
תיבות, כנגד ימי השבוע. ובו עשרים
ושמונה אותיות, כנגד עשרים ושמונה

שיעור יומי ליום שני (בכל העולם יום שלישי) ושנים מקרא ואחד תרגום – א – פרשת בראשית פז

וּמְצַטִּים תְּבֵה אַחַת, כְּמוֹ: "כִּי לֹא סָגַר דְּלִתִּי בְּטָנִי", וְלֹא פָּרַשׁ מִי הַסּוּגָר. וּכְמוֹ: "יִשָּׂא אֶת חֵיל דְּמִשְׁקִי", וְלֹא פָּרַשׁ מִי יִשְׂאָנוּ. וּכְמוֹ: "אִם יִחְרַשׁ בְּבִקְרִים", וְלֹא פָּרַשׁ אִם יִחְרַשׁ אֶדָם בְּבִקְרִים. וּכְמוֹ: "מִגִּיד מְרֵאשִׁית אַחֲרִית", וְלֹא פָּרַשׁ מִגִּיד מְרֵאשִׁית דְּבַר אַחֲרִית דְּבַר. אִם כֵּן, תָּמָה עַל עֲצָמְךָ, שְׁהָרִי הַמִּים קָדְמוֹ, שְׁהָרִי קָתִיב: "וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם", וְעַדִּין לֹא גִלָּה הַמְקַרָּא, בְּסִדּוֹר הַקּוּדְמִים וְהַמְאַחֲרִים כְּלוּם, בְּרִיאַת הַמִּים מִתֵּי הַיָּתֶה, הָא לְמִדָּת, שְׁקָדְמוֹ הַמִּים לְאַרְץ. וְעוֹד שֶׁהַשְּׂמִים מֵאֵשׁ וּמַיִם נִבְרָאוּ, עַל-כֵּן לֹא לְמַד הַמְקַרָּא בְּסִדּוֹר הַמְקַדְמִים וְהַמְאַחֲרִים כְּלוּם. בְּרָא אֱלֹהִים • וְלֹא אָמַר בְּרָא ה', שֶׁבַתְחִלָּה עָלָה בְּמַחְשָׁבָה לְבְרֵאתוֹ בְּמִדַּת הַדִּין, וְרָאָה שְׂאִין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם, וְהַקְדִּים מִדַּת רַחֲמִים וְשִׁתְפָּה לְמִדַּת הַדִּין, וְהִינּוּ דְכָתִיב "בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם".

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת פרשת בראשית התשי"ד)

בראשית ברא אלקים. בראשית ענינו ב' ראשית, ראשית בריאת העולם, וראשית דהתורה. בראשית ברא אלקים, הב' ראשית הם פדי שיהיה ברא אלקים, שיגלו את אמתית הפונה דשם אלקים. ספירת הפתר היא ראשית, וספירת החקמה היא ראשית. ראשית ספירת הפתר היא העלם, וראשית ספירת החקמה היא גילוי, ראשית חקמה יראת ה'. האור וחיות דחקמה שמאירים בשבת בראשית נמשכים על כללות השנה, שכל ימי השנה, הן ימי החול ושבת ומועדים הפלליים, הן המועדים הפרטטיים דכל יחיד, יום הכניסה לחדר, יום הבר-מצוה ושאר ימי חיי האדם ומאורעותיו, כולם מקבלים משבת בראשית.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממאמר 9"ו בראשית, מבה"ח מרחשון, התשס"ו)

ועל-פי-זה יובן בתוספת באור מאמר כבוד קדושת מורי ורמי אדמו"ר שאפן ההנהגה דשבת בראשית נוגע לכל עניני השנה. והענין בזה, דהנה, נוסף על הפרוש הפשוט בכל עניני השנה, ישנו גם הפרוש הפנימי דקאי על כל עניני ההשתלשלות, שהרי שנה הוא מלשון שנוי, [ועל-דרך המבאר בחסידות גבי אתרוג שנקרא הדר על שם שדר באילנו משנה לשנה, שהוא סובל את כל השנויים, והינו לפי שענין האתרוג הוא עולם האחדות], דהינו, כל השנויים שבכל המדרגות דסדר השתלשלות, עד לבחינת האור הכלול בעצמותו. ובכל מדרגות אלו נוגע אפן ההנהגה דשבת בראשית, והינו לפי שאז קורין בתורה "בראשית ברא אלקים", וכנ"ל (סעיף ב) שיש בזה פמה מדרגות, החל מהפרוש הפשוט דקאי על הפח האלקי שמהנה את השמים והארץ הגשמיים, ועד לפרוש (שקשור גם עם הפרוש הפשוט, וישנו בפנימיותו) ש"בראשית ברא" קאי על עצמותו יתברך, שהוא ה'ראשית' האמתית, שבו תלויים כל עניני השנויים שבכל סדר ההשתלשלות עד לבחינת האור הכלול בעצמותו. ולכן, פאשר ההנהגה בשבת בראשית היא באפן של הרחבה, אזי נמשכת הרחבה בכל הענינים, מלמעלה מעלה עד למטה מטה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך ה עמוד 2 – מתוך 'לקראת שבת')

כבוש הארץ על ידי בני ישראל

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ:

בראשית – אמו רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם.. ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אמות העולם לישראל, לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אוזרים להם, כל הארץ של הקדוש-ברוך-הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו. . וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו" (א. א. ובפירוש רש"י)

וצריך להבין: הרי בני ישראל כבשו את הארץ בכבוש מלחמה, וכבוש מלחמה אינו בכלל האסור דגזל. וכמו שלא מצוינו שום אמה שתענש על ענין זה דכבוש מלחמה, הגם שאסור גזל הוא מז' מצוות בני נח. ואם כן מהו היסוד לטענתם: "לסטים אתם"?

ויש לומר: בהעברת דבר מאדם אחד לזולתו באחד מדרךי הקנן (מכירה, מתנה, כבוש מלחמה וכו'), אין משתנה דבר במהות החפץ, והשנוי הוא רק בבעלות. וכן בארץ: כשאומה כובשת ארץ מאמה אחרת, מהות הארץ לא משתנית, והאמה השניה יכולה לכבוש את הארץ ולהחזירה אליה.

אך בשונה מכך היא ארץ ישראל, שעל-ידי כבושה, נשתנתה מהותה: לפני זה היתה ארץ ככל הארצות, ועכשו נשתנתה להיות ארץ ישראל. ושנוי זה הוא בפנימיותה ולעולם, ומעשה אינה יכולה להשתתף לשום אמה אחרת, וגם בזמן הגלות פאשר "גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו" היא נקראת "ארצנו" ו"אדמתנו"; ויתרה מזו: אסור לנכרי להתישב בארצנו. וזוהי טענת אמות העולם "לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים": בידעם, שעל ידי כבוש בני ישראל נשתנתה

הָאֶרֶץ בְּמִהוּתָהּ שְׁנוֹי תְּמִידִי לְהִיּוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמִעֲתָהּ אֵינָה יְכוּלָה לְהִשְׁתַּיֵּף עוֹד לְאֶמֶת אַחֲרֶיהָ, אִם כֵּן נִטְלָה מִמֶּה שִׁיכוּתָם לְאֶרֶץ חֵלּוּסִיּוֹן, וְלֹא כִּכְבוֹשׁ שָׂאֵר הָאֶרְצוֹת שֶׁאֶפְשֵׁר לְחַזֹּר וּלְכַבְּשֵׁם, וְאִם כֵּן "לִסְטִים אַתֶּם".
וְהַמְעַנֶּה לְכֹף הוּא: "כָּל הָאֶרֶץ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה הִיא, הוּא בְּרָאָה וְגו' וּבְרִצּוֹנוֹ נִטְלָה מִמֶּה וְנִתְּנָה לָנוּ: הִיּוֹת שֶׁהַקֶּבֶ"ה בְּרָא אֶת הָאֶרֶץ, לְכֹן "כָּל הָאֶרֶץ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה הִיא" הֵינּוּ לֹא רַק מְצִיאוֹת הַשְּׁלִיטָה בְּאֶרֶץ אֱלֹא גַם עֲצָם מִהוּתָהּ, וְלָכֵן הוּא יְכוּל לְשַׁנּוֹת אֶת מִהוּתָהּ שֶׁל הָאֶרֶץ לְהִיּוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

(ב) וְהָאֶרֶץ הִיְתָה תְּהוֹ וְכֵהוּ וְחִשְׁךָ עַל־פְּנֵי תְּהוֹם רֹוחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם:
כּוּ וְאֶרְעָא הָיָת צְדִיא וְרִיקְנִיא וְחִשׁוּבָא עַל אִפִּי תְּהוֹמָא וְרִיחָא מִן קַדְמָא וְיִ מְנַשְׁבָּא עַל אִפִּי מַיָּא:

כִּי־**תהו** וְכֵהוּ • תהו, לְשׁוֹן תְּמִה וְשִׁמְמוֹן, שֶׁאֲדָם תּוֹהָה וּמִשְׁתוֹמֵם עַל בְּהוּ שְׁבָה. תְּהוּ • אִשְׁטוּרִישׁוּ"ן בְּלַע"ז. כֵּהוּ • לְשׁוֹן רִיקוּת וְצָדוּ (בְּסִפְרִים אַחֲרִים אֵינוֹ). עַל פְּנֵי תְּהוֹם • עַל פְּנֵי הַמַּיִם שֶׁעַל הָאֶרֶץ. רֹוחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת • כִּסָּא הַכְּבוֹד עוֹמֵד בְּאֵוִיר וּמְרַחֵף עַל פְּנֵי הַמַּיִם בְּרוּחַ פִּיּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וּבְמִאֲמָרוֹ, כִּינּוּהַ הַמְּרַחֶפֶת עַל הַקֵּן, אִקוּבְטִי"ר בְּלַע"ז.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתוועדות שבדקודש פרשת בראשית התש"ג)

אודות ד' הלשונות "תהו, כהו, חושך ותהום" – איתא בספרים שהם כנגד ד' קליפות: ג' קליפות הטמאות לגמרי, וקליפת נוגה.

ולעומת זאת - על "רוח אלקים מרחפת על-פני המים" אמרו חז"ל "זה רוחו של מלך המשיח", שזהו גילוי נעלה ביותר, גילוי העצמות.

ולכאורה תמוה ביותר: היתכן שפאשר מדברים אודות קליפות - מזכירים בהמשך אחד אודות "רוחו של מלך המשיח"?!
וההסברה בזה - שפונת הפסוק להדגיש שמבלי הבט על גודל החושך מצד הקליפות בכלל, ובפרט מצד ג' קליפות הטמאות לגמרי, צריך לידע שישנו כבר "רוחו של מלך המשיח",

– ועל־דרך שמיצינו במדרשי חז"ל בנוגע לחורבן בית-המקדש, שתיכף ומיד נולד מושיען של ישראל – אלא שצריכים רק **לגלות** זאת.

וגם ענין זה מודגש בהמשך הפתובים: "ויאמר אלקים? הִי אור וְהִי אור", ש"אור" מורה על ענין הגילוי, ובזה גופא - גילוי האור שנגבר ביום הראשון שגנזו הקדוש־ברוך־הוא לעתיד־לבוא, שזהו תוכן גילוי ד' "רוחו של מלך המשיח".

וגילוי זה נעשה על־ידי התורה - כמובן מדברי המדרש "יהי אור - זה **אברהם**", שבו מתחילים "שני אלפים **תורה**", ועל־ידו (היננו, על־ידי ענינו של אברהם, תורה) נעשה גילוי "רוחו של מלך המשיח".

וההוראה מזה בעבודת האדם:

ישנם פאלה שמתיראים מפני גודל החושך, וטוענים שבמצב של התגברות החושך אי־אפשר להתחיל עם אור גדול, אלא עם אור מצומצם לפי ערך הזמן והמקום כו'.

ועל־זה באה ההוראה מהתחלת קריאת פרשת בראשית - שלמרות שנמצאים **בהתחלת** העבודה (זה עתה הסתים חודש תשרי ומתחילה עבודת כל השנה), ולא עוד אלא ששוררים **תהו ובהו חושך ותהום**, מפל־מקום, מתחילים מיד עם "**רוחו של מלך המשיח**" - אור הכי נעלה, פנימיות השכינה שלמעלה ובהבדלה מעולמות, שאין העולמות יכולים לקבלו אפילו לא באופן מקיף - שדוּגְמָתָהּ בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם הִיא פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב.

ומיד ממשיכים עם ההכרזה "**יהי אור**", הינו, שמבלי להתחשב במעמד ומצב העולם, אם הוא שיך לכך אם לאו, מכריזים "יהי אור - זה אברהם", שמתחילים להאיר את העולם באור אלוהי, כמו אברהם שפרסם אלקותו ותברך בעולם גם לערבים, מבלי להתחשב אם הם ראוים לכך אם לאו.

ואז - "**ויהי אור**", שנעשה כן בפועל, "עס ווערט טאקע בפועל ליכטיק", ועד לגילוי אור גדול ביותר - אור שהיה מאיר ביום הראשון.

(ג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר וְיִהְיֶה־אֹר: גַּוְאָמַר יְיָ יְהִי נְהוּרָא וְיִהְיֶה נְהוּרָא:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזו והדר

(א) יהי אור ויהי אור. מה שלא כתב ויהי כן כמו באחרים, לפי שמה שכתב כן באחרים לקצר דבריו וכתב, שאילו היה מפרש כל סדרי הבריאה ויטורף להאריך, אבל הכא אין כאן אריכות בתיבת ויהי אור מבתבת ויהי כן: תורה ד

שיעור יומי ליום שני (בכל העולם יום שלישי) ושנים מקרא ואחד תרגום - א - פרשת בראשית פט

(ד) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאֹר פִּי־טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים
ד וַחֲזָא יי ית נהורא ארי טב ואפרש יי בין
נהורא ובין חשוכא:
בין האור ובין החשך:

כ"ט - וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר פִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל • אף בזה אנו צריכים לדברי אגדה: 'ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים, והבדילו לצדיקים לעתיד לבא'. ולפי פשוטו, כף פרשהו: ראהו פי טוב ואין נאה לו ולחשך שיהיו משתמשים בערבוביא, וקבע לזה תחומו ביום, ולזה תחומו בלילה.

(ה) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ לַיְלָה
ה ויקרא יי לנהורא יממא ולחשוכא קרא
ליליא והנה רמש והנה צפר יומא חד:
לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד:

כ"י - יום אחד • לפי סדר לשון הפרשה, הנה לו לכתב יום ראשון, כמו שכתוב בשאר הימים: שני, שלישי, רביעי. למה כתב אחד? לפי שהיה הקדוש-ברוך-הוא יחיד בעולמו, שלא נבראו המלאכים עד יום שני, כף מפרש בבראשית רבה.

(ו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מַבְדֵּיל
וואמר יי יהי רקיע במציעות מים ויהי
מפריש בין מים למים:
בין מים למים:

כ"ג - יהי רקיע • תחזוק הרקיע, שאף-על-פי שנבראו שמים ביום הראשון, עדין לחים היו, וקראו בשני מגערת הקדוש-ברוך-הוא, באמרו: "יהי רקיע", וזהו שכתוב: "עמודי שמים ירופפו" כל יום ראשון, ובשני: "ויתמחו מגערתו", כאדם שמשתומם ועומד מגערת המאים עליו. בתוך המים • באמצע המים, שיש הפרש בין מים העליונים לרקיע, כמו בין הרקיע למים שעל הארץ. הא למדת, שהם תלויים במאמר של מלך.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, תשכ"ח)

מתחלת ברייתו של עולם (שאז היה העולם מים במים, ולא היתה עדין התחלקות בין מים עליונים למים תחתונים שעל-ידי רקיע המבדיל) לא היה קילוסו של הקב"ה עולה אלא מן המים, משל למלך שבנה פלטרין והושיב בתוכה אלמים, והיו משכימין ושאלין בשלומו של מלך ברמיזה כו'. ומבאר בזה, שדיורים אלמים שהיו מקלסין ברמיזה, קאי על הנבראים דעלמא דאתפסא שהם בטלים במקורם כו'. והנה, אף שגדלה מעלת הקילוס של דיורים אלמים פאשר היה העולם מלא מים במים, מפל-מקום היתה אחר-כך ההבדלה בין מים למים על-ידי רקיע המבדיל, ובאופן שיקוו המים גו' ותראה היבשה גו', שהוא ענין עלמא דאתגליא, שהנבראים שבו הם בבחינת מציאות יש דוקא.

(ז) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הָרְקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר
ז ועבד יי ית רקיעא ואפריש בין מים די
מלרע לרקיעא ובין מים די מעל לרקיעא
והנה כן:
מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע ויהי כן:

כ"ד - וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הָרְקִיעַ • תקנו על עמדו, והיא עשייתו, כמו: "ועשתה את צפנייה". מעל לרקיע • על הרקיע לא נאמר, אלא "מעל לרקיע", לפי שהן תלויים באויר. ומפני מה לא נאמר: "כי טוב" ביום שני? לפי שלא היה נגמר מלאכת המים עד יום שלישי, והרי התחיל בה בשני, ודבר שלא נגמר אינו במלואו וטובו. ובשלישי שנגמרה מלאכת המים והתחיל נגמר מלאכה אחרת, כפל בו "כי טוב", שתי פעמים, אחד לגמר מלאכת השני ואחד לגמר מלאכת היום.

(ח) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַרְקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי־בֹקֶר
ה ויקרא יי לרקיעא שממא והנה רמש והנה
צפר יום תנן:
יום שני:

כ"ה - וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַרְקִיעַ שָׁמַיִם • שא מים, שם מים, אש ומים שערכן זה בזה ועשה מהם שמים.

• (בספרים אחרים: שם מים, דבר אחר: אש ומים)

(ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם
 אֶל-מְקוֹם אֶחָד וְתִרְאֶה הַיַּבֵּשָׁה וַיְהִי-כֵן:

כ"ט – יקוו המים • שטוחין היו על פני כל הארץ והקננס באוקינוס, הוא הים הגדול שבכל הימים.

(י) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבֵּשָׁה אֶרֶץ וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם קָרָא
 יַמִּים וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:

כ"י – קרא ימים • והלא ים אחד הוא? אלא אינו דומה טעם דג העולה מן הים בעפו לדג העולה מן הים באספמניא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת קרח, מברכים החדוש, תשכ"ח)

אף שבשני לא פתיב פייטוב, לפי שבו נבראת מחלוקת, מפל-מקום כתוב בפלישי כייטוב שני פעמים, אחד למלאכת המים כו', לפי שעל-ידי ההבדלה והמחלוקת, נעשה ענין של אחדות והתפללות באופן נעלה יותר, שמציאות היש גופא נעשית כלי לאלקות.

(יא) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ
 זֶרַע עֵץ פְּרִי עֵשָׂה פְּרִי לְמִינֹו אֲשֶׁר זֶרְעוּ-בוֹ
 עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן:

כ"ג – תדשא הארץ דשא עשב • לא דשא לשון עשב ולא עשב לשון דשא, ולא היה לשון המקרא לומר תעשיב הארץ, שמיני דשאיין מחלקין, כל אחד לעצמו נקרא עשב פלוני, ואין לשון למדבר לומר דשא פלוני, שלשון דשא הוא לכישת הארץ בעשבים כשהיא מתמלאת בדשאים. תדשא הארץ • תתמלא ותתכסה לכוש עשבים, בלשון לע"ז נקרא דשא ארכאז"י, בלן בערבוביני וכל שרש לעצמו נקרא עשב. מזריע זרע • שיגדל בו זרע למנו במנו במקום אחר. עץ פרי • שיהא טעם העץ כטעם הפרי. והיא לא עשתה כן, אלא "ותוצא הארץ וגו' ועץ עשה פרי" ולא ועץ פרי, לפיכך כשנתקלל אדם על עונו, נפקדה גם היא על עוניה ונתקללה. (ספרים אחרים אינו, וד"ק) • אשר זרעו-בו • הן גרעיני כל פרי שמהן האילן צומח כשנוטעים אותו.

(יב) וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע לְמִינֵהוּ
 וְעֵץ עֵשָׂה-פְּרִי אֲשֶׁר זֶרְעוּ-בוֹ לְמִינֵהוּ וַיִּרְא אֱלֹהִים
 כִּי-טוֹב:

כ"ד – ותוצא הארץ וגו' • אף-על-פי שלא נאמר למינהו בדשאיין בצווייהו, שמעו שנצטוו האילנות על כן, ונשאו קל-וחומר בעצמן, כמפרש באגדה ב'שחיטת חלין'.

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(יב) וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׂא [וגו'] לְמִינֵהוּ. במסכת חולין (ס) דריש שגשאו דשאים קל-וחומר בעצמן וכו', פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' לעולם [ישמח ה' במעשיו] (תהלים קד לא). וקשה למאן דאמר חנוף זה מטטרון, ומטטרון זה שר העולם (ראה תוס' חולין שם ד"ה פסוק), שהרי באותה פעה עדין לא נברא חנוף. ויש מפרשים דתרי שר העולם הוא. ועוד יש לומר, דההיא לא הויא כמאן דאמר חנוף זה מטטרון. ומיהו אף לדידיה יש ליישבו, דנהי דאיהו לא נברא, נשמתו או מזלו מיהא נברא שאמר ליהוא קרא.

כדאשכחן גבי ספר תולדות אדם (להלן א), ודרשנין (ע"ה) מ'למד שהראה הקדוש-ברוך-הוא לאדם [הראשון] דור דור וחקמיו, אף-על-פי שלא נבראו אותן הדורות, מפל-מקום נשמתם ומזלם הראה לו: תורה יג

יח) וְלִמְשַׁלְּ בַיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְלַהֲבַדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין
הַחֹשֶׁךְ וַיְרֵא אֱלֹהִים פְּי־טוֹב:

יה ולמשלט ביממא ובליליא ולאפרשא בין
נהורא ובין חשוכא וחזא יי ארי טב:

יט) וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי:

כ) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרְצוּ הַמַּיִם שְׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה
וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל־הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי רִקְעַת הַשָּׁמַיִם:

כ ואמר יי ירחשון מיא רחש נפשא חיתה
ועופא יפרח על ארעא על אפי רקיעא
דשמאי:

כ"ט) נֶפֶשׁ חַיָּה • שִׁיחַא בַּה חַיּוֹת. שְׂרָץ • כָּל דְּבַר חַי שְׂאִינוּ גְבַהּ מִן הָאָרֶץ, קְרוּי שְׂרָץ: בְּעוֹף, כְּגוֹן זְבוּבִים.
בְּשִׂקְצִים, כְּגוֹן נְמָלִים וְחַפּוּשִׁים וְתוֹלְעִים. וּבִבְרִיּוֹת, כְּגוֹן חֵלֶד וְעַכְבָּר וְחַמְט וְכִיּוֹצֵא בָהֶם, וְכָל הַדְּגָיִם.

כ"א) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל־
נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמֹשֶׁת אֲשֶׁר שְׂרָצוּ הַמַּיִם לְמִינֵיהֶם
וְאֵת כָּל־עוֹף כַּנָּף לְמִינֵהוּ וַיְרֵא אֱלֹהִים פְּי־טוֹב:

כא וברא יי ית תניניא רברביא וית כל נפשא
חיתה דרחשא די ארחישו מיא לזניהון וית
כל עופא דפרח לזניהי וחזא יי ארי טב:

כ"ט) הַתַּנִּינִם • דְּגָיִם גְּדוֹלִים שְׂבִיבִים. וּבִדְבַרִי אֲגַדָּה: הוּא לְוִיתָן וּבֶן זִוְגוֹ, שְׂפָרָאם זָכָר וּנְקֵבָה, וְהָרַג אֶת
הַנְּקֵבָה וּמְלַחָה לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבֹא, שְׂאֵם יִפְרוּ וַיִּרְבּוּ - לֹא יִתְקַיֵּם הָעוֹלָם בְּפְנֵיהֶם. הַתַּנִּינִם כְּתִיב. נֶפֶשׁ
הַחַיָּה • נֶפֶשׁ שְׂיִשׁ בַּה חַיּוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר־שיחות כרך ה עמוד 16 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

קנה לה חבר

ויברא אלהים את־התנינים הגדלים

הוא לויתן ובן זוגו (א, כא. ובפירוש רש"י)

יש לפרש זה על־פי דרך החסידות:

בספר "לקוטי תורה" (שמיני יח, ב) מבאר אדמו"ר הזקן שְׁלוֹיִתָּן הוא "לשון התחברות כמו הפעם ילנה אישי אלי", ומרמז
על צדיק שמחבר כל פלו לעבודת ה'.

והנה, היה אפשר לחשב שאף שפָּלַל גדול בעבודת ה' הוא "קנה לה חבר", שבשביל להצליח בעבודת ה' צריך כל אחד
שיהיה לו חבר, שיעזרו אחד לרעהו להתגבר על כל המכשולים, הרי אפשר שיעלה על הדעת שזהו רק בנוגע לאנשים
רגילים, אבל כשמדובר באנשים שהם "לויתן", אולי אין הם צריכים ל"חבר", ויכולים להסתדר לבד בעבודת ה'.
ועל זה באה ההוראה מהלויתן שגם לו ברא ה' "בן זוג", להראות שגם אצל מי שעבודתו לקונו היא באפן גבוה ביותר,
גם הוא צריך ל"חבר" ו"בן זוג" בעבודת ה'.

(ומכאן ראיה עד היכן חשוב חבר ובן זוג בעבודת ה' אצל כל אחד, ובקל־וחומר מאלו שבבחינת "לויתן").

כ"ב) וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ
אֶת־הַמַּיִם בַּיַּמִּים וְהָעוֹף יִרְבַּ בָּאָרֶץ:

כב וברך יתהון יי למימר פושו וסגו ומלו
ית מיא ביממאי ועופא יסגי בארעא:

כ"ט) וַיִּבְרָךְ אֹתָם • לְפִי שְׂמַחְסְרִים אוֹתָם, וְצַדִּיק מֵהֶם וְאוֹכְלֵינִ אוֹתָם, הִצְרָכּוּ לְבִרְכָּהּ, וְאֵף הַחַיּוֹת הִצְרָכּוּ
לְבִרְכָּהּ, אֲלֵא מִפְּנֵי הַנַּחֵשׁ שֶׁעֲתִיד לְקַלְלָהּ, לְכַף לֹא בִרְכָן, שְׁלֵא יְהֵא הוּא בְּפִלְל. פְּרוּ • לְשׁוֹן פְּרִי, כְּלוֹמַר עֲשׂוּ
פְרוֹת. וּרְבוּ • אִם לֹא אָמַר אֱלֹא "פְרוּ", הָיָה אֶחָד מוֹלִיד אֶחָד וְלֹא יוֹתֵר, וַיֵּא "וּרְבוּ", שְׂאֶחָד מוֹלִיד הִרְבָּה.

דעת זקנים מבועלי התוספות - עזו והדר

(כב) וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים. וכן וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי (להלן ב א). הַא לְמַדָּת שֶׁהַקוֹנֵה דָּבָר חֲדָשׁ מִבְּרָךְ שֶׁהִיָּינוּ (תנחומא ד) פְּרוּ וּרְבוּ. וּפְרֻדוֹת לֹא הֵיוּ בְּעוֹלָם וְלֹא הָיוּ בְּכֻלָּל בְּרִכָּהּ, כְּדֹאמְרֵינוּ (פסחים טד) הוּא עֲנָה אֲשֶׁר מִצָּא אֶת הַיָּמִם בְּמִדְבָּר (להלן לו טד) וּלְפִיכָךְ אֵינֶן פְּרוֹת וּרְבוֹת בְּעוֹלָם. וְאִפִּילוּ לְרַבִּי יוֹסִי דְּמַסִּיק

שיעור יומי ליום שני (בכל העולם יום שלישי) ושנים מקרא ואחד תרגום - א - פרשת בראשית צג

כג וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי: כג וְהָיָה רֶמֶשׂ וְהָיָה צֶפַר יוֹם חַמִּישָׁא:

כד וַיֹּאמֶר יְיָ תִּפְקֵ אֶרְעָא נַפְשָׁא חַיָּתָא לְזַנְהָ כד וַיֹּאמֶר יְיָ תִּפְקֵ אֶרְעָא נַפְשָׁא חַיָּתָא לְזַנְהָ
כז וַיֹּאמֶר יְיָ תִּפְקֵ אֶרְעָא נַפְשָׁא חַיָּתָא לְזַנְהָ כז וַיֹּאמֶר יְיָ תִּפְקֵ אֶרְעָא נַפְשָׁא חַיָּתָא לְזַנְהָ
כח וַיֹּאמֶר יְיָ תִּפְקֵ אֶרְעָא נַפְשָׁא חַיָּתָא לְזַנְהָ כח וַיֹּאמֶר יְיָ תִּפְקֵ אֶרְעָא נַפְשָׁא חַיָּתָא לְזַנְהָ
כט וַיֹּאמֶר יְיָ תִּפְקֵ אֶרְעָא נַפְשָׁא חַיָּתָא לְזַנְהָ כט וַיֹּאמֶר יְיָ תִּפְקֵ אֶרְעָא נַפְשָׁא חַיָּתָא לְזַנְהָ

כ"א • תוצא הארץ • הוא שפרשתי, שהכל נברא מיום ראשון, ולא הצרכו אלא להוציאם. נפש חיה • שיש בה חיות. ורמש • הם שרצים, שהם נמוכים ורומשים על הארץ ונראים כאלו נגזרים, שאין הלוכך נפר. כל לשון רמש ושרץ, בלשוננו קונמוברייש.

כה וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־חַיַּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת־ הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֶת־כָּל־רֶמֶשׂ הָאֲרָמָה לְמִינֵהוּ וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: כה וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־חַיַּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת־ הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֶת־כָּל־רֶמֶשׂ הָאֲרָמָה לְמִינֵהוּ וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:
כ"ב • ויעש • תקנם בצביונם, בתקונן ובקומתן.

כו וַיֹּאמֶר יְיָ נַעֲבִיד אִינוֹשָׁא בְּצַלְמָנָא כו וַיֹּאמֶר יְיָ נַעֲבִיד אִינוֹשָׁא בְּצַלְמָנָא
כז וַיֹּאמֶר יְיָ נַעֲבִיד אִינוֹשָׁא בְּצַלְמָנָא כז וַיֹּאמֶר יְיָ נַעֲבִיד אִינוֹשָׁא בְּצַלְמָנָא
כח וַיֹּאמֶר יְיָ נַעֲבִיד אִינוֹשָׁא בְּצַלְמָנָא כח וַיֹּאמֶר יְיָ נַעֲבִיד אִינוֹשָׁא בְּצַלְמָנָא
כט וַיֹּאמֶר יְיָ נַעֲבִיד אִינוֹשָׁא בְּצַלְמָנָא כט וַיֹּאמֶר יְיָ נַעֲבִיד אִינוֹשָׁא בְּצַלְמָנָא

כ"ג • נעשה אדם • ענותנותו של הקדוש-ברוך-הוא למדנו מכאן: לפי שהאדם הוא בדמות המלאכים ויתקנאו בו, לפיכך נמלך בהם. וכשהוא דן את המלאכים הוא נמלך בפמליא שלו, שכן מצינו באחאב, שאמר לו מיכה: "ראיתי את ה' יושב על כסאו, וכל צבא השמים עומד עליו מימינו ומשמאלו". וכי יש זמין ושמאל לפניו? אלא אלו ממינים לזכות ואלו משמאלים לחובה, וכן "בגזרת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאלתא". אף כאן בפמליא שלו נטל רשות, אמר להם: יש בעליונים כדמותי. אם אין כדמותי בתחתונים, הרי יש קנאה במעשה בראשית. נעשה אדם • אף-על-פי שלא סיעוהו ביצירתו ויש מקום לאפיקורסים לרדות, לא נמנע הפתוב מללמד 'דרף ארץ' ומדת ענוה, שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן, ואם פתב "אעשה אדם", לא למדנו שהיה מדבר עם בית דינו, אלא עם עצמו, והשוכתו פתב בצדו: "ויברא אלהים את האדם" ולא פתב 'ויבראו'. בצלמנו • בדפוס שלנו. כדמותנו • להבין ולהשפיל. וירדו בדגת הים • יש בלשון הזה לשון רדוי ולשון רידה: זכה, רודה בחיות ובבהמות. לא זכה, נעשה ירוד לפניהם והסחיה מושלת בו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מזאמר שבת פרשת בראשית, מברכים החודש מרחשון, התשי"ז)

נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, הנה פסוק זה קאי על נשמות ישראל, שהם בצלם ודמות שלמעלה, כמבאר בכמה מקומות הענין דצלם ודמות, וזהו נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, דנשמות ישראל גם בהיותם למטה הם דגמא וכוללים בתוכם כל הבחינות שלמעלה עד השרש הראשון.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 18)

הוא נמלך בפמליא שלו (רש"י א, כו) בגמרא (זבחים מא, א) פרש רש"י תבת 'פמליא': כניסת חבורת עצתו ומהמספיימים לדעתו, אשר דברי סתרו אליהם. אכל כאן פתב תבה זו ולא פרשה. ונראה, דבזמנו היתה זו תבה בשפת המדינה שפרושה בני ביתו, ולכן לא הצרף לפרשה;

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזו והדר

בפרק מקום שנהגו (פסחים סו) דלמוצאי שבת בראשית הביא אדם שתי בהמות והרכיבן זו על זו ויצא מהן פרה, לא קשיא מידי, ד'פרו ורבו' נאמר קודם: תורה כג

שיעור יומי ליום שני (בכל העולם יום שלישי) ושנים מקרא ואחד תרגום - א - פרשת בראשית
אך בגמרא פרשה משום שהצריך להוסיף פרטים (פניסת חבורת עצתו כו.) - בירושלמי (סוטה ספ"ה) איתא: פמיליאי.
לפי זה יש לבטא פמיליא (פ"א רפויה, מ"ם חרוקה), ולא פמיליא (פ"א דגושה, מ"ם פתוחה).

**וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצַלְמֵ אֱלֹהִים
בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וְנִקְבָּה בָּרָא אֹתָם:**
כו וברא יי ית אדם בצלמה בצלם אלהיו
ברא יתה דכר וניקבא ברא יתהון:

כ"י - וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ • בְּדַפּוּס הָעִשׂוּי לוֹ, שֶׁהִכָּל נִבְרָא בְּמֵאמָר וְהוּא נִבְרָא בְּיָדַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר
(תהלים קלט) : "וַתֵּשֶׁת עָלַי פֶּסֶכָה", נַעֲשֶׂה בַחֲוֹתֶם כְּמַטְבַּע הָעִשׂוּיָה עַל־יַדַי רֶשֶׁם, שֶׁקּוֹרִין קוֹנִי"ו בְּלַע"ז, וְכֵן
הוּא אוֹמֵר: "תַּתְּהַפֵּךְ כַּחֲמַר חוֹתֶם". בְּצַלְמֵ אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ • פֶּרֶשׁ לָךְ שְׂאוֹתוֹ צֶלֶם הַמִּתְקֵן לוֹ, צֶלֶם
דְּיוֹקָן יוֹצְרוֹ הוּא. זָכָר וְנִקְבָּה בָּרָא אֹתָם • וְהִלָּחַן הוּא אוֹמֵר: "וַיִּקַּח אֶחָת מִצַּלְעֹתַי וַגּוֹ". מְדַרְשׁ אַגְדָּה,
שֶׁנִּבְרָאוּ שְׁנֵי פְרָצוּפִים בְּבְרִיאָהּ רֵאשׁוֹנָה, וְאַחֲרֵי־כֵן חִלְקוּ. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: כֵּאֵן הוֹדִיעַךְ שֶׁנִּבְרָאוּ שְׁנֵיהֶם
בְּשֵׁשִׁי, וְלֹא פֶרֶשׁ לָךְ בְּיַצֵּד בְּרִיָּתְךָ, וּפֶרֶשׁ לָךְ בְּמִקּוּם אַחֵר.

**וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ
וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבֹּשׁוּהָ וּרְדוּ בָדָגַת הַיָּם
וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיָּה הַרְמִישֵׁת עַל־הָאָרֶץ:**
כח וברך יתהון יי ואמר להון יי פושו וסגו
ומלו ית ארעא ותקופו עלה ושלוטו בנוגי
ימא ובעופא דשמייא ובכל חיתא דרחשא
על ארעא:

כ"י - וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבֹּשׁוּהָ וּרְדוּ בָדָגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיָּה הַרְמִישֵׁת עַל־הָאָרֶץ • חֶסֶר וַיִּי, לְלַמֵּדךְ שֶׁהַזָּכָר כּוֹבֵשׁ אֶת הַנִּקְבָּה שֶׁלֹּא תֵהֵא יִצְאֲנִית. וְעוֹד, לְלַמֵּדךְ שֶׁהָאִשׁ שְׁדָרְכוּ
לְכַבֵּשׁ, מִצְוָה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה וְלֹא הָאִשָּׁה.

**(כט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב
זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵץ
אֲשֶׁר־בוֹ פְּרִיעֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יְהִי לְאֹכְלָה:**
כט ואמר יי הא יתבית לכוני ית כל עסבא
דבר זרעה מזדרע די על אפי כל ארעא וית
כל אילנא די בה פירי אילנא דבר זרעה
מזדרע לכוני יהא למיכל:

כ"י - לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָה וּלְכָל חַיַּת הָאָרֶץ • הַשְּׁוֹה לָהֶם בְּהֵמוֹת וְחַיּוֹת לְמֵאֲכָל וְלֹא הִרְשָׁה לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ
לְהַמִּית בְּרִיָּה וּלְאָכַל בְּשׂוֹר, אֲךָ כָּל יָרֵק עֵשֶׂב יֵאָכְלוּ יַחַד בָּלֶם. וּכְשֶׁבָאוּ בְּנֵי נֹחַ, הִתִּיר לָהֶם בְּשׂוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר:
"כָּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא חַי וַגּוֹ", "כִּי־רֵק עֵשֶׂב", שֶׁהִתְרַתִּי לְאָדָם הַרְאִשׁוֹן, "נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל".

**(ל) וּלְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל רֹמֵשׁ
עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־יֵרֶק עֵשֶׂב
לְאֹכְלָה וַיְהִי־כֵן:**
ל וכלל חות ארעא וכלל עופא דשמייא
וכלל דרחש על ארעא די בה נפשא חיתא
ית כל ירוק עסבא למיכל והנה כן:

**(לא) וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב
מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי:**
לא וחזא יי ית כל די עבד והא תקין לתדא
והנה רמש והנה צפר יום שתיטאי:

כ"י - יוֹם הַשְּׁשִׁי • הוֹסִיף ה' בְּשֵׁשִׁי, בְּגִמְרַ מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, לוֹמֵר שֶׁהַתְּנָה עִמָּהֶם עַל־מְנַת שִׁיקְבָּלוּ עֲלֵיהֶם

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כח) וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבֹּשׁוּהָ וּרְדוּ בָדָגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיָּה הַרְמִישֵׁת עַל־הָאָרֶץ • חֶסֶר וַיִּי, לְלַמֵּדךְ שֶׁהַזָּכָר כּוֹבֵשׁ אֶת הַנִּקְבָּה שֶׁלֹּא תֵהֵא תִהְיֶה יִצְאֲנִית לְגְרוּם תַּקְלָה לְעֶרְוָה, כְּמוֹ שֶׁעֲשֵׂתָהּ לָאָה שֶׁהִרְגִּילָה לְצִאֲת וַגְּרָמָה תַּקְלָה לְבִתָּהּ (ראה ביר כ יב, פ. א).
וְכָל מִי שֶׁמִּצְנַעַת עֲצָמָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת רֵאשִׁי לְהַנְשֵׂא לְכַהֵן גְּדוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים מה יד) כָּל כְּבוֹדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה [מִמְשַׁבְּצוֹת] וַגּוֹ, כְּלוֹמֵר שֶׁתִּנְשֵׂא לְמִי שֶׁכְּתוּב בוֹ (שמות כח לו) וְשִׁבְצָתָ. וְרֵאשִׁי לְהַעֲמִיד מִמֶּנָּה כְּהֹנִים גְּדוֹלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קכח א) [אֲשַׁתְּךָ כַּגֵּפֶן פְּרִיָּה בְּיִרְכָתַי בֵּיתְךָ] בְּנִיךָ כְּשֵׁתְלֵי וַיִּתִּים, שֶׁנִּמְשָׁחִים בְּשֶׁמֶן זֵית (תנחומא ושלח ד: תורה כט

שיעור יומי ליום שני (בכל העולם יום שלישי) ושנים מקרא ואחד תרגום – ב – פרשת בראשית צה

ישָׁרָאֵל חֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תוֹרָה. דָּבָר אַחֵר: "יום הששי", כלם תלוים ועומדים עד "יום הששי", הוא ששי בסיון. (ספרים אחרים, שביים ו' בסיון, שקבלו: ישָׁרָאֵל התורה, נתחזקו כל יצירת בראשית, ונתשב כאלו נברא העולם עתה, וזהו "יום הששי" בה"א, אותו יום ו' בסיון) המוכן למתן תורה.

ב (א) ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: א ואשתכללו שמיא וארעא וכל חיליהון:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ בראשית, מבה"ח חשון, (התוועדות א) התשכ"ח

מביא ה'צמח צדק' באור התורה' כמה פירושים בתיבת ויכלו, ובכללות הם ג' פירושים. פירוש הא' הוא פשוטו (שהרי אין מקרא יוצא מידי פשוטו) ש'ויכלו' הוא מלשון גמר, שנגמרה מלאכת בריאת שמים וארץ. פירוש הב' הוא מלשון כליון. ופירוש הג' הוא מלשון תענוג, כמו שפתוב לכל תכלה ראיתי קץ, שפירוש תיבת תכלה (לדעת כמה מפרשים) הוא לשון תענוג.

(ב) ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מפל מלאכתו אשר עשה:

ב ושיצי יי ביומא שביעאה עבדתה די עבד ונח ביומא שביעאה מפל עבדתה די עבד:

משי' ויכל אלהים ביום השביעי. רבי שמעון אומר: בשר-נדם שאינו יודע עתיו ורגעיו, צריך להוסיף מחל על הקדש, אבל הקדוש-ברוך-הוא שיודע עתיו ורגעיו, נכנס בו כחוט השערה ונראה כאלו פלה בו ביום. דבר אחר: מה היה העולם חסר? מנוחה. באת שבת, באת מנוחה, פלטה ונגמרה המלאכה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר-שיחות כרך ה, עמ' 25)

ויכל אלהים ביום השביעי (ב, א)

ויכל אלקים ביום השביעי: רבי שמעון אומר בשר-נדם שאינו יודע עתיו ורגעיו, צריך להוסיף מחול על הקדש; אבל הקדוש-ברוך-הוא, שיודע עתיו ורגעיו, נכנס בו כחוט השערה ונראה כאלו פלה בו ביום (רש"י) מהו הפל "עתי" ו"רגעיו" ומה משמעות פל אחד מהם?

דיעת זמן מסויים, כגון ידיעת שעת כניסת השבת, יכולה להיות בשתי דרכים:

(א) על-ידי ספירת הימים, השעות והרגעים שעברו מהשבת שעברה עד עתה, וכשעוברים חמשה ימים וכן וכן שעות ורגעים של היום השישי, יודעים שעכשיו מתחיל יום השבת.

(ב) על-ידי ש'מרגישים' את השבת עצמה, כשהיא מגיעה. יהודי המרגיש את קדושת השבת יודע מתי השבת נכנסת (וכמוספר על הרב הקדוש רבי ישָׁרָאֵל מרוזין, שנהג לעשן מקטרת בערב שבת, וכשהרגיש את זמן כניסת השבת, זרק את המקטרת מידו ופגיו נשתנו).

זו משמעות שני הלשונות שברש"י, "עתי" ו"רגעיו":

עתי – מכון לידיעה שמרגיש את הזמן מחמת עצמו, דהינו שיודע שהשבת נכנסת מתוך הרגשת קדושת השבת. [כי "עת" פירושה זמן לענן מסויים, כמו "עת ללדת גו' עת לשחק גו'" (קהלת ג).]

רגעיו – מכון לידיעה שיודע על בוא הדבר מתוך ספירת הזמן שעבר עד עתה, דהינו שיודע על כניסת השבת מספירת הימים, השעות והרגעים מהשבת שעברה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ נח ב' דר"ח מר חשון, התשכ"ז)

ויכל אלהים ביום השביעי (רש"י ב, ב)

ויכל אלקים, פרוש שקלטה בחינת ומדרגת מדת הצמצום וההסתר דשם אלקים ונמשך התגלות שם הוי', וכנזכר לעיל שזהו מה שנקרא ביום עשות הוי' אלקים ארץ ושמים. וכיון שלא צריך לברר את ההעלם וההסתר דשם אלקים, לכן

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

פסוק זה. ויש לומר משום דכתיב גבי ערות (ויקרא ה א) אם לוא יגיד ונשא עונו, וזה שאומר 'ויכלו', לא עיכב עדותו והגידו: תורה ב

בפרק כל בתבי (שבת קיט), בשעה שאדם אומר 'ויכלו' שני מלאכים המלויים לו לאדם מניחים ידיהם על ראשו, ואומרים לו וסר עונך וחסאתך תכפר (שעיה ו). ואם תאמר ומאי שנא

ב (א) ויכלו. מנין שאנו אומרים אותו בעמידה, לפי שהוא ערות על הקדוש-ברוך-הוא שברא עולמו בששה ימים, ועדות מעומד, דכתיב (דברים ט ז) ועמדו שני האנשים (שבעות ג). ואיתא

אין צורך בענין המלאכה, ואדרבה, יש אסור בעשיית המלאכה, משום דמאן דמחויי במחוג קמי מלפא כו', ועשיית מלאכה בשבת נקראת בשם חלול, שמכניס את ה'לעומת זה' לתוך החלל והמקום של הקדשה כו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 31)

אבל הקב"ה . . נכנס בו כחוט השערה (רש"י ב, ב)

יש לשאל, הרי החיוב להוסיף מחל על הקדש אינו רק בבין השמשות, שהוא ספק יום ספק לילה, אלא גם בשעה שהוא ודאי יום. ואם כי זה גופא הוא מפני שאדם אינו יודע עתיו ורגעיו, והוא עלול לחלל שבת – הרי סוף סוף יש חיוב כזה, וגם הקב"ה חייב לקיימו (כב"כול). כדי לתרץ שאלה זו מביא רש"י את המימרא בשם אומרו – רבי שמעון, הדורש טעמא דקרא (ב"מ קטו, א), ומפיין שטעם החיוב לא שייך אצל הקב"ה, אין אצלו גם הדין הזה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח, כרך א, עמ' 147)

ויבל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה (ב, ב)

כזה שהוא מפה בקורנס על-גבי הסדן – הגביהה מבעוד יום והורידה משתחשף (בראשית רבה פ"י, ט). יש לשאול, לשם מה סיים הקדוש-ברוך-הוא את מלאכת הבריאה באופן כזה שהמלאכה תיכנס לתוך יום השבת, ובלשון רש"י פאן – "נכנס בו כחוט השערה ונראה פאלו פילה בו ביום".

יש לומר, שבזה הקדוש-ברוך-הוא הורה לנו עד כמה צריכים לייקר כל רגע וכל פעולה, שכן פעולה זו של הורדת הקורנס השלימה את כל מלאכת הבריאה, ומיד באה מנוחת יום השבת. ללמדנו, שגם כשמדובר בפעולה טובה אחת ויחידה, ולו תהיה פעולה קטנה, 'כחוט השערה' בלבד, הרי פעולה זו היא המפה בפטיש, שעל-ידיה נשלמת כל עבודת זמן הגלות ונכנסים מיד ליום שכולו שבת ומנוחה.

ופסק-דין מפורש הוא ברמב"ם (הלכות תשובה פרק ג, הלכה ז): "עשה מצוה אחת, הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

ג. ויברך את-יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מכל-מלאכתו אשר-ברא אלהים לעשות:

ג. ויברך יי ית יומא שביעאה וקדיש תהא ארי בה נח מפל עבדתה די ברא יי למעבד:

כ"י ויברך ויקדש • ברכו במן, שכל ימי השבוע ירד להם עמר לגלגלת, ובששי לחם משנה, וקדשו במן שלא ירד כלל בשבת, והמקרא כתב על העתיד. אשר ברא אלהים לעשות • המלאכה שהיתה ראויה לעשות בשבת, כפל ועשאה בששי, כמו שמפרש ב'בראשית רבה'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי-שיחות כרך כה עמוד 14 – מותך לקראת שבת)

השלמות והחסרון שבבריאה

אשר-ברא אלהים לעשות: (ג, א)

כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשייה, הדא הוא דכתיב אשר ברא אלקים לעשות, אשר ברא ועשה אין כתיב פאן אלא לעשות, לומר שהכל צריך תקון (בראשית רבה פרשה יא, ו)

לכאורה מאמר זה סותר למאמרם ז"ל "עולם על מליאתו נברא" (ואין לתרץ שעל מלואו נברא, ואחר-כך בחטא עין הדעת נתקלקל, דעדין יקשה מפשט הלשון ד"אשר ברא" דהחסרון הוא מצד הבריאה עצמה).

ויש לומר הבאור בזה: הן אמת שהעולם כפי שנברא בששת ימי בראשית, על מלואו נברא, אף פאשר מגיע יום השביעי, הנה מצד העלוי דיום השבת אפשר להתעלות לדרגא נעלית יותר מבששת ימי החל. ולגבי דרגא זו, העולם – כמו שנברא בששת ימי החל – חסר וצריך תקון.

וכמו בעבודת ה': פאשר מתעלה האדם לדרגא נעלית יותר, נדרש ממנו לעבד את ה' באופן נעלה יותר, כי לגבי מצבו עתה, עבודתו הקודמת אינה בשלמות (הגם שלגבי מצבו הקודם היתה עבודתו שלמה).

ובדגמות מצות הצדקה: חיוב נתינת הצדקה הוא לפי גדל רכושו. ולפי זה מובן שפאשר גדל רכושו, עליו להרבות יותר בצדקה ולתת כפי מצבו עתה, ואינו יכול להסתפק בנתינתו כמקדם (אף-על-גב שבמצבו הקודם קיים מצות הצדקה בשלמות).

ועל-דרך-זה בנדון דידן: העולם כפי שנברא בששת ימי בראשית, הנה בתכלית השלמות מצד מעמדו ומצבו – "ימי המעשה", אף פאשר מגיע יום השבת ונמשכת בעולם קדשה נעלית, הנה לגבי השלמות דששת ימי החל נחשבת כ"חסר" ו"צריך תקון".

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת פרשת בראשית תש"ז)

אָשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת (ב, ג)

"אָשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים וַעֲשָׂה" אין כתיב כאן, אלא "אָשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת", לומר שהכל צריך תיקון (רש"י לב"ר פי"א) אדם עלול לחשוב: כיצד דורשים ממנו לתקן ולהעלות את עניני העולם על ידי עבודתו, והרי הקדוש-ברוך-הוא ברא את העולם כפי שהוא, וכיצד יבוא הוא וישנה את מה שהקדוש-ברוך-הוא קבע בעולמו?!

התשובה על-כף היא - "אָשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת, לתקן". תכלית הפונה של בריאת העולמות היא - לתקן: הקדוש-ברוך-הוא נותן כוח ויכולת לכל אחד מישׂראל שעל-ידי עבודתו יתקן את החסר בעולם ויביאו לידי שלימות! זוהי אפוא הפונה והתכלית של בריאת העולם כולו.

(ד) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בַּהֲבִרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וּשְׁמַיִם:

ד אלו תולדות שמיא וארעא פד אהבריאו
ביומא די עבד יי אלהים ארעא ושמיא:

כ"ט◀ אלה. האמורים למעלה. תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה'. ללמדך שכלם נבראו בראשון. דבר אחר: בהבראם, בה"א בראם, שנאמר: "בַּיּוֹם ה' צוּר עוֹלָמִים", בב' אותיות אלו של השם, יצר שני עולמים, ולמדך כאן, שהעולם הזה נברא בה"א. (ספרים אחרים: רמז כמו שהה"א פתוחה למטה, כך העולם פתוח לשמים בהשוכה, ועולם הקא נברא ביו"ד, לומר שצדיקים שבאותו זמן מועטים כמו י' שהיא קטנה באותיות) רמז שירדו הרשעים למטה לראות שחת, כה"א זאת שסתומה מפל צדדיה ופתוחה למטה, לרדת דרך שם.

(ה) וְכֹל שֵׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרֵם יִהְיֶה בָּאָרֶץ וְכָל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרֵם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר יְהוָה אֱלֹהִים עַל־הָאָרֶץ וְאָדָם אִין לַעֲבֹד אֶת־הָאֲדָמָה:

ה וכל אילני הקלא עד לא הוו בארעא וכל
עשבא דחקלא עד לא צמח ארי לא אחית
מטרא יי אלהים על ארעא ואנש לית
למפלח ית אדמתא:

כ"ט◀ טרם יהיה בארץ. כל טרם שבמקרא לשון 'עד לא' הוא, ואינו לשון קדם, ואינו נפעל, לומר הטרם, כאשר יאמר הקדים, וזה מוכיח. ועוד אחר: "כי טרם תיראון", עדין לא תיראון. ואף זה תפרש: עדין לא היה בארץ, כשנגמרה בריאת העולם בששי קדם שנברא אדם. וכל עשב השדה. עדין לא צמח, ובשלישי שפתוח "ותוצא הארץ", לא יצאו, אלא על פתח הקרקע עמדו עד יום ו', ולמה? כי לא המטיר. ומה טעם לא המטיר? לפי ש"אדם אין לעבד את האדמה" ואין מפיר בטובתן של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צריך לעולם, התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים: ה' אלהים. ה' הוא שמו. אלהים, שהוא שליט ושופט על כל, וכן פרוש זה בכל מקום לפי פשוטו: ה' שהוא אלהים.

(ו) וְאֵד יַעֲלֶה מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת־כָּל־פְּנֵי הָאֲדָמָה:

ו ועננא הוה סליק מן ארעא ואשקי ית כל
אפי אדמתא:

כ"ט◀ ואד יעלה. לענן בריתו של אדם. העלה התהום והשקה עננים לשרות העפר, ונברא אדם, כנגד זה, שנותן מים ואחר-כך לש את העסה, אף כאן "והשקה", ואחר-כך "וייצר".

(ז) וַיַּיְצֵר יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עֹפָר מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפֹּחַ בְּאַפִּי־וָי נְשָׁמַת חַיָּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה:

ז וברא יי אלהים ית אדם עפרא מן אדמתא
ויפח באפוהי נשמתא דחיי והות באדם
לרוח ממללא:

כ"ט◀ וייצר. שתי יצירות, יצירה לעולם הזה ויצירה לתחתית הממים. אבל בבהמה, שאינה עומדת לדין, לא נכתב ביצירתה שני יודי"ן. עפר מן האדמה. צבר עפרו מפל האדמה מארבע רוחות, שבכל מקום שימות, שם תהא קולטתו לקבורה. דבר אחר: נטל עפרו ממקום שנאמר בו: "מזבח אדמה תעשה לי", אמר: הלואי תהיה לו כפרה ויוכל לעמד. ויפח באפיו. עשאו מן התחתונים ומן העליונים, גוף מן התחתונים ונשמה מן העליונים. לפי שביום ראשון נבראו שמים

צח שיעור יומי ליום שני (בכל העולם יום שלישי) ושנים מקרא ואחד תרגום - ב - פרשת בראשית וארץ. בשני, ברא רקיע לעליונים. בשלישי, "תראה היבשה" לתחתונים. ברביעי, ברא מאורות לעליונים. בחמישי, "ישרצו המים" לתחתונים. הזקק בששי לבראות בו בעליונים ופתחתונים, ואם לאו, יש קנאה במעשה בראשית, שיהיו אלו רבים על אלו בכריאת יום אחד. נפש תיה. אף בהמה ותייה נקראו: "נפש תיה", אף זו של אדם - תיה שבכלן, שנתוסף לו דעה ודבור.

(ח) וַיִּמְעַ יְהוָה אֱלֹהִים גִּן־בְּעֵדֶן מִקְדָּם וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר יִצְרָ:

ח וַיִּצְיֵב יְיָ אֱלֹהִים גִּינְתָא בְּעֵדֶן מִלְּקַדְמִין וַאֲשׁוּי תִמְזֵן יָת אָדָם יָת בְּרָא:

כ"ט • מקדם • במזרחו של עדן, נטע את הגן. ואם תאמר, והרי כתיב: "ויברא וגו' את האדם וגו'?" ראיתי בכריתא של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, מל"ב מדות שהתורה נדרשת, וזו אחת מהן, כלל שלאחריו מעשה, הוא פרטו של ראשון: "ויברא וגו' את האדם" זהו כלל, סתם בריאתו מהיכן, וסתם מעשיו. חזר ופרש "ויצור ה' אלהים וגו'" ויצמח לו גן-עדן, ויניחהו בגן-עדן, ויפל עליו תרדמה. השומע סבור שהוא מעשה אחר, ואינו אלא פרטו של ראשון. וכן אצל הבחמה, חזר וכתב: "ויצר ה' וגו' מן האדמה כל חית השדה" כדי לפרש "ויבא אל האדם" לקרות שם, וללמד על העופות שנבראו מן הרקק.

(ט) וַיִּצְמַח יְהוָה אֱלֹהִים מִן־הָאָדָמָה כֹּל־עֵץ נִחְמָד לְמִרְאֵה וְטוֹב לְמֵאֲכָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֵּן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע:

ט וַאֲצִמַח יְיָ אֱלֹהִים מִן אֶרְעָא כָּל אֵילָן דְּמִרְגָּג לְמַחְזִי וְטוֹב לְמִיכָל וְאֵילָן וְאֵילָן חַיִּיא בְּמַצִּיעוֹת גִּינְתָא וְאֵילָן דְּאֶכְלִין פִּירוּהִי חַפְיִמִּין בֵּין טַב לְבִישׁ:

כ"ט • ויצמח • לענן הגן, הכתוב מדבר. בתוך הגן • באמצע הגן.

(י) וַנְהַר יִצְאָ מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֵּן וּמִשָּׁם יַפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבַּעָה רְאשִׁים:

י וַנְהַרָא הָנָה נִפִּיק מֵעֵדֶן לְאַשְׁקָאָה יָת גִּינְתָא וּמִתַּמֵּן יתְפַרֵּשׁ וְהוּי לְאַרְבַּעָה רִישֵׁי נְהָרִין:

(יא) שֵׁם הָאָחָד פִּישוֹן הוּא הַפֶּכֶב אֶת כָּל־אֶרֶץ הַחֲוִילָה אֲשֶׁר־שָׁם הַזֵּהב:

יא שוֹם חַד פִּישוֹן הוּא מִקִּיף יָת כָּל אֶרֶע דְּחֲוִילָה דִּי תַמְזֵן דִּהֲבָא:

כ"ט • פישון • הוא נילוס נהר מצרים, ועל שם שמימי מתברכין ועולין ומשקין את הארץ, נקרא פישון, כמו "ופשו פרשיו". דבר אחר: "פישון", שהוא מגדל פשתן, שנאמר אצל מצרים: "ובושו עובדי פשתים".

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת בראשית תשכ"ט)

ועל שם שמימי מתברכין . . נקרא פישון (רש"י ב, יא)

יש לשאל, מה מכריח את רש"י לפרש את שם הנהר (והרי לא פרש את השם "ארץ החוילה"). ויש לומר, דהנה התורה מאריכה בשבחו ומעלתו של הגן: "כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל", "והנה לארבעה ראשים" (הינו שנהרות אלו הם המקור לכל הנהרות שבעולם), "אשר שם הזהב" . ואכן השתהם. לכן מפרש רש"י שגם שם הנהר מורה על מעלה ושבח - מימי מתברכין. וכן בשאר הנהרות: גיחון - הולך והומה. חדקל - מימי חדין וקליון. פרת - מימי פרים ורבים ומברין את האדם.

(יב) וַזָּהָב הָאֶרֶץ הַהִוא טוֹב שֵׁם הַבְּדֶלַח וְאֶבֶן הַשֹּׁהַם:

יב וַזְּהֲבָא דְאֶרְעָא הִיא טַב תַּמְזֵן בְּדִלְחָא וְאַבְנֵי בִירְלָא:

(יג) וְשֵׁם־הַנְּהַר הַשְּׁנַי גִּיחוֹן הוּא הַסּוּבָב אֶת כָּל־אֶרֶץ כּוּשׁ:

יג וְשׁוֹם נְהָרָא תַנְיָנָא גִיחוֹן הוּא מִקִּיף יָת כָּל אֶרְעָא דְכוּשׁ:

כ"ט • גיחון • שהיה הולך והומה, והמיתו גדולה מאד, כמו: "וכי יגח", שמנגח והולך והומה.

שיעור יומי ליום שני (בכל העולם יום שלישי) ושנים מקרא ואחד תרגום - ב - פרשת בראשית צט

(יד) וְשֵׁם־הַנְּהָר הַשְּׁלִישִׁי חֹדֶקַל הוּא הַהֶלֶךְ קִדְמַת אֲשׁוּר וְהַנְּהָר הַרְבִּיעִי הוּא פָּרַת:

כש"י חֹדֶקַל • שְׁמִימֵי חַדִּין וְקִלִּין • פָּרַת • שְׁמִימֵי פָרִין וְרִבִּין, וּמִבְרִין אֶת הָאָדָם • פּוֹשׁ וְאֲשׁוּר • עֲדִין לֹא הָיוּ, וְכַתּוּב הַמִּקְרָא עַל שֵׁם הָעֵתִיד • קִדְמַת אֲשׁוּר • לְמַזְרְחָהּ שֶׁל אֲשׁוּר • הוּא פָּרַת • הַחֲשׂוֹב עַל כָּלֵם, הַנִּזְכָּר עַל שֵׁם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

(טו) וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וַיַּנְחֵהוּ בְּגִן־עֵדֶן לְעַבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ:

טו וַיִּקַּח יְיָ אֱלֹהִים יְת אָדָם וְאֲשֶׁרָה בְּגִינַתָּא דְעֵדֶן לְמַפְלְחָהּ וּלְמִשְׁרָהּ:

כש"י וַיִּקַּח • לָקַח בְּדִבְרֵים נְאֻמִים וּפְתָהוּ לִיפְנֵס • 'בְּרֵאשִׁית רַבָּה'.

(טז) וַיִּצַו יְהוָה אֱלֹהִים עַל־הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ־הַגֶּן אָכַל תֹּאכַל:

טז וּפְקִיד יְיָ אֱלֹהִים עַל אָדָם לְמִימַר מִכָּל אֵילָן גִּינַתָּא מִיכָל תִּיכּוּל:

(יז) וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אָכַלְתָּ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת:

יז וּמֵאֵילָן דְּאֶקְלִין פִּירוּהִי חִפְיָמִין בֵּין טַב לְבִישׁ לֹא תִיכּוּל מִגֵּה אַרְי בְּיוֹמָא דְּתִיכּוּל מִגֵּה מִימַת תָּמוּת:

(יח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבַדּוֹ אֲעִשֶׂה־לוֹ עֹזר בְּנִגְדּוֹ:

יח וַאֲמַר יְיָ אֱלֹהִים לֹא תִקִּין לְמַהְיוֹי אָדָם בְּלַחֲדוּהִי אֶעֱבִיד לֵה סְמִךְ לְקַבְּלָהּ:

כש"י לֹא־טוֹב הָיִיתָ וְגו' • שְׁלֹא יֵאמְרוּ שְׁתֵּי רִשְׁיֹת הֵן, הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא יַחֲדֵד בְּעֲלִיוֹנִים וְאֵין לוֹ זוּג, וְזֶה בְּתַתּוֹנִים וְאֵין לוֹ זוּג. עֹזֵר בְּנִגְדּוֹ • זָכָה - עֹזֵר, לֹא זָכָה - בְּנִגְדּוֹ לְהִלָּחֵם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (קטוטי שיחות כרך ה עמ' 20)

שְׁלֹא יֵאמְרוּ שְׁתֵּי רִשְׁיֹת הֵן (רש"י ב, יח)

וְקִשָּׁה, מְדוּעַ אֵינּוּ מְפָרֵשׁ כְּפִשּׁוּטוֹ, שֶׁקִּשָּׁה לְאָדָם לְהִיּוֹת לְבַד, בּוֹדֵד. וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, דַּהֲנָה "לֹא טוֹב לְאָדָם הִיּוֹת לְבַדּוֹ" לֹא נֹאמַר, אֲלָא "לֹא טוֹב הִיּוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ". מוֹבֵן אֲפּוּא, שֶׁעֲצֵם הִיּוֹתוֹ לְבַדּוֹ אֵינּוּ טוֹב, וְלֹא רַק שְׂזָה לֹא טוֹב לְאָדָם. לָכֵן מְפָרֵשׁ רִש"י מְדוּעַ זֶה לֹא טוֹב בְּעֲצֵם - שְׁלֹא יֵאמְרוּ ב' רִשְׁיֹת הֵן. וּמִטַּעַם זֶה מַעֲתִיק ב' דְּבוּר הַמַּתְחִיל 'אֶת הַתְּבוּת לֹא טוֹב הִיּוֹת וְגו' (וְתוֹ לֹא), כִּי בְּתַבוּת אֵלֶּה קִיָּם הַיְסוּד וְהַהֲכָרָה לְפִרוּשׁוֹ.

(יט) וַיִּצַּר יְהוָה אֱלֹהִים מִן־הָאָדָמָה פְּלִיחִית הַשָּׂדֶה וְאֵת פְּלִי־עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּבְאֵל אֶל־הָאָדָם לְרִאֲוֹת מֵה־יִקְרָא־לוֹ וְכָל־אֲשֶׁר יִקְרָא־לוֹ הָאָדָם נִפְשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ:

יט וַיִּבְרָא יְיָ אֱלֹהִים מִן אֲרַעָא כָּל חַיֹּת בְּרָא וְיֵת כָּל עוֹפֵא דְשָׁמַיָא וְאֵיִתָּהּ לְוֹת אָדָם לְמַחְזִי מַה יִּקְרִי לֵה וְכָל דֵּי תְּוֹה קָרִי לֵה אָדָם נִפְשָׁא חַיָּתָא הוּא שְׁמָה:

כש"י וַיִּצַּר וְגו' מִן הָאָדָמָה • הִיא יְצִירָה, הִיא עֲשִׂיָה הָאֲמוּרָה לְמַעַלָּה: "וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת חַיַּת הָאָרֶץ וְגו'", אֲלָא בָּא וּפְרַשׁ שֶׁהַעוֹפּוֹת נִבְרָאוּ מִן הָרֶקֶק. לְפִי שְׂאֲמַר לְמַעַלָּה, מִן הַמַּיִם נִבְרָאוּ, וְכֹאן אָמַר, מִן הָאָדָמָה נִבְרָאוּ. וְעוֹד, לְמַדָּךְ פֶּאן, שֶׁבִּשְׂעַת צִירְתָּן מֵיֵד בּוֹ בְּיוֹם הַבְּיָאָם אֶל הָאָדָם לְקִרְוֹת לָהֶם שֵׁם. וְלְדַבְרֵי אַגְּדָה: יְצִירָה זו, לְשׁוֹן רְדוּי וְכַבּוּשׁ, כְּמוֹ: "כִּי תִצּוֹר אֶל עִיר", שֶׁכְּבָשָׁן תַּחַת יָדוֹ שֶׁל אָדָם. וְכָל־אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נִפְשׁ חַיָּה וְגו' • סִרְסוּהוּ וּפְרִשָׁהוּ: "כָּל־נִפְשׁ חַיָּה אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם שֵׁם, הוּא שְׁמוֹ לְעוֹלָם".

◆ יום שלישי כ"ג תשרי (בכל העולם - המשך יום שלישי) ◆

כ ויקרא אדם שמהן לכל בעירא ולעופא
דשמיא ולכל חות ברא ולאדם לא אשפח
סמך לקבלה:

(כ) ויקרא האדם שמות לכל־הבהמה ולעוף
השמים ולכל חית השרה ולאדם לא־מצא עזר
בנגדו:

כא ויקרא יי אלהים שנתא על אדם ודמד
ונסיב חדא מעלעוהי ומלי בשרא תחותה:

(כא) ויפל יהוה אלהים | תרדמה על־האדם ויישן
ויקח אחת מצלעותיו ויסגר בשר תחתנה:

כ"ג - ולאדם לא מצא עזר. ויפל ה' אלהים תרדמה. כשֶׁהֵבִיאָן, הֵבִיאָן לִפְנֵינוּ כֵּל מִיַּן וּמִיַּן זָכַר וּנְקָבָה, אָמַר: לְכֻלָּם יֵשׁ בֶּן זוּג, וְלִי אֵין בֶּן זוּג, מִיָּד: "וַיִּפֹּל". מִצְלָעֹתָיו • מִסְטָרָיו, כְּמוֹ: "וַיִּצְלַע הַמֶּשֶׁךְ", זֶהוּ שְׁאֵמְרוּ: "שְׁנֵי פְרָצוּפִין נִבְרָאוּ". וַיִּסְגֵּר • מְקוֹם הַחֶמֶךְ. וַיִּישָׁן וַיִּקַּח • שְׁלֹא יֵרָאֶה חֲתִיכַת הַבָּשָׂר שֶׁמִּמֶּנּוּ נִבְרָאת, וְתַתְּבִיזָה עָלָיו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת יום שמחת תורה התש"ז)

אין ברצוני לומר שהזמן הוא קצר,

- שכן, פעם כשהיה כבוד קדשת מורי־וקמי אדמו"ר בוינא, באו אנ"ש ללוותו, וכרגיל אצל אנ"ש, באו מִשֵּׁף זְמַן קֹדֶם זְמַן נְסִיעָתָהּ שֶׁל הַרְבֵּת. בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה עֲמֵד שֶׁם אֶחָד מִיְהוּדֵי אֲשֶׁכְנֹז ("א דִּיטִש"), וְאָמַר שְׁעֵדֵן יֵשׁ "אֵינְיָנֵע מִינוּטֵע". נִעְנֶה הַרְבֵּי וְאָמַר: אֲכֹן, רַגַע אֶחָד הוּא זְמַן רַב, שֶׁהִי "בְּשַׁעֲתָא חֲדָא וַיִּבְרָגְעָא חֲדָא" אֲפֹשֶׁר לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְעַד שְׂזֻדוֹנוֹת נַעֲשִׂים לוֹ כְּזָכוֹת". -

אלא אמר אני שהזמן הוא יקר. ולכן, יש למלא זמן זה בתכן מלא - בנגון שמחה.

הרב הקדוש מצאנוז נהג לישן זמן מועט ביותר, שעות אחדות במשך המעֶת־לֶעֶת. וְשֶׁאֲלוּהוּ: הֲרֵי זֶה עֲנִין הַנוֹגֵע לְבְרִיאוֹת הַגּוֹף? וְעָנָה: אוֹמְרִים עָלַי שֶׁהֵנִי בַעַל "תְּפִיסָה מְהִירָה". מַה פְּרוּשׁ "תְּפִיסָה מְהִירָה"? - שְׂדָבָר שֶׁנִּמְשָׁף אֶצֶל אַחַר זְמַן רַב, נִמְשָׁף אֶצֶל בַּעַל הַתְּפִיסָה מְהִירָה זְמַן מוּעָט. וּבְמִילָא, גַּם בְּעֲנִין הַשִּׁנָּה - הַנְּנִי יֵשׁן מֵהֵר...

ידוע, שבראש השנה ישנו ענין הדורמיטא. בערב ראש השנה ובלייל ראש השנה היא עלית העולמות, ולאחר־יֵזָה על־יְדֵי תְּפִילוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה וּתְקִיעַת שׁוֹפָר, יִשְׁנָה הַהִכְתָּרָה וְהַהֲמַשְׁכָּה, עַד שְׁגִמְרַה הַהֲמַשְׁכָּה וְהַקְּלִיטָה הוּא בְּשִׁמְנֵי עֶצְרָת.

כֶּשֶׁם שֶׁהַעֲנִין הוּא בְּכִלְלוֹת, בְּמִשְׁפָּח יְמֵי הַשָּׁנָה, כֵּן הוּא גַּם בְּפְרָטִיּוֹת בְּמִשְׁפָּח יְמֵי הַשָּׁבוּע: בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת וְלֵיל שַׁבָּת, "מַעֲלֵי שַׁבָּתָא", יִשְׁנָה עֲלִית הַעוֹלָמוֹת, שֶׁהוּא עֲנִין דּוֹרְמִיטָא, וּבְשַׁבָּת הִיא הַהֲמַשְׁכָּה.

וכן בבריאת אדם הראשון ביום הששי, הָיָה "וַיִּפֹּל". . תְּרַדְמָה עַל הָאָדָם, וְלֹא־חֲרִיזָה הִיָּתָה הַנְּסִירָה, וְלֹא־חֲרִיזָה הַיַּחֲוֹד, וְהַהֲמַשְׁכָּה בְּשַׁבָּת קֹדֶשׁ.

כבוד קדשת אדמו"ר (מזרח"ש"ב) נשמתו־עֵדֶן סַפֵּר, שְׁאֲדַמּו"ר הִזְקֵן הָיָה נִרְדָּם בְּיוֹם הַשָּׁשִׁי לַפְּנוֹת עֶרֶב, כִּי לְמַעַלָּה אָז הוּא זְמַן שִׁנָּה. וְיֵשׁ לּוֹמַר שֶׁזֶהוּ עֲנִין עֲלִית הַעוֹלָמוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת.

כֶּשֶׁם שֶׁיִּשְׁנֹנו עֲנִין הַדּוֹרְמִיטָא בְּיְמֵי הַשָּׁבוּע וְיְמֵי הַשָּׁנָה, כֵּן יִשְׁנֹנו בְּכִלְלוֹת גַּם בְּ"שֵׁית אֶלְפֵי שְׁנֵין דְּקִיּוּמָא עֲלֵמָא", שְׁבֹסוֹף "שֵׁית אֶלְפֵי שְׁנֵין", יוֹם הַשָּׁשִׁי לַפְּנוֹת עֶרֶב דְּכִלְלוֹת, יִשְׁנָה הַעֲלִיָּה וְסִלּוּק, שְׁמִזָּה נִמְשָׁכִים חֲבָלֵי מִשִׁיחַ, עִם כָּל הַגְּזִירוֹת רַחֲמֵנָא־לְצֵלָן, וְלֹא־חֲרִיזָה הִיא הַהֲמַשְׁכָּה בְּבִיאת הַמִּשִׁיחַ.

בנוגע לענייננו:

כִּיּוֹן שֶׁהַיּוֹם נִצְטָרְפוּ כָּל ג' הַעֲנִינִים בְּיַחַד: יוֹם הַשָּׁשִׁי לַפְּנוֹת עֶרֶב, הַהֲתַחֲלָה דְּשַׁבָּת; שְׁמִינֵי־עֶצְרָת; וְנִמְצָאִים כְּבָר בְּסִיוֹם "שֵׁית אֶלְפֵי שְׁנֵין", קֹדֶם מִשִׁיחַ - צָרִיף הַתְּחִיל כְּבָר הַסֵּדֵר דְּהַמְשָׁכוֹת, שְׁמִיָּד מִשְׁמִינֵי עֶצְרָת וְשִׁמְחַת תּוֹרָה גַּלְף לְקִרְאָת הַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלִימָה, שֶׁתְּהִיָּה בְּקִרְוֹב מִמֶּשׁ, לֹא "בְּעֵגְלָא דִּידֵיהּ", אֶלָּא "בְּעֵגְלָא דִּידָן", לְמַטָּה מִעֲשָׂרָה טְפָחִים, בְּמַהֲרָה בְּיְמֵינוּ אָמֵן.

כב ויבא יי אלהים ית עלעא דנסיב מן אדם
לאתתא ואיתה לנות אדם:

(כב) ויבא יהוה אלהים | את־הצלע אשר־לקח
מן־האדם לאשה ויבאה אל־האדם:

כ"ג - ויבא • בפנינו, רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה, לקבל הנלד. כאוצר של חטים, שהוא רחב מלמטה

שיעור יומי ליום שלישי כ"ג תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – ג – פרשת בראשית קא
וקצר מלמעלה, שלא יכביד משאו על קירותיו. ויבן וגו' את הצלע וגו' לאשה. להיות אשה, כמו:
"ויעש אותו גרעון לאפור", להיות אפור.

כג ואמר האדם הדיא זמנא גרמא מגרמי
ובסרא מבסרי לדיא יתקרי אתמא ארי
מבעלא נסיבא דא:
(כג) ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר
מבשרי לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת:

כט"א זאת הפעם. מלמד שבא אדם על כל בהמה וחייה, ולא נתקרה דעתו עד שבא על חיה. לזאת
יקרא אשה כי מאיש וגו'. לשון נופל על לשון, מכאן שנברא העולם בלשון הקדש.

כד על פן ישפוק גבר בית משכבי אבוהי
ואמה וידבק באתתה ויהיו לבסרא חד:
(כד) על-פן יעזב-איש את-אביו ואת-אמו ודבק
באשתו והיו לבשר אחד:

כט"ב על פן יעזב-איש. ויח הקדש אומרת פן, לאסר על בני נח את העריות. לבשר אחד. הולד נוצר
על-ידי שניהם, ושם נעשה בשרם אחד.

כה והיו תרויהון ערטילאין אדם ואתתה
ולא מתפלמין:
(כה) והיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא
יתבששו:

כט"ג ולא יתבששו. שלא היו יודעים דרך צניעות, להבחין בין טוב לרע, ואף-על-פי שנתנה בו דעה
לקרות שמות, לא נתן בו יצר הרע עד אכלו מן העץ, ונכנס בו יצר הרע, ונדע מה בין טוב לרע.

א וחונא הוה חפים מפל חות ברא דעבד יי
אלהים ואמר לאתמא בקושטא ארי אמר יי
לא תיכלון מפל אילן גינתא:
ג (א) והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר
עשה יהוה אלהים ויאמר אל-האשה אף כי-אמר
אלהים לא תאכלו מפל עץ הגן:

כט"ד והנחש היה ערום. מה ענין זה לכאן, היה לו לסמך: "ויעש לאדם ולאשתו פתנות עור וילבשם?"
אלא ללמדך, מאיזו סבה קפץ הנחש עליהם, ראה אותם ערמים ועוסקים בתשמיש לעין כל ונתאנה לה.
ערום מפל. לפי ערמתו וגדלתו, היתה מפלתו: "ערום מפל", "ארור מפל" (בראשית רבה). אף כי-אמר וגו'.
שמא אמר לכם: "לא תאכלו מפל וגו'", ואף-על-פי שראה אותם אוכלים משאר פרות, הרבה עליה דברים
כדי שתשיבנו ויבא לדבר באותו העץ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 16)

לפי ערמתו וגדלתו היתה מפלתו (רש"י ג, א)

על פי פשוטו של מקרא היה הנחש מדבר כמו אדם, כפתוב ויאמר אל האשה. לכן כתב רש"י שלנחש היתה גם ערמה
וגם תכונה נוספת שאפשרה לו לבטא את הערמה - כח הדבור. אף לא כתב במפרש "ערמתו ודבורו", כי כאן אין הכוונה
לדבור כשלעצמו, אלא כפי שהוא מעלה (לפי ערמתו). . היתה מפלתו), ואם פן מתאים יותר לומר שלפי גדלתו היתה
מפלתו, שבה מדגש שהדבור הוא מעלה.

ב ואמרת אתמא לחונא מפירי אילן גינתא
ניכול:
(ב) ותאמר האשה אל-הנחש מפרי עץ-הגן נאכל:

ג ומפירי אילנא די במציעות גינתא אמר יי
לא תיכלון מגה ולא תקרבון בה דילמא
תמותון:
(ג) ומפרי העץ אשר בתוך-הגן אמר אלהים לא
תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן-תמתון:

כט"ה ולא תגעו בו. הוסיפה על הצווי, לפיכך באה לידי גרעון, הוא שנאמר: (משלי ה) "אל-תוסף על
דבריו".

ד) וַיֹּאמֶר הַנָּחֵשׁ אֶל־הָאִשָּׁה לֹא־מוֹת תָּמוּתוֹן: ד וַיֹּאמֶר חַוָּה לְאִתְּתָא לֹא מוֹת תָּמוּתוֹן:

כ"ט - לא-מות תמותון. דחפה עד שנגעה בו, אמר לה: 'כשם שאין מיתה בנגיעה, כך אין מיתה באכילה'

(בראשית רבה)

ה) כִּי יִדַע אֱלֹהִים כִּי בְיוֹם אָכַלְתֶּם מִמֶּנּוּ וּנְפַקְחוּ עֵינֵיכֶם וְהִייתֶם כַּאֱלֹהִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע: ה אַרְי גְּלִי קָדָם יי אַרְי בְּיוֹמָא דְתִיכְלוֹן מַגְה וְיִתְפַּתְחוּ עֵינֵיכוֹן וְתִהוֹן כְּרַבְרָבִין חַפְיָמִין בֵּין טַב לְבִישׁ:

כ"ט - כי ידע. כל אמן שזנא בני אמונתו, מן העץ אכל וברא את העולם (בראשית רבה). והייתם כאלהים. יוצרי עולמות.

ו) וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאֲכָל וְכִי תֹאווֹהּ הָיָא לְעֵינַיִם וְנִחְמַד הָעֵץ לְהַשְׁפִּיל וְתִקַּח מִפְּרִיו וַתֹּאכַל וַתֵּתֵן גַּם־לְאִשְׁתָּהּ עִמָּהּ וַיֹּאכַל: ו וְחַזַּת אִתְּתָא אַרְי טַב אֵילָן לְמִיכָל וְאַרְי אַסִּי הוּא לְעֵינֵין וּמְרַגַּג אֵילָנָא לְאַסְתְּפִילָא בַּהּ וְנִסְיַבַּת מֵאַבְהָה וְאַכְלַת וַיְהִיבַת אַף לְבַעֲלָהּ עִמָּהּ וְאַכַּל:

כ"ט - ותררא האשה. ראתה דבריו של נחש והנאו לה והאמינתו (בראשית רבה). כי טוב העץ. להיות כאלהים. וכי תאוה-היא לעינים. כמו שאמר לה: 'ונפקחו עיניכם'. ונחמד להשפיל. כמו שאמר לה 'יודעי טוב ורע'. ותתן גם לאישה. שלא תמות היא, ויחיה הוא וישא אחרת. גם. לרבות בהמה וחייה.

ז) וַתִּפְקַחְתָּהּ עֵינֵי שְׂנֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי עֵירֻמָּם הֵם וַיִּתְּפְרוּ עֲלֶיהָ תַּאֲנֶה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חַגְרֹת: ז וְאִתְּפַתְחָא עֵינֵי תְרוּיְהוֹן וַיִּדְעוּ אַרְי עֵרְטִילָאִין אֵינּוֹן וְחַטִּיטּוֹ לְהוֹן טְרַפֵּי תַּאנִּין וַעֲבָדוּ לְהוֹן זְרוּזִין:

כ"ט - ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירמם הם ויתפרו עליה תאנה ויעשו להם חגרות. לפקחנה וגו'. לענן החכמה דבר הפתוב ולא לענן ראיה ממש, וסוף המקרא מוכיח. וידעו כי עירמם הם. אף הסומא יודע קשהוא ערם, אלא מהו 'וידעו כי ערמם הם'?" מצוה אחת היתה בידם ונתערטלו הימנה (בראשית רבה). עלה תאנה. הוא העץ שאכלו ממנו, בדבר שנתקלקלו, בו נתקנו (סנהדרין ט), אכל שאר העצים מנעום מלטל עליהם. ומפני מה לא נתפרסם העץ? שאין הקדוש-ברוך-הוא תפץ להונות ברירה, שלא יכלימוהו ויאמרו: 'זהו שלקה העולם על-ידו' (מדרש רבי תחומא).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כד עמ' 132)

הוא העץ שאכלו ממנו (רש"י ג, ז)

לפיו נמצא, שאדם וחוה נאסרו באכילת תאנים, ועל-פי פשוטו של מקרא (מה-שאין-כן על-פי מדרשי חז"ל) הרי זה אסור עולם!

ח) וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים מִתְּהִלָּךְ בְּגִן לְרוּחַ הַיּוֹם וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הַגֵּן: ח וַיִּשְׁמְעוּ יֵשׁ מְדְרָשֵׁי אַגְדָּה רַבִּים, וּכְבֵר סְדָרוֹם רַבּוּתֵנוּ עַל מְכוּנָם בְּבְרָאשִׁית רַבָּה וּבְשָׂר מְדְרָשׁוֹת, וְאַנִּי לֹא בְּאִתִּי אֲלֹא לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרָא, וְלֹא־אֲגִידָה הַמִּישְׁבֶּת דְּבָרֵי הַמְקַרָא דְּכָר דְּבוּר עַל אֲפָנִיו. וַיִּשְׁמְעוּ מֵהַ שְׁמֵעוּ? שְׁמֵעוּ אֶת קוֹל הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שְׁהִיא מִתְּהִלָּךְ בְּגִן. לְרוּחַ הַיּוֹם. לְאוֹתוֹ רוּחַ שְׁהַשְׁמַשׁ בָּאָה מִשָּׁם (סְפָרִים אַחֲרִים: לְשָׁם, וְדו"ק כִּי כֵן עָקַר), וְזוֹ הִיא מְעַרְבִית, שְׁלִפְנוֹת עָרַב חֲמָה בְּמַעְרָב, וְהֵם (שם לח) סְרַחוּ בְּעִשְׂרִית.

ט) וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל־הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָה: ט וַיִּקְרָא יי אֱלֹהִים לְאָדָם וַיֹּאמֶר לֵה אָן אָת: כ"ט - איכה. יודע היה היכן הוא, אלא לכנס עמו בדברים, שלא יהא נבהל להשיב אם יענישהו פתאם

שיעור יומי ליום שלישי כ"ג תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – ג – פרשת בראשית קג

(בראשית רבה). וכן בקנין אָמַר לוֹ: (בראשית ה) "אֵי הֶבֶל אָחִיד"? וְכֵן בְּבִלְעָם: (במדבר כב) "מִי הָאֱנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ?" לְכַנֵּס עִמָּהֶם בְּדָבָרִים, וְכֵן בַּחֲזִיקָהּוּ, בְּשִׁלּוּחֵי מְרוֹדֶךָ בְּלֶאֱדָן (ישעיה לט).

(י) וַיֹּאמֶר אֶת־קַלְדָּךְ שָׁמַעְתִּי בְּגֹן וַאֲיֵרָא בִּי־עֵירֹם
אָנֹכִי וְאַחֲבָא:

(יא) וַיֹּאמֶר מִי הִגִּיד לְךָ כִּי עֵירֹם אֶתָּה הַמֶּן־הָעֵץ
אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְבַלְתִּי אֶכְל־מִמֶּנּוּ אֲכַלְתָּ:

כ"י - מי הגיד לך? מאין לך לדעת מה בשבת יש בעומד ערם? • המן העץ • בתמיהה.

(יב) וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא
נִתְּנָה־לִּי מִן־הָעֵץ וְאָכַל:

כ"י - אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי • (י"ז ה) כָּאֵן כָּפַר בְּטוֹבָהּ.

(יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לְאִשָּׁה מַה־זֹּאת עָשִׂית
וְתֹאמְרִי הָאִשָּׁה הִנֵּחֵשׁ הַשֵּׂאֲנִי וְאָכַל:

כ"י - הַשֵּׂאֲנִי • הִטְעַנִּי, כְּמוֹ: (ישעיה לו) "אֵל יִשְׂאֵא לְכֶם חֲזִיקָהּוּ".

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים | אֶל־הַנָּחַשׁ כִּי עָשִׂיתָ זֹאת
אָרוּר אַתָּה מִכָּל־הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה
עַל־גִּחְזֹנְךָ תֵּלֵךְ וְעַפְרֵי תֹאכַל כָּל־יְמֵי חַיֶּיךָ:

כ"י - כִּי עָשִׂיתָ זֹאת • מִכָּאֵן שָׂאִין מִהַפְּכִים בְּזִכּוּתוֹ שֶׁל מִסִּית, שְׂאֵלוֹ שְׂאֵלוֹ: לְמַה עָשִׂיתָ זֹאת? הִזָּה לוֹ לְהַשִּׁיב: דְּבָרֵי הָרַב וְדְבָרֵי הַתְּלָמִיד, דְּבָרֵי מִי שׁוֹמְעִין? (סנהדרין כט). מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה • אִם מִבְּהֵמָה נִתְקַלַּל, מִחַיָּה לֹא כָל־שָׂכֵן? הַעֲמִידוֹ רַבּוּתֵנוּ מִדְּרַשׁ זֶה בְּמַסְכַּת בְּכוֹרוֹת (דף ט), לְלַמֵּד שֵׂאֲנִי עֲבוּרוֹ שֶׁל נָחַשׁ שִׁבְעֵי שָׁנִים. עַל־גִּחְזֹנְךָ תֵּלֵךְ • רַגְלִים הָיוּ לוֹ וְנִקְצְצוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטר־שיחות כרך י עמוד 13 - מתוך 'לקראת שבת')

דבורו של הנחש

ויאמר יהוה אלהים | אל־הנחש כִּי עָשִׂיתָ זֹאת אָרוּר אַתָּה מִכָּל־הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה (ג, יד)

הנה מצינו דקדם החטא הנה לנחש כח הדבור, וכמו שנאמר "ויאמר הנחש" וגו'. ומאחר שהנחשים עכשו אין להם כח הדבור, על־כן צריך לומר שנטל מהם כח זה. ומסתבר לומר שזה ארע בנחש הקדמוני, ונתקלל בזה עבור חטאו. וצריך להבין מפני מה לא נתפרש בכתוב שנתקלל הנחש גם בדבורו?

והענין יובן בהקדים מה שהוסיף ה' ואמר לו "כי עשית זאת (ארוּר אתָּה מִכָּל וְגו')". דלקאורה מיתר, דהרי מהמשוף הספור כבר משמע שהענש הוא עבור זה.

ונראה לומר דבזה מסבירו להנחש שהענש שמקבל הוא בבחינת מדה כנגד מדה "כי עשית זאת". ומפיון שעקר החטא בא על ידי כח הדבור והשכנוע של הנחש, הרי שהענש מדה כנגד מדה "כי עשית זאת ארוּר אתָּה" מכון בעקר כנגד

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

ג (יא) **המן העץ**. איתא במדרש: אני אומר לתלותרך על עץ, ועתה יגנו וישמר להמן שיתלה עליו, קרי ביה המן העץ (ראה חילוק קלט: אסתר רבה ט ב): תורה יב

כח הדבור, שהקב"ה לוקח מאתו לא רק את כח הדבור כְּאֵדָם, אלא גם את הקול בכלל, ועד שלא יוכל להשמיע קולות כְּבַהֲמוֹת וְחַיִּית אַחֲרוֹת (שאגה, נהימה וכיוצא בזה) "אָרוֹר אֶתָּה מִכָּל". שהוא פחות מהם באותן תכונות שהיה מְבַרֵךְ מהם.

ועל זה מוסיף ומפרט גם את שאר הקללות, "על גִּחְזֵךְ וגו'" מפיין שלא נכללו במעשה ההסטה דְּהִנָּחַשׁ "פי עשית זאת" לכן הוצרך הכתוב לפרטם.

(טו) וְאֵיבָהּ אִשִּׁית בֵּינֶךָ וְבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זְרַעֲךָ וּבֵין זְרַעָהּ הוּא יִשׁוּפְךָ רֹאשׁ וְאֶתָּה תִּשׁוּפְנֵנוּ עֵקֵב:

טו וידכבו אשוי בינך ובין אתמא ובין בנך ובין בנהיה הוא יהי דכיר לך מה דעבדתך לה מלקדמין ואת תהי נטיר לה לסופא:

כ"י – וְאֵיבָהּ אִשִּׁית • אתה לא נתפונת אלא שְׂמִימוֹת אָדָם, כְּשִׂאֵכֶל הוא תחלה, וְתִשָּׂא אֶת תְּוֹה, ולא באת לדבר אל תוה תחלה, אלא לפי שהנשים דעתן קלות להתפתות ויודעות לפתות את בעליהן, לפיכך: "וְאֵיבָהּ אִשִּׁית". יִשׁוּפְךָ • (סוטה ט) יִכְתְּתֶךָ, כמו: (דברים ט) "וְאָכַת אוֹתוֹ" וְתַרְגּוּמוֹ: "וְשִׁפִּית יָתָה". וְאֶתָּה תִּשׁוּפְנֵנוּ עֵקֵב • לא יחא לך קומה ותשכנו בעקבו, ואף משם תמיתנו. ולשון 'תשופנו', כמו: (ישעיה ט) "נִשְׂפָה בָהֶם", כְּשִׁתְּנַחֵשׁ בא לנשף הוא נושף כמין שריקה. ולפי שהלשון נופל על הלשון, כתב לשון נשיפה בשניהם.

(טז) אֶל-הָאִשָּׁה אָמַר הַרְבֵּה אַרְבֵּה עֲצָבוֹנְךָ וְהִרְגֵךְ בְּעֵצֵב תִּלְדִּי בָנִים וְאֶל-אִישׁךָ תִּשְׁוֹקְתֶךָ וְהוּא יִמְשָׁל-בְּךָ:

טז לאתמא אמר אסגאה אסגי צעריכי ועדוייכי בצער תלדי בנין ולנות בעלך תחא תאובתיך והוא ישלט בך:

כ"ג – עֲצָבוֹנְךָ • זה צער גדול בנים. וְהִרְגֵךְ • זה צער העבור. בְּעֵצֵב תִּלְדִּי בָנִים • זה צער הלדה. וְאֶל-אִישׁךָ תִּשְׁוֹקְתֶךָ • לתשמיש, ואף-על-פי-כן אין לך מצח לתבעו בפה, אלא "הוא ימשל-בך", הכל ממנו ולא ממך. תִּשְׁוֹקְתֶךָ • תאנתך, כמו: (ישעיה כט) "וְנִפְשׁוּ שׁוֹקְקָה".

(יז) וּלְאָדָם אָמַר כִּי שָׂמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ וְתֹאכַל מִן-הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אַרְוֵרָה הָאֲדָמָה בְּעֵבוּרֶךָ בְּעֵצָבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

יז ולאדם אמר ארי קבילת למימר אתמך ואכלת מן אילנא די פקידתך למימר לא תיכול מנה ליטא ארעא ארעך אדילך בעמל תיכלינה כל יומי חייך:

כ"ד – אַרְוֵרָה הָאֲדָמָה בְּעֵבוּרֶךָ • תעלה לך דברים ארורים, כגון: זבובים, ופרעושים ונמלים. מִשָּׁל לְיוֹצֵא לְתַרְבוֹת רָעָה, וְהַכְרִיזוֹת מְקַלְלוֹת שְׂדֵים שִׁנְקָה מֵהֶם.

דעת זקנים מבועלי התוספות – עוז והדר

ארי צרכי נפשאתא אינון, ולא תאסר פלן וחתנין, ארום כל דעבד אלין כמה דכפר בעלמא דאתי. ופירוש לא תאסר פלן וחתנין, שאם אירס אשה לא ינחנה לישב עגונה באירוסין זמן מרובה: תורה יז
(יז) אַרְוֵרָה הָאֲדָמָה בְּעֵבוּרֶךָ. פירוש, (בתאורתך) [בתבואתך], מלשון מעבור הארץ (יהושע ה יא) כמו שאמר אחר-כך יקוץ וידרדר וגו: תורה יח

והוא ימשל בך. אמרינן בבראשית רבה (כ ט): יכול ממשלה מכל צד, תלמוד לומר (דברים כד ט) לא יחבל רחים ורכב. ופירש רבי יצחק, יכול ממשלה מכל צד שיהא לו רשות למשכן אשתו, תלמוד לומר לא יחבל רחים ורכב, ואשה נקראת רחים כדכתיב (שופטים טו כא) ויהי טחון בבית האסורים כדנדריש בסוטה (יג). וכתיב (איוב לא ט) תטחן לאחור אשתי. ובירושלמי תרגם פסוק זה, לא תמשכנון ריחיא ורכבא

(טו) אֶל הָאִשָּׁה אָמַר וגו'. פירש רבי שלמה ברבי משה, שתהיה בעצבון ובעמל כל ימיה, ואם תאמר מה איכפת לי ארבה שפחות לשמשני תלמוד לומר וְהִרְוֵנָה, על פרךך תהי הרה, ואם תאמר אלך בשופי, תלמוד לומר בְּעֵצֵב תִּלְדִּי בָנִים, ואם תאמר אשמור עצמי מליזקק לבעלי, תלמוד לומר וְאֶל אִישׁךָ תִּשְׁוֹקְתֶךָ, ואם תאמר אכופ יצרי ולא אצק לו, תלמוד לומר וְהוּא יִמְשָׁל בְּךָ, בעל-כרחך תצק לו:

שיעור יומי ליום רביעי כ"ד תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום - ג - פרשת בראשית קה

(יא) וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת־עֵשֶׂב
יח וְכוּבִין וְאַטְדִּין תַּצְמַח לָךְ וְתִיכּוֹל יָת
עֲסָבָא דְחַקְלָא:
הַשָּׂדֶה:

כ"י◀ וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ • הָאָרֶץ, כְּשֶׁתִּזְרְעֶנָּה מִיְּמֵי יוֹרְעִים, תַּצְמִיחַ קוֹץ וְדַרְדַּר, קוֹנְדֵס וְעֶבְבִיּוֹת, וְהֵן נֹאכְלִים עַל־יְדֵי תַקּוּן (כִּצְנֵה לר). וְאָכַלְתָּ אֶת־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה • וּמָה קָלְלָהּ הִיא זֹה, וְהִלָּא בְּכִרְכָּה נֹאמַר לוֹ: "הִנֵּה נִתְמִי לָכֶם אֵת כָּל עֵשֶׂב זֹרַע וְרַע וְגו'?" אֵלָּא מָה אִמּוֹר פֶּאֶן בְּרֹאשׁ הַעֲנָנִין: "אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בְּעִבְרֹךְ בְּעִצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה", וְאַחַר הָעִצְבוֹן: "וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ", כְּשֶׁתִּזְרְעֶנָּה קִטְנִיּוֹת, אוֹ יָרְקוֹת גְּנֵה, הִיא תַצְמִיחַ לָךְ קוֹצִים וְדַרְדְּרִים וְשָׂר וְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה, וְעַל־כִּרְכָּךְ תֹּאכְלֶם.

(יב) בְּזַעַת אִפְיֶךָ תֹּאכַל לֶחֶם עַד שׁוֹבֶךָ אֶל־הָאֲדָמָה
כִּי מִמֶּנָּה לָקַחְתָּ פִּי־עֵפֶר אֶתָּה וְאֶל־עֵפֶר תָּשׁוּב:
כ"י◀ בְּזַעַת אִפְיֶךָ • לְאַחַר שֶׁתְּטַרִּית בּוֹ הַרְבֵּה.

(כ) וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִיא הִי
אִמָּא דְכָל בְּנֵי אָנְשָׁא:
אִם כִּלְחִי:

כ"י◀ וַיִּקְרָא הָאָדָם • חֲזוֹר הַפְתּוּב לַעֲנִינּוֹ הִרְאִישׁוֹן: "וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת", וְלֹא הִפְסִיק אֵלָּא לְלַמְדֹּךְ שְׁעַל־יְדֵי קְרִיאַת שְׁמוֹת נִזְדוּגָה לוֹ חַוָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְלָאָדָם לֹא מִצָּא עֶזֶר כְּנַגְדּוֹ". לְפִיכָךְ: "וַיִּפְל... תְּרַדְמָה", וְעַל־יְדֵי שֶׁכָּתַב: "וַיְהִי שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִים", סִמְךָ לוֹ פְּרִשְׁת הַנְּחֹשׁ, לְהוֹדִיעַךְ שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁרָאָה אוֹתָם עֲרֻמִּים וְרָאָה אוֹתָם עֲסוּקִים בְּתִשְׁמִישׁ, נִתְאַוָּה לָהּ וּבָא עֲלֵיהֶם בְּמַחְשָׁבָה וּבְמַרְמָה. חַוָּה • נוֹפֵל עַל לְשׁוֹן חַיָּה, שֶׁמִּחַיָּה אֵת וְלְדוֹתֶיהָ, כְּאֲשֶׁר תֹּאמַר (קֹהֶלֶת ב כב): "מָה הִנֵּה לָאָדָם" בְּלִשׁוֹן הַיָּה.

(כא) וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתַנּוֹת
עוֹר וַיִּלְבָּשֵׂם:
כא וְעַבְד יְיָ אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִתְתָּהּ לְבוֹשִׁין
דִּיקָר עַל מִשְׁךְ בְּשִׂרְהוֹן וְאֶלְבִּישׁוּן:

כ"י◀ כְּתַנּוֹת עוֹר • יֵשׁ דְּבָרֵי אַגְדָּה אוֹמְרִים: חֲלָקִים כְּצַפְרָן הָיוּ מְדַבְּקִים עַל עוֹרָן. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: דְּבַר הַבָּא מִן הָעוֹר, כְּגוֹן צֶמֶר הָאֲרַנְבִּים שֶׁהוּא רַךְ וְחַם, וְעָשָׂה לָהֶם כְּתַנּוֹת מִמֶּנּוּ.

♦ יום רביעי כ"ד תשרי ♦

(כב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד
מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וְרַע וְעָתָה פְּנִי־יִשְׁלַח יְדוֹ וְלָקַח
גַּם מִעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וַחִי לְעֹלָם:
כב וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים הֵא אָדָם הָיָה חִידִי
כְּעֵלְמָא מִגְּנָה לְמִידַע טַב וְכִישׁ וְכַעַן דִּילְמָא
יֹשִׁיט יְדָהּ וְיִסַּב אָף מֵאִילָן חַיָּיָא וְיִכּוֹל
וַיְחִי לְעֹלָם:

כ"י◀ הִנֵּה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ • הָרִי הוּא חִיד בְּפִתְחוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁאֲנִי חִיד בְּעֵלְיוֹנִים, וּמָה הִיא חִידְתּוֹ? "לְדַעַת טוֹב וְרַע", מֵה־שְּׂאִי־כֵן בְּבִהְמָה וְחַיָּה. וְעָתָה פְּנִי־יִשְׁלַח יְדוֹ וְגו' • וּמִשְׁחִיָּה לְעוֹלָם, הָרִי הוּא קְרוֹב לְהִטְעוֹת הַכְּרִיּוֹת אַחֲרָיו, וְלוֹמַר אָף הוּא אֱלוֹהִי. וַיֵּשׁ מְדַרְשֵׁי אַגְדָּה, אָבָל אֵין מִיִּשְׁכִּין עַל פְּשׁוּטוֹ.

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יט) בְּזַעַת אִפְיֶךָ • נִמְצָא בְּסֵפֶר רַבִּי
יְהוֹנָדָה הַחֲסִיד (סֵפֶר חֲסִידִים כְּתִי פֵרַמָּא
תַחֲשֵׁמָא), שֶׁזוֹ הַקְּלָלָה אֵינָה מִתְקַיְּמַת
אֵלָּא בְּעוֹבְדֵי אֲדָמָה וְלֹא בְּמַלְכִּים
וְשָׂרִים, אָבָל בְּעֶצֶב תְּלִדֵי בְּנִים (פִּסּוּק טו)
מִתְקַיְּמַת בְּכָל הַבָּשִׂים, וְלִפִּי שְׁהֵאֲשָׁה

(כג) וַיִּשְׁלַחְהוּ יְהוָה אֱלֹהִים מִצֹּרְעַדָּן לְעִבְדְּךָ אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם:

כג ושלחה יי אלהים מגינתא דעדין למפלח בארעא דאיתברי מתמן:

(כד) וַיִּגְרַשׁ אֶת־הָאָדָם וַיִּשְׁפֹּן מִקֶּדֶם לְגִזְעֵרֹן אֶת־הַפְּרָכִים וְאֵת לְהַט הַחֶרֶב הַמַּתְהַפֶּכֶת לְשֹׁמֵר אֶת־דֶּרֶךְ עַץ הַחַיִּים:

כד וגרש ית אדם ואשרי מלקדמין לגינתא דעדין ית פרוכיא וית שפון חרבא דמתהפכא למיטר ית אורח אילן חייא:

כ"י • מקדם לגן עדן • במזרחו של גן עדן, חוץ לגן. את־הפרכים • מלאכי חבלה. החרב המתהפכת • זלה להט לאים עליו מלכנס עוד לגן. תרגום להט, שפון, כמו שלף שפנא, ובלשון לע"ז לאמ"ה (קלינגט), ומדרשי אגדה יש, ואני איני בא אלא לפשוטו.

ד (א) וְהָאָדָם יָדַע אֶת־חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתְּהַר וַתֵּלֶד אֶת־קַיִן וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־יְהוָה:

א ואדם ידע ית חוה אשתה ועדיאת וילידת ית קין ואמרת קניתי גברא (מן) קדם יי:

כ"י • והאדם ידע • כבר קדם הענין של מעלה קדם שחטא ונטרד מגן עדן, וכן ההריון והלדה, שאם כתוב "וידע אדם", נשמע שלאחר שנטרד היו לו בנים. קין • על שם "קניתי". את ה' • כמו עם ה', כשברא אותי ואת אישי, לבדו בראנו. אבל בזה, שתפס אנו עמו (גדה לא) • את־קין את־אחיו את־הבן־ג' 'אתים רבויים הם, מלמד שתאומה נולדה עם קין, ועם הבן נולדו שתיים, לכך נאמר "ותסף" (בראשית רבה) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 262)

שְׁלֹשָׁה אֲתִים רַבּוּיִים הֵם (רש"י ד, א)
יש לשאל, מדוע הקדים רש"י את המאמר ופרש "את ה'" לפני "את קין". ויש לומר, דהנה אין הכרח לדרש ותלד את קין, שהרי זהו סגנון לשון הכתוב (כמו ותלד את חנוך - פסוק יז). אבל מאחר שבפסוק הבא נאמר פעמים "את", שאחד מיתר ובא לרבות - הרי זה מכריח שכל השלשה 'אתים' שבפסוק רבויים הם. ומאחר שנאמר קניתי איש את ה', ופרושו עם ה', מובן שגם שאר השלשה 'אתים' פרושם עם: תאומה נולדה עם קין, ועם הבן נולדו שתיים.

(ב) וַתִּסַּף לְלֶדֶת אֶת־אָחִיו אֶת־הַבֶּל וַיְהִי־הַבֶּל רָעָה צָאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה:

ב ואסיפת למילד ית אחיה ית הבן והיה הבן רעי ענא וקין היה פלח בארעא:

(ג) וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרֵי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַיהוָה:

ג והיה מסוף ימין ואיתי קין מאבא דארעא תקרבמא קדם יי:

כ"י • מפרי האדמה • מן הגרוע, ויש אגדה שאמרת: "זרע פשתן היה". (דבר אחר: מפרי, מאיזה שבא לידו, לא טוב ולא מבקר) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך טו עמוד 20 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

קֶרְבָּנוּ שֶׁל קַיִן מְשׁוּבָח או גְרוּע

וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרֵי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַיהוָה:

מן הגרוע, ויש אגדה שאמרת זרע פשתן היה (ד, ג. ובפירוש רש"י) יש לעיין מדוע הביא רש"י את האגדה שקרבנו של קין "זרע פשתן היה", דמה זה נוגע להבנת הכתובים?

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזו והדר

(כד) לַהֵט הַחֶרֶב. זו גיהנום, המתהפכת מחמיון לצונן ומצונן לחמיון על הרשעים (תנחומא ישן כה): תורה כה

ויש לומר בפשטות, דבזה באר דבר תמונה ביותר:

הרי קין הביא קרבן פמנחה ותודה לפניו ויתברך, ואם כן תמונה מדוע הביא קרבן "מן הגרוע"? ויתירה מזו: לאחרי שהביא את הקרבן וראה שלא נתקבל בשמים, כתוב "ויחר לקין מאד ויפלו פניו", וכי לא חשש שאם יקריב "מן הגרוע" לא יתקבל קרבנו?

ועל זה הביא רש"י את האגדה שהביא "זרע פשתן", שפשתן הוא מין משבח. דטעוהו של קין היתה שחשב שאף שהביא רק מסוג הצומח שהוא מין "גרוע", הרי מכיון שהביא מהמבחר שבמין הצומח יתקבל קרבנו. ומוכן הטעם שחרה לו כשלא נתקבל קרבנו. וזו היתה טעוהו, דיש להביא לא רק מהמין המשבח אלא מסוג נעלה יותר, סוג החי וק"ל.

(ד) והבל הביא גם הוא מבכרות צאנו ומחלבהו וישע יהוה אל-הבל ואל-מנחתו:
והבל אחי אף הוא מבכירי ענה ומשמנהו ונות רעוא מן גדם יי להבל ולקורבנה:

כ"י • וישע • ויפן, וכן: "ואל מנחתו לא שעה", לא פנה. וכן "ואל ישעו", לא יפנו. וכן: (איוב י"ח) "שעה מעליו", פנה מעליו. וישע • ירדה אש ולחכה מנחתו.

(ה) ואל-קין ואל-מנחתו לא שעה ויחר לקין מאד ויפלו פניו:
הילקין וילקורבנה לא הות רעוא ויתקף לקין לחדא ואתכבישו אפוהי:

(ו) ויאמר יהוה אל-קין למה חרה לך ולמה נפל פניך:
ויאמר יי לקין למה תקיף לך וילמא אתכבישו אפיך:

(ז) הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רבץ ואלריך תשוקתו ואתה תמשל-בו:
זהלא אם תיטיב עובדך ישתבק לך ואם לא תיטיב עובדך ליום דינא חטאת נטיר ודעתיד לאתפרעא מנך אם לא תתוב ואם תתוב ישתבק לך:

כ"י • הלא אם תיטיב • פתרגומו פרושו • לפתח חטאת רבץ • לפתח קבדך חטאך שמו • ואלריך תשוקתו • של חטאת, הוא יצר הרע, תמיד שוקק ומתאוה להכשילך • ואתה תמשל-בו • אם תרצה, תתגבר עליו.

(ח) ויאמר קין אל-הבל אחי ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל-הבל אחיו ויהרגהו:
ויאמר קין להבל אחוהי ויהו במהויהוון במקלא וקם קין בהבל אחוהי וקטלה:

כ"י • ויאמר קין • נכנס עמו בדברי ריב ומצה, להתעולל עליו להרגו, ויש בזה מדרשי אגדה, אף זה ישובו של מקרא.

(ט) ויאמר יהוה אל-קין אי הבל אחיך ויאמר לא ידעתי השמר אחי אנכי:
ויאמר יי לקין אן הבל אחיך ויאמר לא ידענא הנטר אחי אנא:

כ"י • אי הבל אחיך • להכנס עמו בדברי נחת, אולי ישוב, ויאמר: 'אני הרגתי וחסאתי לך'. לא ידעתי • נעשה כגונב דעת העליונה. השמר אחי • לשון תמה הוא, וכן כל ה"א הנקודה בחטף פת"ח.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזר והדר

ד (ד) וישע ה' אל הבל ואל מנחתו. ה: תורה ה
מבאן תשובה למינים שכופרים בעולם הבא, דבמה שעה אליו, והרי נהרג מיד, אלא על-כרחי צריך לומר שקיבל קרבנו וזיכהו לעולם הבא: תורה ה
ז (ז) ויאמר קין אל הבל אחי. פירושו שסיפר לו דברי הקדוש-ברוך הוא ומה שאמר לו, והראה לו שחרה לו היטב על אשר לא שעה אליו כמו

(י) וַיֹּאמֶר מֶה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמִי אַחִיךָ צַעֲקִים אֵלַי
 וַיֹּאמֶר מֶה עֲבַדְתָּא קל דם ורעין דעתידין
 למפק מן אחיך קבילין קדמי מן ארעא:
 מן־הָאֲדָמָה:

כ"ט"י - דמי אחיך • דמו ודם ורעיותיו. דבר אחר, שעשה בו פצעים הרבה, שלא היה יודע מהיכן נפשו
 יוצאה (סנהדרין לו) •

(יא) וְעַתָּה אָרוּר אַתָּה מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצַתָּהּ
 אֶת־פִּיהָ לְקַחַת אֶת־דְּמֵי אַחִיךָ מִיָּדְךָ:
 יא וכען ליט את מן ארעא דפתחת ית פומה
 וקבילת ית דמה דאחויך מן ידך:

כ"ט"י - מן האדמה • יותר ממה שנתקללה היא כבר בעונה, וגם בזו הוסיפה לחטא. אשר פצתה את־פיה
 לקחת את־דמי אחיך וגו' • והנני מוסיף לה קללה אצלך: "לא תסוף תת־כחה" (ספרים אחרים: הכל דבור אחד,
 מ"מן האדמה" עד כאן) •

(יב) כִּי תַעֲבֹד אֶת־הָאֲדָמָה לֹא־תִסְפֶּה תִתְּכָחָה לָךְ
 נַע וְנָד תַּהִיָּה בְּאָרֶץ:
 כ"ט"י - נע ונד • אין לך רשות לדור במקום אחד.

(יג) וַיֹּאמֶר קִיָּן אֶל־יְהוָה גְּדוֹל עוֹנֵי מְנֻשׂוֹא:
 כ"ט"י - גדול עוני מנשוא • בתמיהה, אתה טוען עליונים ותחתונים, ועוני אי אפשר לך לטען? (כ"ה) •

(יד) הֲיֵן גְּרִשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵיךָ
 אֶסְתֵּר וְהִיְתִי נַע וְנָד בְּאָרֶץ וְהִיָּה כָל־מִצְאֵי יַהֲרֹגֵנִי:
 יד הא תריכתא יתי יומא דין מעל אפי
 ארעא ומן קדמך לית אפשר לאטמרא
 ואהי מטלטל וגלי בארעא ויהי כל
 דישכחנני יקטלינני:

(טו) וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה לִכְן פְּלִהַרְג קִיָּן שְׁבַעֲתִים יָקָם
 וַיִּשֶׂם יְהוָה לְקִיָּן אוֹת לְבַלְתִּי הַבּוֹת־אֹתוֹ כָּל־מִצְאֵאוֹ:
 טו ואמר לה ?? לכן כל קטיל קין לשבעא
 דרין יתפרע מנה ושווי ?? לקין אתה בדיל
 דלא למקטל יתה כל דישכחנה:

כ"ט"י - לכן פל־הרג קין • זה אחד מן המקראות שקצרו דבריהם, ורמזו ולא פראו: "לכן פל־הרג קין",
 לשון גערה, פה יעשה לו, כך וכך ענשו, ולא פרא ענשו. שבעתים יקם • איני רוצה להנמק מקין עכשו,
 לסוף שבעה דורות אני נוקם נקמתי ממנו, שיעמד למך מבני בניו ויהרגהו, וסוף המקרא שאמר: "שבעתים
 יקם", והוא נקמת הכל מקין, למדנו שתחלת המקרא לשון גערה היא שלא תהא בריה מזיקתו. וכיוצא
 בו (שמואל ב ה): "ויאמר דוד כל מכה יבואי ויגע בצנור", ולא פרא מה יעשה לו, אבל דבר הכתוב ברמז,
 "כל מכה יבואי ויגע בצנור ויקרב אל השער ויכבשנו, ואת העורים וגו'", וגם אותם נפה, על אשר אמרו:
 'העור והפסח לא יבא אל תוף הבית', המכה את אלו, אני אעשנו ראש ושר, כאן קצר דבריו, ובדברי

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

וילד בשנים (ביר כג ד), 'לפצעי'
 'לחברתי', כלומר לצערי ולמיתתי, כי
 אמר הקדוש־ברוך־הוא שבעתים יקם
 כל הורג קין, ולמך שבעים ושבעה,
 ואם־כן אפילו יוליד למך שבעים
 ושבעה בנים כלם ימותו באותו
 עון: תורה טו

הכי, לפי שהיה קין דואג שיהרג, אמר
 לו הקדוש־ברוך־הוא כל הורג קין
 לאחר שבעה אנקום מהורגו. ולפי זה
 הכי פירוש קרא דלקמיה (פסוקים כג־כד)
 ויאמר למך לנשיו, היה מקונן למך על
 עצמו, כי איש הרגתי לפצעי [וילד
 לחברתי] זה קין שהיה גדול בקומה

הלא אם תיטיב שאת, מיד ויאמר קין
 אל הכל אחיו, שאמר לו, כי הקדוש־
 ברוך־הוא נהרצה לו ושב מעליו אפו,
 ומשם ואילך חשב הכל שבכר
 נתקררה דעתו, ולא נשמר ממנו
 מלילה עמו: תורה ט
 (טו) לכן כל הרג קין. פשטיה דקרא

שיעור יומי ליום חמישי כ"ה תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – ד – פרשת בראשית קט

הַיָּמִים א' (א) פֶּרֶשׁ: הִיָּה לְרֹאשׁ וּלְשֵׁר. וַיִּשֶׂם ה' לְקִיָּץ אוֹת. חֲקַק לוֹ אוֹת מִשְׁמוֹ בְּמִצְחוֹ. (ספרים אחרים:)
דָּבָר אַחֵר: "כָּל מוֹצָאֵי יְהִרְגֵנִי", הַבְּהֵמוֹת וְהַחַיִּוִּת, אֲבָל בְּנֵי אָדָם עֲדִין לֹא הָיוּ שְׂיִירָא מֵהֶם, רַק אָבִיו וְאִמּוֹ,
וּמֵהֶם לֹא הָיָה יָרָא שְׂיִהְרְגוּהוּ, אֲלֵא אָמַר: עַד עַכְשָׁיו הָיָה פְּחָדְתִּי עַל כָּל הַחַיִּוִּת, כְּמוֹ שְׂכַתּוֹב: "וּמִוֹרְאָכֶם
וְגו'", וְעַכְשָׁיו, בְּשִׁבְלֵי עוֹן זֶה לֹא יִירָאוּ מִמֶּנִּי הַחַיִּוִּת וְיִהְרְגוּנִי, מִיָּד: "וַיִּשֶׂם ה' לְקִיָּץ אוֹת", הַחֲזִיר מוֹרְאוֹ
עַל הַכֹּל.

(טו) וַיֵּצֵא קִיָּץ מִלְּפָנֵי יְהוָה וַיֵּשֶׁב בְּאַרְצֵי־נֹדֶד קַדְמַת־
עַדָּן:
טו וַיִּנְפַק קִיָּץ מִן קָדָם יְיָ וַיֵּתִיב בְּאַרְעָא גְלִי
וּמִטְלֵט לְדָהָה עֲבִידָא עֲלוּהִי מִלְּקַדְמִין
דְּגִינְתָא דְעַדָּן:

כט◀ וַיֵּצֵא קִיָּץ • יָצָא בְּהַכְנָעָה, כְּגוֹנֵב דַּעַת הָעֲלִיוֹנָה. בְּאַרְצֵי נֹדֶד • בְּאַרְצֵי שְׁכָל הַגּוֹלִים נָדִים שָׁם. קַדְמַת
עַדָּן • שָׁם גָּלָה אָבִיו כְּשֶׁגִּרֵּשׁ מִגֵּן עַדָּן, שְׁנָאֵמַר: "וַיִּשְׁכַּן מִקְדָּם לְגֵן עַדָּן וְגו'", לְשִׁמּוֹר אֶת שְׁמִירַת דְּרָף מְבוֹא
הַגֵּן, שִׁישׁ לְלִמּוֹד שְׁהִיָּה אָדָם שָׁם, וּמִצִּינּוֹ רוּחַ מְזַרְחִית קוֹלֶטֶת בְּכָל מְקוֹם אֶת הַרוּצְחִים, שְׁנָאֵמַר: (דברים ד)
"אִזְ נִבְדִּיל מִשָּׁה וְגו'" מְזַרְחָה שְׁמִשׁ". דָּבָר אַחֵר: "בְּאַרְצֵי נֹדֶד", כָּל מְקוֹם שֶׁהֵלֵךְ הִיָּתָה הָאָרֶץ מְזַדְעָזַעַת
תַּחְתּוּיָהּ, וְהַבְּרִיּוֹת אוֹמְרִים: "סוּרוּ מֵעֲלֵי, זֶהוּ שֶׁהֲרַג אֶת אֲחִיו".

(יז) וַיִּדַע קִיָּץ אֶת־אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת־חֲנוּךְ וַיְהִי
בְּנֵה עֵיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעֵיר בְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוּךְ:
כט◀ וַיְהִי • קִיָּץ "בְּנֵה עֵיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעֵיר" לְזַכֵּר בְּנוֹ חֲנוּךְ.

(יח) וַיּוֹלֵד לְחֲנוּךְ אֶת־עֵירָד וְעֵירָד יָלַד אֶת־מְחוֹיָאֵל
וּמְחוֹיָאֵל יָלַד אֶת־מְתוּשָׁאֵל וּמְתוּשָׁאֵל יָלַד אֶת־
לָמָךְ:
יח וְאֶת־יְלִיד לְחֲנוּךְ יָת עֵירָד וְעֵירָד אוֹלִיד יָת
מְחוֹיָאֵל וּמְחוֹיָאֵל אוֹלִיד יָת מְתוּשָׁאֵל
וּמְתוּשָׁאֵל אוֹלִיד יָת לָמָךְ:

כט◀ וְעֵירָד יָלַד • יֵשׁ מְקוֹם שֶׁהוּא אוֹמֵר בְּזֵכֶר 'הוֹלִיד', וַיֵּשׁ מְקוֹם שֶׁהוּא אוֹמֵר 'יָלַד', שֶׁהֵלֵכָה מִשְׁמִשְׁת
שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת: לְדַת הָאִשָּׁה, נִישְׁטֵר"א בְּלַע"ז, וְזִרְיעַת תּוֹלְדוֹת הָאִישׁ, אִינּוּינְד"ר בְּלַע"ז. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר
'הוֹלִיד', בְּלִשׁוֹן הַפְּעִיל, מְדַבֵּר בְּלִדַת הָאִשָּׁה: פְּלוּנֵי הוֹלִיד אֶת אִשְׁתּוֹ, בֵּן אוֹ בַת. וּכְשֶׁהוּא אוֹמֵר 'יָלַד',
מְדַבֵּר בְּזִרְיעַת הָאִישׁ, וְהוּא בְּלַע"ז אִנּוּי־דִיר.

♦ יום חמישי כ"ה תשרי ♦

(יט) וַיִּקְחֵהוּ לָמָךְ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאַחַת עֵרָה וְשֵׁם
הַשְּׁנִית צִלְהָ:
יט וַיִּקְחֵהוּ לָמָךְ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאַחַת עֵרָה וְשֵׁם
הַשְּׁנִית צִלְהָ:

כט◀ וַיִּקַּח לוֹ לָמָךְ • לֹא הָיָה לוֹ לְפָרֵשׁ כָּל זֶה, אֲלֵא לְמַדְנּוּ מִסוּף הָעֲנִיָּן שְׁקִים הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַבְּטַחְתּוֹ
שְׁאֵמַר: "שְׂבַעֲתִים יָקָם קִיָּץ", וְעַמַּד לָמָךְ לְאַחַר שֶׁהוֹלִיד בָּנִים וְעָשָׂה דוֹר שְׂבִיעִי וְהֲרַג אֶת קִיָּץ, זֶהוּ שְׁאֵמַר
"כִּי אִישׁ הֲרַגְתִּי לְפָצְעֵי וְגו'". שְׁתֵּי נָשִׁים • (כ"ח) כִּף הָיָה דִרְכָּן שֶׁל דוֹר הַמְּבוּבֵל: אַחַת לְפָרְיָה וְרַבִּיָּה וְאַחַת
לְתַשְׁמִישׁ, זֹו שֶׁהִיא לְתַשְׁמִישׁ מִשְׁקָה כּוֹס שֶׁל עֲקָרִין (ספרים אחרים אינו), כְּדִי שֶׁתַּעֲקֵר, וּמְקַשְׁטֵת כְּכֹלָה וּמְאֲכִילָה

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(יט) וְשֵׁם הַשְּׁנִית צִלְהָ. פִּירֵשׁ רִש"י: (כ"ד כג ט). וּפִירֵשׁ דְּצִלְה הָיְתָה אוֹתָהּ שְׁל תַשְׁמִישׁ. וְקִשְׁיָא לִי דְהָא כְּתִיב אַחֲרֵי־כֵךְ (פסוק כב) וְצִלְהָ גַם הוּא יִלְדָה. וַיֵּשׁ לוֹמֵר דְּלִחְכֵי כְּתִיב גַּם, כְּלוֹמֵר
אָף צִלְה שֶׁנִּבְחָרָה לְתַשְׁמִישׁ יִלְדָה, וְלֹא הוֹעִיל לָהּ כּוֹס שֶׁל עֲקָרִין: תוֹרָה כ

מַעֲדָנִים, וְחִבְרָתָהּ נְזוּפָה וְאַבְלָה כְּאַלְמָנָה. וְזֶהוּ שִׁפְרָשׁ אִיּוֹב (כד כא): "רוּעָה עֲקָרָה לֹא תֵלֵד, וְאַלְמָנָה לֹא יִיטִיב", כְּמוֹ שִׁמְפָרֵשׁ בְּאַגְדַּת חֶלְקִי. עֲדָה • הִיא שֶׁל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, עַל שֵׁם שִׁמְגָנָה עָלָיו וּמוֹסְרַת מְאָצְלוֹ (סְפָרִים אַחֲרִים: מִמְּאָלוֹ). עֲדָה תְּרַגְּוֵם שֶׁל סוּרָה. צֵלָה • הִיא שֶׁל תְּשֻׁמִישׁ, עַל שֵׁם שִׁיּוֹשְׁבַת תְּמִיד בְּצֵלוֹ, דְּבָרֵי אַגְדָּה הֵם בְּכִרְאשִׁית רַבְהִי'.

(כ) וְתֵלֵד עֲדָה אֶת־יֹבֵל הוּא הָיָה אֲבִי יֵשֶׁב אֶהֱל וּמְקַנָּה:

כא וילידת עדה ית וכל הוא הנה רבהון דכל דיתבי משפנין ומרי בעיר:

כ"ט • אֲבִי יֵשֶׁב אֶהֱל וּמְקַנָּה • הוּא הֵינָה הָרֵאשׁוֹן לְרוּעֵי בְהֵמוֹת בְּמִדְבָּרוֹת, וְיֹשֵׁב אֶהֱלִים, חֲדָשׁ כָּאֵן וְחֲדָשׁ כָּאֵן בְּשִׁבְלֵי מְרֻעָה צֵאנוּ, וְכִשְׁפָּלָה הַמְרַעָה בְּמִקּוֹם זֶה, הוֹלֵךְ וְתוֹקֵעַ אֶהֱלוֹ בְּמִקּוֹם אַחֵר. וּמְדַרֵּשׁ אַגְדָּה: בּוֹנָה בְּתִים לְעִבּוּדַת אֱלִילִים, כְּמָה דְאַתָּ אָמַר (יחזקאל ח א): "סָמַל הַקְּנָאָה הַמְקַנָּה", וְכֵן אַחֲרָיו: "תִּפְּשׁ כְּפוֹר וְעוֹגֵב" לְזַמֵּר לְעִבּוּדַת אֱלִילִים.

(כא) וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל הוּא הָיָה אֲבִי כָל־תִּפְּשׁ כְּפוֹר וְעוֹגֵב:

כא ושום אחוהי יובל הוא הנה רבהון דכל דמנגנן על פום נבלא ידעי זמר כפורה ואבובא:

(כב) וְצֵלָה גַם־הוּא יִלְדָה אֶת־תּוֹבֵל קִיָּן לְמִישׁ כָּל־חֲרֻשׁ נְחֻשֶׁת וּבְרִזָּל וְאַחֲוֹת תּוֹבֵל־קִיָּן נַעֲמָה:

כב וצלה אף היא ילדת ית תובל קין רבהון דכל ידעי עיבדת נחשא ופרזלא ואחתה דתובל קין נעמה:

כ"ט • תּוֹבֵל קִיָּן • תּוֹבֵל אֲמָנוֹתוֹ שֶׁל קִיָּן. תּוֹבֵל, לְשׁוֹן תְּבֻלִין, תּוֹבֵל וְהִתְקִין אֲמָנוֹתוֹ שֶׁל קִיָּן, לְעֵשׂוֹת כְּלֵי זִין לְרוּצְחִים. לְמִישׁ כָּל־חֲרֻשׁ נְחֻשֶׁת וּבְרִזָּל • מַחֲדֵד אֲמָנוֹת נְחֻשֶׁת וּבְרִזָּל, כְּמוֹ (איוב טו ט): "יִלְטֵשׁ עֵינָיו לִי". חֲרֻשׁ, אֵינוֹ לְשׁוֹן פֶּעֶל (בְּסֻגְיָל) אֲלָא לְשׁוֹן פּוֹעֵל (בְּצִירָה), שֶׁהָרִי נְקוּד קִמֵּץ קִטְּוֹן וְטַעְמֹו לְמִטָּה, כְּלוֹמַר מַחֲדֵד וּמִצְחֻצְחַת כָּל כְּלֵי אֲמָנוֹת נְחֻשֶׁת וּבְרִזָּל. נַעֲמָה • הִיא אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל נַח, בְּכִרְאשִׁית רַבְהִי'.

◆ יום שישי כ"ו תשרי ◆

(כג) וַיֹּאמֶר לְמֹדֵךְ לְנִשְׁוֵי עֲדָה וְצֵלָה שִׁמְעֵן קוֹלֵי נִשְׁוֵי לְמֹדֵךְ הָאֲזִנָּה אִמְרָתִי כִּי אִישׁ הֲרַגְתִּי לְפִצְעֵי וּלְדִלְחַבְרָתִי:

כג ואמר למך לנשוהי עדה וצלה שמען קולי נשוהי קלי נשוהי למך אציתא לממרי לא גברא קטלית דבדילה אנא סביל חובי ואף לא עולימא חבלית דבדילה ושתיעי זרעי:

כ"ט • שִׁמְעֵן קוֹלֵי • שֶׁהָיוּ נִשְׁוֵי פּוֹרְשׁוֹת מִמֶּנּוּ מִתְּשֻׁמִישׁ, לְפִי שֶׁהֵרַג אֶת קִיָּן וְאֶת תּוֹבֵל קִיָּן בְּנוֹ, שֶׁהָיָה לְמֹדֵךְ סוּמָא וְתוֹבֵל קִיָּן מוֹשְׁכוֹ, וְרָאָה אֶת קִיָּן וְנִדְמָה לוֹ כְּחַיָּה, וְאָמַר לְאֲבִיו לְמִשְׁךְ בְּקִשְׁתְּךָ, וְהִרְגוּ, וְכִיָּן שִׁפְדַע שֶׁהוּא קִיָּן זְקֵנוֹ, הִכָּה כֶּף אֶל כֶּף וְסָפַק אֶת בְּנוֹ בִּיגִיָּהֶם וְהִרְגוּ, וְהָיוּ נִשְׁוֵי פּוֹרְשׁוֹת מִמֶּנּוּ וְהוּא מְפִיָּסֵן. שִׁמְעֵן קוֹלֵי • לְהִשְׁמַע לִי לְתִשְׁמִישׁ: 'כִּי אִישׁ אֲשֶׁר הֲרַגְתִּי, לְפִצְעֵי הוּא נְהַרְגֵי, וְכִי אֲנִי פִצְעֵתִיו מִזִּיד, שִׁיָּהָה הַפִּצַע קְרוּי עַל שְׁמִי? וְיִלְד אֲשֶׁר הֲרַגְתִּי, לְחַבְרָתִי נְהַרְגֵי? כְּלוֹמַר עַל־יְדֵי חַבְרָתִי, בְּתַמִּיקָהּ. וְהֵלֵא שׁוֹגֵג אֲנִי וְלֹא מִזִּיד, לֹא זֶהוּ פִצְעֵי וְלֹא זֶהוּ חַבְרָתִי. פִּצְעַע • מַכַּת חֲרָב, אוֹ חֵץ, מִקְּאֵדוֹרָה בְּלַעֲזִי'.

(כד) כִּי שִׁבְעָתִים יִקְסֶן־קִיָּן וְלִמֹּדֵךְ שִׁבְעִים וְשִׁבְעָה:

כד ארי לשבעא דרין איתלין לקין הלא ללמך ברה שבעין ושבעא:

כ"ט • כִּי שִׁבְעָתִים יִקְסֶן־קִיָּן • קִיָּן, שֶׁהֵרַג מִזִּיד, נִתְּלָה לוֹ עַד שִׁבְעָה דוֹרוֹת, אֲנִי שֶׁהֲרַגְתִּי שׁוֹגֵג, לֹא כָל־שֶׁפֶן שִׁתְּלָה לִי שְׁבִיעֵיּוֹת הַרְבֵּה? • שִׁבְעִים וְשִׁבְעָה • לְשׁוֹן רַבּוּי שְׁבִיעֵיּוֹת אַחַז לוֹ, כֶּף דְרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא. וּמְדַרֵּשׁ 'כִּרְאשִׁית רַבְהִי': לֹא הֵרַג לְמֹדֵךְ כְּלוֹם, וְנִשְׁוֵי פּוֹרְשׁוֹת מִמֶּנּוּ מִשְׁקִימוֹ פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, לְפִי שֶׁנִּגְזְרָה גְזֵרָה לְכַלּוֹת זֶרְעוֹ שֶׁל קִיָּן לְאַחַר שִׁבְעָה דוֹרוֹת, אָמְרוּ: 'מָה אָנוּ יוֹלְדוֹת לְבַהֲלָהּ. לְמַחֵר הַמַּבּוּל בָּא וְשׁוּטַף אֶת הַכֹּל'.

שיעור יומי ליום שישי כ"ו תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – ה – פרשת בראשית קיא

והוא אומר להן: "וכי איש הרגתי לפצעני", וכי אני הרגתי את הכל שהיה איש בקומה וילד בשנים, שיהא זרעי כלה באותו עון? ומה קין שהרג, נחלה לו שבועה דורות, אני שלא הרגתי, לא כל-שכן שיתלו לי שביעיות הרבה? וזהו קל-וחמר של שטות. אם כן, אין הקדוש-ברוך-הוא גובה את חובו ומקנס את דברו.

כה) וידע אדם עוד את-אשתו ותלד בן ותקרא את-שמו שת כי שת-לי אלהים זרע אחר תחת הבל כי הרגו קין:

כה וידע אדם עוד את-אשתו וילידת בן ותקרא את-שמה שת ארי אמר יהב לי בן אחרון חלף חלף הקל דקטלה קין:

כ"ט) וידע אדם וגו'. בא לו למה אצל אדם הראשון וקבל על נשיו, אמר להם: וכי עליכם לדקדק על גזרתו של מקום? אתם עשו מצותכם, והוא יעשה את שלו. אמרו לו: 'קשט עצמך תחלה, והלא פרשת מאשתך זה מאה ושלושים שנה, משנקנסה מיתה על-ידיך, מיד: "וידע אדם וגו'", ומהו 'עוד'? ללמד, שנתוספה לו תאנה על תאנתו (בראשית רבה).

כו) ולשת גם-הוא ילד-בן ויקרא את-שמו אנוש אז הוחל לקרא בשם יהוה:

כו ולשת אף הוא אחיליד בן וקרא את שמה אנוש ככן ביומיה חלו בני אנשא מלצלצה בשמא די:

כ"י) אז הוחל. לשון חלין, לקרא את שמות האדם ואת שמות העצבים בשמו של הקדוש-ברוך-הוא, לעשותן אלילים ולקרותן אלהות.

ה (א) זה ספר תולדות אדם ביום ברא אלהים אדם בדמות אלהים עשה אתו:

א דיין ספר תולדות אדם ביומא דקרא יי אדם בדמות אלהים עבד יתה:

כ"י) זה ספר תולדות אדם. זו היא ספירת תולדות אדם, ומדרשי אגדה יש רבים. ביום ברא וגו'. מגיד שביום שנברא, הוליד.

ב) זכר ונקבה בראם ויברך אתם ויקרא את-שמם אדם ביום הבראם:

ב דבר וניקבא בראנון ובריה יתהון וקרא את שמיהון אדם ביומא דאתבריאוי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כרך ג עמ' 80)

ויברך אותם ויקרא את שמם אדם (ה, ב)

האדם נקרא בארבעה תארים. אדם – מעלת השכל. איש – מעלת המדות. נבר – ההתגברות להשיג מעלת השכל או מעלת המדות, הינו שגבר עוסק עם האנוש, להגביהו למעלת אדם או למעלת איש. זהו ויברך אותם ויקרא את שמם אדם – השם הנעלה ביותר, המורה על תכלית שלמות האדם. ויש להעיר מ'שדי חמד' (א כללים מע' א אות עו): אדם הוא כנוי לאיניש דעלמא שאינו תלמיד חכם כו', עין שם בארכה.

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

שאף אם הוא אינו חושש לכבוד עצמו יש לו לחוש לכבוד חבירו, לפי שרואה דמות חבירו ואינו רואה דמות עצמו, ולזה אמר שמקרא זה כולל יותר ממקרא ד'ואהבת לרעך כמוך': תורה ב

כמוך אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה, בן עזאי אמר זה ספר תולדות אדם [זה כלל] גדול יותר. פירוש, אסיפיה דקרא קאי בדמות אלהים עשה אותו, דמקרא דרבי עקיבא לא שמעינן אלא ד'עלך סני לחברך לא תעביד' (שבת לא), ובא בן עזאי ואמר,

כו) אז הוחל לקרא בשם ה'. פירוש לישבע לשקר, מלשון לא יחל דברו (במדבר ל א: תורה א) ה (א) זה ספר תולדות אדם. אפילו סירגול הספר מסר לו הקדוש-ברוך-הוא לאדם הראשון (בד כד טו). ו'בתורת בהנים' (ויקרא ט יח) מסיק, ו'אהבת לרעך

ג וַיְחַי אָדָם מֵאָה וַתֵּלֶתֶן שָׁנָיו וְאוֹלִיד
בְּדַמּוֹתָה דְדָמִי לָהּ וַקְרָא יְת שְׁמָה שֵׁת:

(ג) וַיְחַי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה וַיֹּלֶד בְּדַמּוֹתָהוּ
בְּצִלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת:
כט"ו - שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה • עַד כָּאן פֵּרֵשׁ מִן הָאִשָּׁה (כ"ה) •

ד וַהֲוֹי יוֹמֵי אָדָם כְּתָר דְּאוֹלִיד יְת שֵׁת תְּמַנִּי
מֵאָה שָׁנָיו וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(ד) וַיְהִינּוּ יְמֵי־אָדָם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שֵׁת שְׁמִנָּה
מֵאֵת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

ה וַהֲוֹי כָּל יוֹמֵי אָדָם דְּחֵזָא תִּשְׁעַ מֵאָה
וַתֵּלֶתֶן שָׁנָיו וּמִית:

(ה) וַיְהִינּוּ כָּל־יְמֵי אָדָם אֲשֶׁר־חָי תִּשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה
וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת:

ו וַחֲזָא שֵׁת מֵאָה וַחֲמֵשׁ שָׁנָיו וְאוֹלִיד יְת
אַנּוֹשׁ:

(ו) וַיְחַי־שֵׁת חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאֵת שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־
אַנּוֹשׁ:

ז וַחֲזָא שֵׁת כְּתָר דְּאוֹלִיד יְת אַנּוֹשׁ תְּמַנִּי
מֵאָה וּשְׁבַע שָׁנָיו וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(ז) וַיְחַי־שֵׁת אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אַנּוֹשׁ שְׁבַע שָׁנִים
וּשְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

ח וַהֲוֹי כָּל יוֹמֵי שֵׁת תִּשְׁעַ מֵאָה וַתִּרְתָּא
עֶשְׂרֵי שָׁנָיו וּמִית:

(ח) וַיְהִינּוּ כָּל־יְמֵי־שֵׁת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַתִּשְׁעַ
מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:

ט וַחֲזָא אַנּוֹשׁ תִּשְׁעִין שָׁנָיו וְאוֹלִיד יְת קִינָן:

(ט) וַיְחַי אַנּוֹשׁ תִּשְׁעִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־קִינָן:

י וַחֲזָא אַנּוֹשׁ כְּתָר דְּאוֹלִיד יְת קִינָן תְּמַנִּי
מֵאָה וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵי שָׁנָיו וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(י) וַיְחַי אַנּוֹשׁ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־קִינָן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה
שָׁנָה וּשְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

יא וַהֲוֹי כָּל יוֹמֵי אַנּוֹשׁ תִּשְׁעַ מֵאָה וַחֲמֵשׁ
שָׁנָיו וּמִית:

(יא) וַיְהִינּוּ כָּל־יְמֵי אַנּוֹשׁ חֲמֵשׁ שָׁנִים וַתִּשְׁעַ מֵאוֹת
שָׁנָה וַיָּמָת:

יב וַחֲזָא קִינָן שְׁבַעִין שָׁנָיו וְאוֹלִיד יְת
מִהֲלָאֵל:

(יב) וַיְחַי קִינָן שְׁבַעִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־מִהֲלָאֵל:

יג וַחֲזָא קִינָן כְּתָר דְּאוֹלִיד יְת מִהֲלָאֵל תְּמַנִּי
מֵאָה וְאַרְבַּעִין שָׁנָיו וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(יג) וַיְחַי קִינָן אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־מִהֲלָאֵל אַרְבַּעִים
שָׁנָה וּשְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

יד וַהֲוֹי כָּל יוֹמֵי קִינָן תִּשְׁעַ מֵאָה וְעֶשֶׂר שָׁנָיו
וּמִית:

(יד) וַיְהִינּוּ כָּל־יְמֵי קִינָן עֶשֶׂר שָׁנִים וַתִּשְׁעַ מֵאוֹת
שָׁנָה וַיָּמָת:

טו וַחֲזָא מִהֲלָאֵל שְׁתַּיִן וַחֲמֵשׁ שָׁנָיו וְאוֹלִיד
יְת יִרְד:

(טו) וַיְחַי מִהֲלָאֵל חֲמֵשׁ שָׁנִים וּשְׁשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד
אֶת־יִרְד:

טז וַחֲזָא מִהֲלָאֵל כְּתָר דְּאוֹלִיד יְת יִרְד תְּמַנִּי
מֵאָה וַתֵּלֶתֶן שָׁנָיו וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(טז) וַיְחַי מִהֲלָאֵל אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־יִרְד שְׁלֹשִׁים
שָׁנָה וּשְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

יִוְהוּוּ כָּל יוֹמֵי מִהַלְלָאֵל תִּמְנִי מֵאָה וְתִשְׁעִין וַחֲמֵשׁ שָׁנִין וּמֵית: (י) וַיְהִי כָּל יוֹמֵי מִהַלְלָאֵל חֲמֵשׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה וַשְּׂמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:

יח וַיְחִי יִרְדְּ שְׁתַּיִם וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה וַיֹּלְדֵהוּ אֶת־חֲנוּךְ: (יח) וַיְחִי יִרְדְּ שְׁתַּיִם וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה וַיֹּלְדֵהוּ אֶת־חֲנוּךְ:

יט וַיְחִי יִרְדְּ בְּמֵר דְּאוֹלִיד יֵת חֲנוּךְ תִּמְנִי מֵאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן: (יט) וַיְחִי יִרְדְּ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־חֲנוּךְ שְׂמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדֵהוּ בָּנִים וּבָנוֹת:

כ וַיְהִי כָּל יוֹמֵי יִרְדְּ תִשְׁעֵי מֵאָה וְשִׁשִּׁים וְתִשְׁעֵי מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (כ) וַיְהִי כָּל יוֹמֵי יִרְדְּ שְׁתַּיִם וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וְתִשְׁעֵי מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:

כא וַיְחִי חֲנוּךְ שְׁתַּיִם וַחֲמֵשׁ שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת מֵתוֹשְׁלַח: (כא) וַיְחִי חֲנוּךְ חֲמֵשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וַיֹּלְדֵהוּ אֶת־מֵתוֹשְׁלַח:

כב וַיְחִי חֲנוּךְ בְּדַחֲלָתָא דִּי בְּמֵר דְּאוֹלִיד יֵת מֵתוֹשְׁלַח תְּלַת מֵאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן: (כב) וַיְחִי חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־מֵתוֹשְׁלַח שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדֵהוּ בָּנִים וּבָנוֹת:

כג וַיְהִי כָּל יוֹמֵי חֲנוּךְ חֲמֵשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וְשִׁשִּׁים מֵאוֹת שָׁנָה: (כג) וַיְהִי כָּל יוֹמֵי חֲנוּךְ חֲמֵשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וְשִׁשִּׁים מֵאוֹת שָׁנָה:

כד וַיְחִי חֲנוּךְ בְּדַחֲלָתָא דִּי וְלִיתוּהִי אַרְבֵּי אֱלֹהִים: (כד) וַיְחִי חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים וְאֵינָנוּ כִּי־לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים:

כה וַיְחִי מֵתוֹשְׁלַח שְׁבַע וְשְׂמוֹנִים שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה וַיֹּלְדֵהוּ אֶת־לִמְךָ: (כה) וַיְחִי מֵתוֹשְׁלַח שְׁבַע וְשְׂמוֹנִים שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה וַיֹּלְדֵהוּ אֶת־לִמְךָ:

כו וַיְחִי מֵתוֹשְׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־לִמְךָ שְׁתַּיִם וְשְׂמוֹנִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵי מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדֵהוּ בָּנִים וּבָנוֹת: (כו) וַיְחִי מֵתוֹשְׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־לִמְךָ שְׁתַּיִם וְשְׂמוֹנִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵי מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדֵהוּ בָּנִים וּבָנוֹת:

כז וַיְהִי כָּל יוֹמֵי מֵתוֹשְׁלַח תִּשְׁעֵי מֵאָה וְתִשְׁעֵי מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (כז) וַיְהִי כָּל יוֹמֵי מֵתוֹשְׁלַח תִּשְׁעֵי מֵאָה וְתִשְׁעֵי מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:

כח וַיְחִי מֵתוֹשְׁלַח מֵאָה וְתִמְנִין וְשִׁבְעֵי שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת לִמְךָ: (כח) וַיְחִי מֵתוֹשְׁלַח מֵאָה וְתִמְנִין וְשִׁבְעֵי שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת לִמְךָ:

כט וַיְחִי מֵתוֹשְׁלַח בְּמֵר דְּאוֹלִיד יֵת לִמְךָ שְׁבַע מֵאָה וְתִמְנִין וְשִׁבְעֵי שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן: (כט) וַיְחִי מֵתוֹשְׁלַח בְּמֵר דְּאוֹלִיד יֵת לִמְךָ שְׁבַע מֵאָה וְתִמְנִין וְשִׁבְעֵי שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

ל א וַיְחִי מֵתוֹשְׁלַח תִּשְׁעֵי מֵאָה וְתִשְׁעֵי מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (ל) וַיְחִי מֵתוֹשְׁלַח תִּשְׁעֵי מֵאָה וְתִשְׁעֵי מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:

♦ שבת קודש כ"ז תשרי ♦

כה) וַיְחִי מֵתוֹשְׁלַח שְׁבַע וְשְׂמוֹנִים שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה וַיֹּלְדֵהוּ אֶת־לִמְךָ:

כו) וַיְחִי מֵתוֹשְׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־לִמְךָ שְׁתַּיִם וְשְׂמוֹנִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵי מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדֵהוּ בָּנִים וּבָנוֹת:

כז) וַיְהִי כָּל יוֹמֵי מֵתוֹשְׁלַח תִּשְׁעֵי מֵאָה וְתִשְׁעֵי מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:

(כח) וַיְחַיֵּלְמֶךָ שְׁתַּיִם וּשְׁמַנִּים שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה
 כח וַיְחַיֵּא לְמֶךָ מֵאָה וַתִּמְנֶן וַתִּרְמִין שְׁנֵין
 וַיֹּאדָם בֶּן:
 כט"ו וַיֹּאדָם בֶּן • שְׁמַנּוּ נִבְנָה הָעוֹלָם.

(כט) וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יִנְחַמְנוּ מִמַּעֲשֵׂינוּ
 וּמֵעֲצוֹן יִדְּינוּ מִן־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אָרְרָה יְהוָה:
 כט וַיִּקְרָא יְת שְׁמָה נֹחַ לְמִימְרֵי דִין יִנְחַמְנָא
 מֵעוֹבְדֵינָא וּמִלְאוֹת יִדְנָא מִן אֲרַעָא דִי לְטֻטָּה
 יי:

כט"ו זֶה יִנְחַמְנוּ • נִיחַ מִמְּנוּ אֶת עֲצוֹן דְּדִינוּ. עַד שְׁלֵא בָּא נֹחַ, לֹא הָיָה לָהֶם כְּלֵי מִחְרָשָׁה, וְהוּא הַכִּין
 לָהֶם, וְהִזְתָּה הָאָרֶץ מוֹצִיאָה קוֹצִים וְדַרְדָּרִים כְּשׁוֹזְרָעִים חֲטִיִּם, מִקְלָלָתוֹ שֶׁל אָדָם הֶרָאשׁוֹן, וּבִימֵי נֹחַ נִחָה,
 וְזֶהוּ "יִנְחַמְנוּ". וְאִם לֹא תִפְרָשׁהוּ כִּן, אֵין טַעַם הַלְשׁוֹן נּוֹפֵל עַל הַשֵּׁם, וְאַתָּה צְרִיךְ לְקִרּוֹת שְׁמוֹ מִנְחָם.

(ל) וַיְחַיֵּלְמֶךָ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נֹחַ חֲמֵשׁ וַתְּשַׁעִים
 שָׁנָה וַחֲמֵשׁ מֵאֵת שָׁנָה וַיֹּאדָם בָּנִים וּבָנוֹת:
 ל וַיְחַיֵּא לְמֶךָ בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת נֹחַ חֲמֵשׁ מֵאָה
 וַתְּשַׁעִין וַחֲמֵשׁ שְׁנֵין וַאוֹלִיד בָּנִין וּבָנּוֹן:

(לא) וַיְהִי כְּלִימֵי־לְמֶךָ שֶׁבַע וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְשִׁבְעָה
 מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:
 לא וַיְהוּ כֵל יוֹמֵי לְמֶךָ שְׁבַע מֵאָה וְשִׁבְעִין
 וְשִׁבְעָה שְׁנֵין וַיָּמָת:

(לב) וַיְהִי־נֹחַ בֶּן־חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּאדָם נֹחַ אֶת־שֵׁם
 אֶת־חָם וְאֶת־יֶפֶת:
 לב וַיְהוּה נֹחַ בֶּן חֲמֵשׁ מֵאָה שְׁנֵין וַאוֹלִיד נֹחַ
 יְת שֵׁם יְת חָם וַיְת יֶפֶת:

כט"ו בֶּן חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה • אָמַר רַבִּי יוֹדֵן: מַה טַעַם כָּל הַדּוֹרוֹת הוֹלִידוֹ לְקַי שָׁנָה, וְזֶה לְחֲמֵשׁ מֵאוֹת?
 אָמַר הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: 'אִם לְשַׁעִים הֵם, לֹא כְדוּ בְּמִים וְרַע לְצַדִּיק זֶה (סְפָרִים אַחֲרִים: לְנוֹעַ שֶׁל צַדִּיק וְח), וְאִם צַדִּיקִים
 הֵם, אֲטָרִיחַ עֲלֵיו לַעֲשׂוֹת תְּבוֹת הַרְבֵּה? כִּבְשׁ אֶת מַעֲיָנוּ וְלֹא הוֹלִיד עַד חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, כִּדִּי שְׁלֵא יְהֵא
 יֶפֶת, הַגְּדוֹל שְׁכַבְבָּיו, רְאוּי לְעִנְשֵׁין לְפָנָי הַמַּבּוּל (כ"ד), דְּכַתִּיב: (ישעיה סב) "כִּי הִנְעַר בֶּן מֵאָה שָׁנָה יָמוֹת", רְאוּי
 לְעַנְשׁ לַעֲתִיד, וְכֵן לְפָנָי מִפֶּן תּוֹרָה. אֶת־שֵׁם אֶת־חָם וְאֶת־יֶפֶת • וְהֵלֵא יֶפֶת הַגְּדוֹל הוּא? ! אֵלֵא בְּתַחֲלָה,
 אַתָּה דוֹרֵשׁ אֶת שְׁהוּא צַדִּיק, וְנוֹלַד כְּשֶׁהוּא מַהוּל וְשִׁאכְרָהֶם יֵצֵא מִמְּנוּ וְכו' (בְּבִרְאשִׁית רַבָּה) •

ו (א) וַיְהִי כִּי־הִחַל הָאָדָם לְרַב עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה
 וּבָנוֹת יִלְדוּ לָהֶם:
 א וַיְהוּה כֵד שְׁרִיאוּ בְנֵי אֲנָשָׁא לְמַסְגֵי עַל
 אֲפִי אֲרַעָא וּבְנָתָא אֲתִלִּידוּ לְהוֹן:

(ב) וַיִּרְאוּ בְנֵי־הָאֱלֹהִים אֶת־בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת
 הָנָהּ וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ:
 ב וַחַזוּ בְנֵי רַבְרַבִּיא יְת כְּנַת אֲנָשָׁא אַרִי
 שְׁפִירָן אַנְיָן וַנְּסִיבוּ לְהוֹן נָשִׁין מִכָּל דִּי
 אֲתִרְעִיאוּ:

כט"ו בְּנֵי־הָאֱלֹהִים • בְּנֵי הַשָּׁרִים וְהַשׁוֹפְטִים. דְּבַר אַחַר: בְּנֵי הָאֱלֹהִים, הֵם הַשָּׁרִים הַהוֹלְכִים בְּשְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל
 מְקוֹם, אִף הֵם הָיוּ מִתְעַרְבִים בָּהֶם. כָּל 'אֱלֹהִים' שֶׁבְּמִקְרָא לְשׁוֹן מְרוֹת, וְזֶה יוֹכֵחַ: (שְׁמוֹת ט) "וְאַתָּה תִּהְיֶה לוֹ
 לְאֱלֹהִים", (שם ט) "רְאֵה נִתְחַיֵּךְ אֱלֹהִים". כִּי טֹבֹת הָנָהּ • אָמַר רַבִּי יוֹדֵן: טֹבֹת כְּתִיב, כְּשֶׁהָיוּ מִיִּטְבִּינן אוֹתָהּ
 מִקְשָׁטָה לִיכְנֵס לַחֲפָה, הָיָה גְדוֹל נִכְנֵס וּבוֹעֵלָה תַחֲלָה (כ"ה). מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ • אִף בְּעוֹלָת בַּעַל, אִף הַזָּכֵר
 וְהַבְּהֵמָה (כ"ו) •

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כח) וַיֹּאדָם בֶּן • וְלֹא כְּתִיב 'וַיֹּאדָם אֶת נֹחַ'
 כְּמוֹ בְּאַחֲרִים, רַמְזוּ, שְׁמַמְנוּ יִבְנָה
 הָעוֹלָם, שְׁכָל הָעוֹלָם נִתְרַב בִּימֵי
 הַמַּבּוּל וְהוּא וּבְנָיו נִשְׁאָרוּ. דְּבַר אַחַר,
 מִתּוֹשְׁלָח הַצַּדִּיק נִתֵּן לוֹ עֲצָה שְׁלֵא
 יִמְהַר לְקַרְוֹא לוֹ שֵׁם, לְפִי שֶׁאֲנָשֵׁי הַדּוֹר

מְכַשְּׁפִים הָיוּ, וְהָיוּ מְכַשְּׁפִים אוֹתוֹ אִם
 יִדְּעוּ שְׁמוֹ (וּלְקוֹט רַמּוֹ מִב: תּוֹרָה כֵּט

(ג) וַיֹּאמֶר יְהוָה לְאֵי-יָדוֹן רוּחִי בְּאָדָם לְעֹלָם בְּשֹׁגֵם
הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה:

ג וַיֹּאמֶר יי לא יתקנים דרא בישא הדין קדמי
לעלם בדיל דאנון בשרא ועובדיהון בישא
ארבא יהיבת להון מאה ועשרין שנין אם
יתובין:

כ"ז - לֵא-יָדוֹן רוּחִי בְּאָדָם • לא יתרעם ויריב רוחי עלי בשביל האדם. לעלם • לארף ימים, הנה רוחי
גדון בקרבי אם להשחית ואם לרחם, לא יהיה מדון זה ברוחי לעולם, כלומר, לארף ימים. בשגם הוא
בשר • כמו בשגם בסגול, כלומר, בשביל שגם זאת בו, שהיא בשר ואף-על-פי-כן אינו נכנע לפני, ומה
אם יהיה אש, או דבר קשה? פיוצא בו: (שופטים ה) "עד שקמתי דבורה", כמו שקמתי, וכן "שאתה מדבר
עמי", כמו שאתה, אף "בשגם" כמו בשגם. והיו ימיו וגו' • עד ק"כ שנה אארף להם אפי, ואם לא
ישוכו, אביא עליהם מבול. ואם תאמר: משגולד יפת עד המבול אינו אלא מאה שנה, אין מקדם ומאחר
בתורה (פסחים 1). כבר היתה הגזרה גזורה עשרים שנה קדם שהוליד נח תולדות, וכן מציינו בסדר עולם.
יש מדרשי אגדה רבים ב"לא ידון", אבל זה הוא צחצוח פשוטו.

(ד) הַנְּפִלִים הָיוּ בְּאֶרֶץ בִּימֵי הַהֵם וְגַם אַחֲרֵי-כֵן
אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל-בָּנוֹת הָאָדָם וַיִּלְדוּ
לָהֶם תְּמָה הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר מְעֹלָם אֲנָשֵׁי הַשָּׁמַיִם:

ד גבריא הון בארעא ביומא האנון ואף
בטר פן די עלין בני רברביא לות בנת
אנשא וילידן להון אנון גבריא דמעלמא
אנשין דשמא:

כ"ז - הַנְּפִלִים • על שם שנפלו והפילו את העולם. ובלשון עברית, לשון ענקים הוא. בימיהם ההם • (בי"ח)
בימי דור אנוש ובני קין. וגם אחרי-כן • אף-על-פי שראו באבדן של דור אנוש, שעלה אוקיגנוס והצפיר
שליש העולם, לא נכנע דור המבול ללמד מהם. אשר יבאו • היו יולדות ענקים כמוהם. הגבורים • למרד
במקום. אנשי השם • אותם שנקבו בשמות: עירד, מחזיאל, מתושאל שנקבו על שם אבדן, שנמחו
והותשו. דבר אחר: אנשי שמזון, ששממו את העולם.

(ה) וַיֵּרָא יְהוָה כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בְּאֶרֶץ וְכַל-יֹצֵר
מַחֲשַׁבְתּוֹ לִבּוֹ רַק רַע פְּלִהִיּוֹם:

ה הוחזא יי ארי סגיאת בישת אנשא בארעא
וקל יצרא מחשבת לבה לחוד ביש כל
יומא:

(ו) וַיִּנְחַם יְהוָה כִּי-עָשָׂה אֶת-הָאָדָם בְּאֶרֶץ וַיִּתְעַצֵּב
אֶל-לְבוֹ:

ו וכתב יי במימרה ארי עבד ית אנשא
בארעא ואמר במימרה למתבר תקפהון
כרעותה:

כ"ז - וַיִּנְחַם ה' כִּי-עָשָׂה • נחמה היתה לפניו שבראו בפתחונים, שאלו היתה מן העליונים, הנה ממרדן.
ב'בראשית רבה'. וַיִּתְעַצֵּב • האדם. אֶל-לְבוֹ • של מקום. עלה במחשבתו של מקום להעציבו, זה תרגום
אונקלוס. דבר אחר: "וינחם", נהפכה מחשבתו של מקום ממדת רחמים למדת הדין, עלה במחשבה לפניו
מה לעשות באדם שעשה בארץ. וכן כל לשון נחום שבמקרא, לשון נמלך מה לעשות: (במדבר כג) "ובן-אדם
וינחם", (דברים לב) "ועל עבדיו ינחם", (שמות לב) "וינחם ה' על הרעה", (שמואל א טו) "נחמתי כי המלכתי". כלם
לשון מחשבה אחרת הם. וַיִּתְעַצֵּב אֶל-לְבוֹ • נתאבל על אבדן מעשה ידיו, כמו: (שמואל ב ט) "נעצב נמלך
על בנו", וזה פתבתי לתשובת אפיקורוס אחד ששאל את רבי יהושע בן קרחה, אמר לו: 'אין אתם מודים

חב, בכיכול ישב לו והיה מתאבל.
דבר אחר, מוסב על האדם, שלא
נתאבל אלא על לבו של אדם, שנתן
שאור בעיסה, ואמר אני הוא שנתתי,
אני הוא שעשיתי, ונדעתי כי יצר לב
האדם רע (להלן ח בא) (תנחומא ישן נח
ד: תורה 1

ה פרקי דר"א פל"ג). ונראה לי דהכי פירושא
דקרא, לא ידון רוחי באדם עד שיבא
משה, שיהיה לו יצר טוב, דהיינו לב
בשר' בדכתיב (יחזקאל לו ב) ונתתי לכם
לב בשר, וזהו בשגם הוא בשר: תורה ד
(ו) ויתעצב אל לבו. אמר רבי אחא
ב"ר חנינא בין שראה יתברך עולמו

ו (ג) לא ידון רוחי באדם. בשיעלה
נשמחן למעלה איני מחזירה להם.
דבר אחר, איני בורא עוד נפש לאדם
(תנחומא ישן מ, סנהדרין קח):
בשגם הוא בשר. [בשגם] נוטריקון
הוא, 'משה', חושבניה דדין כחושבניה
דין. והיו ימיו וגו', ימי משה (ב"ר כו סוף

שְׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רוּאָה אֶת הַנּוֹלָד? אָמַר לוֹ: 'הֵן'. אָמַר לוֹ: 'וְהָא כְּתִיב 'וַיִּתְעַצֵּב אֶל-לְבוּי'?' אָמַר לוֹ: 'נולד לך בן זכר מִיְמֶיךָ? אָמַר לוֹ: 'הֵן', אָמַר לוֹ: 'וַמָּה עָשִׂיתָ?' אָמַר לוֹ: 'שָׁמַחְתִּי וְשָׁמַחְתִּי אֶת הַכֹּל'. אָמַר לוֹ: 'וְלֹא הָיִיתָ יוֹדֵעַ שְׁסוּפוּ לְמוֹת?' אָמַר לוֹ: 'בְּשִׁעַת חֲדוּתָא - חֲדוּתָא, בְּשִׁעַת אַבְלָא - אַבְלָא'. אָמַר לוֹ: 'כִּף מַעֲשֵׂה הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֶף-עַל-פִּי שְׁגָלוֹי לְפָנָיו שְׁסוּפוֹן לְחֵטָא וּלְאַבְדָן, לֹא נִמְנַע מִלְּבַרְאָן (ועיין ברא"ם) בְּשִׁבִיל הַצְּדִיקִים הַעֲתִידִים לַעֲמֹד מִהֶם'.

וַיֹּאמֶר יי אִמְחִי יְת אֲנָשָׁא דִי בְּרֵאתִי מֵעַל אִפִּי אֲרַעָא מֵאֲנָשָׁא עַד בְּעִירָא עַד רַחֲשָׂא וְעַד עוֹפָא דְשִׁמְיָא אַרְי תְּבִית בְּמִימְרֵי אַרְי עֲבַדְתַּנּוּן:

(י) וַיֹּאמֶר יְהוָה אִמְחֶה אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר-בְּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה עַד-רֶמֶשׂ עַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נִחַמְתִּי כִּי עָשִׂיתֶם:

כ"י - וַיֹּאמֶר ה' אִמְחֶה אֶת-הָאָדָם • הוּא עֶפֶר, וְאָבִיא עֲלָיו מַיִם וְאִמְחֶה אוֹתוֹ, לְכִף נֶאֱמַר לְשׁוֹן מַחוּי. מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה • אִף הֵם הִשְׁחִיתוּ דְרָכָם (כ"ז). דְּבַר אַחַר: הַכֹּל נִבְרָא בְּשִׁבִיל אָדָם, וְכִינּוֹן שֶׁהוּא כְּלָה, מֵה צָרָךְ בְּאֵלוֹ? • כִּי נִחַמְתִּי כִּי עָשִׂיתֶם • חֲשַׁבְתִּי מֵה לַעֲשׂוֹת עַל אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם.

ח וְנַח אֲשַׁפַח רַחֲמִין קְדָם יי:

(ח) וְנַח מֵצָא חֵן בְּעֵינֵי יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כרך יח עמ' 113)

וְנַח מֵצָא חֵן בְּעֵינֵי ה' (ח, ה)

גְלוּי שְׁלֵמוֹת מֵצִיאַת חֵן תַּהֲנֶה לַעֲתִיד לְבוֹא, כְּמֵאִמֹר הַזֶּהר נִיחָא לְעֵלְמָא דְאַתִּי. וְהַגְלוּי יִהְיֶה בְּעוֹלָם הַזֶּה דְּוִקָא, וְכַמְבָּאָר בְּתַנְיָא, שְׁתַּכְלִית הַכּוֹנֵה אֵינָה הַעוֹלָמוֹת הַעֲלִיּוֹנִים אֲלָא עוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן דְּוִקָא. וְזֶהוּ מֵה שְׁכַתוּב (יְרֵמְיָה לֵא, א) מֵצָא חֵן בְּמִדְבָר - ה'חֵן מִתְגַּלָּה דְּוִקָא ב'מִדְבָר', מְקוֹם נַחֵשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב וְצִמְאוֹן אֲשֶׁר אֵין מַיִם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מכתב כללי - מוצאי שבת בראשית, מבה"ח מרחשון, התשמ"ה)

וְיִהְיֶה רְצוֹן, שְׁבִהֲתָאם לְהוֹרָאָה שֶׁל רש"י בַּתְּחִילַת פְּרוּשׁוֹ לַפְּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית, שֶׁכֵּל הַבְּרִיאָה שֶׁבְּרָא הַקִּב"ה (הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם) הָרִי זֶה בְּשִׁבִיל "ב' רֵאשִׁית", שְׁנֵי דְבָרִים הַנִּקְרָאִים "רֵאשִׁית": הַתּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל (שֶׁקִּבְלוּ אֶת הַתּוֹרָה, לְוִמְדִים אֶת הַתּוֹרָה וּמְקַיְמִים אֶת הַתּוֹרָה וְאֵת מִצְוֹתֶיהָ), שְׁמֵזָה מוֹבְנָת עוֹד יוֹתֵר הַחֲשִׁיבוֹת הַחִיּוֹנִית שֶׁל לְמוּד הַתּוֹרָה, וּמוֹבְנָן גַּם כִּי כָל הוֹסְפָה בְּכּוֹף, וּבְחִיּוֹנִיוֹת וּבְשִׁמְחָה, מְבִיאָה תּוֹסֶפֶת בְּרָכָה מִן הַקִּב"ה בְּכָל הַעֲנִינִים הָאִישִׁיִּים, הֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת ("אֲרָץ") וְהֵן בְּרוּחִיּוֹת ("שָׁמַיִם") -

יְבָרַךְ ה' וַיְצַלִּחַ, שֶׁהַדְּבָר יִקָּים בְּכָל אֶחָד וְאַחַת, בְּתוֹךְ כָּלל יִשְׂרָאֵל, וּשְׁנַת תַּשְׁמ"ה תַּהֲיֶה שְׁנַת תּוֹרָה, שְׁנַת שְׁמֵחָה, שְׁנַת אוֹרָה, שְׁנַת בְּרָכָה בְּכָל הַמוֹבְנִים, עִם מְנוּחַת הַנֶּפֶשׁ וּמְנוּחַת הַגּוּף אֲמִתִּית, דְּבַר הַמְבִיא גַם יְתֵר הַצְּלָחָה בְּלְמוּד הַתּוֹרָה, וּבְלְמוּד הַתּוֹרָה הַמְבִיא לִידֵי מַעֲשֵׂה.

וְשֶׁכֵּר מְמוֹצְאֵי-שְׁבֵת-קֹדֶשׁ מְבָרְכִים-חֲדָשׁ-מִרְחֶשֶׁן זֶה, יוֹמְשִׁכּוּ בְּטוֹב הַנִּרְאָה וְהַנְּגַלָּה כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֱלוּקִיוֹת, מִן הַשְּׁבֵת הַזֶּה אֶל כָּל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ, וּמֵרֵאשִׁית-חֲדָשׁ אֶל כָּל יְמֵי הַחֲדָשׁ, וּמִחֲדָשׁ מִרְחֶשֶׁן, שֶׁהוּא חֲדָשׁ ה"חֲלִינ" הֵרֵאשׁוֹן לְאַחַר "הַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי", הַחֲדָשׁ הַמְּשֻׁבָּע (מִלְשׁוֹן שִׁבְע) בְּכָל טוֹב - אֶל כָּל חֲדָשִׁי כָּל הַשָּׁנָה.

וּבְפֶרֶט הַבְּרָכָה הַעִיקָרִית שְׁאֵלִיָּה מְקוּיִם כָּל יוֹם וְ"כָל הַיּוֹם" - גְּאֵלָה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלִימָה עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ, וַיִּדְעוּ כִּי אִתָּה שְׁמַךְ ה' לְבַדָּךְ עֲלִינוּ עַל כָּל הָאָרֶץ.

פפפ קמ"ו פסוקים, אמציה, יחזקיהו סימן. חסלת פרשת בראשית

הפטרת פרשת בראשית לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה בעמ' רסה

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזו והודד

(1) אִמְחֶה אֶת הָאָדָם. פִּירֵשׁ רש"י: אָדָם הוּא עֶפֶר, וְאָבִיא עֲלָיו מַיִם וְאִמְחֶנּוּ. מִדְּכָתִיב לְשׁוֹן מִיחוּי, וְלֹא כְּתִיב 'אֲשִׁמִּיד' או 'אֲכַלֶּה' (תַּנְחוּמָא יֶשׁן שֵׁם): תּוֹרָה ח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי ה"י לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"ד תשרי פרק כ, מפרק קיד עד סוף פרק קיח</p>	<p>יום ראשון - כ"א תשרי פרק כ, מפרק קד עד סוף פרק קה</p>
<p>יום חמישי - כ"ה תשרי פרק כ, מפרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו</p>	<p>יום שני - כ"ב תשרי פרק כ, מפרק קו עד סוף פרק קז</p>
<p>יום שישי - כ"ו תשרי פרק כ, מפרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>	<p>יום שלישי - כ"ג תשרי פרק כ, מפרק קח עד סוף פרק קיב</p>
<p>שבת קודש - כ"ז תשרי פרק כ מפרק קכ עד סוף פרק קלד</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"א תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלו, כי קביעת שכר... עד עמ' 272, לגמרי.

42. מוגבלים שיכולים "להיתפס" בנפש גם כשהיא מלוכשת בגוף.
43. לכן אומרים, גם כשאחד יושב ולומד תורה קובע לו הקדוש"
44. ברוך-הוא שכר.

45. אבל התשראה – השראת השכינה, מה שאומרים "שכינה

46. שריה ביניהם", היא

47. הארה עצומה מאור ה'

48. המאיר בה – בנפש

49. עצמה, לא בכוחות הנפש

50. שהם מוגבלים, כ"אם

51. בנפש עצמה, בלי גבול

52. ותכלית, ואינו יכול

53. להתלבש – בפנימיות,

54. בנפש גבולית – בנפש

55. מוגבלת, כ"אם –

56. בבחינה של אור מקיף

57. עליה מלמעלה מראשה

58. ועד רגלה, – מהמדריגה

59. העליונה שבנפש עד

60. למדריגה התחתונה, שכל

61. כוחות הנפש מוקפים

62. ב"אור ה" הבלתי מוגבל,

63. כמו שאמרו חז"ל:⁵

64. "אבל כי עשרה

65. שכינתא שריא", – על

66. כל עשרה יהודים שורה

67. שכינה, בלומר, עליהם

68. מלמעלה, – הרי על-דרך

69. שרבותינו ז"ל אומרים

70. בענין השראת השכינה השורה על כל בני ישראל, גם כשאין

71. הם לומדים תורה (כפי שיסביר להלן), שם הרי ודאי שהכוונה

72. היא להשראה בבחינת מקיף, וכפי הלשון "אבל", "על כל",

73. שעליהם בבחינת מקיף מאירה השראת השכינה, על-דרך-זה

74. גם בהשראת השכינה שעל ידי תורה של רבים – הרי עיקר

75. האור הוא גם כן באופן מקיף. שכן, זה אור שבבחינת בלי-גבול

76. שיכול להתקבל בנפש רק באופן של מקיף. כמו שכתוב:²¹

77. "ויהי נעם ה' עלינו, ומעשה ידינו בוננה עלינו", בלומר,

78. כי "נעם ה'" אשר הופיע ב"מעשה ידינו"²², בעסק התורה

79. והמצות, דאורייתא וקדשא-ברוך-הוא בלא חד – שהתורה

80. והקדוש-ברוך-הוא הם דבר אחד לגמרי, יתבונן וישרה עלינו

81. מלמעלה, – "עלינו", מעלינו, בבחינת מקיף, להיותו בלי גבול

82. ותכלית ואינו מתלבש בנפשנו ושכלנו, ועל כן – ולכן, אין

1. כי קביעת שכר הוא, שמאיר ה' לנפש תדרשנו, באור

2. תורתו, שהוא מעטה לבושו ממש, – שהקדוש-ברוך-הוא

3. מתעטף ומתלבש בתורה – ועל ידי לבוש זה מאיר הקדוש

4. ברוך-הוא לנפשו של יהודי המחפש את ה', החיפוש יכול להיות

5. בעבודת התפלה שלפני

6. תורה, או בתורה עצמה,

7. כפי שהוא אומר בחלק 1

8. הראשון של ספר ה"תניא" 2

9. סוף פרק ל"ז, ש"קורא 3

10. בתורה" זה כמו בן הקורא 4

11. לאביו שיבוא אליו ויהיה 5

12. אתו יחד, ולכן נקראת 6

13. התורה "אור", 7

14. שנאמר:¹⁷ "עטה אור 8

15. בשלמך"¹⁸, – שזה מוסב 9

16. על אור התורה שהוא

17. "לבוש" (שלמה), מפני

18. שהוא בהגבלה, והנפש

19. היא בעלת גבול 13

20. ותכלית בכל בחותיה, 14

21. – כלומר, גם בכמות וגם

22. באיכות, כל כוחות הנפש

23. הם מוגבלים, וכיון

24. שהאור המאיר לנפש

25. צריך להתקבל בתוך

26. כוחות הנפש, מן ההכרח

27. הרי שגם האור יהיה

28. מוגבל. ובלשון רבנו הזקן:

29. לכן גם אור ה' המאיר בה – בנפש, הוא גבולי, מצמצם,

30. ומתלבש בתוכה, – בתוך הנפש, שהנפש תופסת את אור ה'

31. בפנימיות, ועל כן – ולכן, יתפעל לב מבקשי ה' בשעת

32. התפלה וכיוצא בה, כי בו ישמח לבם, ויגל – בגילה גלויה,

33. המתבטאת ב"אף גילת ורגו, ותתענג נפשם בנעם ה' [נסח

34. אחר: על ה' – על הקדוש-ברוך-הוא עצמו] ואורו, בהגלותו

35. – כשאר ה' מתגלה ממעטה לבושו שהיא התורה, ויצא

36. ככרך חצו, – אור כזה שהתחלתו יוצא מלבוש התורה כחץ

37. של ברק לנפש¹⁹. וזו היא קביעת שכר התורה, הקבועה

38. תמיד בנפש עמלה בה. – הרי שהשכר של תורה קבוע תמיד

39. בנפש, לא רק בעולם הבא כשהיה שכר המצוה ש"בהאי עלמא

40. ליבא"²⁰ (שאינו ניתן בעולם הזה), אלא תמיד, גם בהיות

41. הנשמה בגוף, קבוע בה שכר זה של תורה, זה שכר ואור

17. תהלים קד, ב. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכ"מ מובא ע"ז הכתוב כי נר מצוה ותורה אור - אבל כאן הכוונה להביא ראי ש"מאיר ה" ע"י תורה אור, "אור תורתו" כמו שע"י "שלמה" מתגלים כמה ענינים דהמלוכב בה. [ולכן נק' אור - שזהו עליו לגבי תורה אור מצ"ע - מפני שהוא שלמה שע"י יתגלה ה']. ועיין הצ"ע ע"פ עוטה אור". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק ט"ו טו שזהו ממקור כו". 20. קידושין לט, ב. 21. תהלים צ, יז. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע הפי" ב"מעשה ידינו" שזהו

40 שְׁהִיָּה מְתַבְּטֵל מְמַצִּיאֹתוֹ לְנִמְרִי. - מצד הביטול והפחד
 41 הגדולים שהיתה משרה עליו השראת השכינה השורה על
 42 עשרה מישראל יחד למרות שאין הם עוסקים בשעת מעשה
 43 בתורה²⁹. בספר השיחות תש"ד³⁰ מביא כ"ק אדמו"ר מהור"י צ'
 44 נ"ע, כשאביו למד אתו
 45 אגרת קדושה זו בפעם
 46 השניה, הרי בשעה שהגיע
 47 למה שרבנו הזקן מדבר
 48 אודות מעלת הנשמות
 49 לגבי מלאכים, ומסיים
 50 "כמו ששמעתי מרבותי"
 51 וכו' - דיבר הרבי
 52 (מהורש"ב) נ"ע אודות
 53 הלשון "ששמעתי מרבותי"
 54 - שלעיל ב"תניא" פרק
 55 ל"ה (בהגהה) כתוב הלשון
 56 "ששמעתי ממורי", ואילו
 57 כאן הוא אומר הלשון
 58 "ששמעתי מרבותי", והוא

59 אמר על כך: "ששמעתי ממורי" הוא מתכוון להוד כבוד קדושת
 60 הרב המגיד ממוריטש, ו"ששמעתי מרבותי" הכוונה למורנו
 61 הבעל-שם-טוב והרב המגיד ממוריטש. לאחר מכן, אומר שם
 62 כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, אמר הוד כבוד קדושת אדמו"ר
 63 (אדוני אבי מורי ורבי), שאלו הן מההלכות שלומדים בגן-עדן
 64 אודות מעלת הנשמות לגבי מלאכים, כפי שהם (המלאכים)
 65 מתבטלים מ"אור הוי"ו" ששכינתא שריא (שהשכינה שורה)
 66 במעמד עשרה מישראל, למרות שאין הם מדברים בדברי תורה,
 67 והוא - ממשיך כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע לספר - סיפר לי
 68 שמונה סיפורים בנוגע להלכות שלומדים בגן עדן, וסיים: וכל זה
 69 הוא ב"תניא" הקדמה לכך, לעשות קביעות בכל יום ללמוד "עין
 70 יעקב", שהוא אומר על כך שרוב סודות התורה מוסתרים בו זה
 71 מכפר על עוונות האדם. להלן³¹ הוא מביא שם, שהרבי
 72 (מהורש"ב) נ"ע אמר לו גם אז, שלחסידי מלפנים היתה קביעות
 73 בחק לימודם (בלימודים שהיו לומדים כל יום כחוק בל יעבור),
 74 שנוסף על השיעורים במשניות, עמוד גמרא ותניא, היו גם
 75 לומדים פסקא ב"עין יעקב", ועל-כילפנים הלכה אחת בקיצור
 76 שולחן ערוך שני סעיפים³², אם היה זה סעיף גדול היו לומדים
 77 באופן כזה שהיה זה הלכה אחת, ועל פי רוב הלכה אחת חלוקה
 78 בשני סעיפים,

1 אָנוּ מְשִׁיגִים בְּשִׁבְלָנוּ הַנְּעִימוֹת וְהַעֲרֵבוֹת מ'נַעַם ה'" וְזוּ
 2 הַשְּׂכִינָה - שהוא, בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית, אֲשֶׁר מְתַבְּוֵן וְשׁוֹרָה
 3 עֲלֵינוּ ב'מַעֲשֵׂה יְדִינו', בְּתוֹרָה - הנלמדת, וּמַצּוֹת -
 4 הַנְּעוּשׂוֹת, בְּרַבִּים דְּוָקָא. - שדוקא בתורה ובמצוות שברבים,
 5 ישנה השראה מאור
 6 שהוא בלי גבול, וְעַל זֶה
 7 אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו'ל³⁰:
 8 "שֶׁכֶּר מַצּוּה בְּהֵא"
 9 עֲלָמָא לִבָּא", - שכר
 10 מצוה בעולם הזה - אין.
 11 שזה מוסב על האור
 12 וההתגלות הבלתי
 13 מוגבלות, הבאות על ידי
 14 מצוה - התגלות זו איננה
 15 בעולם הזה. שכן, העולם
 16 הזה הרי מתנהג בצורה
 17 מוגבלת - ולכן אין בעולם
 18 הזה התגלות אור בלתי
 19 מוגבל, בִּי אֵי אֲפָשֶׁר
 20 לְעוֹלָם לְהַשִּׁיגוֹ, - את האור שהוא בלי-גבול, בִּי-אֵם
 21 בְּהַתְּפַשְׁטוֹת הַנְּפֶשׁ מְהַגְוֶה. - אז, כשאין על הנפש ההגבלות
 22 שמן הגוף, בכוח הנפש להשיג התגלות שבלי גבול, וְאֵף גַּם
 23 זֹאת - שבכוח הנפש להשיג זאת אז - הרי זה עַל דְּרָךְ הַחֶסֶד,
 24 - הרי זה חסד מהקדוש-ברוך-הוא שנותן הכוח לנפש "לתפוס"
 25 התגלות כזו, כְּמוֹ שְׁכָתוּב²³: "וְלֶךְ ה' חֶסֶד, בִּי אֵתָה תִשְׁלַם
 26 לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ"²⁴, - שתשלום השכר לפי מעשי האדם הוא
 27 חסד מהקדוש-ברוך-הוא, וְכְמוֹ שְׁאָמְרוּ רַו"ל²⁵, שְׁתַּקְדוּשׁ
 28 בְּרוּךְ-הוּא נּוֹתֵן בְּחַ צְדִיקִים כּו'. - לקבל את שכרם לעתיד
 29 לבוא. שכן, השכר הוא הרי בלתי מוגבל, וכדי שהנשמה שהיא
 30 מוגבלת - גם אחרי שהיא מתפשטת מהגוף ואין עליה הגבלות
 31 הגוף - תוכל לקבל שכר שהוא בלתי מוגבל, צריך הקדוש ברוך
 32 הוא להעניק לה כוח על כך. מִה-שְׁאִין-בֵּן בְּמִלְאֲכִים²⁶, - שאין
 33 בכוחם לקבל התגלות בלתי מוגבלת, כְּמוֹ שְׁשִׁמְעֵתִי מְרַבּוֹתִי,
 34 - הכוונה על הבעל-שם-טוב והמגיד ממוריטש, בִּי אֵלוֹ נִמְצָא
 35 מְלֶאךְ²⁷ אַחֶר²⁸ עוֹמֵד בְּמַעֲמַד עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל בְּיַחַד, - הרי
 36 זה רק מה שעשרה יהודים נמצאים יחד - ש"אכל בי עשרה
 37 שכינתא שריא" - שורה הרי שם השכינה, אֵף שְׂאִינָם מְרַבְּרִים
 38 בְּדַבְרֵי תוֹרָה - תַּפֵּל עֲלֵיו אֵימָתָה וְפָחַד בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית,
 39 מִשְׂכִּינְתָּא דְשְׂרִיא עֲלֵיהוּ, - מהשכינה השורה עליהם, עַד

עסק התומ"צ". 23. תהלים סב, יג. 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה באם זהו כמעשהו - מהו החסד - אלא שזהו שיכול לקבלו". 25. סנהדרין ק, ב. 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שלא ניתן להם הכח". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע שהרי מלאכים מעלים התפלות גם דצבור". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע - הכוונה?". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והא העשרה אינם בטלים כו' ואינם בפחד כו' עכצ"ל משום דלא חזי אפילו מזליהו (דאז צ"ל בחרדה וכמרז"ל בחברי דניאל [מגילה ג, א]), ומוכרח להיות כן דאם לאו - בטלה הבחירה כמובן ממצב חברי דניאל. והתועלת דשכינתא שריא - סיוע (בהעלם) להעבודה". 30. ע' 97-98. 31. ע' 101. 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ג אם אינו טה"ד: 1) לא הי' נפוץ לימודו ברוסיה אפילו בדורות האחרונים. 2) ע"פ רוב כל סעיף - הלי' בפ"ע. 3) נדפס לראשונה - בסוף ימי הצ"צ ומחוץ לרוסיה. 4) שו"ע אדה"ז נדפס בתחלת נשיאות אדהאמ"צ, ובטח נקבעו שיעורים בו מאז. וה"ז לימוד הלי' פסוקות. ומה יגרום לשנות ולהחליף?!"

יום שני כ"ב תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 272, וע"כ רע בעיני... עד עמ' 272, בוזה"ק.

27 - הרי, העובר עברה ברבים - דוחק כל שיעור קומה
 28 של יוצר בראשית כביכול³⁸, כמו שאמרו ר"ל³⁹: "אין
 29 אני והוא וכו'", - יכולין לדור בעולם, הרי שהוא דוחה
 30 את השכינה לגמרי, שאין היא יכולה לשרות שם. אלא
 31 ש"מלך אסור ברהמים"
 32 כו'⁴⁰. - השכינה היא

1 ועל כן, - ולכן, רע בעיני המעשה³³ אשר נעשה תחת
 2 השמש בכלל, - כלומר, באלה שעוסקים בעסק או בעבודה,
 3 שהם ענינים שתחת השמש (לא כמו תורה שהיא "לעילא מן
 4 שמשא", למעלה מן השמש), הרי גם כשהם עושים מה שהוא
 5 אומר להלן, שלפני
 6 התפלה או אחרי התפלה,

אגרת הקדש

33 - באופן של "אסור" -
 34 כקשורה נגד רצונה שלא
 35 לשרות במקום כזה - הרי
 36 יש בכך משום עלבון
 37 וקלון לשכינה הנמצאת
 38 שם באופן של "מלך
 39 אסור וכו'". אכל "וי
 40 למאן דדחקין
 41 לשכינתא פד יוקים לה
 42 קדשא ברין דהוא, - וי
 43 לאלה ש'דוחקים' את
 44 השכינה, כאשר הקדוש
 45 ברוך הוא יקים אותה,
 46 ויימא לה: - ויאמר לה:
 47 "התנערי מעפר קומי
 48 וגו'⁴¹, ועל תלת מלין
 49 מתעבבי ישראל בגלותא: - על שלשה דברים מתעבבים
 50 בני ישראל בגלות: על דדחקין לשכינתא, - על שהם
 51 מצירים לשכינה, ועל דעבדין קלנא בשכינתא - ועל
 52 שגורמים קלון לשכינה, וכו', כמו שפיתוב בזהר הקדוש⁴².

7 אין הם לומדים תורה, 1
 8 אלא זה נעשה מושב לצים 2
 9 - הרי זה "רע בעיני", 3
 10 ובפרט בין אחי ורעי 4
 11 הננשים אל ה'³⁴, "הנעשה 5
 12 זו תפלה"³⁵, - כלומר 6
 13 אלה העוסקים בעבודת 7
 14 התפלה, ואחר התפלה 8
 15 או לפני נעשה "מושב 9
 16 לצים" רחמנא-ליצלן, 10
 17 כמו שאמרו ר"ל³⁶: 11
 18 "שנים שיושבין ואין 12
 19 ביניהם דברי תורה כו'", 13
 20 - הרי זה מושב לצים", 14
 21 ואם נעשה "מושב 15
 22 לצים" בעשרה, -
 23 מישראל, דשכינתא שריא עליהו - שהשכינה שורה
 24 עליהם, אין לך עלבונא וקלנא בשכינתא - עלבון וקלון
 25 השכינה, גדול מזה רחמנא-ליצלן, ואם אמרו ר"ל³⁷ על
 26 העובר עברה פסתר ש'דוחק רגלי השכינה" חסדשלוה,

יום שלישי כ"ג תשרי
 מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 272, על כן אהובי... עד עמ' קלז, יהי רצון.

אגרת הקדש

62 ימות החלל⁴⁴, ללמד
 63 בעשרה פנימיות
 64 התורה, שהיא אנדה
 65 שבספר "עין יעקב",
 66 שרג סודות התורה
 67 גנוזין בה, ומכפרת
 68 עונותיו של אדם,
 69 במבאר בכתבי
 70 הארין⁴⁵, והנגלות

53 על כן, - לכן, אהובי
 54 אחי ורעי, אל נא תרעו
 55 הרעה הגדולה הזאת, -
 56 לעשות, לפני התפלה או
 57 אחרי התפלה, מושב
 58 לצים רחמנא-ליצלן, ותנו
 59 כבוד לה' אלהיכם
 60 בטרם יחשד⁴³, דהינו
 61 בין מנחה למעריב כל

33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לי' הכתוב - קהלת ב, יז". 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה פרש"י יתרו יט, כב. ותפלות במקום קרבנות תקנום". 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב"ר פמ"ט. פרש"י עה"פ". 36. אבות פרק ג' משנה ב'. 37. קידושין לא, א. 38. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ע"ח ש' השמות פי"ז. יהל אור ע' תקע ואלוך". 39. סוטה ה, א. 40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מאגה"ת רפ"ז". 41. כמ"ש בישעי' נב, ב. 42. ח"ג עה, ב. 43. ע"פ לי' הכתוב - ירמ' יג, טז. 44. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל"ל הא דאינו מתחיל בנוגע לתפלה הא, שחרית - כי אז הרי דין מפורש הוא בשו"ע (ספ"ט ס"ד) דאסור לעסוק בצרכי קודם התפלה, וכן שלאחרי צ"ל ת"ת דרבים, מביהכ"ס לביהמ"ד (סקני"ה ס"א)". 45. ראה הלכות ת"ת לאדמו"ר הזקן פ"ב הי"ב ובנסמן שם (בהוצאת קה"ת). הקדמת הרמב"ן לשיר השירים.

1 שְׁבָה - סודות התורה, הרי אמר, גנוזין באגדה שב"עין יעקב",
 2 והדברים הגלויים אודותם לומדים בחלק הנגלה של האגדה,
 3 הן דרכי ה' שילך בהם האדם, וישית עצות בנפשו במלי
 4 דשמיא - בעניני תורה ומצוות, ובמלי דעלמא, - בעניני עולם,
 5 ובדודע לכל חכמי לב.
 6 וגם ללמוד מעט - בין
 7 מנחה למעריב, בשלחן
 8 ערוך ארזי-חיים הלכות 1
 9 הצריכות לכל אדם, - 2
 10 שהרי החלק "אורח חיים" 3
 11 שבשולחן ערוך נהוץ לכל 4
 12 אחד לדעת הלכותיו, ועל 5
 13 זה אמרו רז"ל: 46: "כל 6
 14 השונה הלכות בכל יום 7
 15 כו", - מובטח לו שהוא 8
 16 בן עולם הבא, שהן 9
 17 הלכות ברורות 10
 18 ופסקות הלכה 11

44 כמו רבו למעלה, ובפרט באסורי מקצה דשכיחי טובא, -
 45 הקורים לעתים קרובות מאד, והמורים דברי סופרים -
 46 דמדרבנן, יותר מדברי תורה, כמו שאמרו רז"ל⁵⁰, שכל
 47 העובר על דברי חכמים אפילו באסור קל של דבריהם, -
 48 שהחכמים אסרוהו, כמו
 49 האוכל קדם תפלת
 50 ערבית וכהאי גוונא -
 51 וכדומה, חייב מיתה
 52 בעובר על חמורות
 53 שבתורה⁵¹. - על-יכל-
 54 פנים נוגע הדבר מאד
 55 ללמוד ולדעת הלכות
 56 ודיני שבת, אשר לכן
 57 ילמדו הלכות שבת
 58 בעלות המנחה של שבת,
 59 וכל יחיד אל יפרש
 60 עצמו מן הצבור -
 61 בשעה שהציבור לומד
 62 הלימודים האמורים ב"עין
 63 יעקב", "שולחן ערוך"
 64 וכדומה, אפילו ללמד
 65 ענין אחר, - גם כן אל
 66 יפרש היחיד מן הציבור,
 67 פיראם - יצטרף בדבר
 68 שהצבור עסקין בו,
 69 ואין צריך לומר שלא
 70 יצא החוצה - בשעה
 71 שהציבור לומד אם לא

אגרת הקדש

הן דרכי ה' שילך בהם האדם וישית עצות בנפשו
 במילי דשמיא ובמילי דעלמא וכידוע לכל חכמי לב
 וגם ללמוד מעט בשו"ע או"ח הלכות הצריכות לכל
 אדם וע"ז ארו"ל כל השונה הלכות בכל יום כו' שהן
 הלכות ברורות ופסקות הלכה למעשה כמבואר
 בפרש"י ז"ל שם ובשבת קדש בעלות המנחה יעסקו
 בהל' שבת כי הלכתא רכתא לשבתא ובקל יכול
 האדם ליכשל בה ח"ו אפילו באיסור כרת וסקילה
 מחסרון ידיעה ושגגת תלמוד עולה זדון ח"ו ואצ"ל
 באיסורי דברי סופרים שרבו כמו רבו למעלה ובפרט
 באיסורי מוקצה דשכיחי טובא וחמורים ד"ם יותר
 מד"ת כמו"ש רז"ל שכל העובר על דברי חכמים אפילו
 באיסור קל של דבריהם כמו האוכל קודם תפלת
 ערבית וכה"ג חייב מיתה כעובר על חמורות שבתורה
 וכל יחיד אל יפרוש עצמו מן הציבור אפילו ללמוד
 ענין אחר כ"א בדבר שהציבור עסקין בו ואצ"ל שלא
 יצא החוצה אם לא יהיו עשרה מבלעדו ועליו אני
 קורא הפסוק ועוזבי ה' יכלו כו' כמשארז"ל על כל
 דבר שבקדושה. כי אין קדושה כקדושת התורה
 דאורייתא וקוב"ה כולא חד. וכל הפורש מן הציבור
 19 למעשה, - לדעת איך
 20 לעשות בפועל, במבאר
 21 בפרוש רש"י ז"ל שם⁴⁷.
 22 - שב"הלכות" מתכוונת
 23 הגמרא להלכות ברורות,
 24 בלי השקלא-טריא
 25 והמחלוקת שבדבר, כפי
 26 פרש"י מפרש במגילה
 27 לפני המאמר "כל השונה
 28 הלכות", אלא בנוגע
 29 להספד על "שונה הלכות" שלמד את ההלכות עצמן בלי
 30 השקלא וטריא וכו', ובמס' נדה על מאמר זה עצמו מפרש רש"י,
 31 שאלו הן משניות, ברייתות והלכה למשה מסיני, שגם הן בלי
 32 השקלא-טריא של הגמרא, ועל-דרך-זה בנוגע לשולחן ערוך
 33 הכונה להלכות פסקות ברורות הנוגעות למעשה.
 34 ובשבת קדש בעלות המנחה - יעסקו בהלכות שבת, כי
 35 "הלכתא רכתא לשבתא", - שבת היא הלכה גדולה, ישנן
 36 הרבה הלכות שיש לדעתן בנוגע לשבת, ובקל יכול האדם
 37 לכשל בה חס-ושלום, אפילו באסור כרת וסקילה, מחסרון
 38 ידיעה, - של הדינים, ו"שגגת תלמוד עולה זדון" חס-ושלום,
 39 - כשעושים איסור מבלי לדעת שזה איסור, ואי הידיעה הוא
 40 מפני שלא למד - נחשב הדבר כאילו עשה זאת במזיד חס-
 41 ושלום, כפי שהמשנה אומרת באבות⁴⁸. הרי שאפילו באיסורים
 42 של כרת וסקילה יכולים להיכשל חס-ושלום כשלא יודעים
 43 הלכות שבת, ואין צריך לומר באסורי דברי סופרים, שרבו

72 יהיו עשרה מבלעדו, ועליו - על מי שיוצא החוצה, אני -
 73 רבנו הזקן, קורא הפסוק⁵²: "ועוזבי ה' - אלה שעוזבים תורתו
 74 של ה', יכלו כו", כמו שאמרו רז"ל⁵³ על כל דבר
 75 שבקדושה, כי אין קדושה בקדושת התורה, ד"אורייתא
 76 וקדשא-בריה-הוא פלא חד". - התורה והקדוש-ברוך-הוא
 77 הם דבר אחד, שלכן, למרות שרבותינו ז"ל אמרו זאת רק לגבי
 78 דבר שבקדושה, שבהם הענין של עשרה מישראל (מנין) הוא
 79 תנאי שבלעדו אי אפשר לומר אותו דבר שבקדושה, מה-שאין
 80 כן בלימוד תורה הרי אין זה תנאי שמן ההכרח שיהיו עשרה, זה
 81 רק עילוי כשעשרה מישראל הם ביחד - בכל זאת, כיוון שאין
 82 קדושה כקדושת התורה, וכשעשרה מישראל לומדים תורה
 83 ביחד הם הרי ממשיכים כאמור לעיל, הבחינה הגבוהה של
 84 קדושה והשראת השכינה - לכן מי שיוצא החוצה ובגלל כך לא
 85 נשאר "ציבור" בשעת הלימוד, הוא על-דרך מי שהולך מדבר
 86 שבקדושה ועל-ידו מופרע הדבר שבקדושה. ו"כל הפורש מן

46. מגילה כח, ב. נדה עג, א. 47. ראה ט"ז יו"ד סרמ"ו סק"ב. 48. פרק ד' משנה י"ב. 49. ירושלמי ברכות פ"א ה"ד. 50. ברכות ד, ב.
 51. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל - טובא קמ"ל שלא כהדעות דלהפלגה וגוומא כוונתו. וראה שו"ע אדה"ו סס"ג
 ס"ה. שד"ח כללים ע' 386. פאת השדה ח, טו - בארוכה. אנציק' תלמודית יד ע' תקצט ואילך". 52. ישע"א, א. כח. 53. ברכות ח, א.
 ירושלמי מגילה פ"ד ה"ד.

אגרת הקדש

5 וּבְיָמֵינוּ תּוֹשַׁע יְהוּדָה,
6 וַיְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכַּן
7 לְבַטְחָהּ⁵⁵, אָמֵן כֵּן יְהִי
8 רְצוֹן:

כו' ושומע לי ישכון בטח ובימיו ובימינו תושע יהודה וירושלים תשכון לבטח אמן כן יהי רצון:

1 הַצְּבוּר כו", - אינו זוכה
2 לראות בנחמת הציבור⁵⁴,
3 וְשׁוֹמֵעַ לִי - אומר רבנו
4 הזקן, יִשְׁכּוֹן בְּטָחָהּ, וּבְיָמָיו

יום רביעי כ"ד תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 274, כד אהובי אחיי... עד עמ' קלח, בלבותם.

45 ולמטה היא "שעת הכושר" לכל אדם - הרי זו קריאה בכל רחבי
46 מלכותו של הקדוש-ברוך-הוא. ועל האדם רק להכין עצמו שיוכל
47 "לקבל" התגלות זו - על ידי התבוננתו בגדולת הקדוש-ברוך-הוא
48 בשעת התפלה, וכפי שרבנו הזקן פירש בתורה קצרה את המאמר¹
49 "אם כיוון לבו יצא", אם
50 פתח חלון בלבו, "כיוון"
51 מלשון "וכוין פתיחין ליה"
52 הכתוב בתפלתו של דניאל²
53 שהכוונה היא שחלונות היו
54 פתוחים אצלו - כך כאן
55 הכוונה ב"אם כיוון לבו"
56 היא, שפתח חלון בלבו
57 שיוכל להאיר דרכו בלבו

אגרת הקדש

כד אהובי אחיי אל נא תרעו ריעים האהובים

ליוצרים ושנואים ליצרים ואל יעשה

אדם עצמו רשע שעה אחת לפני המקום אשר בחר

בה מכל היום להקהל ולעמוד לפניו בשעה זו שהיא

עת רצון לפניו להתגלות לבוא אל המקדש מעט

לפקוד לשכינת כבודו השוכן אתם בתוך טומאותם

58 ההתגלות המאירה במוח על ידי ההתבוננות בגדולת ה'.
59 וכאשר משהו מדבר אז בעניניו הוא, ויהיו אלה גם דברים הנחוצים לו,
60 הוא מראה - כאמור לעיל - שאין הוא רוצה לראות התגלות המלך
61 שישנה בשעת התפלה, ויתירה מזו, זהו בזיונו של המלך ולפני עיני כל.
62 לכן מסיים רבנו הזקן בגזירת גזירה שלא לדבר שום "שיחה בטילה"
63 מהשעה שהחזן מתחיל בתפלה עד לסוף הקדש האחרון שאחרי
64 התפלה. ומי שיעבור על כך במויד ישב על הקרקע ויבקש משלשה
65 אנשים להתיר לו הנידוי שלמעלה. אך, זה רק בשעה שהוא עושה זאת
66 במויד, לא כאשר שכח או שהתפרצו מפיו כמה מלים, שאז לא חל עליו
67 מלכתחילה ענין הנידוי, ורבנו הזקן מסיים ב"הטיבה ה' לטובים ולישרים
68 בלבותם".

69 אַהֲוִי אַחֵי, אֵל נָא תִרְעוּ, רֵעִים הָאֲהֻבִים לְיוֹצְרֵם וּשְׁנוֹאִים
70 לְיוֹצְרֵם, - צריכים הרי לעשות מה שהאזהב (הבורא)
71 רוצה, ולא מה שהשונא (היצר הרע) רוצה, וְאֵל יַעֲשֶׂה אֲדָם
72 עֲצָמוֹ רָשָׁע שְׁעָה אַחַת - השעה היחידה והמיוחדת של תפלה,
73 לְפָנֵי הַמְּקוֹם, - לפני הקדוש-ברוך-הוא, אֲשֶׁר - הקדוש ברוך
74 הוא, בְּחַר בָּהּ מִכָּל הַיּוֹם, לְהַקְהֵל וְלַעֲמֹד לְפָנָיו בְּשַׁעֲהָ זוּ,
75 - של תפלה, שְׁהִיא עַת רְצוֹן לְפָנָיו, לְהַתְגַּלוֹת לְבּוֹא אֵל
76 הַמְּקַדֵּשׁ מֵעַט, - "בית המקדש" הקטן, כפי שנקרא בית
77 הכנסת בו יהודים מתפללים⁴, לְפָקֵד לְשִׁכְנֵת כְּבוֹדוֹ, הַשּׁוֹכֵן
78 אֲתֵם בְּתוֹךְ טֹמְאוֹתֵם⁵, - שגם במצב של גלות ושל טומאה -
79 שוכנת בכל זאת השכינה עם בני ישראל, הרי בשעת הרצון של
80 תפלה, בא כביכול הקדוש-ברוך-הוא לבקר את השכינה

9 כד. באגרת הקדושה הקודמת, סימן כ"ג, הסביר רבנו הזקן ההפלאה
10 הגדולה, בהשראת השכינה, כשעשרה מישראל לומדים תורה ביחד או
11 עושים מצוה רבים, ולכן (אמר) "רע בעיני המעשה" שיכול לקרות, שגם
12 אלה אשר "נגשים אל ה' הגשה זו תפלה", שעוסקים בעבודת התפלה,
13 ובכל זאת לפני או אחרי
14 התפלה נעשה מושב לצים
15 מפני שלא לומדים תורה, ולכן
16 תבע לעשות קביעות רבים
17 ללמוד "עין יעקב" ו"שולחן"
18 ערוך" הלכה למעשה בין
19 מנחה למעריב.
20 לאחר האגרת האמורה, באה
21 האגרת הקדושה סימן כ"ד,

22 בה תובע רבנו הזקן בצורה חריפה מדוע ישנם כאלה שמדברים בשעת
23 התפלה. ואין הכוונה לדברים בטלים, אלא אפילו כשמדברים בתוכן של
24 "סיפור בצרכיו", הוא מדבר אודות דברים הנצרכים לו, ואם היה מדבר
25 בהם בזמן אחר (שלא בשעת התפלה) לא היה בזה משום חטא. שכן, הוא
26 צריך לדבר אודות דברים אלה; אך אם הוא מדבר אותם בשעת התפלה,
27 אומר רבנו הזקן, שהוא מראה בכך שאין הוא רוצה להתבונן ולראות את
28 ההתגלות האלקית שהקדוש-ברוך-הוא מתגלה בשעת התפלה.
29 רבנו הזקן מביא דוגמה לכך, כמו למשל במלך למטה שברך כלל כבודו
30 וגדולתו מוחבאים בחדרי חדרים, ורבים מחכים ימים ושנים שיעלה בידם
31 לראות אותו. וכשעלה ברצון המלך לצוות להכריז בכל רחבי ממלכתו
32 שיתאספו בזמן מסויים, והוא יראה להם כבוד מלכותו ויקר תפארת
33 גדולתו, הרי מי שעומד אז מן הצד ואינו מתעניין לראות את המלך -
34 עד כמה מטופש הוא נראה בעיני הכל, וגם יש בכך משום בזיון למלך,
35 שאין המלך חשוב בעיניו לשאוף נחת ותענוג מההסתכלות בכבודו
36 ובתפארת גדולתו, חשוב לו יותר לספר ולדבר אז בענינים הנחוצים לו.
37 יתירה מזו, הוא מתחייב בנפשו למלך בהראותו עלבון ובזיונו כלפי
38 המלך בעיני כל.
39 כך הדבר בנמשל, בענין התפלה, שמלך מלכי המלכים צוה לקבוע זמני
40 התפלה בהם הוא מתגלה לכל דורשי שמו על ידי התבוננות בגדולתו
41 של הקדוש-ברוך-הוא. וגם כאן הרי זה כאילו צוה המלך להכריז
42 בכל רחבי ממלכתו, שכן זמני התפלה הם עת רצון גם למעלה וגם
43 למטה, כפי שרבנו הזקן אומר בפרק י"ב בחלק הראשון של ספר
44 ה"תניא", ששעת התפלה היא זמן של "מוחזן דגדלות" למעלה,

54. מסכת שמחות ב. י. אבל שם מדרכי ציבור. ועיין רמב"ם הלכות אבל פ"א ה"י. 55. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "השייכות כאן - אולי - ע"פ תענית (יא, א) הדמזער עצמו עם הציבור רואה בנחמת הציבור. ולהעיר מברכות ל, רע"א". 1. ברכות יג, א. 2. דניאל ו, יא. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר ממחז"ל אין עמידה אלא תפלה (ברכות ו, ב)". 4. מגילה כט, א. 5. אחרי טז, טז. וראה תניא פמ"ה.

46 הוא, ונמשל בבהמות נדמה בעיני כל הבריות. ונס הוא
 47 בזיון המלך - בהראותו לפניו שאינו - שהמלך אינו ספון -
 48 חשוב בעיניו לקבל נחת ושעשועים מהביט אל כבודו ויפיו,
 49 יותר מעסק צרכיו. ונס הוא מתחייב בנפשו למלך, על
 50 הראות קלונו ובזיונו את

המלך לעין כל רואה,
 51 ועל זה נאמר:¹²
 52 "ובסלים מרים קלוני",
 53 בלומר: אף שהוא כסיל
 54 - לא יהיה "מרים קלוני",
 55 שיהיה נראה תקלוני לעין
 56 כל. - ועל הראותו קלונו
 57 של המלך לעיני כל, הוא
 58 הרי לא רק מבזה את
 59 המלך אלא מתחייב בנפשו
 60 למלך. ועל כן - ולכן,
 61 קבעו חז"ל בתפלה: -
 62 שעליה להיות כאלו
 63 עומד לפני המלך.¹³ -
 64 שבאמת הוא הרי עומד
 65 לפני מלך מלכי המלכים,
 66 מדוע, איפוא, אומרים
 67 "כאילו" עומד לפני
 68 המלך? אלא, הכוונה היא:
 69 על-פלגנים יהיה
 70 מראה בעצמו כאלו
 71 עומד בו' - לפני המלך,
 72 כך יראה עצמו לעין כל
 73 רואה בעיני בשר אל
 74 מעשיו ודבוריו, - שכל
 75 אחד יראה שמעשיו
 76 ודיבוריו הם כפי שהם
 77 צריכים להיות כשהוא
 78 עומד לפני המלך, אף
 79 שאין לו מחשבה לכסיל.
 80 - להרגיש במחשבתו
 81 שבעמדו בתפלה הוא
 82 עומד לפני המלך, ועל זה
 83 הענין - שעומדים לפני
 84 המלך שקבע זמן זה להתגלות לכל הדורשים אותו, נתקן¹⁴ כל
 85 התפלות, למתבונן בהם היטב. ומי שאינו מראה כן -
 86 מתחייב בנפשו. ועליו אמרו בזהר הקדוש¹⁵: "ואנהיג קלנא
 87 בתקונא עלאה - הוא מכניס קלון בתיקון העליון, ואחיו
 88 פרודא, - ומראה היפרדות (מקדושה) ולית ליה חלקא
 89 באלהא דישראל", - ואין לו, חלק באלקי ישראל, רחמנא

1 השוכנת איתם, ולהמצא לדורשיו ומבקשיו ומיחליו. - ובעת
 2 רצון זו שהיא שעת התפלה, הרי והמספר בצרכיו - מראה
 3 בעצמו שאינו חפץ להתבונן ולראות בגלו כבוד מלכותו,
 4 ונעשה מרכבה טמאה - נעשה בטל כמו מרכבה לכסיל
 5 העליון, - לקליפה,
 6 הנקראת "כסיל העליון",

אגרת הקדש

7 שנאמר עליו: "לא
 8 יחפץ כסיל בתבונה
 9 בו", כמו שקתבו זהר⁷
 10 והאר"י ו"ל⁸, דהינו
 11 שאינו חפץ להתבונן
 12 ולראות ביקר התפלה
 13 גדלתו של מלך מלכי
 14 המלכים הקדוש-ברוך
 15 הוא, הנגלות למעלה
 16 בשעה זו, - ששעת
 17 התפלה היא הרי עת רצון
 18 למעלה, ונס - זה נתגלה
 19 למטה אל החפצים -
 20 ברצון פנימי, להביט אל
 21 כבודו ונדלו, המתעטף
 22 ומתלבש בתוך תבות
 23 התפלה הסדורה בפי
 24 כל, ומתגלה לכל אחר
 25 לפי שכלו - והבנתו,
 26 וישרש נשמתו, ברכתיב:
 27 - כמו שכתוב: "לפי
 28 שכלו יהלל איש" -
 29 "יהלל" בתיב; - בלי וא"ו
 30 - שמשמעותו, שבהתאם
 31 לשכלו ולהבנתו בגדולת
 32 הקדוש-ברוך-הוא, מהלל
 33 האדם את הקדוש-ברוך.
 34 הוא בשעת התפלה,
 35 ומלכותא דרקיע געין
 36 מלכותא דארעא¹⁰, -
 37 מלכות השמים דומה
 38 למלכות על הארץ,
 39 להנהגת המלכות למטה,

40 שדרך המלך להיות "חביון עזו"¹¹ בחדרי חדרים, ובמה
 41 שומרים על הפתחים, (עד) אשר כמה וכמה מצפים ימים
 42 ושנים לראות עזו וכבודו, וכשעלה רצונו להתגלות לכל,
 43 והעביר קול בכל מלכותו להקהל ולעמד לפניו, להראותם
 44 כבוד מלכותו ויקר התפלה גדלתו, מי שעומד לפניו ואינו
 45 חושש לראותו ומתעסק בצרכיו - כמה גרוע וסכל ופתי

6. משלי יח, ב. 7. ראה זח"א קעט, א. 8. ראה רמ"ז לזח"א שם. 9. משלי יב, יח. 10. ברכות נח, א. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקות" (דרושי יוהכ"פ - סדי"ה שבת שבתון) ב" דרגת חביון עוזו למע' שזמה מוכן למטה, ככיוול". 12. משלי ג, לה. 13. ברכות לג, א. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לברר בשאר הדפוסים הצ"ל עתקנו". 15. ח"א קלא, ב.

1 לְצִלָּן. – עַל בֶּן – לְכוּ, אֹמֵר רַבְנָא הֲוֵה דְרִזְלָא קָא
 2 עֲבִידנָא, – מְקִיִּים אֲנִי שְׁלִיחוֹתֵם שֶׁל רַבּוּתֵינוּ ז"ל, לְגֹזֵר גְּזֵרָה¹⁶
 3 שׁוֹה לְכָל נֶפֶשׁ, שְׁלֵא לְשׁוּחַ שִׁיחָה בְּטֵלָה מִשְׁתַּחֲוִיל מְשַׁלְּחָה
 4 צְבֹר – הַחֲזוֹן, לְהַתְּפִיל הַתְּפִלָּה עַד גְּמֵר קִדִּישׁ בְּתֵרָא, – עַד
 5 סוּף הַקִּדִּישׁ הָאֲחֵרוֹן,
 6 שְׁחִרְיָת עֲרֻבִית וּמְנַחָה¹⁷
 7 וְכוּ. וְהַעֹבֵר עַל זֶה 1 ר"ל ע"כ שְׁלִיחוֹתֵיהוּ דְרִזְלָא קָא עֲבִידנָא לְגֹזֵר גְּזֵרָה
 8 בְּדוֹן – יֵשֵׁב עַל הָאָרֶץ 2 שׁוֹה לְכָל נֶפֶשׁ שְׁלֵא לְשׁוּחַ שִׁיחָה בְּטֵלָה מִשְׁתַּחֲוִיל
 9 וַיִּבְקֶשׂ מִגּו' אֲנָשִׁים 3 הַשִּׁי"ן לְהַתְּפִיל הַתְּפִלָּה עַד גְּמֵר קִדִּישׁ בְּתֵרָא שְׁחִרְיָת
 10 שְׁתִּירָו לֹא נִדְוִי 4 עֲרֻבִית וּמְנַחָה וְכוּ. וְהַעֹבֵר עַל זֶה בְּדוֹן יֵשֵׁב עַל הָאָרֶץ
 11 שְׁלֵמְעֵלָה, – שִׁמְגִיעַ לְמִי 5 וַיִּבְקֶשׂ מִגּו' אֲנָשִׁים שְׁתִּירָו לֹא נִדְוִי
 12 שְׁעוּבָר עַל גְּזֵרָה שְׁגוּרָה, 6 וּרְפָא לֹא וְלֹא חָל עָלָיו שׁוּם נִדְוִי לְמַפְרַע כָּל עֵינֵק
 13 וְיִשָּׁב – יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, 7 כִּי מִתְּחַלְתּוֹ לֹא חָל כ"א עַל הַמּוֹרְדִים וְהַפּוֹשְׁעִים שְׁאִינִם
 14 שְׁלֵא לְדַבֵּר יוֹתֵר בְּשַׁעַת 8 חוֹשְׁשִׁים כָּלֵל לְבַקֵּשׁ כְּפָרָה מִן הַשָּׁמַיִם וּמִן הַבְּרִיּוֹת
 15 הַתְּפִלָּה, וְרְפָא לֹא, וְלֹא 9 עַל הָעוֹן פְּלִילִי הַזֶּה. וְגַם דּוֹקָא כְּשִׁמְדוּרִים בּוֹדוֹן
 16 חָל עָלָיו שׁוּם נִדְוִי 10 בְּשֵׂאט נֶפֶשׁ וְלֹא עַל הַשׁוֹכֵחַ אוֹ שְׁנוֹרְקוֹ מִפְּוִי כִּמְהָ
 17 לְמַפְרַע כָּל עֵינֵק, – לֹא זֹ 11 תִּיבּוֹת בְּלֹא מִתְּכוּיִן שֵׁא"צ הַתְּרָה כָּלֵל וְכוּחַן לְבוֹת
 18 בְּלִבְד שִׁירְפָא מִהִנְדְּוִי עַל 12 וְכוּלִּיּוֹת אֱלֻקִּים צְדִיק. הַטִּיבָה ה' לְטוֹבִים וְלִישְׁרִים בְּלִבוֹתָם:
 19 לְהַבָּא, אֵלֵא תְּשׁוּבָה זֹ 12
 20 גּוֹרְמַת שְׁמִלְכַתְּחִילָה לֹא הִיָּה עָלָיו שׁוּם נִדְוִי, כִּי מִתְּחַלְתּוֹ לֹא

אגרת הקדש

יום חמישי כ"ה תשרי
 מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלח, כה להבין אמרי... עד עמ' 276, לו וגו'.

41 כה. תוכנה של אגרת הקדש, סימן כ"ה, הוא ביאור על תורה של
 42 הבעל-שם-טוב, שנדפסה בספר "צוואת הריב"ש" (סימן ק"ב בהוצאת
 43 קה"ת משנת תשל"ה). בה מדובר איך כל דבר הוא התפשטות מהקדוש-
 44 ברוך-הוא באמצעות המדות אהבה ויראה, אלא שיכול להיות שהאהבה
 45 או היראה הן בגלות וכו'.

אגרת הקדש

כה להבין אמרי בינה מ"ש בספר הנק'
 צוואת ריב"ש הגם שנאמת

46 בהמשך כתוב שם, שכך הדבר
 47 גם כשהוא שומע משהו מדבר 13
 48 בשעה שהוא מתפלל, יחשוב 14
 49 לעצמו "לשם מה הביא אותי
 50 הקדוש-ברוך-הוא כאן שהלז ידבר בשעת תפילתי, הרי זה הכל בהשגחה
 51 פרטית", אלא, הדיבור הוא השכינה והיא (השכינה) "שרתה" (כך כתוב שם
 52 הלשון, אך כפי שיסביר רבנו הזקן (באגרת זו) הלשון המתאימה היא לא
 53 "שרתה" כ"א "נתלכשה" בפיו של אותו אדם, כדי שאתחוק בעבודת
 54 התפלה, ובפרט (כתוב שם לחלק) אם המדבר הוא גוי או קטן, הרי יוצא
 55 שהשכינה צממה עצמה בכיכול בסוג אדם כזה, צריך הדבר בודאי להביא
 56 אותו לזיורו יתר בעבודתו. כפי הנראה, התנכלו מנגיני תורת החסידות
 57 למאמר זה של הבעל-שם-טוב האומר שהשכינה שרתה בנוי המדבר
 58 בשעה שיהידי מתפלל – הדבר היה קשה בעיניהם, לומר ענין של השראה
 59 (או אפילו התלכשות) של השכינה בגוי וכו'. ענין זה בא רבנו הזקן להסביר
 60 באגרת זו, בהקדמת ביאור מאמר רבותינו ז"ל "כל הכועס כאילו עובד
 61 עבודה זרה" – שעל יהודי לדעת שכל דבר הוא מהקדוש-ברוך-הוא.

16. עיין סמ"ק סוף סימן יא. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נ"ל בדא"פ לתרין הסדר: שחירת ערבית ו(אפילו) מנחה, היינו, אפילו בתפלת מנחה שבאה בהמשך לתפלת שחירת (שלכן אצ"ל ק"ש עוה"פ), ג"כ כל כך המורה הפסק שיחה (ואף שמפסיק בפשטות בין ק"ש ושחירת ששייכת גם למנחה - למנחה). 18. ל' הכתוב - תהלים ז, י. 19. ל' הכתוב - תהלים קכה, ד. 1. "התמים" חוברת ב' ע' נו. 2. א. ב. 3. שבת קד, א.

45 כאן, הוא על-דרך המכילתא (שמביא רש"י) על הפסוק: 46 "האלקים אנה לידו", שזהו מה שכתוב¹⁰: "מרשעים יצא 47 רשע", שלמרות שנגזר על הניזק לקבל אותו נזק – מסבב 48 הקדוש-ברוך-הוא שאותו אדם מסויים יהיה המזיק שיוזק 49 לניזק. אך, שם מדובר 50 בשוגג, מה-שאינ-כן 51 כשהדבר הוא במזיד, 52 כשהמזיק עושה זאת 53 בבחירתו, ואם הוא לא 54 היה עושה זאת, הרי (כפי 55 שהגמרא אומרת במסכת 56 תענית¹¹) הרבה שלוחים 57 למקום לבצע על-ידם את 58 הגזירה. על-כפי-פנים, 59 מוכח מהאמור, שאין 60 לניזק להיות בכעס על 61 האדם שהזיק לו וכדומה, 62 שכן לא הוא היה הסיבה 63 על מה שאירע לו, 64 הסיבה היא גזר הדין מן 65 השמים. להלן יאמר רבנו 66 הזקן יתירה מזו, שלא זו 67 בלבד כשכבר היה גזר

הדין, דבר הנותן את האפשרות הכללית שהלז יוכל להרע 68 לו – אלא אפילו הרעיון להרע לזולת והכוח שיש לו בשעת 69 מעשה לעשות זאת, הרי הכוח לרעיון זה בא מהקדוש-ברוך- 70 הוא (אלא מוכן הדבר שאותו אדם שהוא בעל בחירה, היה 71 יכול לדחות מחשבה זו ולא לעשות אותו מעשה), אך כעסו 72 הוא הרי לא מפני שמרגיז אותו שהלז בחר בבחירתו להרע 73 לו, אלא מרגיז אותו למה הוא הזיק לו, וזאת מפני שחסרה 74 לו האמונה שהסיבה להזיקו היא גזר-דין מן השמים ולא 75 בחירתו הרעה של הלז. ובלשון רבנו הזקן: **וְלֹא עוֹד,** – מה 76 שהגזירה מן השמים נתנה את הרשות והאפשרות הכללית 77 שהוא ייזוק, אֵלָּא אֵפְלוּ בְּשַׁעַה זֶה מִמֶּשׁ שֶׁמִּבְּהוּ או 78 מְקַלְלֵוּ – הרי באותו זמן ממש, מִתְּלַבֵּשׁ בּוֹ – במזיק, בְּתֵן 79 ה' וְרוּחַ פִּיּוֹ יִתְּפָרֵף הַמְּתִיחֵוּ וּמְקַנְמוּ, וְכִמּוֹ שְׂכַת־נוֹבֵי: 80 "כִּי ה' אָמַר לוֹ קַלְלֵנִי", – דוד אומר זאת, שהקדוש-ברוך- 81 הוא אמר לשמעיה בן גרא לקלל את דוד, וְהִיכֵן אָמַר – 82 הקדוש-ברוך-הוא לְשִׁמְעִי? – היכן מוצאים אנו שהקדוש- 83 ברוך-הוא יאמר לשמעיה לקלל את דוד? אֵלָּא שֶׁמִּחְשְׁבָה זו 84 שֶׁנִּפְלְאָה לְשִׁמְעִי בְּלִבּוֹ וּמַחוּ – לקלל את דוד, יִרְדָּה מֵאֵת 85 ה', – הקדוש-ברוך-הוא סיבב הסיבות שתעלה בלבו ובמוחו 86 של שמעיה מחשבה זו, וְרוּחַ פִּיּוֹ – של הקדוש-ברוך-הוא, 87 הַמְּתִיחָה בָּל צְבָאָם – כלשון הפסוק¹²: "וברוח פיו כל צבאם", 88

1 "צְוֹאת רִיב־שׁ", – צוואתו של רבי ישראל בעל-שם (טוב) – 2 כך נקרא הספר, הִנֵּם שְׂפָאֵמֶת אֵינָה צְוֹאתוֹ בְּלָל, וְ – 3 הבעל-שם-טוב, לֹא צִוָּה בְּלָל לִפְנֵי פְּתִירָתוֹ, רַק – הענינים 4 שבספר, הֵם לְקוּמֵי אִמְרוֹתָיו הַתְּהוֹרוֹת – על-דרך "טהורה 5 היא" הנאמר לגבי 6 הנשמה, המציין מודיגת 7 הנשמה שב"אצילות"; 8 "טהורה" מלשון "כעצם" 9 השמים לטהרה⁵, שְׁלֵקְמוּ 10 לְקוּמֵי בְּתֵר לְקוּמֵי, – 11 כלומר, שלא אחד ליקט 12 את הדברים, אלא היו 13 כמה וכמה שלקטו 14 אימרות מתורת הבעל- 15 שם-טוב. "לקוטי בתר 16 לקוטי" הוא לשון במסכת 17 תענית⁶, וְלֹא יִדְעוּ לְבֹן 18 הַלְשׁוֹן עַל מִתְּבַנְתּוֹ, – 19 שתבטא במדויק את תוכן 20 הענין, כפי שיסביר להלן, 21 שהבעל-שם-טוב היה 22 אומר תורתו בשפת 23 אידיש, ואילו התורות

24 שבספר "צוואת הריב-ש" לשונן לשון הקודש, אֵף הַמְּבִינֵן הוּא 25 אֵמֶת לְאִמְתּוֹ. – וזאת מתחיל רבנו הזקן להסביר המאמר 26 המובא ב"צוואת הריב-ש" סימן ק"ב: **וְהוּא,** – המאמר יוסבר, 27 בְּתִקְרִים מֵאִמֵר ר'וֹלִי: "בְּל תְּכַוֵּעַם פְּאֵלוּ עוֹבֵד עֲבוֹתִים" 28 וְכוּ", וְהַפְּעֵם – מדוע הכועס הוא כאילו עובד עבודה זרה, 29 מוֹכֵן לְיֹדְעֵי בִּינָה, לְפִי שְׂבַעַת כְּעֵסוֹ נִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ 30 הַאִמּוּנָה; – בהקדוש-ברוך-הוא והשגחתו, שהיא השגחה 31 פרטית על כל נברא ונברא, כִּי אֵלוֹ הָיָה מֵאִמֵן שְׂמִיָּאת ה' 32 הֵיְתָה זֹאת לוֹ – הדיבורים או המעשים שהביאו אותו לידי 33 כעס – שהם באו מהקדוש-ברוך-הוא, לֹא הָיָה כְּכַעַס בְּלָל. – 34 על מי שדיבר אותם דיבורים או עשה אותם מעשים. וְאֵף 35 שֶׁבְּיָאֵדָם שְׁהוּא בְּעַל פְּתִירָה מְקַלְלֵוּ אוּ מְבַהֵוּ אוּ מוֹיֵק 36 מְמוֹנֵוּ, וּמִתְּחִיב בְּדִינֵי אֲדָם וּבְדִינֵי שָׁמַיִם עַל רַע פְּתִירָתוֹ 37 – שחבר לעשות מעשים רעים אלה, לקללו או להכותו וכו', אי 38 אפשר הרי, לכאורה, לומר שהוא לא אשם, מפני שהוא שלח 39 בלבד של הקדוש-ברוך-הוא והשגחתו; וראיה לדבר, שהרי הוא 40 מחוייב בדיני אדם ובדיני שמים? אֵף-עַל-פִּי-כֵן, עַל הַנִּזְק כְּבָר 41 נִגְזַר מִן הַשָּׁמַיִם, – שייזוק באותו נזק, ואם אותו אדם לא היה 42 עושה זאת מפני שלא היה רוצה לבחור בבחירתו להרע להלז, 43 הרי את הנזק היה הלז מקבל בין כה וכה, שכן: וְתִרְבָּה 44 שְׁלוֹחִים לְמִקּוֹם. – לבצע גזירה שנגזרה. כל הענין המדובר

4. בתניא לפנינו ליטא לחיבת "כלל", וניתוספה ע"פ הגהת כ"ק אדמו"ר הצי"צ, הובאה ב"לוח התיקון" שבסוף ספר התניא הוצאת קה"ת. 5. משפטים כד, ו. 6. ו. ב. 7. זח"א כז, ב. ח"ג קעט, א. רמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ג בשם "חכמים הראשונים". ובכ"מ. 8. ביאור הקשר דתואר "יודעי בינה" דוקא – ראה לקוטי לוי יצחק לתניא כאן. 9. משפטים כא, יג. 10. שמואל א' כד, יד. 11. יח, ב. 12. שמואל ב' טז, י. 13. תהלים לג, ו.

16 שזה מפני שיכול להיות שכונת רבנו הזקן היא על פסוק אחר
 17 בקהלת¹⁵: "ובאשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה",
 18 שמשמעותו "מי יכול לומר להקדוש-ברוך-הוא מה אתה
 19 עושה?" אך כיוון שהרי דוחק לומר שבדברו אודות הפסוק
 20 המסתיים ב"ומי יאמר",
 21 יביא רבנו הזקן פסוק אחר
 22 (בקהלת), אפשר אולי
 23 לומר, שהמלה "לך"
 24 שמביא רבנו הזקן היא
 25 לא מהפסוק אלא הוא
 26 מפרש ש"מי יאמר מדוע
 27 עשית כן" אין הכוונה
 28 לשמעי בן גרא (כפי שיש מפרשים כך) אלא הכוונה היא "לך"
 29 לה' ש"אמר לו קלל": "מי יכול לומר להקדוש-ברוך-הוא מדוע
 30 עשית כך לצוות לשמעי לקלל את דוד".

אגרת הקדש

החיה רוחו של שמעי בשעה שדיבר דברים אלו לדוד
 כי אילו נסתלק רוח פיו ית' רגע אחד מרוחו של שמעי
 לא יכול לדבר מאומה (וזהו כי ה' אמר לו בעת ההיא
 ממש קלל את דוד ומי יאמר לו וגו')

1 החיה רוחו של שמעי בשעה שדיבר דברים אלו לדוד; כי
 2 אלו נסתלק רוח פיו יתברך רגע אחד מרוחו של שמעי
 3 - לא יכול לדבר מאומה. (וזהו כי ה' אמר לו" - בעת
 4 ההיא ממש - כשידבר אותם דיבורים, "קלל" את דוד, -
 5 בכך שבשעת מעשה
 6 החיה אותו ונתן לו הכוח
 7 לדבר אותם דיבורים,
 8 "ומי יאמר לו וגו'". -
 9 מדוע עשית כן, על המלה
 10 "לו" מציין הרבי ב"הערות
 11 ותיוקנים בדרך אפשר"
 12 (שנדפס בסוף "תניא")
 13 שלכאורה מלה זו ("לו") מיותרת, שהרי בפסוק כאן¹⁴ כתוב:
 14 "ומי יאמר מדוע עשית כן", בלי המלה "לו". - מה שהרבי
 15 אומר ש"לכאורה" המלה "לו" מיותרת, יש שרוצים לפרש,

יום שישי כ"ו תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 276, וכנודע מ"ש הכעש"ט... עד עמ' קלט, רוחניית.

58 מהכלי, הוא - הכלי, קנים מעצמו. - בלי עזרתו של הנפת; כך
 59 הדבר, חושבים הם, בבריאת שמים וארץ, שאחרי שהקדוש-
 60 ברוך-הוא ברא אותם, אין הם זקוקים יותר חסוֹשֵׁלֹם להקדוש-
 61 ברוך-הוא, ולכן הם כופרים בהשגחה פרטית - שעל הקדוש-
 62 ברוך-הוא להשיגח תמיד
 63 על הנבראים, וְמַח
 64 מראות עיניהם, -
 65 עיניהם דבוקות מלראות,
 66 ההבדל הגדול שבין
 67 מעשה
 68 ותחבולותיו, שהוא יש
 69 ממש - מדבר שכבר קיים
 70 יוצר האדם "יש" שני, כמו
 71 למשל מתתיבת כסף,
 72 שהחומר שלו כבר ישנו,
 73 יוצר האדם כלי, הרי שאת
 74 הכסף הוא לא היה צריך
 75 לייצר, שכן זה כבר היה

אגרת הקדש

וכנודע מ"ש
 הבעש"ט ז"ל ע"פ לעולם ה' דברך נצב בשמים שציוף
 אותיות שנבראו בהן השמים שהוא מאמר יהי רקיע
 כו' הן נצבות ועומדות מלוכשות בשמים לעולם
 להחיותם ולקיימם ולא כהפלוסופים שכופרים בהשגחה
 פרטית ומדמין בדמיונם הכוזב את מעשה ה' עושה
 שמים וארץ למעשה אנוש ותחבולותיו כי כאשר יצא
 לצורה כלי שוב אין הכלי צריך לידי הצורה שאף
 שידיו מסולקות הימנו הוא קיים מעצמו וטח מראות
 עיניהם ההבדל הגדול שבין מעשה אנוש ותחבולותיו
 שהוא יש מיש רק שמשנה הצורה והתמונה למעשה

31 וכנודע מה שכתב הפעל-שם טוב ז"ל על פסוק³²: "לעולם
 32 ה' דברך נצב בשמים", - הסביר הבעל-שם טוב פסוק זה
 33 באריכות ובביאור והפיץ את הנקודה המובאת במדרש תהלים
 34 (כמובא לעיל - "שער היחוד והאמונה" פרק א'), שציוף
 35 אותיות שנבראו בהן
 36 השמים, שהוא מאמר:
 37 "יהי רקיע כו'" - בתוך
 38 המים³⁷, שממאמר זה
 39 נבראו השמים, הן -
 40 אותיותיו של מאמר זה,
 41 נצבות ועומדות
 42 מלוכשות בשמים לעולם
 43 להחיותם ולקיימם. -
 44 וכפי שמוסבר בפרוטרוט
 45 ב"שער היחוד והאמונה"
 46 פרק א' ופרק ב' - שכך
 47 הדבר בכל הנבראים. ולא
 48 בהפלוסופים שכוֹפְרִים
 49 בהשגחה פרטית, - בהשגחתו הפרטית של הקדוש-ברוך-הוא
 50 על כל נברא ונוצר, והם סוברים שלמרות שהעולם נברא
 51 מהקדוש-ברוך-הוא ואינו קדמון, אך אין הקדוש-ברוך-הוא
 52 משגיח על הנבראים. שכן, ומדמין בדמיונם הפוזב את
 53 מעשה ה', "עשה שמים וארץ", למעשה אנוש
 54 ותחבולותיו; - למעשים שאדם עושה מגולם (מתתיבת זהב או
 55 כסף וכדומה) כלי, ולתחבולותיו שמערבב חומרים שונים ועושה
 56 מהם כלי, כי כאשר יצא לצורה כלי - שוב אין הכלי צריך
 57 לידי הצורה, שאף שידיו - של הנפת, מסולקות הימנו -

קיים, רק שמשנה הצורה ותמונה, - מצורת חומר הכסף
 הוא מייצר דמותו וצורתו של הכלי, הרי, כיוון שלא יצר שום
 דבר חדש, שכן הדבר היה קיים כבר, ואף תבניתו של הכלי
 שהוא יצר מהכסף, איננה חידוש נוסף בכסף, שכן לכסף יש
 מלכתחילה ה"עלוליות" (האפשרות) לעשות ממנו כלי, שהרי
 הכסף נברא כך, שיכולים לכופפו בכל צורה שהיא, הרי
 שהאדם לא חידש בכך שום דבר, לכן לאחר יצירתו, אין הכלי
 זקוק לידי האדם שיצר אותו, - אין הפלוסופים רואים את
 ההבדל בין מעשה אדם אלה, למעשה שמים וארץ, שהוא

הוא מייצר דמותו וצורתו של הכלי, הרי, כיוון שלא יצר שום
 דבר חדש, שכן הדבר היה קיים כבר, ואף תבניתו של הכלי
 שהוא יצר מהכסף, איננה חידוש נוסף בכסף, שכן לכסף יש
 מלכתחילה ה"עלוליות" (האפשרות) לעשות ממנו כלי, שהרי
 הכסף נברא כך, שיכולים לכופפו בכל צורה שהיא, הרי
 שהאדם לא חידש בכך שום דבר, לכן לאחר יצירתו, אין הכלי
 זקוק לידי האדם שיצר אותו, - אין הפלוסופים רואים את
 ההבדל בין מעשה אדם אלה, למעשה שמים וארץ, שהוא

1 "תופס מקום"; אך זרימת המים איננה כך – שכן, ישנם הרי
 2 נבראים שהטבע שלהם אינו כך, הטבע שלהם הוא אחר לגמרי,
 3 הם עומדים, כמו למשל חומת אבנים שעומדת – ואינה זקוקה
 4 לדבר מן החוץ שיחזיק אותה, ובלשון רבנו הזקן: **שְׁהָרֵי חוֹמַת**

51 **אֲבָנִים נִצְבָּת מְעַצְמָה**

52 **בְּלֵי רוּחַ, רַק שְׂטֵבֶע**

53 **הַמַּיִם אֵינּוּ כֵן** – ואם יש

54 בטבע המים שלא להיות

55 עומדים אלא להיות

56 זורמים במורד, הרי טבע

57 זה הוא דבר נברא "יש"

58 מאין? בתוך המים. מה,

59 איפוא, היה על הכוח

60 האלקי שהתלבש ברוח,

61 לפעול? – הוא לא היה

62 צריך לפעול "יש מאין",

63 ליצור דבר חדש לגמרי

64 שלא היה לפני זה

65 נבראים, היה עליו רק

66 לשנות "יש" אחד ל"יש" אחר (מטבע הזרימה לטבע היציבות

67 כחומה), ובכל זאת זה פלא גדול, "חידוש", שאנו מבינים שעל

68 הכוח המחפש – הכוח שפעל חידוש זה – לפעול תמיד בחידוש,

69 אחרת יתבטל החידוש מיד, הרי כלי-שכן וקל-וחומר, יסביר

70 להלן רבנו הזקן, שבחידוש של "יש מאין", כפי שהדבר בבריאת

71 כל הנבראים – בודאי שמן ההכרח שעל הכוח המחפש – הכוח

72 האלקי שברא את הדבר – לפעול תמיד את החידוש, שהדבר

73 יהיה "יש", ולא לחזור מיד כבתחילה ל"אין". הרי שגם בהתאם

74 להשוואה המדומה שמדמים הפילוסופים מעשה שמים וארץ

75 למעשה אדם שבכוחו ליצור רק "יש מיש" – הרי גם ב"יש מיש"

76 – באופן שצריך להיות חידוש, שינוי מ"יש" אחד ל"יש" אחר

77 (כמו מטבע המים לזרם במורד לטבע של להיות עומדים

78 כחומה) מן ההכרח שעל הכוח המחפש לפעול תמיד, הרי זה

79 מחייב, שהכוח האלקי שברא את הנברא, מן ההכרח שיהיה

80 תמיד נברא. הרי שנוסף על השקר שבהשוואתם מעשה שמים

81 וארץ למעשה אנוש ותחבולותיו, הם טועים גם בכך שהם

82 חושבים שאין זה מן ההכרח שהכוח המחפש יעמוד תמיד בדבר

83 המחושש, ואם כאן, שהחידוש הוא רק בשינוי "יש" אחד ל"יש"

84 שני – מן ההכרח שהכוח המחפש יעמוד ויפעל תמיד בדבר

85 המחושש – וְכִלְשָׁכֵן וְקִלְוֹהֶמֶר בְּבְרִיאת יֵשׁ מֵאֵין, שְׁהֵיא

86 לְמַעְלָה מִהַטְּבַע, וְהַפְּלֵא וְפִלְא יוֹתֵר מִקְרִיעַת יִסְסוּף, הֵרִי

87 עַל־אֲחַת־בְּמַה־זְכָּמָה שְׁבַה־סְתַלְקוּת חֵסִי וְשִׁלּוּם בְּתֵּ הַבּוֹרֵא

88 יֵשׁ מֵאֵין מִן הַנְּבְרָא – יֵשׁוּב הַנְּבְרָא לְאֵין וְאִפְסֵי מִמֶּשׁ, אֵלֵא

89 צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּתֵּ הַפּוֹעֵל – הַכּוּחַ הַיּוֹצֵר וְפּוֹעֵל אֶת הַנְּבְרָא,

90 בְּנַפְעָל – בְּנְבְרָא, תְּמִיד, לְהַחְיוֹתוֹ וְלִקְיָמוֹ, וְכַהֲנֵה זֹוִי –

91 שֶׁל כּוּחַ הַבּוֹרֵא הַעוֹמֵד תְּמִיד בְּנְבְרָא לְהַחְיוֹתוֹ וְלִקְיָמוֹ, הוּא

92 'דְּבַר ה'' 'וְרוּחַ הַיּוֹ' שְׂבַע־שָׂרָה מֵאֲמֹרוֹת שְׂבָהֵן נְבְרָא

1 יֵשׁ מֵאֵין. – לפני בריאת שמים וארץ, לא היה קיים שום דבר,
 2 ועם בריאתם, נתהווה "יש", דבר שהוא חדש לגמרי שלא היה
 3 קיים לפני זה כלל, ואז, כשנברא דבר חדש (יסביר רבנו הזקן
 4 להלן) מן ההכרח שהכוח שברא את הדבר החדש, יהיה בו
 5 ויחדש אותו תמיד,
 6 שאילולא כך היה הדבר

אגרת הקדש

7 החדש מתבטל. על-כל-
 8 פנים, הרי בריאת שמים
 9 וארץ היא "יש מאין",
 10 והוא פְּלֵא גְדוֹל יוֹתֵר
 11 מִקְרִיעַת יִסְסוּף עַל
 12 הַרְדֵּי־מִשְׁלֵ, אֲשֶׁר הוֹלִיךְ
 13 ה' – את הים, פְּרוּחַ קְדִים
 14 עֵזָה כֹּל הַלְיָה – הכוח
 15 האלקי שבקע את הים
 16 התלבש ברוח מזרחית
 17 עזה, וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם¹⁸, –
 18 ונצבו כחומה, וְאֵלוֹ פֶּסֶק
 19 הַרוּחַ פָּרַעַ – הָיוּ הַמַּיִם
 20 חוֹזְרִים וְנִגְרִים בְּמוֹרֵד פְּרָדְכֵם וּמְבַעֵם, וְלֹא קָמוּ כְּחוֹמָה,
 21 – ב"שער היחוד והאמונה" הוא מוסיף שזה "בלי ספק", כלומר,
 22 שאין שום מקום לחשוב שהמים היו נשארים ניצבים כחומה
 23 אחרי שהרוח היתה פוסקת לרגע, אלא הם היו בודאי חוזרים
 24 לטבעם לזרם במורד, אֵף שְׂטֵבֶע זֶה בְּמַיִם – להיות ניגרים
 25 במורד, הוּא נִמְכָּן נְבְרָא וּמְחַדֵּשׁ יֵשׁ מֵאֵין, – שבמקום שלפני
 26 זה היה "אין", לא היה טבע כזה, נוצר "יש", נוצר טבע כזה.
 27 כלומר, בהתאם לפירושו של הרבי, טבע זה במים, שהם זורמים
 28 במורד ואינם ניצבים במקום כחומה, טבע זה עצמו הוא נברא
 29 "יש מאין" במים. כלומר, נוסף על שהמים עצמם נבראו "יש"
 30 מאין – נברא בתוך המים הטבע להיות זורמים ולא לעמוד
 31 במקום כחומה; הרי, כשבאה הרוח העזה והשפיעה במים להיות
 32 ניצבים כחומה, מה היה על הרוח לפעול במים? – לא היה על
 33 הרוח ליצור דבר חדש, "יש" מ"אין", אלא היה עליה לשנות
 34 "יש" אחד ל"יש" שני, לשנות את טבע המים מלהיות זורמים
 35 ומתנועעים, ל"יש" אחר של טבע, להיות ניצבים כחומה, ובכל
 36 זאת, כיוון שיש בכך משום חידוש במים להיות ניצבים כחומה
 37 – מן ההכרח שאותו כוח שפעל את החידוש, הרוח שעשתה את
 38 המים ניצבים, ייצר את החידוש כל רגע, ומשרק פוסק כוח זה –
 39 מתבטל החידוש, הרי זה מוכיח שגם בחידוש של "יש מיש" מן
 40 ההכרח שעל הכוח המחפש להיות ולפעול תמיד את החידוש.
 41 אלא, על כך שהטבע במים להיות ניגרים במורד, הוא נברא "יש"
 42 מאין – מביא רבנו הזקן ראייה להלן, שאין זה ענין עצמי במים,
 43 שנאמר שאם ישנו נברא (דבר שנברא), שזוהו מים, מן ההכרח
 44 שיזרום במילא במורד, כמו למשל שנאמר שמה שנברא "תופס
 45 מקום" הוא ענין עצמי בנברא, ואין זה צריך להיבראות במיוחד
 46 "יש מאין", אלא עם בריאת הנברא הוא במילא באופן שהוא

1 העולם, - "דבר ה'" שבעשרה מאמרות הבורא את הנברא,
 2 עומד תמיד בנברא, שמעשרה המאמרות באים צירופי אותיות
 3 הדיבור המרכיבות את "דבר ה'" הבורא כל נברא, כפי שהוא
 4 אומר ב"שער היחוד והאמונה" בפרק א', שגם הנבראים שאינם
 5 נזכרים בעשרה המאמרות
 6 נמשך להם חיות מעשרה
 7 המאמרות על-ידי צירופי
 8 האותיות השונים ועל-ידי
 9 חילופים ותמורות של
 10 האותיות (שאות אחת
 11 מחליפה אות שניה וכו').
 12 ואפילו ארץ הלזו
 13 הנשמית ובחנינת דומם שפכה - שעפר²⁰ יש בו הרי גם כוח
 14 הצומח להצמיח צמחים, וצמיחה היא הרי ענין שנראה בו חיות
 15 לצמוח מקטן לגדול, ואילו הדומם שבעפר, שלא נראה בו שום

אגרת הקדש

נברא העולם ואפילו ארץ הלזו הגשמית ובחי' דומם
 שבה חיותו וקיומו הוא דבר ה' מי' מאמרות המלוכש
 בהן ומקיימן להיות דומם ויש מאין ולא יחזרו לאין
 ואפס ממש כשהיו וז"ש האריו"ל שגם בדומם כאבנים
 ועפר ומים יש בהם בחי' נפש וחיות רוחניית.

ולא לשוב להיות "אין" כפי שהאבן או העפר או המים היו לפני
 שנתהוו. להלן מסביר רבנו הזקן, ש"דבר ה'" המהווה כל
 הנבראים - הוא ה"שכינה":

יום שבת קודש כ"ז תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלט, והנה נודע ל"ח... עד עמ' 278, לארץ.

31 וְהָנָה, נִדְרַע לְיִדְעֵי חָן, - לידועי חכמה נסתרה (תורת
 32 הקבלה), כִּי "דְּבַר ה'" - המהווה ומחיה את הנבראים, בחינת
 33 זו באלקות נקרא בְּשֵׁם "שְׂכִינָה" בְּלִשׁוֹן רַו"ל, - בש"ס
 34 ומדרשים וכדומה, וְ - היא נקראת "אִמָּא תַתְּאָה" - ה"אמא
 35 התחתונה", ו"מְטְרוֹנִיתָא"
 36 - מלכה, בְּלִשׁוֹן תְּהֵרָה,
 37 וּבִפְרָט - בוהר, בְּרִישׁ -
 38 בתחילת פְּרִישַׁת וְאֵרָא, -
 39 דף כב, ב. - שם מובא
 40 משל על הבחינה בה
 41 הקדוש-ברוך-הוא מדבר,
 42 מבט מלך, "מטרוניתא",
 43 לְפִי שְׁ - "דבר ה'", שוֹבֵן
 44 וּמְתַלְבֵּשׁ בְּנִבְרָאִים
 45 לְתַחֲיוֹתָם, - ולכן הוא
 46 נקרא "שכינה", מלשון
 47 "שוכן", ו"אימא תתאה".
 48 ו"מטרוניתא", המתייחסים
 49 לבחינה שהיא "אמא"
 50 ו"מלכה" המחיה את
 51 ילדיה ואת החוסים

אגרת הקדש

והנה נודע ל"ח כי דבר ה' נק' בשם שכינה בלשון רז"ל
 ואימא תתאה ומטרוניתא בלשון הזוהר ובפרט בר"פ
 וארא לפי ששוכן ומתלבש בנבראים להחיותם ובלשון
 המקובלים נק' בשם מלכות ע"ש דבר מלך שלטון
 כי המלך מנהיג מלכותו כדיבורו ועוד טעמים אחרים
 ידועים ל"ח ומודעת זאת כי יש בחי' ומדריגת מל'
 דאצילות ובחי' מל' דבריאה וכו'. ופי' מל' דאצילות
 הוא דבר ה' המח' ומהוה נשמות הגדולות שהן
 מבחי' אצילות כמו נשמת אדה"ר שנא' בו ויפח באפיו
 וכו' וכמו נשמות האבות והנביאים וכיוצא בהן (שהיו
 מרכבה לה' ממש ובטלים ממש במציאות אליו
 כמארז"ל שכינה מדברת מתוך גרונו של משה וכן
 כל הנביאים ובעלי רוח"ק היה קול ודבור העליון

בְּמֵאמַר רַו"ל²⁵: שְׂכִינָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. -
 כלומר, ביטולו של משה היה גדול כל כך, שנבואתו אינה
 נחשבת כאילו הוא המדבר מה שהקדוש-ברוך-הוא מצווה עליו
 לדבר, אלא שמלכתחילה מדבר הקדוש-ברוך-הוא עצמו
 באמצעות גרונו של משה, וְכֵן כָּל הַנְּבִיאִים וְבַעֲלֵי רוּחַ

52 בקרבה, וּבְלִשׁוֹן הַמְּקַבְּלִים נִקְרָא בְּשֵׁם "מְלָכוּת", עַל שֵׁם
 53 "מְדַבֵּר מֶלֶךְ שְׁלֵטוֹן"²², כִּי הַמֶּלֶךְ מְנַהֵג מְלָכוּתוֹ בְּדַבְרוֹ,
 54 וְעוֹד מְעַמֵּים אַחֲרָיִם יְדוּעִים לְיִדְעֵי חָן. - חכמה נסתרה
 55 (תורת הקבלה). וּמוֹדַעַת זֹאת, - וידוע הדבר, כִּי - בבחינת
 56 "מלכות", דבר ה', ישנן דרגות רבות. שכן, יֵשׁ בְּחִינַת וּמְדַבֶּרֶת

20. הערת כ"ק רבינו: "כנראה מפרש "ארץ" דכאן - עפר (כמו בתדשא הארץ). לי נראה הפי' כאן - בניגוד (דברך ה' נצב ב)שמים שקדמו, ול"עולמות עליונים ותחתונים" (שהיוח"א פ"א עיי"ש). וא"צ לחילוק דכח הצומח כו'. והרי מפרש תומ"י "בדומם כאבנים ועפר כו'". 21. ע"ח שער ל"ט פרק ג. וראה ג"כ שם שער נ'. 22. קהלת ח, ד. 23. בראשית ב, ז. 24. ב"ר רפמ"ו. ובכ"מ. 25. ראה זח"ג

1	הַקִּדְּשׁ, הִנֵּה קוֹל וְדְבוּר הָעֲלִיּוֹן מִתְלַבֵּשׁ בְּקוֹלָם וְדְבוּרָם	ה'עשיה", הוא "דבר ה'" המְחִיָּה וּמְהוּה אֶת עוֹלָם הוּא
2	מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָאֲר"י (ו'ל). ו"מְלָכוֹת דְּבְרִיאָה",	בְּכֻלּוֹ, עַד יְסוֹד הָעֵפֶר, וְ - כֵּן הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתְחַת
3	הוא "דבר ה'" המְחִיָּה וּמְהוּה הַנְּשָׁמוֹת וְהַמְּלָאכִים	לְאָרְצָן ²⁶ - בהתאם לאמור, שהתהוות כל הנבראים אשר על
4	שְׁבַע עוֹלָם הַבְּרִיאָה,	פני האדמה היא מבחינת
5	שְׁאֵין מַעֲלָתָם -	ה"שכינה", מההתגלות
6	ומדריגתם, כְּמַעֲלָת - 1	של הקדוש-ברוך-הוא,
7	ומדריגת הַאֲצִילוֹת וְכו'. 2	דרושה הסברה נוספת,
8	- ש"מלכות" של עולם 3	כיצד נבראים אותם
9	ה"יצירה" היא ה"דבר ה'" 4	ענינים בעולם שהם
10	המהווה ומחיה את 5	מ"קליפות" שכ"נגד"
11	הנוצרים של עולם	האור האלקי - ורבנו
12	ה"יצירה", ו"מְלָכוֹת דְּעֵשְׂיָה", - בחינת ה"מלכות" של עולם	הזקן מסביר:

רלד, א. ועוד. 26. לשון הכתוב - יתרו כ, ד. 27. ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ג.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה תשרי, תשט"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

נעם לי לקבל פ"ש שלו ע"י הרה"ח אי"א נו"י עוסק בצ"צ מו"ה משה אל"י שי' גערליצקי וכן הפ"י שמסר, שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע.

ומה שכותב אשר רובץ תחת משאו, הנה לא יפלא הדבר וכמ"ש אשר ברא אלקים לעשות, לתקן, ונאמר וייצר ה"א בשני יודי"ן ביצ"ט וביצה"ר, ולכן כי תראה חמור - כאשר תסתכל בעיון טוב בהחומר שלך שהוא הגוף, תראה - שונאך - שהוא שונא את הנשמה המתגעגעת לאלקות ורוחניות, ועוד תראה שהוא - רובץ תחת משאו - שנתן הקב"ה להגוף שיזדכך ע"י תורה ומצוות והגוף מתעצל בקיומם, ואולי יעלה בלבבך - וחדלת מעזוב לו - שיוכל לקיים שליחותו, כי אם תתחיל בסיגופים לשבור את החמריות, הנה לא בזו הדרך ישכון אור התורה, כי אם - עזוב תעזוב עמו - לברר את הגוף ולזככו ולא לשברו בסיגופים (אחת מתורות הבעש"ט, הועתק בהיום יום).

ומזה מובן ופשוט שאין ח"ו ליפול ברוחו מזה, כיון שסיבת הדבר אשר השי"ת תכלית הטוב אינו רוצה שיקבל איש הישראלי המצטרך לו בגשמיות או ברוחניות בתור נהמא דכיסופא, ולכן נסדר בהבריאה כמ"ש ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב וכו', כי תיכף ומיד מוסיפים ובחרת בחיים, ומבואר בחסידות שבקשה מהקב"ה הוא ג"כ נתינת כח ותוספת כח למילוי הבקשה, ובדאי ידוע לו וכדאי שיתבונן בזה עוד הפעם בהאמור בתניא בכמה מקומות ובפרט בפרק כ"ז ושני מיני נחת רוח לפניו למעלה והשנית, וראה שם פרק ל"ד ואילך, שהתבוננות בכל האמור שם מביאה שתהי' עבודתו כל ימיו בשמחה רבה וכו'.

מוסג"פ העתק מכתבי כללי לר"ה, ונוסף על ברכתי במכתבי לר"ה, הנה אכפול אותם זה לאריכות ימים ושנים טובות להצליח בהחזקת והפצת היהדות בסביבתו ומתוך בריאות והרחבת דעת אמיתית.

בברכה.

יום ראשון

יום רביעי

כא תשרי, הושענא רבה

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קדר"קה.

תניא: ע"כ אהוביי . . . בפירש"י ז"ל שם.

בתקון ליל הושענא רבה גם פרשה "בְּרַכָּה" אומרים רק פעם אחת מקרא - היו יחידים שאדוני אבי מורי ורבי [הרשב"ב] צום לאמרה בהושענא רבה עם פרוש רש"י, ואינה הוראה לרבים. ובערב שמחת תורה אומרים אותה שנים מקרא ואחד תרגום.

קדם הלל מסיירים שתי הכריכות שעל הלולב, וגשאים רק הג' המאגדים ג' המינים יחד. ערוב תבשילין. בהושענא רבה טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל לא בשמיני עצרת ושמחת תורה.

יום שני

יום חמישי כב תשרי, שמיני עצרת [בארץ ישראל - שמע"צ ושמח"ת] ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קור"קו.

תניא: ובשבת קדש . . . יהי רצון.

מקדשים ואוכלים ושזתים בסכה בין בלילה בין ביום. תקפות בליל שמיני עצרת. הפטורה: ויהי בכלות - ולישראל צמו.

אין אומרים ה"יהי רצון" ביציאה מן הסכה.

שמיני עצרת וראש השנה משתנים בכמה עניני כונות ויחודים עליונים, אלא שבראש השנה הם בענין העליה ובשמיני עצרת הם בענין ההמשכה. בראש השנה העבודה בתחנונים בהכנעה ובמרירות עצומה, ובשמיני עצרת היא בקו השמחה.

יום שלישי

יום ששי כג תשרי, שמחת תורה [בחול"ל. בא"י - אסרו חג] ה'תש"ד

אין קוראים בתורה בלילה. נושאים כפים בשחרית. אין נוהגים לפרוש טלית על ראשי העולים לחתן תורה או לחתן בראשית. גם העולה לתורה אומר חזק חזק ונתחזק.

שיעורים. חומש: ברכה, ששי ושביעי עם פירש"י.

תהלים: קח"קיב.

תניא: כד. אהוביי . . . קלח לעין כל.

בשמחת תורה תק"מ אמר רבנו הזקן: "עץ חיים היא למחזיקים בה" - אלו בעלי השגה הלומדים תורה. ו'תומכיה מאשר' - אלו בעלי עבודה העוסקים בתורה. "מאשר" - כדאיתא בזוהר (חלק ג' נג. ב), אל תקרי 'מאשר' אלא 'מראשו', דעל-ידי עבודתם ממשיכים מראשו, הינו מפנימיות האין-סוף ברוך-הוא, וכמעלת הרגל המקים את הראש דוקא.

יום רביעי

שבת

כד תשרי, אסרו חג [בחול"ל]

ה'תש"ד

מברכים ראש חדש מרחשון. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התועדות. הפטורה: כזה אמר - ויאדיר.

שיעורים. חומש: בראשית, כל הסדרה עם פירש"י.

תהלים: קיג-קית.

תניא: וע"כ קבעו . . . בלבותם.

ההתועדות - פארבריינגען - ברבים בכלל, ובשבת או במוצאי שבת בפרט, היא אחת היסודות בדרך החסידים והחסידות, ופתח ומבוא למצוה היסודית דאהבת ישראל.

רָבָא דְרָבָא [ברוב המקרים], הנה בכל התועדות הרי ראשי המדברים תובעים מאת המסבים שיטיבו הנהגותיהם ודרכיהם, שיקבעו עתים ללמד דא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] ושישמרו הקביעות, ואשר הלמוד יהיה על-מנת ללמד ולקיים. – והנה פללות ענין ואפן התוכחה מבאר היטב בדבור-המתחיל "ואם רוח המושל" (קנטרס למ"ד), אשר ראוי לכל אחד ואחד מאנ"ש ללמדו היטב אדעתא דנפשיה [=עם עצמו] – אמנם הוכחה זו בעת ההתועדות היא רק על דברים וענינים שאין בהם משום הלבנת פנים ולא כלום, כמו שהיה מאז ומקדם, אשר איש את רעהו הוכיחו באהבה ובחבה גדולה.

יום חמישי

יום ראשון

כה תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי...מצותך מאד.
תניא: כה. להבין...לדבר מאומה.

עֲשֶׂרָה נְגוּנִים – מֵהֶם תְּנוּעוֹת בְּלֶבֶד – מֵיחֲסִים לְרַבְּנוּ הַזֶּקֶן שֶׁהוּא בְּעֶצְמוֹ חֶבְרָם.
הַמֵּיחֲסִים לְרַבְּנוּ הָאֲמֻצָּעִי, הֵינּוּ שֶׁנִּתְחַבְּרוּ בְּזִמְנֵנוּ וְהֵיוּ מְנַגְּנִים אוֹתָם לְפָנָיו, אֲבָל לֹא שֶׁהוּא מְחַבְּרָם. וְהֵיטָה אֲצִלוֹ קְבוּצַת אַבְרָכִים מְנַגְּנִים – וִידוּעָה בְּשֵׁם "דְּעָם מֵיטְעֵלְעֵן רַבִּי'ס קֶאפְעֵלְעֵ" [= "מקהלתו של הרבי האמצי"'] – וְנַחֲלָקָה לְשֵׁתֵי פְּלָגוֹת: בְּעֵלֵי שִׁיר – בְּפָה, וּבְעֵלֵי זְמֶרָה – בְּכֵלִים שׁוֹנִים.

יום שישי

יום שני

כו תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, שני עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה...לא שכחתי.
תניא: וזהו כי...קלט רוחניית.

הָעֲנִיָּן עַל פְּסוּק "לְעוֹלָם ה' דְּבָרְךָ נֹצֵב בְּשָׁמַיִם", מֵבִיא רַבְּנוּ הַזֶּקֶן (שֶׁעַר הַיְחוּד וְהָאֲמוּנָה פֶּרֶק א, אֲגַרַת הַקִּדְשׁ כ"ה) בְּשֵׁם הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב, הַגֵּם שֵׁישׁ עֲנִיָּן זֶה בְּמִדְרַשׁ תְּהִלִּים, וְכִמוֹ שֶׁנִּתְחַבְּרָא גַם בְּ"לְקוּטֵי תוֹרָה" בְּדַבּוּר-הַמִּתְחִיל "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר", וְכִנּוּנָה מִיַּחַדַּת בְּזֶה, כִּי בַיּוֹם שֵׁנִי הֵיטָה הַמְּאָמֵר "יְהִי רְקִיעַ" – שֶׁהוּא הַנּוֹצֵב בְּשָׁמַיִם – וְזֶה יְהִי לְזִכְרוֹן עוֹלָם, כִּי בַיּוֹם שֵׁנִי ח"י אֱלוֹל נוֹלַד הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב.

שבת קודש

יום שלישי

כז תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: והנה נודע . . . 278 לארץ.

הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת מְקִיפּוֹת אֶת חַיֵּי הָאָדָם מֵיוֹם גִּיחוּ מִבְּטָן אִמּוֹ עַד יַעַת פְּקָדָתוֹ, וּמְעַמִּידוֹת אוֹתוֹ בְּקֶרֶן אוֹרָה בְּשִׁכְלֵי בְרִיא וּבְקֶנֶן מְדוֹת נְעֻלוֹת וְהִנְהִיגוֹת יִשְׁרוֹת לֹא רַק בֵּין אָדָם לְמָקוֹם אֲלָא גַם בֵּין אָדָם לְחֶבְרוּ, כִּי הַמִּתְנַהֵג עַל פִּי הַתּוֹרָה וְהוֹרְאוֹת חַז"ל הוּא חַי חַיִּים מְאֻשְׁרִים בְּגִשְׁם וּבְרוּחַ.

המפקיד בהמה אצל חבירו ונגנבה יום ראשון כ"א תשרי ה'תשע"ו

וכתב הש"ך (ח"מ סי' רצה סק"א) שגם לדעת הרמב"ם מוכר המפקיד את גוף הבהמה לשומר, ואם ירצה השומר תחזור אליו. ואף שכתב "חזרה הבהמה עצמה, חוזרת לבעליה", זהו כאשר השומר לא שילם עדיין (אף שאמר 'הריני משלם' כי אינו רוצה להשיבע) וכעת אינו מעוניין לקבל את הבהמה אלא לחזור בו מהתשלום, ולכן כשכתב את הדין שהשבח הבא מגופה שייך לבעלים, הוסיף אגב כך ש"חוזרת לבעליה, היא נכי השומר אינו מעוניין בה" וגזוטיה וולדוטיה".

אך כמה אחרונים (כסף משנה, קצות החשן סי' רצה סק"ד ועוד), פירשו את דברי הרמב"ם כפשוטם, שגוף הבהמה חוזרת לבעלים ולא לשומר, ומה שנאמר בגמרא "נעשה כאומר לו לכשתגנב ותרצה ותשלמני, הרי פרתי קנויה לך מעכשיו", אין הכוונה לגוף הבהמה אלא לשבח הבא מאליו (כפל, ארבעה וחמשה), כי אם אין השומר קונה שבח הבא מגופה (גיזוטיה וולדוטיה) כל שכן שאינו קונה את גוף הבהמה (אור שמח).

הלכות שאלה ופקדון פרק ח, הלכה א: המפקיד אצל חברו בהמה או בליים, ונגנבו או אבדו, אמר: הריני משלם... ונמצא הנגב – משלם תשלומי כפל... למי משלם? למי שהיה הפקדון אצלו... חזרה הבהמה עצמה – חוזרת לבעליה היא ונזוטיה וולדוטיה; שאין זה השומר קונה שבח הבא מגופה, אלא שבח הבא מאליו.

את דין המשנה, "המפקיד אצל חבירו בהמה או כלים ונגנבו או שאבדו" ואמר השומר 'הריני משלם', שאם נמצא הגנב - תשלומי הכפל וארבעה וחמשה הם לשומר (בבא מציעא לג, ב), מבאר רבא שזהו מפני שנעשה כאילו אמר המפקיד לשומר בשעה שמסר לו את הבהמה "לכשתגנב הפרה ותרצה ותשלמני, הפרה קנויה לך מעכשיו". ומבארים התוספות (שם ד"ה כגון) שהמפקיד, בעל הפרה, מוכר לשומר את גוף הפרה (אם תיגנב) בקנין גמור, ורק את השבח הבא מגופה (גיזוטיה וולדוטיה) לא מוכר. ולפי זה, אם תימצא הפרה או יחזרנה הגנב, תחזור לשומר ולא לבעלים.

הלוואה ללא עדים יום שני כ"ב תשרי ה'תשע"ו

תיעשה בפני עדים הוא יאלץ לשלם על פי עדותם, ואין לחשוש שיטען 'פרעתי' אם אינו סבור שפרע כי אינו חשוד לשקר (לחם משנה. תומים סי' ע סק"א).

ולפי זה יתבאר דברי הרמב"ם: 'אסור לאדם להלוות מעותיו בלא עדים, ואפילו לתלמיד חכם'. ולכאורה, מדוע היינו סבורים לחלק בין תלמיד חכם לאדם אחר? משום שכאשר אדם נתבע ואינו זוכר אם הוא חייב או לא, הרי אף שאין מחייבים אותו לשלם בדיני אדם, ירא שמים צריך לשלם כדי לצאת מן הספק ולכן היינו סבורים שבתלמיד חכם אין לחשוש שיכוא לידי מכשול כי אף אם לא יזכור שלוה מן הסתם ישלם כדי לצאת ידי שמים, ועל כך מחדש הרמב"ם שאף בתלמיד חכם יש לחשוש שמא ישכח ויהא בטוח שלא לוהה ולא ישלם אף כדי לצאת ידי שמים (תומים שם).

הלכות מלוה ולוה פרק ב, הלכה ז: אסור לאדם לתלוות מעותיו בלא עדים, ואפילו לתלמיד חכם... וכל המלוה בלא עדים – עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול.

המלווה ללא עדים עובר על 'לפני עיור לא תיתן מכשול', משום שבכך הוא נותן אפשרות ללווה לכפור בחוב ולעבור על אסור. ולכאורה קשה: הרי אם ירצה הלווה להתחמק מתשלום החוב יוכל לעשות זאת אפילו כשהלווה נעשתה בעדים שהרי יוכל לטעון שכבר פרע את החוב, ומה ההבדל אם מלווה בפני עדים או לא? והביאור:

אין סיבה לחשוד בלווה שיכפור בחוב במזיד אלא החשש הוא שמא ישכח מההלוואה ולכן יכפור בה או שיאמר 'איני יודע' ויפטר מלשלם, אך כאשר ההלוואה

פריעת חוב במטבע שנפסל יום שלישי כ"ג תשרי ה'תשע"ו

וכתבו התוספות (שם ד"ה המלוה) שהלווה צריך לפרוע את חובו במטבע היוצא בזמן הפרעון רק כאשר ההלוואה היתה על תנאי שפרעון ההלוואה יהיה ב'מטבע' ('המלוה את חבירו על המטבע'), אבל בסתם יכול הלווה לפרוע את חובו במטבע שקיבל אף על פי שנפסל.

אך לדעת הרמב"ם גם אם לא התנו במפורש שהפרעון יהיה במטבע היוצא, אינו יכול לפרוע במטבע שנפסל (מגיד משנה. מחנה אפרים הל' רבית סי' כו).

וה'מחנה אפרים' (שם) הביא סיוע לשיטת הרמב"ם מדברי הגמרא (בבא מציעא מה, ב): "הזהב קונה (במשיכתו) את הכסף", כי הזהב הוא הסחורה

הלכות מלוה ולוה פרק ד, הלכה יב: המלוה את חברו על המטבע, ונפסל: אם יכול להוציא במדינה אחרת, ויש לו דרך לאותה מדינה – נותן לו מטבע שהלווה, ואומר לו: לך והוציא במקום פלוני; ואם אין לו דרך לישם – נותן לו מטבע היוצא פאותה שעה.

זו היא דעת שמואל (בבא קמא צו, ב) שהלווה יכול לפרוע במטבע שנפסל (שהיה בשימוש בשעת ההלוואה) רק אם הוא בשימוש במדינה אחרת והמלוה יכול להגיע לשם, אך אם אינו בשימוש במקום אחר או שהוא בשימוש במקום אחר אך אינו יכול להגיע, עליו לשלם ב"מטבע היוצא באותה שעה".

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קלג

הלואה בסתם חייבת להיפרע במטבע היוצא בשוק. וה'פני יהושע' (ב"ק שם ד"ה המלוה) פירש בדעת הרמב"ם שאדרבה בהלוואה בסתם וודאי צריך לפרוע במטבע היוצא ולא במטבע שנפסל. ויתירה מזו, אף אינו יכול לומר למלוה 'לך והוציאו במקום פלוני' כי 'עבר לוה לאיש מלווה' (משלי כב, ט). ואם ההלוואה היתה 'על המטבע', היינו שהתנו שהתשלום יהיה במטבע מסוים, הרי אם המלוה יכול להוציאו במקום אחר אפשר לפרוע במטבע שנפסל כי זה המטבע שהתנו עליו.

(פירא), ובמסירתו ללוקה חל הקנין מיד וחייב לשלם את הכסף, ואילו "הכסף (שמקבל המוכר) אינו קונה את הזהב", כיון שהכסף הוא התשלום (טבעא) שמקבל המוכר וללא משיכת הזהב (פירא) לא חל הקנין.

ואם נאמר (כשיטת התוספות) שאם לא התנו שהפרעון יהא במטבע היוצא אפשר לפרוע במטבע שנפסל הרי גם אם התנה שהתשלום יהא במטבע היוצא, מה יועיל התנאי, הרי לא היתה משיכה ואין התחייבות על כך? אלא וודאי גם

יום רביעי כ"ד תשרי ה'תשע"ו

עסקה שנעשתה באיסור

מאידיך, הרמ"א (יו"ד סי' רל, א) הביא את דברי הרמב"ם: 'כל מי שנשבע שלא לעשות איזה דבר, כגון שנשבע שלא למכור חפץ פלוני, ועבר ומכרו – אין במכירתו כלום'. ולכאורה הדברים סותרים!

והביאור:

בהלכה זו המכירה יכולה להיעשות בהיתר שהרי אין איסור בעצם המכירה אלא שנעשתה באיסור, בתשלום בדמי ריבית, ולכן אין המקח מתבטל, אך כשנשבע או נדר שלא למכור אין אפשרות לבצע את המקח בהיתר וקיום המכירה יתכן רק בעבירה על איסור, ועל כך אומרים 'כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד' – אי עביד לא מהני' (ס"ע ח"מ רח, סק"ג).

ולפי זה גם מכירה שנעשתה בשבת אינה בטלה, כי היתה יכולה להיעשות בהיתר (ביום חול), וכיון שאין האיסור בעצם המקח אינו בטל (ש"ך שם סק"ב).

הלכות מלוה ולוה פרק ה, הלכה טו: מי שהיה נושא פתחו ארבעה דינרים של רבית, ונתן לו בהן חפץ ששוה חמשה, פשוטיאין ממנו – מוציאין ממנו חמשה, הואיל ונתורת רבית בא לידו.

המוכר חפץ בשבת – האם המכירה חלה?

בהלכה זו מבואר שהמלוה לחברו בריבית והלווה פרע את דמי הריבית באמצעות חפץ, חייב המלוה להחזיר את דמי הריבית, אך לא את החפץ עצמו וזאת משום שלמעשה המלוה רכש את החפץ מהלווה, אלא שהתשלום נעשה בדמי הריבית ואם כן המכירה חלה והוא זכה בחפץ, אלא שהתשלום בדמי הריבית אינו תופס עליו להחזירם ללוה ולשלם בדמים אחרים.

ומכאן שהמקח שנעשה באיסור אינו בטל וכן נפסק בשלחן ערוך (ח"מ סי' רח, א): "מקח שנעשה באיסור... ונתקיים בקנין או באחד מדרכי ההקנאות, המקח קיים".

יום חמישי כ"ה תשרי ה'תשע"ו

ממותי משתעבדים נכסי הלווה?

(סי' א) שהכותב שטר לחברו ותאריך כתיבת השטר הוא לפני נתינת ההלוואה, נכסי הלוה משועבדים למלוה מתאריך הכתיבה אף שההלוואה עדיין לא ניתנה, ויכול לגבות מהלקוחות שקנו לאחר תאריך זה כי הקול והפרסום הם מזמן כתיבת השטר.

ותמה עליו המ'שנה למלך: שעבוד נכסי הלווה יכול לחול רק מביצוע ההלוואה ולא קודם לכן, וכתיבת השטר אין בה היכולת להחיל שעבוד (אלא אם כן נעשה קנין)! וה'תומים' (סי' ס"א סק"ד) כתב ליישב את הרא"ש וביאר שאם הדבר מוסכם על שניהם, יכול השעבוד לחול מזמן עשיית השטר, ואין לו דין 'שטר מוקדם' והביא מדברי רש"י (כתובות יט, ב ד"ה עדים) שהלווה יכול לכתוב בשטר שהוא משעבד את נכסיו למלוה מעכשיו גם אם ילווה לאחר זמן, ויכול לתפוס נכסים אלו מן הלקוחות כדין ואין זה שטר מוקדם.

הלכות מלוה ולוה פרק יא, הלכה ד: מלוה על פה... אינו גובה אותה מן הלקוחות. לפי שאין לה קול, לפיכך לא ימרה פה. אבל מלוה ששעבד – קול יש לה, והלוקח הפסיד על עצמו שלא שאל עד שידע שנכסיו של זה משעבדין במלוה שעליו; שכל נכסיו תחת שעבוד המלוה מן התורה.

מדין תורה נכסי הלוה משועבדים לחוב בין מלוה בשטר ובין במלוה על פה. ולכן גם אם הלוה ימכור את נכסיו ויכול המלוה לגבותם מן הלקוחות אלא שבמלוה על פה תיקנו חכמים שאינו גובה מהלקוחות כי חששו להפסד הלקוחות, שבניגוד למלוה בשטר שחתומים בו עדים ויש לו קול והלקוחות היו יכולים לברר האם הנכסים משועבדים, מלוה על פה אין לו פרסום והקונה לא ידע שהנכסים משועבדים (בבא בתרא קע"ה, ב).

וה'משנה למלך' הביא את דברי הרא"ש (תשובות כלל סו

יום שישי כ"ו תשרי ה'תשע"ו

זמן הפירעון בהלוואה סתמית

מניחים שכוונתם לזמן ממוצע ומקובל, וחז"ל שיערו שהוא שלושים יום.

אך בהמשך ההלכה כתב הרמב"ם שאם התנה המלווה בשעת ההלוואה שיוכל לתבוע קודם שלושים יום תנאו

הלכות מלוה ולוה פרק יג, הלכה ה: קתם מלוה שלשים יום.

בטעם הדין היה נראה לומר לכאורה כי כאשר המלווה והלווה לא סיכמו ביניהם במפורש את זמן הפירעון או

מועיל כי בענייני ממון יכול אדם להתנות כנגד דין תורה. ובכך מובנים גם דברי הרמב"ם להלן (פכ"ב ה"ב), שאין המלווה יכול להיפרע מערב עד אחר שלושים יום מיום שנתחייב בבית דין לשלם, כשם שאינו יכול לגבות מהלווה עצמו בתוך שלושים יום מהלוואה. ואם אינו יכול לגבות מהלווה כי זמן הפירעון נקבע לאחר שלושים יום מדוע לא יוכל לגבות מהערב מאחר שכבר עברו שלושים יום מההלוואה? אלא מוכח שאין המלווה יכול לגבות תוך שלושים יום לא משום שזמן הפירעון עדיין לא הגיע אלא שהתורה אסרה לגבות בתוך שלושים יום אף אם זמן החיוב חל מיד, והוא הדין לגבי הערב.

(חידושי הגר"י)

מועיל, ואם סתם הלוואה היא לשלושים יום משום שלכך היתה דעת המלווה, ברור שאין זה שייך כאשר אומר בפירוש שרוצה להלוות לזמן קצר יותר, ואין צריך להגיע לדין 'תנאי'.

ואם כן טעם הדין אינו משום שכך היתה דעת המלווה אלא דין תורה שאסור למלווה לתבוע את חובו קודם שלושים יום, בדומה לדין שמיטת כספים שהתורה אוסרת לגבות חוב שעברה עליו השביעית. ומאחר והדין אינו מבוסס על דעת המלווה, ניתן היה לומר שאף אם יתנה בפירוש שרוצה לגבות קודם שלושים יום לא יועיל התנאי, ועל כך מחדש הרמב"ם שהתנאי

שלום חוב שאבד קודם שהגיע ליד המלווה שבת קודש כ"ז תשרי ה'תשע"ו

הלכות מלווה ולוה פרק טז, הלכה א: החוב בְּאֲחֵרִיּוֹת הַלּוֹהַ עַד שִׁנְפָּרְעֵנוּ לִיד הַמְלוֹוָה... אָמַר לוֹ הַמְלוֹוָה: זֶרֶק לִי חוּבִי וְהַפְטָר, וְזֶרֶק, וְאָבַד אוֹ נִשְׂרַף קֶדֶם שִׁנְיַע לִיד הַמְלוֹוָה – פְּטוּר.
 לדעת הרשב"א (גיטין עה, ב), כשהמלווה אומר ללוה "זרוק לי חובי והפטור (מן החוב)", כוונתו "זרוק לי תשלום חובי לרשותי" כדי שיוכל לשומרו. ולכן, אם הלווה זרק את הכסף למלווה ונאבד לפני שהגיע לידו – אם הכסף נפל קרוב למלווה (בתוך רשותו) נפטר הלווה מן החוב, כי כשהכסף נפל ברשותו זכה המלווה בכסף, אך אם הכסף נפל קרוב ללווה, מחוץ לרשות המלווה, חייב הלווה לחזור ולשלם כי המלווה עדיין לא זכה בכסף.
 וכתב ה'מגיד משנה', כי יתכן שגם לדעת הרמב"ם אמירת המלווה "זרוק לי חובי והפטור" משמעותה "זרוק לרשותי", ובהמשך דבריו "וזרוק ואבד או נשרף קודם שיגיע ליד המלווה – פטור", כוונתו שהכסף הגיע לרשות המלווה וזכה בו, אבל אם הלווה זרק את הכסף ונפל רחוק מרשות

המלווה ("קרוב ללווה") לא זכה בו המלווה, ואם אבד או נשרף, חייב הלווה לחזור ולשלם.
 אך שיטת התוספות (גיטין שם ד"ה אי הכי) היא, שרק אם המלווה יאמר במפורש "זרוק לי חובי לתוך רשותי" והלווה זרק את הכסף חוץ לרשותו ואבד או נשרף – הלווה חייב לחזור ולשלם שוב. אבל אם המלווה אמר "זרוק לי חובי והפטור" ולא פירש לאן לזרוק – גם אם הלווה זרק מחוץ לרשות המלווה והכסף אבד הלווה פטור כיון שעשה כהוראת המלווה. וכן פסק הטור (ח"מ סי' קכ). וכתבו אחרונים (בי"ח ח"מ שם. דרישה שם ס"ב. ולח"מ כאן) שגם דעת הרמב"ם היא כדעת התוספות (שלא כדברי המגיד משנה), שהרי רק בהמשך ההלכה – לענין אמירת "זרוק לי חובי בתורת גיטין" חילק הרמב"ם וכתב "היו המעות קרובות למלווה – נפטר הלווה", אבל בתחילת ההלכה באמירת "זרוק לי חובי והפטור", שאם זרק הלווה את הכסף ואבד פטור, לא ציין הרמב"ם להיכן זרק ומשמע שגם אם זרק חוץ לרשות המלווה – פטור.

המשך ביאור למסכת נזיר ליום רביעי עמ' ב

7 נזירותו, יצא ידי חובת תגלחת, שהרי הכשיר תגלחת שנעשתה
 8 לאחר הקרבת שלמים שלא לשמן הכשרים רק בתורת נדבה
 9 ואינם עולים לחובתו. מאי טעמא, דאמר קרא (במדבר ו יח) 'וגלח
 10 הנזיר פתח אהל מועד וגו' ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש
 11 אשר תחת זבח השלמים, ולא פתב על שלמים' – שהיה משמע
 12 השלמים שלו, של נזירותו, אבל הלשון 'שלמים' סתם משמע כל
 13 קרבן שלמים ואף של נדבה, שגם הם מתירים גילוחו בדיעבד:

1 מכיון שגילה על קרבן אחד כשר, ויביא את שאר הזבחים שוב,
 2 במקום הפסולים:

גמרא

3 הגמרא מבארת את דעת רבי שמעון: אָמַר רב אַדָּא בַר אַהֲבָה, זֹאת
 4 אֲמַרְתָּ – דַּבְרֵי הַמְשַׁנָּה מוֹכִיחִים שֶׁקָּבַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, נֹזֵר שֶׁגִּילָה עַל
 5 שְׁלָמֵי נְדָבָה – עַל שְׁלָמִים שֶׁהֵבִיא בְּתוֹרַת נְדָבָה וְלֹא לְחֻבַּת
 6

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' כ"א תשרי - ספר משפטים - הל' שאלה ופקדון קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"א כ"ז תשרי תשע"ו

26 שְׁתַּנְּאֵי הִיָּה בִּינֵינוּ, וּבַעַל הַפְּקָדוֹן אָמַר: לֹא הִיָּה
27 שָׁם תְּנַאֲי, אִף עַל פִּי שֶׁהַפְּקִיד אֶצְלוֹ בְּעֵדִים⁹ - מִתּוֹךְ
28 שִׁיכּוֹל לֹמַר: שְׁמֵרְתִי כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין וְנֶאֱנַסְתִּי¹⁰,
29 נֶאֱמַן לֹמַר שֶׁהִיָּה בִּינֵיהֶן תְּנַאֲי¹¹. לְפִיכֶן יִשְׁבַּע¹²
30 שְׁלֹא שָׁלַח יָד בּוֹ, וְשָׂאִינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְשֶׁהִיָּה בִּינֵיהֶן
31 תְּנַאֲי.

(7 שנינו (שם צד.) "מתנה שומר חנים להיות פטור משבועה והשואל להיות פטור מלשלם וכו'". ובגמרא שם ביארו הטעם, שכל תנאי בדבר שבממון, אפילו כשהוא נגד האמור בתורה - קיים. (8) ואם הניח אותן במקום שהתנה ונגנבו - פטור, אף על פי שכספים אין להם שמירה אלא בקרקע (כאמור למעלה פרק ד הלכה ד). (9) והם לא שמעו את התנאי. (10) והיה נאמן בשבועה. (11) כלומר, לפני שהפקיד אצלו בעדים הותנה ביניהם התנאי שלמעלה ואחר כך הפקיד בעדים סתם, ותנאי אינו צריך עדים. ואם טען שאמר לו כך בפני העדים - אינו נאמן שאין אומרים מיגו כשעדים מכחישים דבריו (כסף משנה). (12) נראה, שנשבע שבועת התורה, שהרי גם הטוען נאנסו חייב שבועת התורה (מגיד משנה).

32 ג. שוֹמֵר חֲנָם שֶׁהֵבִיא רְאִיָּה שְׁלֹא פָּשַׁע בָּהּ¹³ - פְּטוֹר
33 מִשְׁבּוּעָה¹⁴, וְאִין אֹמְרִים שְׁמָא שָׁלַח בּוֹ יָד¹⁵ קִדְּם
34 שְׂיֵאבֵד. וּבַעַל הַפְּקָדוֹן שֶׁהֵבִיא רְאִיָּה שֶׁפָּשַׁע הַשּׁוֹמֵר
35 - מְשַׁלֵּם. וְאִם טָעַן וְאָמַר: תְּנַאֲי הִיָּה בִּינֵינוּ¹⁶ - אִינוֹ
36 נֶאֱמַן, שֶׁהָרִי יֵשׁ עֵדִים שֶׁפָּשַׁע¹⁷.

(13) ונגנבה. (14) מכל השבועות. למעלה בפרק ד הלכה א ביאר המגיד משנה, שעיקר השבועה שחייבה התורה הוא שנגנבה ושאר השבועות הן מדין גלגול. ומשום כך, כשאין עליו חיוב שבועה זו - נפטר גם מהשבועות האחרות. אמנם למעלה (שם) כתב רבינו שגם השבועה שלא פשע בה מגלגלים. דעתו כאן שהיא כלולה בשבועה שנגנבה, שפירושה נגנבה שלא בפשיעה. (15) בגמרא שם למד איסי בן יהודה מהכתוב (שמות כב ט"ז): "אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם" - הא (אבל, אם) יש רואה, יביא ראיה ויפטור. (16) שלא אשמור שמירה מעולה כדרך השומרים. (17) ואין לו מיגו לומר: שמרתי כדרך השומרים ונאנסתי. מובן שהמדובר כשיש עדים שקיבל עליו שמירה, שאם לא כן, יכול הוא לטעון אמרתי לך רק: הנה הבית לפניך, הנח במקום שאתה רוצה, ואין עלי דין שומר כלל והיה נשבע היסת ונפטר ולפיכך כשטען אמנם קיבלתי לשמור, אבל רק שמירה מוגבלת - היה נאמן במיגו (ראה ראב"ד וקס"ד משנה).

37 ד. הַפְּקִיד אֶצְלָה חֲבָרוֹ בְּעֵדִים, וּכְאוּ עֵדִים שָׁזָה
38 הַחֶפֶץ¹⁸ בְּפִנְיֵנו הַפְּקִידוֹ אֶצְלוֹ - אִין הַשּׁוֹמֵר יִכּוֹל
39 לְטָעַן וְלֹמַר: חֲזֵרְתִי וּלְקַחְתִּיו מִמְּנוֹ¹⁹ אוֹ נִתְּנוּ לִי
40 בְּמִתְּנָה. לְפִיכֶן, אִם מֵת הַשּׁוֹמֵר - מוֹצִיאִין הַפְּקָדוֹן

יום א' כ"א תשרי ה'תשע"ו הלכות שאלה ופקדון

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) מבאר דין שומרים שרצו לשלם ולא רצו להישבע, ודין מי שאמר הפקדתי אצל אביכם והוא לא ציווה כשמת, ודין טוען קנתי ממך את הפיקדון או החזרתיו לך ודין מפקיד טוען אני הפקדתי אצלך חפץ אחר.

1 א. שוֹמֵר חֲנָם² שְׁאָמַר: הָרִינִי מְשַׁלֵּם וְאִינוֹ נִשְׁבַּע,
2 אִם הַפְּקָדוֹן דְּבָר שְׁפָל מֵינוּ שָׁוָה וּמְצוּי בְּשׁוֹק לְקִנּוֹת
3 פְּמוֹתוֹ, כְּגוֹן פְּרוֹת, אוֹ יְרִיעוֹת שֶׁל צֶמֶר וְשֶׁל פְּשֵׁתָן
4 הַשּׁוֹת בְּכָל עֲנָנָם, אוֹ קוֹרוֹת שְׂאִינָן מְצִירוֹת, וְכָל
5 פְּיוֹצָא בְּהֶן - הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם וְאִינוֹ נִשְׁבַּע. אֲכָל אִם
6 הִיָּה הַפְּקָדוֹן בְּהֵמָה אוֹ בְּגַד מְצִיר אוֹ כְּלֵי מִתְּקָן אוֹ
7 דְּבָר שְׂאִינוֹ מוֹצֵא לְקִנּוֹת פְּמוֹתוֹ בְּשׁוֹק - חוֹשְׁשִׁין
8 שְׁמָא עֵינֵינוּ נִתְּן בּוֹ, וּמְשַׁבְּיעִין אוֹתוֹ בְּתִקְנַת חֲכָמִים
9 שְׁבּוּעָה בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ שְׂאִינוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְאַחַר כֵּן
10 מְשַׁלֵּם. וְהוּא הִדִּין לְשָׂאֵר הַשּׁוֹמְרִין, כְּגוֹן הַשּׁוֹאֵל
11 שְׁאָמַר: מֵתָה אוֹ נִגְנַבְהָ, וְשׁוֹמֵר שְׂכָר וְהַשּׁוֹכֵר
12 שְׁאָמַר: נִגְנַבְהָ אוֹ שְׂאֲבָדְהָ, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן חֲבִיבִין
13 לְשַׁלֵּם - מְשַׁבְּיעִין אוֹתָן שְׁבּוּעָה שְׂאִינָה בְּרִשְׁוֹתָן,
14 וְאַחַר כֵּן מְשַׁלְּמִין דְּמֵי הַבְּהֵמָה אוֹ הַחֶפֶץ; שְׂאִינוֹ
15 חוֹשְׁשִׁין לוֹ שְׁמָא עֵינֵינוּ נִתְּן בָּהּ. וְאִם אָמְרוּ הַבְּעָלִים:
16 יָתֵר עַל זֶה הִיָּה שָׁוָה - כּוֹלָל בְּשְׁבּוּעָתוֹ³ שְׂאִינָה שָׁוָה
17 אֶלָּא כֵּן וְכָךְ. נִמְצָא, כָּל שׁוֹמֵר שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבּוּעַת
18 הַשּׁוֹמְרִין - כּוֹלָל בְּשְׁבּוּעָתוֹ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים⁴: שֶׁשְׁמַר
19 כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין⁵, וְשָׂאֲרֵנוּ כֵּן וְכָךְ וְאִינוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ,
20 וְשְׁלֹא שָׁלַח בּוֹ יָד⁶ קִדְּם שְׂאֲרֵנוּ הַמְּאָרֵעַ הַפּוֹטֵר
21 אוֹתוֹ. וְאִם רָצָה לְשַׁלֵּם - נִשְׁבַּע שְׂאִינוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ,
22 וְכוֹלָל בְּשְׁבּוּעָתוֹ שְׂכָף וְכָף הִיָּה שָׁוָה.

(2) בבבא מציעא לד: אמר רב הונא: "משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו, חיישין (חוששים אנו) שמא עיניו נתן בה", פירוש שמא חמד את הדבר הזה ורוצה לשלם שוויו ולהשאירו בידו. ומדבריו למד רבינו, שאם דבר כזה מצוי לקנות בשוק אין משביעים אותו. (3) זה נקרא "גלגול שבועה", שולוא שבועה אחרת המוטלת עליו לא היה חייב שבועה זו. (4) בבא קמא קז: אמר רב ששת שלוש שבועות משביעין אותו. (5) שלא פשע בשמירתו. (6) לא השתמש בו לצורך עצמו, שאם שלח בו יד, אפילו הוא שומר חנים, דינו כגזלן וחייב גם באונסים.

23 ב. יֵשׁ לְשׁוֹמֵר לְהִתְנוּת⁷ שְׂאִינוֹ שׁוֹמֵר כְּדֶרֶךְ
24 הַשּׁוֹמְרִין, אֶלָּא מְעוֹת אֵלוֹ שֶׁהַפְּקִיד אֶצְלֵי - פְּזוּיֹת
25 בִּיתִי אֲנִי מְנִיחַ אוֹתָן⁸, וְכִיּוֹצֵא בָּזָה. טָעַן הַשּׁוֹמֵר,

23 שְׁלֹם הָיָה, וְאַתָּה שִׁבְרָתוֹ; אוּ חֲדָשׁ הָיָה, וְנִשְׁתַּמְשַׁתָּ
 24 בוֹ; מֵאָה סָאִין הַפְּקֻדָּתִי אֶצְלָךָ, וְאֵין אֵלֹו אֵלָא
 25 חֲמֻשִׁים; וּבַעַל הַבַּיִת אוֹמֵר: זֶהוּ שֶׁהַפְּקֻדָּתַי בְּעֶצְמָךָ,
 26 וַיִּמָּה שְׁנֵתָתָּ אֶתָּה נוֹטֵל - הֲרֵי הַשּׁוֹמֵר נִשְׁבַּע הַסֵּת³³,
 27 כְּשֶׁאָר כָּל הַנִּשְׁבָּעִין. שְׂאִין כָּל שׁוֹמֵר נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת
 28 הַשּׁוֹמְרִין הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה, אֵלָא בְּזִמְנֵי שְׁמוּדָה
 29 בְּעֶצְמוֹ עַל פְּקֻדוֹן כְּמוֹ שֶׁהַמְּפַקֵּד אוֹמֵר, וְטוֹעֵן
 30 שְׁנֹגְגַב אוּ מַת אוּ נִשְׁבַּח. כָּלָלוּ שֶׁל דָּבָר: טוֹעֵן לְפִטוֹר
 31 עֲצָמוֹ מִן הַתְּשׁוּבָה - [נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת שׁוֹמְרִין].
 32 אֲבָל אִם אָמַר: זֶהוּ שֶׁהַשְּׂאֵלְתָנִי אוּ שֶׁהַשְּׁכַרְתָּ לִּי אוּ
 33 שְׁנִטְלִיתִי שְׂכָר עַל שְׁמִירְתִּי, וְהַבְּעָלִים אוֹמְרִים: אֵינּוּ
 34 זֶה אֵלָא אַחַר, אוּ נִשְׁתַּנָּה מִמְּמוֹת שְׁהִיָּה - הַשּׁוֹכֵר
 35 נִשְׁבַּע הַסֵּת, אוּ שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה אִם הוֹדָה בְּמִקְצַת³⁴.
 36 כִּיצַד? מֵאָה סָאִה הַפְּקֻדָּתִי אֶצְלָךָ, וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר:
 37 לֹא הַפְּקֻדָּתַי אֶצְלִי אֵלָא חֲמֻשִׁים - נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת
 38 הַתּוֹרָה מִפְּנֵי שֶׁהוֹדָה בְּמִקְצַת, לֹא מִשּׁוּם שְׁבוּעַת
 39 הַשּׁוֹמְרִין. מֵאָה כּוֹר שֶׁל חֲטִים הַפְּקֻדָּתִי אֶצְלָךָ, וְהוּא
 40 אוֹמֵר: לֹא הַפְּקֻדָּתַי אֶצְלִי אֵלָא מֵאָה שֶׁל שְׁעוּרִים -
 41 נִשְׁבַּע הַסֵּת, כְּשֶׁאָר כָּל הַנִּשְׁבָּעִין בְּטַעֲנָה כְּזוֹ.

33 במגיד משנה מציין מקורו משנה וגמרא בפרק שבוועת הדיינים. אולם לא נמצא שם מאומה מכל טענות אלו. ובבית יוסף חושן משפט סימן רצו כותב שהתכוון למה ששינונו שם (מב): "אין נשבעין אלא על דבר שבמידה, שבמשקל ושבמניין". וקשה מאוד להבין כיצד הוציא מכאן את כל הדיינים האלה. ובפרישה שם מפרש שבכל אלה הוא פטור משבוועת מודה במקצת מפני שזה כאומר אין לך בידי אלא כך וכך והילך (הא לך) וכל הטוען הילך פטור משבוועת מודה במקצת (ראה הלכות טוען ונטען פרק א הלכה ג). 34 מדין מודה במקצת שחייבה אותו תורה להישבע אפילו לא קיבל עליו שמירה (כמבואר בסוף הלכה זו). מלשון רבינו משמע שאפילו החמישים סאה הם בעין חייב שבוועת התורה. והרמב"ן והרשב"א חולקים עליו. ודעתם, שפטור משבוועת מודה במקצת, מפני שפיקדון נשאר תמיד ברשותו של המפקיד בכל מקום שהוא והרי זה כהילך (מגיד משנה).

פְּרָק שְׁבִיעִי

1 מבאר דין מפקיד פירות אצל חברו לא יגע בהם אפילו הם מתקלקלים, ודין מפקיד ספר תורה או כסות, ודין מוכר פיקדון בבית דין כשחסר יותר מכדי חיסרון, ודין מפקיד מעות אצל שולחני או חנווני, ודין מפקיד אצל חברו ונשברה, ושאינן מקבלים פיקדונות מן הנשים ומן הקטנים ומן העבדים, ודין נפקד שהלך למדינת הים.

42 א. הַמְּפַקֵּד² פְּרוֹת אֶצְלַ חֲבֵרוֹ - הֲרֵי זֶה לֹא יִגַע בָּהֶן,
 43 וְאִף עַל פִּי שְׁהֵן חוֹסְרִין וּמִתְמַצְטִין³ וְהוֹלְכִין. בְּמָה
 44 דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁחָסְרוּ חֶסְרוֹן הָרְאוּי לְהֵן⁴ בְּכָל
 45 שָׁנָה; אֲבָל אִם חָסְרוּ יוֹתֵר מִפְּדֵי חֶסְרוֹנָן - מוֹכְרִין⁵
 46 בְּבֵית דִּין⁶, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשִׁיב אֲבָדָה⁷ לְבַעָלִים.

1 עֲצָמוֹ מִן הִיתוּמִים²⁰ פְּלֵא שְׁבוּעָה. וְלֹא עוֹד, אֵלָא
 2 מִי שְׂבֵא²¹ וְאִמְר²²: פֶּךָ וְכָף הַפְּקֻדָּתִי אֶצְל אֲבִיכֶם,
 3 וְנָתַן סִימְנִין מִבְּהֵקִין, וְנִמְצָא הַפְּקֻדוֹן כְּמוֹ שֶׁאִמְר²³,
 4 וְהִיָּה יוֹדֵעַ הַדִּין²⁴ שֶׁלֹּא הָיָה הַמֵּת אֲמוֹד שְׁוָה
 5 הַפְּקֻדוֹן שְׁלוֹ - יֵשׁ לוֹ לְדִין הִיָּה לְתַת הַפְּקֻדוֹן לְזֶה
 6 שְׁנָתָן סִימְנִין. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַמְּפַקֵּד רְגִיל לְהַפְּסֵם
 7 אֶצְל זֶה שְׂמָת; אֲבָל אִם הִיָּה רְגִיל לְפִגְסֵם אֶצְלוֹ -
 8 שְׂמָא²⁵ שֶׁל אַחַר הוּא וְהַפִּיר הַסִּימְנִין שְׁלוֹ²⁶. בְּאוּ
 9 עֵדִים וְהַעֲדִי לְדִין שְׂאִין זֶה אֲמוֹד - אֵין מוֹצִיאִין
 10 מִיָּד הִיתוּמִים בְּעֻדוֹתָן; שְׂאִין זֶה רְאִיָּה בְּרוּרָה²⁷,
 11 וְאִמְדֵן דַּעְתָּן אֵינּוּ אִמְדֵן דַּעְתָּ²⁸, וְאֵין לוֹ לְדִין אֵלָא
 12 מֵה שְׁדַעְתוֹ סוּמְכַת עֲלֵיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת
 13 סְנֵהֲדִין. מַעֲשֶׂה בְּאַחֲרֵי²⁹, שֶׁהַפְּקִיד שֶׁמְשָׂמִין אֶצְל
 14 חֲבֵרוֹ בְּעֵדִים, וְכֹא לְתַבְעוֹ, וְאִמְר לוֹ: הַחֲזוּרְתִים. אִמְר
 15 לוֹ הַמְּפַקֵּד: וְהֵלֵא פֶךָ וְכָף הִיא מִדְתָּם, וְהֲרֵי הֵם
 16 מְנַחִים אֶצְלָךָ בְּחֵבִיתָךְ. אִמְר לוֹ: שְׁלַךְ הַחֲזוּרְתִי לָךְ,
 17 וְאִלוֹ³⁰ אַחֲרֵים הֵן. וְאִמְרו חֲכָמִים: אֵין מוֹצִיאִין
 18 מִיָּדוֹ, שְׂמָא אֵלוֹ הַשְּׂמְשָׂמִין שֶׁל שׁוֹמֵר הֵן³¹, אֵלָא
 19 לְשַׁבַּע הַשּׁוֹמֵר בְּנִקִּיטַת חֶפְצֵן שֶׁחֲזִיר, כְּמוֹ
 20 שְׂבֵאֲרָנוּ³².

18 שאנו רואים אותו עתה (מגיד משנה). 19 ר"ף בבא מציעא סוף פרק שלישי. 20 ואין בית דין טוען ליתומים: שמה קנה אביהם מהמפקיד, וטעמו של דבר, שאין אנו טוענים ליתומים אלא טענה שאביהם היה יכול לטעון. 21 כתובות פה: מעשה שהיה. 22 ואין לו עדים על זה. 23 נמצא הפיקדון בבית היתומים ויש בו אותם הסימנים שמסר התובע. 24 מאומדן דעתו שזה הפיקדון שלו - הדין מכיר את מצבו הכלכלי של הנפקד ופטוח הוא שהפיקדון הזה אינו שלו. 25 חוששים אנו "שמא" וכו'. 26 כל פרטי דין זה נאמרו בגמרא שם בשם רב נחמן ופסק כן הר"ף בבבא מציעא שם. 27 עדותם זו אינה הוכחה ברורה אלא אומדן דעתם. 28 של הדין. רבינו למד זה מלשוננו של רב נחמן: "ידענא ביה בחסא (שם הנפקד) דלא אמיד" ובכן הדגיש שאומדן דעת עצמו הוא (מגיד משנה). 29 יבמות קטו: 30 המונחים שם בחבית. 31 שמניין ומשקל אינם סימנים מובהקים לעניין זה אף על פי שנידונים כמובהקים לעניין החזרת אבידה (ראה הלכות גזילה ואבידה, פרק י"ג הלכה ט"ו) ולזה התכוון המגיד משנה באמרו, שאין מניין סימן מובהק "לגמרי". 32 בפרק ב מהלכות שכירות הלכה י"ב, שאם הפקיד או השאיל בשטר והשומר טוען החזרתו, הוא נאמן במיגו שהיה יכול לטעון נאנסתי. ומחייבים אותו שבוועה בנקיטת חפץ כמו בטוען נאנסתי, ומדמה רבינו כאן דין עדים לדין שטר, אבל כשאין שם לא שטר ולא עדים הוא נאמן במיגו של טענת לא היו דברים מעולם ומשום כך נשבע היסט ונפטור, כמו בטענת "לא היו דברים מעולם".

21 ה. פֶּעַל הַפְּקֻדוֹן שְׁתַּבַּע פְּקֻדוֹנוֹ, וְנָתַן לוֹ הַשּׁוֹמֵר,
 22 וְאִמְר הַמְּפַקֵּד: אֵין זֶה פְּקֻדוֹנִי, אֵלָא אַחַר הוּא; אוּ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' כ"א תשרי - ספר משפטים - הל' שאלה ופקדון קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהנאה - היינו עד סוף שעה חמישית, ולאחר מכן אסור בהנאה מדרבנן. (19) מכל-שכן מחמץ בפסח שוודאי יפסיד הכל.

ד. המפקיד ספר תורה²⁰ אצל חברו - גוללו²¹ פעם אחת לשנים עשר חדש. ואם פשהו גוללו²² פותחו וקורא בו - מתר; אבל לא יפתח בגלל עצמו²³ ויקרא. והוא הדין שאר ספרים²⁴. ואם פתח וקרא וגלל בגלל עצמו - הרי שלח יד בפקדון, ונתחייב באנסין. הפקיד אצלו פסות של צמר²⁵ - מנענעה אחת לשלשים יום. פדרף שאמרו באבדה, כף אמרו בפקדון²⁶. וכן כל פיוצא בזה²⁷. שזו חובה עליו משום השב אבדה לפעלים. פמה דברים אמורים? בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים; אבל אם היו עמו פאותה הארץ - הרי זה לא יגע בו, אף על פי שהוא אבד²⁸.

20) ברייתא בבא מציעא כט: כפי שנתפרשה בגמרא שם. 21) כדי לאווררו שלא יתעפש. 22) לצורך הספר. 23) כתב בהגהות מיימוניות: "אמרו משמיה דרב האי גאון ז"ל... והני מילי (במה דברים אמורים) בבור, אבל חבר מותר לקרות בו, ומותר להעתיק ממנו שלא ברשות אפילו לכתחילה, והוא (בתנאי) שאין לו כיוצא בו". מוכן "שלא ברשות" הכוונה שלא נטל רשות מהמפקיד, אבל כשהוא אינו מסכים - אסור גם לחבר. וב'בית יוסף' חו"מ סוף סי' רצב, מביא דין זה בשם רב יהודאי גאון, והוא (הגאון) מבאר טעמו: לפי כשהפקידו אצלו יודע היה שילמוד בו, ואדעתא דהכי (על מנת כן) הפקיד אצלו... ושמו הטעם משום דאיתא במדרש משלי על (הכתוב) "לא יבזו לגנב כי יגנוב" (משלי ו, ל), שאין לבזות מי שגונב דברי תורה ומעתיקן. 24) בזמנם, כל הספרים עשויים כמגילה ונפתחים ונסגרים בגלילה. [בהלכות גזילה ואבידה פ"ג ה"ג כתב רבינו, שהמוצא ספרים קורא בהם אחת לשלושים יום. ברור שהוא מחלק בין אבידה לפקדון, ויפרש מה שאמרו בברייתא (שם ל) "כדרך שאמרו באבידה, כך אמרו בפקדון" אינו נוגע לדין ספרים. ודעת ה'טור' (חו"מ סוף סי' רצב) שגם בפקדון גוללם כל שלשים יום. ונראה שרבינו קבע הבדל זה, כדי ליישב את הסתירה שבין המשנה והברייתא (שם כט: ראה ב"ח שם). ומוציאים אנו עוד הבדל גדול בין האמור בהלכות גזילה ואבידה, ובין האמור כאן בדין ספרים. שם הוסיף כמה הסתייגויות "לא ילמוד בהם לכתחילה (פירוש, דבר חדש שלא למדו מעולם), ולא יקרא פרשה וישנה, ולא יקרא פרשה ויתרגם, ולא יפתח בו יותר משלושה דפין, ולא יהיו שנים קורין משני ענינים, שמו ימשוך זה וימשוך זה ויבלה הספר, אבל קורין הם בענין אחד. ולא יקראו שלושה בספר ואפילו בענין אחד, וכאן השמיט כל זאת. כנראה סמך כאן על דבריו שם, וכתב רק את הדינים שאינם דומים או שלא נכתבו שם]. 25) במשנה, שם, נאמר סתם: "מצא כסות - מנערה אחת לשלושים יום", ובגמרא שם מחלקים בין כסות של צמר לשל פשתן, ולא פירשו. ומפרש רבינו, שהניעור קשה לפשתן ומועיל לצמר. ורש"י שם מפרש להיפך. [בהלכות

1 וּכְשֶׁהוּא מוֹכְרֵן - יִמְכַר לְכֹהֲנִים בְּדָמֵי תְרוּמָה⁸, שְׁמָא 2 עָשׂוּ אוֹתָן הַבְּעָלִים תְרוּמָה אוֹ תְרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל 3 פְּרוֹת אַחֲרוֹת⁹.

2) משנה וגמרא, בבא מציעא לה. 3) כתנא-קמא שם. ואף-על-פי שרבי יוחנן אמר (שם עמ' ב) הלכה כרבן שמעון בן גמליאל שימכרם בפני בית-דין. וטעמו, משום שרב נחמן, שהוא אחרון, פסק כתנא-קמא. וכן כתב הרי"ף שם. 4) שדרכם של פירות אלו להחסיר. למעלה (פ"ה ה"ה) נתבאר שיעור החסרון למיני פירות שונים. 5) כרבי יוחנן שם, שביותר מכדי חסרונם - מודה תנא-קמא שמוכרם. 6) בפיקוחם על המחיר ועל הכמות. 7) שאם יניחם - יפסיד המפקיד הרבה [הרמב"ן], הובא במגיד-משנה כאן, מפרש מה שאמרו בגמרא (שם) "יותר מכדי חסרונן דברי-הכל מוכרין" הכוונה שחסרו בפחות משנה כפי שדרכם לחסור בשנה תמימה, שאם תפרש כפשוטו - יצא מזה, שרובן שמעון בן גמליאל מוכרם אפילו כשלא חסרו יותר מן הרגיל, וזה אינו מתקבל על הדעת (קדמוהו בזה ה'תוספות' שם ד"ה מחלוקת). והמגיד-משנה מוסיף שאפשר לפרש כך גם את דברי רבינו כאן]. 8) מחיר תרומה נמוך ממחיר חולין, מפני שאין הרבה קופצים עליה. 9) טבל שיש לו במקום אחר ואסורים באכילה לזרים. הראב"ד כותב: "ועכשיו באלו המקומות שאין תורמין ומעשרין (הכוונה לחוצה-לארץ) מוכרן למי שירצה". ברור שגם רבינו התכוון למקומות החייבים בתרומה ומעשר (מגיד-משנה). לקמן בה"ד כותב רבינו: "בד"א בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים, אבל אם היו עמו באותה הארץ הרי זה לא יגע בו אף-על-פי שאבד. ונראה שהסתייגות זו כוחה יפה גם להאמור בהלכה זו (מגיד-משנה).

4 ב. המפקיד¹⁰ אצל חברו פרות והרקיבו, דבש 5 ונפסד, וכן והחמיץ - עושה תקנה לבעל הפקדון 6 ומוכרן בבית דין. אף על פי שעמדו¹¹ בהפסדן ואין 7 ההפסד פושה¹² בהן, הרי הנקנקים והסלים מוסיפין 8 הפסד¹³.

10) ברייתא שם. 11) צ"ל שיעמדו. פירוש, שלא יוסיפו על קלקולם. 12) מתרבה, מלשון הכתוב (ויקרא יג, ה): לא פשה. 13) הנוול הנפסד מקלקל אותם. פסק כרבנן שם, שחוששים גם להפסד מועט.

9 ג. המפקיד חמץ¹⁴ אצל חברו, והגיע הפסח - הרי 10 זה לא יגע בו עד שעה חמישית¹⁵ מיום ארבעה 11 עשר¹⁶; מכאן ואילך יוצא ומוכרו בשוק¹⁷ לשעתו¹⁸, 12 משום השב אבדה לבעלים. והוא הדין¹⁹ לשאר 13 הפקדונות, שלא יגע בהן אף על פי שהוא יודע 14 בנדאי שזולו בזמן פלוני או יאנס אותם הפולר, 15 שְׁמָא יבואו בעליהן מקדם ויטלו ממונם.

14) פסחים יג. 15) שהיא התחלת איסור אכילת חמץ בערב פסח. 16) בניסן. טעמו של דבר - בסוף ההלכה. 17) בגמרא שם: "מוכרן לנכרים". ואפשר גם להאכילו לבהמה חיה ועוף. 18) באותה שעה ממש, כל זמן שמותר

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' כ"א תשרי - ספר משפטים - הל' שאלה ופקדון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 אַחַר שְׁנֵי שָׁנִים בִּפְנֵי - נִתְחַיֵּב בְּאַחֲרֵי־יָמָיו, פְּכֹל מְלֹאָה
17 שְׁבַע־לָחֶם, עַד שְׁיַחְזִירֵם לְבָעָלִים.

40 ר"ף בשם רב האי גאון. 41 אם השתמש בהן, הרי לקח אותן בהלוואה והרי הן שלו, וחל עליו חיוב להחזיר לנפקד כסף אחר, והוא-הדין במוכר פקדון שאמרנו (למעלה ה"ה) שדינו כשומר שכר.

18 ח. הַמְּפָקֵד מְעוֹת⁴² אֶצֶל בַּעַל הַבַּיִת, בֵּין צְרוּרֵין בֵּין
19 מְתָרִין - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. לְפִיכָף, אִם אָבְדוּ
20 אוּ נִגְנְבוּ - אֵינוֹ חַיֵּב בְּאַחֲרֵי־יָמָיו. וְהוּא שְׂיִטְמָגֵם
21 בְּקִרְקַע, כְּמוֹ שְׂבָאָרְנוֹ⁴³.

42 משנה שם. 43 למעלה פ"ד ה"ד גבי שומר חנם.

22 ז. הַמְּפָקֵד חֲבִית⁴⁴ אֶצֶל חֲבֵרוֹ, בֵּין שְׂיַחְדּוֹ לָהּ
23 הַבְּעָלִים⁴⁵ מְקוֹם בֵּין לֹא יִחְדּוּ לָהּ מְקוֹם, וְטִלְטְלָהּ
24 לְצַרְפָּה⁴⁶ וְנִשְׁבְּרָה, בֵּין מְתוּף יְדוֹ⁴⁷ נִשְׁבְּרָה בֵּין אַחַר
25 שְׂהַחְזִירָהּ לְמְקוֹם שְׂיַחְדּוֹ לָהּ נִשְׁבְּרָה - חַיֵּב לְשָׁלֵם⁴⁸.
26 טִלְטְלָהּ לְצַרְפָּה, בֵּין שְׁנֵי שָׁנִים מְתוּף יְדוֹ בֵּין
27 שְׁנֵי שָׁנִים מְשֻׁנְּיָהּ בְּמְקוֹם אַחֲרָי⁴⁹ - פְּטוּר⁵⁰.

44 משנה, שם מ: וגמרא מא. 45 בעל החבית קבע את המקום להנחת החבית. 46 הנפקד טלטל את החבית לצורך עצמו בלי נטילת רשות מהמפקיד. 47 בשעה שטלטלה והשתמש בה. 48 כרבי עקיבא שם, שחזרה צריכה דעת בעלים, ואם לא הודיע לבעלים שלקח והחזיר - הרי זה כאילו לא החזיר, וחייב באונסין כדין שולח יד בפקדון. 49 ומכל-שכן אם החזירה למקומה. 50 קיבל דעת רבו הרי"ף שם, שהלכה כרבי יוחנן האומר, שהרישא של המשנה שם היא כדעת רבי ישמעאל שחזרה למקומה אינה צריכה דעת בעלים, והרי זה כאילו לא נטלה. והסיפא כדעת רבי עקיבא ואין ללמוד כלום מסתם משנה זו ששתי בביתיה סותרות זו את זו, ולפיכך הלכה כרבי עקיבא לפי הכלל: הלכה כרבי עקיבא מחבירו. [לא נתברר לי למה פסק כרבי יוחנן נגד רב ששת, הרי כלל הוא בדינו שהלכה כבתראי (כאחרונים נגד הקודמים להם)? ובכסף-משנה פ"א מהלכות ברכות ה"ח, בדין אמר תנו מאכל לבהמה, כתב שרבינו פסק כרב ששת נגד רבי יוחנן מפני שהלכה כבתראי (כנראה, הוא אינו מגביל את הכלל הזה לתקופה מאוחרת, מאביי ורבא ואילך)].

28 י. אֵין מְקַבְּלִין⁵¹ פְּקֻדוֹת לֹא מִן הַנְּשִׂיִם⁵² וְלֹא מִן
29 הַעֲבָדִים⁵³ וְלֹא מִן הַתִּינֻקוֹת. קָבַל מִן הָאִשָּׁה -
30 יִחְזִיר לָאִשָּׁה⁵⁴; מֵתָה - יִחְזִיר לְבַעְלָהּ⁵⁵. קָבַל מִן
31 הַעֲבָד⁵⁶ - יִחְזִיר לְעַבְדּוֹ; מֵתָה - יִחְזִיר לְרַבּוֹ⁵⁷. קָבַל מִן
32 הַקֶּטָן⁵⁸ - יִקְנֶה לוֹ בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה אוּ דָקָל שְׂאֵכָל
33 בָּהֶן פְּרוֹתֵיו⁵⁹. וְכֵלָן שְׂאֵמָרוֹ⁶⁰ בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ: שֵׁל
34 פְּלוּגֵי הַם, אִם נִאֲמְרִין לֹא⁶¹ - יַעֲשֶׂה כְּפִרוּשָׁן⁶², וְאִם
35 לָאוּ - יִחְזִיר לְיוֹרְשֵׁיהֶם⁶³.

51 ברייתא בבא-בתרא נא: נב. 52 הנשואות, שמא הם של הבעל, וכדי להסתירם מעיניו היא מפקידה אותם אצל

גזילה ואבידה שם, מוסיף רבינו שני תנאים ע"פ הגמרא שם: שלא ינערו שנים ולא יחבוט במקל. וסמך כאן על מה שאמר שם. 26 ברייתא שם ל. במשנה אמרו דין זה באבידה, והברייתא מפרשת את המשנה. 27 בכל מקום שיש לחשוש להפסד - מחויב הנפקד לטרוח ולמנוע. 28 אלא מודיע לו שהפקדון עלול להיפסד.

1 ה. כָּל הַמוֹכֵר פְּקֻדוֹן עַל פִּי בֵית דִּין²⁹ - הָרִי זֶה
2 מוֹכֵר לְאַחֲרָיִם, וְאֵינוֹ מוֹכֵר לְעַצְמוֹ³⁰, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד³¹.
3 וְהַדְּמִים יְהִי מְנַחֵם אֶצְלוֹ³², וְיֵשׁ לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן.
4 לְפִיכָף, הָרִי הוּא עֲלֵיהֶן שׁוֹמֵר שְׂכָר, אִף עַל פִּי
5 שְׂעֲדִין לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן³³.

29 ראה למעלה ה"א. 30 ברייתא שם לח. "מוכרן בבית-דין. וכשהוא מוכרן - מוכרן לאחרים ואינו מוכרן לעצמו". 31 אף-על-פי שמוכר ע"פ בית-דין יש מקום לחשוד בו שהוא משתדל להוריד את המחיר. [ה'טור' שם השמיט דין זה, ולא נתבאר למה השמיט דין מפורש בברייתא. ראה 'דרישה' ו'פרישה' שם]. 32 משנה, שם כח: גבי אבידה. ורבינו משווה פקדון לאבידה בדין זה. 33 ההנאה, שיש לו מזה שהוא רשאי להשתמש בהן כשיצטרך להן, נחשבת כשכר. בפ"ג מהלכות גזילה ואבידה ה"ו, כתב רבינו שהמוצא חייב באונסי דמי אבידה אפילו לא נשתמש בהם עדיין, אבל בפקדון אינו חייב באונסין. ובמגיד-משנה מבאר נימוק ההבדל: שומר אבידה חייב בגניבה ואבידה אפילו כשאין לו כל הנאה, מפני שהוא עושה מצוה ופטור ממצוות אחרות (הלכות גזילה ואבידה ה"י). ולפיכך, כשיש לו הנאה העלו התחייבותו לדרגת שואל שחייב באונסין, אבל נפקד דינו כשומר חנם, ובמקרה שהוא מקבל הנאה - עלה גם כן בדרגה אחת ונעשה שומר שכר.

6 ו. הַמְּפָקֵד³⁴ מְעוֹת אֶצֶל חֲנוּנֵי אוּ הַשְּׁלֹחֵי³⁵: אִם
7 הָיוּ צְרוּרֵין וְחַתוּמֵין, אוּ קְשׁוּרֵין קָשֶׁר מְשֻׁנָּה³⁶ - הָרִי
8 זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. לְפִיכָף, אִם אָבְדוּ אוּ נִגְנְבוּ -
9 אֵינוֹ חַיֵּב בְּאַחֲרֵי־יָמָיו³⁷. וְאִם אֵינָן חַתוּמֵין וְלֹא
10 קְשׁוּרֵין קָשֶׁר מְשֻׁנָּה, אִף עַל פִּי שְׂהֵן צְרוּרֵין - יֵשׁ
11 לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן³⁸. לְפִיכָף הוּא נֹעֵשֶׂה עֲלֵיהֶם
12 שׁוֹמֵר שְׂכָר³⁹. וְאִם אָבְדוּ אוּ נִגְנְבוּ - חַיֵּב בְּאַחֲרֵי־יָמָיו;
13 וְאִם נִאֲנָסוּ, פְּגוֹן שְׂאֵבְדוֹ בְּלִטְטֵים מְזִין - הָרִי זֶה
14 פְּטוּר.

34 משנה, שם מג. 35 חלפן, שמחליף מטבע על מטבע. 36 משונה, ויותר חזק מהקשר הרגיל. 37 נראה שהמדובר כששומן כדרכי השמירה שנתבארו למעלה בפ"ד. 38 המפקיד יודע שהחנוני והשולחני צריכים להרבה מעות, ואנו אומדים את דעת המפקיד שהוא מסכים שישתמשו במעותיו. ודרכו של כל אדם לצרור מעותיו אף-על-פי שעומדות להשתמש בהן כל שעה. 39 נתבאר בהלכה הקודמת.

15 ז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁴⁰? קֹדֶם שְׂיִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן; אֶבְל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' כ"א תשרי - ספר משפטים - הל' שאלה ופקדון קלט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9 הַיָּם, וְהָרִי הַשּׁוֹמֵר רֶצֶה לְפָרֵשׁ מִיַּבְשָׁה לַיָּם אוֹ לַצָּאֵת
10 בְּשִׁירָא⁶⁹ - יֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שְׂאֵם בָּא הַשּׁוֹמֵר וְהִבִּיא
11 הַפְּקֻדוֹן לְבֵית דִּין - נִפְטָר מֵאַחֲרֵיּוֹת שְׂמִירָתוֹ.
12 וְדָבָרִים שֶׁל טַעַם הֵם, שְׂאִין אוֹסְרִין זֶה בַּמִּדְּבָר זֶה
13 מִפְּנֵי פְקֻדוֹן שֶׁל זֶה שֶׁהֵלֵךְ, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹלִיכּוֹ
14 עִמּוֹ, שְׂמָא יֵאָרַע לוֹ אֲנִס וְיִהְיֶה חֵיב בְּאַחֲרֵיּוֹתָיו. וְכֵי
15 דִּין מִפְּקֻדֵי דִין אוֹתוֹ בְּיַד גְּאֻמָּן אֶצְלָם, מִשּׁוּם הָשֵׁב
16 אֲבָדָה לְבַעֲלִים⁷⁰.

(69) לדרך רחוקה. (70) שאם ישאיר הפקדון ללא שמירה - ייגנב או יאבד (סכרת עצמו).

פָּרָק שְׂמִינִי

(1) דין שומר ששילם דמי הפיקדון ונמצא הגנב, ודין שומר שאמר פשעתי ודין קונה הכפל שקונה השבח הבא מאליו, ודין תבעוהו בעלים לשומר ונשבע ואחר כך שילם והוכר הגנב, ודין שאל מן השותפים ושילם לאחד מהם או מן האשה ושילם לבעלה, ודין גנב הפיקדון באונס ואחר כך הוכר הגנב.

17 א. הַמִּפְּקִיד² אֶצְל חֲבֵרוֹ בְּהֵמָה אוֹ כְּלִים, וְנִגְנְבוּ אוֹ
18 אֲבָדוּ³, אָמַר: הֲרִינִי מִשְׁלֵם וְאִינִי נֹשֵׁב, וְנִמְצָא
19 הַגֵּנֵב - מִשְׁלֵם תְּשְׁלוּמֵי כֹפֶל, טֹבַח אוֹ מִכָּר - מִשְׁלֵם
20 תְּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. לְמִי מִשְׁלֵם? לְמִי שֶׁהִיָּה
21 הַפְּקֻדוֹן אֶצְלוֹ⁴, שֶׁהָרִי אָמַר אֲשֶׁלֶם⁵. חֲזָרָה הִבְהֵמָה
22 עֲצָמָה - הוֹזֵרֵת לְבַעֲלֶיהָ⁶ הִיא וְגוֹזֵתֶיהָ וְוֹלְדוֹתֶיהָ;
23 שְׂאִין זֶה הַשּׁוֹמֵר קוֹנֶה שֹׁבַח הַבָּא מִגּוֹפָה, אֲלֵא שֹׁבַח
24 הַבָּא מֵאֱלִיּוֹ⁸. וְכִבֵּר בְּאַרְנוֹ⁹, שְׂאִין הַגֵּנֵב מִחֲזִיר גִּזְזֵת
25 וְוֹלְדוֹת אֲלֵא לְפָנָי יֹאשׁ¹⁰. נֹשֵׁב הַשּׁוֹמֵר וְלֹא רֶצֶה
26 לְשַׁלֵּם¹¹, וְאַחַר כֵּן נִמְצָא הַגֵּנֵב - מִשְׁלֵם תְּשְׁלוּמֵי
27 כֹּפֶל, טֹבַח אוֹ מִכָּר - מִשְׁלֵם תְּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה
28 וְחֲמִשָּׁה. לְמִי מִשְׁלֵם? לְבַעַל הַפְּקֻדוֹן. וְכֵן הַשּׁוֹכֵר¹²
29 פָּרָה מִחֲבֵרוֹ וְנִגְנְבָה, וְאָמַר: הֲרִינִי מִשְׁלֵם וְאִינִי
30 נֹשֵׁב, וְאַחַר כֵּן הִכָּר הַגֵּנֵב - מִשְׁלֵם תְּשְׁלוּמֵי כֹפֶל
31 וְתְשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה לְשׁוֹכֵר; שְׂאֵלוֹ רֶצֶה
32 הַשּׁוֹכֵר, הִיָּה נֹשֵׁב שֶׁנִּגְנְבָה בְּאִנּוֹס וְנִפְטָר.

(2) בבא-מציעא לג: (3) המדובר בשומר חנם שהוא פטור מגניבה ואבידה, אלא שהוא מחויב ליטעב שבועת השומרים. (4) בגמרא שם (לד.) מפרש רבא: "נעשה כאומר לו לכשתגנב ותרצה ותשלמני - הרי פרתי קנויה לך מעכשיו" (ויש אומרים: סמוך לגניבתה קנויה לך, ראה שם). וטעמו של דבר, שאנו אומדים דעתו של המפקיד, שהוא מעדיף לוותר על ספק הכפל (אם ימצא הגנב) על-ימנת שהקדן יהיה בטוח לו (רש"י שם). (5) רבינו מדגיש כאן שהלכה כרבי יוחנן (שם) שאפילו לא שילם עדיין - הכפל שלו, מכיוון שקיבל עליו לשלם. [למעלה (פ"ו ה"א) נתבאר שמשביעים את השומר שאינה ברשותו, שמה עיניו נתן בה. והרא"ש בסוגיא שלנו כותב, שלדעת ה"ר"ף אין השומר קונה את הכפל אלא אחר שנשבע שאינה ברשותו. וב"בית יוסף" דחה פירושו זה לדברי ה"ר"ף, מכיון

אחרים, ואסור לסייע ידי עוברי עבירה (לפעמים, נשים מורות היתר לעצמן לקחת מרכוש בעליהן שלא ברשות). (53) סתם עבדים חשודים על הגזל (רשב"ם שם). (54) ואף-על-פי שכל מה שקנתה אשה קנה בעלה, אנו אומרים שמה הפקיד משהו אצלה (מגיד-משנה בשם ה"ר"י מיגש). ועוד, שמה נתן לה משהו ע"מ שאין לבעלה רשות בו. (55) שהרי הבעל יורש את אשתו. ואם הפקדון הוא של אחרים - יבוא ויתבע מבעלה. (56) מאותם הנימוקים שאמרנו באשה. (57) ואין דין הפקדון ככסי הפקר, שכל הקודם זכה בהם. והטעם, משום שסתם עבדים גונבים מאדונייהם. ואף-על-פי-כך, כשהוא חי מחזיר למקום שנטל, מכיון שלא נתברר הדבר שגזל או גנב. וכתב הרשב"ם שם, שאם נתגרשה האשה ואחר-כך מתה - נותנים ליורשיה, ועבד שנשתחרר ומת - נותנים לרבו, שסתם עבדים גזלנים הם]. (58) ואין להחזיר לו, שמה לא ישמור עליו ויאבדו. (59) בברייתא שם כתוב: "יעשה לו סגולה". ובגמרא נאמרו שני פירושים, אחד - ספר-תורה, והשני - דקל, וקיבל רבינו שני הפירושים. וקטן שאמרו - הכוונה עד בן שש, אבל למעלה משש אם הוא חריף ומבין בטיב משא ומתן אין חוששים לאיבוד, שהרי מקחו ומקח וממכרו ממכר (ראה הלכות מכירה פכ"ט ה"ו), ולפיכך מחזירים לו (מגיד-משנה). ונהרשב"א מפרש מה שאמר רבינו "יחזיר לאשה, יחזיר לעבד" בא ללמדנו, שלא תחשוב שאסור להחזיר להם מפני שיש להניח שהפקדון הוא של הבעלים, אבל גם אם החזיר לבעלים - פטור, ולכתחילה מחזיר להם, שהרי הוא מחזיר למקום שנטל (מגיד-משנה). וראה רמ"א אבן-העזר סימן פו ס"א, ו"בית שמואל" שם ס"ק ח. ובהגהות מיימוניות כתב בשם הראב"ן, שאם תבעו הבעלים יחזירו הנפקד להם. (60) גמרא שם. (61) אם הנפקד מאמין להם. (62) כמו שאמרו. (63) ודוקא כשאמרה בשעת מיתתה כשארין לה האפשרות לקחת הפקדון מיד הנפקד, אבל כשהיא בריאה - יתן לפלוני אפילו אין הנפקד מאמין לה, שהרי היא יכולה לקחת ממנו את הפקדון ולהחזירו בעצמה לידו ('טור') אבן-העזר (שם).

1 י"א. הַפְּקֻדוֹן וְהָאֲבָדָה⁶⁴ לֹא נִתְּנוּ לְתַבַּע אֲלֵא
2 בְּמִקּוּמָם. מִיָּצֵד? הַפְּקִיד אֶצְלוֹ בִּירוּשָׁלַיִם - אִינּוֹ
3 יְכוּל לְתַבַּעוֹ בְּנֹב⁶⁵; וְאִם הִחְזִיר לוֹ בְּנֹב - מִקְּבֵלוֹ
4 מִמְּנוֹ⁶⁶. הַפְּקִיד אֶצְלוֹ בִּישׁוּב, וְהִבִּיא פְקֻדוֹנוֹ בַּמִּדְּבָר
5 - אִינּוֹ מִקְּבֵלוֹ מִמְּנוֹ⁶⁷; אֲלֵא יֹאמַר לוֹ⁶⁸: הֲרִי הוּא
6 בְּאַחֲרֵיּוֹתָי עַד שֶׁתְּחִזְרֵנּוּ לִי בִּישׁוּב, כְּדָרְךָ שֶׁהִפְקַדְתִּי
7 אֶצְלָךְ בִּישׁוּב.

(64) בבא-קמא קיח. (65) אינו יכול לדרוש מהנפקד או ממוצא אבידה להביאו אליו לנוב. (66) ואינו יכול לטעון: הפקדתי אצלך בירושלים, החזיר לי שם. (67) אינו מחויב לקבלו ולפטור את הנפקד מחובת השמירה. (68) יכול הוא לומר לנפקד (כתב בהגהות מיימוניות, שאם הוכרח להוציאו למדבר משום שלא היה לו מקום להטמין את הפקדון ביישוב, ולשומר אחר אסור למסור, ולקח אתו הפקדון או את האבידה למדבר ונאנס - דעת ראב"י"ה שהוא פטור).

8 י"ב. הַמִּפְּקִיד אֶצְל חֲבֵרוֹ, וְהֵלֵךְ בַּעַל הַפְּקֻדוֹן לְמִדְּינַת

10 פִּיצַד? הַפְקִיד אֲרַבַּע סְאִין אֶצֶל חֲבֵרוֹ, וְהָרִי הֵן שְׁוִין
 11 סֶלַע, וְנִגְנְבוּ אוֹ אֶבְדוּ, וְאָמַר: הָרִינִי מִשְׁלָם סֶלַע
 12 וְאֵינִי נֹשֵׁב, וְאַחַר כֶּף נִמְצְאוּ, וְהָרִי הֵן שְׁוִין אֲרַבַּע
 13 סֶלְעִים - הָרִי הֵן שֵׁל שׁוֹמֵר, וְאֵינִי מִשְׁלָם אֶלָּא
 14 סֶלַע²¹. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁלָא הִטְרִיחֵן
 15 לְבַעְלִים בְּדִין; אֲבָל אִם הוֹדָה שֶׁפִּשְׁעוֹ, וְחִיבוּהוּ בֵּית
 16 דִּין לְתָן, וְלֹא נָתַן בְּרִצּוֹנוֹ עַד שֶׁכִּפְּוֵהוּ בֵּית דִּין עַל
 17 פְּרָחוֹ וְנִטְלוּ מִמֶּנּוּ, וְאַחַר כֶּף הִפְר הַגִּנְבֹּה אוֹ נִמְצָא
 18 הַפְקִדוֹן - יַחְזֹר לְבַעְלִים פְּמוֹת שְׁהוּא, וּמְחִזְרִין
 19 לְשׁוֹמֵר הַדָּמִים שֶׁלְקָחוּ מִמֶּנּוּ. וְאִם בָּלִים אוֹ קָרְקַע
 20 גָּבוּ בֵּית דִּין מִמֶּנּוּ בְּשׁוּמְא²² - מְחִזְרִי לְשׁוֹמֵר כְּלָיו
 21 אוֹ שְׁדֵהוּ²³.

20 שם לד. מעשה בכיפי (נזמים). 21 במסקנא שם
 חילקו בין לא הטריח את הבעלים בבית-דין לבין הטריחו:
 במקרה ראשון - הרווח לנפקד, ובמקרה השני - למפקד.
 הראב"ד בהשגותיו כתב שהנפקד אינו זוכה בשבח הבא
 מאליו שלפני אמירתו הריני משלם. ונראה שדעת רבינו
 אינה כן, וסובר שקנה משעת גניבה (והמדובר לפני יאוש
 בעלים, שהרי שבח הבא מאליו אחר יאוש בעלים - קנה
 הגנב). והמגיד-משנה מוסיף, שאפשר שזכה אפילו בשבח
 שהשיב משעה שקיבל את הפקדון, כלשון ראשון בשיטת
 רבא (ראה ביאורנו למעלה בדין חזרה הבהמה עצמה).
 22 הדיינים העריכו את שוויים, ונתנו אותם למפקד
 לתשלום הפסדו. 23 ואינו יכול לעכבם לעצמו ולתת
 לנפקד את דמיהם כפי שהעריכו הדיינים. כך פסק רב נחמן
 שם במעשה הנזמים שהנפקד שכח באיזה מקום הניחם.
 וביארו שם, שאפילו לשיטת הסוברים ששומת בית-דין
 אינה חוזרת, ואם שמו בית-דין כליו של לוה ונתנום למלוה
 בחובו ואחר-כך בא הלוה והביא כסף מזומן ודורש החזרת
 כליו - אין שומעים לו, כאן מחזירים מפני שהשומא עיקרה
 בטעות, שהרי הוברר שהנזמים היו ברשותו של הנפקד,
 אלא שלא זכר באיזה מקום הניחם. וסובר רבינו שהוא-הדין
 בהוכר הגנב או נמצא הפקדון. [ובמגיד-משנה מביא דעת
 החולקים על רבינו בדין זה, ואומרים שאין זה דומה
 למעשה הנזמים שנמצאו במקום שהניחם והוברר שלא
 פשע, אבל בנידון כאן הרי פשע וגרם לגניבה או לאבידה,
 ולפיכך שומא זו דינה ככל השומות של נכסי לוה למלוה].

22 ד. תְּבַעוּהוּ²⁴ בְּעֵלִים לְשׁוֹמֵר, וְנֹשֵׁב²⁵, וְאַחַר כֶּף
 23 שְׁלָם²⁶, וְהִפְר הַגִּנְבֹּה, הוֹאִיל וְשֵׁלָם בְּרִצּוֹנוֹ - זָכָה
 24 בְּפֶסֶל²⁷, אִף עַל פִּי שְׁהִטְרִיחֵן בְּתַחֲלָה לְדִין עַד
 25 שֶׁנֹּשֵׁב. אָמַר הַשׁוֹמֵר בְּתַחֲלָה: אֵינִי מִשְׁלָם, וְחִזְר
 26 וְאָמַר: הָרִינִי מִשְׁלָם - זָכָה בְּפֶסֶל²⁸.

24 מחלוקת אביי ורבא בבבא-קמא קח. 25 שומר חנם
 נשבע שנגנב שלא בפשיעה. 26 לפני משורת הדין
 (רש"י שם). 27 כרבא שם, שהלכה כמותו בכל מקום נגד
 אביי, חוץ לשש הלכות המסומנות בגמרא בראשי תיבות
 "יע"ל "קג"ם". 28 "ב"מ לד. "פשיטא, הא קאמר (הרי הוא
 אומר) הריני משלם".

שנאמר סתם "אמר הריני משלם", ומשמע שאמירה גרידא
 מספיקה]. וגם באברה, שאין בעיית כפלי יש נפקא-מינה
 מסברת רבא, כגון אם עלה ביתיים מחיר הפקדון, אין
 השומר משלם אלא מחירו הקודם (ראה לקמן ה"ג). ואם
 עלה שווי זמן מסוים לפני הגניבה, יש הבדל בין שני
 הלשונות בדעת רבא שנאמרו למעלה: אם הפקדון קנוי
 משעת התחלת השמירה כלשון ראשון - משלם לפי מחירו
 הקודם, ואם הוא קנוי סמוך לגניבתו - משלם לפי מחירו
 באותה שעה. [בגמרא שם אמרו שיש הבדל לבין בית שתי
 השיטות שהובאו למעלה לדעת רבא, במקרה שהבהמה לא
 נמצאה ברשותו של הנפקד בשעת הגניבה ואינו יכול לזכות
 בה: לשיטה ראשונה - קנה הכפל, ולשיטה שניה - לא קנה.
 ראה 'טור' חו"מ סי' רצה שכתב, שזכה בכפל אפילו לא
 היתה ברשותו, הרי שקיבל שיטה ראשונה. וב'בית יוסף' שם
 כתב שגם דעת הרי"ף כך, כי סתם ולא כתב שדווקא
 בעומדת ברשותו קנה. מדבריו יוצא, שגם רבינו אינו מחלק
 בין עומדת ללא עומדת ברשותו]. 6 בבא-קמא קח:
 (כסף-משנה בשם תלמידי הרשב"א). 7 הצמר שגזו הגנב.
 8 טעם זה אמרו בכ"מ שם לפי ביאורו של רבי זירא לשיטה
 הראשונה של רבא, שהשומר קונה משעה שקיבל את הפרה,
 אולם גם ללשון שני אנו צריכים לסברא זו לענין גיזות
 וולדות שנטענה ושילדה בבית הגנב, שלדעת רבינו (לפי
 ביאורו של המגיד-משנה) הם של המפקד. 9 בהלכות
 גניבה פ"א ה"א. 10 כלומר, הצמר שגזו לפני שנתייאושו
 הבעלים (יאוש = הבעלים חדלו מלקוות להחזרת הגניבה),
 והוולדות שילדה לפני יאוש חוזרים לבעלים, אפילו אם
 חזרה אחר יאוש. 11 משנה, שם לג: 12 למעלה בפ"א
 מהלכות שכירות, נתבאר ששוכר דינו כשומר בשכר,
 ושניהם חייבים בגניבה ואבידה ופטורים מאונסין.

1 ב. שׁוֹמֵר¹³ חָנָם שְׁאָמַר: פִּשְׁעֵתִי - זָכָה בְּפֶסֶל. שְׁהָרִי
 2 חֵיב עֲצָמוֹ לְשֵׁלָם¹⁴; וְאֵלֹו רָצָה, אָמַר: נִגְנְבָה אוֹ
 3 אֶבְדָּה, וְהָיָה פְטוּר¹⁵. וְכֵן נוֹשֵׂא שֶׁכֶר וְהַשְׁכָּר¹⁶
 4 שְׁאָמַר: נִגְנְבָה - קָנָה הַפֶּסֶל. שְׁהָרִי חֵיב עֲצָמוֹ
 5 לְשֵׁלָם; וְאֵלֹו רָצָה, אָמַר: מִתְּהִי¹⁷, וְהָיָה נְפֹטֵר. אֲבָל
 6 הַשְׁוֹאֵל - אֵינִי קוֹנֶה הַפֶּסֶל עַד שֶׁיִּשְׁלָם מְעַצְמוֹ¹⁸.
 7 קָדָם וְשֵׁלָם מְעַצְמוֹ, וְאַחַר כֶּף הִפְר הַגִּנְבֹּה - מִשְׁלָם
 8 תְּשְׁלוּמֵי אֲרַבַּעָה וְחִמְשָׁה לְשׁוֹאֵל¹⁹.

13 מימרא של רב פפא, שם לד. 14 בזה שאמר
 "פשיעתי", כבר חייב עצמו לשלם וזכה בכפל אף-על-פי
 שלא אמר בפירושו: הריני משלם ('בית יוסף' חו"מ שם).
 15 אם היה נשבע על כך. 16 כרב פפא, שם. 17
 17 כדרכה. 18 אבל כשאמר הריני משלם, ולא שילם
 עדיין - לא קנה הכפל. מחלוקת רב פפא ורב זביד שם, ופסק
 כרב זביד, מפני ששנינו בברייתא כמותו. 19 בגמרא שם
 נתבאר מה בין שואל לשומר: שואל - כל הנאה שלו, שהרי
 אינו משלם כלום לבעלים, ומשום כך אין הבעלים מקנים
 לו הכפל בזכות ההבטחה לשלם, כי סבורים הם שמוטל על
 השואל לפצות את ההפסד, ואף-על-פי-כן כששילם וקיבלו
 פיצוי מלא - הקנו לו את הכפל (רש"י שם).

9 ג. כָּל הַקוֹנֶה²⁰ הַפֶּסֶל - קוֹנֶה הַשְּׁבִיחַ הַבָּא מֵאֵלִיו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' כ"א תשרי - ספר משפטים - הל' שאלה ופקדון קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במחצית הכפל או לא זכה בו, משום שהמפקיד לא הקנה לו כלום כשאינו מפצה את כל ההפסד. (35) אם-תמצי-לומר בשילם מחצה לא קנה כלום, מה הדין בשני דברים שלמים ושילם דמי דבר שלם (רש"י). [ידועה שיטתו של רבינו לפסוק בכל מקום כאם-תמצי-לומר, ולמה לא פסק כאן בשילם מחצה שלא זכה? כבר קבעו רשמי-כללים (ראה יד מלאכי, כללי הרמב"ם אות טז) שכלל זה כוחו יפה רק כשאמרו בפירוש בגמרא "אם-תמצי-לומר", אבל לא כשזה יוצא ממשמעותה של הבעיא השניה]. (36) הבעיא היא אם קנה חצי הכפל, שהרי שילם כל חלקו, או לא? [מובן שגם בעיא זו נשאלה באם-תמצי-לומר ששילם מחצה לא קנה כלום]. (37) מנכסי מלוג שלה, שהבעל אוכל פירותיהם והקרן שלה. (38) ושאלו שם, אם הבעל קונה את הכפל מפני שהוא כאפטורפוס על נכסיה וגם אוכל פירותיהם או לא קנה, מפני שהקרן אינו שלו (ע"פ פירוש רש"י שם). (39) לצורך נכסי מלוג שלה. (40) צדדי בעיא זו הם אותם הנימוקים עצמם שנאמרו בבעיה הקודמת, ובכיוון הפוך (ראה 'תוספות' שם ד"ה שאל). (41) שאם היה תפוס ביד אחד מבעלי הדינים, היינו אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה. (42) כן פסק הרי"ף בהלכותיו, ורבינו קיבל דעתו. והרא"ש כאן דחה שיטתם, ואומר שיש לדון את המפקיד כמוחזק, שהרי הפקדון הוא שלו בכל מקום שהוא נמצא, ומשום כך כל הכפל שייך לו. [וב'בית יוסף' חו"מ סי' רצה מסביר שיטת הרי"ף והרמב"ם, שאמנם המפקיד הוא מוחזק בפקדון, אבל אינו מוחזק בכפל (ראה רא"ש כאן, ופלפולא חריפתא אות ד)]. (43) וזכה בכל הכפל, שהרי הוא מחזיק בממון. (44) שאין בית-דין מגבים קנסות בחוץ לארץ, וכפל קנס הוא, אף-על-פי-כן אם תפסו הבעלים אין מוציאים מידם. [מה שאמר רבינו "אפילו" בחוצה-לארץ, מפרש בכסף-משנה: שבחוצה-לארץ הורע כוחו של התופס, משום שישנם שני נימוקים לחובתו בנוגע לחצי הכפל, א. אין בית-דין מגבים כלל כפל בחוץ-לארץ; ב. אפילו אם מגבים, היה מקבל חצי בלבד. אבל בארץ ישראל יש רק נימוק אחד, היינו שבית-דין היו נותנים לו חצי. ולפיכך הדגיש רבינו וכתב "אפילו". פירוש זה דחוק קצת. ואפשר לפרש כוונת רבינו באופן יותר פשוט, והוא: המלה "אפילו" אינה נמשכת לדין שבין המפקיד והנפקד, שהרי שם רבותא יותר גדולה בא"י שמגבים קנס והבית-דין היו נותנים חצי לזה וחצי לזה, ואף-על-פי-כן אם תפס אחד הכול אין מוציאים מידו. ה"אפילו" נמשך אפוא לדין תפיסת קנס בחוצה-לארץ בלבד, כלומר, אף-על-פי שאין מגבים קנס - אם תפס אין מוציאים מידו].

ה. אָמַר²⁹: הַרְיֵנִי מִשְׁלֹם, וְחֹזֵר וְאָמַר: אֵינִי מִשְׁלֹם³⁰; או שְׁאָמַר: הַרְיֵנִי מִשְׁלֹם, וְמָת, וְאָמַר³¹: הַבְּנִים: אֵין אָנוּ מִשְׁלָמִין³¹; או שְׁלֹא הִסְפִּיק לְתַבֵּעַ אֶת הַשׁוֹמֵר עַד שְׁמֹת, וְתַבֵּעַ הַבְּנִים³², וְשִׁלְמוּ בְנֵי הַשׁוֹמֵר; או שְׁשִׁלְמוּ הַבְּנִים לְבָנִים³³; או שְׁשִׁלְמוּ הַשׁוֹמֵר מִחֻצָּה³⁴; שְׁאֵל שְׁתֵּי פְרוֹת, וְשִׁלְמוּ אַחַת מֵהֶן³⁵; שְׁאֵל מִהִשְׁתַּפֵּין, וְשִׁלְמוּ לְאֶחָד מֵהֶן; שְׁתַּפֵּין שְׁשִׁאֲלוּ, וְשִׁלְמוּ אֶחָד מֵהֶן³⁶; שְׁאֵל מִן הָאִשָּׁה³⁷, וְשִׁלְמוּ לְבַעֲלָהּ³⁸; אִשָּׁה שְׁשִׁאֲלָהּ³⁹, וְשִׁלְמוּ בַעֲלָהּ⁴⁰ - כָּל אֵלוֹ סֵפֶק, וְהָרִי הַכֶּפֶל מִטָּל בְּסֵפֶק וְאֵינוֹ תַחַת יַד אֶחָד מֵהֶן⁴¹, לְפִיכֹף חוֹלְקִין הַכֶּפֶל⁴² או הַשֵּׁבַח בֵּין בַּעַל הַפְּקָדוֹן וּבֵין הַשׁוֹמֵר. וְאִם קָדַם אֶחָד מֵהֶן וְתַפַּס הַכֹּל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ⁴³, וְאִפְלוּ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ⁴⁴.

(29) כל הדינים שבהלכה זו נשאלו בגמרא שם לד: ונשאר בתיקו. (30) אפילו אם אמר בבי"ד הריני משלם ואינו יכול לחזור בו, אפשר שלא קנה הכפל מפני שהטריחו בבי"ד (מגיד-משנה). (31) צדדי הספק הם: אפשר שהם מסכימים לשלם, וכוונתם לדחות התשלום לזמן מה, מחמת חוסר מזומנים. (32) בגמרא שאלו סתם: שילמו בנים - מאי? והרי"ף הוסיף וביאר, שהמדובר, כשלא הספיק לתובעו עד שמת. ורבינו קיבל ביאורו, כדרכו בכל מקום לקבל שיטת רבו של רבו. ונראה שהוספה זו באה ללמדנו, שהמדובר בנגנבה בחיי השומר, שאם נגנבה אחר שמת אין כל ספק שהיורשים אינם זוכים בכפל אף-על-פי ששילמו, שהרי אין עליהם חובת שמירה כלל ופטורים מלשלם, ואין זה דומה לנשבע ושילם שבהלכה ד. למעלה בפ"א ה"ה אמנם אמרנו, שהיורשים דינם כשומר שכו, אולם שם המדובר בשואל, ויש הנאה ליורשים שיכולים להשתמש בפקדון. וכאן בשומר אסור להשתמש בפקדון. ונראה להוסיף עוד, שאם תבעו הבעלים את השומר ומת - אין מקום לכל בעיא, שאם אמר הריני משלם ושילמו הבנים - פשיטא שזכו בכפל, ואם אמר איני משלם - ברור היה לרי"ף ולרמב"ם שלא זכו, שהרי אין עליהם לא חובת תשלום ולא חובת שבועה, ולפיכך דקדקו וכתבו שלא הספיק לתבוע. [בגמרא שם נשאלה עוד בעיא: "שילם לבנים" פירוש, מתו הבעלים ושילם השומר ליורשיו. והרי"ף - ורבינו בעקבותיו - השמיטו בעיא זו. ונראה שלא גרסו אותה בגמרא, ונימוקם: שאין מקום לבעיא זו, שאם נגנבה בחיי הבעלים - בוודאי לא זכו בניו בכפל, שהרי אין אדם מוריש קנס לבניו (ראה כסף-משנה כאן). ואם נגנבה אחר שמתו (וכן פירש"י שם), אפשר שלדעתם, כשהשומר ממשיך בשמירה והיורשים לא לקחו הפקדון בחזרה, הרי זה כאילו מסרו לו הם את הפקדון. ובשילמו בנים לבנים, המדובר כשמתו הבעלים והשומר ממשיך בשמירתו בהסכמת בניו ונגנבה ואחר-כך מת השומר, ויש כאן שני נימוקים לטובתם של היורשים: א. מיתת הבעלים; ב. מיתת השומר, ולפיכך שאלו מה הדין]. (33) נתבאר בהערה הקודמת. (34) כשתבעו, אמר: הריני משלם מחצה (רש"י). והבעיא היא אם זכה

ו. נִגְנַב⁴⁵ הַפְּקָדוֹן בְּאֵנֶס⁴⁶, וְאַחַר כֵּן הִפְר הַגְּנָב⁴⁷ - 15
 אֶחָד שׁוֹמֵר הֶגֶם וְאֶחָד שׁוֹמֵר שְׁכָר עוֹשֶׂה דִין עִם 16
 הַגְּנָב⁴⁸ וְאֵינוֹ נִשְׁבָּע⁴⁹. קָדַם וְנִשְׁבָּע, וְאַחַר כֵּן הִפְר 17
 הַגְּנָב⁵⁰: אִם שׁוֹמֵר הֶגֶם הוּא - רָצָה עוֹמֵד 18
 בְּשִׁבּוּעֵתוֹ⁵¹, רָצָה עוֹשֶׂה דִין עִם הַגְּנָב⁵²; וְאִם שׁוֹמֵר 19
 שְׁכָר הוּא - עוֹשֶׂה עִמּוֹ דִין⁵³. נִגְנַב הַפְּקָדוֹן בְּאֵנֶס⁵⁴, 20
 וְהִחְזִירוּ הַגְּנָב לְבֵית הַשׁוֹמֵר, וְהָרִי הוּא בְּהֵמָה, 21
 וּמָתָה שָׁם בְּפִשְׁעֶהּ - יֵשׁ בְּדָבָר סֵפֶק אִם פְּלִתָהּ 22

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1) ילחוצ, יתבע בתקיפות "והוא יודע שאין לו מה יחזיר" (רבינו לקמן פרק א הלכה ב). 2) לדעת הרמב"ם אין זאת מצוה (ראה ביאורנו שם הלכה ה). 3) כסות יום ביום, כסות לילה בלילה (לקמן פרק ג הלכה ה). 4) שלא ייתן יד. 5) לדעת הרמב"ם אין זאת מצוה. ראה ביאורנו פרק ה הלכה א.

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

6) מבאר שמצוה להלוות לעני, ושהלווה חייב לפרוע ואין מרחמים בדין ומסדרין לבעל חוב.

א. מצות עשה להלוות לעני ישראל, שְׁנֵאמַר: אִם כִּסְף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הָעֲנִי עִמָּךְ. יָכוֹל רְשׁוּת? תִּלְמוּד לֹאמַר: הֶעֱבַט תַּעֲבִיטֶנּוּ וְגו'. וּמִצְוָה זֹו גְדוּלָה מִן הַצְדָקָה? אֵל הָעֲנִי הַשְׂוֹאֵל¹⁰; שְׁזֵה כָּכֹר נִצְרָךְ לְשָׂאֵל, וְזֵה עֲדִין לֹא הִגִּיעַ לְמִדָּה ז'י¹¹. וְהַתּוֹרָה הַקְּפִידָה עַל מִי שְׂיִמְנַע מִלְּהֻלוֹת לְעֲנִי, שְׁנֵאמַר: וְרָעָה עֵינֶךָ בְּאֶחֱיָיךָ הָאֲבִיּוֹן וְגו'¹².

7) ואפילו עשיר מצוה להלוותו בשעה שאין מעות מצויות בידו (רבינו יונה אבות פרק א משנה א. טור ושולחן ערוך סימן צג סעיף א, על פי סוכה מט: גמילות חסד נוהג בין לעניים בין לעשירים. (ובמכילתא דרשב"י: "העני עימך: אין לי אלא עני, עשיר מניין? תלמוד לומר עימך וכו'. אם כן למה נאמר עני? ממהרני ליפרע על ידי עני יתר מן העשיר"). ומה שכתב רבינו "לעניי ישראל" לאו דווקא, אלא כל מי שצריך וזקוק להלוואה, כי עשיר הזקוק להלוואה בכלל עני הוא (השווה ספר החינוך מצוה תמח הוצאת מוסד הרב קוק). 8) מכילתא משפטים פרשה יט: "רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה - רשות, חוץ מזה ועוד שניים (שאם משמש בלשון כאשר), וכו'. "אם כסף תלוה" - חובה ולא רשות, אתה אומר חובה או אינו אלא רשות? כשהוא אומר (בלשון ציווי): העבט תעביטנו - חובה ולא רשות". 9) מצות נתינת צדקה (שבת סג "גדול המלוה יותר מן הנותן צדקה" 10) המבקש. 11) "כי מי שנתבזה וגילה פניו לשאול מידי האנשים אין צרת עניינו (מצבו) כמו המכוסה שירצה להיעזר עד שלא יתגלה עניינו ולא יתבזה" (רבינו בספר המצוות עשין קצז). 12) "ולא תיתן לו וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא".

ב. פֶּל הַנוֹגֵשׁ¹³ הָעֲנִי, וְהוּא יוֹדֵעַ שְׂאִין לוֹ מַה יַחְזִיר לוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: לֹא תִהְיֶה לוֹ פְּנֵשָׁה¹⁴. וּמִצְוֹת עֲשֶׂה לְנֹגֵשׁ אֶת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וְלְהִצִּיר לוֹ¹⁵, שְׁנֵאמַר: לְנֹכְרִי¹⁶ תִּגְשׁ. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדְוָי¹⁷, שְׁזֹו מִצְוֹת עֲשֶׂה¹⁸.

13) לוחץ, תובע בחזקה. 14) כמלוה דוחק ותובע (ראה בבא מציעא עה:). 15) לאלצו לפרוע החוב בזמן, ולא להרוויח לו זמן הפירעון (השווה חינוך תמו). 16) צריך להיות: את הנכרי. 17) ספרי דברים ראה - קיג. 18) ודעת הרמב"ם (בהשגותיו על ספר המצוות לרבינו בשורש השישי ובפירוש התורה דברים טו), שאין נגישת הגוי מצוה, ומה שאמרו בספרי שזו מצוות עשה, הכוונה

1 שְׂמִירְתָּו⁵⁵ וְנִפְטָר, או עֲדִין לֹא פִלְתָּה שְׂמִירְתָּו⁵⁶.
2 לְפִיכָךְ: הַשׁוֹמֵר פְּטוּר מִלְשָׁלֵם, וְאִם תִּפְסוּ הַבְּעָלִים
3 - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּד.

45) בבא-קמא קח: 46) בליסטים מזוין שהשומר אינו יכול להציל מידו, ולא לקח בפרהסיא אלא הסתתר שלא יראוהו. מעשה שכזה נידון כגניבה המחייבת תשלומי כפל (רבינו פ"ד מהלכות גניבה ה"ד) ונידון כאונס לפטור שומר שכר שחייב בגניבה רגילה. 47) ואפשר להוציא ממנו את הגניבה או דמיה. 48) בגמרא כתוב: "עושה עמו דין". ורבינו ביאר "עם הגנב", כלומר, על השומר מוטל לטרוח ולהוציא מיד הגנב, אבל אינו מחויב לשלם מכיסו כלום. ורש"י מפרש שם, שהשומר משלם לבעלים וגובה מהגנב (מגיד-משנה. ראה סמ"ע סימן רצד ס"ק ז, וש"ך שם ס"ק ז). 49) פירוש, אינו יכול לטעון: אשבע שלא שלחתי בה יד, ואולי גם שאינה ברשותי - ואסתלק. 50) בגמרא כתוב סתם: "שקדם ונשבע", ומפרש רבינו, שקדם לפני שהוכר הגנב (וכן פירש הרי"ף). 51) יכול הוא לטעון: נשבעתי ונפטרתיו והסתלקתי מכל הענין הזה. 52) לא נתבארה כוונתו. לשם מה יטרח אם אינו מחויב לעשות זאת, וגם לא ירוויח מזה כלום (ראה ב"ח חו"מ סי' רצד שעמד על תמיהה זו, ותיירץ בדוחק: שרוצה לעשות מצוה). 53) מכיון שקיבל שכר עבור שמירתו, מוטל עליו לטרוח ולהוציא מיד הגנב, משום שאין זה נידון כאונס, כשאפשר להוציא מידו. [ב'שיטה מקובצת' שם הובאו כמה שיטות בפירוש סוגיא זו. ופירושו כאן מסתמך בעיקר על המגיד-משנה]. 54) בעיא שלא נפשטה, שם. 55) כשנגנבה באונס נפטור השומר לגמרי, ונפסק חיוב השמירה שהיה מוטל עליו, וכשהוחזרה לא קיבל על עצמו שמירה שניה. 56) מכיוון שהוחזרה ליד השומר, והוא לא החזירה לבעלים - קיים עדיין חיוב השמירה הראשון.

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיפֵין

יום שני כ"ב תשרי ה'תשע"ו הלכות מלוה ולוה

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּים עָשָׂרָה מִצְוֹת. אֲרַבַּע מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְשְׂמוֹנֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֵהוּ פְּרָטֵן: (א) לְהֻלוֹת לְעֲנִי וְקָם. (ב) שְׂלֹא יִגְשִׁי אוֹתוֹ. (ג) לְנֹגֵשׁ² אֶת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים. (ד) שְׂלֹא יִמְשֹׁךְ בְּעַל חוֹב בְּזוֹרֵעַ. (ה) לְהַחְזִיר הַמְשֻׁכָּן לְבַעְלֵיו בְּזִמְן שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ³. (ו) שְׂלֹא יֵאָחַר הַמְשֻׁכָּן מִבְּעָלֵיו הָעֲנִי בְּעַת שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ. (ז) שְׂלֹא יִחַבֵּל אֶלְמָנָה. (ח) שְׂלֹא יִחַבֵּל פְּלִים שְׂעוֹשִׂין בְּהֵן אֶכָּל נֶפֶשׁ. (ט) שְׂלֹא יִתֵּן הַמְלוֹה בְּרַבִּית. (י) שְׂלֹא יִלוֹה הַלוֹה בְּרַבִּית. (יא) שְׂלֹא יִתְעַסֵּק⁴ אָדָם בֵּין מְלוֹה וְלוֹה בְּרַבִּית: שְׂלֹא יַעֲיֵד בִּיגִייהָן, וְלֹא יִכְתֹּב שְׁטָר, וְלֹא יַעֲרֹב. (יב) לְלוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וְלְהֻלוֹת: לוֹ בְּרַבִּית.

וּבִיאור מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שכתוב זה משמיענו מצוות עשה באחיך. וכך הוא נדרש: לנכרי את רשאי ליגוש ולא לאחיך, והוא לאו הבא מכלל עשה שהוא נקרא עשה, ולומר לך שהנוגש את הישראל עובר בעשה ולא תעשה.

1 ג. אָסוּר לְאָדָם לְהִרְאוֹת¹⁹ עֲצָמוֹ לְבַעַל חוּבוֹ בְּזִמְן
2 שְׂיִדְעַ שְׂאִין לוֹ, אֲפֹלוּ לְעֵבֶר לְפָנָיו, שְׁלֹא יַפְחִידוּ
3 אוּ יִקְלִימוּ, אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ תוֹבְעוּ, וְאִין צְרִיף
4 לוֹמַר אִם תִּבְעוּ²⁰. וְכִשֶׁם שְׂאִסוּר לְזֶה לְתַבְעֵ, כִּף
5 אָסוּר לְלוֹה לְכַבֵּשׁ²¹ מִמּוֹן חֲבֵרוֹ שְׂפִידוֹ וְלוֹמַר לוֹ:
6 לֵךְ וְשׁוּב. וְהוּא שְׂיֵשׁ לוֹ. שְׁנֹאֲמַר: אֵל תֹּאמַר לְרַעַף
7 לֵךְ וְשׁוּב. וְכֵן אָסוּר לְלוֹה לְקַח הַלְוָאָה וְלַהוֹצִיאָהּ
8 שְׁלֹא לְצַרְףּ וְלִאֲבֹדָה²², עַד שְׁלֹא יִמְצָא בַעַל חוּב
9 מֵאִין יִגְבֶּה. אִף עַל פִּי שְׁהַמְלוֹה עֲשִׂיר גְדוֹל. וְעוֹשֶׂה
10 זֶה - רִשָּׁע הוּא; שְׁנֹאֲמַר: לוֹה רִשָּׁע וְלֹא יִשְׁלָם²³.
11 וְצוּוֹ חֲכָמִים²⁴: יְהִי מִמּוֹן חֲבֵרָךְ חֵבִיב עֲלֶיךָ פְּשָׁלָךְ.

(19) מכילתא משפטים יט: "לא תהיה לו כנושה": - "לא תראה לו בכל זמן". בבבא מציעא עה: אמרו: מניין לנושה בחבירו וכו' שאסור לעבור לפניו? תלמוד לומר "לא תהיה לו כנושה (ברש"י שם "לא תראה בעיניו כנושה בו שיראה ויבוש")." (20) רוצה לומר, אם כבר תבעו, כגון, שלא ידע שאין לו ותבעו, שאסור לו לעבור לפניו מכאן ואילך (אבן האזל). (21) לעכב, להשהות. (22) וגורם לאבדה מן המלווה. (23) ראה אבות פרק ב משנה ט. שמות רבה לא, טו. (24) אבות שם, משנה יב.

12 ד. כְּשִׂיתַבַּע הַמְלוֹה הַלְוָאָתוֹ²⁵, אִף עַל פִּי שְׁהוּא
13 עֲשִׂיר וְהַלְוָה דְּחִיק וְטוֹרֵד בְּמִזְוֹנוֹת²⁶ - אִין מְרַחֲמִין
14 בְּדִין²⁷, אֵלֹא גּוֹבִין לוֹ חוּבוֹ עַד פְּרוּטָה אֲחֵרוֹנָה מִכָּל
15 מַטְלָטְלִין שְׂיִמְצָאוּ לוֹ. וְאִם לֹא הִסְפִּיקוּ הַמַּטְלָטְלִין
16 - גּוֹבִין לוֹ מִן הַקְּרָקַע²⁸, אַחַר שְׂמַחְרִימִין²⁹ עַל מִי
17 שְׂיֵשׁ לוֹ מַטְלָטְלִין אוּ מִי שְׂיַדַּע³⁰ מַטְלָטְלִין וְלֹא
18 יִבְיֵאֵם לְבֵית דִּין³¹. וְגּוֹבִין מִכָּל קְרָקַע שְׂיֵשׁ לוֹ. אִף
19 עַל פִּי שְׁהוּא מְשַׁעֲבֶדֶת לְכַתְּבַת אֲשֶׁתוֹ אוּ לְבַעַל חוּבוֹ
20 שְׂקָדָם³² - גּוֹבִין לְזֶה³³, וְאִם יִבּוֹא³⁴ הָרֹאשׁוֹן וְיִטְרַף
21 - יִטְרַף³⁵. טַעַן הַלְוָה: שְׂמַטְלָטְלִין אֵלוֹ שְׂבִידֵי אִינָן
22 שְׂלִי, אֵלֹא פְּקָדוֹן הֵם בְּיַדֵּי אוּ שְׂכוּרִין אוּ שְׂאוּלִין -
23 אִין שׁוֹמְעִין לוֹ³⁶, אוּ יִבְיֵא³⁷ רְאֵיהֶם³⁸ אוּ יִגְבֶּה מֵהֶן
24 בַּעַל חוּבוֹ.

(25) בבית דין. (26) טורח הוא הרבה כדי להתפרנס. בפרק כ מסנהדרין הלכה ד כותב רבינו: "אל תאמר עני הוא זה ובעל דינו עשיר, הואיל ואני (הדיין) והעשיר חייבין לפרנסו אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בכבוד". (27) כתובות פד. "ועל זה הזהירה התורה "ודל לא תהדר בריבו" ונאמר (ויקרא יט, טו) "לא תשא פני דל" (רבינו שם על פי תורת כוהנים קדושים פרק ד). (28) שהמטלטלין קודמים לגבייה מן הקרקע, שכשם שהמלוה בממון היה - כך תחילת גבייתו מממון או ממטלטלים (שדינם כממון. בבא קמא יד.). מלשון רבינו נראה שמעמיד מטלטלין וממון בדרגה אחת,

היינו שאם יש לו ממון ויש לו מטלטלין - רצה משלם ממון, רצה מגבהו מטלטלין (השווה רבינו פרק י מהלכות נזקי ממון). ברם דעת הרי"ף בבבא בתרא בתחילת פרק שישי שהממון קודמים לגבייה מן המטלטלין (וכן כתב רשב"ם בבא בתרא צב: בשם רבינו חננאל) וכן הרא"ש בבא קמא פרק א סימן ד בשם רבינו תם. (29) "הטלת חרם לדברים אלו לא מצאנו בגמרא אבל כן נמצא בכל ספרי הגאונים ז"ל. ונראה שהדבר בקבלה אצלם" (מגיד משנה להלן פרק י"א הלכה ז). (30) שיש לו ללווה. (31) או לא הודיע לבית דין. (32) לווה ממנו לפני שלוה מזה הבא עכשיו לגבות, אבל עדיין לא הגיע זמן פרעונו, וכן הכתובה אינה נגבית מחיים כמבואר בפרק י"ט מהלכות אישות הלכה ג. (33) מיד, ואין ביד הבעל חוב והאשה למנוע גבייתו. (34) כלומר, ולכשיבוא. (35) זה נימוק למה אין מונעים גביית הקרקע אף על פי שהיא משועבדת לאחרים, לפי שהגבייה אינה גורמת כל הפסד לבעל הישעבוד, שהרי כשיגיע זמן פירעון חובו - יטרוף מה שגבה ראשון, שכל הקודם בחובו זכה (על פי תשובת הרי"ף סימן קיד, רט ועיין ירושלמי כתובות פרק י הלכה ו). (36) "חזקה כל מה שביד אדם הוא שלו" (מגיד משנה). והמקור להלכה זו מצא רבינו בכתובות יט בסוגיית שטר אמנה. (37) פירוש, אלא או יביא. (38) עדים, שכן הוא כדבריו.

ה. אִין בַּעַל חוּב גּוֹבֶה לֹא מְכַסּוֹת אֲשֶׁתוֹ וּבְנָיו שְׁל
לוֹה, וְלֹא מְבַגְדִים צְבוּעִים שְׂצַבְעֵן לְשִׁמּוֹן³⁹, אִף עַל
פִּי שְׂעִדִין לֹא לְבָשׁוּ אוֹתָן, וְלֹא מְסַנְדְּלִים חֲדָשִׁים
שְׂלִקְחָן לְשִׁמּוֹן, אֵלֹא הֲרִי אֵלוֹ שְׂלֵהוֹן⁴⁰. בְּמַה דְּבָרִים
אֲמוּרִים? בְּכָלֵי הַחַל; אֵבָל בְּגֵדֵי שִׁבְתָּ וְהַמּוֹעֵד -
גּוֹבֶה אוֹתָן בַּעַל חוּב⁴¹. וְאִין צְרִיף לוֹמַר, אִם הָיוּ
בְּהֵן טַבְּעוֹת וּבְכָלֵי זֶה אוּ כִּסְף⁴², שְׂהַפֵּל לְבַעַל חוּבוֹ.

(39) לשם אשתו ובניו. (40) שמשעה שנתנם או לקחם לשמן יצאו מרשותו וזכו בהם והרי הם שלהם (רי"ף בתשובה סימן ריט, על פי ערכין כד.). (41) מתוך שהם בגדים מכובדים, ואינם לשימוש יום יום, אין הבעל נותנם במתנה גמורה על דעת שלא יוכל למכרם אם יצטרך להם (רי"ף בתשובה סימן רנה על פי ירושלמי קידושין פרק א הלכה ד). (42) "שאדם קונה על מנת שתתקטש, ואם הוצרך יתפרנס מהם" (כלומר, ימכור לשם פרנסתו. רי"ף שם סימן רט).

ו. הָיוּ לוֹ מַטְלָטְלִין אוּ קְרָקַע, וְהָרִי עֲלָיו שְׂטָרֵי
חוּבוֹת לְעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים, וְאָמַר: הָרִי כָּל נְכָסֵי
מְשַׁעֲבִדִין לְעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים, וְאִם יִטְלוּ אוֹתָן
הַיִּשְׂרָאֵלִים בְּחוּבָם, יִאָסְרוּ אוֹתֵי הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים
בְּחוּבָן וְאֵהִיָּה בְּשִׁבְיָה - הוֹרוּ רְבוּתֵי⁴³, שְׂאִין שׁוֹמְעִין
לוֹ, וְיִגְבּוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים; וּכְשִׁיבּוּאוּ הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים
וְיִאָסְרוּהוּ - הָרִי כָּל יִשְׂרָאֵל מְצִוִין לְפָדוֹתוֹ⁴⁴.

(43) הרי"ף שם. (44) המצוה להצילו אינה מוטלת על התובע יותר מאשר על כל אחד ואחד מישראל.

ז. מְסַדְרִין⁴⁵ לְבַעַל חוּב⁴⁶, כְּדָרְףּ שְׂמַסְדְרִין בְּעַרְכִין⁴⁷.

1 ח. מלְוָה⁶⁹ שָׁפָא לְהַפְרַע שְׁלֵא בְּפָנֵי הַלֹּוה, פְּגוֹן
2 שְׁהִיָּה הַלֹּוה בְּמִדְיָנָה רְחוֹקָה, וְתַפְסָה הָאִשָּׁה
3 מִטְּלָטְלִין מְנַכְסֵי הַבַּעַל כְּדֵי שְׁתַּזוֹן מִהֶן - מוֹצִיאִין
4 אוֹתָן מִיָּדָה⁷⁰ וְנוֹתְנִין לְבַעַל חוֹב; וְשֹׁאֲפְלוּ הֵיָּה בַּעֲלָהּ
5 עֲמָה - לֹא הֵיָּה יָכוֹל לְזוֹן אֶת אִשְׁתּוֹ וּבְנָיו עַד
6 שְׁיַפְרַע לוֹ כָּל חוֹבוֹ⁷¹.

(69 תשובת הרי"ף הובאה בטור סימן צז. 70) ואף על פי שחוב האשה למזונות קדם לחובו "שכשם שבערכין מיעט מזון אשתו ובניו (כמבואר בערכין כג): אף על פי שקדמו לחוב המעריך - הוא הדין גם לבעל חוב" (כסף משנה בשם בעל התרומות). (71) כמבואר למעלה הלכה ז.

פְּרָק שְׁנִי

(1) מבאר תקנת הגאונים להשביע ללווה הטוען שאין לו, ודין מלווה שאמר שטר אמנה הוא זה במקום שחב לאחרים, וכלל שם שאסור להלוות מעותיו בלא עדים, ודין לוה מעבדו ושחררו.

27 א. דִּין תּוֹרָה, שְׁבֻזְמָן שְׁיִתְבַּע הַמְּלוֹה אֶת חוֹבוֹ: אִם
28 נִמְצְאוּ לְלוֹה נְכָסִים - מְסַדְרִין לוֹ, וְנוֹתְנִין לְבַעַל
29 חוֹבוֹ אֶת הַשָּׂאָר, כְּמוֹ שְׁבֹאֲרָנִי²⁹; וְאִם לֹא נִמְצָא
30 לְלוֹה כְּלוּם, אוֹ נִמְצְאוּ לוֹ דְּבָרִים שְׁמֻסְדְּרִין לוֹ בְּלִבָּד
31 - יִלָּךְ הַלֹּוה לְדַרְכּוֹ. וְאִין אוֹסְרִין אוֹתוֹ³¹, וְאִין
32 אוֹמְרִים לוֹ: הֵבֵא רְאָיָה שְׂאֵתָה עֲנִי, וְלֹא מְשִׁבְעִין
33 אוֹתוֹ⁴¹, כְּדֶרֶךְ שְׁדִינִן הַעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים; וְשֹׁאֲמַר: לֹא
34 תִּהְיֶה לוֹ כְּנִשְׂהָ⁵¹. אֲלֵא אוֹמְרִים לְמַלְוָה: אִם אֵתָה
35 יוֹדֵעַ נְכָסִים לְזֶה הַמַּחְיָב לָךְ - לָךְ וְתַפְסֵ אוֹתָן.

(2) למעלה פ"א הלכה ז. (3) בבית הסוהר, כי "לא מצאנו בשום מקום (בתלמוד) חיוב הגוף (היינו מאסר או עונש מלקות וכיוצא בזה) מחמת ממון" (מגיד-משנה). (4) שאין לו כלום. (5) ודרכים אלו - אמצעי נגישה הם.

36 ב. טַעֲמָן שְׁיִישׁ לוֹ וְהַחֲבִיא אוֹתָן וְהָרִי הֵן בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ
37 - אִין מִן הַדִּין שְׁיִפְנֹס לְבֵיתוֹ, לֹא הוּא וְלֹא שְׁלִיחַ
38 בֵּית דִּין⁷¹; שְׁהַתּוֹרָה הַקְּפִידָה עַל זֶה, שְׁנֹאֲמַר: בַּחוּץ
39 תַּעֲמַד. אֲבָל מַחְרִימִין עַל מִי שְׁיִישׁ לוֹ וְלֹא יִתֵּן לְבַעַל
40 חוֹבוֹ. כְּשֶׁרָאוּ הַגְּאוּנִים הָרֵאשׁוֹנִים⁸ שְׁעָמְדוּ אַחַר
41 חֲבוּר הַגְּמָרָא, שָׂרְבוּ הַרְמָאִים⁹, וְנִנְעָלָה דְלַת בְּפָנֵי
42 לְוִין¹⁰, הַתְּקִינוּ שְׁמְשִׁבְעִין אֶת הַלֹּוה שְׁבוּעָה חֲמִירָה
43 כְּעִין שֶׁל תּוֹרָה בְּנִקְיִטַת חֲפִץ¹¹: שְׁאִין לוֹ כְּלוּם יָתֵר
44 עַל דְּבָרִים שְׁמֻסְדְּרִין לוֹ, וְשֹׁאֲלָה הַחֲבִיאַן בְּיַד אַחֲרִים,
45 וְשֹׁאֲלָה נְתָן מִתְּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר¹². וְכוֹלָל בְּשִׁבוּעָה
46 זֶה: שְׁכַל שְׁיִרוּיָה וְכַל שְׁיִבּוֹא לְיָדוֹ אוֹ לְרִשְׁתּוֹ
47 מֵאֲשֶׁר תִּשְׁיַג יָדוֹ - לֹא יֵאָכִיל מִמֶּנּוּ כְּלוּם לֹא לְאִשְׁתּוֹ
48 וְלֹא לְבְנָיו¹³, וְלֹא לְכִישׁ אוֹתָן, וְלֹא יִשְׁפַל בְּהֶן, וְלֹא
49 יִתֵּן מִתְּנָה לְאָדָם בְּעוֹלָם, אֲלֵא יוֹצִיא מִכָּל אֲשֶׁר
50 תִּשְׁיַג יָדוֹ מִזוֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם וְכִסוּת שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ,
51 מִזוֹן הָרֵאוּי לוֹ וְכִסוּת הָרֵאוּי לוֹ¹⁴, לֹא אֲכִילַת
52 הַזּוֹלָלִים וְהַסּוֹבְאִין אוֹ בְנֵי מְלָכִים וְלֹא מְלַבְּוִשֵׁי

1 בְּיַד? אוֹמְרִין לְלוֹה: הֵבֵא⁴⁸ כָּל הַמְּטָלְטְלִין שְׁיִישׁ
2 לָךְ, וְלֹא תִנִּיחַ אֶפְלוֹ מַחַט אַחַת. וְנוֹתְנִין לוֹ מִן הַכֹּל
3 מִזוֹן⁴⁹ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְכִסוּת שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ מִכִּסוּת
4 הָרֵאוּיָה לוֹ. וְלֹא שְׁיִלְבַּשׁ בְּגָדֵי מְשִׁי אוֹ מַצְנֶפֶת
5 זְהוּבָה⁵⁰, אֲלֵא מֵעֲבִירִין אוֹתָהּ מִמְּנִי⁵¹, וְנוֹתְנִין לוֹ
6 כִּסוּת הָרֵאוּיָה⁵² לְשְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ. וּמָטָה⁵³ לִישָׁב
7 עֲלֶיהָ, וּמָטָה וּמִצָּע הָרֵאוּיִין לוֹ לִישוֹן עֲלֵיהֶם. וְאִם
8 הֵיָּה עֲנִי - מָטָה וּמִפְּץ⁵⁴ לִישוֹן עֲלָיו. וְאִין נוֹתְנִין
9 כְּלוּם כְּאֵלוֹ⁵⁵ לְאִשְׁתּוֹ וּבְנָיו⁵⁶, אִף עַל פִּי שְׁהוּא חֲיָב
10 בְּמִזוֹנוֹתֵיהֶם⁵⁷. וְנוֹתְנִין לוֹ סְנַדְלָיו וְתַפְלָיו⁵⁸. הֵיָּה
11 אִמְן⁵⁹ - נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי כְּלֵי אֲמִנּוֹת מִכָּל מִין וּמִין.
12 כְּגוֹן שְׁהֵיָּה חֹרֶשׁ⁶⁰ - נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי מַעֲצָדִין וְשְׂתֵי
13 מְגִירוֹת⁶¹. הֵיָּה לוֹ מִין אֶחָד מְרַבָּה וּמִין אֶחָד מוּעָט⁶²
14 - נוֹתְנִין לוֹ שְׁנַיִם מִן הַמְרַבָּה, וְכָל שְׁיִישׁ לוֹ מִן
15 הַמוּעָט, וְאִין לוֹקְחִין לוֹ כְּלוּם מִדְּמֵי הַמְרַבָּה⁶³. הֵיָּה
16 אֶבֶר אוֹ חֲמֵר - אִין נוֹתְנִין לוֹ לֹא צְמִדוֹ⁶⁴ וְלֹא
17 חֲמורוֹ⁶⁵. וְכֵן אִם הֵיָּה סֶפֶן - אִין נוֹתְנִים לוֹ
18 סְפִינָתוֹ⁶⁶. אִף עַל פִּי שְׁאִין לוֹ מִזוֹנוֹת אֲלֵא מֵאֵלוֹ -
19 אִין אֵלוֹ כְּלוּם⁶⁷, אֲלֵא נְכָסִים⁶⁸, וְיִמְכְרוּ עִם שְׂאָר
20 הַמְּטָלְטְלִין בְּבֵית דִּין, וְיִנְתְּנוּ לְבַעַל חוֹבוֹ.

(45) "מעריכין נכסי הלווה, ואם הוא עני אף על פי שאינו נשלם החוב כולו, אין נוטלין כל מה שיש לו, אלא משיירין לו לפי כבודו" (ערוך ערך סדר) וכמו שמבאר רבינו והולך. (46) כשיגיע זמן הפירעון ויבוא המלוה לבית דין לגבות חובו (שולחן ערוך סימן צז, כג). (47) מי שהתחייב לתת להקדש ערך עצמו או ערך אחרים, בית דין לוקח כל רכושו ומוכרו ונותן הדמים להקדש, ושנינו (ערכין כג): שמשאירים לו כל המפורט כאן בדברי רבינו (בבא מציעא קיג:). (48) ראה לקמן פרק ב הלכה י"ב. (49) שם כד. רדשו זה מן הכתוב (ויקרא כז, ח): "ואם מך הוא מערכך" - החייהו מערכך. (50) רקומה זהב. (51) בבא מציעא שם. (52) לאיש כמותו לצורך ימי החול, אבל לא לשבתות וימים טובים (רבינו בפרק ג מהלכות ערכין הלכה טו. ומקורו נראה שהוא מהמבואר למעלה הלכה ה על פי ירושלמי קידושין הובא בביאורנו שם). (53) כיסא. (54) מצע גס ארוג מקנים שעניים רגילים להשתמש בהם ואינו יכול לדרוש מצע של לבד. (55) לא כסות וגם לא מזון. (56) אפילו הקטנים. (57) כמבואר בפרק י"ב מהלכות אישות הלכה ב, יד. שלא הוטל על המלוה להחיות את אשתו ובניו. ערכין שם: "הוא (החייהו) מערכך, ולא אשתו ובניו מערכך". (58) של ראש ושל יד (שם) - כשם שנותנין לו כסות (והשווה פסחים קיג). (59) שם. (60) נגר. (61) משרוים. (62) כגון, שיש לו שלושה מעצדים והמגירה האחת. (63) אין מוכרים המעצד השלישי לקנות מגירה בדמיה, כדי שיהיו לו שתי מגירות, שהרי גם קודם לא היו לו כי אם אחת (ערכין שם). (64) צמד בקר לאיכר. (65) אם היה חמר (שם). (66) שם יח. (67) כלי אומנות. (68) שם בגמרא לדעת תנא קמא.

- 1 הפחות והסגנים¹⁵, אלא פדרכו, וכל היתר על צרכו
 2 יתן לבעל חובו ראשון ראשון, עד שיגבנו כל חובו.
 3 ומחרימין תחלה על מי שידע לפלוני נכסים, גלויין
 4 או טמונין, ולא יודיע לבית דין. גם אחר התקנה
 5 הזאת, אין בעל חוב יכול להכנס לתוך ביתו של
 6 לוה, לא הוא ולא שליח בית דין; שלא תקנו לעקר
 7 גוף התורה¹⁶. אלא הלוה עצמו יוציא פלו, או
 8 לאמר: פך וכף הוא שיש לי; מניחין הראוי לו,
 9 ויוציא השאר, וישבע בתקנה זו. וכזה דנין ישראל
 10 בכל מקומות. נראה לו ממון אחר שנשבע שבועה
 11 זו, ואמר: של אחרים הוא, או עסק הוא פדי - אין
 12 שומעין לו¹⁷, עד שציבא ראיה. וכן הורו רבותי¹⁸.
- 6 המלוה. (7 בבא-מציעא קיג. ראה לקמן פ"ג הל' ג.
 8 רבנן סבוראי (הגהות מיימוניות). (9 המסתירים ממנו,
 ואומרים אין לי. (10 שנמנעו מלהלוות ממון לאחרים
 מפני החשש, שמא יחביאו כל אשר להם ויטענו: אין לי.
 11 היינו כש"ס בידו, כדוגמת השבועה שאינו ברשותו
 שתיקנו חכמים על השומר האומר הריני משלם, מפני
 החשש שמא עיניו נתן בחפץ שנמסר לשמירתו, כמבואר
 בפ"ו מהל' שאלה ופקדון הל' א (הגרא"א סי' צט ס"ק א.
 עיין שם). (12 ואע"פ שמתנה על-מנת להחזיר, דינה
 כמתנה - כאן אין מתנתו מתנה, כי רגלים לדבר שלא נתנו
 אלא כדי להבריא מן הבעל-חוב, ומן הדין בעל-חוב גובה
 אותה, והראשונים קראו לשבועה זו: "שבועת החשר"
 (כסף-משנה שם). (13 השווה למעלה פ"א הל' ז.
 14 השווה שם. (15 פקדי מלוכה גבוהים. (16 דבר
 תורה שהקפידה על הכניסה לבית הלווה. ולא באו חכמים
 אלא לעשות סייג וגדר שלא תנעול דלת בפני לוויים.
 17 חזקה - כל מה שביד אדם שהוא שלו (השווה למעלה
 פ"א הל' ד). (18 הרי"א מיגאש, בתשובה סי' קסט.
- 13 ג. מי שנשבע שבועה זו, שאין לו פלוס וכל מה
 14 שיריח יתן לבעל חובו - אין פל אחד מבצעלי
 15 חובות בא ומשביעו¹⁹, ששבועה אחת פוללת פל
 16 בעלי חובות. ותקנת אחרונים²⁰ היא, ואין מדקדקין
 17 בה להחמיר²¹ אלא להקל.
- 19 שנית אותה שבועה. (20 כלומר, הואיל ותקנת
 הגאונים היא. (21 לחייבו שבועה לכל אחד מבעלי-
 חובות, שכל שירוויח יתן גם להם (לחם-משנה ומשנה-
 למלך).
- 18 ד. מי שהחזק שהוא עני וכשר²² והולך בתם, והדבר
 19 גלוי וידוע לדין ולרב העם, וכא בעל חובו
 20 להשביעו בתקנה זו, והחזק התובע²³ שאינו מסתפק
 21 בעניו זה²⁴, אלא רוצה לצערו בשבועה זו, להצר
 22 לו ולבישו ברבים, כדי להנקם ממנו, או כדי שילך
 23 וילוה מן העובדי פוכבים²⁵, או יקח נכסי אשתו²⁶
 24 ויתן לזה, עד שינצל משבועה זו - נראה לי, שאסור
 25 לדן ירא שמים להשביעו שבועה זו; ואם השביעו
- 26 - בטל לא תעשה של תורה: לא תהיה לו פנשה.
 27 ולא עוד, אלא ראוי לדן לגער בתובע ולטרדו²⁷,
 28 מפני שהוא נוטר והולך בשרירות לבו. שלא תקנו
 29 הגאונים תקנה זו אלא מפני הרמאי²⁸, והרי
 30 נאמר²⁹: עד דרש אחיך אתו - דרשהו אם רמאי הוא
 31 או אינו רמאי, ומאחר שהחזק זה שהוא עני ושאינו
 32 רמאי - אסור להשביעו. וכן אני אומר: שמי
 33 שהחזק רמאי, ודרכיו מקלקלין במשא ומתנו, והרי
 34 הוא אמוד שיש לו ממון, וטען שאין לו פלוס, והרי
 35 הוא רץ להשבע בתקנה זו - שאין ראוי להשביעו³⁰.
 36 אלא אם יש פל פדין לעשותו³¹ עד שיפרע בעל
 37 חובו, או לנדתו עד שיתן - יעשה, מאחר שהוא
 38 אמוד, שפריעת בעל חוב מצוה³². פללו של דבר:
 39 פל שיעשה הדין מדברים אלו, וכונתו לרדה הצדק
 40 בלבד, שנצטוינו לרדפו³³, ולא לעברו³⁴ הדין על
 41 אחד מבצעלי דינין - הרי זה מרשה לעשות, ומקבל
 42 שקר. והוא שיהיו מעשיו לשם שמים³⁵.
- 22 אדם יש. (23 יודעים בו רבים. (24 אין לו ספק,
 שכן הוא עני. ויש גורסים: "בענין של זה", כלומר באופיו
 ובמצבו של הנתבע (עיין 'פרישה' סי' צט). (25 בריבית.
 26 שהכניסה לו בין נכסי מלוג ובין נכסי צאן ברזל, שאינם
 משועבדים לבעל-חוב ואינו גובה מהם (השווה שו"ע סי'
 צז סעיף כו). (27 לגרשו מעל פניו. (28 כמבואר לעיל
 הל' ב. (29 בבבא-מציעא כח, בענין מוצא אבידה.
 30 ויקרא רבה פ"ו, ג: "אין נותנין את השבועה למי שהוא
 רץ אחר השבועה" (הגרא"א סימן פז ס"ק קיב). (31 לכופו.
 32 כתובות פו. ושם נתבאר שמכין אותו עד שתצא נפשו
 או יקיים מצוה זו. (33 כמו שנאמר (דברים טז, כ): צדק
 צדק תרדוף. ובסנהדרין לו: פירשו שהמדובר בדין מרומה
 (עיין רדב"ז פכ"ב מהל' סנהדרין הל' ג). (34 להטות.
 35 כמו שאמרו (אבות פ"ב משנה יב "וכל מעשיך יהיו
 לשם שמים"). וכתב המגיד-משנה בשם המפרשים האחרונים
 ז"ל: "שלא כל ב"ד מורשה בכך אלא-אם-כן הוא ב"ד
 חשוב ומוחזק בחכמה וחסידות. ומשרבו הדיינים שאינם
 מומחין - יש לחוש שלא יהא כל אחד פורץ לעשות לו דרך
 לעצמו". ובפכ"ד מהל' סנהדרין הל' ב, כתב רבינו עצמו:
 "משרבו בתי דינים שאינם הגונים וכו' אינם חכמים כראוי
 ובעלי בינה, הסכימו רוב בתי דיני ישראל וכו' ולא ידון
 הדיין בסמיכות דעתו, כדי שלא יאמר כל הדיוט לבי מאמין
 לדברי זה, ודעתי סומכת על זה". ונראה שכאן כתב דין לפי
 הגמרא, וסמך על מה שכתב שם (לחם-משנה).
- 36 ה. מי שנתחייב בשבועה זו מפני שטר חוב שעליו,
 37 והודה³⁶ לאחרים בחובות אחרים³⁷, והשיגה ידו יתר
 38 על הראוי לו - לא יטלו היתר אלא בעלי שטרות
 39 בלבד³⁸, שאם קנוניא³⁹ עושה בהודאתו על נכסיו
 40 של זה.
- 36 מעצמו, ואין כאן עדי הלוואה או אפילו יש עדי
 הלוואה, אלא שהלווה יכול לטעון פרעתו, והוא מודה שלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 לְתַלְמִיד חֶכְם⁵³, אֵלָא אַם פֶּן הִלְוֵהוּ עַל הַמְשָׁפוֹן⁵⁴.
 14 וְהַמְלִיחָה בְשֹׁטֶר - מְשַׁבַּח יוֹתֵר⁵⁵. וְכָל הַמְלִיחָה בְּלֹא
 15 עֲדִים - עוֹבֵר מִשּׁוּם וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכֹשֶׁל⁵⁶,
 16 וְגוּרָם קָלְלָה לְעֲצָמוֹ⁵⁷.

פרע (ראה ש"ך סי' צט, ג). (37 הקודמים - לדבריו -
 להלוואה שבשטר. (38) אבל אם יש עדי הלוואה והם
 מעידים שהתנה בין המלוה והלוה שלא יפרע אלא בעדים
 - המלוה בלי שטר קודמת לגביה (מגיד-משנה, וראה ה"ו).
 (39) תחבולה בין הלווה והאחרים, להברית נכסיו מן המלוה.

52) שמתוך כך עולה על דעתו של הלווה להכחיש (ב"מ
 עה: וברש"י שם). (53) שאין לחשוד בו שיכחיש, והטעם
 - שמא מתוך טרדת משנתו ישכח (שם, מעשה שהיה).
 (54) שהמלוה נאמן בשבועה, כמו שיתבאר להלן פרק יג הל'
 ג. (55) לפי שבשטר סכום המלוה רשום בו, אבל במלוה
 על המשכון אין הסכום ידוע, ואפשר ללווה לטעון שהוא
 פחות מהסכום שהמלוה תובע (סמ"ע סי' ע, ס"ק ד).
 (56) שגורם מכשול ללווה שמביאהו לידי כפירה.
 (57) שבני אדם מקללים אותו על שתובע מחבירו מה שאינו
 חייב לו.

17 ח. הַרְבֵּם⁵⁸ שְׁלוּה מַעֲבָדוֹ וְאַחַר כֵּן שִׁחְרוּרוֹ, או לְוֵה
 18 מֵאֲשֶׁתוֹ וְאַחַר כֵּן גִּישָׁה - אֵין לְהֵן עֲלֵיו פְּלוּם; שְׁפָל
 19 מֵה שְׁקִנְיָה עֶבֶד - קִנְיָה רַבּוֹ, וְכָל הַמְעוֹת שֶׁבִיד הָאִשָּׁה
 20 - בְּחֻזְקַת בְּעֻלָּה⁵⁹, אֵלָא אַם הִבִּיאָה רְאִיָּה שְׁהֵן
 21 מְנַדְוִינָתָה⁶⁰.

1 ו. רְאוּבֵן שֶׁהָיָה חֵיב לְשִׁמְעוֹן⁴⁰ מֵאָה, וְלֵוִי חֵיב
 2 לְרְאוּבֵן מֵאָה - מוֹצִיאִין מִלֵּוִי וְנוֹתְנִין לְשִׁמְעוֹן.
 3 לְפִיקָה, אַם אֵין לְרְאוּבֵן נְכָסִים⁴¹, וְהָיָה לוֹ שֹׁטְרֵי חוֹב
 4 עַל לֵוִי, וְאָמַר לֵוִי: שֹׁטֶר אֲמַנָּה הוּא⁴², פְּרוּעַ הוּא⁴³,
 5 וְהוֹדָה לוֹ רְאוּבֵן⁴⁴ - אֵין מְשַׁגְּיחִין עַל הוֹדָאתָ⁴⁵,
 6 שְׁמָא קְנוּנְיָא הֵם עוֹשִׂין לְאֶבֶד זְכוּתוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן⁴⁶;
 7 אֵלָא יִשְׁבַע שִׁמְעוֹן⁴⁷ וְיִטַּל מִלֵּוִי, כְּדִין כָּל טוֹרָף⁴⁸
 8 שְׂאִינוֹ נִפְרַע אֵלָא בְּשִׁבְעָה⁴⁹. וְכֵן כָּל מִי שִׁישׁ עָלָיו
 9 שֹׁטֶר חוֹב, וְהוֹדָה לְאַחַר מַעֲצָמוֹ בְּחוֹב אַחֵר⁵⁰, אַם
 10 אֵין לוֹ נְכָסִים כְּדֵי שְׁיִגְבוּ שְׁנֵיהֶם - גּוֹבָה בְּעַל הַשֹּׁטֶר
 11 בְּלֶבֶד, שְׁלֹא יַעֲשׂוּ קְנוּנְיָא עַל שֹׁטְרוֹ שֶׁל זֶה⁵¹.

(40) כתובות יט. כרבי נתן: "מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו
 בחבירו, מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה? תלמוד-לומר
 (במדבר ח, ז): "ונתן לאשר אשם לו" (כלומר, לאשר הלווה
 אין כתוב כאן, אלא לאשר האשם שלו, דהיינו למי שהקִין
 שלו - רש"י). (41) כי אם יש לו נכסים - אין שמעון גובה
 מלוי מדרשתו של רבי נתן, לפי שלא נאמרה אלא כשאין
 ללוה נכסים אחרים, כמבואר בבבא-קמא מ. (מגיד-משנה).
 (42) לא לזה כלום, אלא מסרו לו מתוך אימון שלא יתבענו
 אלא אם ילווהו. (43) ונשאר השטר בידי ראוּבֵן.
 (44) שהשטר פרוע או אמנה. (45) של ראוּבֵן.
 (46) כתובות שם, וכפירושו של אביי. (47) בנקיטת חפץ,
 שלא נפרע חוב זה ולא מחלו או מכרו לאחר (ע"פ רבינו
 להלן פכ"ב הל' י). (48) מנכסים המכורים או משועבדים
 לאחרים. (49) כמבואר לקמן (פכ"ב שם ע"פ שבועות
 מה). (50) שקדם, לדבריו, להלוואה בשטר - ואין כאן עדי
 הלוואה (ראה למעלה ה"ה הערה לו). (51) כבר לימדנו
 רבינו (למעלה הל' ה') שחוששים לקנוניא, ואין מקבלים
 הודאתו בחובות אחרים. וחזר רבינו וכתב דין זה שנית, לפי
 שאין רקע החשד לקנוניא של הנידון כאן דומה להמבואר
 בהל' ה, כי בהל' ה המדובר, כשנשבע כבר שבועת הסידור,
 והגורם לקנוניא הוא דאגתו לפרנסת אשתו ובניו, שאינו
 רשאי להאכיל אותם אלא פורע ראשון ראשון לבעל-חובו
 כמבואר שם, ובכך החשד מבוסס על זה שאדם עשוי
 להורות היתר לעצמו בגלל פרנסת אשתו ובניו, ואפשר שגם
 האחרים רואים בזה מצוה לפרנס אשה וילדים קטנים.
 ובנידון שלפנינו, שמודה לפני שבועת הסידור, הגורם
 לקנוניא האפשרית הוא, כדי שלא ישאר ערום מנכסיו, ולכן
 מלמדנו רבינו, שחוששים לקנוניא גם בגלל סיבה זו (ולצד
 שני, אין הנידון בהל' ה נלמד מהמבואר כאן, לפי שבנידון
 הל' ה כבר התחייב בשבועה שלא יעשה שום קנוניא, ולכך
 מלמדנו רבינו שאין שבועה זו מסייעתו לאמת הודאתו -
 כסף-משנה. עיין ש"ך סי' צט ס"ק ג).

58) בעלו של העבד (בבא-בתרא נא). (59) כלומר, משל
 בעלה הם, ולקחם באמתלא בתור הלוואה כדי להוציא מהם
 ממונו (עיין גמ' ב"ב שם. והשווה רבינו פכ"ב מהל' אישות
 הל' כט, ובמגיד-משנה ולחם-משנה שם). (60) נכסים
 שהכניסה לו בשעה שנישאו (עיין כתובות כח. "לוה הימנו
 מנכסי אביה וכו'").

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) מבאר שלא לחבול אלמנה, ולא כלים שעושים בהם
 אוכל נפש, ושמצוה להחזיר המשכון, ודין שליח בית דין
 שבא למשכן.

22 א. אֲלֻמְנָה, בֵּין שְׁהִיא עֲנִיָּה בֵּין שְׁהִיא עֲשִׂירָה - אֵין
 23 מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָהּ², לֹא בְּשַׁעַת הַלְוָאָה³ וְלֹא שְׁלֹא
 24 בְּשַׁעַת הַלְוָאָה, וְלֹא עַל פִּי בֵּית דִּין; שְׁנֹאֲמַר: וְלֹא
 25 תַּחֲבֹל בְּגַד אֲלֻמְנָה⁴. וְאֵם חֲבֹל - מַחֲזִירִין מִמֶּנּוּ בְּעַל
 26 כְּרָחוּ⁵. וְאֵם תּוֹדָה לוֹ - תְּשַׁלֵּם⁶, וְאֵם תִּכְפֹּר⁷ -
 27 תִּשְׁבַּע⁸. אֶבֶד הַמְשָׁפוֹן אוֹ נִשְׁרָף קֶדֶם שְׁיַחֲזִיר -
 28 לִזְקָה⁹.

(2) כסתם משנה, ב"מ קטו. (3) מרצונה ומדעתה. זה למד
 רבינו מסתימת לשון המשנה: "אין ממשכנין אותה",
 ומשמע בין בשעת הלוואה ובין שלא בשעת הלוואה
 (מגיד-משנה). והראב"ד משיג וכותב: "בשעת הלוואה אין
 זה חובל", כלומר: ואין אני קורא בזה "ולא תחבול בגד
 אלמנה" מאחר שבצעמה וברצונה מביאה לו.
 (4) ובפירושו שם, מסביר רבינו ואומר: "ואסור לחבול
 האלמנה משום חשד כשתתעכב אצל הממשכן בשביל
 המשכון שלה, או שיארע ביניהם קלקול (שיבואו לידי דבר
 איסור), ולפיכך השווה בדבר העניה והעשירה" (עיין
 לחם-משנה). (5) כדברי רבא (תמורה ד): "כל מילתא

12 ז. אֲסוּר לְאֶדָם לְהִלּוֹת מְעוֹתָיו בְּלֹא עֲדִים⁵², וְאִפְלוּ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נקראת "רכב" וכשמסובבים אותה נטחנים הגרעינים הנופלים בינה ובין האבן התחתונה הנקראת "ריחיים" [21] שם קטז. (22) הצמד הם כלי חרישה מורכב משני חלקים, ולפיכך חייב שתיים (מגיד-משנה). [באבן-האזל מפרש שהכוונה לפרות, וקשה מאוד לקבל פירושו. וראייתו מזה שרבינו כתב "החורש" ולא "החורשת" - ג"כ קשה להבינה, שהרי בקר הוא לשון יחיד. ראה 'תוספות' שם ד"ה צמד, וגם סיום דברי רש"י שם ד"ה חייב שתיים, משמע שהמדובר בכלי. וראה 'בית יוסף' חו"מ סי' צז, שכתב שפרות אינן ככלי ואינן בכלל איסור חבלה. ויש לתמוה למה העדיף בעל אבן-האזל את דעת המגדל-עוז על דעתו של המגיד-משנה]. (23) רבינו משמיענו כאן, שהתורה אסרה לחבול גם כלים שמלאכתם אינה באוכל נפש ממש, להוציא מדעת האומרים, שלא אסרה תורה כלים כאלה (ראה 'טור' ח"מ סי' צז).

דאמר רחמנא לא תעביד - אי עביד לא מהני". בעברית: כל דבר שאסרה התורה לעשות - אין עשייתו מועילה, וכאילו לא עשה (ריב"ש סי' תפח). (6) כלומר, בית-דין גובה ממנה בעל-כרחיה, שלא אמרה תורה אלא שלא למשכן את האלמנה, אבל לא אמרה תורה שלא להגבות ממנה. וגובים מאלמנה כדרך שגובים מכל אדם (מגיד-משנה, ריב"ש סי' תפח). (7) כגון, שלא היתה ההלוואה בשטר. (8) כשאר כל טוען ונטען. (9) אבל כל עוד שהמשכון בעין - אינו לוקה, "שכל לאו שניתק לעשה - אין לוקין עליו", כל זמן שבידו לקיים ה'עשה', ולא זו היתה לעשה' של השבת המשכון, הוא שנאמר (דברים כד, יג) "השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש" (ראה בסמוך הל' ד).

ד. המלוה את חברו, אחד עני ואחד עשיר - לא ימשכנו אלא בבית דין. ואפלו שליח בית דין שפא למשכן - לא יפנס לביתו וימשכנו, אלא עומד בחוץ, והלוה נכנס לביתו ומוציא לו המשכון; שגאמר: בחוץ תעמד. אם כן, מה בין בעל חוב לשליח בית דין? שליח בית דין - יש לו לקח המשכון מיד הלוה. בדרוע 29 ונותנו למלוה, ובעל חוב - אין לו לקח המשכון עד שיתן לו הלוה מדעתו. עבר בעל חוב ונכנס לבית הלוה ומשכנו, או שחטף המשכון מידו בדרוע - אינו לוקה; שהרי נתק לעשה, שגאמר: השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש. ואם לא קים עשה שפא, כגון שאבד המשכון או נשרף - לוקה. ומחשב דמי המשכון, ותובע השאר בדין.

ב. וכן המלוה את חברו, בין שהלוהו על המשכון הרחמים, והערבות של עין, ויורות שמבשלין בהם, וספין של שחיטה, וכיוצא בהן; שגאמר: פי נפש הוא חבל. ואם חבל - מחזיר בעל פרחו. ואם אבד המשכון או נשרף קדם שחזיר - לוקה.

(10) בשעת הלוואה (השווה למעלה הל' א. והראב"ד החולק על רבינו שם, השיג עליו גם בהלכה זו). (11) של יד, המיטלטלים. אבל הקבועים בקרקע, כגון ריחיים של מים אינם בגדר משכון כלל (שו"ע סי' צז, סעיף ו). (12) המשמשות ללישה. (13) שם קטז. (14) שנינו שם קטז. "ולא רחיים ורכב בלבד אמרו, אלא כל דבר שעושין בו אוכל נפש, שנאמר: כי נפש הוא חובל". (15) כדברי רבא, בתמורה ד. (השווה למעלה הערה ד). (16) אבל כל זמן שהמשכון קיים - אינו לוקה, כמבואר למעלה (סוף ה"א) גבי חובל אלמנה.

ג. חבל פלים הרבה של אכל נפש, כגון שחבל ערבה ויורה וספין - חייב על פל פלי וכלי בפני עצמו. אפלו שני פלים שהן עושין מלאכה אחת - חייב עליהן משום שני פלים, ולוקה שתיים על שניהם. שגאמר: לא יחבל רחים ורכב - לחייב על הרחים בפני עצמו ועל הרכב בפני עצמו. פשם 21 שהרכב והרחים מיוחדין, שהן שני פלים ומשמשין מלאכה אחת, וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו; כך פל שני פלים, אף על פי שמשמשין מלאכה אחת - חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. וכן אם חבל צמד בקר החורש - לוקה שתיים.

(24) במצוות הדיין וע"י שליח. (25) וגומר: "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה". בגמרא (שם ק"ג). אמרו: ממשמע שנאמר "בחוץ תעמוד" איני יודע שהאיש אשר אתה נושה בו יוציא, אלא מה תלמוד-לומר והאיש? לרבות שליח ב"ד כמלוה (כלומר, "בחוץ תעמוד" אתה (המלוה) והאיש (שהוא שליח ב"ד) - ואשר אתה נושה בו, יוציא אליך העבוט החוצה (רש"י שם). (26) מאחר שהכניסה לבית הלווה לשניהם אסורה, גם לשליח ב"ד. (27) הרי אמרנו: "לא ימשכנו אלא בב"ד", משמע ששליח ב"ד רשאי למשכן, והמלוה אסור. (28) במצאו חוץ לביתו, בשוק (כשמואל, שם). (29) בחזקה. (30) 'ספרי' דברים, כ"תצא פסקא רעו: "לא תבוא אל ביתו, יכול לא ימשכנו מבפנים (כלומר בבית) אבל ימשכנו מבחוץ, ת"ל לעבוט עבוטו" (אפילו מבחוץ). (31) בבבא-מציעא לא: דרשו: "השב תשיב (כלומר כפל לשון למה), אין לי אלא שמשכנו ברשות ב"ד, משכנו שלא ברשות ב"ד - מניין? ת"ל השב תשיב, מכל-מקום". (32) השווה למעלה הערה טו. (33) מנכה דמי המשכון שאחריותו עליו, מסכום החוב (כמבואר בפ"י מהל' שכירות הל' א. ולדעת הרב המגיד - חייב, במשכנו שלא ברשות, אפילו באחריות אונסין).

(17) גמרא שם. (18) כשמרכיבים אותם יחד - לא תיעשה המלאכה באחד מניהם בלתי האחר. (19) כרב יהודה, האומר (שם קטז): "חבל ריחיים לוקה אחת, רכב לוקה אחת, ריחיים ורכב לוקה שתיים". (20) הטל "לא" על ריחיים ועל רכב, כלומר לא יחבול ריחיים, ולא רכב (רבינו הלל בפירושו ל'ספרי' דברים כ"תצא פסקא רעב). [ריחיים של יד, מורכבים משתי אבנים מונחות זו על זו, העליונה

וב'ספר המצוות' לאוין רמ. ומקור הדברים במכילתא דרשב"י, ראה להלן הערה נה). (36 מלאכה שאינה של אוכל נפש, כי כלי של אוכל נפש אסור למשכנו בכלל, כמבואר למעלה ה' ב (ראה להלן הערה מח). (37 שם קיד: וב'ספרי' דברים, כ־תצא פסקה רעז, דרשו: "השב תשיב העבוט: מלמד שמחזיר לו כלי היום ביום וכלי הלילה בלילה, סגוס (כר) בלילה ומחרישה ביום וכו'". (38 ואינו לוקה עליו, לפי שאין בו מעשה (מגיד-משנה). (39 שם קיד:; מכילתא משפטים פרשה יט. רש"י שמות כב, כה מפרש: "עד בוא השמש" כלומר, וכבוא השמש תחזור ותטלנו עד שיבוא בוקר של מחר. (40 להבטחת המלוה, הרי הוא מחזירו ללווה כשהוא צריך לו? (41 בשנת השמיטה שהיא משמטת (מפקיעה) כל ההלוואות חוץ ממלוה על המשכון, כמו ששינו בשביעית פ"י, מ"ב. [רבינו (בפירושו שם) מנמק: "והעיקר אצלנו, בעל-חוב (המלוה) קונה משכון, לפיכך כשילווה אותו על המשכון - יהיה כאילו הקנהו המשכון בממון ההוא שהלווה לזמן ידוע ואינו משמט". ברור, שקיבל כאן דעתו של רבי יצחק (בפסחים לא:), שבעל-חוב קונה משכון. אולם ביד החזקה פ"י מהלכות שכירות ה"א פסק שהמלווה על המשכון דינו כשומר שכר, ואם נאנס המשכון - גובה כל חובו (ראה השגת הראב"ד שם), ויוצא מזה שחזר בו כאן מפירושו הנ"ל שכתב בצעירותו, וקיבל דעתו של הר"ף (מפרשי יד-החזקה האחרונים, העירו על כמה חזרות כאלו). ונראה שרבינו מקבל כאן דרשתו של שמואל בירושלמי (שביעית שם) על הכתוב (דברים טו, ג) "ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידיך" - פרט לזה שיש לאחיך בידך. ואע"פ שלא קיבל דעתו של שמואל, שאפילו משכנו מחט אינו משמט כלום, ופסק (בפ"ט משמיטה ויובל הי"ד) שמשמט את חלק החוב היתר על דמי המשכון - קיבל את דרשתו לגבי דמי המשכון. גם הרע"ב במשנה שם מנמק ע"פ דרשה זו]. (42 ולא יוכל לגבות ממנו, מפני שאמרו (כתובות צב.): "מטלטלי דיתמי - לבעל חוב לא משתעבדי" (מטלטלין של יתומים - אינם מושעבדים לבעל-חוב של אביהם). (43 בבא-מציעא קטו. והטעם, שבשעה שמשכנו - החוב כגבוי. (44 שלוש מקראות שבתורה - שני לאוין ועשה. [שם = מקרא (רש"י מכות ד:)]. (45 מרצונו של הלוה. (46 ברייתא שם קיד: כפי דעת רבא. [במגיד-משנה ולחם-משנה למעלה ה"א וה"ב מקשים, למה בחובל אלמנה וכן בחובל כלי אוכל נפש, פסק שגם בשעת הלוואתו אסור. וכאן, בדין חזרה, הוא מחלק בין בשעת הלוואתו לשלא בשעת הלוואתו? והרי כל שלוש המצוות האלו נאמרו בלשון חבלה? והראב"ד בהל' א משיג בדין אלמנה (וכמו כן בהל' ב באוכל נפש): "בשעת הלוואה אין זה חובל". ונראה שרבינו מודה להראב"ד שסתם חבלה משמעותו שלא בשעת הלוואה, ומשום כך פסק שאינו חייב להחזיר במשכנו בשעת הלוואתו, אולם בכלי אוכל נפש גילתה התורה טעם האיסור, ואמרה: "כי נפש הוא חובל", ונימוק זה כוחו יפה גם בשעת הלוואתו. ובדומה לזה יש להסביר גם שיטת רבינו בחובל בגד אלמנה, כי ב'ספר החינוך' (מצוה תקצח - ע"פ הוצאת מוסד הרב קוק תשי"ד) מנמק איסור זה באמרו: וציונו לרחם על האלמנה, שלבכה שבור

[הראב"ד משיג ומקשה: מאחר שהוא חייב בתשלומין, למה לוקה? הרי לאו שניתן לתשלומין אין לוקים עליו (מכות טז).? והמגיד-משנה מבאר שיטת רבינו, שאינו נקרא ניתן לתשלומין אלא במקום שהתשלומין - כלומר, הממון - הם תיקון הלאו וסיבתו, כגון גזילה, שהלאו הוא על הפקעת ממון חברו, וכשמשלם - מתקנו, אבל במשכון אין לתשלומין קשר עם הלאו, כי הלאו אינו על הפקעת-ממון - שהרי אין כוונתו לגזולו, אלא על עצם נטילת החפץ בתור משכון הקפידה תורה - וחיוב התשלומין הוא מפני שנתחייב באחריותו, ומשום כך אין זה לאו שניתן לתשלומין אלא לאו שניתן ל'עשה' של השבת המשכון, ומאחר שנאבד ולא קיים ה'עשה' - לוקה. ובסברא זו מיישב המגיד-משנה גם מה שהקשו למה לוקה, והרי אין אדם לוקה ומשלם? (ראה פ"ג מהל' גניבה ה' א), שלפי המבואר המלקות והתשלומין אינם באים כאחת, שהלאו הוא על נטילת המשכון, והתשלומין הם על שעת אבידתו, וכבר נתבאר בהל' גניבה שם, שאם המלקות והתשלומין אינם באים כאחת - לוקה ומשלם].

- 1 ה. אַחַד הַמְּשָׁפָן אֶת חֵבְרוֹ בְּבֵית דִּין או שְׂמִשְׁפָּנוּ
- 2 בְּיָדוֹ, בְּזֹרַע או מְדַעַת הַלֵּוֹה, אִם אִישׁ עָנִי הוּא³⁴
- 3 וּמִשְׁפָּנוּ דָּבָר שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ³⁵ - הֲרִי זֶה מְצִיָּה
- 4 לְהַחְזִיר לוֹ הָעֵבוֹט בְּעַת שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ: מְחֻזָּר לוֹ
- 5 אֶת הַכֶּר בְּלִילָה פְּדִי לִישׁוֹ עָלָיו, וְאֶת הַמְּחַרְשָׁה בַּיּוֹם
- 6 פְּדִי לַעֲשׂוֹת בָּהּ מְלֶאכֶתוֹ³⁶; שְׁנֵאמַר: הָשֵׁב תְּשִׁיב לוֹ
- 7 אֶת הָעֵבוֹט³⁷. עֹבֵר וְלֹא הָשִׁיב לוֹ כְּלֵי הַיּוֹם בַּיּוֹם
- 8 וְכֵלֵי הַלַּיְלָה בְּלַיְלָה - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה³⁸, שְׁנֵאמַר:
- 9 לֹא תִשָּׁכַב בְּעֵבֹטוֹ - לֹא תִשָּׁכַב וְעֵבֹטוֹ אֶצְלָךְ. זֶה
- 10 פְּסוּת לַיְלָה. וּבְכֻלֵּים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בָּהֶן מְלֶאכֶתוֹ בַּיּוֹם
- 11 או לֹבֶשֶׁן הוּא אוֹמֵר: עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֵנוּ לוֹ.
- 12 מְלֶמֶד, שְׂפִחְזִירוֹ כֹּל הַיּוֹם³⁹. אִם בֶּן הוּא, שְׂמִחְזִיר
- 13 לוֹ הַמְּשָׁפָן⁴⁰ בְּעַת שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ וְלוֹקַח אוֹתוֹ בְּעַת
- 14 שְׂאִינוּ צָרִיף לוֹ, מֵה יוֹעִיל הַמְּשָׁפָן? פְּדִי שְׂלֵא
- 15 לְשִׁמְט הַחֹב בְּשִׁבְעִיעִית⁴¹, וְלֹא יַעֲשֶׂה מְטֻלְטְלִין אֶצְלָ
- 16 בְּנֵי⁴², אֲלֵא יִפְרַע מִן הַמְּשָׁפָן⁴³ אַחַר שְׁמַת הַלֵּוֹה.
- 17 הָא לְמַדְתָּ, שֶׁהַמְּשָׁפָן אֶת הָעָנִי דָּבָר שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ
- 18 וְלֹא הַחְזִירוֹ לוֹ בְּזַמְנוֹ - עוֹבֵר מְשׁוּם שְׂלֵשָׁה
- 19 שְׁמוֹת⁴⁴: מְשׁוּם לֹא תְבֹא אֶל בֵּיתוֹ, וּמְשׁוּם הָשֵׁב
- 20 תְּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֵבוֹט, וּמְשׁוּם לֹא תִשָּׁכַב בְּעֵבֹטוֹ.
- 21 בְּמֵה דְבָרִים אֲמוּרִים? שְׂמִשְׁפָּנוּ שְׂלֵא בְּשַׁעַת
- 22 הַלְּוָאתוֹ; אֲבָל אִם מִשְׁפָּנוּ בְּשַׁעַת הַלְּוָאתוֹ⁴⁵ - אִינוּ
- 23 חַיִּב לְהַחְזִיר כֹּל⁴⁶, וְאִינוּ עוֹבֵר בְּשֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת
- 24 הָאֵלוֹ.

(34 הלוה. שם קיד: "אם איש עני הוא, לא תשכב ועבוטו אצלו. הא עשיר (כלומר, משכנו דבר שאינו צריך לו, ויש לו להחליף במקומו) שכב ועבוטו אצלו". (35 "ואינו יכול לעמוד בלתי, ואין אצלו מה שיחליף במקומו, כמו שביאר השם יתברך (שמות כב, כו) כי היא כסותה לבדה היא שמתלו לעורו, במה ישכב" (רבינו בפירושו המשנה שם,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

'לעורר' את שעורו משתמש בה, פרט למקופלת ומונחת בתיבה". (57) זה שצריך לו. (58) שם כחכמים. (59) ואינו מחליטו אצלו בתורת גבייה. (60) מאחר שבא לידו בתורת משכון - הרי הוא במצוות השבת העבוט לעולם. "וכיצד הוא עושה, אם רוצה לגבות חובו? מחזיר את הכר ומשאירו גם ביום ואת המחרישה גם בלילה, ובא לב"ד ומגבים לו חובו" (מגיד-משנה). (61) שאין על המלוה מצות השבת העבוט. (62) אבל דברים שמניחים לו, כגון מיטה ומצע, אעפ"י שאינם נלקחים במשכון ולא נתחייב עליהם המלוה במצות השבת העבוט, אינו מוכרם לעולם - כי דברים אלו הם מהדברים שמסדרים לבעל-חוב ואינם בתורת גבייה, כמבואר למעלה פ"א הל' ז (עיין סמ"ע סי' צ"ז ס"ק מא). (63) כי נטילת המשכון אפילו לאחר שהלווהו - כהלואה מחודשת היא, והרי זה כאילו מלווהו עתה על המשכון בסתם, שאינו רשאי לתובעו בפחות משלושים יום, כמו שיתבאר להלן פ"ג הל' ה. (64) שם ועיין הגר"א סי' צז, סא. (65) כלומר, על-פי שומת ב"ד. (66) אלא מוכר המשכון בבית-דין שנאמר "תשיבנו לו: לו אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר ליורשיו" (מכילתא דרשב"י שמות כב, כה, והובאה ברש"י במשנה שם. חמש המלים: "מת הלוה אינו מחזיר לבניו" אינן בדפוס רומי (ר"מ) ולא בכת"י תימן, כנראה נמחקו מפני שדין זה נכלל בבבא אחרונה). (67) שם קיד: מאמר של רבי יוחנן. (68) אמנם אין גובים מטלטלין של יתומים לשלם חוב אביהם, כמבואר להלן פ"א הל' ז, - משכון גובין.

ודואג, שלא למשכנה. ומסתבר שגם רבינו מסתמך על נימוק זה (הטעם של הוצאת שם רע לא קיבל, שהרי אינו מחלק בין עניה לעשירה - ראה גמרא שם) ומשום כך לא מצא כל טעם לחלק בין שעת הלוואתו ללא בשעת הלוואתו, אבל במצוות החזרה לא מצא נימוק להוציא את המונח חבלה ממשמעותו הרגילה].

1 ו. שְׁלִיחַ בֵּית דִּין שָׂבָא לְמִשְׁכֵּן⁴⁷ - לֹא יִמְשְׁכֵן דְּבָרִים
2 שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְתֵן אוֹתָם מִשְׁכֹּן⁴⁸, כְּגוֹן בְּגָד
3 שְׁעָלָיו וְכָלִי שְׂאוּכָל בּו⁴⁹ וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלָיו. וּמִנִּיחַ מִטָּה
4 וּמִצְעָע⁵⁰ לְעִשִׂיר, וּמִטָּה וּמִפֶּסֶד⁵¹ לְעִנְיָיו⁵². וְכָל הַנִּמְצָא
5 בְּיָדוֹ חוּץ מֵאֵלּוּ⁵³ - יֵשׁ לוֹ לְמִשְׁכָּנוֹ⁵⁴. וְיַחְזִיר לוֹ כָּלִי
6 הַיּוֹם בַּיּוֹם, וְכָלִי הַלַּיְלָה בַּלַּיְלָה. הָיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי
7 פְּלִים⁵⁵ - נוֹטֵל אֶחָד⁵⁶ וּמַחְזִיר אֶחָד⁵⁷. עַד מְתִיב⁵⁸ הוּא
8 תֵּיב לְהַחְזִיר וְלִקַּח⁵⁹? עַד לְעוֹלָם⁶⁰. וְאִם הִנֵּה
9 הַמִּשְׁכֹּן מִדְּבָרִים שְׂאִינוֹ צָרִיף לָהֶם⁶¹ וְאִין מְנַחֵין
10 אוֹתָן לַלַּיְלָה⁶² - הֲרִי זֶה מְנִיחוֹ אֶצְלוֹ עַד שְׁלֹשִׁים
11 יוֹם⁶³, וּמִשְׁלֹשִׁים יוֹם וְאֵילָף מוֹכְרָה⁶⁴ הַמִּשְׁכֹּן בְּבֵית
12 דִּין⁶⁵. מֵת הַלּוֹה - אֵינוֹ מַחְזִיר לְבָנָיו⁶⁶. מֵת הַלּוֹה
13 אַחַר שֶׁהָשִׁיב לוֹ הַמִּשְׁכֹּן - שׁוֹמְטוֹ⁶⁷ הַמַּלְלוֹה מְעַל
14 בְּנִיּוֹ⁶⁸, וְאֵינוֹ מַחְזִיר.

(47) לביתו של לווה - כשהוא מוציא את המשכון, או בשוק - אפילו בזרוע. (48) שצריך להם בין ביום ובין בלילה. (49) כגון קדירה קערה וכוס (השווה פרק יג מה' אישות הל' ג, וראה ראב"ד כאן), והמקור לזה מציין הגר"א (בסי' צז ס"ק נו) מכל-שכן ממיטה ומצע, שמניחים לו, כמבואר בסמוך. וה'דרישה' שם בסוף אות יז אומר שכן היתה גירסת רבינו בברייתא (שם קיג): "וכלי שאוכל בו". ויותר נראה שגירסת רבינו היא: "ולא ימשכנו דברים שהן חיי נפש" (השווה דק"ס שם, והנוסחא שלפנינו היא: "ולא ימשכנו דברים שעושים בהן אוכל נפש"), כלומר דברים שהוא צריך להם לחייו, שאי-אפשר לו בלעדס ביום ובלילה. (50) וכן מניח לו כסא לישיב עליו - ולא חש רבינו לכותבו, מפני שסמך על מה שכתב למעלה פ"א הל' ז לענין סידור (כסף-משנה). (51) מצע גס - ארוגה מקנים. (52) שם קיג: (53) כגון כלי אומנותו או כר, אעפ"י שהם דברים הנחוצים לו לכדי חייו - אינו זקוק להם ביום ובלילה. (54) שלא אמרו מניחים לו כלי אומנותו אלא גבי סידור (ראה למעלה שם) כשהגיע זמן הפרעון, אבל למשכן - ממשכנים, שהרי מחזירו בעת שהוא צריך לו. וכן אמרו במשנה (קיג). "ואת המחרישה ביום" (וראה למעלה הל' ה, ובהערה לו. ועיין מגיד-משנה שם, ובלחם-משנה בהלכה שלפנינו). (55) כגון שני כרים או שתי מחרישות, והוא צריך רק לאחד. (56) תוספתא בבא-מציעא פ"י ה"ג (משנה שם קיג, וכפירוש הרשב"א הובא ב'שיטה מקובצת' בפירוש המשנה) ואינו מחזירו, כמבואר למעלה הל' ד, שאינו מחזיר אלא כלי הצריך לו. וכן אמרו במכילתא דרשב"י שמות כב, כו "יכול אפילו היו לו שני כלים ואין צריך לאחד מהם (=מחזיר), תלמוד-לומר היא כסותה, והיא (=משמשת) שמלתו והיא לעורו, במה ישכב. בן עזאי אומר

15 ז. הָעֵרֵב⁶⁹ מִתָּרוֹ⁷⁰ לְמִשְׁכָּנוֹ בְּזוֹרֵעַ וְלִהְפָּנֵס לְבֵיתוֹ
16 וְלִטֵּל הַמִּשְׁכֹּן; שְׁנֵאֲמַר: לְקַח בְּגָדוֹ פִּי עֵרֵב זָרִי⁷¹.
17 וְכֵן מִי שֵׁישׁ לוֹ שֶׁכָּר⁷² אֶצֶל חֶבְרוֹ, בֵּין שֶׁכַר
18 מְלֹאכְתוֹ⁷³ בֵּין שֶׁכַר בְּהֶמְתּוֹ וְכָלִיו בֵּין שֶׁכַר בֵּיתוֹ -
19 הֲרִי זֶה מִתָּר לְמִשְׁכָּנוֹ שְׂלֵא עַל פִּי בֵּית דִּין, וְנִכְנַס
20 לְבֵיתוֹ⁷⁴ וְנוֹטֵל הַמִּשְׁכֹּן בְּשֶׁכְרוֹ. וְאִם זָקֵן⁷⁵ עָלָיו
21 הַשֶּׁכַר בְּמַלְלוֹה⁷⁶ - אֲסוּר; שְׁנֵאֲמַר: פִּי תִשָּׂה בְּרַעַף
22 מִשָּׂאת מְאוּמָה וְגו'⁷⁷.

(69) את הערב. (70) אפילו שלא ע"פ ב"ד. (71) למלוה אומר הכתוב קח בגדו של ערב, כי ערב בשביל זר (שם קטו). וכן למדוהו בגמרא שם ממה שנאמר "לא תבא אל ביתו לעבוט" - לביתו (של לווה) אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס לביתו של ערב" (והביא רבינו הפסוק ממשלי, ולא הביא את הדרש על הפסוק של תורה. וטעמו נראה לפי שמהפסוק של משלי אנו למדים גם כי חובתו של הערב כלפי המלוה הוא אפילו באמירה בלבד (עיין ב"ב קעג): (72) חוב של שכירות. (73) שהשכיר את עצמו למלאכה. (74) שם, לביתו (של לווה) אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס למשכנו חוב אחר שאינו מלוה, אלא שכר פעולה. (75) רשם (עיין שו"ע חו"מ סי' סז, יד, ובב"י שם). (76) השאיר השכר אצלו בתור הלוואה. (77) כל סוג מלוה שהוא (שם).

23 ח. מִי שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ מִשְׁכָּנוֹ שֶׁל עֵנִי, אִם הִנֵּה שֶׁכָּרוֹ⁷⁸
24 יָתַר עַל פְּחָתוֹ⁷⁹, כְּגוֹן קָרְדֵם⁸⁰ וּמִסֵּר [הַגְּדוֹל] וְכִיּוֹצֵא

18 לו פְּנִשָּׁה¹⁶; אֵת פְּסָפָה לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשָּׁה; וּבְמִרְבִּית
19 לֹא תִתֵּן אֶכְלָךְ; אֵל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נִשָּׁה וְתִרְבִּית; לֹא
20 תְּשִׂימוּן עָלָיו נִשָּׁה; וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל¹⁷.
21 וְהַלְוֵה עוֹבֵר בְּשָׁנִים¹⁸: לֹא תִשִּׁיף לְאַחִיד; וְלִפְנֵי עוֹר
22 לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל. עָרַב וְעֵדִים וְכִלְיָצָא בָהֶן - אֵין
23 עוֹבְרִין אֶלָּא מְשׁוּם לֹא תְשִׂימוּן¹⁹ עָלָיו נִשָּׁה. וְכָל מִי
24 שֶׁהֵיָה סָרְסוּר²⁰ בֵּין שְׁנֵיהֶם, אוֹ שְׁפִיעַ אֶחָד מֵהֶן, אוֹ
25 הוֹרְהוּ - עוֹבֵר מְשׁוּם לִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל.

8) "ואין זה דומה לאונאה שיעבור עושה האונאה (כלומר האונאה) ולא מי שנעשית לו האונאה" (רבינו בספר המצוות לאווין רלו). 9) בבא מציעא עה: 10) כלומר, לא תינשך הימנו, לא תגרום שאחיק ישיך (עיין בבא מציעא ע:). 11) לתת יד, כגון להיות סופר או עד או לסרסר ביניהם. 12) כל הפרשה כתובה בלשון יחיד "אם כסף תלווה", "לא תהיה לו כנושה" וכאן שינה וכתב בלשון רבים: "לא תשימון" (עיין מדרש שמות רבה פרשה לא, ו, ובמדרש הגדול משפטים כד, עמוד תקכו). 13) נוסף על המלווה והלווה. 14) (שם, ובבבא מציעא עה: - כחכמים). 15) שם. 16) שהלוואה בריבית היא דרכו של נושה, שאינו מלווה מעותיו בחינם. ובכלל לאו זה גם הנוגש העני אפילו במלווה שלא בריבית והוא יודע שאין לו מה יחזיר, כמבואר למעלה פרק א הלכה ב, שגם זה מדרך הנושים הוא (מגיד משנה). 17) שמכשיל את הלווה. 18) שם וכנוסחת הרי"ף וכן העתיק רבינו בספר המצוות לאווין רלו "לווה עובר משום לא תשיך ומשום לפני עיוור לא תיתן מכשול". ולפי הנוסחה שלפנינו מבואר, שהלווה עובר בשלושה, גם על "ולאחיק לא תשיך". 19) אבל על לפני עיוור אינם עוברים. המדובר כשהעדים אינם מהווים גורם לביצוע ההלוואה, כגון שהמלווה היה מלווה גם בלעדיהם (ראה בתוספות שם בדיבור המתחיל העדים). 20) מתווך המהווה גורם לביצוע ההלוואה אבל אינו מתעסק בשימת הריבית (עיין לחם משנה).

26 ג. אף על פי שְהַמְלוּה וְהַלְוֵה עוֹבְרִין עַל כָּל אֵלוֹ
27 הַלְאוּיִן - אֵין לוֹקִין עָלָיו, מִפְּנֵי שְׁנִתֵּן לְהַשְׁבוּן²¹.
28 שֶׁכָּל הַמְלוּה בְּרִבִּית, אִם הֵיָתָה רִבִּית קְצוּצָה²²,
29 שֶׁהִיא אֶסוּרָה מִן הַתּוֹרָה²³ - הֵרִי זוּ יוֹצֵאָהּ בְּדִינָהּ²⁴,
30 וּמוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִן הַמְלוּה²⁵ וּמַחְזִירִין לְלוֹהָ. וְאִם
31 מֵת הַמְלוּה - אֵין מוֹצִיאִין מִיַּד הַבְּנִים²⁶.

21) שם סב: שנאמר "וחי אחיק עימך" (בסיום הפסוק הפותח באזהרת ריבית אל תיקח מאיתו נשך) - "אהדר ליה כי היכי דניחא בהדך" (כלומר, אל תיקח. ואם לקחת - השב לו, כדי שיחיה עימך), וכל לאו שניתן להישבון אין לוקים עליו. כמבואר בפרק א מהלכות גזילה הלכה א - ובנוגע לעדים, לערב ולסופר לא ביאר רבינו אם לוקים, ברם מתוך זה שלא פירטם רבינו בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד בין הלוקים, נראה דעתו שאין לוקים. ובטעם הדבר אומר החינוך (מצוה עג): "אבל אין לוקין עליו (אף על פי שהם עוברים על הלאו במעשה, בכתיבת השטר וחתמת עדות) שאפילו המלווה אינו במלקות, שהרי ניתן להישבון ואינו

1 בָּהֶן - הֵרִי זֶה מִתֵּר לְהַשְׁפִּירוֹ, וּמִנְפָּה שֶׁכָּרוּ תְּמִיד
2 בְּחֻבוֹ; מִפְּנֵי שְׁזָה כְּמִשְׁבֵּי אֲבָדָה, וְאֵין צָרִיף רְשׁוֹת
3 בְּעָלִים⁸¹.

78) שכר השימוש בו. 79) מה שהכלי נפחת מחמת השימוש. 80) את, מעדר. 81) שם פ: פב:

יום שלישי כ"ג תשרי ה'תשע"ו

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) מבאר דין איסור נשך ותרבית ודין המלווה לחבירו ומצא הלווה יותר מכדי שהדעת טועה, ודין מלווה על המטבע, ודין שמותר להלוות נכסים של יתומים קרוב לשכר ורחוק להפסד.

4 א. נִשָּׁה וּמִרְבִּית אֶחָד הוּא². שְׁנַאֲמַר: אֵת פְּסָפָה לֹא
5 תִתֵּן לוֹ בְּנִשָּׁה, וּבְמִרְבִּית לֹא תִתֵּן אֶכְלָךְ; וְהַלְלֵן הוּא
6 אוֹמֵר: נִשָּׁה כְּסָף נִשָּׁה אֶכְלָךְ נִשָּׁה כָּל דְּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁה.
7 וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ³ נִשָּׁה? מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׁה, שְׁמִצְעָר
8 אֵת חֲבֵרֹו וְאוֹכֵל אֵת בְּשָׁרוֹ⁴. וְלָמָּה הִלְקֵן הַפְּתוּבִים?⁵
9 לְעֹבֵר עָלָיו בְּשָׁנֵי לְאוּיִן⁷.

2) הוראה אחת ובעניין אחד הם כלומר, הלוואה על מנת לשלם יותר ממה שלווה, והם נמנים למצוות לא תעשה אחת, כי הנשך הוא גם מרבית והמרבית הוא גם נשך, שכן המלווה בריבית, הן כסף הן אוכל הן כל דבר, יש בו נשך ללווה ומרבית למלווה (עיין בבא מציעא ס: ושיעור דברי רבינו כך הוא: נשך ומרבית שאסרתם תורה בכמה אזהרות, שנאמר את כסף לא תיתן לו בנשך ובמרבית וכו' וכן להלן הוא מזהיר ואומר "נשך כסף וגו'" - אחד הוא, כלומר, מצוות לא תעשה אחת היא (לחם משנה). 3) של התוספת. 4) ובשמות רבה פרשה ל"א אמרו: "למה הריבית דומה? למי שנשכו נחש ולא הרגיש ולא ידע עד שנתבטט (מבעבע מבעבץ) - כך הריבית אין אדם מרגיש בו עד שתתבטט עליו". 5) כלומר, אם כן שהנשך והמרבית מצוות לא-תעשה אחת היא. 6) בשתי אזהרות - את כסף לא תיתן וכו', ובמרבית לא תיתן וכו', ולא כתב כאחד: את כסף ואת אכלך לא תיתן לו בנשך. 7) להרבות באזהרות על הלוואה בריבית, כדי לחזק האיסור, אבל במניין המצוות הן כאחת, "שאיין ראוי למנות (בחשבון המצוות) הלאווין והעשה (=הנכפלים בתורה - לחיזוק), אלא הדברים המוזהר מהם והמצווה בהם" (רבינו בספר המצוות בשורש התשיעי עיין שם ובלאווין רלה).

10 ב. פֶּדֶרֶף שְׁאָסוּר לְהַלוֹת, כֶּף אֶסוּר לְלוֹת בְּרִבִּית⁸;
11 שְׁנַאֲמַר: לֹא תִשִּׁיף לְאַחִיד. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ⁹,
12 שְׁזוֹ אֲזַהֲרָה לְלוֹה. כְּלוֹמַר: לֹא תִנְשָׁה לְאַחִיד¹⁰. וְכֵן
13 אֶסוּר לְהַתְעַסֵּק¹¹ בֵּין לְוֵה וּמְלוּה בְּרִבִּית. וְכָל מִי
14 שֶׁהֵיָה עָרַב אוֹ סוֹפֵר אוֹ עַד בִּינֵיהֶן - הֵרִי זֶה עוֹבֵר
15 בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנַאֲמַר: לֹא תְשִׂימוּן¹² עָלָיו נִשָּׁה. זֹו
16 אֲזַהֲרָה אֶף¹³ לְעֵדִים וְלְעָרַב וְלְסוֹפְרִים¹⁴. הָא לְמַדְתָּ,
17 שֶׁהַמְלוּה בְּרִבִּית - עוֹבֵר עַל שְׁשֶׁה¹⁵ לְאוּיִן: לֹא תִהְיֶה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהוא בעין בין שאינה בעין, אבל ריבית קנה (ראה נקודות הכסף יורה דעה קסא, ז).

- 13 ו. שֶׁטֶר שֶׁתּוֹב בּוֹ רִבִּית³⁷, בֵּין קְצוּצָה בֵּין שָׁל
- 14 דְּבָרֵיהֶם - גּוֹבֶה אֶת הַקֶּרֶן, וְאֵינּוּ גּוֹבֶה אֶת הַרְבִּית³⁸.
- 15 קֶדֶם וְגָבֹה הַכֹּל³⁹ - מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ הַרְבִּית קְצוּצָה⁴⁰;
- 16 אָבֵל אֲבָק⁴¹ רִבִּית, שֶׁהוּא מְדַבְּרֵיהֶם - אֵינּוּ גּוֹבֶה⁴²
- 17 מִן הַלּוּהַ לְמַלּוּהַ, וְאֵין מְחַזְרִין אוֹתוֹ מִן הַמַּלּוּהַ
- 18 לְלוּהַ⁴³.

(37) "פלוגי לוה מפלוני מנה בריבית כך וכך לזמן פלוני" (רש"י בבא מציעא עב.). (38) ואין קונסין את המלוה, שיפסיד את הקרן משום הריבית (שם כחכמים ולא כרבי מאיר האומר קנסינן היתרא משום איסורא ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית). (39) אף את הריבית. (40) שיוצאה בדינין, כמבואר למעלה הלכה ג. (41) כעין ריבית ולא ריבית ממש - כאבק שהוא כעין עפר ולא עפר ממש. (42) בית דין. (43) אם קדם וגבה, שאין אבק ריבית יוצאה בדינין, כמו שיתבאר להלן פרק ו הלכה א.

- 19 ז. כָּל הַפּוֹתֵב שֶׁטֶר רִבִּית - הָרִי זֶה פְּכוּתֵב וּמַעֲיֵד
- 20 עָלָיו⁴⁴; עֵדִים שֶׁכִּפְּרוּ בַשֵּׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל⁴⁵. וְכֵן כָּל
- 21 הַלוּהַ וּמַלּוּהַ בְּרִבִּית בֵּינָן לְבֵין עֲצָמָן - הָרִי הֵן
- 22 כְּפוֹרִים בַּשֵּׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִפְּרוּ בִּיצִיאַת
- 23 מִצְרַיִם⁴⁶; שְׁנֵאמַר: אֶת פֶּסֶף לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁף וְגו',
- 24 אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם⁴⁷.

(44) על עצמו. (45) בבא מציעא עא: "תניא אמר רבי יוסי בוא וראה סמיות עיניהם של מלווי בריבית, אדם קורא לחבירו רשע - יורד עימו לחייו, והם מביאים עדים ולבלר וקולמוס ודיו וכותבין וחותמין פלוני זה (שהלווה לישראל בריבית) כפר באלוקי ישראל". (46) כלומר, בהשגחת ה' על העולם שבאה לידי גילוי במופתי יציאת מצרים, שכן ההלוואה בריבית מורה על הכפירה בהשגחת ה' על העולם שבאה לידי גילוי במופתי יציאת מצרים, שכן ההלוואה בריבית מורה על הכפירה בהשגחת ה' על ברואיו להמציא לכל אחד פרנסתו בדרך הכשרה. (47) בתורת כהנים פרשת בהר פרשה ה שינוי: "על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים, על תנאי שתקבלו את מצוות ריבית, שכל המודה במצוות ריבית - מודה ביציאת מצרים, וכל הכופר במצוות ריבית - כופר ביציאת מצרים".

- 25 ח. אֶסוּר לְאָדָם⁴⁸ לְהַלּוֹת⁴⁹ בְּנָיו וּבָנֵי בֵיתוֹ בְּרִבִּית⁵⁰.
- 26 אֵף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ מְקַפֵּיד⁵¹ וּמִתְּנָה הוּא שְׁנוֹתָן לְהֵן⁵²
- 27 - הָרִי זֶה אֶסוּר, שְׂמָא יִרְגִּילֵם בְּדָבָר זֶה⁵³.

(48) בבא מציעא עה. (49) לעשות הלוואה אצל בניו, כלומר, ללוות מבניו. (50) מתוך כוונה להטעימן טעם ריבית, כלומר, הנאת ריבית, - כדי שיהיה שכרם גדול, בהימנעם מלהלוות לאחרים בריבית, לאחר שכבר טעמו הנאת ריבית כפירוש רבינו חננאל והרי"ף מובא בשיטה מקובצת. ודברי הר"ח והרי"ף לא היו לפני הלחם-משנה והמשנה-למלך והטור-יזהב, עיין עליהם. (51) נוהג בוותרנות בממונו ביחסיו עם הבנים. (52) ולא בתור

בדין דהני דאתו מחמתיה (שאלו הבאים בסיבתו) יתחייבו במלקות". (22) קצובה, שקצץ התוספת בשעת הלוואה, כגון שהלווה סלע על מנת שישלם לו חמישה דינרים. (23) להבדיל מאבק ריבית, כגון, שלא קצץ התוספת בשעת ההלוואה, שהוא אסור מדבריהם, ואינה יוצאה בדינין (ראה רבינו להלן פרק א הלכה א, ב, ג). (24) על-פי בית דין, כלומר, בית דין נזקקים לכך להוציאה מידי המלוה. (25) בעל כורחו (שם סא:). (26) שהתורה לא הטילה עליהם חיוב השבה (בבא קמא קיב). "לדידיה (=למלווה) קא מזהר ליה רחמנא (אל תיקח ואם לקחת - השב) - לבריה לא מזהר רחמנא".

- 1 ד. הַנִּיחַ²⁷ לָהֶם אֲבֵיהֶם מַעוֹת שָׁל רִבִּית, אֵף עַל פִּי
- 2 שֶׁהֵן יוֹדְעִין שֶׁהֵן שָׁל רִבִּית - אֵינָן חֲבִיבִים לְהַחְזִיר.
- 3 הַנִּיחַ לָהֶם פֶּרָה וְטִלִּית שָׁל רִבִּית וְכָל דָּבָר הַמְסִימִם²⁸
- 4 - חֲבִיבִים לְהַחְזִיר, מִפְּנֵי פְּכוּד אֲבֵיהֶן. בְּמַה דְּבָרִים
- 5 אַמּוּרִים? כְּשֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה וְלֹא הִסְפִּיק לְהַחְזִיר עַד
- 6 שְׂמַת; אָבֵל אֵם לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין
- 7 לְכַבּוּד²⁹, וְאִפְלוּ דָּבָר הַמְסִימִם אֵין מְחַזְרִין.

(27) ברייתא בבא מציעא סב. (28) דבר ששם בעליו עליו, דהיינו שיש בו סימן, וניכר לרבים שזה הוא שלקח אביהם בתור ריבית ושמו נזכר על ידי זה לקלון. (29) מפני שאין הבן מחוייב לכבוד אב רשע (שם). במה דברים אמורים שאין הבן חייב בכבוד אב רשע? כשמת ולא עשה תשובה, אבל בחייו, מחוייב הבן לכבודו (רבינו פרק ו מהלכות ממרים הלכה יא). והטעם מפרש הרב"ז שם, שמא יעשה תשובה ונמצא הבן מבזה אב עושה מעשה עמך (ראה כסף משנה ולחם משנה שם).

- 8 ה. הַגְּזֻלָּין וּמַלּוֹי בְּרִבִּית שֶׁהַחְזִירוּ³⁰ - אֵין מְקַבְּלִין
- 9 מֵהֵן³¹, פְּדִי לַפְתָּח לְהֵן דְּרָף לְתְּשׁוּבָה³². וְכָל הַמְקַבְּלִי
- 10 מֵהֵן - אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחֶה הֵימָנוּ³³. אֵם הֵיתָה
- 11 גְּזֻלָּה קִיַּמְתָּ וְהַרְבִּית דָּבָר הַמְסִימִם³⁴ וְהָרִי הוּא
- 12 בְּעֲצָמוֹ³⁵ - מְקַבְּלִין מֵהֵן³⁶.

(30) שבאו מעצמם ומביעים רצונם להחזיר. (31) אלא מוחלים להם (בבא קמא צד:). (32) להקל עליהם לחזור בתשובה ולא לנעול דלת כפניהם, כאותו מעשה (שהובא בברייתא שם): "מעשה באדם אחד שביקש לעשות תשובה, אמרה לו אשתו: ריקה (אדם ריק מבינה) אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט אינו שלך (שאתה צריך למוכרו, כדי להחזיר את כל הגזילות) ונמנע ולא עשה תשובה". ומסיימת הברייתא: "באותה שעה אמרו: הגזלנין ומלווי בריבית שהחזירו אין מקבלים מהם". (33) אין מעשיו נוחים וישרים בעיני החכמים (השווה רבינו בפירוש המשנה סוף שביעית, וראה תוספות יום טוב אבות פרק ג משנה י). (34) ונזכר בה לקלון. (35) בעין כמו שהיה (עיין משנה למלך ונקודות הכסף יורה דעה קסא). (36) רבינו דייק בלשונו וכתב גבי גזלנים: "אם הייתה גזילה קיימת" ומשמע אפילו דבר שאינו מסויים, ואילו בריבית כתב "דבר המסויים" אבל כשאינו מסויים אינו מחזיר. ראה משנה למלך בזה, ונימק את ההבדל: גזילה לא קנה הגזול - בין

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעולם שום משא ומתן - תולים שאדם אחר גזל ממנו וכו' (שם בגמרא). (65) מטבע אחד - כשהוא מונה המעות בספירה יחידית היינו אחד אחד ומצא מטבע אחד יותר, תולים שטעה במניין. (66) כשהוא מונה ספירה זוגית היינו בשניים, כי אין הדעת טועה במניין יותר מפעם אחת. (67) כלומר, וכן אם מצא יתירים חמישה או עשרה יש לתלות בטעות. (68) מנהגו של מלווה או לווה זה למנות לא אחד אחד או שנים שניים, אלא בחמישיות או עשיריות (עיין לחם משנה). (69) לפי החישוב של ספירה לפי חמישיות. (70) כגון, שמצא שישה או אחד עשר. (71) דרך המונים בחמישיות או עשיריות להניח בצד מטבע אחד לכל חמישייה או עשירייה ואחר גמר המניין סופרים את המטבעות האלה וקובעים מספר החמישיות או העשיריות. (72) שם וכפירוש הרי"ף.

16 יא. המלוה את חברו על המטבע, וכן הפותח
17 לאשתו בכתבתה מטבע ידוע, ופרש משקלו, 75
18 והוסיפו על משקלו: אם הוולו הפרות מחמת
19 התוספת - מנפה לו שעור התוספת, ואפלו הוסיפו
20 עליו כל שהוא; ואם לא הוולו מחמת התוספת -
21 אינו מנפה לו, אלא נותן לו ממטבע היוצא באותה
22 שעה. 78. במה דברים אמורים? בשוסיפו עליו עד
23 חמישיותו, כגון שהיה משקלו ארבעה ועשרה
24 חמשה; אבל אם הוסיפו לו יותר על חמישיותו⁸⁰ -
25 מנפה לו כל התוספת⁸¹, אף על פי שלא הוולו
26 הפרות. והוא הדין למלוה על המטבע ופחתו
27 ממנו⁸².

(73) בבא קמא צו: (74) התנה בפירוש - בשטר או בעל פה שיפרענו באותו מטבע, כגון דינר, זוז וכדומה. (75) בתקופתם התאימו ערכי המטבעות למספר יחידות משקלם: מטבע שמשקלו כפול ממשקל המטבע הקטן - ערכו כפול. (76) מטעם המלכות. (77) שער המטבע עלה ונמצא המלווה משתכר כשנפרע באותו מטבע עם התוספת, והרי זה ריבית. (78) בשעת הפירעון, שהרי המלווה אינו מרוויח כלום על ידי תוספת המשקל, כי אינו יכול לקנות במטבע שהוא מקבל יותר ממה שהיה יכול לקנות בשעת ההלוואה. ראה רש"י ותוספות שם. (79) שאינו מנכה. (80) שכתוצאה מהתוספת הושבחה המטבע לעניין המתכת שבו, ואם יתיכו לגוש של כסף יקבל יותר. אבל עד חמישיותו, בהתחשב עם הוצאות ההתכה, השבח מועט, ואין דרך בני אדם להקפיד על זה ונותנם בתור מתנה (עיין שיטה מקובצת שם). (81) אפילו את הפרש של התוספת שלמטה מחמישיותו. (82) אם הוקרו הפירות מחמת הפחת מוסיף לו, למלווה, הפרש. ואם לא הוקרו נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה. במה דברים אמורים, שפחתו עד חמישיותו אבל אם פחתו יתר על כך משלים כל הפחת (רי"ף שם).

28 יב. המלוה את חברו על המטבע, ונפסלו: אם יכול
29 להוציאו ממדינה אחרת, ויש לו דרך לאותה מדינה
30 - נותן לו ממטבע שהלווה, ואומר לו: לך והוציאו

ריבית. (53) בקבלת ריבית ויבואו להלוות גם לאחרים בריבית.

1 ז. תלמידי חכמים שהלוו זה את זה, ונתן לו יותר
2 על מה שלווה ממנו - הרי זה מתר; שהדבר ידוע
3 שלא נתן לו אלא מתנה, שהרי הן יודעין חמר אפור
4 הרבית⁵⁵.

(54) בשעת הפירעון מעצמו מבלי שהתנו על כך בשעת ההלוואה (כי אם קצץ בשעת ההלוואה הרי זה ריבית קצוצה (ראה להלן פרק ו הלכה ג). ולא התירו לתלמיד חכם אלא בכעין ריבית מאוחרת האסורה מדבריהם - מגיד משנה). (55) ואינו נותנם בתור ריבית, אבל למי שאינו תלמיד חכם, שאינו יודע חומר איסור ריבית - אסור, משום שנותן בתור ריבית (גמרא שם). ובהגהות מיימוניות כתוב: "ואף על פי כן אין נכון לתלמידי חכמים להיות רגילין בדבר, שלא ירגילו המון העם בדבר זה. והר"י מיגא"ש בתשובותיו (סימן קפ"ב) דעתו "שאינן לסמוך על זה אלא היחידים הכשרים לא זולתם".

5 י. המלוה את חברו⁵⁶ ומצא הלוה יותר, [או
6 שהחזיר לו חובו ומצא המלוה יותר⁵⁷]: אם בכדי
7 שהדעת טועה⁵⁸ - חיב להחזיר; ואם לאו⁵⁹ - מתנה
8 הוא שנתן לו⁶⁰, או גזלה⁶¹ היתה לו בידו⁶² והבליע
9 לו פחשובין⁶³, או אחר⁶⁴ צוה להבליע לו. בכמה
10 הדעת טועה? באחד⁶⁵ ובשנים⁶⁶ או בחמשה⁶⁷ או
11 בעשרה; שמה מנה⁶⁸ חמשה חמשה או עשרה
12 עשרה. וכן אם מצא יתר מנין החמישיות⁶⁹ או מנין
13 העשיריות אחד אחד⁷⁰ - חיב להחזיר לו; שמה
14 האחדים⁷¹ שהיה מונה בהן החמישיות או
15 העשיריות נתערכו עמהם⁷².

(56) שם סג: (57) בדפוסים הראשונים (רומא, ונציא) בקטע המוסגר אינו, אך מלשון המגיד משנה כאן נראה שגרסו. וכמקור לדין זה, שגם במצא המלווה יותר בכדי שאין הדעת טועה אינו חייב להחזיר, הוא אומר שנראה שגירסת רבינו בגמרא שם הייתה "האי מאן דאזויף פשיטי לחבריה ואשכח בהו (מצא בכסף שהחזיר לו הלווה) טופיאתא (יותר)". (58) כלומר, עלולה לטעות במניין המעות (בסמוך מבאר רבינו בכמה הדעת טועה) - ויש להניח שהמלווה, או הלווה, טעה בחשבון. (59) שמצא - בכדי שאין הדעת טועה. (60) ואף על פי שאמרנו למעלה (בהלכה ט) שתוספת סתם מותרת לתלמידי חכמים בלבד, מכל מקום כשהגיעה ליד המלווה בלי ידיעתו - אינו חייב להחזיר אפילו למי שאינו תלמיד חכם (חוות דעת יורה דעה סימן קס סעיף קטן ב). (61) כלומר, ובמקום שאין לתלות במתנה, כגון, שהלווה אדם קשה לב שאינו נותן מתנת חנם - אנו תולים שגזילה וכו' הואיל שאין להניח שטעה בחשבון (גמרא שם). (62) זה ימים רבים, ועתה חוזר בתשובה. (63) ויוצא בזה ידי מצוות השבת הגזילה כמבואר בפרק א מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח. (64) במקום שאין לתלות בגזילה, כגון, שלא היה ביניהם

פָּרֶק חֲמִישִׁי

1 מבאר שמותר ללוות מן הגוי בריבית, ודין ישראל שלוה
 2 מן הגוי וביקש להחזיר לו, ושאסור לו להיות ערב לגוי
 3 שהלווה לישראל בריבית, ודין לוה מעות מן הגוי ונתגייר,
 4 ושאסור ליתן מעותיו קרוב לשכר ורחוק להפסד, ואין
 5 מושיבין חנווני למחצית שכר, ודין משתתף עם חבירו שלא
 6 יצרף השכר עם הקרן, ודין ריבית מוקדמת או מאוחרת, ודין
 7 דברים שהם כמו ריבית - ומותרים, ודין שכר אמירה
 8 שמותר, ודין דברים האסורים משום הערמת ריבית, ודין
 9 משכיר דינרים.

10 **א. העובד פוככים וגר תושב - לזין מהן ומלזין**
 11 **אותן בריבית²; שְׁנָאֲמַר: לא תשיף לאחיך³ - לאחיך**
 12 **אסור, ולשאך העולם⁴ מתר. ומצות עשה להשיף**
 13 **לעובד פוככים; שְׁנָאֲמַר: לנכרי תשיף⁵. מפי**
 14 **השמועה⁶ למדו שזו מצות עשה⁷. וזהו דין תורה.**

15 (2 ב"מ ע: 3) הסתמכות רבינו על פסוק זה מורה, שכוונת
 16 רבינו להוכיח היתר ההלוואה מן הגוי וגר תושב - בריבית,
 17 בהתאם למבואר למעלה פ"ד הל' ב, שפסוק זה אזהרה
 18 ללווה הוא. וזה תימה, שלהתיר ההלוואה מן הגוי דבר
 19 פשוט הוא שמותר (עיין גמרא ורש"י שם). ולהתיר הלוואה
 20 לגוי בריבית אין ללמוד מפסוק זה, וכבר התעורר בזה
 21 הלחם-משנה. והמשנה-למלך מציע לגרוס בדברי רבינו
 22 "ולאחיך לא תשיך" הנאמר בפסוק אחד עם "לנכרי תשיך",
 23 וכשם ש"לנכרי תשיך" הכוונה: תישוך (ראה בסמוך הערה
 24 ד), כך "לאחיך לא תשיך" הכוונה: לא תישוך, כלומר לא
 25 תלווהו בריבית (ויותר נראה לגרוס בדברי רבינו רק
 26 "לאחיך", וכוונתו: שבפרשת ריבית נאמר "אחיך" (כי ימוך
 27 אחיך וגו') אל תקח מאתו נשך) משמע שלשאר העולם מותר
 28 בין ללוות ובין להלוות (השווה 'טור' יורה-דעה סי' קנט).
 29 (4) שאינם נקראים אחיך, כגון גוי וגר תושב (עיין משנה-
 30 למלך). (5) כלומר, תישוך, היינו הלווהו בריבית (כסף-
 31 משנה). (6) 'ספרי' דברים, פרשת כִּי-תצא פִּיסקא רסג.
 32 (7) לקבל מהם ריבית כשנלוה להם "כמו שהזוהרנו בלאו על
 33 "לא תחנם", לומר שלא ליתן להם מתנת חנם (כמבואר
 34 בפ"י מהל' ע"ז הל' א) הוזהרנו ב'עשה'. אף כשנלוה אותם,
 35 שלא נלוה אותם חנם אלא בריבית" (מגדל-עוז, והשווה
 36 רבינו 'ספר המצוות' עשין קצח). ודעת הראב"ד שאין זאת
 37 מצוה, ומה שאמרו ב'ספרי' "זו מצות-עשה" הכוונה, שזה
 38 לאו הבא מכלל עשה - שנקרא 'עשה' - אצל אחיך, כלומר,
 39 לנכרי אתה רשאי להשיך ולא לאחיך, ולומר לך שהמשיך
 40 את ישראל עובר אף על 'עשה' (וכן הוא דעת הרמב"ן
 41 בפירוש התורה, והשווה למעלה פ"א הל' ב).

42 **ב. אסרו חקמים⁸ שיהיה ישראל מלוה את העובד**
 43 **פוככים בריבית קצוצה⁹, אלא בכרי חייבו¹⁰. גזרו**
 44 **שָׂמָא וְלֵמַד מִמַּעֲשָׂיו בְּרַב יְשִׁיבְתוּ עִמּוֹ¹¹. לפיכך**
 45 **מתר ללוות מן העובד פוככים בריבית, שהרי הוא**
 46 **בורח מלפניו¹² ואינו רגיל אצלו. ותלמיד חכם,**
 47 **שאינו רגיל בו¹³ ללמד ממעשיו - מתר להלוות**
 48 **לעובד פוככים בריבית אפלו להרויח¹⁴. וכל אבק**
 49 **רפית עם העובד פוככים - מתרת לכל¹⁵.**

1 **במקום פלוני; ואם אין לו דרך לשם - נוהן לו**
 2 **ממטבע היוצא באותה עשה⁸⁴. וכן בכתבה⁸⁵.**

3 (83) הוצאה מהמחזור מטעם המלכות. (84) שם צח.
 4 (85) ביארו בפרק ט"ז מהלכות אישות הלכה י.

5 **יג. הורו מקצת הגאונים⁸⁶: שהלוה שמחל למלוה**
 6 **ברבית שלקח ממנו או שעתידי לקח, אף על פי**
 7 **שקנו מידו שמחל או נתן מתנה - אינו מועיל**
 8 **פלו⁸⁷; שכל רבית שבעולם מחילה⁸⁸ היא, אבל**
 9 **התורה לא מחלה ואסרה מחילה זו, ולפיכך אין**
 10 **המחילה מועלת בריבית, אפלו בריבית של דבריהם.**
 11 **יראה לי, שאין הוראה זו נכונה. אלא מאחר**
 12 **שאומרים למלוה להחזיר לו, וידע המלוה⁸⁹ שדבר**
 13 **אסור עשה ויש לו⁹⁰ לטל ממנו⁹¹, אם רצה למחל**
 14 **- מוחל, פדרך שמוחל הגזול. ובפרוש אמרו**
 15 **חקמים⁹², שהגזלנין ומלוי בריבית שהחזירו - אין**
 16 **מקבלין מהן. מפלל שהמחילה מועלת⁹³.**

17 (86) על פי בבא מציעא סא. ועיין בראש שם סימן ב.
 18 (87) להתיר נתינתו או לתיקון הלאו אם כבר גבהו.
 19 (88) הלווה מדעתו נותנו. (89) בספרים אחרים הנוסחה:
 20 הלווה - והיינו הך. (90) ללווה. (91) יכול הוא להוציא
 21 מהמלווה בבית דין. (92) בבא קמא צב: (השווה למעלה
 22 פרק ד הלכה ה). (93) לשון רבינו מורה שאינו חולק על
 23 הגאונים אלא בריבית שגבה כבר, משום שהמחילה מועילה
 24 כחשבון, אבל על ריבית העתיד לגבות דעתו מסכמת, שאין
 25 המחילה והבעת רצונו שנותנו במתנה מועילה להתיר נתינת
 26 ריבית, שכן כל נתינת ריבית מחילה היא (מגיד משנה,
 27 והשווה למעלה הלכה י).

28 **יד. נכסי יתומים - מתר לתן אותם⁹⁴ לאדם נאמן,**
 29 **שיש לו נכסים טובים⁹⁵, קרוב לשכר ורחוק להפסד.**
 30 **ביצד? אומרים לו: תהיה נושא ונותן בהן; אם יש**
 31 **שם רוח - תן להם חלקן מן הרוח; ואם יש שם**
 32 **הפסד - תפסיד אתה לבדך. שזה⁹⁶ אבק רבית הוא⁹⁷,**
 33 **וכל אבק רבית אינה אסורה אלא מדבריהם, ובנכסי**
 34 **יתומים לא גזרו⁹⁸.**

35 (94) בתור עיסקא (בבא מציעא ע.). (95) היינו, קרקעות,
 36 ויהיו עידיה (קרקע משובח) (רבינו פרק י"א מהלכות נחלות
 37 הלכה א) - וכפי הנראה נוסחת רבינו בגמרא שם "דמשפר
 38 ניכסיה", ולפנינו "דמשפו" ועיין רש"י שם. ושם - בהלכות
 39 נחלות - יתבארו התנאים הנוספים למינוי אפוטרופוס:
 40 "ושומע דיני התורה, ומעולם לא קיבל נידוי" - ולא פרטם
 41 רבינו כאן וסמך על מה שיתבאר בהלכות נחלות - ששם
 42 עיקר מקום ביאור הדינים הנוגעים לנכסי יתומים (לחם
 43 משנה). (96) היינו, נתינת העסק לפי תנאים אלו.
 44 (97) כמבואר להלן פרק ה הלכה ח, - ואין זה ריבית קצוצה,
 45 מאחר שאין הריווח קצוצ ובוטח, כי הרי ייתכן שיהיה שם
 46 הפסד. (98) לתקנת היתומים "שלא יכלו מעותיהם
 47 להאכילם פרוטה פרוטה" (שם, וראה רש"י שם).

13 ה. אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְתַלּוֹת מְעוֹתָיו בְּיַד עוֹבֵד
14 כּוֹכְבִים²⁵, כְּדֵי לְהַלּוֹתָן בְּרַבִּית לְיִשְׂרָאֵל. וְעוֹבֵד
15 כּוֹכְבִים שֶׁהֵלִיךְ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרַבִּית - אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל²⁶
16 אַחַר לְהִיּוֹת לוֹ עָרֵב; וְשִׁפּוֹן שֶׁבְדִינְיָהֶם שֶׁתּוֹבֵעַ הָעָרֵב
17 תַּחֲלָה²⁷, נִמְצָא הָעָרֵב תּוֹבֵעַ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרַבִּית
18 שֶׁהָעָרֵב חָיֵב בָּהּ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים. לְפִיכָף, אִם קָבַל
19 עָלָיו הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים שְׁלָא יִתְבַּע אֶת הָעָרֵב תַּחֲלָה -
20 הָרִי זֶה מִתָּר²⁸.

25 כלומר, להפקיד ביד גוי, והגוי ילוה אותם בריבית לִישְׂרָאֵל (כ"מ ע"פ ב"מ סא: וכןסחת הרי"ף, וכן הוא בתוספתא שם פרק ה הל' ח). (26 שם. 27) ורואים את הערב כלפי המלוה - כלווה (בניגוד לדיני ישראל, שתובעים את הלווה תחילה, ואם לא נתן לו אז חוזר אצל הערב ונפרע ממנו, כמו שיתבאר להלן פכ"ה הל' ג) והרי זה, כאילו הערב לווה מן הגוי וחזר והלווה לישראל. (28) כי בשעה שחוזר הגוי אצל הערב, ונפרע ממנו חובו של הלווה הקרן והריבית, הרי זה כאילו באותה שעה הוא מלוה לישראל חבירו - ומה שהלווהו (היינו הקרן והריבית) חוזר ותובע ממנו.

21 ו. יִשְׂרָאֵל שְׁלֹוה²⁹ מְעוֹת מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּרַבִּית,
22 וְזָקֵן עָלָיו בְּמַלְוָה³⁰, וְנִתְגַּיֵר: אִם עַד שְׁלָא נִתְגַּיֵר
23 זָקֵן עָלָיו בְּמַלְוָה - גּוֹבֵה אֶת הַקֶּרֶן³¹ וְהַרְבִּית; וְאִם
24 מִשְׁנִתְגַּיֵר זָקֵן עָלָיו בְּמַלְוָה - גּוֹבֵה אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא
25 הַרְבִּית³². אֲבָל עוֹבֵד כּוֹכְבִים³³ שְׁלֹוה מִיִּשְׂרָאֵל
26 בְּרַבִּית, וְזָקֵף עָלָיו אֶת הַרְבִּית בְּמַלְוָה, אָף עַל פִּי
27 שְׁזָקֵף עָלָיו אַחַר שְׁנִתְגַּיֵר - גּוֹבֵה אֶת הַקֶּרֶן וְאֶת
28 הַרְבִּית; שְׁלָא יֵאמְרוּ: בְּשִׁבָּל מְעוֹתָיו³⁴ נִתְגַּיֵר זֶה.
29 וְגוֹבֵה הַיִּשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ אַחַר שְׁנִתְגַּיֵר כָּל מְעוֹת הַרְבִּית
30 שְׁנִתְחַיֵּב בָּהֶן כְּשֶׁהָיָה עוֹבֵד כּוֹכְבִים³⁵.

29 שם עב. (30) לאחר זמן צירף הריבית והקרן לחשבון אחד, וכתב לו שטר עליהם: כך וכך אני חייב לפלוני. (31) שמשעה שזקפו חשוב כגבוי, וכקרן הוא (רש"י שם). (32) ואפילו לא את הריבית שהצטבר קודם שהתגייר, מכיון שזוקפו לאחר שנתגייר - נראה הדבר כזקיפת ריבית של ישראל לישראל (מגיד-משנה, 'טור' ושו"ע סי' קעא). (33) שם. (34) לפטור עצמו מחוב של ריבית. (35) אבל אינו גובה את הריבית שעלה לאחר שנתגייר (וכן דעת הרמ"ה ב'טור' שם, ולא כרא"ש).

31 ז. מְצוּה³⁶ לְהַקְדִּים³⁷ הַלּוֹאֹת יִשְׂרָאֵל בַּחֲנָם לְהַלּוֹאֹת
32 עוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּרַבִּית³⁸.

36 שם עא. (37) ישראל וגוי הבאים ללוות. (38) כלומר, מצות הלוואת ישראל בחנם קודמת למצות הלוואת הגוי בריבית, אע"פ שהמלוה מפסיד את הריבית (שם "עמי ונכרי - עמי קודם").

33 ח. אָסוּר לְאָדָם שִׁיתֵן מְעוֹתָיו³⁹ קְרוֹב לְשֹׁכֵר וְרִחֹק
34 לְהַפְסֵד⁴⁰, שֶׁזֶה אֲבָק רַבִּית הוּא. וְהַעוֹשֶׂה כֵּן - נִקְרָא
35 רָשָׁע⁴¹. וְאִם נִתְּן⁴² - חוֹלְקִין בְּשֹׁכֵר וּבְהַפְסֵד כְּדִין

(8 ב"מ ע: 9) אבל אבק ריבית - מותר, כמו שמבאר רבינו בסוף ההלכה. (10) לצורך מחייתו - לא להרווחה. (11) ועל כדי חייו - לא גזרו (שם). (12) מונע עצמו מלהראות אצל הגוי - שלא יתבענו. (13) עם הגוי, שמדרך תלמיד-חכם להתרחק משיבת עמי הארץ וכ"ש משיבת גוים (השווה פ"ה מהל' יסודי התורה הל' יא, ופ"ו מהל' דעות הל' א) ואין לחוש שמא ילמוד ממעשיו (עיין 'מקור חיים' על יורה-דעה סי' קנט). (14) שם כרבינא. "ועכשיו בארצותינו" - אומר המגיד-משנה - "עשו כל אדם עצמם כתלמיד-חכמים. וכתב הרשב"א, שמעתי משם רש"י - מפני שרבו מיסים וארנונות ואין שיעור לכדי חייו". וכן נפסקה הלכה בשו"ע סי' קנט: "והאידינא (עכשיו) מותר בכל ענין". (15) לכל אדם ואפי' להרויח, לפי שאבק ריבית אינו אסורה אלא מדבריהם, וכן ההלוואה לגוי בריבית איסור מדבריהם הוא, והרי זו גזירה לגזירה, וגזירה לגזירה לא גזרו בה רבנן (בעל ה'תרומות' שער מו חלק ג, אות ג).

1 ג. יִשְׂרָאֵל שְׁלֹוה מְעוֹת מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּרַבִּית¹⁶,
2 וּבִקֵּשׁ לְהַחְזִירָם לוֹ, מְצָאוּ יִשְׂרָאֵל אַחַר וְאָמַר לוֹ:
3 תָּנֵם לִי, וְאֲנִי מַעֲלָה לָךְ¹⁷ כְּדֶרֶךְ שְׂאֵתָה מַעֲלָה לְעוֹבֵד
4 כּוֹכְבִים - הָרִי זֶה רַבִּית קְצוּצָה. אֲפִלוּ הָעֵמִידוֹ אֲצֵל
5 הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים¹⁸. עַד שִׁטַּל הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים
6 מְעוֹתָיו¹⁹, וַיַּחְזֹר וַיִּתְּנֵם בְּיַד יִשְׂרָאֵל הָאַחַר.

(16) ב"מ עא: (17) את הריבית, "לך" לאו דוקא, אלא כלומר תחתיך (במקומך), כי גם במעלה הריבית ישר ליד הגוי - אסור, כי הרי זה כהאומר לחבירו אלוה לך על-מנת שתתן הריבית לגוי שהוא אסור ('טור' שם סי' קסח). (18) הביא המעות אצל הגוי על דעת לפרוע חובו - ובמצות הגוי ובשליחותו נתנם לישראל חבירו - אסור, לפי שאין תורת שליחות ביחסי ישראל עם הגוי, ומאחר שמישראל הוא מקבל הכסף - נמצא שהישראל הוא המלווהו בריבית (שם). (19) מיד הישראל, - ולא דוקא כשנטלם ונתנם ביד, אלא הוא-הדין אם אמר הגוי לישראל הניחם על גבי קרקע והפטור, ונטלם (משם) הישראל השני - מותר, מאחר שלא באו לידו באמצעות הישראל (גמרא שם).

7 ד. עוֹבֵד כּוֹכְבִים שְׁלֹוה מְעוֹת מִיִּשְׂרָאֵל בְּרַבִּית,
8 וּבִקֵּשׁ לְהַחְזִירָם לוֹ, מְצָאוּ יִשְׂרָאֵל אַחַר וְאָמַר לוֹ:
9 תָּנֵם לִי, וְאֲנִי מַעֲלָה לָךְ²⁰ כְּדֶרֶךְ שְׂאֵתָה מַעֲלָה
10 לְיִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה מִתָּר²¹. וְאִם הָעֵמִידוֹ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל,
11 אָף עַל פִּי שְׁנִתְּן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים הַמְעוֹת בְּיַד²²
12 הַזֶּה וּמִדַּעַת²³ יִשְׂרָאֵל נִתֵן - הָרִי זֶה רַבִּית קְצוּצָה²⁴.

(20) והוא-הדין באומר "ואני אעלה לך" (לישראל במישרין. 'טור' שם). (21) שמן הגוי הוא לזה (שם). ובשביל הגוי הוא נתנם. (22) של הישראל השני. (23) במצותו, בשליחותו. (24) והרי זה כאילו הישראל מלווהו, כי לחומרא אמרו חכמים יש שליחות לגוי אצל ישראל, ועשאו כחומר ריבית קצוצה שיוצאת בדיינים (כסף-משנה בשם תלמידי הרשב"א בדעת רבינו). והרמב"ן והרשב"א חולקים על רבינו, ולדעתם אין זה אלא אבק ריבית ואינה יוצאת בדיינים (עיין מגיד-משנה).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חנווני ולוקח פירות, ושכר עמלו ומזונו של בעל התרנגולים והרועה, שמוציאים למזון האפרוחים והעגלים נוסף על עמלו. (56) בהל' שלוחין ושותפין שם (וראה ביאורנו למעלה הערה מב). (57) על יסוד עיסקא.

י. המִשְׁתַּתֵּף⁵⁸ עִם חֲבֵרוֹ בְּמַעוֹת אוּ בְּקָרְקַע, או הַנּוֹתֵן לוֹ עֵסֶק⁵⁹ - לֹא יִצְרַף הַשְּׂכָר⁶⁰ עִם הַקֶּרֶן⁶¹; שְׂמָא לֹא יִהְיֶה שָׁם שְׂכָר⁶², וְנִמְצְאוּ פְּאִין לִידֵי רַבִּית. וְכֵן לֹא יִתֵּן לוֹ מַעוֹת⁶³ בְּתוֹרַת עֵסֶק אוּ שְׁתַּפּוֹת וְיִכְתֹּב אוֹתָן⁶⁴ מִלְּוָה; שְׂמָא יְמוֹת, וְנִמְצָא הַשְּׂטֵר בְּיַד הַיּוֹרֵשׁ, וְגוֹבֵה בּוֹ אֶת הַרְבִּית⁶⁵.

(58) בקרקע על יסוד שותפות, דהיינו ששניהם נושאים ונותנים בממון השיתוף (רבינו בהל' שלוחין ושותפין שם). (59) על יסוד עיסקא, דהיינו שאחד בלבד (מקבל המעות) נושא ונותן בממון השיתוף (שם), בדרך שהתירו חכמים כמבואר בה"ח. (60) אומדן הרווח. (61) כחלקו בעסק או בשותפות. (62) ובעל המעות לא יאמין לו, ויגבה ע"פ שטר. כפי הנקוב בו (שם סח). (63) או קרקע (כסף משנה). (64) אפילו הקרן בלבד. (65) שם, כלומר שמה יהיה הפסד ועל בעל המעות לישא חלקו בהפסד של הקרן, והיורש - שאינו יודע את התנאי שביניהם שהמוריש ישא חלק בהפסד, יגבה כל הקרן ללא ניכוי ההפסד ונמצא בא לידי גביית ריבית.

יא. אֶסוּר לְהַקְדִּים הַרְבִּית אוּ לְאַחַר אוֹתוֹ⁶⁶. בְּיַד? נִתֵּן עֵינָיו לְלוֹת מִמֶּנּוּ, וְהָיָה מְשַׁלַּח לוֹ סְבֻלוֹנוֹת⁶⁷ בְּשִׁבִיל שְׂוִלְוָה⁶⁸ - זוּ הִיא רַבִּית מְקַדְּמָת. לְוָה מִמֶּנּוּ וְהַחֲזִיר לוֹ מַעוֹתָיו⁶⁹, וְהָיָה מְשַׁלַּח לוֹ סְבֻלוֹנוֹת בְּשִׁבִיל מַעוֹתָיו שֶׁהָיוּ בְּטָלִין אֲצֵלוֹ - זוּ הִיא רַבִּית מְאַחֶרֶת. וְאִם עָבַר וְעָשָׂה כֵן - הָרִי זֶה אֲבָק רַבִּית⁷⁰.

(66) שם עה: (67) דורונות, מתנות. (68) רבינו כתב בלשון נסתר (כנוסחת המשנה בירושלמי, שלא כנוסחת המשנה בבבלי "בשביל שתלווני" - בלשון נוכח) ומשמע שאפילו לא פירש את כוונתו בשליחות הסבלונות, אלא משלחו סתם - אסור ('טור' ו'בית יוסף' יורה דעה סי' קס). (69) כנוסחת הירושלמי, ונוסחת הבבלי: 'ואומר לו בשביל מעותיך' (ראה הערה הקודמת). (70) ואינה יוצאה בדיינים (שם סב:).

יב. מִי שְׁלוּהוּ⁷¹ מִחֲבֵרוֹ, וְלֹא הָיָה רִגִּיל מִקְדָּם לְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם - אֶסוּר לְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם, וְאִין צְרִיף לֹאמַר שְׁיִקְלְסוּ בְּדָבָרִים אוּ יִשְׁכְּבִים לְפִתְחוֹ⁷²; שְׁנֵאמַר: גִּשְׁף כָּל דָּבָר - אֲפִלוּ דְבָרִים אֶסוּרִים⁷³. וְכֵן אֶסוּר לוֹ לְלַמֵּד אֶת הַמְּלוּה מִקְרָא⁷⁴ אוּ גְמָרָא⁷⁵ כָּל זְמַן שְׁמַעוֹתָיו בְּיָדוֹ, אִם לֹא הָיָה רִגִּיל בְּזֶה מִקְדָּם; שְׁנֵאמַר: גִּשְׁף כָּל דָּבָר⁷⁶.

(71) שם עה: (72) לשאול בשלומו (השווה ברכות יד.). (73) כלומר, אפילו דיבור בלבד. (74) בחנם - אפילו במקום שהחמירו על עצמם, שלא ליקח שכר על לימוד מקרא (ראה פ"א מהל' תלמוד תורה הל' ז). (75) אע"פ

הַעֵסֶק⁴³. וְהַנּוֹתֵן מַעוֹתָיו קָרוֹב לְהַפְסַד וְרוֹחוֹק לְשִׂכָר⁴⁴ - הָרִי זֶה נִקְרָא חֲסִיד⁴⁵.

(39) בתור עיסקא, דהיינו שמקבל המעות לבדו יהיה נושא ונותן, ובעל הממון יקבל חלק מהרווח (ראה פ"ו מהל' שלוחין ושותפין הל' א וה"ב, ולהלן הערה מב). (40) שם ע. דהיינו אם העסק ישא רווח - יקבל בעל המעות חלקו כפי שהתנו, ואם יהיה הפסד, אחריות ההפסד על המתעסק בלבד (השווה למעלה פ"ד הל' יד). ומה שכתב "קרוב לשכר ורחוק להפסד" לאו דוקא, כי הוא-הדין אפילו נותן למחצית שכר, דהיינו על יסוד חלוקה שווה של הרווח וההפסד - אסור, אלא-אם-כן נותן לו שכר עמלו של כל יום, כמבואר לקמן הל' ט (ועיין ריטב"א ב'שיטה מקובצת' שם). (41) שעובר על דברי חכמים (רבינו והנותן ב'שיטה מקובצת' שם). ונראה שהכוונה שזה הוא ממדת הרשעים, וכן הוא הנוסחא בתוספתא (ב"מ פרק ד): "זו מדת רשעים", על-דרך שאמרו באבות (פ"ה משנה י') שלי שלי, ושלך שלי רשע. (42) בסתם, ולא התנו ביניהם שום תנאי חלוקה. (43) שנתבאר בפ"ו מהל' שלוחין ושותפין הל' א, ב, שבעל הממון צריך ליתן למתעסק שכר עמלו של כל יום מימי השותפות כפועל בטל (ראה הלכות שכירות פ"ד ה"ט). ואם לא רצה ליתן שכר עמלו, תיקנו חכמים שיהיה חלקו ברווח של המתעסק יותר מאשר חלקו באחריות ההפסד, היינו אם יש שם רווח יטול המתעסק שני שלישי הרווח ובעל המעות שלישי, ובמקרה של הפסד - נושא המתעסק בשליש ובעל המעות בשני שלישים. וטעם הדבר, לפי שתיקנו חכמים שכל הנותן מעות לחבירו להתעסק בהם, יהיה חצי הממון בתורת הלוואה, וחציו האחר בתורת פקדון, ולפי תקנה זו אי-אפשר שיהיה השכר או ההפסד של כל הממון נוטל שכר בשוה, שאם אתה אומר כן, נמצא בעל הממון נוטל שכר חצי מעותיו שהם פקדון ואינו עושה כלום, אלא זה המתעסק טורח לו בחצי של פקדון מפני מעותיו שהלווהו ונמצא באים לידי אבק ריבית" (רבינו שם הל' ב). (44) היינו שחלקו ברווח פחות משליש שתיקנו חכמים (עיין ריטב"א ב'שיטה מקובצת' שם). (45) שם, והשווה למעלה הערה מ.

מ. אִין מוֹשִׁיבִין⁴⁶ חֲנוּנֵין⁴⁷ לְמַחְצִית שְׂכָר⁴⁸, וְלֹא יִתֵּן מַעוֹת לְקַח בְּהֵן פְּרוֹת⁴⁹ לְמַחְצִית שְׂכָר, וְלֹא בִּיצִים לְהוֹשִׁיב תַּחַת הַתְּרַנְגוּלִין שְׁלוֹ⁵⁰ לְמַחְצִית שְׂכָר⁵¹, וְאִין שְׂמִיז⁵² עֲגָלִים וְסִיחִין⁵³ לְפִטְמֵן לְמַחְצִית שְׂכָר⁵⁴, אֲלֵא אִם כֵּן נִתֵּן לוֹ שְׂכָר עֲמָלוֹ וּמְזוּנוֹ⁵⁵. אוּ יִהְיֶה רוּחַ הַמַּתְעַסֵּק יוֹתֵר עַל הַפְּסִדוֹ, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוֹ⁵⁶ בְּעֵגֶז הַשְּׁתַּפּוֹת⁵⁷.

(46) שם סח. (47) למכור פירותיו. (48) על יסוד חלוקה שווה של הרווח וההפסד. (49) במקום הזול (שם). (50) של מקבל הביצים, ועליו יהיה לטפל בגידול האפרוחים. (51) של רווח האפרוחים, מה שיהיו שווין יותר על דמי הביצים. (52) כמה הם שווים עתה, וימסרם לרועה לפטמם. (53) חמורים צעירים (רבינו בפירושו ב"ב עח:). (54) של שבח הפיטום. (55) כלומר, עמלו של

קנו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ההלוואה. (92 מתורת ריבית, שאין זה אלא כחזור ומוכר במחיר נמוך משער השוק. (93 המלוה מוציא מן הלוה. (94 היינו, כל דמי ההלוואה. (95 כלומר, בית-דין נזקקין להוציא מן הלוה למלוה, שלא כאבק ריבית, שאינה יוצאה בדיינים - לא מלוה למלוה ולא ממלוה ללוה, כמו שיתבאר לקמן פ"ו הל' א. (96 למדו רבינו מלשון הברייתא שאמרו "שהן מותרין", משמע שאין בזה אפילו אבק ריבית. במה דברים אמורים? כשלא התנה מתחילה שימכור לו את החטים בתשעים, אבל כשהתנה - אסור (מגיד-משנה). (97 על-מנת שיאכל פירותיה כל זמן שלא יפרע הלוה חובו, ודעת רבינו שאין זה ריבית קצוצה אלא אבק ריבית שאינה יוצאה בדיינים (לקמן פ"ו ה"ז). (98 מצד הדין משכנתא כשכירות היא, והרי זה כשוכר וחוזר ומשכיר להמשכיר ביותר - שמותר (שם סח. "ולא כחכירי נרשאי", ומפרש רבינו שאיסורו מפני הערמה, אבל דעת רש"י שזהו ריבית גמור (עייני מגיד-משנה).

22 **מזו. אסור⁹⁹ להשפיר¹⁰⁰ הדינרין. שאין זה דומה**
23 **למשפיר את הפלי, שהפלי חוזר פעצמו¹⁰¹, וזה**
24 **מוציא אלו ומביא דינרין אחרים, ונמצא זה אבק**
25 **רפית¹⁰².**

(99 שם סט: (100 שאינו אומר בלשון הלוואה אלא בלשון שכירות. (101 ואין השוכר נושא באחריות הפחת, מחמת מלאכה. (102 מדברי רבינו נראה, שאינו אסור אלא במשכיר על דעת הוצאה, אבל אם משכיר על דעת שיעמדו אצלו ויחזירם בעין, כגון ששכרם להתנאות בהם - הרי זה כמשכיר כלי ומותר, וכן שנינו בתוספתא ב"ד פ"ד (מגיד-משנה).

26 **יז. מלך¹⁰³ שהיו דיניו, שפיל מי שיתן המס¹⁰⁴**
27 **הקצוב על פל איש ואיש על ידי¹⁰⁵ זה שלא נתן**
28 **ישתעבד בו, ונתן על ידו דינר, אף על פי**
29 **שמשתעבד בו יתר מדינר - הרי זה מתר¹⁰⁶. וכן פל**
30 **פיוצא בזה.**

(103 "שמטבעו יוצא באותן הארצות, שהרי הסכימו בני אותה הארץ וסמכה דעתם שהוא אדוניהם והם לו עבדים" (רבינו פ"ה מהל' גזילה הל' יח). (104 מס גולגולת. (105 בעד, עבור. (106 שאין זה הלוואה אלא כמכר - שדין המלך דין הוא (דינא דמלכותא דינא. עייני ב"מ עג:). ומפרש רבינו שהשאלה בגמ' שם נוגעת באיסור ריבית ובאיסור ההשתעבדות בישראל יותר מדאי - ופשטוה להיתר בשניהם (השווה רבינו הל' גזילה שם, ובפ"א מהל' עבדים הל' ח. וראה השגת הראב"ד בהל' עבדים שם - 'מרכבת המשנה').

פרק ששי

(1 מבאר דין מלווה סלע בחמישה דינרין, או סאתיים בשלוש, ודין מלווה והתנה לדור בחצירו, ודין מוכר באסמכתא שהפירות שאכל ריבית הם, ודין מלווה חבירו שלא ימשוך עבדו שיעבוד אצלו. ולא ידור בחצירו חנינם, ודין מלווה על השדה ואמר לו אם לא תחזיר לי עד זמן ידוע הרי היא שלי, ודין מוכר בית או שדה ואמר כשיהי לי מעות תחזירם לי, ודין משכונה בניכוי או בלא ניכוי.

שמצד הדין אסור ללמד בשכר כמבואר (בהל' ת"ת שם). (76 כלומר, אפי' הנאת דיבור בלבד - אסור.

1 **יג. המלוה את חברו - לא יאמר לו: דע⁷⁷ אם בא**
2 **איש פלוני ממקום פלוני. פלומר⁷⁸, שתכבדו**
3 **ותאכילו ותשקהו פראוי⁷⁹. וכן פל פיוצא בזה.**

(77 תתודע (שם עה: וכוונתה המשנה שבירושלמי). (78 כך כוונת המלוה באומר: "דע וכו'". (79 דברי רבינו תמוהים לכאורה. אם כן, שכוונתו להאכילו ולהשקותו - הרי זה ריבית ממוך גמור, ולמה כללו רבינו בקבוצת ההלכות האסורות משום ריבית דברים? וכבר תמה על כך ביבית יוסף' יורה-דעה ס' קס. ראה מה שכתב בזה הט"ז בסי' קס ס"ק ה. ברם, איני רואה כל הכרח לפרש דברי רבינו שהמדובר על אכילה ושתייה בחנם, אלא כוונתו כשהוא מארחו תמורת כסף, ואעפ"כ אסור משום ריבית דברים, שהוא מארחו ע"פ הוראת ובקשת המלוה (השווה 'ספרי' דברים רסב, "לך לשאול בשלום פלוני").

4 **יד. יש דברים שהן כמו רפית⁸⁰, ומתרין. פיצד?**
5 **לוקח אדם⁸¹ שטרותיו של חברו⁸² בפחות⁸³ ואינו**
6 **חושש⁸⁴. ומתן לאדם לתן לחברו דינר, פדי שלוה**
7 **לפלוני מאה דינרין; שלא אסרה תורה אלא רפית**
8 **הבאה מן הלוה למלוה⁸⁵. וכן אומר אדם לחברו:**
9 **הא לך דינר זה ואמר לפלוני שילוני, שלא נתן אלא**
10 **שכר אמירה⁸⁶.**

(80 נראין כריבית - שממונו מתרבה. (81 תוספתא ב"מ פ"ד ה"ב. (82 שיש לו על אחרים. (83 מהסכום הנקוב בשטר. ודוקא כשהלוקח מקבל עליו אחריות השטר והמלוה, כגון שאם יעני הלוה ולא יהיה לו ממה לפרוע ההפסד ללוקח, אבל אם האחריות היא על המוכר - אין זה מכר אלא הלוואה ואסור, לפי שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד (מגיד-משנה בשם רמב"ן, שו"ע יורה-דעה ס' קעג טע"ף ד). (84 משום ריבית - שלא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלווה למלווה, כמו שמבאר רבינו בסמוך (חסדי דוד על התוספתא שם). (85 ב"מ סט: (86 שם.

11 **מזו. יש דברים שהן מתרין, ואסור לעשותן מפני**
12 **הערמת רפית⁸⁷. פיצד? אמר לו: הלוני מנה⁸⁸; אמר**
13 **לו: מנה אין לי, חטים יש לי במנה; ונתן לו חטים**
14 **במנה⁸⁹, וחזר וילקחן⁹⁰ ממנו בתשעים⁹¹ - הרי זה**
15 **מתר⁹², אבל אסרוהו מפני הערמת רפית, שהרי נתן**
16 **לו תשעים וילקח מנה. ואם עבר ועשה בזה - הרי**
17 **הוא מוציא ממנו⁹³ מאה⁹⁴ בדין⁹⁵, שאפלו אבק רפית**
18 **אין פאן⁹⁶. וכן מי שהיתה שדה ממשפנת פידו⁹⁷ -**
19 **לא יחזר וישפיר אותה לבעל השדה, מפני הערמת**
20 **רפית⁹⁸; שהרי זה עומד בשדהו כשהיה, ונתן לזה**
21 **שכר בכל הדיש בשביל מעותיו שהלוהו.**

(87 שם סב: (88 מנה = מאה זוז. (89 כמחיר השער בשוק, והלוקח התחייב לשלם לו מנה. (90 חזר המלוה וקנאן. (91 זוז, ועל הלוה להחזיר לו מנה - דמי

המעביד עבד של אחר כשהוא יושב ובטל פטור מלשלם (כמבואר בפ"ג מהל' גזילה הל' ז) - כאן אסור, שנראה שמעבידו בתור ריבית. (17) אינה עומדת להשכרה. (18) שאדם אחר הדר בה, פטור מלהעלות שכר (כמבואר בהל' גזילה שם) - למלוה אסור, לפי שנראה שדר בו בתור ריבית (שם). (19) ואם עבר ודר. (20) כדי שלא יעבור על איסור ריבית. (21) ואינה יוצאת בדינין. (22) משום כך אין כאן ריבית קצוצה. ומכאן, שאם התנה עמו בשעת ההלוואה שידורו בחצרו (ראה לעיל הל' א) אע"פ שאין החצר עשויה לשכר, ואין דרך בעל החצר להשכיר - הרי זה כשוכרו וריבית של תורה היא ויוצאה בדינין ('בית יוסף' יורה-דעה סי' קסו). (23) הואיל ואבק ריבית הוא, אין צריך לומר אם כבר החזיר ההלוואה שאין ב"ד מוציאם השכר, אלא אפילו אם עדיין לא החזיר החוב ובה לנכות את השכר - אינו מנכה הכל, וכמו שמבאר רבינו בסמוך (השווה להלן פרק ז הל' א). (24) ע"פ שער השכירות הנהוג באותו מקום - ובתנאי שלא יגיע סכום הניכוי כשיעור לכל החוב, וכמו שמבאר רבינו והולך. (25) דעת רבינו המחלק בין ניכוי חלקי לניכוי מלא צ"ע, שהרי כל מה שאתה מנכה ממנו, אפילו זון אחד, הרי זה כהוצאה. וכבר תמה בכך הרשב"א (בב"מ דף סז) ועיין 'אבן האזל' מה שכתב בזה. [נראה, שהראב"ד המשיג כאן, פירש נכונה כוונת רבינו, שמנכה לפי מנהג המקום לנכות בממשכן חצירו ואע"פ שהלווה אין דרכו להשכיר חצירו, מפני שזה אבק ריבית, ואע"פ אינו מנכה לו כל חובו בהתאם לדברי רב אשי (שם סז). גבי משכנתא: "אכל שיעור זווי וכו' לא מסלקינן ליה בלא זווי" ולכן אין כאן אפילו אבק ריבית. והשגתו של הראב"ד נדחתה ע"י הרב המגיד].

ג. הורו רבותי: שֶהַמְלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ, וְלֹא־אֲחֵר זְמַן תִּבְעֵ עֲחוֹבוֹ, וְאָמַר לוֹ הַלְוֵה: דוּר בְּחֻצְרֵי²⁶ עַד שְׂאֲחֻזֵּיר לָךְ חוּבְךָ - הָרִי זֶה אֶבֶק רִיבִית, לְפִי שְׂלֹא קִצְצִין בְּשִׁעַת הַלְוָאָה; שְׂנֵאֲמַר: לֹא תִתֵּן²⁷ לוֹ בְּנִשְׁךָ.

26 והוא-הדין כל ריבית שהוא (הרמ"א בהגהותיו סי' קסז, ב). (27) כלומר, בשעה שאתה נותן את כספך בהלוואה, לא תתן לו בנשך, הרי שלא הקפידה תורה אלא על הנשך בעד ההלוואה, ולא בעד הרווחת זמן הפרעון (דרשה זו אינה במקורות שלפנינו, וכנראה שרבותיו של רבינו דרשוה מעצמם. ולגוף ההוראה, יש סמוכין מסוגיית הגמרא ב"מ סד: עיי"ש, אולם יש חולקים על הוראה זו, וסוברים שגם בעד הרווחת זמן - ריבית קצוצה היא (עיין ראב"ד בהשגותיו, ולחם-משנה כאן).

ד. הַמְלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַשְּׂדֵה, וְאָמַר לוֹ²⁸: אִם לֹא תִחְזִיר לִי מִכָּאן עַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים, הָרִי הִיא שְׁלִי - הָרִי זֶה לֹא קִנְיָה²⁹, מִפְּנֵי שֶהִיא אִסְמִכְתָּא³⁰. לְפִיכֵךְ מְנַכֵּה כָּל הַפְּרוֹת שְׂאֲכָל³¹, מִפְּנֵי שֶהוּא רִיבִית שְׁל תוֹרָה³². אֶבֶל אִם אָמַר לוֹ הַמּוֹכֵר³³: אִם לֹא אֲחֻזֵּיר לָךְ עַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים, קִנְיָה אוֹתָהּ מֵעַכְשָׁיו³⁴, וְהִבִּיא לוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ - אֵין לוֹ פְּרוֹת³⁵; הִבִּיא לוֹ לֹאֲחֵר שְׁלֹשׁ - הָרִי כָּל הַפְּרוֹת לְלוֹקְחָתָּ³⁶.

א. הַמְלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ סְלֵעַ² בְּחֻמְשָׁה דִינָרִים, אוֹ סֵאתִים חֲטִים בְּשֹׁלֶשׁ, אוֹ סְלֵעַ בְּסֵלַע וּסְאָה, אוֹ שְׁלֹשׁ סֵאִין בְּשֹׁלֶשׁ סֵאִין וְדִינָר, כְּלָלוֹ שְׁל דָּבָר: כָּל הַלְוָאָה בְּתוֹסַפֵּת כָּל שְׁהוּ³ - הָרִי זוֹ רִיבִית שְׁל תוֹרָה, וְיוֹצֵאָה בְּדִינֵינוּ⁴. וְכֵן הַמְלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ, וְהִתְנֶה עִמּוֹ⁵ שְׂיִדוּר בְּחֻצְרוֹ חֲנָם⁶ עַד שְׂיִחְזִיר לוֹ הַלְוָאתוֹ, אוֹ שְׂשֻׁכָּר מִמֶּנּוּ בְּפִחוֹת⁷, וְקִצַּב הַדָּבָר, שְׂפוּחֹת לוֹ מִן הַשֻּׁכָּר עַד שְׂיִחְזִיר לוֹ הַלְוָאתוֹ, אוֹ שְׂמִשְׁפָּן בְּיָדוֹ מִקּוֹם שְׂפּוּרוֹתָיו מִצּוּיִין בַּעַת הַהַלְוָאָה, כְּגוֹן שְׂמִשְׁפָּן חֻצְרוֹ⁸ עַל מְנַת שְׂיִדוּר בּוֹ בְּחָנָם - הָרִי זוֹ רִיבִית שְׁל תוֹרָה, וְיוֹצֵאָה בְּדִינֵינוּ. וְכֵן הַמּוֹכֵר שְׂדֵה⁹ אוֹ חֻצֵּר בְּאִסְמִכְתָּא¹⁰, הוֹאִיל וְלֹא קִנְיָה הַגּוֹף - הָרִי כָּל הַפְּרוֹת שְׂאֲכָל רִיבִית, וּמִחְזִיר אוֹתָן. וְהוּא הָדִין לְכָל מִי [שְׂלֹא] קִנְיָה קִנְיָן גָּמוּר מִתְּחִלָּה¹¹, שֶהוּא מִחְזִיר אֶת הַפְּרוֹת; מִפְּנֵי שֶאִם אֶכָּל אֶת הַפְּרוֹת - הָרִי זוֹ רִיבִית¹² שְׁל תוֹרָה. וְכָל דָּבָר שֶהוּא אִסוּר מִשּׁוּם רִיבִית חוּץ מֵאֵלוֹ - הָרִי הוּא אִסוּר מִדְּבָרֵיהֶם, גְּזֵרָה שְׂמָא יְבוֹא לְרִיבִית שְׁל תוֹרָה. וְהוּא הַנִּקְרָא אֶבֶק רִיבִית¹³. וְאֵינוֹ מוֹצֵיא בְּדִינֵינוּ¹⁴.

(2) בבא-מציעא ס: (3) כלומר, באיזו תוספת שהיא - הן של כסף על הלוואת אוכל הן של אוכל על הלוואת כסף, הן תוספת כל דבר שהוא (ראה סמ"ג קצג, ו'טור' יורה-דעה סי' קסא). וזה לא כהכנת הלחם-משנה בדעת רבינו. (4) שם סא: (ראה למעלה פ"ד הל' ג). (5) בשעת ההלוואה (ראה לקמן הל' ג). (6) שם סד: אע"פ שאין החצר עשויה לשכר (עומדת להשכרה) ואין דרך בעל החצר להשכיר (ראה להלן הל' ב, ובהערה כא). (7) מאשר השער המקובל בשוק. (8) תפס רבינו חצר, בהתאם לדעתו לחלק בין משכנתא של חצר, שהיא ריבית של תורה, ובין שדה וכרם שאינה ריבית אלא מדבריהם, וכמו שיתבאר להלן הל' ז. (9) ראה להלן הל' ז הערה נו. (10) יתבאר להלן הל' ד. (11) יתבאר להלן הל' ה. (12) המתבארים והולכים בהמשך הפרקים הבאים. (13) כלומר, כריבית ולא ריבית ממש, כעין האבק שהוא עפר ואינו עפר ממש. (14) שם סא:

ב. הַמְלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ - לֹא יִמְשֹׁף¹⁵ אֶת עַבְדּוֹ קָדִי שְׂיַעֲשֶׂה בּוֹ מְלֹאכָה, אָף עַל פִּי שְׂהַעֲבֵד יוֹשֵׁב וּבְטָל¹⁶. וְלֹא יִדוּר בְּחֻצְרוֹ חֲנָם, אָף עַל פִּי שְׂאִין הַחֻצֵּר עֲשׂוּיָה לְשֻׁכָּר¹⁷, וְאֵין דָּרָךְ בְּעַל הַחֻצֵּר לְהַשְׂכִּיר¹⁸. וְאִם דָּר¹⁹ - צְרִיף לְהַעֲלוֹת לוֹ שְׂכָר²⁰. וְאִם לֹא הַעֲלָה לוֹ - הָרִי זֶה אֶבֶק רִיבִית²¹, לְפִי שְׂלֹא הִתְנֶה עִמּוֹ²² שְׂיִלְוֶהוּ וְיִדוּר בְּחֻצְרוֹ. לְפִיכֵךְ²³, אִם עֲדִין לֹא הִחְזִיר לוֹ חוּבוֹ, וְכֵן לְנִכּוֹת שְׂכָר הַחֻצֵּר שְׂדֵר בָּהּ מִן הַחוּב, אִם הִיָּה הַשֻּׁכָּר בְּגֵד הַחוּב - אֵינוֹ מְנַכֵּה לוֹ הַכֹּל, אֲלֵא כְּמוֹ שְׂיִרְאוּ הַדְּיָנִים²⁴. שְׂאִם תְּסַלֵּק אוֹתוֹ בְּלֹא כְּלוֹם - הָרִי זֶה כְּמוֹ שְׂהוֹצֵיא אוֹתוֹ בְּדִינֵינוּ²⁵, וְאֶבֶק רִיבִית אֵינָה יוֹצֵאָה בְּדִינֵינוּ.

(15) תוקף ומושך לרשותו (שם סד:). (16) ומצד הדין,

קנה שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אצל המוכר. (50) קנה כל השדה, מעכשיו. (51) משום שאוכל בשביל המתנת מעותיו.

24 ז. הורו רבותי: שְהַמְלוּהָ אֶת חֵבְרוֹ, וּמִשְׁפָּן לוֹ שְׁדָהּ
25 עַל מְנַת שְׂיֵאכַל פְּרוּתֶיהָ כֹּל יְמֵי הַמִּשְׁכּוּנָא, אִף עַל
26 פִּי שְׂאִינוֹ מְנַגֵּה לוֹ כְּלוּם - הֲרִי זֹ אֲבָק רְבִית, וְאִינְה
27 יוֹצֵאָה בְּדִינֵין. שְׂאִין הַמִּמְשָׁפָן אֶת הַשְּׂדָה דּוּמָה
28 לְמִמְשָׁפָן בֵּית⁵², שְׁהֲרִי אֵין בְּשְׁדָה פְּרוּת מְצוּיִין בַּעַת
29 הַהֲלוֹאָה, וְאֶפְשָׁר שְׁפְרוּיִת וְיִהְיִו שֵׁם פְּרוּת, וְאֶפְשָׁר
30 שְׁיַפְסִיד בְּזְרִיעָתָהּ וְעַבְדוּתָהּ, וּלְפִיכָף⁵³ הִיא אֲבָק
31 רְבִית. וְכֵן אֵין הַמִּשְׁכּוּנָא דּוּמָה לְמִי שְׁמַכְר
32 בְּאֶסְמִכְתָּא⁵⁴; שְׁהַמוּכָר בְּאֶסְמִכְתָּא לֹא גָמַר
33 וְהִקְנָהוּ⁵⁵, וְהַמִּמְשָׁפָן גָּמַר וְהִקְנָהוּ גּוֹף זֶה לְפְרוּתֵיו⁵⁶.
34 וְכֵּהָ יִרְאֶה מִן הַגְּמָרָא⁵⁷, שְׁהַמִּשְׁכּוּנָא אֲבָק רְבִית,
35 וְאֵין לָהּ לְהַעֲמִידָה⁵⁸ אֲלֵא בְּמִמְשָׁפָן שְׁדָהּ, כְּמוֹ
36 שְׁהֲרוּ רְבִית⁵⁹. נִמְצְאָת לְמַד, שְׁשַׁלֵּשׁ מִשְׁכּוּנוֹת הֵן:
37 מִשְׁכּוּנָא שְׁהִיא רְבִית קְצוּצָה, וּמִשְׁכּוּנָא שְׁהִיא אֲבָק
38 רְבִית, וּמִשְׁכּוּנָא שְׁהִיא מִתְרַת. כִּיצַד? מִשְׁפָּן לוֹ
39 מְקוּם שְׁפְרוּתוֹ מְצוּיִין תְּדִיר, כְּגוֹן חֲצַר אוֹ מְרַחֵץ
40 אוֹ חֲנוּת, וְאֶכַּל פְּרוּתֵיהֶן - הֲרִי זֹ רְבִית קְצוּצָה.
41 מִשְׁפָּן לוֹ שְׂדָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, וּכְאוּ שֵׁם פְּרוּת וְאֶכְלֵן
42 - הֲרִי זֹ אֲבָק רְבִית. וְכֵן אִם מִשְׁפָּן חֲצָרוֹ וְכִיּוֹצֵא
43 בָּהּ כְּנַפְוִי - הֲרִי זֶה אֲבָק רְבִית. מִשְׁפָּן שְׁדָהּ כְּנַפְוִי
44 - הֲרִי זֶה מִתְרַת. כִּיצַד הוּא הַנְּכַפְוִי? כְּגוֹן שְׁהַלוּהוּ
45 מֵאָה דִּינָרִין, וּמִשְׁפָּן לוֹ כְּהֵן חֲצָרוֹ אוֹ שְׁדָהּ, וְאָמַר
46 לוֹ הַמְלוּהָ: הֲרִינִי מְנַגֵּה לָךְ מְעָה כֶּסֶף בְּכָל שָׁנָה
47 בְּשֹׁכֵר קְרָקַע זֹ, כְּדִי שְׂיִהְיִו כֹּל פְּרוּתוֹי שְׁלִי, בְּחֲצַר
48 וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - אֶסוּר⁶⁰, וּבְשְׁדָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - מִתְרַת⁶¹.

(52) שנתבאר לעיל ה' א שהוא ריבית של תורה.
(53) הואיל והקציצה היא על דבר שאין הרווח ברור.
(54) שנתבאר לעיל ה' ד - ו. (55) נמצא שאוכל פירות של המוכר, בשביל המעות שאצל המוכר בהלוואה.
(56) וברשות המלוה הם גדלים. ועצם ההקנאה של השדה לפירותיו אינה ריבית קצוצה, שהרי לא קצץ עמו על רווח ברור כמו שנתבאר (עיי'ן חידושי רבינו חיים הלוי, וב'אבן האזל'). (57) ב"מ סב. אמר ליה רבינא לרב אשי, והרי משכנתא בלא נכיתא וכו', ובדינינו (בדיני ישראל) אין מחזיקין ממלוה ללוה (שאבק ריבית הוא). (58) לכאורה דבריו הנ"ל נוגדים מה שמסופר בשמו בדין מכר באסמכתא (שם סז): עבד רבינא עובדא וחשיב ואפיק (עשה רבינא מעשה וחישב והוציא הפירות מיד הלוקח), וכן למה ששינונו (שם סד): המלוה את חברו לא ידור בחצרו חנם וכו' מפני שהוא ריבית, כלומר ריבית של תורה (ועיי'ן ערכין לא). ואין לסלק סתירות אלו אלא אם נפרש את דברי רבינא בדף סב. במשכנתא של שדה, ונפרש שאין דומה משכנתא של שדה לשל בית, וכן אין המשכנתא דומה לאסמכתא, כמו שנתבאר. (59) כן הוא דעת רבותיו, אבל אצל הראשונים אנו מוצאים ישובים אחרים לסתירות הנ"ל, וכתוצאה מזה - גם דעות שונות בענין משכנתא, ומנאם

(28) המלוה, בשעת מתן מעות. (29) אע"פ שלא החזיר תוך שלוש שנים. (30) שהרי לא גמר בלבו להקנותו, לפי שדעתו עדיין סומכת שמה יהיו לו מעות לשלם בזמן הקבוע (ראה ה' מכירה פ"א ה' ב, ו). (31) בינתיים על סמך המכר. (32) הואיל ולא גמר והקנהו, נמצא שמעות המכר הלוואה הם, והמלוה (הלוקח) אוכל פירות בשביל המעות שהלווהו (ב"מ סז. כרבינא, וכן דעת הר"ף ראה לקמן ה"ז). (33) הלווה. והוא-הדין אמר הלוקח (המלוה) אם לא תחזיר וכו' (לחס-משנה). (34) שאין זה אסמכתא - וקנה, שאילו לא גמר להקנותו, לא הקנהו מעכשיו (רבינו ה' מכירה שם). (35) להלוקח, ומנכה כל הפירות שאכל. (36) שם. הואיל ולא קיים התנאי - נמצא שהשדה מכור מלמפרע, לפיכך כל הפירות אפ"י של תוך ג' שנים - שלו.

1 ה. המוכר בית או שדה, ואמר המוכר ללוקח:
2 לכשיהיו לי מעות תחזיר לי קרקעי - לא קנה³⁷;
3 וכל הפרות שאכל - רבית קצוצה³⁸, ומוציאין אותם
4 בדינין. אבל אם אמר לו הלוקח מדעתו³⁹: כשיהיו
5 לך מעות אני אחזיר לך קרקע זה - מתר, והלוקח
6 אוכל פרות⁴⁰ עד שיתחזיר לו מעותיו.

(37) השווה למעלה ה' ד. (38) שם סה: (39) שם. (השווה רבינו ה' מכירה שם ה' יא. ועיי'ן בכסף-משנה שם). (40) "ואין בזה אבק ריבית, שהרי הלוקח מדעתו חייב עצמו בתנאי זה", והמוכר הסכים למכור גם בלי התנאי (רבינו שם).

7 ו. מכר לו את השדה, ונתן לו מקצת הדמים⁴¹: אם
8 אמר לו המוכר ללוקח: קנה כשעור מעותיך⁴² - כל
9 אחד משניהם אוכל פרות כשעור מעותיו. אמר
10 המוכר ללוקח: לכשתביא שאר המעות תקנה⁴³
11 מעכשו - שניהם אסורים לאכל הפרות מיד: המוכר
12 אסור - שמה יביא הלוקח שאר המעות, ונמצאת
13 השדה שלו⁴⁴, ונמצא המוכר אוכל פרות⁴⁵ בשביל
14 המעות שושארו לו אצל הלוקח⁴⁶; וכן הלוקח
15 אסור - שמה לא יביא, ונמצא שאכל בשביל מקצת
16 המעות שיש לו אצל המוכר⁴⁷. לפיכך מניחין את
17 הפרות על ידי שלישי עד שינתנו לאחד מהן. אמר
18 לו המוכר: לכשתביא שאר המעות תקנה⁴⁸ - הרי
19 המוכר אוכל פרות עד שיביא הלוקח; ואם אכל
20 הלוקח - מוציאין ממנו⁴⁹. אמר לו המוכר: קנה
21 מעכשו⁵⁰, ושאר המעות הרי הן חוב אצלך - הרי
22 הלוקח אוכל פרות; ואם אכל המוכר - מוציאין
23 ממנו⁵¹ כל מה שאכל.

(41) מקור ההלכה - בבבא-מציעא שם. (42) מעכשיו, ושאר הקרקע תקנה כשתביא מותר המעות. (43) כל השדה, וקודם שיביא המעות אינו מקנה לו כלום. (44) למפרע, שהרי אמר לו מעכשיו. (45) בינתיים. (46) בהלוואה. (47) בהלוואה. (48) משעת הבאת שאר המעות. (49) שנמצא שאכל בשביל מקצת המעות שיש לו

יום רביעי כ"ד תשרי ה'תשע"ו

פָּרֶק שְׁבִיעִי

1) מבאר דין משכונה על קרקע וסידור משכנתא במקום שמסלקים לזמן ידוע. ודין מרבים על השכר.

א. המלוה את חברו, ומשפן לו את השדה עד זמן קצוב או עד שיביא לו מעות ויסתלק, והנה המלוה אוכל כל פרותיה, אפלו אכל פשעור חובו - אין מסלקין אותו בלא כלום; שאם תסלק אותו בלא מעות - הרי זה כמי שהוציא ממנו בדינין. ואין צריך לומר, שאם אכל יתר על מעותיו - אין מוציאין ממנו. וכן אין מחשבין משטר לשטר במשפונא. היתה הקרקע הממשפנת בידו של יתומים, ואכל שעור חובו - מסלקין אותו בלא כלום; אכל יתר על חובו - אין מוציאין ממנו היתר. ומחשבין לו משטר לשטר. כיצד מחשבין משטר לשטר? הרי שהיתה שדה זו ממשפנת לו במאה דינר, ושדה אחרת ממשפנת לו בשטר אחר במאה דינר, ושתי השדות לאדם אחד, ואכל מפרות השדה האחת בחמישים, ומפרות השניה במאה וחמישים - אומרים לו: הרי אכלת מן הפרות במאתים, ואין לך כלום. וכאלו השני שטרות שטר אחד ומשפונא אחת.¹¹

2) שהמלווה לא יוכל לדרוש פירעון החוב לפני הזמן הקצוב. 3) אפילו בתוך הזמן הקצוב. 4) המלווה מן השדה ויחזירו ללווה. 5) באיסור, כמו שנתבאר בפרק הקודם הלכה ז. ודע, שדעת רבינו שאין הבלד בין מקום שמסלקים (שנהגו שהלווה יכול לפרוע את החוב לפני הזמן הקצוב מראש ולסלק את המלווה) ובין מקום שאין מסלקים, ובשניהם אסורה המשכונא משום אבק ריבית (ועיין בגמרא ז:): אבל כמה מן הראשונים דעתם שיש הבלד בין שני המקומות ועיין בלחם משנה בפרק הקודם הלכה ב. 6) בבא מציעא זז. אלא מנכים כפי שיראו הדיינים (ראה שם הלכה ב). 7) מעות החוב. 8) רבינו מבאר בסמוך כיצד. 9) שם "ובדינמי אכל שיעור זווי - מסלקין ליה; אכל טפי (יותר מדמי ההלוואה) - לא מפקינן מיניה" (כנוסחת הרי"ף), שלענין סילוק - יפה כוח היתומים. 10) למלווה. 11) אם הייתה הקרקע של יתומים. אבל בשאר אדם דנים על כל שטר בנפרד ונמצא הלווה מחוייב לשלם לו חמישים דינרים בעד השטר שאכל רק בחמישים, ומההלוואה שבשטר השני מנכים לפי ראות עיני הדיינים וגובה את המותר.

ב. מקום שנהגו לסלק המלוה כל זמן שיביא לו מעות - הרי זה כמו שפרש, ואין צריך לפרש דבר זה. וכן מקום שנהגו שלא יסתלק המלוה עד סוף זמן המשפונא - הרי זה כמו שפרש. וכל הממשפן סתם¹⁴ - אינו יכול לסלקו עד שנים עשר חדש.

12) שם. 13) שמן הסתם על דעת המנהג נעשה. ואם תשאל

הגר"א ביור"ד סי' קעב, וראה להלן הל' ת. 60) משום אבק ריבית, ואין זה רבית קצוצה אע"פ שהוא מנכה פחות מהמקובל בשכירות. והטעם, לפי שלא קצץ בפירוש שמנכה פחות כתשלום בעד ההלוואה. 61) לפי שהרווח אינו ברור, הרי זה כקונה הפירות בזול מפני שאין הרווח בטוח. אבל בחצר שהרווח ברור, נמצא שהוזלת הניכוי למטה ממחיר המקובל, כאילו השכירה בפחות, בשכר מותר המעות שהם בהלוואה (ע"פ רש"י שם סד: השווה למעלה הל' א).

ח. הורו מקצת גאונים⁶²: שכל משפונא⁶³ שאין בה נכוי כלל - הרי היא רבית קצוצה. ולא ירדו לעמק הדבר להפריש בין שדה לחצר, ולפיקח נתקשו להן דברי חכמי הגמרא⁶⁴. וכן הורו: שכל משפונא, אפלו בנכוי - אסור⁶⁵ בין בחצר בין בשדה. ואין להם משפונא מתרת אלא בדרך הזאת: כיצד?⁶⁶ כגון שהלווה מאה דינרין, ומשפן לו בהן בית או שדה, והתנה עמו שאחר עשר שנים תחזר קרקע זו לבעליה חנם - הרי זה מתר לאכל פרותיה כל עשר שנים, אפלו היה שכרה שוה אלף דינרים בכל שנה, שאין זה אלא כמי ששכר בפחות⁶⁷. וכן אם התנה בעל השדה עמו: שכל זמן שיביא לו מעות, יחשב לו עשר בכל שנה⁶⁸ ויסלקו ממנה⁶⁹ - הרי זה מתר⁷⁰. וכן אם התנה הלווה⁷¹: שכל זמן שיצרה, מחשב לו מה שדר בו, ויחזיר לו שאר הדמים ויסתלק - הרי זה מתר. שאין זה אלא פשכירות, וכל תנאי שפשכירות - מתר, כמו שבארנו.

62) כן הוא דעת הרי"ף שם. 63) גם של שדה, לפי שגם בשדה הרי זה כשוכרה בפחות בשכר ההלוואה. 64) ראה למעלה הערה נו. ולדעת הרי"ף אין לך להעמיד דברי רבינא (בדף סב.) אלא במשכנתא בדרך שיתבאר לקמן. 65) כרב כהנא ורב פפא ורב אשי (שם ז:). 66) ומשכנתא זו היא המוזכרת בגמרא בשם "משכנתא דסורא". 67) ומותר אפילו בחצר (עייין ב"י סי' קעב), כמו שיתבאר להלן פ"ח הל' ח: שמותר להרבות בשכר הקרקע. 68) ינכה מן ההלוואה עשר עשר דינרים לשנה בעד פירות שאכל. 69) אבל המלוה, אם רצה להחזיר השדה ולגבות מותר המעות - אין שומעים לו, ואפילו אם שטף נהר את השדה ואינה מוציאה פירות - אינו יכול לגבות מנכסים אחרים של הלווה. 70) שאין זה אלא כשכירות - מה שאין-כן בשאר משכנתות, שאם רצה המלווה להחזיר השדה - מחזיר וגובה הלוואתו מכל נכסי הלווה - נמצא שהוא שוכרו בפחות, מחמת מותר המעות שהם בהלוואה (מגיד-משנה). 71) פייסקא זו כפי שהיא לפנינו צ"ע, שהרי הם הם הדברים שכתב רבינו לפנינו "וכן אם התנה בעל השדה וכו'". ויש נוסחאות שכתוב בהם "התנה המלווה" (וראה פירושו במשנה-למלך ובאור-שמח). בפייסקא זו משמיענו רבינו שזה מותר אפילו בבית, אם כי הרווח ברור. וזה שדקדק רבינו וכתב בבבא הראשונה "בעל השדה", וכאן אומר "מה שדר בו" (כסף-משנה, ועיין ש"ך יורה-דעה סי' קעב, ס"ק ד).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שביעית משמטת? ותיירץ, שהמדובר כאן כשהלווה לא פרע בזמנו והגיעה שביעית אחר זמן הפירעון. ומתוך כך יצא לנו שאם אינו יכול לסלקו - אין שביעית שלאחר זמן הפירעון משמטת, משום שהמשכון קנוי למלווה עד פירעון החוב (מגיד משנה). (26) כי בשדה של לוה נפלו ולא זכה בהם המלווה. (27) כדעת רבו הר"י מיגאש בחידושיו בבא בתרא קכה. (28) שם, כדרך שגובה מן הקרקע - לפי שהיא קנויה למלוה עד סוף המשכונא. (29) עיין פרק ט מהלכות שמיטה ויובל הלכה ו, ובכסף משנה שם.

16 ה. אף על פי שמשכונא זו³⁰ אסורה היא ואבך
17 רבית, כמו שבארנו³¹, אפשר שיהיה מנהג זה
18 בטעות, או לעובדי פוכבים³², או דרך פל מי
19 שחוטא ומשפן באותה מדינה, הואיל ואבך רבית
20 הולכין אחר המנהג³³. ויש מי שהורה, שזאת
21 המשכונא פנכוי³⁴.

(30) בלי ניכוי בעד הפירות שהמלווה אוכל. (31) בפרק הקודם הלכה ז. (32) כלומר, במשכנתא של הישראל עם העובד כוכבים ואין לפרש שכן נהוג אצל העובדי כוכבים שבאותו מקום, לפי שמנהגי הגויים אינם קובעים בדיני ישראל. (33) רי"ף שם. ואין בית דין נזקקין להוציא. (34) שהיא מותרת - לדעת רבינו, שם.

22 ו. עובד פוכבים שמשפן חצרו לישראל, וחזר
23 העובד פוכבים ומכרה לישראל אחר - אין הממשפן
24 חיב להעלות שכר לישראל מעת שקנה הישראל,
25 אלא דר פחצר בלא שכר³⁵ עד שיתחזר לו העובד
26 פוכבים את המעות שיש לו על חצרו; שהרי הוא
27 ברשות הממשפן בדיניהם³⁶ עד שיתן לו מעותיו
28 ויסתלק.

(35) שם עג: רש"י שם מפרש, שהמדובר, כשהקונה לא קיבל עליו לפרוע את החוב. ומשמע, שאם קיבל עליו - אסור למלווה לדור בלי שכר, שהרי זה כאילו נוטל שכר הדיור בעד הרחבת זמן הפירעון. וכתב המגיד משנה, שכן גם דעת רבינו, והוא מוסיף, שהרמב"ן והרשב"א סוברים, שאפילו קיבל עליו הקונה - מותר. ראה שם. (36) בדיני הגויים, שדנים את המשכנתא כמכר לזמן.

29 ז. הממשפן בית או שדה פיד חברו, והיה בעל
30 הקרקע אוכל פרותיה³⁷, ואמר לו המלוה:
31 לקשתמכר קרקע זו לא תמכרנה אלא לי בדרמים
32 אלו³⁸ - הרי זה אסור³⁹. ואם אמר לו: אל תמכרנה
33 אלא לי בשויה, ועל מנת פן אני מלוה אותך - הרי
34 זה מתר⁴⁰.

(37) שם סה: "משכן לו בית משכן לו שדה וכו'". ולדעת רבינו שאין במשכנתא של בית צד היתר אפילו בנכייטא - בהכרח אין לך לפרש הברייתא שזכר בה "בית" אלא כשהלווה אוכל פירות (מגיד משנה). (38) בסכום כך וכך, וסכום זה פחות משווייה (רש"י שם). (39) שמוכרו בפחות מחמת ההלוואה. (40) שם. ואם תשאל היאך קונה השדה

איך ייתכן שיהיה דבר זה במנהג והרי משכנתא כזו אסורה? שאלה זו שואל רבינו עצמו לקמן (הלכה ה) ומשיב: אפשר שיהיה מנהג זה בטעות וכו'. (14) במקום שנהגו שלא לסלק, ולא התנה עימו על זמן הפירעון (לחם משנה וכפירוש הריטב"א שם) והמגיד משנה והכסף משנה מפרשים, שהמדובר במקום שאין מנהג מקובל וידוע בעניין סילוק המלוה).

1 ג. מקום שדרךן לסלק המלוה פל זמן שירצה הלוי,
2 והתנה עמו המלוה¹⁵ שלא יסתלק עד סוף זמן
3 המשכונא - הרי זה אינו יכול לסלק¹⁶. הנה המנהג
4 שאין המלוה מסתלק עד סוף זמנו, וקבל המלוה
5 עליו¹⁷ שייסתלק בכל עת שיביא לו מעותיו - הרי
6 זה צריך לקנות¹⁸ מידו על פה.

(15) בשעת מתן מעות (שם, וכו"ש). (16) שכשם שאדם מתנה תנאי בשכירות כך מתנה במשכונא. (17) מדעת עצמו. (18) שם, בקניין סודר, שאם לא קנה ממנו, כיוון שמנהג המקום שלא לסלק, והלווה הוא המעוניין להתנות על כך - אין זה לטובת עצמו. ואם המלווה התנה, אלה דברים בעלמא, ויכול לחזור בו (בית יוסף יורה דעה סימן קעב. השווה פרק י"א מהלכות מכירה הלכה ו ובכמה מקומות שם).

7 ד. המשכונא¹⁹, במקום שמנהגם לסלק המלוה בכל
8 עת שביא²⁰ מעותיו - אין בעל חוב של מלוה²¹
9 גובה ממנה²² פדירה שגובה מן הקרקע²³; ואין
10 הבכור נוטל בה פי שנים²⁴; ושביעית משמטתה²⁵.
11 וכשמשלק אותו - אינו נוטל אפלו פרות ששפלו
12 ונפלו לארץ²⁶. ואם הגביה אותן קדם שייסתלקו -
13 קנה אותן. ומקום שאינו יכול לסלקו עד סוף זמנו²⁷
14 - בעל חוב גובה הימנו²⁸; והבכור נוטל בה פי
15 שנים; ואין השביעית משמטתה²⁹.

(19) שם סז: (20) הלווה. (21) שהמלווה הזה לוה ממנו. (22) מיורשי המלווה. (23) הואיל והלווה יכול לסלקו בכל עת, אין לאביהם קניין בגוף הקרקע אלא לשיעבוד הפירות ודינו כדין מטלטלין. ומטלטלין של יתומים אינם משועבדים לבעל חוב של אביהם כמו שיתבאר (פרק יא הלכה ז). (24) אמרה תורה (דברים כא, ז). שהבן הבכור יורש חלק כפול בנכסי אביו מחלק הבנים האחרים ומשמיענו כאן שאינו נוטל אלא בנכסים המוחזקים - שהם ברשות אביהם, ולא במלווה שיש לו על אחרים (כמבואר להלן פרק ג מהלכות נחלות הלכה א, ה). והקרקע הממושכן בידו אינו קנוי לו שהרי הלווה יכול לסלקו בכל עת שירצה. (25) שאין דינה כדין כל משכון שאינה משמטת (כמבואר למעלה פרק ג הלכה ה), לפי שלא אמרו המלווה על המשכון אין שביעית משמטת אלא במשכון שאין הלווה יכול לסלקו, אבל בנידון שאם רצה מסלקו בכל עת - הרי הוא ככל מלוה שבשטר. [הרשב"א הקשה: למה משמטת כשהלווה יכול לסלקו? הלא המלווה אינו יכול לדרוש פירעון החוב לפני זמנו והרי זה כמלווה לעשר שנים שאין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה בהלכה ח בהיתר החצר - מותר גם באדם, כיצד? שכן פועל לשנה, ואמר לו הפועל: אם תשלם מעכשיו - הרי שכרי עשר סלעים, ואם של חודש בחודש - הרי שכרי סלע בכל חודש, כי כלל זה ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, גם באדם אמור (מגיד משנה). (54) יוצא מתוך מה שיתבאר בסמוך (הלכה יא) "לא יאמר לו נכש עימי, ואעזור עימך".

והרי אסמכתא היא - בהכרח המדובר פה, באמר מעכשיו וקנו מידו וכמו שמבואר בדברי רבינו בפרק ח מהלכות מכירה הלכה ז, כ. ואמנם לא ביאר רבינו בבאן תנאים אלו, לפי שאינו דן כאן אלא במה שנוגע לאיסור ריבית והיתור (עיין ראב"ד, מגיד משנה).

23 יא. מתר⁵⁵ לאדם לומר לחברו: נפש עמי היום
24 ואנפש עמך למחר, עדר עמי היום ואעדר עמך
25 למחר. אבל לא יאמר לו: נפש עמי ואעדר עמך⁵⁶,
26 עדר עמי ואנפש עמך. כל ימי גריד⁵⁷ - אחת⁵⁸, וכל
27 ימי רביעה⁵⁹ - אחת. ולא יאמר לו: חרש עמי
28 בגריד, ואני אחרש עמך ברביעה; שהרי טרח
29 התרישה בימות הגשמים⁶⁰ יתרי⁶¹. וכן כל פיוצא
30 בזה.

1 ח. מתר להרבוב בשכר הקרקע⁴¹. כיצד? השכיר לו
2 את החצר ואמר לו: אם מעכשיו אתה נותן לי, הרי
3 היא לך בעשור סלעים בכל שנה; ואם תתן שכר
4 חדש בחדש, הרי היא בסלע בכל חרש - הרי זה
5 מתר⁴².

(41) שם סה. (42) והטעם בזה אמרו בגמרא (שם) על פי הכלל ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף (בסוף זמן השכירות). נמצא, כשאומר לו: "אם חודש בחודש הרי הוא בסלע", אין זה תוספת בשביל המתנת דמי השכירות - כי הרי עדיין לא הגיע זמן גבייתו - אלא שכך הוא שער השכירות בשוק. וזה שאומר לו "אם מעכשיו הרי היא בעשר סלעים" מוזיל הוא אצלו מפני הקדמת המעות ומשכירו בפחות. ודווקא בשכירות, אבל על המכר אסור להוסיף כמו שיתבאר לקמן פרק ח הלכה א.

(55) שם עה. (56) לזמן פלוני, מפני שפעמים מלאכה זו קשה מזו ונמצא שבשביל המתנת שכר עבודתו מקבל עליו לפרוע במלאכה קשה. (57) ימות החמה. גריד, לשון יובש כמו שאמרו בבראשית רבה (סוף פרק לו) על הפסוק "יבשה הארץ" (בראשית ח, יד): נעשית כגריד. (58) דין אחד להם כלומר ואומר אדם לחבירו נכש עימי ביום זה של גריד ואנכש עימך ביום פלוני של גריד - ואין לחוש שמא יום אחד ארוך מחבירו, שאין דרך בני אדם להקפיד בכך. (59) ימות הגשמים. רביעה, מלשון ובהמתך לא תרביע (ויקרא יט, יט) שהגשם רובע (מפרה) את הקרקע (תענית ו:). (60) כשהשדה לחה. (61) מאשר ימי הגריד.

6 ט. המשכיר⁴³ שדה לחברו בעשרה פורים לשנה,
7 ואמר לו: תן לי⁴⁴ מאתים זוז שאפרנס בהן את
8 השדה⁴⁵, ואני אתן לך שנים עשר פור בכל שנה -
9 הרי זה מתר; מפני שאם יפרנס את השדה בדנירין
10 אלו, יהיה שכרה⁴⁶ יתרי⁴⁷. וכן אם השכיר לו חנות
11 או ספינה בעשרה דנירין בשנה, ואמר לו: תן לי
12 מאתים זוז שאבנה בהן חנות⁴⁸ זו ואצירנה
13 ואכירנה⁴⁹, או אתמן בהן ספינה זו וכלי תשמיישה,
14 ואני אעלה לך שנים עשר דינר בכל שנה - הרי זה
15 מתר⁵⁰. אבל אם אמר לו: תן לי מאתים זוז פדי
16 להתעסק בהן בחנות, או אוציאם בסחורה⁵¹ של
17 ספינה, או אשכר בהן מלחין, ואני אעלה לך בשכר
18 - הרי זה אסור⁵².

31 יב. השוכר את הפועל⁶² בימי החרף לעשות עמו
32 בימי הקר⁶³ בדינר בכל יום, ונתן לו השכר⁶⁴, והרי
33 שָכְרוּ שְׁוֵה בימי החרף סלע בכל יום - הרי זה
34 אסור, מפני שְׁנָאָה כְּמִלְוָה אותו היום פְּדֵי שִׂיזִיל
35 לו בשכרו. אבל אם אמר לו: עשה עמי מהיום⁶⁵
36 ועד זמן פלוני בדינר בכל יום, אף על פי ששנה
37 שָכְרוּ סלע בכל יום - הרי זה מתר; הואיל והוא
38 מתחיל לעשות מעתה - אינו נראה כנוטל שכר
39 מעותיו, שהקדים ונתן לו בשכרו⁶⁶.

(43) שם סט: (44) כלומר, הלוויני. (45) בזיכול, נכוש וחרשה וכי'. (46) הריווח (הפירות) שתוציא השדה. (47) והרי, שער חכירת שדה משובחת, גבוה מאשר שדה זיבורית. (48) נראה שצריך להיות "החנות". (49) כדי למשוך את עין הקונה. (50) שם, מפני שאם ישפץ את החנות או יתקן את צרכי הספינה - יהיה שכרה יותר. (51) לשם הובלתה בספינה ממקום למקום. (52) שם, מאחר שאינו משקיע המעות בגוף החנות או הספינה - הרי תוספת השכר בשביל המתנת המעות.

(62) בבא בתרא פו. (63) ואינו מתחיל תיכף לעבוד. (64) בשעה ששכרו ולפני התחלת העבודה. (65) והוא מתחיל לעבוד בו ביום. (66) אלא כמי ששכר בפחות, והרי זה דומה לדין שנתבאר למעלה בהלכה ח.

פָּרָק שְׁמִינִי

1) מבאר שאין מרבין על המכר, ודין מכירת פירות בזול לפני הבשלתם, ודין קוני זמורות ודין שומרי השדות, ודין שמותר לאדם לומר הא לך מאתיים זוז דמי חביות יין ואם יחמיצו תפסיד, ודין קונים בתשרי ואין נוטלים עד טבת, ודין משכיר ספינה ונשברה, ודין קבלת נכסי צאן ברזל, ודין השכרת תרנגולת להושיבה על ביצים.

19 י. אסור להרבוב בשכר האדם⁵³. כיצד? לא יאמר
20 לו: עשה עמי היום מלאכה זו שהיא שוה כסף,
21 ואני אעשה עמך בשבוע אחר מלאכה שהיא שוה
22 שתיים⁵⁴.

40 א. אסור להרבוב על המכר². כיצד? המוכר לחברו

(53) וכדוגמא שמבאר רבינו והולך. אמנם בדרך שנתבאר

- 23 לְמִכְרָה פְּמוֹ שְׁתַּרְצָה הַחֲזִירָה לִי - הָרִי זֶה מִתָּר, אָף
 24 עַל פִּי שְׂאֵם אֲבָדָה אוֹ נִגְנְבָה אוֹ הַחְמִיצָה תִּהְיֶה
 25 בְּרָשׁוֹת הַלֹּקֶת.²¹
- 14 שם סה. "טרשא דרב חמא" (מגיד-משנה, בלשון
 "אולי", ועיין 'ספר התרומות' שער מו חלק ד, לג).
 15 ממתין לו בפרעון המעות עד הקיץ, כששער היין עולה,
 שהיין מתייקר בקיץ. 16 כלומר, והתנו ביניהם.
 17 כגון אם תאבד או תשבר. 18 נמצא שדמי היין אינם
 בהלוואה אצלו כל זמן שלא מכרה, ואם רצה הלוקח ממתין
 עד הקיץ ומוכרה בשנים או ביותר, ואם הוא מוכרה בשער
 הזול - הרי הוא עצמו אשם בהפסדו. 19 קטע זה "ואם
 לא מצא למכרה ולהרויח בה, היה לו להחזירה לבעלים"
 נשתרבה כאן בטעות, ומקומו לקמן בסוף ההלכה (ראה
 הערה כ). 20 והיא שוה עתה דינר. 21 כאן צריך
 לגרוס הקטע שלמעלה "שאם לא מצא למכרה ולהרויח בה,
 היה לו להחזירה לבעלים" והוא נתינת טעם למה מותר
 אפילו כשהאחריות על הלוקח, ומסביר רבינו לפי שהיה לו
 להחזירו לבעלים, ואם כן דינו ככל סרסור שנתבאר בפ"ז
 מהל' שותפין. ובבבא הראשונה המדובר, כשאינו יכול
 להחזירה ולכן התירו רק שהאחריות על המוכר (ש"ך י"ד
 סי' קעג ס"ק כט, ועיין בלחם-משנה כאן, ובב"ח ו'פרישה'
 שם, וראה השלמות).
- 26 ד. הָיוּ לוֹ פְּרוֹת, שְׂאֵם יִרְצָה²² לְמִכְרָן בְּשׁוּק וְלִקְחָה
 27 דְּמִיָּהן מִיָּד, מוֹכְרָן בְּעֶשְׂרָה²³; וְאִם תִּבְעֶה²⁴ אוֹתָן
 28 הַלֹּקֶת לְקִנְיָתָן וְיָתֵן הַמְּעוֹת מִיָּד, יִקְנֶה אוֹתָן בְּשָׁנִים
 29 עֶשְׂרִים²⁵ - הָרִי זֶה מִתָּר לְמִכְרָן בְּשָׁנִים עֶשְׂרִים עַד שְׁנַיִם
 30 עֶשְׂרִים הַדְּשִׁים²⁶; שְׂאֵפְלוֹ הֵבִיא זֶה²⁷ מְעוֹתָיו עִתָּה,
 31 בְּשָׁנִים עֶשְׂרִים הָיָה קוֹנֶה אוֹתָן²⁸. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.
- 22 יציע המוכר. 23 כשהצעת המכר בשוק תבוא מצד
 המוכר, צריך יהיה להזויל אותו כדי שיקפצו עליהם קונים.
 24 יבקש. 25 כשער הפירות, כאשר ההצעה באה מצד
 הלוקח. 26 ואין בזה משום ריבית (ע"פ הירושלמי ב"מ,
 פ"ה הל' ו גבי כיתתא ד"ח - מגיד-משנה). 27 הלוקח
 המבקש לקנות. 28 הרי ששווי הפירות כך הוא - וזה
 שהוא מוכרן בעשר, אין זה אלא מפני שמוזיל המקח ומוכר
 בפחות, מסיבת דוחקו למעות (ב"י י"ד, סי' קעג).
- 32 ה. אֶסוּר לְקִנּוֹת²⁹ פְּרִי הַפְּרִדָּס קִדְּם שְׂיִגְמֹר
 33 וְיִתְפַּשֵּׁל³⁰; מִפְּנֵי שְׂזָה שְׂמוּכָר בְּזוּל עִתָּה, בְּעֶשְׂרִים,
 34 הוּא פְּרִי שְׂשׂוּה עֶשְׂרִים פְּשִׁיגְמֹר, נִמְצָאת הַתּוֹסַפֶּת
 35 בְּשִׁבְלֵי הַתְּקֵפָה³¹. אֲבָל אִם קָנָה עֶגְלָ בְּזוּל³², וְיִהְיֶה
 36 אֶצֶל הַבְּעָלִים עַד שְׂיִגְדִיל - הָרִי זֶה מִתָּר; שְׂהָרִי אִם
 37 יָת אוֹ פָּחַשׁ - בְּרָשׁוֹת הַלֹּקֶת הוּא, וְהַפְּחָשׁ וְהַמִּיתָה
 38 דְּבָר מְצוּי תְּמִיד³³.
- 29 ולשלם תיכף. כרב בב"מ עג. 30 היינו, כשהוא עודנו
 בוסר - ולכשיבשל יתנו לו. ובינתיים מטפל המוכר בעיבוד
 הפרדס (מגיד-משנה לקמן פ"ט הל' י). 31 ואע"פ שאם
 תארע תקלה, כגון ברד או קרה, יהיה הלוקח נושא בהפסד
 - לפי שאין גורמי הפסד זה מצויים. "אמנם יש תקנה לזה
- 1 קרקע או מטלטלין, ואמר לו: אם מעכשו תתן לי
 2 הדמים, הרי הן שלך במאה; ואם עד זמן פלוני,
 3 הרי הם שלך בעשרים ומאה - הרי זה אבק רבית,
 4 שזה דומה פמי שנוטל עשרים בשביל שנתן לו
 5 מאה להשתמש בה עד זמן פלוני.³⁴ וכשיהפגענו
 6 בדין - אינו חייב לתן אלא מה שהיה שנה בשעת
 7 המכר,³⁵ או יחזיר³⁶ ממכרו מיד, אם היה קנים. וכן
 8 אם מכר לו מטלטלין עד זמן פלוני במאה, והיו
 9 שוין בשוק למי שקונה במעותיו מיד תשעים³⁷ -
 10 הרי זה אסור³⁸; ואינו נתן לו אלא תשעים, או
 11 מחזיר מידו סחורתו, אם היתה קימת.
- 2 ב"מ סה. 3 וכך הוא השער בשוק. 4 שהלוקח
 מתחייב בנתינת המעות מיד כשעבר המקח לרשותו, נמצא,
 שמרבה על המכר בשביל המתנת מעותיו, מה שאין-כן
 בשכירות - שאינה משתלמת אלא לבסוף, מותר להרבות על
 השכר כמבואר בפרק הקודם הל' ה. 5 כלומר, שהמתין
 לו בפרעון המקח עד זמן פלוני. 6 המוכר, ויתבע מאה
 ועשרים. 7 שאבק ריבית אינו יוצא בדיינים, כמו
 שנתבאר למעלה בפרק ו הל' א. 8 כלומר, או אם רצה
 המוכר לחזור בו - חוזר ונוטל חזרה את הדבר שמכר, אבל
 הלוקח אינו חוזר, שכן הלוקח גמר לקנותו, אפילו על דעת
 מאה ועשרים (לחם-משנה, ועיין משנה-למלך).
 9 ישלם לו לאחר זמן מסוים. 10 אפילו אם מכרו
 בסתם, ולא פירש אם עד זמן פלוני מאה, ואם מעכשיו
 תשעים. 11 לפי שנראה כריבית. רב נחמן שם מתיר
 בסתם, ורבינו לא פסק כמותו, מפני שבגמרא שם אמרו:
 הלכתא כרב חמא, והלכתא כרבי אלעזר, ולא אמרו הלכתא
 כרב נחמן]. כתב רבינו "מכר לו מטלטלין", לפי שבקרקע
 שאין לו אונאה (כמבואר בפ"ג מהל' מכירה הל' ח) - כל
 שהוא דרך מקח וממכר, וגם לא אמר אם מעכשיו כך וכך
 ואם לזמן פלוני כך וכך - אינו נראה כריבית - ומותר
 (מגיד-משנה).
- 12 ב. הַלֹּקֶת¹² מִחִבְרוֹ חִפְץ בְּשׁוּהוֹ¹³ עַל מְנַת שְׂיִתֵּן לוֹ
 13 מִפְּאֵן וְעַד שְׁנַיִם עֶשְׂרִים הַדְּשִׁים - הָרִי זֶה רִשְׁאֵי לוֹמֵר
 14 לוֹ: תֵּן [לִי] מִיָּד בְּפָחוֹת, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשׁוּם רִבִּית.
- 12 תוספתא ב"מ פ"ו ה"ד. 13 אבל ביותר משווי אסור,
 כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. וביבית יוסף י"ד קעג
 מבאר שהתירו רק כשהלוקח קנה את החפץ תחילה ואח"כ
 אמר המוכר שיקח פחות אם ישלם לו מיד. ראה 'חסדי דוד'
 על התוספתא.
- 15 ג. חִבִּית שֶׁל יֵינן¹⁴ שְׂהִיא שְׁוֹה עִתָּה דִּינָר, וּמִכְרָה לוֹ
 16 בְּשָׁנִים עַד הַקִּיץ¹⁵, עַל מְנַת¹⁶ שְׂאֵם תִּאָרַע בָּהּ
 17 תִּקְלָה¹⁷ הָרִי הִיא בְּרָשׁוֹת הַמוֹכֵר עַד שְׂיִמְכְרֶנָּה
 18 הַלֹּקֶת¹⁸ - הָרִי זֶה מִתָּר; שְׂאֵם אֲבָדָה אוֹ נִשְׁבְּרָה -
 19 אִינוֹ מְשַׁלֵּם כְּלוּם, וְאִם לֹא מְצָא לְמִכְרָה וְלִהְרוּיָה
 20 בָּהּ - הָיָה לוֹ לְהַחֲזִירָה לְבַעָלִים¹⁹. וְכֵן אִם מִכְרָה לוֹ
 21 בְּשָׁנִים²⁰, וְאָמַר לוֹ: הִיתָר עַל שְׁנַיִם יְהִיָּה שְׂכָרְךָ
 22 בְּשִׁבְלֵי שְׂאֵתָה מִטְּפֵל לְמִכְרָה, וְאִם לֹא תִמְצָא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 מִתֵּר; שְׁהָרִי בְרֻצוֹנוֹ הוֹסִיף לוֹ, וְאֵלּוֹ רָצָה - לֹא
22 הוֹסִיף, שְׁהָרִי לֹא הָיָה שָׁם תְּנֵאנִי.⁵¹

(49 שם עג: 50) מרצונו - לשם מתנה. (51) על התוספת (ועיין לעיל פ"ד הל' י; פ"ה הל' יא, ובלחם-משנה ובביאורנו שם)

23 י. מִתֵּר⁵² לְאָדָם לְתֵן דְּמֵי חֲבִית שֶׁל יִינֶן⁵³ לְחִבְרוֹ
24 וְלוֹמַר לוֹ: אִם הִחְמִיצָה מִפָּאֵן עַד יוֹם פְּלוּנֵי -
25 בְּרִשׁוּתָּךְ, אֲכָל אִם הוֹזִילָה אוֹ הוֹקִינָה - הָרִי הִיא
26 שְׁלִי; שְׁפִינֵן שֶׁקֶבֶל עָלָיו הַזֵּל, הָרִי זֶה קְרוֹב לְשֹׁכֵר
27 וְלִהְפֹסֵד⁵⁴. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. וְכֵן מִתֵּר לְאָדָם⁵⁵
28 לְקִנּוֹת מִחִבְרוֹ פְתֻשָׁרֵי מָאָה פְדִין שֶׁל יִינֶן⁵⁶ בְּדִינָר,
29 וְאֵינוֹ נוֹטֵלֵן עַד טֹבַת, וְכִשְׁנוֹטֵלֵן בּוֹדֵק, וּמְחִזִּיר
30 הַחֲמִץ וְלוֹקֵחַ הַיֵּין הַטּוֹב; שְׁלֹא קָנָה מִמֶּנּוּ אֶלֶּא יִינֶן
31 טוֹב, וְאֵלּוֹ שְׁהִחְמִיצוּ - מִתְחַלָּה הָיוּ רְאוּיֵין
32 לְהִחְמִיץ⁵⁷, אֲכָל לֹא נוֹדַע הַדְּבָר עַד אַחַר הַיָּמִין⁵⁸.

(52 שם סד. 53) וציין את החבית שקנה (מגיד-משנה). (54) אולם אם לא קיבל עליו סיכון הזול - הרי זה קרוב לשכר (אם הוקירה) ורחוק להפסד - שהרי אם החמיצה או הזולה יפסיד המוכר - ואסור, כי המוכר הסכים לתנאי שכזה מפני הקדמת המעות (עיין רמב"ן שם). (55) שם עג: (56) ואינו בורר את הכדים שהוא קונה, וגם אינו מתנה עם המוכר "אם החמיצה - ברשותך" ('בית יוסף סי' קעג; וראה במפרשי השו"ע שם). (57) היה בהם כבר קלקול בלתי ניכר. (58) אבל לאחר טבת - לא היו ראויים להחמיץ, וברשות הלוקח החמיצו, ואם יבדוק אותם כשנוטלים ויחזיר החומץ, נמצא שבשביל הקדמת המעות הסכים המוכר להחליף לו את החומץ ביין טוב (עיין 'בית יוסף' ובמפרשי השו"ע שם).

33 יא. מְקוֹם שֶׁנִּהְיָ⁵⁹ לְשֹׁפֵר הַסְּפִינָה וְלִטֵּל שְׂכָרָה, וְאִם
34 נִשְׁכְּרָה, שְׁמִין לוֹ מֵה שֶׁפְּתַחְתָּהּ⁶⁰ וּמִשְׁלֹם⁶¹ יָתֵר עַל
35 שְׂכָרָה - הָרִי זֶה מִתֵּר. וְכֵן מִתֵּר⁶² לְהַשְׁפִּיר סִיר שֶׁל
36 נְחֹשֶׁת וְכִיּוּצָא בּוֹ, וְנוֹטֵל הַשְּׂכָר וְדְמֵי מֵה שֶׁפְּתַח
37 מִמֶּשְׁקָלוֹ⁶³. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(59 שם סט: 60) בהקבלה למה שהיתה שווה בשעת שכירה (השווה להלן הל' יג, ובמגיד-משנה). (61) את הפחת. (62) ואין אנו אומרים: מכיון שקיבל עליו את הפחת, הרי דמי הספינה הם אצלו בהלוואה, ואם-כן השכר שהוא משלם הוא תוספת, וכשהשוכר מחזיר לו הספינה ודמי הפחת מוסיף את השכר - הרי זה כריבית. וטעמו של דבר אמרו בגמרא (שם), לפי "שלא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה (=שבירה)", כלומר לא עשאה דמים - לשלם את הפחת אלא של שבירה, אבל לא קיבל על עצמו אחריות הפחת הבא מחמת שימוש כשהוא מחזירה בחיים (=בעין) ומחזירה כמות שהיא, והואיל וכך - שאין כל הפחת באחריות השוכר - אין זה כמלוה אלא כשכירות, ודבר זה - לקבל עליו אחריות אונסין - מותר בשכירות, כמבואר בפ"ב מהל' שכירות, הל' ט: "מתנה בעל הפקדון

- שיקנה אילנות הפרדס לפירותיהן של אותה שנה, ויחזיק בהם מיד לקנותן" (כסף-משנה). וזה שדקדק רבינו בתחילת ההלכה ואמר: "פרי הפרדס" (השווה לקמן הל' ו). (32) שם, "מודה רב בתוורי", פירוש, בקונה עגל מן הבוקר (תוורי=בוקרים). "דנפיש פסידא" (מקרי ההפסד רבים הם - כנוסחת הר"ח, עיי"ש ב'תוספות'). (33) נמצא שאין התוספת בשביל ההקפה, אלא בעד אחריות ההפסד שהלוקח נושא בו.

1 ו. הַנּוֹתֵן מְעוֹת לְבַעַל הַכֶּרֶם עַל הַשְּׂרִיגִים וְעַל
2 הַזְּמֻרוֹת³⁴ לְכַשְׁיפְרָתוֹ, שֶׁהֵם בְּיָקָר, וְהוּא קוֹנֶה אוֹתָן
3 בְּזוֹל עַד שְׁיִיבְשׁוּ וְיִפְרְתוּ - הָרִי זֶה צָרִיף לְהַפֵּךְ בְּהֵן³⁵
4 כְּשֶׁהֵם מְחֻבְּרִים, שְׁנִמְצָא כְּקוֹנָה³⁶ אֵילָן לְזִמְרוֹתָיו.
5 וְאִם לֹא הִפֵּךְ - נִמְצָאוּ הַמְּעוֹת הַלְּזָאָה³⁷, וְהֵן לוֹקְחֵין
6 בְּזוֹל מִפְּנֵי הַהֶקְפָּה, וְאִסוּר.

(34) לפני עונת הזימור, כשעודם קטנים (שם): "אמר להו שמואל להנהו דשבשי שיבשא וכו'" וכפירוש הר"ח הובא ב'ערוך' ערך שיבשא, וב'תוספות' שם). (35) בקרקע שתחת הגפנים - בעידוד וניכוש (עיין 'ספר התרומות' שער מ, חלק ד, ועיין ב'בית יוסף' סי' קעג). (36) עכשיו, בשעת מתן מעות. (37) עד עונת הזמירה.

7 ז. שוֹמְרֵי הַשְּׂדוֹת³⁸ שְׁנוֹתְנִין לָהֶם חֲטִים בְּשֹׁכְרָן³⁹
8 בְּזוֹלוֹ מִן הַגֶּרֶן - כְּשִׁיבּוֹאוֹ לַגֶּרֶן, צָרִיכִין לְהַתְּעַסֵּק
9 עִמָּהֶן בְּמִלְאָכָה בְּגֵרָן⁴¹, כְּדֵי שְׁיִהְיוּ הַחֲטִים הָאֵלּוֹ
10 שְׁנוֹטְלוֹ בְּסוּף זְמַן הַשְּׂכִירוֹת⁴². וְאִם לֹא עָשׂוּ כֵן -
11 נִמְצָאוּ הַשְּׂכִירוֹת⁴³ אֲכָל הַבְּעָלִים כְּמִלּוֹה, וְזֶה
12 שְׁלֵקָחוּ בְּזוֹל מִפְּנֵי שְׁאֲחֵרוֹ שְׂכָרָן עַד הַגֶּרֶן.

(38) שם. (39) בעד שמירת הקמה עד הקציר. (40) מאשר השער בשוק. (41) בדישת התבואה, ובירורה. (42) כי כאשר הם מסייעים במלאכה בגורן, הרי זה כאילו מלאכתם נמשכת עד הגורן, נמצא שעתה הגיע זמן תשלום השכירות, כי השכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ולפיכך אין בזה כשנותן להם בזול אלא כמי שמוזיל ומוכר בפחות מאשר השער בשוק. (43) שזמן פרעונה תיכף אחר הקציר.

13 ח. אֲרִיסִין⁴⁴ שֶׁהָיוּ בְּעַלֵי הַשְּׂדוֹת מְסֻלְקִין⁴⁵ אוֹתָן מִן
14 הַשְּׂדֵה בְּנִיסָן, וְנוֹתְנִין לָהֶם הָאֲרִיסִין בְּכָל זֶרַע הַמֶּרֶץ⁴⁶
15 אַרְבַּע סְאִין⁴⁷, וְהַנִּיתָ זֶה אֲרִיסִין בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ עַד אֵיךְ,
16 וְנִטֵּל מֵהֶן שֵׁשׁ סְאִין - הָרִי זֶה מִתֵּר, וְאִין שָׁם
17 רְבִית⁴⁸.

(44) שם. (45) מאלצים את האריסים לקצור התבואה בניסן ולהסתלק. (46) שטח של בית כור. (47) שכר החכירות. (48) כי אין התוספת, בשביל המתנת הארבע סאין, אלא מפני שמשאיר את התבואה בשדה עד אייר, ובמשך זמן זה מתבשלת התבואה כל צרכה והיבול גדל ומרוויח האריס.

18 ז. הַלוֹקֵחַ חֲטִים⁴⁹ אַרְבַּע סְאִין בְּסֻלַע, וְכֵן הַשְּׂעַר,
19 וְנָתַן לוֹ אֶת הַמְּעוֹת, וְכִשְׁפָּא לְגִבּוֹת אֶת הַחֲטִים
20 לְאַחַר זְמַן הוֹסִיף לוֹ בְּמִדָּה⁵⁰ וְנָתַן לוֹ יָתֵר - הָרִי זֶה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 **הַפְּיִצִים בְּשָׁנֵי אַפְרוּחִים⁷⁶, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין מְשׁוּם**
17 **רְבִית.**

75 שם סח: 76) בשכר התרנגולת, אם כי אין הפחת מצוי בתרנגולת כאשר בבהמה שנכששת מחמת מלאכה (כך פירש הראב"ד, הובא ב'שיטה מקובצת' שם. וכך מורה לשון רבינו, וכן משמע מזה סידרו רבינו בתוך קבוצת ההלכות של שכר ופחת. ועיין רש"י שם שמפרש אחרת - 'חסדי דוד' על התוספתא, פרק ד. והשווה למעלה פ"ה הל' טז.

18 **מִי שֶׁהָיָה נוֹשֵׂה בַּחֲבָרוֹ אַרְבָּעָה דִּינָרִים שָׁל**
19 **רְבִית⁷⁷, וְנָתַן לוֹ בִּהְיוֹן⁷⁸ חֲפִיץ⁷⁹ שְׁשׂוּהָ חֲמִשָּׁה⁸⁰,**
20 **כְּשִׁמוּצֵיָאִין מִמֶּנּוּ⁸¹ - מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ חֲמִשָּׁה⁸²,**
21 **הוֹאִיל וּבְתוֹרַת רְבִית בָּא לִידוֹ. וְכֵן אִם נָתַן לוֹ בִּהְיוֹן**
22 **כְּסוּת אוֹ פְּלִיטָה⁸³ - מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ אֶת הַפְּלִי עֲצֻמוֹ⁸⁴**
23 **וְאוֹתוֹ הַכְּסוּת עֲצֻמוֹ. הַשְּׂכִיר לוֹ בִּהְיוֹן⁸⁵ מְקוּם שְׁשׂוּהָ**
24 **שָׂכָרוֹ שְׁלֹשָׁה דִּינָרִין, כְּשִׁמוּצֵיָאִין מִמֶּנּוּ - מוֹצִיאִין**
25 **מִמֶּנּוּ אַרְבָּעָה; שְׁהָרִי בְּאַרְבָּעָה שָׂכָר מִמֶּנּוּ מְקוּם זֶה,**
26 **שְׂקָבֵל עָלָיו⁸⁶.**

77) קצוצה. 78) תמורתם. 79) שאינו מסוים, כלומר, שאין שם הבעלים עליהם כגון פירות וכיוצא בהם, שאינו ניכר שהוא של ריבית (ראה בסמוך). 80) כגון שהשער בשוק ארבע סאים בארבעה דינרים, ונתן לו חמש סאים. 81) כמו שנתבאר (למעלה פ"ה הל' א), שריבית קצוצה יוצאה בדיינים. 82) שם סה. בשם רבא. כשווי של החפץ בשוק, אבל החפץ עצמו - אפילו הוא עדיין בעין - אין מוציאים אותו, שכל שאינו מסוים, המקח קיים אע"פ שבא לידו מחמת איסור. למעלה בפ"ג ה"א גבי משכון של אלמנה, פסק רבינו שאם משכן מוציאים ממנו. וכתבנו בשם הריב"ש הטעם, לפי שפסק כרוב (תמורה ד): שכל דבר שאסרה התורה לעשות ועבר ועשה - אין עשייתו מועילה, ולמה כאן הקנין קיים? מפני שבנידון כאן אין כל איסור בהקנת החפץ, אלא בזה שאינו משלם ללווה בעדו ומעכב בידו תמורתו בשביל הריבית. 83) וכן כל דבר המסויים, שניכר בו שהוא של ריבית (מגיד-משנה בשם הרמב"ן והרשב"א). 84) ובטעם הדבר, אמרו בגמרא (שם) "כי היכי דלא לימרו גלימא דמכסי וקאי - גלימתא דרבייתא היא" (= שלא יאמרו הבריות: הלוכש שהוא מתלבש בו תדיר - לכוש של ריבית הוא). 85) שם, תמורת ארבעת הדינרים. 86) המלוה קיבל עליו לשלם ארבעה (בכתי"י תימן: והרי קיבל עליו).

פְּרָק הַשְּׁעִינִי

1) מבאר דין פוסק על הפירות או על הכלים, וכולל שם דין חמרים המעלים ממקום היוקר למקום הזול, ודין מוליך פירות ממקום למקום, ודין קונה פירות בזול כשהם קטנים, ומתנה שיישארו בשדה עד שיגדלו.

27 **א. אֵין פּוֹסְקִין² עַל הַפְּרוֹת³ עַד שְׁנֵיצָא הַשְּׁעָרָה⁴. יֵצָא**
28 **הַשְּׁעָרָה - פּוֹסְקִין; אִף עַל פִּי שְׂאֵין לְזָהָה⁵ - יֵשׁ לְזָהָה⁶.**
29 **פִּינֵצָד? הָיָה הַשְּׁעָרָה לְחַטִּים קְבוּעָה לְשׂוּק אַרְבַּע סָאִין**
30 **בְּסַלְעָה - הָרִי זֶה פּוֹסֵק עִמּוֹ עַל מֵאָה סָאִין, וְנוֹתֵן לוֹ**

על נושא שכר ושוכר להיות חייבים בכל כשואל" (עיין חידושי הרשב"א, שם. והשווה לקמן הל' יג). 63) אם כי הרי הוא מחזירו בעין (ראה הערה הקודמת) - נוטל שכרו, ובטעם הדבר אמרו בגמרא (שם) "דהא מקבלי עלייהו (הבעלים) חוסכא דנחשא (פחת דמי הנחושת) דכל כמה דמיקלי בצרי דמיה" (שהנחושת דמיה נפחתים מחמת השימוש באש ששורפת את הנחושת. רשב"א שם).

1 **יב. אֵין מְקַבְּלִין צֵאן בְּרוּלָה⁶⁴ מִיִּשְׂרָאֵל⁶⁵, מִפְּנֵי שֶׁהוּא**
2 **אֲבָק רְבִית⁶⁶. וְכִינֵצַד הֵן צֵאן בְּרוּלָה? הָרִי שֶׁהָיָה לוֹ**
3 **מֵאָה צֵאן, וְקִבְּלָם מִמֶּנּוּ לְהַטְפִּיל בֵּהֶן, וְיִהְיוּ הַגְּזוּת**
4 **וְהַגְּדוּת וְהַחֲלָב לְאַמְצָע, לְשִׁלִּישׁ אוֹ לְרִבִּיעַ, עַד**
5 **שָׁנָה אוֹ עַד שְׁנָתַיִם, כְּמוֹ שֶׁהָתַנּוּ בִּינֵיהֶם; וְאִם מֵתוֹ**
6 **הַצֵּאן, הָרִי הַמְּקַבֵּל מְשַׁלֵּם דְּמֵיהֶם⁶⁷ - הָרִי זֶה אִסוּר,**
7 **שֶׁהָרִי בְּעַל הַצֵּאן קָרוֹב לְשָׂכָר וְרוּחוֹק לְהַפְסֵד⁶⁸.**
8 **לְפִיכָךְ, אִם קָבַל עָלָיו בְּעַל הַצֵּאן, שְׂאִם הוֹקְרוֹ אוֹ**
9 **הוֹזְלוֹ אוֹ אִם נְטָרְפוֹ⁶⁹ הָרִי הֵן בְּרִשׁוֹתוֹ - הָרִי זֶה**
10 **מְטָרְפוֹ⁷⁰. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָהָה.**

64) שם ע: עיסקא, שהמקבל מקבל עליו האחריות אם מתו. ובסמוך מבאר רבינו צאן ברזל מהו. 65) אבל מן הגוי או לגוי מותר, שאבק ריבית מותר עם הגוי אפילו מדבריהם, כמבואר למעלה פ"ה הל' ב. 66) כל עיסקא שהיא קרובה לשכר ורוחקה להפסד לבעל הממון - דינה כאבק ריבית. 67) על שם כך נקראו "צאן ברזל", שהקרו קיים ובטוח לבעליו ואינו פוחת כברזל. ולפי שברוך כלל היו המקבלים נוהגים לקבל בהמה דקה, נקראת כל עיסקא - בכל סחורה שהיא - בתנאים אלו, בשם "צאן ברזל" (ע"פ רש"י שם). 68) וכל קרוב לשכר ורוחוק להפסד - אבק ריבית הוא ואסור (כמבואר שם, הל' ח). 69) כלומר, שמקבל עליו הנותן כל האחריות, בין של הוולה ובין של אונסין. 70) משמע, שאם קיבל אחריות הוולה בלבד - אסור (ב"י; הגר"א סי' קעז, ס"ק ג. ובכתי"י תימן הנוסחא: שאם הוקרו או הוזלו, הרי הן ברשותו. או אם נטרפו הרי הן ברשותו. ולנוסחא זו משמע דעת רבינו שגם אם מקבל עליו אחריות הוול בלבד - מותר, כדעת הריב"ן הובא ב'טור', שם).

11 **יג. הַשְּׂוִים⁷¹ פְּרָה מְחִבְרוֹ, וְאָמַר לוֹ: אִם מֵתָהּ, הָרִי**
12 **הִיא עֵתָה עָלַי בְּשִׁלְשִׁים⁷² דִּינָרִים, וְאֵנִי אֶעְלָה לְךָ⁷³**
13 **סָלַע בְּכָל הַדָּשׁ - מֵתָר; לְפִי שְׂלָא עֲשָׂאָה מְחִימִים**
14 **דְּמַיִם, אֲלָא לְאַחַר מֵיתָהּ⁷⁴.**

71) ברייתא שם. 72) ואפילו לא יהיה שוויה כך בשעת מיתה. 73) בשכר מלאכתה, כל זמן שהיא חיה. 74) אם תמות, אבל כל עוד שהיא בחיים - מחזירה כמות שהיא, אע"פ שהכחישה מחמת מלאכה. והואיל שאין כל האחריות על המקבל - אין זה קרוב לשכר ורוחוק להפסד, ומותר להעלות לו שכר (מגיד-משנה, והשווה למעלה הל' יא, הערה סא). [תמוה הדבר, שרבינו הקדים דין ספינה (ה"י"א) לדין שם פרה, והרי בגמרא שם מבסס רב ששת דין ספינה על הברייתא "השם פרה".]

15 **יד. מְשַׁפְּרַת⁷⁵ אִשָּׁה לְחִבְרָתָהּ תְּרַנְגְּלַת לִישָׁב עַל**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הזיתים עד שיתרככו ויהיו ראויים להוציא שמנם" (רבינו בפיה"מ מעשרות פ"ד משנה ג). - והוא מלשון הכתוב (איוב כא, כד): עטיניו מלאו חלב (הערוך, בערכו). (17) גושי חמר גולמים (רש"י שם מפרש שהוא מלשון ביצה (בית חרוקה), כלשון הכתוב (שם ח, יא) 'היגאה גומא בלא ביצה' - על שם שהעפר מגובל במים. וה'ערוך' (ערך ביצה) אומר: . . . עושה החמר עגול כצורת ביצה, משמע שהבית צרויה, ונקראו כך על שם תבניתן (ועיין 'שיטה מקובצת' שם בשם הראב"ד). (18) שם עד. שאינו פוסק עד שיעשה היוצר ביצים שלהם. (19) של כל החרש, הנעשים ממנו. (20) שאינו מצוי. (21) ביצים (עיין 'תוספות' וב'שיטה מקובצת' שם). (22) שם במשנה עב:

ב. כל דבר שהוא מחסר מלאכה אחת או שתיים - 20 פוסק עמו עליו. היה מחסר שלש מלאכות - אינו 21 פוסק²³ אלא אם כן יצא השער; שפיון שהוא מחסר 22 שלש מלאכות - הרי זה כמי שאין לו מאותו המין כלום²⁴, וכמו לא בא לעולם עדין. פיצד²⁵ גדיש 24 שהיה מחסר הנחה בשמש²⁶ שייבש²⁷ ודישה וזריה - אינו פוסק עליו אלא אם כן יצא השער; היה 26 נבש, ואינו מחסר אלא דישה וזריה - פוסק עליו. 27 ביצים של יוצר שהיו מחסרין לפיפה²⁸ ויבוש והולכה לפכשן ושרפה²⁹ והוצאה - אינו פוסק 29 עליהן; היו יבשין, ואינן מחסרין אלא הולכה לפכשן ושרפה - פוסק עליהן. והוא³⁰ שיהיה דרך 31 הלוקח להוציא אותו מן הפכשן; אבל אם היה המוכר הוא שמוציא - הרי אלו מחסרין שלש, 32 ואינו פוסק³¹ עליהן עד שייצא השער. וכן כל פיוצא 34 בזה. 35

(23) כרב, האומר (שם עד.): "מחוסר שתיים פוסק - שלש אינו פוסק". (24) שאין פוסקים עד שיצא השער. (25) דוגמאות אלו מובאות בשקלא-דוטריא בגמרא שם. (26) שטוח העומרין בחמה. (27) שיתיבש. (28) "לשון מלפפין את התינוק" (שבת קט"ט): - "שמגלגלן לפי מדתן, אם גדולות אם קטנות, ועושה להן בית קיבול" (רש"י ב"מ שם. וראה רבינו בפירוש המשנה טהרות פ"ד משנה ו). (29) צירוף בכבשן. (30) ובלבד. (31) שם.

ג. ההולך³² לחלב את עזיו ולגזו את רחליו 36 ולדודת³³ את פורתו, ומצאו חברו ואמר לו: מה 37 שעזי חולבות מכור לך³⁴, מה שרחלי גוזזות מכור 38 לך, מה שפורתי רודה מכור לך - הרי זה מתר³⁵. 39 אבל אמר לו: מה שעזי חולבות כן וכך³⁶ מכור לך 40 בכך וכך, מה שרחלי גוזזות כן וכך מכור לך בכך 41 וכך, מה שפורתי רודה כן וכך מכור לך בכך וכך 42 - אסור³⁷, אלא אם כן פסק עמו פשער שבשוק. וכן 43 כל פיוצא בזה. 44

(32) שם סד. (33) "על שם שעשויות חלות חלות ודבוקות מדופן אל דופן - נקרא רדייה, לשון הבדלה של כל דבר

1 חמש ועשרים סלעים; ואם יתן לו מאה סאה של 2 חטים אחר זמן, בעת שיהיו החטים סאה בפסלע - 3 אין בזה רבית כלל, אף על פי שלא היה למוכר 4 חטים כלל בעת שפסק⁷. במה דברים אמורים?⁸ 5 בשלא היה לו פלום⁹ מאותו המין בעת שפסק 6 עליו¹⁰; אבל אם היה למוכר מאותו המין כלום¹¹, 7 אף על פי שעדיין לא נגמרה מלאכתו¹² - הרי זה 8 מתר לפסק עליו אף על פי שעדיין לא יצא השער¹³. 9 פיצד? היה הוא תחלה לקוצרים - הרי זה פוסק על 10 החטים אף על פי שעדיין הן גדיש¹⁴. ופוסק על היין 11 משיבצר הענבים ויתנם בעביט¹⁵; ועל השמן - 12 משנתן זיתים במעט¹⁶; ועל הסיד - משישקענה 13 בפכשן. וכן פוסק על פלי חרש משיעשה היוצר 14 ביצים¹⁷ שלהן. במה דברים אמורים?¹⁸ בששהיה 15 עפרן¹⁹ לבן²⁰; אבל עפר שחר - פוסק על הפלים 16 הנעשין ממנו אף על פי שלא נעשו, מפני שהוא 17 מצוי לכל, ואף על פי שאין לזה²¹ - יש לזה. וכן 18 פוסק עמו על הזבל²² כל ימות השנה אף על פי 19 שאין לו זבל, מפני שהוא מצוי תמיד.

(2) משנה בבא-מציעא עב: (3) ליתנם לו לאחר זמן בכך וכך, ואפילו אם יתייקרו בינתיים - ומקדים לו המעות. (4) ראה לקמן הל' ד. (5) ללווה אין פירות כאלה. (6) לאחר, ויכולים הם - הן המוכר והן הלוקח - לקנותם במעות הללו בשוק, והרי זה כמו שיש לו, וחל המקח מעכשיו, וכשתייקרו - ברשות לוקח נתייקרו (עיין בגמרא שם סג: עב: וברש"י שם סב: וראה מה שכתב בזה הריטב"א בשם הראב"ד. (7) והרי הוא יכול לחזור בו - מכיון שאם חוזר בו, הרי הוא ב"מי שפרע" (רבינו בפכ"ב מהל' מכירה, הל' ג) מניחים אנו שאין רצונו לקבל על עצמו קללת ביה"ד הזו, ומשום כך רואים אנו כאילו הפירות ברשות הלווה ('תוספות' שם סב: ד"ה אע"פ. נוסח קללת "מי שפרע" מבווארת בהלכות מכירה פ"ז ה"ב). (8) שם סב: שאין פוסקים עד שיצא השער. (9) לאו דוקא. אלא התכוון לומר, שלא היתה בידו כמות פירות כנגד סך המעות שמקדים לו. (10) ולא באו לרשות לוקח לפי שאין לו למקח על מה לחול, מאחר שאין לו עתה למוכר מאותו המין, ועדיין לא יצא השער, ואם יתייקרו והוא יתנם לו כשער הפסיקה - נמצא שנותנם לו בזול מפני הקדמת המעות. (11) כלומר, כשיעור מעותיו (מגיד-משנה). (12) יתבאר בהלכה הבאה. (13) מכיון שיש לו - אין כאן ריבית, שמעכשיו הוא קנוי לו ואם נתייקרו ברשותו נתייקרו, ואע"פ שלא משך, כי גם כשאין לו אין איסורו אלא מדרבנן, וכשיש לו לא גזור (רש"י שם עב:), וראה הרי"ף בתשובה הובא ב'שיטה מקובצת' (שם). (14) שם, הגרעינים עודם בשבלים, והם מחוסרים עדיין שתי מלאכות (=פעולות) - דישה וזרייה, כמו שמבאר רבינו בהל' ב. (15) "שם" (=כינוי) לחפירה אשר יקובצו בו הענבים (לשם ריכוסם), כמו שיקראו חפירות הזיתים מעטן" (רבינו בפירוש המשנה, טהרות פ"י משנה ד). (16) "שם המקום שמקבצים שם

20 מְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע בְּשָׁלִיחַ⁵⁵, שֶׁהָרִי הַמְּשַׁלַּח אֹמֵר: 21 לְתַקֵּן שְׁלַחְתִּיד וְלֹא לְעֹנֵת⁵⁶, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁷.

(48) שם במשנה. (49) של פירות, היינו במחיר זול, "שפירות הרבה נמכרים בדמים מועטים" (רש"י שם), וכמו שמבאר רבינו בסמוך. (50) לזמן פלוני, אם יוזלו. (51) ואין בזה משום רבית - שהרי יכול לקנות עכשיו גם מאחרים בשער הגבוה במעות שבידו. (52) בין שחזר המוכר ובין שחזר הלוקח. (53) שם עד: אם כי מצד הדין יכול לחזור בו, לפי שמתקנת חכמים אין המטלטלין נקנים במעות, אלא בהגבהה או במשיכה. ברם כל החוזר בו - לא עשה מעשה ישראל וחיוב לקבל עליו "מי שפרע" (אוררין אותו בבית-דין ואומרים: "מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו ביים, הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו") (רבינו בהל' מכירה פ"ג, הל' א; פ"ז הל' א, ב). (54) שם, שאם לא פסק עמו בשער הגבוה - נותן כשער שהיו שווים בעת הפסיקה וכו'. (55) אם עיוות השליח שליחותו (עיין מגיד-משנה). (56) והיה לך לפרש ולפסוק על השער הגבוה. ואם לא שינה השליח ממה שאמר לו, וחזר בו המשלח - הרי הוא - המשלח - ב"מי שפרע". (57) בפ"א מהל' שלוחין ושותפין הל' ב, שהשליח שטעה בכל שהוא - בין בקרקע בין במטלטלין - חוזר.

22 ו. הֵיוּ הַחֲטִיִּים⁵⁸ נִמְכְּרוֹת אַרְבַּע סְאִין בְּסֻלַּע, וְנִטְל 23 אֶת הַדָּמִים, וְנִתְּן⁵⁹ לוֹ חֲמֵשׁ בְּסֻלַּע, אִם יֵשׁ לוֹ 24 חֲטִיִּים⁶⁰ - מִתְּרוֹ⁶¹. הֵיוּ לוֹ חֲטִיִּים חֹב אֲצֵל אֲחֵרִים⁶², 25 וְנִטְל הַמְּעוֹת עַד שֶׁיִּגְבְּהוּ חֲטָיו וְיִתֵּן לוֹ - אָסוּר; 26 שֶׁהָרִי הֵן מִחֲסָרִין גְּבִיָּה, וְכֹאֲלוֹ אֵינָם, וְהָרִי זֶה 27 קְבוּצָה לוֹ זָמַן וְהוֹזִיל לוֹ מִפְּנֵי שֶׁמְקִיפוֹ.

(58) שם סג: (59) צ"ל: ויתן (כן הוא בדפוס רומא ובס"א; ובכתי" תימן: שיתן), כלומר על-מנת שיתן לזמן פלוני. (60) אלא שהם במקום אחר או אבד המפתח של מחסנו והוא דחוק למעות. (61) כיון שיש לו - הרי זה כמוכרו בפחות. (62) שם.

28 ז. הֵיוּ הַחֲטִיִּים בְּמִדְיָה אַרְבַּע סְאִין בְּסֻלַּע, וּבְכַפְרָיִם⁶³ 29 שֵׁשׁ בְּסֻלַּע - הָרִי זֶה מִתֵּר לִתֵּן סֻלַּע לְתַגְר כְּדִי 30 שֶׁיָּבִיא⁶⁴ שֵׁשׁ סְאִין מִן הַכֶּפֶר. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ בְּרִשׁוֹת 31 הַלּוֹקָח, אִם אֲבָדוּ בְּדֶרֶךְ אוֹ נִגְנְבוּ - אֲבָדוּ לוֹ. וְאָדָם 32 חֲשׂוֹב⁶⁵ אָסוּר לְעֲשׂוֹת זֶה⁶⁶. וּבְמִינֵי סְחוּרָה - אָסוּר 33 לְכַל אָדָם, לְפִי שֶׁאֵין מִינֵי סְחוּרָה מְצוּיִין בְּפָרוֹת⁶⁷.

(63) שם עג. "בסורא אזלי ארבעה ארבעה, בכפרי אזלן חמשה חמשה" (ומפרש רבינו בכפרי, ר"ל בכפרים. ורש"י שם מפרש בכפרי: שם מקום). (64) "לזמן פלוני" (שו"ע סי' קעג ס"ק טז, ועיי"ש בש"ך). ואין חוששים משום ריבית שמוזיל לו מפני שנתן לו הכסף למפרע (השווה הל' ו), לפי שהפירות מצויים בכפרים וכבר יצא השער, והרי זה כמוכר לו במקום הזול, ולפיכך על הלוקח לקבל עליו אחריות הדרך, כמו שמבאר רבינו (שם בגמ', ועיין שם ברש"י ו'תוספות', ועיין ט"ז סי' קעג). (65) שעליו להזהר ביותר

הנדבק, כרדיית פת מדובקת בתנור" (רש"י שם; ראה שופטים יד, ט). (34) וקבע את המחיר הכללי, והלוקח שילם את הדמים. (35) כיון שקיבל עליו ההפסד אם תניב פחות מכדי הדמים שנתן - הרי זה קרוב לשכר ולהפסד. ולא אסרו אלא קרוב לשכר ורחוק להפסד, כמו שנתבאר למעלה. (36) ועדיין לא יצא השער. (37) שמוזיל לו מפני מעותיו שהקדים לו.

1 ד. אֵין פּוֹסְקִין עַל שַׁעַר שֶׁל עֵירוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין 2 הַשַּׁעַר קְבוּצָה³⁸, אֲלֵא עַל שַׁעַר שֶׁבְּמִדְיָה³⁹. הֵיוּ 3 הַחֲטִיִּים הַחֲדָשׁוֹת בְּמִדְיָה אַרְבַּע סְאִין בְּסֻלַּע, וַיִּשְׁנֹת 4 שֵׁשׁ בְּסֻלַּע - אֵין פּוֹסְקִין⁴⁰ עַד שֶׁיִּצְא הַשַּׁעַר⁴¹ 5 לְחֲדָשׁ וְלִישׁוֹן⁴². הֵיוּ חֲטָיִן שֶׁל לְקוֹטוֹת⁴³ אַרְבַּע סְאִין 6 בְּסֻלַּע⁴⁴, וְשֵׁל בַּעַל הַבַּיִת שֵׁשׁ - פּוֹסֵק לְלִקּוֹטוֹת 7 בְּשַׁעַר לְקוֹטוֹת⁴⁵, וְלֹא יִפְסֵק לְבַעַל הַבַּיִת⁴⁶ עַד 8 שֶׁיִּקְבַּע הַשַּׁעַר לְבַעַל הַבַּיִת⁴⁷.

(38) שם עב: (39) שהשער קבוע ומתמיד שנים ושלשה חדשים (ר"ף בתשובה, הובא ב'שיטה מקובצת' שם). (40) בין על החדשות בין על הישנות (שם, וכן גירסת הה"ף). (41) שער אחיד. (42) שכל עוד שיש הפרשי שער לחדש ולישן - אין השער מתמיד, ועתיד הוא להשתנות תוך זמן קצר ולעמוד בשער אחד הן על חדש והן על ישר, והרי זה כשער של עיירות שאין פוסקים עליו מפני שאינו קבוע (מגיד-משנה). (43) שם, "עני המלקט לקט שכחה ופאה - נקרא: לקוט, כלומר לא חרש ולא זרע ולא קצר וכו' לא זכה בפירות אלא בלקיטה" (רבינו חננאל, הובא ב'שיטה מקובצת' שם). (44) כי "סתם תבואות לקוטות אינן יפין מתוך שלוקטין מכמה שדות, ומערבין שיכלי שיפון עם שיכלי חיתין" (רש"י שם). (45) ששער הלקוטות שער קבוע הוא, שמן הסתם לא ישתווה השער של תבואות הלקוטות שאינן יפות לשער תבואות בעל הבית (עיין ט"ז יו"ד סי' קעה ס"ק ג). (46) ארבע סאים בסלע כשער הלקוטות, לפי שמן הסתם הפוסק עם בעל הבית - על דעת פירות יפים נותן מעותיו (גמרא שם, עיי"ש ובט"ז וש"ך, שם), אבל על שלש - פוסק, שקבוע הוא ואינו עתיד להשתוות עם שער הלקוטות (מגיד-משנה, ט"ז, שם). (47) כלומר, אלא אם אירע כך שנקבע השער של בעל הבית בארבע, כשל לקוטות (עיין גידולי תרומה' שער מו, חלק ד, אות ס).

9 ה. בֵּינָן שֶׁנִּקְבַּע הַשַּׁעַר מִתֵּר לְפִסְק⁴⁸ עַל הַשַּׁעַר 10 הַגְּבוּהָ⁴⁹. בֵּיצֵד? הֵיוּ הַחֲטִיִּים נִמְכְּרוֹת אַרְבַּע סְאִין 11 בְּסֻלַּע, וּפְסָק עִמּוֹ שֶׁיִּתֵּן לוֹ הַחֲטִיִּים⁵⁰ בְּשַׁעַר הַזּוּל, 12 אִם עָמְדוּ אַחַר כֵּן עֶשְׂרֵי סְאִין בְּסֻלַּע - נִתֵּן לוֹ עֶשְׂרֵי 13 סְאִין, בְּשַׁעַר שֶׁהָיָה בְּשׂוּק, שֶׁהָרִי פָּסַק עִמּוֹ בְּשַׁעַר 14 גְּבוּהָ⁵¹. נִתֵּן לוֹ הַמְּעוֹת סְתָם, וְלֹא פָּסַק עִמּוֹ בְּשַׁעַר 15 הַגְּבוּהָ, וְהוֹזְלוּ - נִתֵּן בְּשַׁעַר שֶׁהָיוּ שְׂוִין בְּשִׁנְתָּן לוֹ 16 הַמְּעוֹת; וּמִי שֶׁחֲזַר⁵² - מְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע⁵³. בְּמָה 17 דְּבָרִים אֲמֹרִים⁵⁴ בְּפּוֹסֵק עַל דַּעַת עֶצְמוֹ; אֲבָל אִם 18 הָיָה שְׁלִיחַ לְאֲחֵרִים, בֵּין הַמוֹכֵר בֵּין הַלּוֹקָח - אֵינוֹ 19 נִטְל אֲלֵא בְּשַׁעַר הַזּוּל אוֹ מִחֲזִיר אֶת הַדָּמִים; וְאֵינוֹ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קסז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 שִׁיתַּנְּם לוֹ לְכַשְׁנֵיגְדֵילוֹ - הָרִי זֶה מִתְּרִי⁸²; שְׁהָרִי הוּא
20 מְנִיחֵן וְהֵם גְּדֵלִים מֵאֲלֵיהֶן⁸³, וְאֵלֹהֵי קֶצֶץ עֲתָה פְּשֵׁהָן
21 קִטְנִים - לֹא הָיוּ בָּאִים אַחֲרֵים תַּחְתֵּיהֶן⁸⁴. וְכֵן כָּל
22 פְּיֹצָא בְּזֶה מְדַבֵּר שְׂאִין בּוֹ הַפְּסֵד וְלֹא הַפְּרוֹן עַל
23 הַמוֹכֵר.

81 שם סד. כרבא. 82) ואין זה דומה למה שנתבאר למעלה פ"ח הלכה ה, בכגון זה בפירות פרס, וכן למה שנתבאר למעלה הלכה ג בדין מה שעזי חולבות - לאסור, כמו שמבאר רבינו והולך. 83) ללא טיפול נוסף וברשות הלוקח גדלו - מה שאין-כן בפירות פרס שעדיין הן מחוסרים טיפול, והמוכר מטפל חנם ומפסיד. (מגיד-משנה). 84) מה שאין-כן בחלב, אם כי מאליו הוא מתרבה, כי החלב "לאו מיניה קא רבו" הרי החלב הבא לאחר זמן אינו גדל מכח החלב שהיה בבהמה בשעת מכר, (ואם תחלוב הבהמה עתה יבוא אחר במקומו). אבל קישואים גדלים מכח הקטנים שכבר היו בשעת מכר, והם עצמם גדלים והולכים (גמרא שם, וע"פ פירוש רש"י).

יום חמישי כ"ה תשרי ה'תשע"ו

פָּרֶק עֵשִׂירִי

1) מבאר דין שמותר לשאול סתם ולפרוע סתם לפי השער שבשוק, ודין משאיל פירות לזמן קבוע, ודין מלווה את אריסיו, ודין מעמיד הלוואה על פירות אחרים.

24 א. פָּשֵׁם שְׁמֵתָר לְמוֹכֵר² לְפִסֵּק עַל שְׁעַר שְׁבִשְׁוֹק³,
25 כִּף מִתָּר לְלוֹוֹת הַפְּרוֹת⁴ סְתָם⁵ וּפּוֹרְעִין סְתָם בְּלֹא
26 קְבִיעַת זְמַן עַל שְׁעַר שְׁבִשְׁוֹק⁶. פְּיֹצָא? הִיָּה הַשְּׁעַר
27 קְבֹועַ וְיִדְוַע לְשִׁנְיָהֶם⁷, וְלוֹוֶה מִחְבְּרוֹ עֶשֶׂר סְאִין -
28 חֵיב לְהַחְזִיר לוֹ עֶשֶׂר סְאִין, אִף עַל פִּי שְׁהוֹקְרוֹ
29 הַחֲטִים; שְׁהָרִי פְּשֵׁלוֹה מִמֶּנּוּ הִיָּה הַשְּׁעַר יִדְוַע, וְאֵלֹהֵי
30 רִצָּה הִיָּה קוֹנֶה וּמְחִזֵּר לוֹ⁸, שְׁהָרִי לֹא קָבַע לוֹ זְמַן.

2) בכתב יד: ללוקח. 3) כמבואר בפרק ט הלכה א. 4) שאסרו חכמים ללוות סאה בסאה, שמא יתייקרו - ונמצא פורע לו יותר ממה שהלווהו, אם לא שיעשה אותן דמים כמבואר להלן הלכה ב. 5) מבלי שיעשה אותם דמים, ודווקא בלא קביעת זמן כמו שמבאר רבינו בסמוך (בבא מציעא עה. כחכמים שאמרו "לווין סתם ופורעין סתם", ומפרש רבינו דהיינו בלא קביעת זמן - ראה פירושו של רש"י שם ועיין ריטב"א. ומרכבת המשנה). ודעת רבינו, שכל שקובע זמן, אף על פי שיש לו מאותו המין או שהיה השער קבוע - אסור כמו שמבאר לקמן הלכה ב. ובטעם הדבר אומר המגיד משנה שכל הקובע זמן, על דבר שמחירו נד והוא מתייקר ומוזיל כגון פירות, נראה, שקבע זמן פלוני, משום שלדעתו יתייקרו או הפירות ומפני כך אסור. 6) בהסתמך על השער שבשוק שאפשר לקנות בו פירות (שם עב: וכפירוש הבה"ג הובא ברש"י שם). 7) שיצא השער (בית יוסף סימן קסב עיין שם). 8) פורעו מייד - והרי זה כאילו יש לו ללווה מאותו המין שמותר ללוות סאה בסאה כמבואר בסמוך הלכה ב.

ולהתנהג לפנים משורת הדין. 66) אבל אם נוטל מהתגר חמש - מותר אפילו לאדם חשוב, שהרי בעד שכר הסאה הוא - התגר - טורח (שם, בגמרא). 67) בכת"י תימן: מצויין תמיד כפירות. כלומר, ולא התירו אלא בפירות, לפי שהם מצויים תמיד (עיין בגמ' שם, וראה ב'גידולי תרומה' שער מו, חלק ד, מא).

1 ח. הַחֲמִירִין⁶⁸ שְׁנִכְנְסוּ לְעִיר, וְהָרִי הַחֲטִים אֲרָבַע
2 סְאִין בְּסַלְע, הוֹזִילוֹ וּמְכָרוֹ לְמַפְרִיחֶן⁶⁹ או
3 לְסַפְסְרִיחֶן חֲמֵשׁ בְּסַלְע, בְּמַעוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶן תַּחֲלָה
4 פְּשִׁיכְנְסוּ⁷⁰ לְעִיר⁷¹ עַד שִׁיפְתַּחוּ שְׁקִיחֶן וְיִמְכְרוּ לְכָל
5 אָדָם - הָרִי זֶה מִתָּר; שְׂאִין אֵלֹה מוֹכְרִין לָהֶם בְּזוֹל
6 מִפְּנֵי שֶׁנִּתְּנוּ מַעוֹת עֲתָה וְלֹא יִקְחוּ אֲלָא לְאַחַר זְמַן,
7 אֲלָא מִפְּנֵי שְׁמוֹדִיעֵין לָהֶם אֶת הַשְּׁעַר וּמְסַעְדִין
8 אוֹתָם⁷².

68) המביאים תבואה לעיר למכור (שם עג: והשווה הנוסחא בתוספתא שם פ"ד הלכה ה). 69) בדפוס רומא ובכת"י, הנוסחא: למוכריהן, כלומר לבעלי החנויות המוכרים להם צרכי סעודתם. 70) בכת"י תימן: כשנכנסו. 71) בפרעון המעות שנתנו להם בשעת כניסתם לעיר בתורת הלוואה עד שיפתחו שקיהם וימכרו החיטים, כי אם נתנו להם בדרך מכר - מותר אפילו בלי הטעמים שמבאר רבינו בסמוך - שמודיעים להם השכר ומסעדים אותם - כמו שנתבאר למעלה בהל' ו: "היו החיטים נמכרות ד' סאין וכו' שיתן לו ה' בסלע אם יש לו חיטים מותר", הרי כאן יש להם חטים (משנה-למלך. וראה מגיד-משנה). 72) שמספקים להם במחיר מוזל צרכי סעודתם ומזון לחמוריהם (ריטב"א. ועיין בגמרא שם).

9 ט. הַמוֹלִיף פְּרוֹתָיו מִמְּקוֹם לְמִקוֹם⁷³, מִצָּאוּ חֲבָרוֹ
10 וְאָמַר לוֹ: תָּנֵם לִי⁷⁴, וְאֲנִי אֶעֱלֶה לָךְ פְּרוֹת שִׁישׁ לִי
11 בְּמִקוֹם פְּלוֹנֵי בְּאוֹתוֹ מְקוֹם: אִם יֵשׁ לוֹ שֵׁם - מִתָּר⁷⁵,
12 וְאִם לֹא - אֶסוֹר⁷⁶. הִיָּה מוֹלִיף סְחוּרָה⁷⁷ מִמְּקוֹם
13 לְמִקוֹם, אָמַר לוֹ: תָּנֵם לִי, וְאֲנִי אֶעֱלֶה לָךְ דְּמִיָּה כְּמוֹ
14 שְׁשֻׁנָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם: אִם הִיָּתָה בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר⁷⁸ עַד
15 שְׁהִגִּיעַ לְשֵׁם - מִתָּר⁷⁹, וְאִם הִיָּתָה בְּרִשׁוֹת לֹקְחָ -
16 אֶסוֹר⁸⁰.

73) שם, ממקום הזול למקום היוקר. 74) בהלוואה. 75) כיוון שיש לו פירות במקום היוקר, מעכשיו העמידם ברשותו ואע"פ שלא משך, ומחזיר לו סאה בסאה - אין כאן ריבית קצוצה אלא אבק ריבית, ואם יש לו - לא גזרו (רש"י שם, וראה לקמן פ"י הלכה ב). 76) "שבשכר המתנתו, נותן לו זה במקום היוקר" (רש"י, שם). 77) שם. 78) היינו, אם אחריות הסחורה על המוכר, שאם אבדו או נגנבו - הוא מפסיד. 79) "שאין כאן מלוה עד שתמכר, וכל מה שנמכר ביוקר - של בעלים הראשונים הוא" (רש"י שם). השווה למעלה פ"ח, הלכה ג. 80) שהרי מעכשיו הסחורה היא כמלוה אצלו, וכשנותן לו אח"כ דמיה ביוקר - ריבית הוא.

17 י. הַנוֹתֵן⁸¹ לְבַעַל הַגְּנֵה דְּמֵי עֲשָׂרָה קְשׁוּאִין אֵלֹה, דְּמֵי
18 עֲשָׂרָה אֲבִטִיחִים אֵלֹה, וְהָרִי הֵן קִטְנִים, וְהַתְּנָה עִמּוֹ

ב. הִיָּה לוֹי מֵאוֹתוֹ הַמִּין שְׁלֹוֹה - הֲרִי זֶה מִתֵּר
 לְלוֹוֹת¹⁰ סֶתֶם בְּלֹא קְבִיעַת זְמַן וּפּוֹרֵעַ סֶתֶם, אִף עַל
 פִּי שְׁעֵדִין לֹא יֵצֵא הַשְּׁעָרִים¹¹. וְאִפְלוּ הִיתָה לוֹ סֵאָה
 בְּלִבּוֹ - לֹוֹה עֲלֶיהָ פֶּמָּה סֵאִין¹². הִיתָה לוֹ טֵפָה אַחַת
 שֶׁל שְׁמֵן אוֹ שֶׁל יַיִן - לֹוֹה עֲלֶיהָ פֶּמָּה גִּרְבִּי¹³ יַיִן
 וְשְׁמֵן. לֹא הִיָּה לוֹ מֵאוֹתוֹ הַמִּין פְּלוֹם, וְלֹא נִקְבַּע
 שְׁעַר הַשּׁוּק עֲדִין אוֹ שְׁלֹא יִדְעוּ שְׁעַר הַשּׁוּק - הֲרִי
 זֶה אֶסוּר¹⁴ לְלוֹוֹת סֵאָה בִּסְאָה¹⁵. וְכֵן בְּשֵׁאֵר הַפְּרוֹת¹⁶
 - לֹא יִלֹּוּהוּ אוֹתָן עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹתָן דְּמִים¹⁷. וְאִם לֹוֹה
 וְלֹא עָשָׂה אוֹתָן [דְּמִים], וְהוֹזְלוּ - מִחֲזִיר לוֹ פְּרוֹת
 כַּמִּדָּה שְׁלֹוֹה אוֹ כַּמִּשְׁקָל; וְאִם הוֹקְרוּ¹⁸ - נוֹטֵל דְּמִים
 שֶׁהָיוּ שְׁוִין בְּשַׁעַת הַלְוָאָה. אִף עַל פִּי שֵׁישׁ לוֹ מֵאוֹתוֹ
 הַמִּין אוֹ שֶׁהָיָה הַשְּׁעָרִים קְבוּעַ בְּשׁוּק - הֲרִי זֶה אֶסוּר
 לְלוֹוֹת פְּרוֹת בְּפְרוֹת עַד זְמַן קְבוּעֵי¹⁹; אֲלֵא לֹוֹה סֶתֶם,
 וּפּוֹרֵעַ בְּאֵיזָה זְמַן שְׁיִפְרַע.¹⁵

(24) סאה בסאה. (25) לשם זריעתם בשדה שקיבל בארסות - ועל הארס לפורעם לגורן (שם ע"ד).
 (26) לעבדה בשום עבודה ועדיין לא זכה בו. (27) שכבר זכה בו. (28) שאף אם ירד - מלווהו. (29) הואיל וביד בעל הקרקע לסלקו בשעה שלווה ממנו הזרע על מנת להחזירו כשיאסוף היבול - אין זו הלוואה, אלא הסכים ליטול מתבואת השדה פחות משנוטלים שאר ארסיים - כשיעור הזרע שקיבל. (שם וברש"י). (30) ושינה בעל הקרקע ממנהג המקום והטיל על הארס הבאת הזרע. (31) וינכה לו מחלקו כשיעור הזרע. (32) וכבר זכה בה הארס - ונתחייב בעל הקרקע בנתינת הזרע, אלא שהארס הסכים אחרי כן - מאיזה נימוק שהוא - לקבל על עצמו הוצאה זו. (33) בלא קביעת זמן. (34) כדרך שהתירו בכל אדם.

ו. מִי שֶׁהָיָה נוֹשֶׂה³⁵ בְּחִבְרוֹ מְעוֹת, וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי מְעוֹתַי, שְׁאֵנִי רוֹצֵה לְקַח בְּהֵן חֲטִים; אָמַר לוֹ: יֵצֵא וַעֲשֵׂה אוֹתָן עֲלֵי כְּשַׁעַר שֶׁל עֶכְשׁוֹ, וְהִיָּה לָךְ אֲצִלֵי חֲטִים בְּהַלְוָאָה: אִם יֵשׁ לוֹ חֲטִים כְּשַׁעֲוֹר מְעוֹתָיו³⁶
 - מִתֵּר³⁷; וְאִם אֵין לוֹ אוֹתוֹ הַמִּין - הֲרִי זֶה אֶסוּר³⁸.
 שְׁלֹא אָמַר וְחֲכָמִים³⁹ שֶׁמִּתֵּר לְפֶסֶק עַל שְׁעַר שְׁבִשׁוּק
 אִף עַל פִּי שְׁאֵין לוֹ פְּלוֹם מֵאוֹתוֹ הַמִּין, אֲלֵא בְּנוֹתָן מְעוֹתָיו לְקִנּוּת בְּהֵן פְּרוֹת⁴⁰; אֲבָל הַרוֹצֵה לְהַעֲמִיד
 הַלְוָאָתוֹ עַל גַּב הַפְּרוֹת - אֶסוּר⁴¹, עַד שֶׁיְהִי לוֹ פְּרוֹת. הִיָּה לְלוֹה חֲטִים, וַעֲשֵׂה הַלְוָאָתוֹ עֲלֵיו חֲטִים,
 וְכֵן אַחַר זְמַן וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי חֲטִים, שְׁאֵנִי רוֹצֵה לְמַכְרֵן וְלְקַח בְּדַמְיָן יַיִן; אָמַר לוֹ: יֵצֵא וַעֲשֵׂה אוֹתָן
 עֲלֵי יַיִן כְּשַׁעַר שְׁבִשׁוּק עֵתָה: אִם יֵשׁ לוֹ יַיִן - הֲרִי זֶה מִתֵּר, וְנַעֲשִׂית הַלְוָאָתוֹ אֲצִלוֹ יַיִן; וְאִם אֵין לוֹ יַיִן - אֶסוּר. הֲרִי שְׁלֹא הִיָּה לוֹ⁴², וְעֵבֵר וְהִחֲזִיר⁴³
 הַהַלְוָאָה פְּרוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁקָּנָה פְּרוֹת אַחַר כֶּף - אֵינוֹ חַיֵּב לְתַן לוֹ פְּרוֹת, אֲלֵא נוֹתֵן לוֹ מְעוֹת
 שֶׁהַלְוָאָה⁴⁴.

(35) שם סג. (36) כלומר, אם יש לו סאה פוסק עימו על סאה ולא על יותר שאין המוכר כלווה, שנתבאר (בהלכה ב) "יש לו סאה לווה עליה כמה סאין", שלא אמרו כן אלא מתוך הטעם שאנו רואים כאילו לווה סאה כנגד סאה ונמצא

(9) שם ע"ה. (10) שבשעת ההלוואה נקנים פירותיו למלווה וברשותו הוקרו, ואף על פי, שאין זה קניין ממש התיירו חכמים, משום שהלוואת סאה בסאה אין בה משום נשך דאורייתא, וכשיש לו לא גזרו (על פי רש"י מד:). (11) שם ע"ה. וכדרך שאמרו בפסיקת פירות (כמבואר בפרק ט הלכה א). (12) שם, לפי שאנו רואים כאילו לווה סאה כנגד סאה שיש לו - ונמצא שיש לו שתיים, ושוב אנו רואים - כלווה שתיים כנגד שתיים, וכן לעולם, לפי שהלוואה סאה בסאה, אין בה איסור מן התורה - הקלו בה (מגיד משנה). (13) חביות (הערוך בערכו עיין שם). (14) שם ע"ד: (15) שמא יתייקרו ונמצא פורע לו יותר ממה שהלווהו. (16) שדרכם להתייקר וליזול (עיין בבא מציעא מד:). (17) היינו קוצץ עימו דמי החיטים כפי השער בשוק וזוקף המלוה בדמים, בסכום שקבעו עכשיו - פורע לו בין הוקרו הפירות בין הוולו, שהרי זה כאילו הלווהו מעות (שם). (18) שם. (19) כמו שביארנו, שכל שקובע זמן נראה שהוא סומך שלאותו זמן יתייקרו (מקור דין זה נלמד ממה שאמרו שם ע"ה). ומביאו רבינו בסמוך הלכה ג) "לא יאמר אדם לחבירו הלווני כור חטיין ואני אתן לך לגורן". ורבינו מפרש, שהמדובר הוא אפילו ביש לו, ואסרו מפני שקבע לו זמן לגורן - בדומה למה שאמרו בסיפא (שם) בצד ההיתר: "עד שיבוא בני", שהמדובר הוא ביש לו (מגיד משנה).

ג. לֹא יֵאמַר אָדָם לְחִבְרוֹ: הַלֹוֹנִי פּוֹר חֲטִים וְאֵנִי אֲחֲזִיר לָךְ פּוֹר לְגִרְוֹן²⁰; אֲלֵא אוֹמַר לוֹ: הַלֹוֹנִי עַד שְׁיָבֹא בְּנִי²¹ אוֹ עַד שְׁאֲמָצֵא הַמִּפְתָּח²².
 (20) כלומר, לזמן הגורן, דהיינו קובע לו זמן לפירעון (ולדעת רבינו מדובר כאן אפילו ביש לו). (21) שבידו המפתח למחסנו. (22) שאבד לי (שם, במשנה).
 ד. לֹוֹה פְּרוֹת עַד זְמַן קְבוּעַ: אִם הוֹזְלוּ - מִחֲזִיר לוֹ פְּרוֹת בְּזְמַן שֶׁקְבַּע; וְאִם הוֹקְרוּ - נוֹתֵן לוֹ דְּמִים שֶׁהָיוּ שְׁוִין בְּשַׁעַת הַהַלְוָאָה²³.

(23) כמבואר למעלה בסוף הלכה ב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיצטרך לפרועו בעדים (בכת"י תימן: עדות על-פה, מלוה בשטר). (13) ב"ב מ. סנהדרין כט: (14) כתבו ותנו. (15) אם עדיין עומד בדבורו. (16) בקנין חליפין (עיין פרק ה מהלכות מכירה הל' ה) על שעבוד נכסיו לפרעון ההלוואה, וגובה מן הלקוחות אפילו לא נכתב השטר (עיין שו"ע חו"מ סימן לט, א. וב' בית יוסף' שם על ה'טור'). (17) שכשם שמייפה כוחו בקנין - כך, מן הסתם, ייפה כוחו לענין כתיבה (ב"ב מ. וברשב"ם). (18) לפני הנתינה, לפי ש"אין לאחר קנין כלום" (כתובות נה.).

ב. לֹוֹה שֶׁכָּתַב שְׁטָר¹⁹ בְּכֶתֶב יְדוּ²⁰, וְהָעִיד בּוֹ עֵדִים²¹, וְנָתַנוּ לְמַלְוָה - הָרִי זֶה שְׁטָר פְּשָׁר²². וְכֵן אִם כָּתַב שְׁטָר אָף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ עֵדִים²³, וְנָתַנוּ לְמַלְוָה בְּפָנָי עֵדִים²⁴ - הָרִי זֶה מַלְוָה בְּשְׁטָר²⁵. וְהוּא שְׂפִיחָה כְּתָב שְׂאִינוּ יְכוּל לְהִזְדַּקֵּף²⁶, וְיִקְרָאוּ אוֹתוֹ הָעֵדִים שְׁנִמְסָר בְּפָנֵיהֶם²⁷. וְיֵשׁ מִן הַגְּאוּנִים²⁸ שֶׁהוֹדָה, שֶׁצָּרִיף לֹוֹמֵר לְעֵדִים שְׁמִסְרוֹ בְּפָנֵיהֶם: חֲתָמוּ וְהָעִידוּ²⁹ שְׁנִמְסָר בְּפָנֵיהֶם³⁰.

(19) הודאה. (20) כגון: אני פלוני בן פלוני הכא על החתום מודה שאני חייב. . . (ראה 'טור' ושו"ע ס' סט, א). (21) על תוכנו - לא לקיום החתימה, שכתב-ידו הוא (ש"ך ס' ס"ק ח). (22) גיטין פו. (עיין הגר"א ס' מ ס"ק ו, ו' בית יוסף' וסמ"ע ס' סט ס"ק טו). (23) עדי חתימה. (24) עדי מסירה. (25) גיטין פ: כשמואל, האומר: הלכה כרבי אלעזר (עדי מסירה כרת) אף בשטרות. (26) שם כב: "לא הכשיר ר"א (כתב המודייף) אלא בגיטין, אבל בשאר שטרות לא, דכתיב (ירמיה לב, יד) ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים" ("גזירת הכתוב הוא בשטרות שאינם כשרים אלא אם הם ראויים לעמוד ימים רבים" - ר"י ב'תוספות' שם, ד"ה אבל). (27) שאם לא יקראוהו בפניהם, על מה הם מעידים לאחר זמן (שם יא:). (28) רב שריא ורב האי (מגיד-משנה) ע"פ ב"ב קעו. (הגר"א סימן מ, ס"ק יב). (29) חתמו או העידו. כלומר, כתבו העדתכם בשטר נפרד, לא על של ההודאה וחתמו, או - אם אינם יודעים לחתום - העידו על כך בעל-פה בפני ב"ד (תשב"ץ, הובא בכסף-משנה, וכהבנת הלחם-משנה). (30) כדי שיצא לזה קול (שיתפרסם הדבר), וכשאינו אומר להם - אינם מעידים וכותבים אם כי רשאים הם, ואין לו קול (מגיד-משנה).

ג. הוֹצִיא עָלָיו כְּתָב יְדוּ³¹ שֶׁהוּא חֵיב לוֹ, וְאִין שָׁם עֵדִים, אָף עַל פִּי שֶׁהִחְזִק³² כְּתָב יְדוּ בְּבֵית דִּין - הָרִי זֶה כְּמַלְוָה עַל פִּי³³ לְכָל דְּבָר. וְאִם טָעַן שֶׁפָּרַע - נִשְׁבַּע הָסֵת וְנִפְטָר³⁴. וְאִינוּ גּוֹבֵה בְּכֶתֶב זֶה לֹא מִן הַיֹּרְשִׁין³⁵ וְלֹא מִן הַלְקוּחוֹת³⁶.

(31) ב"ב קעה: במשנה. (32) נתקיים בב"ד שכתב-ידו הוא. (33) שאין הקיום של ב"ד - אישור על תוכנו, אלא על הכתיבה שכתב-ידו הוא (שם קעו. בגמ'). (34) אם כי השטר ביד המלוה - אין המלוה יכול לטעון: "שטרך בידי מאי בעי" (למה שטרך אצלי) מפני שאין הלוה נזהר

שיש לו שתיים, וטעם זה אינו שייך במוכר, מפני שמשעה שפסק עליה הרי היא יוצאת לגמרי מרשות המוכר (הלווה) לרשות הלוקח (המלווה) - מגיד משנה בשם הרשב"א. וראה למעלה פרק ט הלכה א. (37) וכדרך שאמרו בפוסק ונותן מעותיו כמבואר למעלה פרק ט, א. (38) אף על פי שיצא השער. (39) כמבואר למעלה. (40) משום שאף על פי שאין לזה יש לזה ויכול לקנותם במעות שקיבל (ראה פרק ט שם בבאורו). (41) מאחר שאין בידו מעות - במה יקנה, והרי זה כאילו לא יצא השער - ואסור, כמבואר בפרק ט שם (שם סג. על פי רש"י). (42) זה נמשך לבבא הראשונה. (43) זקף ההלוואה על פירות באיסור. (44) כדין אבק ריבית שאמרנו בו (למעלה פרק ד, ו) שאין מוציאים מלווה למלווה.

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) מבאר דין מלווה את חבירו בעדים, ודין מוציא כתב ידו שהוא חייב לו, ודין מלווה בשטר שגובה מן היורשים ומהלקוחות, ודין מלוה על פה אם נגבית מהיורשים, ודין לוה שאין לו מטלטלין ויש לו קרקע, ודין מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם, ודין טוען שמחיים תפס, ודין יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם, ודין מוכר שדה באחריות וזקף עליו דמי השדה במלוה.

א. הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּפָנָי עֵדִים², אוּ שְׂאִמֵּר לְעֵדִים³: הָיוּ עָלַי עֵדִים שְׂאִנִּי חֵיב לְזֶה מְנָה, אוּ: אִתָּם עֵדִי⁴ שְׂאִנִּי חֵיב לְזֶה מְנָה - זוּ נִקְרָאת מַלְוָה עַל פִּיה⁵, וְאִין צָרִיף לְפָרְעוֹ בְּעֵדִים⁶. לְפִיכָף, אִם טָעַן וְאָמַר אַחֵר כִּף: פִּרְעֵתִי - נִשְׁבַּע הָסֵת⁷ וְנִפְטָר. אֲבָל הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּשְׁטָר - צָרִיף לְפָרְעוֹ בְּעֵדִים. לְפִיכָף, אִם טָעַן וְאָמַר: פִּרְעֵתִי שְׁטָר זֶה - אִינוּ נִאָּמָר⁸, אֲלֵא אוֹמְרִים⁹ לוֹ: אוּ הֵבֵא עֵדִים¹⁰ אוּ עֲמַד וְשִׁלְמֵם¹¹ לוֹ חוּבוֹ. לְפִיכָף, הָאוֹמֵר לְעֵדִים: הָיוּ עָלַי עֵדִים שְׂאִנִּי חֵיב לְזֶה מְנָה - אִין פּוֹתְבִין עֲדוֹתָן וְנוֹתְנִין לְמַלְוָה, שְׁלֵא יִחְזִירוּ לְמַלְוָה עַל פִּי עֲדוֹת בְּשְׁטָר¹², עַד שְׂיֵאמַר לָהֶן הַלּוֹה: כְּתָבוּ שְׁטָר¹³ וְחֲתָמוּ וְתָנוּ לוֹ. אָף עַל פִּי שְׂאִמֵּר לָהֶן כִּף¹⁴, צָרִיכִין לְהַמְלִיף בּוֹ¹⁵ אַחֵר שֶׁחֲתָמוּ בְּשְׁטָר, וְאַחֵר כִּף נוֹתְנִין הַשְׁטָר בְּיַד הַמַּלְוֶה. קָנוּ מִיְדוֹ¹⁶ שֶׁהוּא חֵיב לוֹ מְנָה - הָרִי אֵלוֹ פּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין, אָף עַל פִּי שְׁלֵא אָמַר לָהֶן כְּתָבוּ, שְׁפִתָּם קִנְיָן לְכַתְּיבָה עוֹמְדָה¹⁷, וְאִין צָרִיכִין לְהַמְלִיף בּוֹ¹⁸.

(2) בבא-בבא קעה. (3) הודה בפני עדים (סנהדרין כט). (4) כלומר, או בלשון: אתם עדי. (5) להבדיל ממלוה בשטר, שחלוקים בדיניהם כמו שיתבאר לקמן. (6) שבועות מא: "המלוה את חבירו בעדים - אינו צריך לפרועו בעדים". (7) מתקנת חכמי הגמרא (שם מ:). (8) שהרי המלוה אומר: אם פרעת, למה השארתי בידי את השטר? (9) בית-דין. (10) שפרעת. (11) שם מא. אולם, אם טען הלוה: השבע לי שלא פרעת, נשבע ואח"כ נוטל - כמו שיתבאר להלן פי"ד הל' ב. (12) לחובתו של לוה,

20 שְׁבוּעָה⁵⁷. אָבָל אִם בָּאוּ יְעָדִים שֶׁהָיָה חֵיב לָזֶה מִנֶּה, אוּ
21 אוּ בְּפָנֵינוּ הִלְוָהוּ - אֵינּוּ גּוֹבֵה מִן הַיּוֹרֵשׁ פְּלוֹם, שְׁמָא
22 פְּרָעוּ⁵⁸; שֶׁהִמְלִיחַ אֶת חֲבָרוֹ בְּעֵדִים⁵⁹ - אֵין צָרִיף
23 לְפָרְעוֹ בְּעֵדִים. וְכֵן אִם מוֹצִיא כֶּתֵב יַד אָבִיהֶן שֶׁהוּא
24 חֵיב לוֹ - אֵינוּ גּוֹבֵה בּוֹ פְּלוֹם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁶⁰.

53 קודם מיתתו (שם קעד:). (54 שם ה: כריש לקיש שאמר: ואפילו מיחמי. (55 על סירובו לפרוע (שם קעד:). (56 בין גדולים בין קטנים (עיין להלן פ"ד, א ובמגיד-משנה). (57 שהרי הוברר שעדיין לא נפרע (שם ה:). (58 אביהם בהיותו בחיים, ואילו היה בחיים היה טוען פרעתי - והיה נאמן. (59 ואנו טוענים בשביל יתומים - כל טענה שאביהם היה נאמן בה. (60 למעלה הלכה ג.

25 ז. לָזֶה שְׂאִין לוֹ מִטְּלָטְלִין⁶¹ וַיֵּשׁ לוֹ קִרְקַע: אִם נֹדַע לְבֵית דִּין שֶׁתּוֹלָה מְעוֹתָיו בְּיַד אַחֲרִים⁶² - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְמַכְרָם⁶³ וְלִתֵּן לְבַעַל חוּבוֹ; וְאִם לֹא נֹדַע לָהֶם דָּבָר זֶה - מְחַרְמִין⁶⁴ עַל מִי שֶׁיַּדַּע לוֹ מִטְּלָטְלִין וְלֹא יְבִיאֵם, וְאַחַר כֵּן יוֹרְדִין לְבִינּוֹנִית שֶׁבְּנִכְסָיו וּמַגְבִּין לְבַעַל חוּבוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר⁶⁵. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?⁶⁶ בְּזִמְן שֶׁנִּפְרָעִין מִן הַלּוּהַ עֲצָמוֹ; אָבָל הֵבֵא לְפָרַע מִן הַיּוֹרֵשׁ, בִּין קָטָן בִּין גְּדוֹל - לֹא יִפְרַע מִן הַמִּטְּלָטְלִין, אֲפֹלוּ הָיוּ מִפְקָדִין אוּ מְלוּהַ אֲצֵל אַחֲרִים⁶⁷; שֶׁהִמְטִילִין⁶⁸ אֵינֶן תַּחַת שֶׁעֲבוּד בַּעַל חוּב מִן הַתּוֹרָה⁶⁹.

61 האומר: שאין לו מומן או מטלטלין ורוצה להגבות לבעל-חובו מן הקרקע - ומצד הדין מטלטלין קודמים לגבייה מן הקרקע כמבואר (למעלה ס"א, ה' ד. וראה בביאורנו שם). (62 להבריה מן המלוה. (63 לטרוח ולמכור הקרקע - ופורע לבעל-חובו במעות. (64 מתקנת הגאונים (ראה ביאורנו למעלה פ"א הערה כג). (65 להלן פ"ט, א. שמתקנת חכמים - בעל-חוב דינו כבינונית. (66 שגובה מן המטלטלין. (67 ועדיין לא באו לרשות היתומים (כתובות פד: כרבי עקיבא). (68 של יתומים. (69 שם, כי בעוד הלווה קיים - גובה אפי' מגלימא דעל כתפיה (מהמעיל שעל כתפיו) שהרי לו הלוה מעותיו ונשתעבד, והתורה אמרה: יבוא שליח ב"ד ויטול משכונו, שנאמר (דברים כד, יא) "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבט החוצה". אבל כשמת הלוה, מה לו עם היתומים? הרי לא לוו ממנו ולא נשתעבדו לו. אבל קרקעות שירשו - כבר נשתעבדו למלוה מחיים מדין ערב, שנכסיו של אדם הם ערבי, ועליהם סמך המלוה כשהלווה, אבל מטלטלין - אפילו דין ערב אין להם, שהרי לא עליהם סמך המלוה, הואיל וביד הלוה להצניעם ולאבדם (ע"פ רש"י ב"מ סז:). ומתקנת הגאונים שבעל-חוב גובה מן המטלטלין, כמו שיבאר לקמן הלכה יא.

36 ח. מִצְוָה⁷⁰ עַל הַיְתוּמִין לְפָרַע חוּב אָבִיהֶן מִן הַמִּטְּלָטְלִין שֶׁהֵנִיחַ⁷¹. וְאִם לֹא רָצָה הַיּוֹרֵשׁ לָתֵן - אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ⁷². וְאִם תִּפְסַּע בַּעַל חוּב מְחִימִים⁷³ - גּוֹבֵה מֵהֶן. טַעַן שֶׁמְחִימִים תִּפְסָן, וְהַיּוֹרֵשׁ טַעַן שֶׁאַחַר מִיתָה

מלהשאירו ביד מלוה אחר הפרעון, הואיל ואין השטר כשר לגבות בו מן הנכסים המשועבדים, כמבואר בסמוך (שם ברי"ף, ובמלחמות ה' להרמב"ן). (35 שמא פרעו אביהם. אבל אם ברי שלא פרע, כגון ע"פ אחד משלשה דברים שיתבאר (לקמן הלכה ו) - גובה כמלוה על-פה (כסף-משנה). (36 כמלוה על-פה, כמבואר להלן הלכה ד.

1 ד. כָּל מְלוּהַ בְּשֹׁטְרָר³⁷ - גּוֹבֵה אוֹתָהּ מִן הַיּוֹרֵשִׁין וּמִן הַלְקוּחֹת³⁸, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר³⁹; וּמְלוּהַ עַל פֶּה - גּוֹבֵה אוֹתָהּ מִן הַיּוֹרֵשִׁין⁴⁰, וְאֵינוּ גּוֹבֵה אוֹתָהּ מִן הַלְקוּחֹת⁴¹. לְפִי שְׂאִין לָהּ⁴² קוֹל, לְפִיכֶף לֹא יִטְרַף בָּהּ⁴³. אָבָל מְלוּהַ שֶׁבְּשֹׁטְרָר - קוֹל יֵשׁ לָהּ, וְהַלּוּקַח הַפְּסִיד עַל עֲצָמוֹ שְׁלֵא⁴⁴ שְׂאֵל עַד שֶׁיַּדַּע שֶׁנִּכְסָיו שָׁל זֶה מְשֻׁעָבְדִין בְּמְלוּהַ שְׁעָלָיו; שֶׁפֶל נִכְסֵי הַלּוּהַ תַּחַת שֶׁעֲבוּד הַמְּלוּהַ מִן הַתּוֹרָה⁴⁵.

(37 לרבות גם שאין אחריות נכסים מפורשת בו. כמבואר בפ"ח מהלכות גזילה ואבידה ה' א, "שאחריות שלא נתפרשה בשטר - טעות-סופר היא, בין בשטרי הלוואה בין בשטרי מקח וממכר". (38 שקנו מן הלוה לאחר שלוה, ונשתעבדו נכסיו למלוה. (39 להלן פרק יח. (40 שכבר נשתעבדו הנכסים בחיי אביהם (קידושין יג: ועיין ב"ב קעו. וברי"ף שם). (41 מתקנת חכמים. (42 למלוה על-פה קול, שכל הלווה - בצניעא לווה. (43 משום הפסד לקוחות, שאין יכולים להזהר בדבר, שאין ידוע לכל. (44 חקר בדבר. (45 שנאמר (דברים כד, יא) "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבט החוצה" - והוא-הדין מקרקעין (רשב"ם ב"ב שם) אלא משום הפסד לקוחות, אמרו חכמים מלוה על-פה אינו גובה מן הלקוחות כמבואר למעלה - ובשטר העמידוהו על של תורה, כעולא בבבא-בתרא קעה: "דברי תורה, אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על-פה גובה מנכסים משועבדים, מאי טעמא שיעבודא דאורייתא, ואלא מה טעם אמרו: מלוה על-פה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין, משום פסידא דלקוחות וכו'".

9 ה. הַמוֹכֵר שָׂדֵהוּ בְּעֵדִים⁴⁶, וַיֵּצֵאת מִתַּחַת יְדֵי הַלּוּקַח⁴⁷, אֵף עַל פִּי שְׂאִין שֶׁם שֹׁטְרָר⁴⁸ בְּיַד הַלּוּקַח - הָרִי זֶה חוֹזֵר וְטוֹרֵף מִנְּכָסָיו מְשֻׁעָבְדִים⁴⁹, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר⁵⁰; שֶׁפֶל הַמוֹכֵר - בְּפִרְהוּסָא מוֹכְרִי⁵¹, וְקוֹל יֵשׁ לָהּ⁵².

46 שם מא: (47 בעל-חוב של מוכר הוציא אותה מידו. (48 שטר מכר. (49 שמכרם או שעבדם אחר מכירת שדה זו. (50 להלן פרק כא, הלכה א. (51 כדי שיקפצו עליו קונים - ויוסיפו במקח. (52 והלוקח השני שלא נזהר - הפסיד על עצמו (שם).

14 ו. אֵין הַהִלּוּאָה שְׁעַל פֶּה נִגְבֵּית מִן הַיּוֹרֵשִׁין אֲלָא בְּאֶחָד מִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלוֹ: בְּשִׁחֵב מוֹדָה בָּהּ, וְצִוָּה בְּחִלּוּי⁵³ שֵׁישׁ לְפָלוּנֵי עָלָיו חוּב עֲדִין. אוּ שֶׁהִתְהַוָּה הַהִלּוּאָה לְזִמְן, וְלֹא הִגִּיעַ זִמְן לְפָרְעָה, וְחִזְקָה הִיא שְׂאִין אָדָם פּוֹרַע בְּתוֹף זִמְנוֹ⁵⁴. אוּ שֶׁנִּדְוָהוּ⁵⁵ עַד שֶׁיִּתֵּן וּמַת בְּנִדְוָיו. כָּל אֵלוֹ גּוֹבִין מִן הַיּוֹרֵשִׁין⁵⁶ בְּלֹא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קעא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

איתם, אין שעבודם שעבוד גמור, וחוב שהניח להם אביהם - דינו כמטלטלין).

י. ראובן⁸⁵ שִׁמְכַר שְׂדֵה לְשִׁמְעוֹן בְּאַחֲרֵי־יָמָיו⁸⁶, וְזָקַף¹² שִׁמְעוֹן דְּמֵי הַשְּׂדֵה עָלָיו מְלֹוה לְרֵאוּבֵן, וּמֵת¹³ רֵאוּבֵן⁸⁷, וּבָא בְּעַל חוֹב שֶׁל רֵאוּבֵן לְטָרֵף מִשִּׁמְעוֹן¹⁴ הַשְּׂדֵה, וּפִיִּסוּ שִׁמְעוֹן בְּמַעוֹת⁸⁸ וְהִלֵּךְ לוֹ - הַדִּין¹⁵ נוֹתֵן, שִׁיבֹאוּ יוֹרְשֵׁי רֵאוּבֵן וְיִתְבַּעוּ שִׁמְעוֹן בְּמִלְוֵה¹⁶ שְׂזָקַף עָלָיו, שֶׁהֲרִי⁸⁹ אֵינָה מְשַׁעֲבֶדֶת לְבַעַל חוֹב שֶׁל רֵאוּבֵן⁹⁰. לְפִיכָךְ⁹¹, אִם הָיָה שִׁמְעוֹן פֶּקַח - נוֹתֵן לְהֵן¹⁸ הַקְּרָקַע שֶׁלְקַח מֵרֵאוּבֵן⁹² בְּמִלְוֵה⁹³ שְׂזָקַף עַל עַצְמוֹ,¹⁹ וְחוֹזֵר וְטוֹרֵף אוֹתָהּ מֵהֵן⁹⁴ מִפְּנֵי הַמַּעוֹת שֶׁנָּתַן לְבַעַל²⁰ חוֹב שֶׁל רֵאוּבֵן כִּדֵי שְׂלֵא יִטְרַף אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, שֶׁהֲרִי²¹ בְּאַחֲרֵי־יָמָיו לְקַחָהּ מֵרֵאוּבֵן⁹⁵.

1 תַּפְּס - עַל הַיּוֹרֵשׁ לְהִבִּיא רְאִיָּה⁷⁴; אוֹ⁷⁵ יִשְׁבַּע
2 הַמְּלֹוה⁷⁶ שֶׁכָּף וְכָף הוּא חֵיב לוֹ, וְיִכּוֹל לְטַעַן עַד כִּדֵי
3 דְּמֵיהֶן⁷⁷, וְכּוֹלָל בְּשִׁבּוּעָתוֹ שְׁמַחֲיִים תַּפְּס. הָיָה
4 הַדְּבָרִים שֶׁתַּפְּס שְׁטָרוֹת⁷⁸, וְטַעַן שֶׁהֵן מִשְׁכּוֹן⁷⁹ בִּידְרוֹ⁸⁰
5 עַל חוֹבוֹ וְשְׁמַחֲיִים תַּפְּס - עַל הַמְּלֹוה לְהִבִּיא רְאִיָּה
6 שְׁמַחֲיִים תַּפְּס. וְאִם לֹא הִבִּיא רְאִיָּה - יִחְזִיר
7 לַיּוֹרְשִׁים; מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ טוֹעֵן לְקִנּוֹת גּוֹפָם⁸¹, אֲלֵא
8 לְרֵאִיָּה שֶׁבָּהֵן⁸².

(70) כלומר, אם כי מן הדין המטלטלין אינם תחת שיעבוד - מצוה על היתומים, משום כבוד אביהם, לפרוע (בכא- בתרא קנז). (71) שהורישם, אבל משלהם - אין עליהם מצוה, כמבואר בקידושין (לב). כיבוד (מצות כיבוד אב) - משל אב (ע"פ בכא-בתרא שם, מגיד-משנה. "הגהות אשר"י" כתובות, פרק הכותב). (72) כדי לקיים מצות כיבוד, ש"כל מצוה שמתן שכרה בצדה (שהתורה מודיעה שכן המצוה, כגון בכיבוד אב שנאמר בה "למען יאריכון ימיך") אין בית-דין של מטה מזהירים עליה" להכריח את המסרבים, כמבואר בחולין קי: (טור' סי' קז). (73) בהיות אביהם בחיים, ועדיין לא זכו בהם היתומים (כתובות פד:). (74) שמתוך שיכול לטעון: לקוחה היא בידי - נאמן גם לטעון: מחיים תפסתי, ועל היורש להביא ראיה שלאחר מיתה תפסם (גמרא שם). (75) אם אין עדים - ליורש. (76) בנקיטת חפץ - כדרך כל הנשבעים ונוטלים (ראה לקמן פי"ג הלכה ג). (77) של החפץ שתפס, שאילו רצה אומר לקוח הוא בידי. (78) שטרי חוב על אחרים (שם פה. בעובדא ד"ההיא איתתא"). (79) רי"ף שם. (80) ונתבאר למעלה (פי"ג הלכה ה), שאין המשכון נעשה מטלטלין אצל בנו. (81) וגם אם טען כך - אינו נאמן, שהרי ב"ד אומרים לו: הבא שטר מכר, כמבואר (בפ"ו מהלכות מכירה הל' י"א) "שאיין שטר חוב נקנה במסירת השטר לידו, שלא מסר לו אלא הראיה שבו, ואין הראיה נתפסת ביד. וכיצד יקנה השטר? שיכתוב לו המקנה: קנה שטר פלוני . . . וימסור לו השטר (=שטר החוב) - ונמצא שנקנה בכתיבה ומסירה" (רי"ף שם, ועיין מגיד-משנה, ולקמן פט"ז הל' ז). (82) ואין הראיה נתפסת ביד (ועיין לחם-משנה, וצ"ע).

(85) כתובות צב. (86) שאם יטרוף אותו בעל-חוב בדין - יחזיר לו מעותיו. (87) ולא הניח נכסי דלא נידידי בני חורין (קרקעות שלא נמכרו ולא נשתעבדו). (88) בחוב של דמי השדה שחייב ליתומים. (89) חוב זה של דמי הקרקע. (90) כמבואר למעלה (הלכה ז) - כלומר, ולא היה לך לפייס בעל-חוב של אבינו בדמי השדה, שהרי מעות אלו שירשנו מאבינו, אינן משועבדות לבעל-חוב. (91) שם. (92) לאו דוקא - והוא-הדין כל קרקע שהוא, ואע"פ שאין מגבים מן הקרקע כשיש ללווה מטלטלין - כאן מגבים, כדי שלא יפסיד שמעון (מגיד-משנה, וכן כתוב בהגהות מיימוניות). (93) בתור פרועון החוב. (94) כמבואר למעלה (הלכה ט) שבעל-חוב גובה מן הקרקע שגבו יתומים (ועיין מגיד-משנה והגהות מיימוניות). (95) אביהם, ובדין חוזר על היתומים.

יא. כְּבֵר תִּקְנוּ גְאוּנִים הָאֲחֵרֹנִים⁹⁶ בְּלֶם, שְׁיֵהֵי בְּעַל²³ חוֹב גּוֹבֵה מְטַלְטְלִין מִן הַיּוֹרְשִׁין⁹⁷. וְכֵן דִּינֵי וְשִׂרְאֵל²⁴ בְּכָל בֵּית דִּין שֶׁבְּעוֹלָם. אֲכָל בְּמַעֲרָב⁹⁸ הָיָה פּוֹתְבִין²⁵ בְּשִׁטְרֵי חוֹבוֹת: שְׂיֵשׁ לְגִבּוֹת מִן הַקְּרָקַע וּמִן²⁶ הַמְּטַלְטְלִין בֵּין בְּחֵייוֹ בֵּין אַחַר מוֹתוֹ; וְנִמְצָא גּוֹבֵה²⁷ עַל⁹⁹ תְּנַאי זֶה¹⁰⁰ יוֹתֵר מִן הַתְּקַנָּה¹⁰¹. וּסְגִי גְדוֹל²⁸ עֲשׂוֹי¹⁰² בְּדָכָר. שְׂמָא לֹא יָדַע הַלּוֹה בְּתַקְנָה זו¹⁰³,²⁹ וְנִמְצָא מִמוֹן יְתוּמִים יוֹצֵא שְׂלֵא כִּדְיָן¹⁰⁴. שְׂאִין פֶּחַ³⁰ בְּתַקְנַת אַחֲרֹנִים¹⁰⁵ לְחֵיב בֵּה יְתוּמִים¹⁰⁶.

9 ז. יְתוּמִים שֶׁגָּבוּ קְרָקַע בְּחוֹב שֶׁהָיָה לְאֲבִיהֶן אֲצֵל
10 אַחֲרֵים - יֵשׁ לְבַעַל חוֹב שֶׁל אֲבִיהֶם לְחַזֵּר וּלְגַבּוֹת
11 אוֹתָהּ מֵהֵן⁸³; שֶׁהֲרִי קְרָקַע זֶה שֶׁל אֲבִיהֶם הִיא⁸⁴.

(96) בימי רב הונא הלוי גאון בר מר בר יצחק (ראה אוצר הגאונים כתובות, מעמוד 210 ואילך). (97) שכיום, רוב בני אדם, עיקר מסחרם במטלטלין, ובעל-חוב סומך עליהם (ראה מגיד-משנה, פרק טז מהלכות אישות הלכה ח). (98) צפון אפריקה. (99) בכת"י תימן: לפי. (100) שכל תנאי, בדבר שבממון, אפילו על מה שכתוב בתורה - קיים, כמבואר בפ"ב מהלכות שכירות הלכה ט. (101) שעל-פי התקנה, אינו גובה מטלטלין של יתומים אלא כשאיין להם קרקע, אבל לפי התנאי גובה אפילו כשיש להם קרקע (מגיד-משנה). (102) כלומר, שיש עוד תועלת חשובה בתנאי זה, נוסף על התקנה (מגיד-משנה). והשווה הלכות אישות שם: "ודבר זה תיקון גדול הוא, ואנשים גדולים

(83) אם כי החוב עצמו אינו תחת שיעבודו של בעל-חוב (פסחים לא.). (84) כלומר, מנכסים שהיו תחת שיעבוד של אביהם, וכשם שהיא תחת שיעבוד של אביהם - כך היא תחת שיעבוד של בעל-חוב של אביהם, כמבואר למעלה (פ"ב הלכה ו): "ראובן שהיה חייב לשמעון מאה, ולוי חייב לראובן מאה, מוציאין מלוי ונותנין לשמעון" (ב'תוספות') שם שאלו: למה אין אומרים כן בחוב שיש לאביהם על אחרים ולא גבו קרקע? והלא גם החוב עצמו משועבד לבעל-חוב של אביהם? ותירצו, שקרקע הוא תחת שיעבוד מלא, שאם ימכור אותו יבוא בעל-חוב ויטרוף מן הלוקח, אבל מטלטלין שאם ימכרם המלוה אין בעל-חוב גובה

קעב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 חַן הָאִשָּׁה, פְּדִי שִׁיחֶיהָ לָהּ פְּלוּם שֶׁתַּנְשֵׂא בּוֹ הָאִשָּׁה
12 לְאַחֵר. לְפִיכָף, אִם קָפְצָה הָאִשָּׁה וְנִשְׂאתָ, וְאַחֵר כָּף
13 בָּאת לְתַבַּע פְּתַבְתָּהּ מִנְכָּסֵי יְתוּמִים - אֵין נִזְקָקִין לָהּ
14 עַד שִׁיגְדְּלוּ הַיְתוּמִים; שְׁהֲרִי אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת, וְהֲרִי
15 נִשְׂאתָ¹⁰.

6) הלוואה שנושאת ריבית. (7) מן הגוי, וקיבל עליו לדון
בדיני ישראל שלא יתבע מן היתומים עד שיגדלו (ערכין
כב.). (8) שם, כרבי יוחנן. ובטעם הדבר - נאמרו בגמרא
שתי לשונות. ללשון אחד, הטעם הוא משום מזונות (שכל
זמן שאינה גובה כתובתה ניוזנת מנכסי היתומים, כמבואר
בריש פרק יח מהלכות אישות, ונמצא היתומים מפסידים).
וללשון שני, הטעם הוא משום חינא (=חן), כלומר כדי
שיהיו לה מעות ותמצא חן בעיני גברים לישא אותה
(כפירוש הרי"ף בכתובות, פרק אלמנה ניוזנת). וההבדל
שבין הלשונות הוא: ללשון ראשון, אין נזקקים אלא
לאלמנה. אבל לגרושה, מכיון שאינה ניוזנת מנכסי יתומים
- אין נזקקים לפרעון כתובתה. ואילו ללשון שני, אף
לגרושה נזקקים. ורבינו מביא שני הטעמים בהמשך ההלכה.
נראה שהוא מפרש, שלשון שני אינו חולק על הטעם של
מזונות אלא שהוא מוסיף, שאף חן האשה מהווה סיבה
להזקק לגביית כתובתה (כסף-משנה). (9) כמבואר בהל'
אישות הנ"ל: ומשתתארא האלמנה - אבדה מזונותיה.
10) כלומר, ואין גם הטעם של חן.

ד. הוֹרוּ מְקַצֵּת הַגְּאוּנִים: שְׂאֵם הָיוּ הַנְּכָסִים כְּגִדְּ
16 הַכְּתָבָה בְּלֶבֶד אוּ פְחוּתִים מִמֶּנָּה - אֵין נִזְקָקִין לָהּ,
17 שְׁהֲרִי אֵין כָּאֵן זְכוּת¹¹ לְיְתוּמִים. שְׂלֵא אָמְרוּ: נִזְקָקִין
18 לְנְכָסֵי יְתוּמִים לְהַפְרֵעַ מִהֶן הַכְּתָבָה, אֲלֵא פְדִי שְׂלֵא
19 יַפְתָּחֵי הַנְּכָסִים מִחֻמַּת הַמְּזוֹנוֹת¹²; וְזֹאת, הוֹאִיל
20 וְהִיא נוֹטֶלֶת הַכֹּל - מֵה זְכוּת יֵשׁ לְיְתוּמִים הַקְּטָנִים
21 בְּדָבָר זֶה עַד שֶׁנִּזְקָקִין לָהּ? וְלֵא חֲשׂוּ לַחַן הָאִשָּׁה¹³.
22

11) טובה, רווח. (12) כלשון ראשון שהבאנו למעלה (ראה
הערה ז). (13) משפט זה "ולא חשו לחן האשה", הוא
לשון הסתייגות מהוראה הנ"ל, כלומר - ולא כיוונו יפה
הגאונים בהוראתם, שכן לא חשו לטעם של לשון שני
"משום חינא". ולדעת רבינו יש לפסוק בלשון זה ונזקקים
לפרעון כתובתה, אף כשאין הנכסים עודפים על הכתובה
(מגיד-משנה).

ה. צָנְהַ הַמְּוִרְשִׁין¹⁴ וְאָמַר: תָּנּוּ מִנֶּה¹⁵ לְפָלוּנִי -
23 נִזְקָקִין, אַחֵר שֶׁמַּעֲמִידִין לָהּ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס¹⁶ לְטַעֵן
24 טַעֲנָתָם. אָמַר: תָּנּוּ מִנֶּה זֶה לְפָלוּנִי אוּ שְׂדָה זֹ
25 לְפָלוּנִי - נוֹתְנִין, וְאֵין צְרִיכִים לְהַעֲמִיד לָהּ
26 אַפּוֹטְרוֹפּוֹס¹⁷.
27

14) ערכין שם. (15) ולא פירש אם כוונתו למנה צורי
(מטבע של מדינת צור) שהוא מאה זוז, או למנה של מדינה
שהוא שנים עשר זוז וחצי. (16) שיתדיין עם התובע
ויטעון: שהמוריש התכוון למנה של מדינה, ובשדה סתם -
יברר ליתומים חלק יפה. (17) כי לא יהיה לו לאפטרופוס

ונבונים הנהיגו דבר זה כו' ונמצא האלמנה גובה מן
המטלטלין בתנאי זה ולא בתקנת אחרונים"). (103) של
הגאונים. (104) מכיון שלא ידע בתקנה זו - לא שיעבד
מטלטליו על-מנת שיגבו מהם לאחר מותו. ומה שקרא לזה
"סייג", ומשמעו שזה כעין לפנים משורת הדין, מפני שמצד
הדין - בעל-חוב (אפילו במלוה על-פה) גובה מן המטלטלין
על יסוד תקנת הגאונים (וכן המנהג) אפילו לא כתב, מתוך
ההנחה שכל אדם יודע תקנה זו ושיעבד כל נכסיו אפילו
המטלטלין. ואף-על-פי-כן ראו גאוני המערב לתקן, מתוך
החשש שמא לא ידע - אם כי רחוק הוא - שיתנה על כך
בפירוש (ע"פ דברי הריב"ש המובאים בכסף-משנה כאן).
(105) שעמדו לאחר חתימת התלמוד. (106) ולדון בה אף
במקומות שלא פשטה - כאילו פשטה, כדרך שאנו אומרים
בתקנת הסנהדרין הגדולה (ע"פ דברי רבינו בהל' אישות שם
ה"ט. והשווה דברי רבינו בהקדמה (ל'משנה תורה'): "והיות
ב"ד של אותה מדינה (שעמד אחר התלמוד) יחידים,
ובית-דין הגדול של שבעים ואחד בטל מכמה שנים . . .
לפיכך אין כופין מדינה זו לנהוג כמנהג מדינה אחרת . .
(".

פֶּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) מבאר דין כיצד נפרעים מן היתומים ומתי נזקקים
לנכסיהם, ודין קטן שתקף בעבדיו או בשדה של חברו, ודין
קרקע שהוא בחזקת יתומים ובא אחד וטען שלקחה
מאביהם, ודין שום היתומים והכרזה שעושים בית דין.

א. אֵין נִפְרָעִין² מִן הַיּוֹרְשִׁין אֲלֵא אִם כֵּן הָיוּ גְדוּלִים,
2 אֲבָל יוֹרְשִׁין קְטָנִים³ - אֵין נִפְרָעִין מִהֶן שְׂטֵר חוּב.

2) ע"פ בבא-בתרא קעד, וערכין כב. דברי רבינו בהלכה זו
הם בשטר חוב, וכשאין בו אחד משלושת הדברים שהזכירם
רבינו למעלה פרק יא הלכה ו. ובמקרה זה שונה דין יתומים
גדולים מקטנים. אבל במקום שיש בו אחד מהדברים הנ"ל
- גובה אף מירושים קטנים, לא יהיה גרוע מלוה בשטר
ממלוה בעל-פה (מגיד-משנה וכסף-משנה, וכן יוצא מדברי
רבינו בפירושו לערכין פרק ששי). (3) "בעודם קטנים,
שאינם בני שלוש עשרה שנה" (שו"ע חו"מ סי' קח סעיף
ג).

ב. וְאִפְלוּ⁴ הָיָה בּוֹ כָּל תְּנֵא⁵ שֶׁפְּעוּלָם - לֹא יִפְרַע
4 בּוֹ הַמְּלוֹה פְּלוּם עַד שִׁיגְדְּלוּ הַיְתוּמִים; שְׂמָא יֵשׁ
5 לָהּ רְאִיָּה שְׁשׁוּבְרִין בּוֹ אֶת הַשְּׂטֵר.

4) משפט זה מקושר עם סופה של ההלכה הקודמת, וציון
ההלכה "ב" אינו במקומו. וכבר העיר על כך בעל 'מרכבת
המשנה'. (5) כגון נאמנות (ראה להלן פרק טו), לפי
שאפשר לבטל התנאים, וחוששים אנו שמא בוטלו, וקטנים
אינם יכולים להוכיח את הביטול (מגיד-משנה).

ג. הָיְתָה הַמְּלוֹה רְבִית⁶ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְכִים⁷, שְׁהֲרִי
7 הָרְבִית אוֹכֶלֶת בְּנְכָסֶיהֶן - מַעֲמִידִין לָהֶם
8 אַפּוֹטְרוֹפּוֹס, וְנִזְקָקִין לְנְכָסֶיהֶן וּמוֹכְרִין וּפּוֹרְעִין
9 הַחוּב. וְכֵן אִשָּׁה שֶׁתַּבַּעָה פְּתַבְתָּהּ⁸, בֵּין אֶלְמְנָה בֵּין
10 גְרוּשָׁה - מַעֲמִידִים לָהֶם אַפּוֹטְרוֹפּוֹס וְנִזְקָקִין, מִשּׁוּם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מה לטעון או להשתדל לטובת היתומים, שהרי פירש ואמר: זו (כמסקנה של רב אשי שם, ראה סמ"ע סי' ק"י ס"ק ט).

1. נמצאת קרקע שאינה שלהן¹⁸, אלא טען הטוען
2. שהיא גזל ביד מורישן - נזקקין להן, ומעמידים
3. להן אפוטרופוס לטען ולדון¹⁹; אם נמצאת גזולה²⁰
4. - מחזירים אותה לבעליה. וכן קטן שתקף בעבדיו²¹
5. וירד לתוף שדה חברו וכבשה - אין אומרים: נמתין
6. לו עד שנגדיל²², אלא מוציאין אותה מידו,
7. ולכשיגדיל, אם יש לו עדים, יביא עדי²³.

18) ערכין שם, יצא ערעור על הקרקע שברשות היתומים שאינו שלהם, כלומר: של מורישם, שהיתה בידו בגזל. 19) להתדיין עם המערער. 20) כגון שהביא המערער עדים שהיא שלו, ובמקרה זה אין מעמידים להם אפוטרופוס, שכיון שיש עדים מצטמצמת טענת האפוטרופוס רק לאמיתות העדות "ואחזוקי סהדי בשיקרא, לא מחזיקינן" (אין אנו חושדים שהעדים משקרים), לפיכך מחזירים אותה לבעליה מיד (ע"פ נוסחת הגמרא שלפנינו, ולהרשב"א נוסחא אחרת בגמרא שם. מגיד-משנה). 21) בסיוע עבדיו (בבא-קמא קיב:). 22) שמה יש לו עדים שהקרקע שלו. 23) ויוציא את השדה ע"י בית-דין.

8. קרקע שהיתה בחזקת קטנים²⁴, ובא אחר וטען
9. שהיא לקוחה²⁵ ממורישן, ויש לו עדים שהחזיק בה
10. ואכלה שני חזקה²⁶ בחיי אביהן - אין מוציאין
11. אותה מידן עד שנגדילו²⁷; שאין מקבלין²⁸ עדים
12. שלא בפני בעל דין, והקטן פאלו אינו עומד פאן
13. הוא חשוב. אבל אם הוציא שטר שהיא לקוחה
14. בידו - הרי זה מקיים את השטר²⁹, ומוציאין אותה
15. מידן, אחר שמעמידים להם אפוטרופוס.

24) וידוע הדבר שהיתה של אביהם, ואין מקום לטענת גזילה בידי המוריש (מגיד-משנה). 25) קנויה היא לו. 26) היינו, שאכל פירות הקרקע שלש שנים רצופות, ואביהם לא מחה בו (עיי' להלן הלכות טוען ונטען מפ"א ואילך). 27) ב"ק שם. 28) שם. 29) כשם שמקיימים כל שטר אף שלא בפני בעל-דין, כמבואר להלן פ"ג מהלכות עדות הלכה יא. ודרך קיום (=אישור) שטרות, ביאר רבינו בהלכות עדות פרק ו הלכה ב.

16. כ. פשנזקקין בית דין לנכסי יתומים למכר - שמין³⁰
17. את הקרקע, ואחר כך מכריזין עליה שלשים יום
18. רצופין, או שלשים יום שני וחמישי³¹. ומכריזים
19. בפקר ובערב, בשעת הכנסת פועלים ובשעת הוצאת
20. פועלין, וכל מי שרוצה לקנות - יוליף הפועלין
21. לבקר ל³². ובשעה שמכריזין - מסמימים את השדה
22. במצריה³³, ומודיעין פמה יפה³⁴, ובכמה היא
23. שומה³⁵, ומפגי מה רוצים למכרה, אם להגבות בעל
24. חוב³⁶ או לכתפת אשה; לפי שיש מי שרוצה לתן
25. לבעל חוב, ויש מי שרוצה להגבות לאשה³⁷.

30) ערכין כא: 31) כלומר, או כל ימי שני וחמישי במשך שלשים יום, שהם שמונה עשרה ימי הכרזה, כי ההכרזה בימי שני וחמישי שהם ימי ישיבת בית-דין, ורבים באים לפניהם לדון - שקולה כהכרזה שלושים יום רצופים. 32) לבדוק את השדה, טיבה וערכה. 33) מודיעים את גבולותיה המדויקים. 34) כך וכך פירות היא עושה. 35) בכך וכך שמו אותה בית-דין. 36) לפי שאינו מקפיד על טיב המעות, והוא נוטל אפילו מעות שבורות וחסרות (גמרא ורש"י שם). 37) לפי שהיא מסכימה לקבל את מחיר השדה אף בתשלומים (שם).

18. ופשכותבין האדרכתא³⁸ על נכסי יתומים, בין גדולים בין קטנים - פותבין בה: והפרנו שהנכסים האלו³⁹ הן של פלוני המת. ואם לא פתבו כן - הרי אדרכתא זו פסולה⁴⁰, ואין אוכלין בה פרות אפלו⁴¹ לאחר ששלמו ההכרזות⁴¹.

38) פסק דין המרשה את התובע לגבות מנכסי הנתבע בכל אשר ימצאו (רש"י כתובות קד: וראה להלן פכ"ב). 39) שעליהם אנו נותנים אדרכתא זו. 40) שם. 41) שמשעה זו התובע אוכל פירות השדה, כמבואר לקמן פכ"ב הלכה יב. אולם כאן שהאדרכתא פסולה, הרי ההכרזה שנעשו על יסוד האדרכתא בטעות היו, ולפיכך לא זכה עדיין התובע בפירותיה - עד שירד לתוך השדה (רש"י שם).

19. בית דין שמכרו שלא בהכרזה - נעשו פמי שטעו בדבר משנה⁴², וחוזרים ומכריזין בהכרזה⁴³. ובית דין שמכרו - האחריות⁴⁴ על היתומים⁴⁵.

42) בניגוד לדבר המפורש במשנה, והרי שנינו בערכין ריש פרק ו: "שום היתומים שלושים יום ומכריזין בוקר וערב", והטועה בדבר משנה - חוזר (כתובות פד: עיי"ש). 43) כמו שיתבאר (בפ"ו מהלכות סנהדרין הל"א) "שכל דין שדן וטעה בדבר משנה - חוזר הדין ומחזירין הדבר כשהיה, ודנים בו כהלכה". 44) על השדה, אם תמצא שאינה שלהם. 45) חוזר הלוקח וגובה מהם (שם ק:).

20. ובית דין שהכריזו פראוי, ובדקו יפה יפה, ודקדקו בשומא, אף על פי שטעו ומכרו שוה מנה במאתים או מאתים במנה - הרי מכרן קיים⁴⁶. אבל אם לא בדקו בשומא⁴⁷, ולא פתבו אגרת בקרת⁴⁸, שהיא דקדוק השומא וההכרזה, וטעו, והותירו שתות⁴⁹ או פחתו שתות⁵⁰ - מכרן בטל; פחות משתות - מכרן קיים⁵¹. וכן אם מכרו קרקע בעת שאינן צריכין להכריז⁵² עליה, וטעו שתות או הותירו שתות - מכרן בטל, אף על פי שהכריזו⁵³; פחות משתות - מכרן קיים, אף על פי שלא הכריזו, שאינן צריכין הכרזה באותו העת. איזהו העת שאינן צריכין הכרזה? בעת שיימכרו קרקע לקבורה⁵⁴, או למזון האשה והבנות, או לתן מנת⁵⁵ המלך - אין צריכין הכרזה, לפי שהדבר נחוץ⁵⁶. וכן

יום שישי כ"ו תשרי ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1 מבאר דין הבא ליפרע שלא בפני חבירו, ודין מלווה על המשכון ואבד ומתדיינים כמה היה שווה, ודין מלווה את חבירו וקבע לו זמן פירעון, אם יכול לתבוע לפני הזמן, ודין מלווה חבירו ביישוב יכול לתבוע במדבר.

9 א. מְלוּהָ שֶׁבֵּא לְהַפְרֵעַ בְּשֹׁטֵר שֶׁבִּידוֹ שְׁלֹא בִּפְנֵי לֹהֶ: 2 אִם יְכוֹלִין בֵּית דִּין לְשַׁלַּח אֹלְיוֹ וּלְהוֹדִיעוֹ: 3 עַד שֶׁיַּעֲמֵד עִמּוֹ בְּדִין - שׁוֹלְחִין וּמוֹדִיעִין לוֹ; 4 וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְהוֹדִיעוֹ בְּמַהֲרָה 5 - אוֹמְרִים לְמְלוּהָ שֶׁיִּשְׁבַּע וַיְטוֹל 6 מִנְּכֶסְיוֹ, בֵּין מִן הַקְּרָקַע בֵּין מִן הַמְּטַלְטְלִים, וְאִין חוֹשְׁשִׁין לְשׁוֹבֵר. 7 וְדִין זֶה תִּקְנַת הַכֶּמֶס 8 הוּא, כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל מֵעֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ וְהוֹלֵךְ וַיּוֹשֵׁב לוֹ בְּמִדְיָנָה אַחֲרָת, וְנִמְצָא נוֹעֵל 17 דְלַת בִּפְנֵי לֹוִין. 9

2) כרב נחמן בכתובות פח. 3) כגון שהיה במקום קרוב. 4) שאין יורדין לנכסיו של לווה אם הוא במקום קרוב, עד שיוודיעוהו תחילה (ר"ף שם, ומקורו בבא בתרא קעד). שנכסיו של אדם הם ערביו (כלומר, מדין ערב גובה מהם). והמלווה את חבירו לא יתבע את הערב תחילה אלא תובע את הלווה (וראה להלן פרק כ"ב, הלכה א). 5) כגון, שהיה במקום רחוק שטורח להודיעו (השווה פרק ט"ז מהלכות אישות הלכה טז). ומה הוא המרחק? נחלקו בו הרשב"א והרא"ש, לדעת הרא"ש מהלך שלושים יום, דהיינו: אם בכדי שילך השליח ויחזור תוך שלושים יום - מודיעים, ואם יותר על כך - אין מודיעים. ולדעת הרשב"א המרחק הוא: בכדי מהלך יום אחד (עיין כסף משנה ולחם משנה, ובשולחן ערוך סימן קו, א הובאה דעת הרא"ש בלי חולק. 6) שכן אילו היה הלווה בפנינו והיה טוען: יישבע לי שלא פרעתי - משיביעים אותו ואחר כך ייטול, כמבואר לקמן פרק י"ד הלכה ב, עתה - שאין הלווה בפנינו, טוענים במקומו (כתובות פח. על פי רש"י שם פז). 7) שמא יש לו ללווה שובר - שטר פירעון - על השטר שביד המלווה (ערכין כב:). ודווקא לשובר אין חוששים, אבל אם היה הלווה נאמן בלא שובר, כגון, מלווה על פה, שנאמן לטוען פרעתי בלא כל ראייה, אין גובין שלא בפניו, שמא אילו היה בפנינו היה טוען פרעתי (מגיד משנה להלן הלכה ב). 8) כתובות שם. 9) יימנעו מלהלוות כסף לנזרכים, שמא יצאו למרחקים ולא יוכלו לגבות.

18 ב. שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת צָרִיף לְהִבְיֵא לְבֵית דִּין וְאַחַר כֵּן 19 יִפְרַע שְׁלֹא בִּפְנֵינוּ: 10 רְאִיָּה רְאִשׁוֹנָה - לְקִיָּם הַשֹּׁטֵר שֶׁבִּידוֹ. 10 רְאִיָּה שְׁנִיָּה - שֶׁיַּבְעֵל חוֹבוֹ בְּמִדְיָנָה אַחֲרָת, וְאִינוֹ מְצוּי בְּכֹאֵן 11 לְעַמֵּד עִמּוֹ בְּדִין. 12 רְאִיָּה שְׁלִישִׁית - שְׁאֵלוֹ נְכָסִים שֶׁל פְּלוֹנִי 12 הַלּוֹהֵה הֵם. 22

10) שמא מזויף הוא, בדומה למה שאמרו (כתובות יט:)

1 בֵּית דִּין שֶׁמָּכְרוּ דְבָרִים שְׁאִינָן טְעוּנִין הַכְרָזָה 57, וְטַעַן בְּשִׁתּוֹת - מִכְרֵן בְּטוֹל; 2 פְּחוֹת מְשִׁתּוֹת - מִכְרֵן קִיָּם. 3 וְאֵלוֹ הֵן הַדְּבָרִים שְׁאִין מְכָרִיזִין עֲלֵיהֶם: 4 הַעֲבָדִים וְהַשֹּׁטְרוֹת וְהַמְּטַלְטְלִין 58. הַעֲבָדִים - שְׁמָא יִשְׁמַעוּ וַיִּבְרָחוּ; 5 וְהַשֹּׁטְרוֹת וְהַמְּטַלְטְלִין - שְׁמָא יִגְבְּבוּ. 6 לְפִיכֵן שְׁמִין אוֹתָן בְּבֵית דִּין וּמוֹכְרִין אוֹתָן מִיָּד. 7 וְאִם הַשּׁוֹק קָרוֹב לְמִדְיָנָה 60 - מוֹלִיכִין אוֹתָן לְשׁוֹק. 8

46) כתובות צט: "הואיל והכריזו כמשפט, אין כאן טעות בפשיעה אלא שמכרו לפי מה שנודמנו הקופצים" (מאירי שם עמ' 456). ודוקא שזה מאתים במנה, אבל אם מכרו בפחות ממנה - בטל המכר (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). ובכסף-משנה מוסיף, שזה אפשר רק לדעת הסוברים שביותר ממחצה יש אונאה גם לקרקעות. 47) רבינו מבחין בין אם לא הכריזו כלל לבין אם הכריזו אבל לא בדקו בשומא כמשפט: בלא הכריזו כלל - מכרם בטל, כלמעלה הלכה י. אבל כשהכריזו אלא לא בדקו השומא כראוי - מכרם קיים אם טעו בפחות משתות (ע"פ הבנת הכסף-משנה. ולמגיד-משנה דרך אחרת בזה, ועיין בלחם-משנה). 48) היינו, שטר חקירה ועיון ותוכנו: בית-הדין מאשר שנכסים אלו נמכרו לאחר שדקדקו בשומא והכרזה כמשפט (ראה פיהמ"ש לרבינו שם). 49) כגון שמכרו שוה חמש מאות - בשש, או שוה שש מאות - בשבע (השווה רבינו פ"ב מהלכות מכירה ה"ב, וראה מגיד-משנה שם). 50) שוה שש מאות - בחמש, או שבע מאות - בשש. 51) שכל פחות משתות - דרך הכל למחול. ואף שהשליח טענה אפילו בכל שהוא מכרו בטל (כמבואר בפ"ג מהלכות מכירה הלכה ט) - כח ב"ד יפה (ב"מ שם). 52) כגון לצרכי קבורה, כמו שמבאר רבינו בסמוך. 53) כיון שמצד הדין אין צריך הכרזה, אין הכרזה זו מייפה כח ב"ד, כשטעו בשתות (כדעת הרי"ף, כתובות שם, ע"פ נוסחתו בגמ' "רישא וסיפא בדאכרוז" - מגיד-משנה). 54) לצרכי קבורה (כתובות שם). 55) מס גולגולת. 56) דחוף, ואין שהות להמתין עד שיכריזו. 57) כגון עבדים, וכמו שמבאר רבינו והולך. 58) שם, ואף שהמטלטלין של יתומים אינם משועבדים לבעל-חוב (כמבואר למעלה פ"א) - יש לפרש במקרה שתפסם בעוד אביהם חי, שגובה מהם (כמבואר שם). וכבר נתבאר (שם) שמתקנת הגאונים גובים אף מן המטלטלין של יתומים. 59) בשעה שיציגו אותם להראות ללקוחות. 60) כלומר, לעיר שבה נמצאים דברים אלו. אבל אם השוק רחוק, אף שניתן להשיג שם מחיר גבוה יותר - אין מוליכים, משום חשש אונס בדרך. וזה נאמר, כשאין חשש הפסד אם יניח את המטלטלין במקומם, אבל כשיש לחוש שיתקלקלו, כגון שכר או יין שיחמיצו אם לא יימכרו מהר - מוליכים אפילו למקום רחוק (גמ' שם ק: ועיין רבינו פ"א מהלכות נחלות הל' ב-ג ובמגיד-משנה שם).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ו תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22) המלוה: שלא פקדני אבא שמשכון זה פרוע (כנוסחת שבועת היורשים כמבואר להלן פרק י"ז ב). 23) כן היא דעת הגאונים. 24) הרי המשכון כבר בידו והוא נשבע לא כדי ליטול אלא כדי להיפטר מלהחזירו. 25) אינו טוען על גופו של משכון שהוא שלו אלא רוצה למוכרו וליטול את דמיו לפירעון החוב, לפיכך, הרי זה ככל הנשבעים ונוטלים שנשבעים בנקיטת חפץ כמבואר (להלן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ב - מגיד משנה). 26) היינו, שפלוגי חב לו - והוא רוצה להיפטר מן המשכון. 27) הגירסה משובשת, אבל כוונתו ברורה (מגיד משנה). 28) זה הוא המשך הטעם למה נשבע בנקיטת חפץ. 29) ובנקיטת חפץ - מאחר שיש שם עדים שראוהו בידו, ומעידים שבתורת משכון בא לידו - אין כאן מיגו דלקוח (מגיד משנה ועיין בעה"ת שער מט הלכה ב, ש"ך סימן עב סעיף קטן סח). 30) כלומר, והואיל וכן, שאם היו עדים שנשבע בנקיטת חפץ - מעתה אפילו אין שם עדים וכו' (על פי מגיד משנה, ש"ך שם). 31) כלומר, נאמן לומר יש לו עליו כך וכך אבל באותה שבועה עצמה שהיה נשבע אם היו שם עדים היינו בנקיטת חפץ. מה תאמר? הרי אין שם עדים, אם רצה היה אומר לקוח הוא בידי, על זה משיב רבינו, שאין אומרים מיגו לפטור משבועה וכדעת הר"י מיגאש. ראה פרק ב מהלכות שכירות הלכה ה, ובביאורנו שם (כן נראה הצעת דברי רבינו על פי המגיד משנה). 32) כלומר, לא אמרו גבי משכון שהוא נאמן במיגו דלקוח הוא בידי (ראה בבא מציעא קטז). אלא לפוטרו מומן, דהיינו שלא יחזיר המשכון עד שייטול מה שטען - שאם היו הלווה והמלווה מחולקים על סכום המלוה שעל המשכון, נאמן המלווה לטעון, ובשבועה, עד כדי דמיו של משכון, מתוך שאם רצה הוא אומר לקוח הוא בידי (בבא מציעא שם, ולהלן פרק ח מהלכות טוען ונטען הלכה ב. ועיין ש"ך סימן עב סעיף קטן קט וצריך עיון).

גבי תנאי: קיימו שטרייכו וחותרו לדינא (ובואו לדין). בפרק ו מהלכות עדות הלכה א יתבאר דרך קיום השטר. 11) במקום קרוב היינו, תוך מהלך שלושים יום (כסף משנה בשם הרא"ש, ולדעת הרשב"א תוך מהלך יום אחד). 12) שהיו מוחזקים בידי הלווה (כסף משנה).

ג. מלוה¹³ שָׁבַא לְבֵית דִּין, וְהִבִּיא מִשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ, וְאָמַר: זֶה מִשְׁכּוֹנוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי הוּא¹⁴, וְאֲנִי רוֹצֵה לְמַכְרוֹ וְלִהְפָּרַע חוֹבִי - אֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לוֹמַר לוֹ: הַמֶּתֵן עַד שְׂכִיבֹא לָוֶה¹⁵ וְיִטְעֵן; שְׂאֵם רוֹצֵה לוֹמַר: לְקוֹחַ¹⁶ הוּא בְּיָדִי - אוֹמְרָה¹⁷. וּמִשְׂאִיִן לוֹ עֲצָה לְמַכְרוֹ בְּפָנָי עֲדִים, כְּדִי שְׂיַדַע לָוֶה בְּכַמְה נִמְכָּר¹⁸. וְכֵן הַמְלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמִּשְׁכּוֹן, וּמֵת הַלוֹה וְהַמְלוֹה¹⁹, בֵּין שְׁמֵת הַלוֹה תַּחְלָה²⁰ בֵּין שְׁמֵת מְלוֹה תַּחְלָה, הוֹאִיל וְהוּא²¹ נִפְרַע מִמֶּה שְׁפָתַת יְדוֹ, וְאֵלוֹ רָצָה לוֹמַר: לְקוֹחַ הוּא בְּיָדִי - אוֹמַר, הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע²² בְּנִקְיִטַת חֲפֵץ וְנוֹטֵל, כְּדֶרֶךְ פֶּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין²³. וּמִפְּנֵי מָה אֵינוֹ נִשְׁבַּע הַסֵּת²⁴? לְפִי שְׂאִינוֹ נִשְׁבַּע עַל עֲצָמוֹ שֶׁל מִשְׁכּוֹן²⁵, אֲלֵא עַל הַמֶּמּוֹן שְׁלוֹקָח²⁶. שְׂאֵלוֹ²⁷ אָמַר עַל עֲצָמוֹ שֶׁל חֲפֵץ זֶה: אֶתֶּה מְכַרְתּוֹ לִי, אֶתֶּה נֹתְתוֹ לִי - הֲיָה נִשְׁבַּע הַסֵּת וְנִפְטָר; אֲבָל²⁸ אִם הָיוּ שָׁם עֲדִים שֶׁחֲפֵץ זֶה מִשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ, וְלֹא יָדַעוּ עַל פְּמָה וְכַמְה - אֵינוֹ יְכוֹל לִטֹּל אֲלֵא בְּשִׁבּוּעָה²⁹; וְהוֹאִיל³⁰ וְאֵין שָׁם עֲדִים, וְיְכוֹל לוֹמַר: שְׁלִי הוּא - נֶאֱמַן לוֹמַר: יֵשׁ לִי עָלָיו כֶּף וְכָף, בְּשִׁבּוּעָה עֲצָמָה³¹ שֶׁהִיא נִשְׁבַּע אִם הָיוּ שָׁם עֲדִים שֶׁהוּא מִשְׁכּוֹן. שְׂאֵין אוֹמְרִין 'מְגוֹ' לְפִטְרוֹ מִשְׁבּוּעָה, אֲלֵא לְפִטְרוֹ מִמֶּמּוֹן³², שְׂלֵא יַחְזִיר הַמִּשְׁכּוֹן עַד שְׂיִטֹּל מֶה שְׂשָׁטַעַן.

ד. המלוה³³ אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמִּשְׁכּוֹן, וְאָבַד אוֹ נִגְנַב בְּלֹא אִנּוֹס, שֶׁהָרִי הַמְלוֹה חֵיב בְּדַמֵּי הַמִּשְׁכּוֹן, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוֹ³⁴, וְאָמַר הַמְלוֹה: סִלַּע³⁵ הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְשָׂנִי דִינְרִין הָיָה שְׁוֶה, וְלוֹה אוֹמַר: סִלַּע הַלְוִיתְנִי עָלָיו וְסִלַּע³⁶ הָיָה שְׁוֶה - הֲרִי הַמְלוֹה נִשְׁבַּע תַּחְלָה³⁷ שְׁבּוּעַת הַשׁוֹמְרִין³⁸ שְׂאִינוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ, וְהַלוֹה נִשְׁבַּע הַסֵּת³⁹ שֶׁהִיא שְׁוֶה כְּנֶגְדַּח הַחוֹב, וְנִפְטָר. אָמַר הַמְלוֹה⁴⁰: סִלַּע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְשָׁקֵל⁴¹ הָיָה שְׁוֶה⁴², וְהַלוֹה אוֹמַר: סִלַּע הַלְוִיתְנִי עָלָיו וְשִׁלְשָׁה דִינְרִין הָיָה שְׁוֶה⁴³ - יִשְׁבַּע הַמְלוֹה תַּחְלָה שְׂאִינוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ, וְאַחַר כֵּף יִשְׁבַּע הַלוֹה⁴⁴ פְּמָה הָיָה שְׁוֶה, שֶׁהָרִי הוֹדָה בְּמִקְצָת, וְיִשְׁלַם הַדִּינָר. אָמַר הַלוֹה⁴⁵: סִלַּע הַלְוִיתְנִי עָלָיו וְשִׁתִּים⁴⁶ הָיָה שְׁוֶה, וְהַמְלוֹה אוֹמַר: סִלַּע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְשִׁתִּים הָיָה שְׁוֶה⁴⁷ וְכֹלֵל בְּשִׁבּוּעָתוֹ⁴⁸ שֶׁהִיא הַמִּשְׁכּוֹן כְּנֶגְדַּח הַחוֹב. אָמַר הַלוֹה⁴⁸: סִלַּע הַלְוִיתְנִי עָלָיו וְשִׁתִּים הָיָה שְׁוֶה, וְהַמְלוֹה אוֹמַר: סִלַּע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְחִמְשָׁה דִינְרִין הָיָה שְׁוֶה - יִשְׁבַּע הַמְלוֹה שְׂאִינוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ,

13) עיין ספר המקח לרב האי גאון, שער ו. 14) וכבר עברו שלושים יום מעת שמשכנו, כמבואר למעלה פרק ג הלכה ו, שהמשכון מניחו אצלו עד שלושים יום - ומשלושים יום ואילך מוכרו בבית דין (כסף משנה בשם הריב"ש). 15) פירוש, עד שנודיע ללווה - שמא יש לו טענה נגדית. 16) וכגון, שהוא מדברים שאינם עשויים להשאל או אפילו עשויים להשאל אלא שאין הדבר ידוע שכלי זה הוא של הנתבע וכן אין עדים שבא לידו בתורת משכון כמו שיתבאר להלן פרק ח ופרק ט מהלכות טוען ונטען. 17) לפיכך, יש להאמינו ובשבועה, כמו שמבאר רבינו בסמוך. 18) ולא יבוא לערער, שמכרו ביותר מן השומא ששמוהו בית דין (כסף משנה בשם הריב"ש, שולחן ערוך סימן עג, סעיף טו, ועיין ש"ך סעיף קטן מ). 19) ובא היורש ואמר: זה משכנו של פלוני אצל אבא. 20) כלומר, לא שנא מת לוה תחילה הרי היורש נשבע ונוטל אף על פי שלגבי שטר חוב יתבאר לקמן (פרק י"ז ג), שאם "מת הלווה תחילה, אין יורשי מלווה נוטלין מיורשי לווה כלום - שבשעה שמת הלווה נתחייב המלווה להישבע, ואין אדם מוריש שבועה לבניו" - משכון שאני וכמו שמבאר רבינו והולך: (כלומר, מזה שכבר היה כגובי תחת יד אביהם). 21) היורש של המלווה על המשכון.

משנה). (53) וכל האומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע - פטור. ואלמלא שבועה שאינו ברשותו היה נשבע היסת שאינו יודע ונפטור (כמבואר שם הלכה ח) אבל מדין גלגול חייב הוא להישבע בנקיטת חפץ. (54) הרי חייב עצמו בתשלומים אלא אינו יודע כמה הוא חייב. (55) מצד הלווה. (56) שמשלם. (57) להלן פרק ד מהלכות טוען ונטען הלכה ז: "הרי זה (האומר חמישים יש לך בידי וחמישים איני יודע) מחוייב שבועה, מפני שמודה במקצת ואינו יכול להישבע במקצת שכפר בו, שהרי אינו יודע, לפיכך משלם המנה בלא שבועה" (לשון רבינו שם), והשווה פרק ה מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ו: "בעל הפיקדון אומר כך וכך הוא והשומר אומר איני יודע ישלם בלא שבועה ... וכזה הורו רבותי הרב רבי יוסף הלוי (ראה ר"י מיגאש בחידושיו שבועות מג: ורבו ז"ל". והראב"ד שם השיג על רבינו בשם רבותיו ואומר: שאינו דומה לחמישים יש לך בידי וחמישים איני יודע, ששם היה לו לידע ואין בטענת איני יודע אלא הערמה (עיין ראב"ד שאלה ופיקדון שם, וכן השיגו כאן). (58) ר"י מיגאש, שם. (59) ומוציא ממנו ממון שלא כדין.

1 ויכלל⁴⁹ שלא היה יתר על המשה דינרים,
2 וישלם הדינר. סלע הלוייתך עליו ושגיי דינרין היה
3 שנה, והלזה אומר: איני יודע דמיו - ישבע מלוה⁵⁰
4 שאינו ברשותו, וכולל בשבועתו ושגיי דינרין היה
5 שנה, וישלם הלזה שאר החוב; שהרי הוא יודע
6 בודאי שהוא חייב לו, ואינו יודע אם פרעו⁵¹ אם לא
7 פרעו⁵². סלע הלוייתני עליו ושתים היה שנה,
8 והמלוה אומר: איני יודע דמיו - ישבע המלוה
9 שאינו ברשותו, ויכלל שאינו יודע שדמיו יתר על
10 החוב אפלו פרוטה אחת, ויפטור; שהרי לא חייב
11 עצמו בכלום⁵³. אכל אם אמר המלוה: אני יודע
12 שהיה שנה יתר על החוב, אכל איני יודע פמה⁵⁴ -
13 הרי זה משלם כל מה שטען הלזה בלא שבועה⁵⁵;
14 כמי שאמר: חמשים יש לך בידי וחמשים איני
15 יודע, שהוא מחייב שבועה ואינו יכול להשבע⁵⁶,
16 כמו שיתבאר⁵⁷. ויש לו להחרים⁵⁸ על מי שטוען
17 שקר⁵⁹.

18 ה. המלוה את חברו, וקבע לו זמן לפרעו, אף על
19 פי שלא קנו מידו - אינו יכול לתבעו⁶⁰ עד סוף
20 הזמן; בין במלוה על פה בין במלוה בשטר בין
21 שהלוהו על המשכון, ⁶¹ בין שמת לזה⁶² בין שמת
22 מלוה. וסתם מלוה⁶³ - שלשים יום⁶⁴, בין בשטר בין
23 על פה בין על המשכון. ואם התנה שיתבע בכל זמן
24 שירצה - יש לו לתבעו ביומו, שתנאי ממון הוא⁶⁵.

33 משנה שבועות מג. (34) בפרק י מהלכות שכירות
הלכה א, שהמלווה על המשכון - שומר שכו. (35) ארבעה
דינרים. (36) וכן הוא בכתב-יד. (37) בראשונה, ואחרי כן
נשבע הלווה (כמבואר בסמוך), שאם אתה אומר יישבע
הלווה תחילה, "שמא יישבע זה (הלווה) ויוציא הלה
(המלווה) את המשכון", ונמצאת שבועת הלווה - לבטלה
(על פי הר"ח בבבא מציעא לד:). (38) שהטילו חכמים על
השומר, אפילו כשהוא משלם, שבועה בנקיטת חפץ שאינו
ברשותו, מפני החשש שמא עיניו נתן בו, כמבואר בפרק ו
מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א (בבא מציעא לד:).
(39) כדין כופר בכלל. (40) שם. (41) חצי סלע = שני
דינרין. (42) ותובע שני דינרים. (43) ומגיע לך דינר אחד.
(44) שבועה מן התורה, ככל מודה במקצת. (45) שם.
(46) שני סלעים. (47) גם השבועה שעליו להישבע מדין
כופר בכלל, שהרי הלווה תובעו סלע. (48) שם.
(49) בשבועתו גם השבועה שעליו להישבע מדין מודה
במקצת, ולמה אינו נשבע תחילה השבועה של מודה

60 מכות ג: "המלווה את חברו לעשר שנים אין השביעית
משמטתו", מפני שאינו "בלא יגוש" שאינו יכול לתובעו
תוך הזמן. (61) שם "הכא במאי עסקינן במלווה על
המשכון ובמוסר שטרותיו לבית דין" - וכל שכן מלווה על
פה. (62) השווה פרק א מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ה.
(63) בלא קביעת זמן ובמקום שאין להם מנהג קבוע.
(64) אינו יכול לתובעו בפחות משלושים יום (מכות שם).
(65) וכל תנאי בממון קיים.

25 ו. טען המלוה ואמר: היום סוף הזמן שנקבעתי,
26 והלזה אומר: עד עשרה ימים קבעת - הלזה נשבע
27 הסת⁶⁶. ואם היה שם עד אחד שהיום סוף זמנו -
28 הרי זה נשבע שבועת התורה⁶⁷, כשאר הטענות.

66 כדין כופר בכל בממון, שהטוען את חברו תביעה של
זמן (זמן הפירעון) כתובעו ממון הוא, שרווח הזמן ערך
ממון לו (ראה מכות ג: "מעידים אנו באיש פלוני שהוא
חייב לחבירו אלף זוז ... מכאן ועד שלושים יום והוא אומר
מכאן ועד עשר שנים (ונמצאו זוממים) אומדים כמה אדם
רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז - בין נותנן מכאן ועד ל' יום
בין נותנן מכאן ועד עשר שנים (וכך משלמים)").
(67) להכחיש העד, שכן למדו מפי השמועה "שכל מקום
ששני עדים מחייבין אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה"
(מדברי רבינו להלן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה א).

במקצת שהיא מן התורה, כדין מי שנתחייב שתי שבועות
שמשיעיים אותו על החמורה תחילה, כמבואר להלן בפרק
א מהלכות טוען ונטען הלכה יד? לפי שכל עוד שקיים
החשש שעדיין הוא ברשותו וניתן לעמוד על שווי בלא
שבועה - אין להשביעו על שוויו (דרישה על הטור סימן
עב. והטור (שם) מקדים שבועת השווי לשבועת אינו
ברשותו. ועיין ש"ך שם סעיף קטן מה). (50) הלכה זו לא
נתבארה בגמרא (שם) בדיני משכון, אבל כן יצא לו לרבינו
על פי המבואר במשנה בבא קמא קיח. שהאומר הלווייתני
ואיני יודע אם החזרתי חייב (ראה לקמן פרק א מהלכות
טוען ונטען הלכה ט). (51) באבידת המשכון. (52) וכל
האומר איני יודע אם החזרתי - חייב. ומצד הדין יש לו
למלווה ליטול בלא שבועה כמבואר (בהלכות טוען ונטען
שם) אלא מתוך שעליו להישבע שאינו ברשותו יש לו
להישבע, מדין גלגול, ששני דינרים היה שווה (מגיד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ו תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנשבעים מן התורה נשבעים ולא משלמים, וזה הלא נשבע ונטל, אלא תקנת חכמים היא כדי להפסיק דעתו של הנתבע. (5) הנמצא במקום רחוק, שטורה הדבר להודיעו, כמבואר למעלה (פ"ג הלכה א.). (6) אלו שנתבארו למעלה בפ"ב הל' א' ג. (7) כלומר: בין כשהיורש קטן, ובכתובת אשה מדובר כאן, שזקקים לגבותה אפילו מנכסי קטנים, כמבואר למעלה שם (לחם-משנה). (8) גיטין נ: (9) משום שאילו היה הלוה בפנינו, והיה טוען: ישבע לי שלא פרעתי, משיביעים אותו ואח"כ נטל, כמבואר בסמוך (הלכה ב.). עתה שאין הלוה בפנינו, אנו טוענים במקומו, וכן ליורשים וללקוחות (כתובות שם, וברש"י). (10) ירושלמי שבועות פ"ז הל' א. (11) צ"ל: ואומרים לו, וכן הוא בכת"י (וכן הגיה המשנה-למלך מדעתו), כלומר, כשיתבע - ב"ד אומרים לו השבע ואח"כ טטול, אף אם הנתבעים לא טענו כך. מפני שבי"ד טוענים להם, כמו שבארנו לעיל הערה ח. (12) תוך זמנו, או ביום שנקבע לפרעון החוב (הגהות מיימוניות). וראה פ"ח מהל' שכירות. (13) בבא-בתרא ה: כריש לקיש: "ואפילו מיתמי", וסובר רבינו שהוא-הדין לכל שאר הנפרעים שבועה (מגיד-משנה).

22 **ב. התובע את חברו לפרעו, וטען הלוה שפרע שטר**
23 **זה או מקצתו, ובעל השטר אומר: לא פרעת כלום**
24 **- אומרים לו¹⁴: שלם לו¹⁵. טען הלוה ואמר: ישבע**
25 **לי שלא פרעתיו ויטל - משביעין אותו בנקיטת**
26 **חפץ¹⁶ שלא פרעו כלום או שלא פרעו אלא כף**
27 **וכף¹⁷, ואחר כך יטל ואם היה המלוה תלמיד חכם**
28 **- אין נזקקין לשבועתו¹⁸.**

(14) ב"ד ללווה. (15) כשהלווה בפנינו אין בי"ד משביעים את המלוה אלא כשהלווה דורש זאת. וזהו ההבדל שבין פוגם שטרו לבין אינו פוגם, שבפוגם: אף אם הלוה בפנינו ולא טען הלוה "ישבע לי" - טוענים לו ומשביעים את המלוה, ובאינו פוגם: טען לוה - משביעים אותו, לא טען - אומרים ללוה: "שלם" (שבועות מא.). (16) ר"ף שם, כדרך שאמרו בפוגם. (17) בהכרח צריך לפרש שטענתו הקודמת, לפני שהטילו עליו שבועה, היתה: "לא פרעת כלום", וכמו שאומר רבינו למעלה בפירושו, וכשבא לישוב חוזר וטוען שפרעו מקצת, שאם גם בתחילה טען שפרעו מקצת - הרי זה פוגם שטרו, ובלא טען הלוה - גם כן נשבע. ומלמדנו רבינו, שאין זה חוזר מטענה לטענה ונאמן בשבועה הואיל וטענתו הראשונה לא הוכחשה ע"י עדים (ראה להלן פ"ז מהל' טוען ונטען ה"ח, וראה גם גידולי תרומה' שער כא, חלק א בישוב הקושיא שנתקשה בה גם הלחם-משנה). (18) להשביעו לפי בקשת הלווה, שנראה כאילו חשוד הוא בעינינו לגבות בשטר פרוע, וגם אין מגבים בו (שבועות מא.). "אלא אם תפס אין מוציאים מידו, וכן אם הוא מעצמו רוצה לישוב כדי לגבות - שומעים לו" (ש"ר ע"י פב סעיף ו.).

29 **ג. הוציא עליו שטר מקנים¹⁹, והלוה טוען ואומר:**
30 **שטר מזיף הוא ומעולם לא פתבתי שטר זה, או**
31 **שטען שחוב זה רבית הוא או אבק רבית²⁰, או**

1 **זה אומר: חמשה ימים נשאר מן הזמן, וזה אומר:**
2 **עשרה - אומרים למלוה: המתן עוד עד סוף**
3 **החמשה⁶⁸, וישבע הסת שנשאר עוד חמשה ימים.**

(68) כי אף לדברי המלווה, לא הגיע עדיין הזמן, ושמה יודה בינתיים ונמצאה השבועה מיתורת (כסף משנה).

4 **ו. היתה המלוה בשטר⁶⁹, וטען הלוה: שזמן קבעת**
5 **לי - יראה לי, שישבע בעל חוב הסת שלא קבע לו**
6 **זמן, ויטל המלוה מיד⁷⁰.**

(69) ואין בו זמן. (70) בכתב יד תימן: וייטול מייד.

7 **ח. המלוה⁷¹ נתנה לתבע בכל מקום. פיצד? המלוה**
8 **את חברו בישוב, והתבעו במדבר - אינו יכול**
9 **לדחותו, אלא חייב לפרע לו בכל מקום שיתבענו.**
10 **בא הלוה לפרעו במדבר⁷² - הרשות ביד המלוה:**
11 **אם רצה - מקבל, ואם רצה - אומר לו: איני נפרע**
12 **אלא בישוב, כדרך שנתתי לך בישוב. והרי הן**
13 **ברשותו עד שפרענו בישוב.**

(71) בבא קמא קיח. (72) המדובר כשהלווהו ביישוב (הרמב"ן בתשובה, מובא במגיד משנה), וכן נראה מלשון רבינו להלן.

פרק ארבעה עשר

(1) מבאר דין פוגם שטרו או עד מעידו שפרעו, ודין מוציא שטר על חברו ואומר פרוע הוא כולו או פרעתי מחצה ועדים מעידים שפרעו כולו, ודין לוה שאמר שטר מזוייף הוא, ודין מוציא שטר מקויים וטען הלווה פרעתיך בפני פלוני ופלוני, ודין שטר שאבד, ודין מלווה ולווה אוחזים בשטר, ומלווה אומר שלי הוא. ודין אומר מנה לי בידך והלווה אומר אין לך בידי כלום ויודע אני שיש בידך שטר עלי והוא פרוע.

14 **א. הפוגם² את שטרו³, או שיעד אחד מעיד על**
15 **שטרו שהוא פרוע⁴, והבא לפרע שלא בפני הלוה⁵,**
16 **והטורף מיד הלוקח, והנפרע מן היורש⁶, בין קטן⁷**
17 **בין גדול⁸ - לא יפרע אלא בשבועה⁹ כעין של**
18 **תורה¹⁰. ואומר לו¹¹ כשיתבע: השבע ואחר כך**
19 **טטל. ואם היה החוב לזמן, ותבע בזמנו¹² - יפרע**
20 **שלא בשבועה¹³; עבר זמנו - לא יגבה אלא**
21 **בשבועה.**

(2) מחסר, מגרע. (3) כיצד? היה השטר על סך אלף זוז, וטען הלוה: נפרעת כולו, ובעל השטר אומר: לא נפרעתי אלא כך וכך - לא יפרע השאר אלא בשבועה (כתובות פז. במשנה). והטעם אמרו בגמרא (שם): "דפרע דייק, דמיפרע לא דייק" (הפורע לחבירו מדייק וזוכר כמה שפרע, והנפרע אינו מדייק כל-כך, ויתכן שכבר נפרע הכל ושכח), ולפיכך הטילו עליו חכמים שבועה כדי שדייק. (4) והמלווה טוען: לא נפרעתי כלום - לא יפרע אלא בשבועה (שם). ושבועה זו אינה שבועת התורה כדי להכחיש העד, שהרי כל

1 שְׁטַעַן שֶׁהוּא שֶׁטֶר אֲמָנָה²¹, או שְׁאָמַר: כְּתַבְתִּי
2 לְלוֹת וְלֹא לְוִיתִי²², כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: טוֹעֵן טַעְנָה,
3 שְׂאֵם הוֹדָה בַּעַל הַשֶּׁטֶר הִזָּה הַשֶּׁטֶר בְּטַל, וְהַמְלִיחָה
4 עוֹמֵד בַּשֶּׁטֶר, וְאוֹמֵר שֶׁזֶה שֶׁקָר טוֹעֵן, וְאָמַר הַלֵּוִי:
5 יִשְׁבַע לִי וְיִטַל - הָרִי זֶה מִחֻלְקֶת בֵּין הַגָּאוּנִים: יֵשׁ
6 מִי שְׁהוֹרָה, שְׁחֵיב בַּעַל הַשֶּׁטֶר לְהִשָּׁבַע כְּעֵין שֶׁל
7 תּוֹרָה²³, כְּמִי שֶׁטַעַן עָלָיו שֶׁפָּרְעוּ²⁴; וְרַבּוֹתֵינוּ²⁵ הוֹרִי,
8 שְׂלֹא יִשְׁבַע הַמְלִיחָה אֲלֵא אִם טַעַן עָלָיו הַלֵּוִי שֶׁפָּרְעוּ
9 בְּלִבּוֹ, שֶׁהָרִי הוֹדָה בַּשֶּׁטֶר²⁶ וְלִפְרָעוֹן הוּא עוֹמֵד;
10 אֲבָל כָּל אֵלּוּ הַטַּעְנוֹת²⁷ - לֹא כָּל הַיָּמִינוּ לְבַטֵּל שֶׁטֶר
11 מִקָּדָשׁ, אֲלֵא יִשְׁלֹם, וְאַחֵר כֶּף יִטַעַן עַל הַמְלִיחָה בְּמָה
12 שִׁירָצָה²⁸, שְׂאֵם יוֹדָה - יַחֲזִיר לוֹ, וְאִם כֶּפֶר - יִשְׁבַע
13 הַסֵּת. וְלָזֶה דַּעְתִּי נוֹטָה.

37) שאינו מוצא עתה עדים לקיימו. (38) כדברי האומר
(כתובות יט.) "מודה בשטר שכתבו - צריך לקיימו", ואם
אינו מקיימו - יכול הלוה לטעון: פרעתי. (39) וגובה בו.
כרב נחמן (ב"ק קו.) ולא כרב, האומר: כיון שקיבלו
הבעלים שבועת הנתבע, שוב אינו משלם ממון. (ראה לקמן
פ"ב מהל' טוען ונטען הל' יא, והגר"א סי' מו ס"ק ד.)

1. הוֹצִיא עָלָיו⁴⁰ שֶׁטֶר מִקָּדָשׁ⁴¹, וְאָמַר הַלֵּוִי: מִזֵּיף
הוּא וּמַעוֹלָם לֹא כְּתַבְתִּיו, או שֶׁטֶר אֲמָנָה הוּא, וְאָמַר
הַמְלִיחָה: כֵּן הַדְּבָרִים, אֲבָל שֶׁטֶר כָּשָׁר הָיָה לִי
וְאֲבֵר⁴²; אִף עַל פִּי שֶׁהַמְלִיחָה הוּא שֶׁשָּׁבַר אֶת שֶׁטֶר, וְ
וְאֵלּוּ רָצָה אָמַר: אֵינִי מִזֵּיף, שֶׁהָרִי נִתְקַדֵּם בְּבֵית דִּין
- אֵינִי גוֹבֵה בּוֹ כְּלוּם⁴³, אֲלֵא נִשְׁבַּע הַלֵּוִי הַסֵּת
וְנִפְטָר, שֶׁהָרִי זֶה הַשֶּׁטֶר⁴⁴ כְּחֵרֶס הוּא חֲשׂוּב⁴⁵.

40) מעשה בב"ב לב. ופסק כרב יוסף. (41) רבינו מפרש
הגמרא שם בשטר מקוים, והרמב"ן והרשב"א חולקים עליו,
ולדעתם המדובר באינו מקוים בשעה שהודה שהוא מזויף
ואח"כ קיימו (מגיד-משנה). (42) ולכן זיפתי שטר, כדי
לא לצו שיודה. (43) לא ממשועבדים ולא מבני חורין.
(44) שהציג לפנינו לגבות על פיו. (45) מה תאמר?
נאמינהו על-כּל-פנים שחוב יש לו אצלו ויגבה מנכסים בני
חורין ב'מיגו' שאילו רצה היה אומר אינו מזויף - 'מיגו'
להוציא לא אמרינו ("אין לנו לומר 'מיגו' אלא לפטור את
האדם מחוב, לא שיגבה מאחרים בטענתו כשיזדמן לטעון
מיגו" - לשון רבינו בפירוש המשנה שביעית פ"י משנה ה.
- ועיין ש"ך סי' פג ס"ק ז, ט.)

ז. שֶׁטֶר שֶׁלֵּוִי בּוֹ וּפְרָעוּ - אֵינִי חוֹזֵר וְלֵוִי בּוֹ⁴⁶; וְ
שֶׁכָּבַר נִמְחַל שֶׁעֲבָדוֹ וְנִנְעָשָׂה כְּחֵרֶס.

46) ואפילו פרע ביום שלוה - אינו חוזר ולוה בשטר זה בו
ביום, ואם לוה הרי זה כמלוה על-פה (ב"מ יז.).

ח. הַמוֹצִיא שֶׁטֶר חוֹב מִקָּדָשׁ עַל חֲבֵרוֹ, וְאָמַר הַלֵּוִי:
הֲלֹא פְּרַעְתִּיךָ, וְאָמַר לוֹ הַמְלִיחָה: כֵּן הָיָה, אֲבָל
חֲזַרְתִּי וְהַחֲזַרְתִּי⁴⁷ לָךְ הַמְּעוֹת וְהַלְוִיתִי אוֹתָךְ פַּעַם
שֵׁנִיָּה - הָרִי בְּטַל הַשֶּׁטֶר; שֶׁנִּפְרָע⁴⁸, וְהָרִי הוּא
כְּחֵרֶס⁴⁹. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: הַחֲזַרְתִּי לָךְ הַמְּעוֹת מִפְּנֵי
שֶׁלֹא הָיָה טוֹבוֹת עַד שֶׁתְּחַלִּיפֶם - לֹא בְּטַל הַשֶּׁטֶר⁵⁰,
וְעַדִּין שֶׁעֲבָדוֹ קָדָם⁵¹.

47) וכבר נמחל שעבודו, כמבואר בהלכה
ח. (49) ונשבע הלווה היסת, על טענת המלוה שחזר
והלוהו, ונפטר. (50) שם. (51) מכיון שאילו הכיר בהן
בתחילה שאינן טובות, לא היה מקבלן - אין זה פרעון (ראה
מגיד-משנה).

19) שחתימת עדיו אושרו בב"ד. (20) שאין ב"ד נוקקים
להוציאו - לא מלווה למלווה ולא ממלווה ללווה, כמבואר
למעלה פ"ו הל' א. (21) שכתבו ומסרו על יסוד אימון
שלא יתבענו אלא אם ילוונו - וטוען שלא לוה. (22) אלא
ממני נפל, ומצאו זה ('בית יוסף' סי' פב.) (23) בנקיטת
חפץ. (24) ישבע לי שלא פרעתי, כמבואר למעלה הלכה
א. (25) הרי"ף בתשובה, והר"י מגאש בחידושי שבוועת
מא. (26) בכשרות השטר מעיקרו, אלא שטוען טענה
העשויה להתהוות במשך הזמן, שהרי השטר לפרעון עומד,
ולפיכך משביעים את המלוה. (27) שנפרטו למעלה -
טענות לעקירת כשרות השטר מעיקרו הם. (28) טענה בפני
עצמה על הדמים שנתן לו, שלדבריו לא כדין הוציא ממנו.

ד. הַמוֹצִיא שֶׁטֶר חוֹב²⁹ עַל חֲבֵרוֹ, מְלִיחָה אוֹמֵר: לֹא
נִפְרַעְתִּי כְּלוּם, וְלֵוִי אוֹמֵר: פְּרַעְתִּי מִחֻצָּה, וְהַעֲדִים
מִעֵידיים³⁰ שֶׁפָּרְעוּ כְּלוֹ - נִשְׁבַּע הַלֵּוִי³¹ וְנוֹתֵן מִחֻצָּה,
שֶׁהָרִי הוֹדָה בְּמִקְצֶת³². וְאֵינִי כְּמִשִּׁיב אֲבֵרָה³³, מִפְּנֵי
שֶׁאֵימַת הַשֶּׁטֶר עָלָיו³⁴. וְאֵין הַמְלִיחָה גוֹבֵה מִמִּחֻצָּה
אֲלֵא מִפְּנֵי חוֹרְיָנוּ³⁵; שֶׁהָרִי הִלְקוּחוֹת אוֹמְרִים: אָנוּ
עַל הַעֲדִים נִסְמָךְ³⁶, וְהָרִי בְּטַלוֹ שֶׁטֶר זֶה.

29) בבא-בתרא קכח: (30) לאחר שכבר הודה הלוה על
מחצה (רש"י שם, ועיין ש"ך סי' פב ס"ק לז). (31) שפרע
מחצה. (32) והודאת בעל-דין כמאה עדים היא.
(33) שפטרורו חכמים מן השבועה, כמו ששינו (גיטין מח):
"המוצא מציאה - לא ישבע מפני תיקון העולם". ובגמרא
שם (נא:): אמרו, שכל דבר שאפשר לו לנתבע לשתוק או
לטעון טענה אחרת ויהיה פטור, והוא מודה ומחייב את
עצמו במקצת - דינו כמישיב אבידה - וכאן אם אמר פרעתי
הכל, היה נאמן, שהרי יש עדים שפרעו. (34) בעת
ההודאה, קודם שהעדים העידו, וחושש שמא יעידו
לחובתו, ולפיכך הודה במחצה (שם כנוסחת הרי"ף, ועיין
ב'נמוקי יוסף'). (35) מנכסים שהם תחת רשותו של לוה -
ואינו גובה מן הלקוחות. (36) שם.

ה. הַמוֹצִיא עָלָיו שֶׁטֶר חוֹב שֶׁאֵינוּ יְכוֹלִים³⁷ לְקַיְמוֹ,
וְאָמַר הַלֵּוִי: אֲמַת שְׂאֵנִי כְּתַבְתִּי שֶׁטֶר זֶה, אֲבָל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ישי כ"ו תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעל הלכות גדולות הובא במגיד-משנה, ועיין רא"ש בבא-בטרא פרק גט פשוט אות ז) שאע"פ שאין השטר כשר לגבות על פיו - וזקק הוא לשבועה כדרך ששנים מחייבים אותן ממון, שכל מקום ששנים מחייבים אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה, כמו שיתבאר להלן פ"א מהל' טוען ונטען הלכה א. (64) להכחיש העד, וכל עוד שאינו נשבע - הרי השטר בחזקתו שלא נפרע. (65) "שהרי הוא מודה במה שהעיד בו העד (היינו על עיקר ההלוואה, אלא שטוען פרעתי) ואין הנשבע בהעדאת עד אחד נשבע, עד שיכחיש את העד ויכפור בעדותו וישבע על כפירתו" (מדברי רבינו להלן פ"ד מהל' טוען ונטען הלכה ח), וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם (ע"פ בבא-בטרא לב. ועיין הל' טוען ונטען שם). [במגיד-משנה תמה על דין זה, ושאל: הרי אם לזה בשני עדים על-פה, נאמן לומר פרעתי, וכיצד נחייבו ממון ע"פ עד אחד דהשטר אין לו כל ערך. ובכסף-משנה מבאר דברי רבינו ע"פ תשובת הרשב"א, שהמדובר, כשכפר בתחילה בבי"ד ואמר לא לויתי, ואח"כ חזר בו ואמר: לויתי ופרעתי, ואם כן הוחזק כפרן ואין מאמינים לו ב'מיגו. ראה השגת הראב"ד שם, וראה ההלכה הבאה ופירושו של הראב"ד]. (66) למעלה ה"ב.

יא. וכן הורו רבותי: שהפופר במלוה על פה בבית דין, ובא עד אחד שלוה - הרי זה⁶⁷ ישבוע שבועת התורה. חזר ואמר: פן היה, לויתי ופרעתי, או מחל לי, או נתחייב לי ממקום אחר - הרי זה מחייב שבועה ואינו יכול לישבע, ומשלם⁶⁸.

(67) כלומר, שהרי זה הכופר חייב שבועת התורה, כמו שיתבאר בפ"א מהלכות טוען הלכה א. (68) הראב"ד מבאר כאן דברי רבינו: מכיון שטען לא לויתי, הרי זה כאילו הודה שלא פרע, וכשחזר והודה שלוה - אינו יכול לחזור בו מהודאתו הראשונה שלא פרע. ואם לא הוכחש ע"י עד אחד, יכול לחזור בו ולטעון לויתי ופרעתי, ונאמינו ב'מיגו' שהיה יכול לעמוד בטענתו הראשונה שלא לזה כלל. ואין זה דומה להלכה הקודמת, שהרי שם הוכחשה טענתו הראשונה ע"י העד.

יב. מי שטען שפרע השטר, ואמר: ישבוע המלוה יטל - אומרים לו: הבא מעותי ואתה פה ישבוע ויטל⁶⁹. אם אין לו פלוס⁷⁰ לשלם - משביעין אותו פתקנת הגאונים⁷¹: שאין לו ולכשתשיג ידו יתן לבעל חובו, וישביעו⁷² שלא פרע ואתה פה יתן לו.

(69) כי למה נשבע המלוה תחילה, ושוא אין לו ללוה ממה לפרוע (ע"פ כתובות פה. מגיד-משנה). (70) צ"ל: אמר אין לי כלום (וכן הוא בכת"י תימן, וכן העתיק הסמ"ג עשין צד). כלומר, טען הלוה: אין לי כלום. (71) שנתבאר למעלה פ"ב הל' ב, שתיקנו הגאונים להשביע את הטוען אין לי: "שאין לו כלום... וכולל בשבועתו שכל שירוויח, וכל שיבא לידו או לרשותו מאשר תשיג ידו... יתן לבעל חובו ראשון ראשון". (72) כלומר: ואז, כשתשיג ידו, ישביע את המלוה שלא פרעו ואח"כ יתן לו (כן נראה הצעת דברי רבינו, ע"פ העתקת הסמ"ג (עשין צד): משביעין אותו

ט. הוציא עליו שטר מקים שיש לו עליו מנה, ואמר לו הלוה: הלא פרעתיך בפני פלוני ופלוני; ובאו אלו והעידו שפרעו, אבל לא הזכיר לו את השטר; ואמר לו המלוה: פן הוא שפרעתי, אבל חוב אחר פרעתי שהיה לי אצלך - הרי בטל השטר⁵².
 6 במה דברים אמורים⁵³? פשהעידו שנתן לו בתורת פרעון; אבל אם ראוהו נתן לו מעות, ולא ידעו⁵⁴ אם הוא בתורת פרעון או בתורת פקדון או בתורת מתנה: אם אמר בעל השטר⁵⁵: לא היו דברים מעולם - הרי החזק בפרון⁵⁶, ובטל השטר; ואם אמר: פרעון של חוב אחר הוא - הרי זה נאמן, ונשבע ונוטל מה שבשטר; שהרי לא פרעו בעדים⁵⁷, מתוך שיכול⁵⁸ לומר: מתנה נתנם לי, נאמן לומר: פרעון של חוב אחר הן. אומר לו הלוה: והלא שטר חוב זה דמי שור⁵⁹ שלקחתי ממך הוא, ואתה גבית דמי בשור⁶⁰, ואמר לו בעל השטר: פן, אני גביתי את דמיו מחוב אחר שהיה לי אצלך⁶¹; הואיל והודה מעצמו שדמי השור הוא החוב ומדמיו נפרע - בטל השטר. ואף על פי שאין עליו עדים שפרע מדמיו⁶², ישבוע הלוה הסת שפרעו. וכן כל פיוצא בזה.

(52) מאחר שעדים מעידים שפרעו סתם - לא כל הימנו לטעון: חוב אחר פרעתי (שבועות מב. "איתרע שטרא", וכפירוש הגאונים והביאם הר"ף שם, שהכוונה - בטל השטר). ובגמרא שם: וזה דוקא כשפרעו בפני עדים ולא הזכיר לו את השטר, אבל פרעו בינו לבינו, מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם, נאמן לומר חוב אחר פרעתי. וכן מתבאר מדברי רבינו בסמוך. (53) שבטל השטר. (54) ר"י מיגאש שם, ע"פ דברי הגמרא שם לד: ורבינו הביאם לקמן פ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה ב. (55) קודם שבאו עדים. (56) ראה הל' טוען ונטען שם. (57) שהרי העדים אינם יודעים אם נתן הכסף לפרעון החוב. (58) המלוה. (59) שור לקחתי ממך, וזקפת עלי דמיו במלוה (שם). (60) ישבת באיטליז שלי, וגבית דמי הבשר של אותו השור והעדים מעידים על זה (ה"ר מיגאש שם). (61) מודה הוא שגבה דמי הבשר, אבל טוען שגבה על חשבון חוב אחר. (62) שכשנתן דמי השור, לשם פרעון אותו השטר נתנם. הואיל והודה המלוה שמדמי בשר השור גבה, רגלים לדבר שקיבלתם לשם פרעון החוב שזקף בעד דמי השור שמכר (ע"פ הש"ך סי' נח ס"ק לא).

י. הוציא עליו שטר חוב בעד אחד⁶³, ולוה טען פרעתי - הרי זה מחייב שבועה⁶⁴ ואינו יכול לישבע⁶⁵, ומשלם. טען ואמר: ישבוע לי שלא פרעתי - הרי זה נשבע; שאפלו היו בשטר שני עדים, ואמר: ישבוע לי שלא פרעתי - הרי זה נשבע, כמו שבארנו⁶⁶.

(63) שחתום בו עד אחד בלבד. וסובר רבינו (וכן הוא דעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השטר, ולא פחות מחציו (ראה שם ב: ה: ועיין סמ"ע קלח ס"ק ה, ורבינו בפירושו למשנה שם מבאר (ע"פ גמרא שם ה:): "כי מעיקרנו שהנשבע הנוטל שום דבר בשבועתו, לא ישבע על יותר ממה שראוי ליטול באותה שבועה, ולפיכך ישבע שאין לו בה פחות מחציה, ולא ישבע שהיא כולה שלי, מאחר שאינו נוטל אלא חציה". (86) כרבי יוחנן שם ז: שאין כל הברל באיזה חלק מן השטר אוזנים, ובכל האופנים - חולקים (ועיין מגיד-משנה וש"ך סי' סה ס"ק מ). (87) כדין טוען פרעתי בכל שטר שאינו מקיים, ואפילו כולו ביד המלוה (כמבואר למעלה הלכה ה).

20 **טו. האומר לחברו: מנה יש לי פינך, והלה אומר:**
21 **אין לך פינדי כלום, או שאומר: פרעתיך; אומר לו**
22 **התובע: השבע לי הסת⁸⁸; אומר לו הנתבע: והלא**
23 **שטר יש לך עלי, ואתה רוצה להשביע אותי**
24 **תחילה⁸⁹, ואחר כך תוציא השטר הפרוע⁹⁰ ותגבה בו**
25 **- אומרים לו: הבא השטר⁹¹. אומר המלוה: אין לי**
26 **שטר עליו מעולם, או שטר היה לי ואבד - הורו**
27 **רבתי, שאומרים למלוה: בטל כל שטר שיש לך**
28 **קדם זמן זה, ואחר כך תשביעוהו הסת; או החרם⁹²**
29 **חרם סתם, ולך ובקש⁹³ עד שתמצא השטר.**

(88) כדין כופר הכל. (89) על חנם. (90) אינו סותר טענתו הקודמת "אין לך בידי כלום", אלא מבאר דבריו שכוונתו: עתה אין לך בידי כלום - שפרעתיך, שלשון "אין לך בידי כלום" הוא דר-משמעי: כפירה בהלוואה ופרעון (לחם-משנה, והשווה לקמן פ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה א). (91) כדרך שאמרו במלוה על המשכון, שהמלוה נשבע תחילה, שמא ישבע הלוה ויוציא הלה את המשכון ונמצא שבועתו לבטלה כמבואר למעלה פ"ג הל' ד, ובביאורנו (מגיד-משנה). (92) כלומר, ואם אינו רוצה לבטל - אומרים לו: אין לך אלא להחרים על הלווה חרם סתם. (93) חפש.

פְּרָק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

1) מבאר דין אומר אל תפרעני אלא בעדים או בפני ראובן ושמעון, ודין מלווה שהתנה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר שלא נפרע, ודין לווה שהתנה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר פרעתי, ודין היתנה המלווה שיהיה גובה בלא שבועה, אינו גובה מיתומים בלא שבועה.

30 **א. המלוה² את חברו בעדים, ואמר: אל תפרעני**
31 **אלא בעדים, בין שאמר לו בשעת הלוואה בין שאמר**
32 **לו אחר שהלווהו³ - הרי זה צריך לפרעו בעדים⁴,**
33 **מפני התנאי. טען הלוה ואמר לו: וכן עשיתי,**
34 **ופרעתיך בפני פלוני ופלוני, והלכו להם למדינת**
35 **הים או מתו - הרי זה נאמן⁶, ונשבע שבועת הסת**
36 **ונפטר. וכן אם אמר: אל תפרעני אלא בפני תלמידי**
37 **חכמים או בפני רופאים, ואמר לו: בפניהם⁷**
38 **פרעתיך, ואותן העדים שפרעתיך בפניהם מתו או**
39 **הלכו להם למדינת הים - הרי זה נאמן, ונשבע הסת**
40 **ונפטר. אבל אם אמר לו: אל תפרעני אלא בפני**

תחילה מתקנת הגאונים שאין לו, ולכשתגיע ידו יתן לבעל-חוב - ואז ישביענו שלא פרעו ואח"כ יתן לו, שפוסקא ולכשתשיג ידו וכו' קשורה עם האמור לפניו, והיא חלק מנוסחת השבועה שמשביעין אותו, וכמו שביארנו. אולם מהעתקת 'בעל התרומות' שער ב, ח"א: "וכשתשיג ידו ליתן לבעל-חובו ישביעו שאין שטרו פרוע ואח"כ יתן לו", וכן מהעתקת ה'טור' (סי' פב, ומשם בשו"ע): "וכשתשיג ידו ויתן לב"ח" וכו', נראה שאין פיסקת "ולכשתשיג" שייכת לנוסחת השבועה אלא שהיא קשורה עם האמור לאחריה, וכך הצעת דברי רבינו: משביעין אותו בתקנת הגאונים שאין לו, ולכשתשיג ידו כדי ליתן לבעל-חובו, ישביעו שלא פרעו ואח"כ יתן לו).

1 **יג. מי שהיה לו חוב על חברו בשטר, ואבד⁷³**
2 **השטר, והרי העדים קמין, אף על פי שקנו מידו⁷⁴,**
3 **וטען⁷⁵ שפרע - הרי זה נשבע הסת⁷⁶. והורו רבותי:**
4 **שאפלו היה החוב לזמן⁷⁷, ועדין לא הגיע זמנו**
5 **להפרע⁷⁸, הואיל וכתבו לו השטר ואין בידו שטר,**
6 **והלוה טוען פרעתי - נאמן, ונשבע הסת שפרעו;**
7 **שאנו חוששין שמא פרעו⁷⁹, ולפיכך קרע השטר או**
8 **שרפו. וכן הורו רבותי: שאפלו היה השטר יוצא**
9 **מתחת ידי אחר, והלוה טוען: ממני נפל אחר**
10 **שפרעתי, אף על פי שהוא בתוך זמנו - נשבע הסת**
11 **ונפטר; שכיון שאין השטר ביד המלוה - אין שם**
12 **תזקה⁸⁰.**

(73) אמר המלוה: שטר שהיה לי - אבד. (74) והקנין כשלעצמו חשוב כשטר, שסתם קנין לכתיבה עומד כמבואר (למעלה פ"א הלכה א, ועיין שו"ע סי' לט, א, ה). (75) הלווה. (76) הואיל והשטר אינו ביד המלוה, חוששין שמא פרעו, וכמו שמבאר רבינו בסמוך (ע"פ בבא-בבא קמח. והשווה להלן פ"ג הל' יא: "בשטרי החובות . . . אע"פ שעדין קיימים וקנו מידו . . . ואמר שטר שכתבתם לי אבד, אין כותבין לו שטר שני - שמא פרעו או מחלו"). (77) כגון שהלווה מודה שלא הגיע עדיין זמן הפרעון או שהעדים מעידים על כך. (78) וחזקה שאין אדם פורע תוך זמנו (כמבואר למעלה פ"א הל' ו). (79) אע"פ שהוא תוך הזמן (ע"פ בבא-מציעא ז: מגיד-משנה). (80) שאין אדם פורע תוך זמנו (ראה מגיד-משנה וכסף-משנה).

13 **יד. שנים שהן או חזין בשטר⁸¹, המלוה אומר: שלי**
14 **הוא והוצאתיו להפרע בו ממך⁸², והלוה אומר:**
15 **פרעתי וממני נפל: אם היה השטר שניכול לקימו⁸³**
16 **- זה נשבע⁸⁴ שאין לו בדימים אלו פחות מחצין⁸⁵,**
17 **וזה ישבע שאין לו בדימים פחות מחצין, וישלם**
18 **הלוה מחצה⁸⁶; ואם אינו יכול לקימו - ישבע הלוה**
19 **הסת שפרעו⁸⁷, וילך לו.**

(81) בבא-מציעא ז. (82) וממני נפל. (83) בעדים. (84) מתקנת חכמים, כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי הוא (שם ה:), ולקמן פ"ט מהל' טוען ונטען הלכה ז. (85) כלומר: יש לי בזה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ישי כ"ו תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 יִשְׁנֶה, כְּתוּב עַל הַגְּוִילִים, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ כּוֹתְבֵין קִדְּם
 14 לְזִמְן הַזֶּה בְּקֶרֶב חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה. וְשֵׁתִי נִסְחָאוֹת
 15 מִצְּאֵתִי מִן הַגְּוִילִים בְּהִלְכָה זוֹ, וּבִשְׁתֵּיהֶם כְּתוּב:
 16 וְאִם אָמַר פְּרַעְתִּי בְּפָנָי פְּלוּנִי וּפְלוּנִי וְהִלְכוּ לָהֶן
 17 לְמַדְיַת הַיָּם - נֶאֱמַן. וּמִפְּנֵי טְעוֹת זוֹ שֶׁאַרְע לְמִקְצַת
 18 הַסְּפָרִים, הוֹרוּ מִקְצַת גְּאוּנִים, שֶׁאִם אָמַר לוֹ: אֵל
 19 תְּפָרְעֵנִי אֲלֵא בְּפָנָי פְּלוּנִי וּפְלוּנִי, וּפְרָעוּ בְּפָנָי אֲחֵרִים
 20 - שֶׁאִינוֹ נֶאֱמַן, אִף עַל פִּי שֶׁהֵבִיא עֲדִים שֶׁפְּרָעוּ
 21 בְּפָנֶיהֶם. וְגַם זוֹ טְעוֹת גְּדוּלָה. וְהֵדִין הָאֵמֶת: שֶׁאִם
 22 בָּאוּ עֲדִים שֶׁפְּרָעוּ בְּפָנֶיהֶם - נִפְטָר, וְאִין פֶּאֵן מְקוֹם
 23 חֲשֵׁשׁ. גַּם הַהוֹרָאָה הַזֹּאת - עַל פִּי סִפְרֵיהֶן, שֶׁכְּתוּב
 24 בְּהֵן בְּאוֹתוֹ שֶׁאָמַר לְחִבְרוֹ פְּרָעֵנִי בְּפָנָי עֲדִים שֶׁשָּׁנוּ
 25 הַלְּכוֹת¹⁰: וְהִלֵּךְ וּפְרָעוּ בְּפָנָי עֲדִים¹¹. וְטְעוֹת סִפְרִים
 26 הוּא. וּמִצְּאֵתִי בְּגוִילִים כְּתוּב: אֲזַל פְּרָעָה בִּינָה לְבִין
 27 דִּילָהּ¹². אִף עַל פִּי שֶׁהִסְפָּרִים מְגַהִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ,
 28 כִּף יִרְאָה מְדִין הַגְּמָרָא. וְעוֹד, דְּבָרִים שֶׁל דַּעַת הֵן¹³:
 29 וְכִי מָה הָיָה לוֹ לַעֲשׂוֹת? אָמַר לוֹ: אֵל תְּפָרְעֵנִי אֲלֵא
 30 בְּעֲדִים - פְּרָעוּ בְּעֲדִים! וְכִי יֵשׁ לוֹ לְאַסֵּר אֶת הַעֲדִים
 31 בְּבֵית הַסֵּהָר כֹּל יְמֵיהֶם שֶׁלֹּא יִלְכוּ! וְעוֹד: אִם מְתוֹ,
 32 מָה יַעֲשֶׂה? נִמְצָא זֶה פּוֹרֵעַ פַּעַם אַחַר פַּעַם לְעוֹלָם,
 33 עַד שֶׁיָּבִיא עֲדִים¹⁴. אִם כֵּן, נַעֲשִׂית עֲדוֹת זוֹ עֲדוֹת
 34 בְּשִׁטָּר¹⁵. וְנִמְצָא זֶה, פִּינֵן שֶׁאָמַר: אֵל תְּפָרְעֵנִי אֲלֵא
 35 בְּעֲדִים, נַעֲשִׂית מְלוּה בְּשִׁטָּר. וְאִין מִי שֶׁשְּׁעָלָה עַל לְבוֹ
 36 זֶה. אֲבָל וְדָא, אִם אָמַר: בְּפָנָי פְּלוּנִי וּפְלוּנִי - הוּא
 37 הַפְּסִיד עַל עֲצָמוֹ, שֶׁפְּרָע בְּפָנָי אֲחֵרִים וְהִלְכוּ לָהֶם.
 38 אֲבָל אִם בָּאוּ¹⁶ וְהַעֲדוּ שֶׁפְּרָעוּ - אִין פֶּאֵן בֵּית
 39 מַחֲוֵשׁ. וְכִזְהָ רְאוּי לְדוֹן וְלַהוֹרוֹת.

1 פְּלוּנִי וּפְלוּנִי, וְאָמַר לוֹ: פְּרַעְתִּיךָ בְּפָנָי אֲחֵרִים, וּמְתוֹ
 2 אוֹ הִלְכוּ לָהֶם לְמַדְיַת הַיָּם - אִינוֹ נֶאֱמַן⁸; שֶׁמִּפְּנֵי
 3 טְעָנָה זוֹ הִתְנָה עָלָיו וְאָמַר לוֹ: אֵל תְּפָרְעֵנִי אֲלֵא
 4 בְּפָנָי רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן, שֶׁהֵם עוֹמְדִים עִמּוֹ, פְּדִי שֶׁלֹּא
 5 יִדְחָה אוֹתוֹ וְיֵאמַר: בְּפָנָי אֲחֵרִים פְּרַעְתִּי וְהִלְכוּ לָהֶם.

(2) משנה, שבוועות לח: לפי הדפוסים שבידינו היום. אולם
 בכתב־יד (וגם בכמה דפוסים) חולקה משנה ארוכה זו
 לשלש או לארבע משניות (וכן גם החלוקה במשנה
 שבמשניות), ומקומו של הדין שלפנינו הוא במשנה שניה
 בדף לט: (3) זה מוכח מלשון המשנה. (4) אפילו אם
 הלוה התנגד בפירוש לכך (ע"פ פירושים של הר"ן שם,
 והמגיד־משנה כאן). וכן פסק רבו רבינו יוסף מיגאש שם
 מא. וטעמו של דבר, מבואר בר"ן שם: אנו סהדי (ברור לנו,
 כאילו היינו עדים לזה) שהלוה הטוען: פרעתוך שלא בעדים
 - משקר, שאין זה מתקבל על הדעת שיעבור על התראת
 המלוה ויוציא על עצמו שם של כפון. [בש"ך חו"מ סי' ע
 סי"ט, מביא דעת כמה פוסקים ראשונים שאם התנגד
 בפירוש לתנאי זה אינו צריך לפורעו בעדים, ודעת הרא"ש
 וה"טור' ורבינו ירוחם, שאם אמר המלוה אחר שהלוהו -
 אפילו כששתק הלוה אינו צריך לפורעו בעדים, ומכל־שכן
 כשהתנגד בפירוש. והש"ך עצמו מכריע: בשתק - צריך
 לפורעו בעדים, ובמוחה בפירוש - אינו צריך]. (5) אבל
 אם לא התנה בפירוש - אינו צריך לפרוע בעדים אע"פ
 שהלוהו בעדים. [בדין זה, וכן בדין "אל תפרעני אלא בפני
 פלוני ופלוני", ועדים אחרים מעידים שפרע בפניהם (ראה
 ה"ב) נטה רבינו מדרכו הסלולה לפסוק בכל מקום כרבותיו
 - רבי יוסף מיגאש' ורבו הר"ף - ובשתי הלכות אלו פסק
 בניגוד גמור לשיטתם. מחלוקתם זו מקורה בחילופי
 נוסחאות בגמרא, כמו שיתבאר בהלכה הבאה. והראב"ד
 בהשגותיו כאן נכנס לפשרה ואומר, שאם התנה בפני עדים
 אין הלוה נאמן, ואם שלא בעדים - נאמן ב'מיגו' שיכול
 לטעון: לא היה תנאי כזה (ראה מגיד־משנה וש"ך שם)].
 (6) אפילו כשהתנה המלוה בפני עדים (ראה ראב"ד ומגיד־
 משנה). ודוקא כשאמר "בפני פלוני ופלוני", אבל אם אמר
 "פרעתוך בפני עדים" סתם - אינו נאמן (רמ"ה ו'טור' שם),
 והש"ך (שם) מסביר כך גם דעת רבינו. (7) בפני תלמיד־
 חכמים, ופירש שמותיהם. (8) ואם באו עדים והעידו
 שבפניהם פרע - פטור (ראה ה"ב).

6 ב. יֵשׁ נִסְחָאוֹת מִן הַגְּמָרָא שֶׁכְּתוּב בְּהֵן, שֶׁהָאוֹמַר
 7 לְחִבְרוֹ: אֵל תְּפָרְעֵנִי אֲלֵא בְּעֲדִים, וְאָמַר לוֹ: פְּרַעְתִּיךָ
 8 בְּפָנָי פְּלוּנִי וּפְלוּנִי וְהִלְכוּ לְמַדְיַת הַיָּם - אִינוֹ נֶאֱמַן.
 9 וְטְעוֹת סִפְרִים הוּא, וְלִפְיֶכָּה טְעוֹ הַמּוֹרִים⁹ עַל פִּי
 10 אוֹתָן הַסְּפָרִים.

(9) בהלכה הקודמת נתבאר, שזאת היא דעת הר"י מיגאש'
 והר"ף ע"פ נוסחתם בגמרא. [גדולה התמיהה, שרבינו
 משתמש בביטוי חריף כזה כלפי רבותיו, שדרכו להתייחס
 אליהם ביראת כבוד יתירה].

11 וְכִכָּר חֲקַרְתִּי עַל הַנִּסְחָאוֹת הַיְּשָׁנוֹת, וּמִצְּאֵתִי בְּהֵן
 12 שֶׁהוּא נֶאֱמַן. וְהִגִּיעַ לְיָדִי בְּמִצְרִים מִקְצַת גְּמָרָא

(10) תלמיד־חכמים לומדי הלכות, ולא ייחד "פלוני
 ופלוני". (11) שאינם לומדי הלכות. (12) בינו לבין
 עצמו. ביאור הדברים: בגמרא שם, מובא מעשה שבא לפני
 רב נחמן, שאמר המלוה אל תפרעני אלא בפני שוני הלכות,
 וטען הלוה שפרע בפני עדים שאינם שוני הלכות (לפי
 הנוסח שרבינו דוחה אותו), ופסק רב נחמן: מכיון שהודה
 המלוה - הרי זה פרעון גמור. ומזה למד הר"ף, שאם לא
 הודה המלוה - אין הלוה נאמן, והוא־הדין אם אמר לו אל
 תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני. ואומר רבינו כאן, שהנוסח
 הנכון הוא: "ביני לבין דיליה", היינו הלוה טען שפרע
 שלא בעדים, ולפיכך כשהמלוה מכחיש - אין הלוה נאמן,
 אבל כשהוא מביא עדים אחרים שפרע - פטור. (13) השכל
 הישר מחייב זאת. (14) עד שימצא עדים אחרים ויביאם
 לבית־דין להעיד. (15) שהלוה אינו נאמן לטעון פרעתני.
 (16) העדים האחרים. והר"ף והר"י מיגאש' מקיימים
 הנוסחאות שדחה רבינו, וסוברים שנפסקה הלכה בגמרא
 בשני הדינים שלמעלה, שחייב לשלם. ונימוקם מבואר
 בר"ף, שהרי זה כאילו פסל למפרע את עדותם של כל
 העדים לענין פרעון חוב זה, וכל תנאי שבממון - קיים.
 וביאר הראב"ד שאנו מאמינים לעדים שהלוה נתן למלוה
 כך וכך, אבל יכול לטעון הכסף שקבלתי הוא לפרעון חוב

סומכים על הלוה עצמו שהאמין לו כשני עדים, וביטל לגמרי טענות עצמו נגדו, ולפיכך אין להגדיר טענת המלוה כמוכחשת, והרי זה כאילו פסל למפרע כל עדויות שבעולם לגבי פרעון חוב זה. (23) ראה הלכות עדות פ"ח ה"ג. (24) מסקנת הגמרא שם. (25) הלוה. (26) פירש מספר גדול משנים. (27) שאנו אומרים, כשלשה האמינו, אבל לא כארבעה. כשאמר "כשנים" לא קבע מספר העדים אלא התכוון לעדות רגילה, שאינה פחות משנים. (28) כיצד יבטיח עצמו, שהמלוה לא יחזור ויתבע. (29) יצהיר בפני עדים. (30) במלוה על-פה. (31) לא נתבארה כוונתו, מה הוא ההבדל בין בפני הלוה או שלא בפניו (ראה משנה למלך). (32) וכשיתבע המלוה שנית - יביא עדי ההודאה לבית-דין. מכאן אתה למד, שהנאמנות לגבי טענת פרעתי אין כוחה יפה לגבי הודאת המלוה, שהודאה ענין אחר הוא שעליו לא התנה. [מחלוקת ראשונים היא אם פרעון והודאה נידונים כשני ענינים או לא. 'בעל התרומות' בשער כו מביא תשובת הר"ף, ששני ענינים הם, כדברי רבינו כאן. אולם רבינו זרחיה הלוי בשבועות שם פוסק להלכה, שהמלוה נאמן גם נגד עדי הודאה, וכן דעת רבינו ישעיה (הובא ב'טור' שם), וכן כתב גם הרשב"א (מובא ב'דרישה' סי' עא סק"ח). והרמב"ן במלחמותיו שם מחלק בין נאמנות לבין "אל תפרעני אלא בעדים", אם האמינו לומר שלא נפרע, אין כל טעם לחלק בין עדים לבין הודאת עצמו, אבל כשאמר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני - הרי זה כאילו פסל אחרים להעיד שבפניהם פרע, אבל לא פסלם להעיד שהודה. למעלה בה"ב נתבארה שיטת רבינו, שבדין אל תפרעני וכו' נאמנים גם אחרים להעיד שבפניהם פרע].

ה. הרי שפָּרְעוּ³³, וטָעַן הַמְּלוֹה שְׁלֹא נִפְרַע, וּפְרָעוּ¹⁷ פַּעַם שְׁנַיִם מִפְּנֵי הַתְּנָאִי³⁴ - הַרִי הַלּוֹה חֹזֵר וְתוֹבֵעַ אֶת הַמְּלוֹה בְּדִין, וְאָמַר לוֹ: כֶּף וְכֶף אֲתָה תֵּיב לִי, מִפְּנֵי שְׁפָרְעִיתִיךָ שְׁתֵּי פְעָמִים. אִם הוֹדָה - יִשְׁלַם; וְאִם כִּפָּר - יִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת³⁵ עַל כֶּף שְׁלֹא פָּרְעוּ אֵלָּא פַּעַם אַחַת³⁶. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה³⁷.

(33) המדובר בהתנה שיפרענו בעדים, וטען הלוה שפרעו שלא בעדים. (34) שאם לא התנה - היה נשבע ונפטר. (35) כדין כל טוען מנה לי בידך, וזה כופר. (36) בר"ן שם מא: נושא ונותן בזה, כשהאמינו הלוה למלוה כשני עדים, ומביא דעת הראב"ד, שאחר הפרעון השני יכול הלוה לגבות מהמלוה החוזרת הפרעון על-פי אותם העדים, משום שהאמינו למלוה רק על הפרעון בלבד, לא לענין טענת פרעון כפול (ה'טור' שם מביא שיטה זו בשם רב האי גאון) ומסיים שם הר"ן שדעת רבינו כאן אינה כן, כי הנאמנות נגד עדים כוחה יפה לכל הנוגע לפרעון זה. וכן כתב הר"י מיג"א ש בפירושו לשבועות שם (ראה 'טור' ו'בית יוסף' שם). (37) כגון שהאמינו כשני עדים (הר"י מיג"א ש' שם). וצ"ע למה חייב שבועת היסת, הלא האמינו בלא שבועה? ואולי כוונתו, שהלוה פטור משבועה כעין של תורה כדין נשבע ונוטל, אבל היסת שתיקנו חכמים לכל טענת כפירה - חלה גם בנידון.

ו. הַתְּנָה הַלּוֹה³⁸ שִׁיהִיָּה נֶאֱמָן בְּכָל עֵת שִׁיאֲמַר²³

ישן - "סיטראי" בלשון הגמרא. [ב'מרדכי' שבועות סימן תשעא (מובא ברמ"א חו"מ שם סעיף ד, בשם יש מפרשים) כתב שהמלוה יכול לטעון "סיטראי". ומלשון הרמ"א משמע, שלדעת המחבר - שהיא גם שיטת רבינו - אמר זאת (ראה ש"ך שם ס"ק טו שפלפל בזה), ומזה יוצא שאין כל מחלוקת בדין זה בין רבינו לבין רבותיו, כי בטוען "סיטראי" מודה רבינו שהלוה חייב לשלם, וכשהעדים מעידים שאמר בפירוש שנתן המעות לפרעון אותו החוב - גם הרי"ף - לפי ביאורו של הראב"ד - מודה שפטור (ראה מגיד-משנה). ובש"ך שם ס"ק טז, פירש דעת הראב"ד, שגם אם מעידים שפרע בפירוש חוב זה, יכול המלוה לטעון "סיטראי" וצ"ע. אולם מלשונו של רבינו משמע ששיטתו נוגדת שיטת רבותיו. אגב, רש"י שם מפרש שהמלוה טוען עדי שקר הם, וזה לא כראב"ד].

ג. הַתְּנָה¹⁷ הַמְּלוֹה עַל הַלּוֹה, שִׁיהִיָּה נֶאֱמָן בְּכָל עֵת שִׁיאֲמַר שְׁלֹא פָּרְעוּ - הַרִי זֶה נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבוּעָה¹⁸, אִף עַל פִּי שְׁטָעֵן שְׁפָרְעוּ. וְאִם הִבִּיא עֵדִים שְׁפָרְעוּ¹⁹ - אֵינּוּ נוֹטֵל בְּלֹאם¹⁹.

(17) שם מב. (18) סתם נאמנות פירושו בלא שבועה, ואפילו במלוה על-פה. הדעת נוטה, שאם המלוה דרש נאמנות וחשש שמא יטעון הלוה פרעתי, בוודאי התכוון בלי שבועה, כי למה לו להכניס עצמו לחיוב שבועה (סמ"ע סי' עא ס"ק ב). בהלכה א, כתב רבינו: "ואמר אל תפרעני אלא בעדים" וכאן שינה וכתב "התנה", שינוי זה מלמדנו, שכאן המדובר בשעת ההלוואה, כי שלא בשעת הלוואה אין מקום לתנאים, שהרי הכסף כבר ביד הלוה, ואף-על-פי-כן כשקנו מידו (עשו קבלת קנין) מועיל אפילו אחר ההלוואה (מגיד-משנה). (19) כרב פפא שם שאמר: הלוה קיבל נאמנות המלוה נגד עצמו, אבל לא נגד עדים.

ד. הַתְּנָה עָלָיו שִׁיהִיָּה הַמְּלוֹה נֶאֱמָן כְּשֵׁנֵי עֵדִים, אִף עַל פִּי שֶׁהִבִּיא עֵדִים שְׁפָרְעוּ - הַרִי זֶה גוֹבֵה מִמְּוֵנֵי²⁰ בְּלֹא שְׁבוּעָה²¹, שֶׁהִרִי הָאֲמִינוּ כְּשֵׁנֵי עֵדִים²². וְאִפְלוּ הִבִּיא מֵאָה עֵדִים (שְׁפָרְעוּ - הַרִי גוֹבֵה מִמְּוֵנֵי בְּלֹא שְׁבוּעָה, וְאִפְלוּ הִבִּיא מֵאָה עֵדִים) שְׁפָרְעוּ בְּפִנְיָהֶם; שֶׁהַשְּׁנַיִם מִמְּאָה²³. אֲבָל²⁴ אִם אָמַר לוֹ: הַרִי אֲתָה נֶאֱמָן עָלַי כְּשֶׁלֶּשָׁה, הוֹאִיל וְיִרְדֵּי²⁵ לְמַנְיָן²⁶, אִם פָּרְעוּ בְּפִנְיָ אַרְבַּעַה - הַרִי זֶה פְּרוּעֵי²⁷. זֶה שֶׁהָאֲמִין הַמְּלוֹה כְּשֵׁנֵי עֵדִים, מָה תִּהְיֶה תִּקְנַתוֹ²⁸ כְּשִׁיפְרַע? יִקְרַע הַשְּׁטָר; אוּ יַעֲדֵי²⁹ זֶה הַמְּלוֹה עַל עֲצָמוֹ³⁰ שְׁבִטֵל כָּל שְׁטָר שִׁישׁ לוֹ עַל פְּלוֹנִי; אוּ יַעֲדֵי עַל עֲצָמוֹ שְׁלֹא בְּפִנְיָ הַלּוֹה³¹ שֶׁקֵּבֵל כָּל חוֹב שִׁישׁ לוֹ אֲצֵל פְּלוֹנִי³².

(20) שם מב. (21) נתבאר בהערה יז, שסתם נאמנות משמעותה בלא שבועה, ואפילו במלוה על-פה. [במלוה בשטר, הדבר פשוט שהכוונה ללא שבועה, שהרי גם בלי נאמנות נוטל בשבועה, כשהלוה טוען: פרעתי]. (22) ב'ספר התרומות' שער כו (מובא בש"ך שם ס"ק ב), שואל: למה אין אנו אומרים העמד ממון בחזקת בעלים, כמו בשתי כתי עדים המכחישות זו את זו? ומסביר, שאנו

יום ש"ק כ"ז תשרי ה'תשע"ו

פָּרַק עֲשֵׂה עֲשׂוֹר

1 מבאר דין אומר זרוק לי חובי והיפטר, ודין אומר הולך
2 מנה לפלוני, ודין אומר מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד
3 שלושתם, ודין המחזהו אצל חנווני, ודין חנווני המקיפו, ודין
4 שטר שהיה ביד שלישי, ודין שטר שנמצא בין שטרות
5 פרועים.

17 א. החוב באחריות הלוה? עד שיפרענו ליד המלוה
18 או ליד שלוהו? אמר לו המלוה: זרק לי חובי
19 והפטר, וזרקו⁵, ואבד או נשרף קדם שיגיע ליד
20 המלוה - פטור. אמר לו: זרק לי חובי בתורת גטין⁶,
21 היו המעות קרובות ללוה⁷ - הרי עדין באחריותו;
22 היו קרובות למלוה⁸ - נפטר הלוה; מחצה על
23 מחצה⁹, אם אבדו משם או נגנבו - משלם הלוה
24 מחצה¹⁰.

2 בקידושין מז: אמרו: "לאונסים - כולי עלמא לא פליגי
(אין אדם חולק) דברשות לווה קיימי", כלומר, אם נגנבו או
נאנסו מפסיד הלווה. (3 של המלווה, שעשהו שליח לקבל
את הכסף מידי הלווה. ואפילו אמר זרוק לי חובי וזרקו
קרוב למלווה, ונאבד - חייב, שהרי זה כאומר: זרוק ושמור
עד שיגיע לידי (גיטין עח:). (4 גיטין שם. 5) אפילו
רחוק מרשותו של מלווה (לחם משנה. והמגיד משנה גורס
"וזרקו לו" (וכן הוא בכתביד תימן) ומפרש: "לו" הכוונה
לרשותו ויצא לו, שאם לא זרקו לרשותו של המלווה הוא
חייב באחריות, וזה כדעת הרשב"א בגיטין שם). (6) היו
עומדים ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם ואמר
לו: זרוק לי חובי לפי מה שקבעו חכמים בדין גט אשה
בהיותה עומדת במקום כזה וזרקו לה (ראה גיטין שם).
(7) בתחום שמירתו - שהלווה יכול לשמור אותם והמלווה
אינו יכול (השווה רבינו פרק ד מהלכות אישות הלכה כב
ופרק ה מהלכות גירושין הלכה יד). (8) שהמלווה יכול
לשמור אותם והלווה אינו יכול (שם). (9) שניהם יכולים,
או שניהם אין יכולים - לשמור אותם (שם). (10) מפני
שהמעות באחריות שניהם. בגט אשה אמרו: מגורשת ואינה
מגורשת, פירוש, ספק מגורשת (גיטין שם).

25 ב. היה ראובן חייב לשמעון מנה, ואמר ללוי: הולך
26 לשמעון מנה זה שאני חייב לו, אם בא לחזר - אינו
27 חוזר¹¹, והוא חייב באחריותו עד שיגיע המנה
28 לשמעון. החזיר לוי את המנה לראובן - שניהו¹²
29 חייבין באחריותו¹³ עד שיגיע ליד שמעון פל חובו.

11 אינו יכול לדרוש מהשליח שיחזיר לו מעותיו, משום
שכבר זכה בהן המלווה, שהאומר הולך בפירעון חוב כאומר
זכה לו (בפרק ד מהלכות זכיייה ומתנה הלכה ד כותב רבינו,
שבמתנה הולך אינו כוזי והסכים לו הראב"ד). ואף על פי
כן עדיין הן באחריות הלווה, כמו שמבאר רבינו בסמוך,
לפי שלא קיבל רשות מהמלווה לשלוח לו על ידי זה (גיטין
יד: כרב). (12) השליח והלווה. (13) שאם העני ראובן
ואין לו ממה לפרוע - גובה מהשליח, אבל אם אפשר לגבות

1 פָּרַעְתִּי - אינו גובה בשטר זה לא מן היורש³⁹ ולא
2 מן הלוקח⁴⁰. ואפלו אמר לוה: לא פרעתי - אין
3 המלוה טורף בשטר זה מן הלוקחות, שמא עשו
4 קנוניא⁴¹ על נכסיו של זה⁴². טען הלוה בשטר זה
5 ואמר: פרעתי מקצתו, והמלוה אומר: לא פרע
6 כלום - משלם המקצת שהודה בו, ונשבע שבועת
7 הסת⁴³; שהרי האמינו⁴⁴. ואם התנה עליו שיהיה
8 נאמן בלא שבועת הסת - אינו נשבע.

38 מקור דין זה ברי"ף כתובות פ"ט (אות שמו), והמדובר
במלוה בשטר. (39) אם מת הלווה. (40) הקונה נכסי
הלווה שהיו משועבדים למלוה, שבית-דין טוענים לירוש
וכן ללוקח כל מה שהלווה יכול לטעון, והרי הלווה נאמן
לומר פרעתי, ולפיכך טוען בית הדין: הלווה פרע.
(41) הסכם למעשה תרמית. (42) ויחלקו ביניהם את
הגזילה. (43) גם כשכופר הכל חייב שבועת היסת.
ומשמיענו רבותא, שאפילו כשהודה במקצת אינו נשבע
שבועת התורה אלא היסת. (44) נימוק למה פטור משבועת
התורה. ולמה חייב שבועת היסת? מבואר ברי"ף שם
באריכות. ותמצית דבריו: המלוה בשטר, אם הלווה טוען
פרעתי - נשבע המלוה שלא נפרע ונטול, ובמלוה על-פה -
נשבע הלווה היסת ונפטר, ולפיכך אנו מפרשים את
הנאמנות לביטול כוחו של השטר בלבד, ויהיה כמלוה
על-פה שהטוען פרעתי נשבע היסת. [ב'בית חדש' חו"מ סי'
עא אות לה מביא תמיהת רבים, שאם הועילה הנאמנות רק
לבטל כוחו של השטר ונשאר מלוה על-פה, למה לא ישבע
הלווה שבועת מודה במקצת? ותיירץ, על-פי מה שנימקו
(בבבא-מציא ג.) שבועת מודה במקצת, מפני שהלווה
רוצה לכפור הכל, אלא שאין אדם מעיז פניו בפני בעל-חובו
וכו', וכאן שהאמינו - מעיז ומעיז].

9 ז. התנה⁴⁵ המלוה שיהיה גובה בלא שבועה - הרי
10 זה גובה מקומו בלא שבועה. אכל אם בא לגבות
11 מיורשיו - ישבע⁴⁶ ואחר כך יגבה⁴⁷. ואם התנה
12 שיגבה אף מן היורש בלא שבועה - גובה בלא
13 שבועה. וכן אם התנה⁴⁸ שיגבה מן העדיית⁴⁹ - גובה
14 מן העדיית אף מן היורשיו⁵⁰; שפל תנאי שבממוזן -
15 קדם. בא לגבות מן הלוקח - לא יטרף אלא
16 בשבועה⁵¹; שאין זה מתנה לאבד ממוזן חברו.

45 גם זה ברי"ף שם. (46) כעין שבועת התורה, בנקיטת
חפץ. (47) כדין כל הבא לגבות מנכסי יתומים.
(48) מחלוקת אמוראים בגיטין נ. (49) השדה המעולה
שבשדותיו. לפי דין התורה, מלוה גובה מהגרוע (זיבורית),
וחכמים תיקנו שיגבה מבינונית. (50) כשהתנה בפירוש
שיגבה עדיית גם מן היורשים, אבל אם לא פירש "גם מן
היורשים" גובה מזיבורית, כרב נחמן שם. והטעם, מפני
שתיקנו חכמים לגבות מנכסי יתומים מן הזיבורית, אין
לעקור תקנה זו אלא-אם-כן התנה בפירוש (על-פי פירושו
של הרמב"ן, מובא במגיד-משנה כאן). (51) אפילו התנה
בפירוש שיגבה מהלוקח בלי שבועה.

22 שְׁיִרְצָה²⁸ בְּתוֹרַת הַלְוָאָה, וּמְקִיפּוֹ עַד שְׂתִתְקַבֵּץ הַפֶּלֶל²⁹
 23 וּפּוֹרַעַ לֹא³⁰, וְאָמַר לוֹ בְּעַל הַבֵּית: תֵּן לְפוֹעֲלִים סְלַע,
 24 אוֹ לְבַעַל חוֹבֵי מְנָה שְׂיֵשׁ לוֹ אֲצִלִי, וְאֲנִי אֶתֵּן לָךְ,
 25 וְהָרִי הַחֲנוּנִי אוֹמֵר: נִתְתִי, וְהַפּוֹעֵל אוֹ בְּעַל חוֹבוֹ
 26 אוֹמֵר: לֹא לְקַחְתִּי - הָרִי הַפּוֹעֵל אוֹ בְּעַל חוֹב
 27 נִשְׁבַּע³¹ וְנוֹטֵל מִבְּעַל הַבֵּית חוֹבוֹ, וְכֵן הַחֲנוּנִי נִשְׁבַּע³²
 28 וְנוֹטֵל מִבְּעַל הַבֵּית מֵה שִׁטְעַן שֶׁנָּתַן, שֶׁהָרִי הוּא אָמַר
 29 לוֹ לִתֵּן. וְהַפּוֹעֵל נִשְׁבַּע בְּמַעֲמַד הַחֲנוּנִי, וְכֵן הַחֲנוּנִי
 30 בְּמַעֲמַד הַפּוֹעֵל אוֹ בְּעַל חוֹב, כְּדִי שְׂיִפְלְמוּ³³ זֶה
 31 מִזֶּה³⁴. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא פְּזָה. וְשְׁבוּעָה זוֹ תִּקְנַת חֲכָמִים
 32 הִיא³⁵ בְּנִקְיִטַת חֲפִיץ³⁶, מִפְּנֵי שֶׁבְּאֵין שְׁגִיחָן לְטַל.
 33 לְפִיכָף, אִם מֵת הַחֲנוּנִי³⁷ - נוֹטֵל בְּעַל חוֹב כֹּלָא
 34 שְׁבוּעָה³⁸, וְכֵן אִם מֵת פּוֹעֵל אוֹ בְּעַל חוֹב - הַחֲנוּנִי
 35 נוֹטֵל כֹּלָא שְׁבוּעָה³⁹, שֶׁהָרִי אֵין בְּעַל הַבֵּית מִפְּסִיד
 36 כְּלוּם, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֲלָא תְּשֻׁלוּם אַחַד⁴⁰.

(27 שבועות מה: 28) לרבות כסף מזומן. (29) לסכום מסויים. (30) בבת אחת (על פי ביאורו של הר"י מיגא"ש שם מז:). (31) לא לקחת. (32) נתתי (שם) כתנא קמא: "הוא נשבע ונוטל והם נשבעין ונוטלים", ואף על פי שאחד מהם ודאי נשבע לשוא. ולא כבן ננס השואל: כיצד? אלו ואלו באים לידי שבועת שוא. (33) שבועות מז: ירושלמי שם פרק ז הלכה ה: רבי אומר: אומר אני - אלו נשבעין בפני אלו מפני הבושה. (34) ומפני בעל הבית אינם מתביישים, שהרי אינו יודע מי משקר ולפיכך אינם נשבעים בפניו. (35) ונקראת שבועת המשנה, מפני שחכמי המשנה תיקנוה. מן התורה שניהם נוטלים בלא שבועה, שאין נשבעים על טענת שמא (כמבואר בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה א) - והרי בעל הבית טענתו שמא - אלא משום הפסדו של בעל הבית המשלם פעמיים, אמרו חכמים: שניהם נשבעים ונוטלים (מגיד משנה). (36) כעין שבועת התורה (ירושלמי שבועות פרק ז הלכה ו: "כולהון כעין של תורה ירדו להם"). (37) ויורשיו אינם יודעים אם נתן או לא, נמצא שאין כאן טענת ברי אלא מצד בעל החוב. (38) כדין של תורה, כמבואר למעלה. (39) הרמב"ן והרמ"ה חולקים על רבינו בדין מתו פועלים. ודעתם, שהחנווני צריך להישבע. ומנמקים: הרי זה כאומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע, (החנווני טוען מנה לי בידך ובעל הבית טוען: איני יודע, שהרי מתו הפועלים ולא אמרו שלקחו ממך) שאינו נוטל אפילו בשבועה, אלא שחכמים עשו תקנה לחנווני שייטול בשבועה ולפיכך לעולם אין נוטלים בלי שבועה, אפילו כשבעל הבית אינו מפסיד כלום (מגיד משנה). (40) ואינו מפסיד כלום, שהרי הוא מודה שחייב לשלם פעם אחת ולא תיקנו שבועה זו אלא משום הפסדו של בעל הבית (במגדל עוז מציין: "מתשובת גאון" וראה מגיד משנה).

37 ו. הַחֲנוּנִי אוֹמֵר: אֶתָּה אֲמַרְתָּ לִתֵּן לְזֶה מְנָה, אוֹ צוּיָת
 38 וְאֲמַרְתָּ לִי: אִם יָבֹא פְּלוּנִי תֵּן לוֹ, וּבְעַל הַבֵּית
 39 אוֹמֵר: לֹא אֲמַרְתִּי לָךְ - הָרִי בְּעַל הַבֵּית נִשְׁבַּע הַסֵּת⁴¹
 40 וְנִפְטָר, וְהַחֲנוּנִי עוֹשֶׂה דִין עִם זֶה⁴² שֶׁנָּתַן לֹא⁴³. וְכֵן

מראובן אינו יכול לגבות מהשליח. וכן גם דעת הר"ף בתשובה (הובאה במגיד משנה ועיין לחם משנה).

1 ג. וְרַאוּבֵן¹⁴ שֶׁהָיָה חֵיב לְשִׁמְעוֹן מְנָה, וְאָמַר שִׁמְעוֹן
 2 לְרַאוּבֵן: מְנָה שְׂיֵשׁ לִי בְּיַדְךָ תִּגְהוּ לְלוֹי, וְהָיָה
 3 שְׁלִשְׁתֵּן עוֹמְדִין¹⁵, וְקָבַל לֹא¹⁶, וְנִמְצָא רַאוּבֵן עֲנִי
 4 וְאֵין לוֹ מֵה שְׂיִגְבֶּה מִמֶּנּוּ - הָרִי לוֹי חוֹזֵר בַּחוּב שֶׁל
 5 שִׁמְעוֹן¹⁷, שְׂזָה¹⁸ הִטְעָהוּ. וְאִם יָדַע לוֹי שֶׁהוּא עֲנִי,
 6 אוֹ שֶׁהָיָה עֲשִׂיר בְּאוֹתָהּ שְׂעָה וְהָעֲנִי - אֵינוֹ יָכוֹל
 7 לְחוֹזֵר, שֶׁהָרִי קָבַל. טַעַן לוֹי שֶׁהָיָה רַאוּבֵן עֲנִי
 8 וְהִטְעָהוּ, וְשִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עֲשִׂיר הָיָה וְהָעֲנִי - יִרְאֶה
 9 לִי, שֶׁעַל שִׁמְעוֹן לְהַבִּיא רְאִיָּה¹⁹ וְאַחַר כֵּן יִפְטָר²⁰
 10 מַחוּב לוֹי; לֹא יִהְיֶה אֲלָא שׁוֹבֵר²¹ בִּידוֹ, אוֹמְרִים
 11 לֹא²²: קָיָם שׁוֹבֵרְךָ וְהַפְטָר.

(14) ירושלמי קידושין פרק ג הלכה ד. ביאור הר"ף בבא מציעא פרק המקבל, תקעט. (15) שנעשית ההמחאה בנוכחות שלושתם. בגמרא ובפוסקים: "במעמד שלושתן". (16) הסכים לכך, וזוהו קנה לוי החוב של ראובן ואינו יכול לחזור בו ונפרע החוב שהיה לו על שמעון ואינו יכול לחזור בו (ראה רבינו פרק ו מהלכות מכירה הלכה ח). (17) בכתב יד תימן הנוסחה: בחובו של שמעון, והכוונה, שלוי חוזר ותובע חובו משמעון. (18) שמעון. (19) במגיד משנה מבאר, שהמדובר כשלוי מוציא שטר חוב על שמעון, ואם כן על שמעון להוכיח שהשטר נפרע, אבל במלוה על פה - חובת ההוכחה על לוי, שהרי שמעון יכול לטעון פרעתי ויהיה נאמן בשבועת היסת, ולפיכך נאמן גם לומר עשיר היה והעני במיגו, שאם רצה לשקר היה יכול לטעון - פרעתי (ראה שולחן ערוך חושן משפט סימן קכו סעיף יא). (20) ואם לא הביא ראיה יישבע לוי וייטול (שולחן ערוך שם). (21) לא יהא כוחה של ההמחאה גדול מכוחו של שובר. (22) כלומר, היינו אומרים לו ללווה המוציא את השובר: קיים שוברך והיפטר, ואם לא קיימו אינו נאמן לומר פרעתי - כך בנידון שלפנינו על שמעון להביא ראיה שנפרע החוב. היינו, שראובן עשיר היה בשעה שהמחהו אצלו.

12 ד. כִּכְר בְּאֶרְנוֹ בְּהִלְכוֹת מְקָח וּמִמְכָר²³, שֶׁרַאוּבֵן שָׁלָא
 13 הָיָה לוֹ אֲצִל שִׁמְעוֹן²⁴ כְּלוּם, וְהָיָה רַאוּבֵן חֵיב לְלוֹי
 14 מְנָה, וְהַמְחָהוּ אֲצִל שִׁמְעוֹן, אָף עַל פִּי שֶׁהַמְחָהוּ
 15 בְּמַעֲמַד שְׁלִשְׁתֵּן - לֹא קָנָה²⁵. וְאִם רָצָה שִׁמְעוֹן שָׁלָא
 16 יִתֵּן - לֹא יִתֵּן; וְאִם נִתְּן²⁶ - חוֹזֵר וְגוֹבֶה מִרַאוּבֵן,
 17 שֶׁהָרִי עַל פִּיו נָתַן. וְכֵן אִם רָצָה לוֹי לְחוֹזֵר וְלֹא מֵר:
 18 אֵינִי רוֹצֶה לְגַבּוֹת מִשִׁמְעוֹן - חוֹזֵר וְגוֹבֶה מִרַאוּבֵן.
 19 וְאִף עַל פִּי שֶׁנִּפְרַע מִקְצַת מִשִׁמְעוֹן - חוֹזֵר וְגוֹבֶה
 20 הַשָּׂאָר מִרַאוּבֵן.

(23) בפרק ו מהלכות מכירה הלכה ט. (24) אמר ללוי שיגבה החוב משמעון. (25) הואיל ושמעון אינו חייב לו כלום - שלושתם יכולים לחזור בהם. (26) שמעון ללוי.

21 ה. הַחֲנוּנִי²⁷ שֶׁהָיָה נוֹתֵן לְבַעַל הַבֵּית מִן הַחֲנוּת כֹּל מֵה

(=לראובן, מגיד משנה בשם העיטור). (52) משמעון, ואינו יכול לגבות מלוי, שהרי מכר לו שטר טוב שלא נפרע. (53) ונאמן הוא בכך, אפילו אם יש עדים על הקנייה, שהרי אם רצה מוחל החוב לשמעון אף על פי שמכרו בינתיים לראובן, כמו שנתבאר בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יב (מגיד משנה). (54) כל הסכום הנקוב בשטר ואפילו כשקנאו בפחות מסכום זה. כגון שהשטר היה על סך אלף וזו ומכרו במאה - משלם אלף. וכתב במגיד משנה שאפילו אם הוא טוען שנפרע כבר קודם המכירה והמקח בטל לגמרי ואין עליו לשלם יותר ממה שקיבל, אין אנו מאמינים לו וצריך לשלם כל הכתוב בשטר, והטעם: הואיל וכל נאמנותו שנפרע אינו אלא מדין מיגו, מתוך שאם רצה מוחלו ומכיוון שאילו מחלו היה מחוייב לשלם כל מה שבשטר (כמבואר בפרק ז מהלכות חובל ומזיק הלכה י) כך אם טען נפרעתי משלם כל מה שבשטר (ועיין ש"ך שם סימן סו סעיף קטן לו). (55) והשטר נפרע (מגיד משנה). (56) לוי. (57) אם אין לראובן עדים שקנה את השטר. ומה שאמרו למעלה (בהערה) שאינו צריך עדים לעניין קנייתו, היינו רק לעניין שלוי לא יוציא מידו את השטר, אבל לעניין גביית ממון מלוי (המלווה) צריך להביא ראיה ואם אינו מביא - נשבע לוי היסט ונפטר כדין כל תובע ממון מחבירו והוא מכחיש (מגיד משנה).

15 ח. שְׁטָרֶךָ 58 שְׁהִיָּה בְּיַד שְׁלִישׁ, וְהוֹצִיאֹ מִתַּחַת יָדוֹ
16 בְּבֵית דִּין וְאָמַר: 59 פְּרוּעַ הוּא - נֶאֱמַן, אָף עַל פִּי
17 שְׁהִשְׁטָר מִקָּמִים; שְׂאֵלוֹ רָצָה, הִיָּה שׁוֹרְפוֹ אוֹ קוֹרְעוֹ.
18 וְכֵן אִם מֵת הַשְּׁלִישׁ וְנִמְצָא כְּתוּב: 60 יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֵי
19 הַשְּׁלִישׁ שְׁשֻׁטָר זֶה הַמֵּנִיחַ אֲצִלוֹ פְּרוּעַ הוּא - הָרִי זֶה
20 פְּרוּעַ, אָף עַל פִּי שְׂאִין עֲדִים עַל הַכְּתוּב: 61 אֲבָל
21 כְּתוּב: 62 שְׂיֵצֵא מִתַּחַת יָדֵי מְלוֹה שְׁשֻׁטָר פְּלוֹנִי פְּרוּעַ,
22 אֲפִלוֹ הִיָּה בְּכַתֵּב יָדֵי הַמְלוֹה - אִינוֹ אֶלָּא כְּמִשְׁחָק: 63.

(58) סנהדרין לא. (59) השליש. (60) שם עמוד ב: בבא מציעא כא. (61) המשך הברייתא שם: "אין עליו עדים ויצא מתחת ידי שלישי כשר" ומפרש רבינו שמת השליש ונמצא בין שטרותיו כתב ששטר זה פרוע ואין עליו עדים (ראה לחם משנה וש"ך שם סימן נו סעיף קטן יב). והטעם, שהרי המלווה שמסר שטרו לשליש - האמינו. (62) בכתב-יד תימן מתחילה כאן הלכה ט. (63) ופסול (בבא מציעא כ:).

23 ז. הִיוּ עֲדִים עַל הַכְּתוּב: 64 אִם הָיוּ מְקַיְמִין - הָרִי
24 הַשְּׁטָר פְּרוּעַ: 65; וְאִם אִין עֲלָיו קָיִים - יִשְׂאֵלוּ הָעֲדִים
25 הַתְּתוּמִין עַל זֶה הַשׁוֹכֵר. אִם לֹא יָדְעוּ אוֹ שְׂאִין
26 הָעֲדִים מְצוּיִין, הוֹאִיל וּמִתַּחַת יָדֵי הַמְלוֹה אוֹ מִתַּחַת
27 יָדֵי יוֹרְשָׁיו יֵצֵא - אִין הַשׁוֹכֵר כְּלוּם: 66.

(64) היצא מתחת ידי המלווה. (65) שאין בית דין מקיימים חתימת עדי השוכר, אלא אם ביררו שהשטר פרוע (שם כא.). (66) אנו תולים שהמלווה הכינו, שמא יביא הלווה הכסף בערב שבת ולא יספיק לכתוב שובר ויעכב הלווה את הפירעון (שם כ:).

1 אִם אָמַר הַחֲנוּנִי לְבַעַל הַבַּיִת הַמְקִיפוֹ: כְּתוּב בְּפִנְקָסִי
2 שְׁיֵשׁ לִי אֲצִלָּהּ מִנָּה, וּבַעַל הַבַּיִת אוֹמַר: אִינִי יוֹדֵעַ
3 - נִשְׁבַּע בְּעַל הַבַּיִת הַסֵּת 44 שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ וְנִפְטָר, קָדִין
4 כָּל טוֹעֵן עַל חֲבֵירוֹ לְכָל דְּבָר, וְאִין בְּזָה תִּקְנַת
5 חֲכָמִים: 45.

(41) תקנת חכמים שחנווני נשבע ונוטל, תוקנה רק כשבעל הבית מודה שציווה לחנווני ליתן לפועלים, אבל לא כשהוא מכחיש את טענת החנווני בעיקר השליחות. והרי זה ככל טוען על חבירו והלה כופר בכל, שנשבע היסט ונפטר (שבועות מה:). (42) שלפי דבריו, נתן לו. בש"ך חושן משפט סימן צא סעיף קטן כו מבואר, שאם הפועל מכחיש ואומר: לא לקחתי כלום מן החנווני - בעל הבית פטור אפילו משבועת היסט לדברי הכל, משום שאין כאן כפירת ממון, שהרי החנווני אינו יכול להוציא ממנו ממון בלי שבועה, אפילו אם היה מודה שציווה לתת (ראה סמ"ע שם). (43) ואם הוא כופר, נשבע היסט ונפטר. (44) בשבועות מה. שנינו: "חנווני על פנקסו כיצד? לא שיאמר לו כתוב בפנקסי שאתה חייב לי מאתיים וזו וכו'", כלומר, שבועה שתיקנו חכמים ביחסי חנווני עם בעל הבית אינה בכגון שיאמר לו כתוב בפנקסי ובעל הבית אומר - אינו יודע. (45) שיישבע החנווני ויטול, כי תקנה זו נאמרה רק בדין שנבאר למעלה הלכה ה, אבל בטענת אינו יודע נשבע בעל הבית היסט, כדין כופר בכל, ופטור.

6 ז. רְאוּבֵן שְׁהוֹצִיא שְׁטָר חוֹב שְׁיֵשׁ לְלִוִי עַל שְׁמֵעוֹן,
7 וְטָעַן שְׁלִוִי נִתְּנוֹ לוֹ בְּכַתִּיבָה וּמְסִירָה: 46 וְאָבֵד הַשְּׁטָר
8 שְׁהִקְנָהוּ בוֹ, אוֹ שְׁטָעַן שְׁהִקְנָהוּ לוֹ עַל גַּב הַקְּרָקַע: 47
9 - הָרִי זֶה גּוֹבֵה אוֹתוֹ 48 מְשֻׁמְעוֹן: 49, הוֹאִיל וְיוֹצֵא
10 מִתַּחַת יָדוֹ. טָעַן שְׁמֵעוֹן שְׁפָרַע לְלוֹוִי, וְאָמַר: לִשְׁבַּע
11 50: - יִשְׁבַּע לִוִי לְשֻׁמְעוֹן: 51, וְאַחַר כֵּן יִגְבֶּה רְאוּבֵן: 52.
12 הוֹדָה לוֹ שְׁפָרַע: 53 - יִשְׁלַם לִוִי לְרְאוּבֵן: 54. טָעַן לִוִי
13 שְׂלֵא מְכַר וְלֹא נִתַּן שְׁטָר: 55 זֶה - נִשְׁבַּע: 56 הַסֵּת
14 וְנִפְטָר: 57.

(46) וקנאו, כמבואר בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יא: "וכיצד יקנה השטר? שיכתוב לו המקנה (בשטר אחר) קנה שטר פלוני ... וימסור לו השטר (שטר החוב) ונמצא שנקנה בכתיבה ומסירה" (מלשון רבינו שם, על פי בבא בתרא עז). (47) רבינו לשיטתו (בהלכות מכירה שם הלכה יד) שהשטר נקנה אגב קרקע בכל מקום שהוא בלא כתיבה ומסירה. (48) "ואין צריך עדים לעניין קנייתו" (רבינו שם) אפילו אם לוי (המלווה - המוכר) מכחישו (עיין בית יוסף שם סימן צה). (49) ואין לוי יכול לעכב, אבל שמעון יכול לטעון הבא ראיה, שהמלווה שלי כתב ומסר לך ובית דין מקבל טענתו ומחייבים את ראובן להביא ראיה, כמו שמבואר בדברי רבינו (שם): "אבל צריך עדים לעניין תביעה, שהרי הנתבע אומר מי יאמר לי שבעל דברים שלי כתב ומסר לך" (מגיד משנה, ועיין רבב"ד שם). (50) שלא פרעתי. (51) נתבאר למעלה (פרק י"ד הלכה ב) שעל פי דרישת הלווה משיעים את המלווה אף על פי שהשטר בידו. ואם לא רצה (לוי) להישבע, אף על פי שלא הודה שנפרע, חייב לשלם ללווקח

אותם, ודין נשבעים שלא פקדנו אבינו, ודין אומר אמר לנו אבא לא לווייתי, ודין יורש שבא ליפרע בשטר שיש בו נאמנות, ודין יורש קטן שהיה שטר חוב לאביו ויצא עליו שובר אחר מיתת אביו, ודין מוציא שטר חוב כתוב בבבל שמגבהו ממעות בבבל.

17 א. מְלוּה שְׁמַת², וּבֹא הַיּוֹרֵשׁ לְתַבְעֵ אֶת הַלּוּה בְּשֵׁטֶר
18 שְׁעָלָיו, וְאָמַר: פְּרַעְתִּי לְאֹבִיד, וְהַיּוֹרֵשׁ אָמַר: אֵינִי
19 יוֹדֵעַ - אֲמָרִים לוֹ³: עֲמֹד וְשִׁלְמִם לוֹ⁴. אָמַר: וְשָׂבַע
20 לִי - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֲפִצָּיו⁵: שְׁלֹא פָקְדָנוּ
21 אֲבָא⁶ עַל יְדֵי אַחַר וְשְׁלֹא אָמַר לָנוּ אֲבָא בְּפִיו וְשְׁלֹא
22 מְצִינוּ⁷ בֵּין שְׁטָרוֹתָיו שֶׁל אֲבָא⁸ שְׁשֵׁטֶר זֶה פְּרוּעַ⁹,
23 וְגוֹבָה.

(2) משנה, שבועות מה. וגמרא שם מח. (3) הדיינים אומרים ללווה. (4) ליורש, ואין משביעים אותו. דין זה מבואר בגמרא שם, ששאלו בלשון תמיהה: אבוהון שקיל בלא שבועה, ואינהו שקלי בשבועה (אביהם היה נוטל בלא שבועה, והם (היתומים) נוטלים רק בשבועה)? נתבאר למעלה פי"ד ה"ב שהלווה אינו נאמן לומר "שטר זה פרוע", ואין משביעים את המלוה אלא כשדורש הלווה מעצמו שישבע. (5) של מצוה. מכיון שאביו היה מחויב שבועה חמורה כזו כשהלווה טוען: ישבע לי שלא פרעתי - מחוייבים גם יורשיו בשבועה כזו. (6) שלא הודיע לנו לפני מותו. (7) מצאנו. (8) כל כתב שהוא. (9) נמשך לכל שלוש הטענות שלמעלה: שלא פקדנו, שלא אמר ושללא מצאנו וכו'. מתמיהת הגמרא שם, למדנו רק שלא הודיע כוח היורשים מכוח המוריש, אבל לא שמענו שיהא כוחם יפה מכוחו, ולפיכך הם נשבעים בכל מקרה שמורישם היה מחויב להשבע, אלא שתוכן שבועתם הוא אחר. ושבועה זו נקראת בפי חכמים: שבועת יורשים. [במגיד-משנה (לקמן ה"ב) מבאר, שכדי לפסול את השטר - צריך שני תנאים: א. שהשטר נמצא בין שטרות פרועים, ב. שנמצא בין ניירותיו של המוריש כתב המאשר פרעון החוב. וכן משמע מלשונו של רבינו (למעלה פט"ז ה"ג) שכתב: "נמצא השטר בין שטרות פרועים - הרי זה פרוע, אף-על-פי שאין עדים על הכתב הנמצא (אישור פרעון)". יוצא ברור, שרק שני הדברים - נמצא בין שטרות פרועים וגם שובר בידי מלוה - פוסלים את השטר. וכן פסקו להלכה ה'טור' וה'שולחן ערוך' חו"מ סי' קח, וראה ש"ך שם ס"ק יב].

24 ב. מֵת הַלּוּה¹⁰ אַחַר שְׁמַת הַמְלוּה, וּבֹא הַיּוֹרֵשׁ
25 לְהַפְרַע מִן הַיּוֹרֵשׁ - לֹא יִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבְעָה,
26 וְאֲמָרִין¹¹ לוֹ¹²: תְּחַלֶּה הַשְּׂבַע שְׁלֹא פָקְדָנוּ אֲבָא
27 וְשְׁלֹא אָמַר לָנוּ אֲבָא וְלֹא מְצִינוּ בֵּין שְׁטָרוֹתָיו שֶׁל
28 אֲבָא שְׁשֵׁטֶר זֶה פְּרוּעַ. וְאִפְלוּ הִיָּה הַיּוֹרֵשׁ קָטָן
29 הַמְטִיל בְּעֵרִיסָה בְּשְׁמַת מוֹרִישׁוֹ¹³ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע
30 וְנוֹטֵל¹⁴. וְאִם צָוָה הַמְלוּה¹⁵ בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ שְׁשֵׁטֶר זֶה
31 אֵינוּ פְּרוּעַ - יִפְרַע הַיּוֹרֵשׁ בְּלֹא שְׁבִיעָה אִפְלוּ מִן
32 הַיּוֹרֵשׁ.

(10) בגמרא שם. (11) בכת"י תימן: "ואומרין". פירוש,

1 י. נִמְצָא⁶⁷ הַשְּׁטֶר⁶⁸ בֵּין שְׁטָרוֹת פְּרוּעִין⁶⁹ - הָרִי זֶה
2 פְּרוּעַ, וְאָף עַל פִּי שְׁאִין עֲדִים עַל הַכְּתָב הַנִּמְצָא. וְכֵן
3 אִם נִמְצָא כְּתוּב בְּגוֹפוֹ שֶׁל שְׁטֶר, בֵּין מִפְּנֵי⁷⁰ בֵּין
4 מֵאַחֲרָיו⁷¹, וְאִפְלוּ בְּמִקְצֵת⁷²: שְׁטֶר זֶה פְּרוּעַ, אוֹ
5 נִפְרַע מִמֶּנּוּ כֶּךָ וְכָךְ - עוֹשִׁין עַל פִּי הַכְּתָב, וְאָף עַל
6 פִּי שְׁאִין עַל הַכְּתָב עֲדִים, וְאָף עַל פִּי שְׂעָא מִתַּחַת
7 יְדֵי הַמְלוּה; שְׁאֵלוּ לֹא נִפְרַע - לֹא הִיָּה פוֹתֵב עַל
8 הַשְּׁטֶר⁷³.

(67) שם. (68) שטר חוב שהשובר משתייך אליו (ראה מגיד משנה לקמן פרק י"ז הלכה ב). (69) כגון, שמקומו של שטר החוב מערער את כוחו. (70) בין השורות. (71) בצידו החלק, בין כנגד הכתב בין שלא כנגדו. (72) בכתב יד תימן: בקצתו. וכן הגיה הש"ך סימן סה, סעיף קטן עא. ומפרש: בשולי השטר אחר חתימת העדים (ראה סמ"ע שם סעיף קטן ע). (73) ברייתא שם: "סמפון ... או שיוצא לאחר חיתום שטרות כשר" ובגמרא שם נימקו: "דאי לאו דפריע לא הוה מרע ליה לשטריה" (אלמלא נפרע לא היה המלווה מערער כוחו על ידי כתיבת השובר עליו).

9 יא. הַמוֹצֵא⁷⁴ שְׁטֶר⁷⁵ בֵּין שְׁטָרוֹתָיו וְאִין יוֹדֵעַ מַה
10 טִיבוֹ⁷⁶ - יְהִיָּה מְנַח⁷⁷ עַד שְׂיָבֹא אֵלָיו.

(74) משנה שם כ. (75) שאינו שלו. (76) אם הלווה הפקירו או המלווה. (77) אצלו, ולא יחזירו לא לזה ולא לזה (רש"י שם).

11 יב. הָאוֹמֵר לְבָנָיו⁷⁸: שְׁטֶר בֵּין שְׁטָרוֹתֵי פְּרוּעַ וְאֵינִי
12 יוֹדֵעַ אֵיזָה הוּא - שְׁטָרוֹתָיו כִּלְךָ פְּרוּעִין⁷⁹. נִמְצָא
13 לְאַחַד⁸⁰ שָׁם⁸¹ שְׁנֵי שְׁטָרוֹת⁸² - הַגְּדוֹל פְּרוּעַ⁸³, וְהַקָּטָן
14 אֵינוּ פְּרוּעַ. אָמַר לְחַבְרָיו⁸⁴: שְׁטֶר לָךְ בְּיַדִּי פְּרוּעַ -
15 הַגְּדוֹל פְּרוּעַ, וְהַקָּטָן אֵינוּ פְּרוּעַ. חוֹב לָךְ בְּיַדִּי⁸⁵
16 פְּרוּעַ - כָּל שְׁטָרוֹת שֵׁישׁ לוֹ עָלָיו כִּלְךָ פְּרוּעִין.

(78) מְצוּהָ בשעת מיתה. (79) כל לוה הטוען שטר שלי פרוע נאמן, מפני שכל שטר ושטר הוא ספק פרוע (משנה בבא בתרא קעג.). (80) ללווה אחד. (81) בין שטרותיו של המְצוּהָ. (82) של שתי הלוואות על סכומים שונים ואם כן שטר אחד מהם אינו פרוע, שהרי רק על שטר אחד אמר שהוא פרוע. (83) הלווה יכול לטעון שהגדול פרוע, שהמוציא מחבירו עליו הראייה (מגיד משנה). (84) שם בגמרא ומאותו הטעם: שיד בעל השטר על התחונה. (85) נוסח זה אינו ברור, אפשר לפרשו - שטר חוב אחד מן השטרות שלך הנמצאים בידי ומשמע גם החוב הכולל שלוויית ממני, והואיל וניתן להתפרש לכאן ולכאן - יד בעל השטר על התחונה וכולם בחזקת פרועים, ואם בא הלווה וטען שפרע את כולם - נאמן (מגיד משנה בשם הר"י מיגאש).

פֶּרֶק שְׂבִיעָה עֶשְׂרִי

(1) מבאר דין הבא ליפרע מן היורשים או יורש הבא ליפרע מן היורש, ושאין אדם מוריש שבועה לבניו, ודין שטרות של יתומים על יתומים. שאין מגבים בהם ואין קורעים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ז תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קפז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינו יכול לגבות מהם כלום. ומבאר, שלדעת האומרים שמצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם (אע"פ שאינם חייבים מן הדין) אינו גובה מן הערב, שהרי מצוה על היתומים להחזיר לו, ולדעת האומרים שאפילו מצוה אין כאן - גובה. ואם באו יורשי מלוה לגבות מלקוחות שקנו שדה מהלווה - הכל מודים שגובים מהם כשלא הניח הלווה נכסים אחרים, שאין לדמות לקוחות לערב, שעבר עשה חסד עם אביהם, ויש על בניו חובה מוסרית כלפיו. אבל לוקח - טובת עצמו נגד עיניו, ואפשר שמרצון קיבל על עצמו את הסיכון שמא יגבו ממנו יורשי מלוה את השדה לאחר זמן (ראה ר"ה ורמב"ן ור"ן שם). ורבינו סתם ולא גילה דעתו בזה.

ה. אין דנין²⁸ מדין זה²⁹ לכל הדומה לו³⁰. אלא הרי
הפוגם את שטריו³¹ ומת, אף על פי שאינו גובה³²
אלא בשבועה³³ - הרי בניו נשבעין שלא פקדנו אבא
ולא צננו אבא ולא מצינו בין שטרותיו של אבא
שכל השטר הזה פרוץ, וגובין את שאר השטר בין
מן הלוה בין מיורשיו³⁴.

(28 שם. 29) שאין אדם מוריש שבועת יורשים לבניו.
(30) בגמרא שם אמרו: "הבו דלא לוסף עלה" (שימו לב
שלא להוסיף על מה שאמרו רב ושמואל בפירוש).
(31) מלוה שהודה בבית-דין שנפרע חלק מהחוב הכתוב
בשטר. (32) המלוה עצמו. (33) כתובות פז: (34) רב
ושמואל אמרו מה שאמרו בדין הבא ליפרע מנכסי יתומים
- לא יפרע אלא בשבועה, ואין ללמוד מזה לדין שבועת
פוגם את שטרו, ואף-על-פי שאחר-כך מת גם הלווה,
ויורשים באו להיפרע מיורשים. ואם מת הלווה לפני שמת
המלוה - אין יורשי המלוה שפגם שטרו גובים מיורשי
הלווה, שהרי המלוה נתחייב כבר בשבועת הבא להיפרע
מיתומים, ושבועה זו אינו מוריש. מה-שאינ-כן כשמת
המלוה קודם ולא חלה עליו כלל שבועה זו (כסף-משנה).

ו. יורש³⁵ שבא לגבות³⁶ מן היורש, ואמר יורשי
לוה: אמר לנו אבא לא לויתי חוב זה - הרי יורשי
המלוה גובין שלא בשבועה³⁷; שכל האומר לא
לויתי - כאומר לא פרתתי³⁸ דמי. וכן מלוה שבא
להפרע מיורשי לוה, ואמר: אמר לנו אבא לא
לויתי חוב זה - הרי זה גובהו בלא שבועה³⁹, אפלו
האמינו בשטר כל זמן שאמר⁴⁰ פרתתי; שכל האומר
לא לויתי - כאומר לא פרתתי⁴¹.

(35) כתובות פח. (36) מלוה בשטר. (37) שבועת
היורשים, שנאמרה בהלכה ב. (38) שאם לא לוה, הרי לא
פרע. וטענת לא לוה, אינה מחייבת שבועה (ראה הלכות
טוען ונטען פ"ו ה"ג). (39) זה למד רבינו מהדין הקודם,
שאם המלוה עצמו היה מחויב שבועה - מחויבים גם יורשי
להישבע שבועת היורשים, כמו שנתבאר למעלה בהלכה א.
(40) בכת"י תימן: שיאמר. (41) ומה בכך שהאמינו, הלא
הוא עצמו אומר: לא פרעתי.

ז. יורש שבא⁴² להפרע מן הלוה בשטר שיש בו

הדיינים אומרים ליורשי המלוה. (12) אף-על-פי שיש
הלווה אינם דורשים. וזה הוא ההבדל בין לוה קיים ובין
מת הלווה. ב'טור' שם מוסיף עוד הבדל, שביורש מן היורש
צריך להישבע גם שהלווה לא פרע לו עצמו, וכשהלווה חי
פטור יורש המלוה משבועה זו, אם הלווה אינו טוען זאת.
ראה ב"ח שם. (13) במשנה שבידינו כתוב: "רבי יוחנן בן
ברוקה אומר: אפילו נולד הבן אחר מיתת האב, הרי זה
נשבע ונוטל". ומלשונו של רבינו שכתב: "ואפילו היה
היורש קטן", משמע שאינו פוסק כמותו בנוולד לאחר מיתת
האב. ונראה דעתו שנוטל בלא שבועה, ורק קטן בשעת
מיתת האב צריך להשבע. [הרי"ף והרא"ש גורסים
במשנתנו: העיד רבי יוחנן בן ברוקה וכו' וכן ב'ספר
התרומות' שער יד חלק ב. ונראה שנוסחת רבינו היא ככתוב
בספרים שבידינו, שהרי כלל בידינו שכל העיד - הלכה.
ראה מגיד-משנה]. (14) נשבע שלא מצא בין שטרותיו של
אבא ששטר זה פרוץ, אבל שלא פקדנו ושלא אמר לי - אינו
נשבע, מפני שקטן אינו בר-ציוואה ('טור') ושו"ע שם סעיף
ו. (15) דברי רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו.

ג. מת הלוה תחלה¹⁶, ואחר כך מת המלוה - אין
יורשי מלוה נוטלין מיורשי לוה כלום¹⁷; ששבעה
שמת הלוה נתחייב המלוה להשבע ואחר כך יטל,
כמו שבארנו¹⁸, וכבר מת, ואין אדם מוריש
שבועה¹⁹ לבניו²⁰, שאינן יכולין להשבע שלא נפרע
אביהם כלום²¹. ואם עבר הדין והשביע יורשי
מלוה, וגבו את חובן - אין מוציאין מידם²².
לפיכך²³, שטר חוב של יתומים הבאים להפרע מן
היתומים שמת אביהן הלוה תחלה - אין קורעין
אותו ואין מגבין בו; אין גובין בו - שאין אדם
מוריש שבועה לבניו, כמו שבארנו, ואין קורעין
אותו - שמה ובוא דין שידון ויוציא בו.

(16) גמרא שם. (17) אפילו בשבועה, כרב ושמואל שם. וכן
גם דעת הרי"ף. (18) למעלה ה"ב. (19) כסף שאין
לגבותו בלי שבועה. (20) לאו דוקא בניו, והכוונה
ליורשיו. רבא שם מח: אומר: מה לי שלא פקדנו אבא, ומה
לי שלא פקדנו אחא. (21) אינם יודעים אם נפרע או לא.
(22) בגמרא שם חולק רבי אלעזר על רב ושמואל, ואומר:
יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין. ובמסקנא שם אמרו,
שלא נקבעה הלכה כמי, ולפיכך דיין שפסק כרב ושמואל -
דינו קיים. והפוסק כרבי אלעזר - דינו קיים. (23) מסקנתו
של רב פפא, שם.

ד. אפלו²⁴ היה שם ערב²⁵, ומת הלוה תחלה - לא
יפרעו יורשי המלוה מן הערב; שאם תאמר יפרעו
מן הערב²⁶, הרי הערב חוזר ונפרע מיורשי לוה²⁷.

(24) שם. (25) יורשי המלוה באים לגבות מן הערב.
(26) כרב הונא בר רב יהושע, שם. (27) נימוקו של רב
הונא. ב'טור' שם סעיף לב, מביא מחלוקת ראשונים מה
הדין כשהלווה לא השאיר נכסים, והיתומים אינם חייבים
לפרוע חובות אביהם, וממילא גם הערב ששילם את החוב

1 נֶאֱמַנּוֹת לְלוֹה פֶּל זְמַן שְׂאִימַר פְּרַעְתִּי - הֲרִי הַלּוֹה
2 נִשְׁבַּע הַסֵּת 43 שְׁפָרַע לְשֹׁטֵר זֶה וְנִפְטָר, אָף עַל פִּי
3 שְׂלֵא פֶתַב לּוֹ: וְהֲרִי אֶתָּה נֶאֱמַן עַל יוֹרְשִׁי; שְׁעַקֵּר
4 הַשֹּׁטֵר עַל תְּנַאי זֶה הִיָּה 44. וְאִם הִתְנָה עָלָיו שְׂוִיָּה
5 נֶאֱמַן בְּלֹא שׁוּם שְׁבוּעָה - אִינּוּ נִשְׁבַּע אֶפְלוּ לְיוֹרְשִׁי
6 מְלוֹה.

42 ר"ף בהלכותיו, כתובות ס"י שמו. (43 למעלה (פט"ו
ה"ו) נתבאר שבועה זו למה. (44 ברי"ף כתוב: "דשטר

מיעקר עקיר (נעקר כוחו), דלא מצי למימר ליה אי פרעתן
הוה לך למיקרע שטרא, אי נמי מיכתב תברא עילויה, משום
דאמר ליה אנא אהימנותא דכתבת לי סמכי (בעברית: פקע
כוחו של השטר, שאין המלוה יכול לטעון: אילמלי פרעת
לי, היית צריך לקרוע את השטר או לדרוש שאכתוב לך
שובר (ולמה אינו יכול לטעון כ?)), משום שהלווה יטען:
הסתמכתי על הנאמנות הכתובה בשטר), הלכך לא-שנא גבי
דידיה, לא-שנא גבי ירתיה, כי אמרה פרעתיה נאמן (לפיכך
אין הבדל בין לגבי הלווה עצמו בין לגבי יורשו - נאמן
לומר פרעתיה). ומתקבל על הדעת שגם רבינו התכוון
לנימוק זה שבמקור ההלכה, וכאן שיבשו המעתיקים. ונראה
שהנוסחה הנכונה כאן צ"ל: שעקר (בלי "יוד" ע' קמוצה),
וכן הוא בדפוס רומא ר"מ) על-ידי תנאי זה.

7 ח. יוֹרֵשׁ קִטְוֹן 45 שְׁוִיָּה שֹׁטֵר חוֹב לְאָבִיו, וַיֵּצֵא עָלָיו
8 שׁוֹבֵר אַחֵר מִיַּת אָבִיו - אֵין קוֹרְעִין אֶת הַשֹּׁטֵר וְאֵין
9 מְגַבֵּין בוֹ עַד שְׁוִיָּגְדְלוּ הִיתוּמִים; שְׁמָא שׁוֹבֵר זֶה
10 מְזַיֵּף הוּא, וְלִפְיֵכֶף לֹא הוֹצִיאָו הַלּוֹה בְּחַיֵּי אָבִיו 46.

45 בבא-בתרא ז: (46 כתב הטור (חו"מ ס"י קח) בשם
הר" יוסף מיג"ש, שאפילו לא הגיע זמן הפרעון בחייו,
ואפשר לומר שמפני כך לא מיהר הלווה להוציא את השובר
- חוששים שמא הוא מזויף, שאם אינו מזויף היה לו לתבוע
את המלוה לביית-דין ולדרוש קריעת השטר. והר" מאיר הלוי
אומר, שזה דוקא כשתבעו האב בבית-דין לפרוע ולא הוציא
את השובר להוכיח שכבר פרע. [במגיד-משנה כאן מביא
דעת רשב"א, שאפילו אם עדי השובר מעידים בפנינו
שחתמו על השובר אין סומכים עליהם, מפני שאין מקבלים
עדות שלא בפני בעל-דין, וקטן דומה לשלא בפניו. ומרן
הר"י קארו ב'בדק הבית' שלו שם שואל, הרי בית-דין
מקיימים שטרות שלא בפני בעל-דין? והוא משיב, במקרה
זה, שיש רגליים לדבר שהשובר מזויף - אין מקיימים שלא
בפני בעל-דין. ראה משנה-למלך כאן].

11 ט. הַמוֹצִיא 47 שֹׁטֵר חוֹב עַל חֲבֵרוֹ, וְהִיָּה פֶתוּב
12 בְּכָבֵל 48 - מְגַבְהוּ מִמְּעוֹת בְּכָבֵל 49; הִיָּה פֶתוּב בְּאַרְץ
13 יִשְׂרָאֵל - מְגַבְהוּ מִמְּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל 50. מֵה שְׁאֵין
14 כֵּן בְּכַתְבָּהּ 51. לֹא הִיָּה בְּשֹׁטֵר שֵׁם מְקוֹם, וְהוֹצִיאָו
15 בְּכָבֵל - מְגַבְהוּ מִמְּעוֹת בְּכָבֵל; הוֹצִיאָו בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל
16 - מְגַבְהוּ מִמְּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בָּא לְגַבּוֹת מִמְּעוֹת
17 הַמְּקוֹם שְׂוִיָּצָא בוֹ הַשֹּׁטֵר 52, וְטַעַן הַלּוֹה: שְׁתַּמְּעוֹת
18 שְׁאֵנִי חֵיב לוֹ מִפְסֵף שֶׁהוּא פְּחוֹת מִזֶּה הַמְּטַבֵּעַ 53 -
19 יִשְׁבַּע הַמְּלוֹה וַיִּטְלֹה 54. הִיָּה בוֹ פֶסֶף סֵתָם 55 - מֵה

47 ברייתא, כתובות קי: (48 כותבים בשטרות שם
המקום שבו נכתבו. (49 הדינרים שבכבל משקלם יותר
מדינרי ארץ ישראל, ומתוך כך הם שוים יותר, לפי שערך
המטבע נקבע לפי משקל הכסף או הזהב שבו. (50 צריך
לשלם במטבע של המדינה שבה נשתעבד. (51 דיני
כתובה, נתבארו בפט"ו מה' אישות ה"ו. (52 כדינו.
53 לויתי מטבע שמשקלו פחות ממטבע מקום זה.
54 ב'בית יוסף' שם ס"י מב אות יט, מנמק: בסתם מתקבל
על הדעת שלוה מטבע היוצאת במקום שנכתב השטר, ואם
הלווה טוען שהוא חייב פחות מזה, דנים אותו כאילו אמר
פרעתי את ההפרש. (55 ולא נקבע שם המטבע.
56 הפחות שבמטבעות כסף. (57 ממה שלמדנו כאן בדין
שלא היה בשטר שם המקום. (58 שטר בלי תאריך.
59 "הזמה" פירושה: עדים מעידים על מה שנעשה בפניהם
ביום מסוים ובמקום מסוים, ובאו עדים אחרים והעידו,
שבאותו זמן היו עדים אלה אתם במקום אחר (מלשון
הכתוב (דברים יט, יט): ועשיתם לו כאשר זמם). וכלל
בידינו, שכל עדות שאין אתה יכול להזימה, כגון אם לא
מסרו העדים את המקום והזמן - אינה עדות. (60 אין
בית-דין חוקרים את העדים על כל פרטי עדותם, ואין
מדקדקים בתאריכים אלא בעובדא שהם מעידים עליה.
61 בהלכות עדות פ"ג ה"א. (62 אם יכבדו על המלוים
גביית החוב על ידי דרישה וחקירה מדוקדקת של העדים -
יימנעו מלהלוות. (63 רשום בהם תאריך מאוחר מיום
כתיבת השטר. (64 לקמן פכ"ג ה"א.

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

1 מְבֹאֵר שֶׁכֵּל נִכְסֵי הַלוֹה אַחֲרָאִים לְמַלוּה, וְדִין מִשְׁעֵבֵד
נִכְסִים מִקְרָקְעֵי וּמְטַלְטְלִין "דְּקַנְה וְדֵאִיקְנִי", וְדִין עוֹשֶׂה
שְׁדֵהוּ וְעֵבְדוּ אֶפּוֹתְקֵי וּמְכָרוּ אוֹ שְׁחָרְרוּ, וְדִין הַקְּדָשׁ שֶׁמִּפְקִיעַ
מִיָּדִי שְׁעֵבֵד, וְדִין טוֹרֵף מִן הַלְּקוּחָתוֹ שֶׁהַלּוֹקֵחַ יִכּוֹל לְסַלְקוֹ
בְּכֶסֶף, וְדִין הַיּוֹ לְלוּוֹה שְׁתֵּי שְׁדוֹת וּמְכָר אַחַת וְאַחֲרֵי-כֵךְ מְכָר
הַשְּׁנִיָּה (בְּגִמְרָא: "תְּרִי אֶפְדִּנִי"). וְדִין הַמְּנִיחַ שְׁדֵה שְׁעֵרְכָה
פְּחוֹת מִהַמְּלוּה וְגַבְהָ אוֹתָהּ הַמְּלוּה וְסִילְקוּהוּ הִיתוּמִים
בְּכֶסֶף.

א. הַמְּלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ סֵתָם - הֲרִי פֶל נִכְסֵיו 2 אַחֲרָאִין
וְעֵרְבָאִין 3 לְחוּב זֶה. לְפִיכֶף 4, כְּשֵׁיבּוֹא לְגַבּוֹת - תּוֹבֵעַ
אֶת בַּעַל חוּבוֹ תַחֲלָה 5. אִם מְצָא עִמּוֹ נִכְסִים, בֵּין
מְטַלְטְלִין בֵּין קְרָקְעוֹת - גּוֹבָה מִהֵן בְּרִצּוֹן הַלּוֹה 6.
וְאִם לֹא נִתְּן הַלּוֹה מְדַעְתּוֹ - מְגַבֵּין אוֹתוֹ בֵּית דִּין.
לֹא הִסְפִּיק לוֹ פֶּל הַנְּמָצָא כְּנִגְדַּ שֹׁטֵר חוּבוֹ 7 - הֲרִי
זֶה גּוֹבָה מִפְּל הַקְּרָקְעוֹת שֶׁהָיוּ לְלוֹה, אָף עַל פִּי שְׁהָן 8

23 עֲתָה מְכוֹרֵיךָ לְאַחֲרֵימָה⁸ או נְתוּנִים בְּמִתְנָה⁹. הוֹאִיל
 24 וּמְכַר הַלֹּוֹה אוּ נִתַּן אַחַר שְׁנֹשְׁתַּעֲבָד בְּחֹב זֶה, הָרִי
 25 זֶה מוֹצִיא מִיַּד הַלְקוּחֹת אוּ מִיַּד בְּעָלֵי הַמִּתְנָה.
 26 וְזוֹהוּ הַנִּקְרָא טוֹרֶף. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים? בְּקַרְקָעוֹת
 27 שֶׁהֵיוּ לוֹ בְּעַת שְׁלוֹה; אֲבָל נְכָסִים הַבָּאִין לוֹ לְאַחַר
 28 שְׁלוֹה - לֹא נִשְׁתַּעֲבָדוּ לְבַעַל חֹב¹⁰ וְאֵינוֹ טוֹרֶף¹¹.
 29 וְאִם הִתְנָה עָלָיו: שֶׁפֶל נְכָסִים שִׁיקְנָה יֵהִיו מְשַׁעֲבָדִין
 30 לְהַפְרֵעַ מֵהֶן, וְקָנָה אַחַר שְׁלוֹה, וּמְכַר אוּ נִתַּן - הָרִי
 31 בְּעַל חֹב טוֹרֶף מֵהֶן¹².

13 משום כך אין גובים מהם משעה שיצאו מרשותו של
 לווה (שם מד:): מטלטלי לבעל-חוב - לא משתעבדי.
 14 בין מן הקרקע ובין מן המטלטלין. (15) מן הלקוחות.
 נתבאר בהלכה הקודמת, שהמונח "טורף" משמעותו מן
 הלקוחות. (16) בתנאי (מאמר רב חסדא, שם).
 17 הבטחה מופרזת שאדם נותן לחבירו כדי לחזק איזו
 שהיא התחייבות, מתוך שלבו סמוך ובטוח שלא יגיע
 המקרה המחייבו לקיים ההבטחה. ואמרו (בבבא-בתרא
 קסח.): "אסמכתא לא קניא", ואינו מחויב לקיים הבטחה
 כזו. (18) סופרי שטרות רגילים היו להכין להם טפסים
 ולהשאיר מקום פנוי לשמות המלוה, הלווה, הסכום והזמן,
 ונהגו לכתוב בטפסים גם הקנאת מטלטלין אגב קרקע,
 ולפעמים שוכחים ואינם מוחקים את הפיסקא הזאת, אע"פ
 שלא התנו כן בפירוש, ולפיכך צריכים להוסיף פיסקא
 אחרונה זו. [הרשב"ם בבא-בתרא שם מפרש "טופסי
 דשטרי" "היינו שטר עשוי להעתיק ממנו שטרות", אולם
 רבינו בגיטין כו פירש כדברינו]. (19) בהלכה הקודמת
 נתבאר, שאם התנה לשעבד גם הקרקעות שיקנה - חל
 השעבוד. וכאן מרחיב רבינו דין זה גם על מטלטלין אגב
 קרקע. ובמגיד-משנה מוסיף, שאפילו מכר הקרקע שאגבו
 שעבד את מטלטליו ואחר-כך קנה מטלטלין - חל עליהם
 השעבוד, משום שהשעבוד חל בשעה שהקרקע היה בידו.

25 ג. עֲשֵׂה²⁰ שְׁדָהוּ אַפּוֹתִיקַי²¹ לְבַעַל חֹבּוֹ אוּ לְאִשָּׁה
 26 בְּכִתְבֹתָהּ, וְהוּא²² שִׁיקְתָּב לָהֶן: מִכָּאן תִּגְבוּ, וּשְׁטָפוּ
 27 נֶהְרִי²³ - הָרִי זֶה גּוֹבֶה מִשְׁאָר נְכָסִים וְטוֹרֶף אוֹתָן.
 28 וְאִם הִתְנָה עִמּוֹ²⁴: שֶׁלֹּא יֵהִי לוֹ פְרַעוֹן אֲלֵא מְזוֹ -
 29 אֵינוֹ גּוֹבֶה מִשְׁאָר נְכָסִים²⁵. וְכֵן אִם לָוֶה מִמֶּנּוּ
 30 וּפְרָשׁ²⁶ שְׁאִין לוֹ אַחֲרָיוֹת עָלָיו - הָרִי זֶה אֵינוֹ גּוֹבֶה
 31 מִן הַמְשַׁעֲבָדִין²⁷ לְעוֹלָם.

20 גיטין מא. (21) רש"י בבבא-קמא נא: מפרש שזו מילה
 מורכבת משלוש מלים: אפה תהא קאי ("על זו תהא
 עומד"). כלומר, בשדה זו תגבה. [בפירוש המשניות לרבינו
 כתוב שהיא מורכבת מן המלים "פה תקנה", ונראה שטעה
 המעתיק או המתרגם, כי מה ענין קנין לכאן?].
 22 "אפותיקי" האמור כאן - משמעותו. (23) ואינו ראוי
 לזריעה, וירד מחירו. (24) שם. (25) שכל תנאי שבממון
 - קיים. (26) כתב בפירוש בשטר. (27) מה שאמרנו
 "אחריות טעות סופר", היינו כשלא כתב בשטר "כל נסכי
 אחראין", אבל כשכתב בפירוש "בלי אחריות" - תנאו קיים.

32 ד. עֲשֵׂה שְׁדָהוּ²⁸ אַפּוֹתִיקַי²⁹ לְבַעַל חֹבּוֹ אוּ לְאִשָּׁה
 33 בְּכִתְבֹתָהּ, וּמְכַרָּה - הָרִי זֶה מְכוֹרָה³⁰; וּשְׁכִיבּוֹא פְעַל
 34 חֹב לְגִבּוֹת, אִם לֹא יִמְצָא נְכָסִים בְּנֵי חוֹרֵין - יִטְרֹף
 35 אוֹתָהּ³¹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים? בְּשִׁמְכַר לְשַׁעֲתָה³²;
 36 אֲבָל מְכַרָּה מִמְּכַר עוֹלָם³³ - אֵינָה מְכוֹרָה³⁴.

28 בבלי גיטין מא. וירושלמי יבמות פ"ז ה"א.
 29 אפותיקי סתם, היינו "מכאן תגבו" (ראה ההלכה

(2) בין מטלטלין ובין קרקעות. (3) השעבוד לשלם את
 החוב, מוטל לא רק על גופו של הלווה אלא גם על הנכסים
 עצמם. (4) מפני ששעבודם של הנכסים הוא מדין ערב
 (כסף-משנה). (5) כדין אדם ערב, שצריך לתבוע את הלווה
 תחילה. (6) אבל אינו ראשי לגבות ממנו בדרך כפיה שלא
 בבית-דין. (7) בדין הקודם, המדובר בין במלוה בשטר
 ובין במלוה על-פה, ומכאן ואילך במלוה בשטר בלבד.
 (8) הקונה קרקע - צריך להזהר ולדעת אם אינו משועבד
 לאחרים. (9) ואפילו לא כתב בשטר, שקרקעותיו אחראים
 לפרעון החוב. כרבנן בבבא-מציעא יד. שאמרו: אחריות
 (שאינה כתובה בשטר) טעות-סופר, ופירש"י שם: הסופר
 טעה ושכח לכתובה. [דייק רבינו, וכתב: "לא הספיק לו
 וכו'" ללמדך, שאם יש ביד הלוה נכסים שהם ברשותו
 (בלשון המשנה: בני חורין) אין גובים מן המשועבדים
 (שנמכרו או ניתנו לאחרים). משנה מפורשת היא (גיטין
 מח:): אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים
 בני חורין.]. (10) למד זה ממה שאמרו בגמרא (בבא-בתרא
 מד:) "דילמא דאקני אמר ליה (שמא אמר לו מה שאקנה
 יהיה גם כן משועבד לך)", מכאן שאם לא אמר לו כך
 בפירוש - אין השעבוד חל עליהם. וכן כתב רבו הר"י מיגש
 בבבא-בתרא קנו: (ראה לקמן פכ"ג ה"ב, ובמגיד-משנה
 שם). (11) מיד הלקוחות, אבל מן הלווה עצמו גובה גם
 נכסים שקנה אחר ההלוואה. דייק רבינו, וכתב "טורפן",
 ולא כתב "גובה מהן", בהתאם להגדרתו למעלה: "זה
 הנקרא טורף". (12) מסקנת הגמרא שם.

10 ב. אֵין פֶל הַדְּבָרִים אֲמורִין אֲלֵא בְּקַרְקָע; אֲבָל
 11 הַמְטַלְטְלִין - אֵין עָלֵיהֶן אַחֲרִיוֹת¹³. אֲפִלוּ מְטַלְטְלִין
 12 שֶׁהֵיוּ לוֹ בְּעַת שְׁלוֹה שִׁמְכָרְוּ לְשַׁעֲתוֹ - אֵין בְּעַל חֹב
 13 טוֹרֶף אוֹתָן. הַקָּנָה לְבַעַל חֹבּוֹ פֶל הַמְטַלְטְלִין עַל גַּב
 14 קַרְקָע שֵׁישׁ לוֹ לְהִיוֹתוֹ נִפְרָע מִן הַפֶּל¹⁴ - הָרִי זֶה
 15 טוֹרֶף¹⁵ מֵאוֹתָן הַמְטַלְטְלִין. וְהוּא¹⁶ שִׁיקְתָּב לוֹ בְּשִׁטְר
 16 חֹבּוֹ: שֶׁהַקְּנִייתִי לָהּ מְטַלְטְלִין שֵׁישׁ לִי עַל גַּב
 17 הַקַּרְקָע שֵׁישׁ לִי שֶׁלֹּא כְּאִסְמַכְתָּא¹⁷ וְשֶׁלֹּא כְּטַפְסֵי
 18 הַשְּׁטְרוֹת¹⁸. וְכֵן אִם פְּתָב: שֶׁפֶל נְכָסִים שְׁאֵנִי עֵתִיד
 19 לְקַנּוֹת, בֵּין קַרְקָעוֹת בֵּין מְטַלְטְלִין¹⁹, הָרִי הֵן
 20 מְשַׁעֲבָדִים לָהּ לְהַפְרֵעַ מֵהֶן, וְהַמְטַלְטְלִין קְנוֹיִין לָהּ
 21 עַל גַּב הַקַּרְקָעוֹת לְהַפְרֵעַ מֵהֶן שֶׁלֹּא כְּאִסְמַכְתָּא וְשֶׁלֹּא
 22 כְּטַפְסֵי הַשְּׁטְרוֹת - הָרִי זֶה טוֹרֶף אִף מִן הַמְטַלְטְלִין

11 מִפְּנֵי שְׁגוּרִים לְאֶבֶד מִמּוֹן חֲבָרוֹ, וְכָל הַגּוֹרֵם לְהִזְיֵק
12 - מִשְׁלֵם, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּמִקּוּמוֹ⁴⁷. וְכּוֹפִין⁴⁸ אֶת רֵבּוֹ
13 הַשְּׂנִי⁴⁹ לְשַׁחֲרֹרְוֹ⁵⁰, מִפְּנֵי תִקּוּן הָעוֹלָם; שְׁלֵא
14 יִמְצָאנוּ⁵¹ בְּשׁוּק וַיֹּאמֶר לוֹ: עֲבָדִי אֶתָּה⁵².

38) משנה וגמרא גיטין מ:מא. (39) ודומה לגבוי.
40) דעת רבינו - שגם קדושת דמים מפקיעה מידי שעבוד
(ראה הלכה הבאה). (41) ישראל ששעבד חמצו לנכרי
בחובו, ועבר עליו הפסח - נאסר בהנאה חמצו של ישראל.
42) מימרא של רבא שם, ונכפלה כמה פעמים בגמרא ככלל
מקובל על הכל. (43) שויו של העבד. (44) הלווה מחויב
לתת למלוה שטר על החוב החדש של תשלום נזק.
45) המלוה טורף מהלקוחות. (46) ואינו טורף הנכסים
שנמכרו לפני זמנו של השטר החדש, משום שהחוב הראשון
כבר נפרע על-ידי שחרור העבד ('טור' חו"מ סי' קיז).
47) בפ"ז מהלכות חובל ומזיק הי"ג. (48) שם.
49) המלוה. (50) אף-על-פי שכבר יצא לחירות על-ידי
שחרור רבו הראשון. (51) רבו השני. (52) מכוח
האפותיקי.

15 ז. הַמְקַדֵּשׁ נְכָסָיו⁵³ - אֵין בְּעַל חוֹב יְכוֹל לְטַרְףּ מִן
16 הַהֶקְדָּשׁ, שֶׁהֶקְדָּשׁ מִפְּקִיעַ הַשְּׁעֻבּוּד⁵⁴. וְכִשְׁפּוֹדִין
17 הַקְּרָקַע מִיַּד הַהֶקְדָּשׁ, אוֹמְדִין פְּמָה אֲדָם רוֹצֶה לְתֵן
18 בְּשָׂדֶה זוֹ עַל מְנַת שְׂתֵתָן לְבַעַל חוֹב אֶת חוֹבוֹ וּלְאִשָּׁה
19 כְּתֻבָתָהּ⁵⁵. לְפִיכָף, לְכַשְׁתַּפְּדָה וְתִצָּא לְחָלִין בְּיַד
20 הַלּוֹקָח - יוֹבֵא בְּעַל חוֹב וַיִּטְרַף אוֹתָהּ, אוֹ הָאִשָּׁה
21 בְּכַתְּבָתָהּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּעַרְכֵינָן⁵⁶.

53) משנה, ערכין כג: (54) אפילו נכסים שלא חלה עליהם
קדושת הגוף אלא קדושת דמים (קדושת הגוף חלה על
דברים הקרבים על המזבח. וקדושת דמים פירושה, דברים
שהם ממונו של הקדש, והם עצמם אינם קרבים) מפקיעים
השעבוד. [בפ"ז מהלכות ערכין הי"ד טז מבאר רבינו דין
זה באריכות, וראה פירוש "רמב"ם לעם" שם].
55) בהלכות ערכין (שם) מבאר רבינו שהשעבוד נפקע רק
לגבי הקדש בלבד אבל תלויו ועומדו על הנכס, וכשיצא
מרשות הקדש על-ידי פדיון - חוזר השעבוד למקומו,
והמלוה או האשה יגבוהו, ולפיכך הבא לפדות את הנכס
לא יסכים לשלם כל שויו אלא מה שהוא רוצה להוסיף על
דמי החוב או הכתובה, ואת הסכום המועט הזה הוא נותן
להקדש ופודה בו ומשלם את החוב או הכתובה. (56) שם.
[רש"י בפירושו למשנה שם כותב, שקדושת דמים אינה
מוציאה מידי שעבוד מפני שאין אדם מקדיש דבר שאינו
שלו, ומן הדין המלוה והאשה טורפים מידי הקדש, אלא
חכמים גזרו שיפדו בסכום מועט, כדי שלא יאמרו: הקדש
יוצא בלי פדיון (כרבי אבהו שם). וכן גם דעת הראב"ד
בהשגותיו (שם הי"ד) ורוב המפרשים. וסמוכין לשיטת
רבינו, אנו מוצאים בירושלמי כתובות פ"ח ה": רבי אבהו
בשם רבי יוחנן - מועלין מעילה גמורה (בנכסים
המשועבדים שהקדישם הלווה). ראה כסף-משנה ורדב"ז
בהל' ערכין שם, ומשנה-למלך כאן].

22 ח. בְּעַל חוֹב⁵⁷ שֶׁבֵּא לְטַרְףּ⁵⁸, אִם יֵשׁ מְעוֹת לְלוֹקָח

הקודמת). (30) המכר קיים, והשעבוד האפותיקאי רובץ
עליה. לקמן מבואר, במה יפה כוחו של שעבוד זה מסתם
שעבוד. (31) אף-על-פי שישנם נכסים שמכר אחר מכירת
שדה זו. כשלא עשה אפותיקי ומכר כל נכסיו - המלוה גובה
הנכסים שנמכרו באחרונה, שהרי הלקוחות הקודמים
אומרים לו: השארנו בשבילך נכסים בני חורין לגבות מהם,
אבל שדה אפותיקי טורף אותה מן הלקוחות כשלא מצא
בני חורין, ואף-על-פי שנמכרה ראשונה (ר"ן גיטין שם,
ומגיד-משנה כאן). (32) הודיע ללוקח שהשדה היא
אפותיקי, וכשימכור כל שדותיו יגבה אותה המלוה.
33) ככל מכר סתם, ולא העיר תשומת לב הלוקח לאפשרות
שתילקח ממנו כשיגיע זמן פרעון החוב או הכתובה.
34) המכר בטל לגמרי, שאלמלי ידע הלוקח שהשדה
אפותיקי - לא היה קונה אותה (ר"ן שם, ומגיד-משנה).
[מקור דין זה בירושלמי יבמות פ"ז ה"א, מובא בר"ף כאן:
"העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובה או לבעל-חוב
בחובו ומכרה - מכורה, והלוקח יחוש לעצמו וכו' הוי
כשמכרו לשעה אנו קיימין (אנו עומדין), אבל אם לא מכרן
לשעה - דברי הכול אינן מכורין". ודעת רבינא שבריייתא זו
עוסקת באפותיקי סתם, ופירושה כאמור למעלה. ומה
שאמרו "והלוקח יחוש לעצמו" הכוונה, שהלוקח צריך
לשים לב לאפשרות שהמלוה בעל האפותיקי יטרוף אותה.
במגיד-משנה מעיר שפירושו של רבינו דחוק קצת, אבל הוא
מיישב את כל התמיהות שבסוגיא זו (ראה ראב"ד כאן,
ו'ספר הזכות' לרמב"ן גיטין שם)].

1 ה. עֲשֵׂה עֲבָדָי³⁵ אֶפּוֹתִיקִי וּמְכָרוֹ - הֲרִי בְּעַל חוֹב
2 גּוֹבֶה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֵׁשׁ לוֹ קוֹל³⁶. עֲשֵׂה שׁוֹרֵר³⁷
3 אֶפּוֹתִיקִי וּמְכָרוֹ - אֵין בְּעַל חוֹב גּוֹבֶה מִמֶּנּוּ, וְכֵן
4 שְׂאֵר הַמְטַלְטְלִין, מִפְּנֵי שְׂאִין לָהֶן קוֹל.

35) בבא-בתרא מד: (36) כשאדם עושה עבדו אפותיקי,
יש לזה פרסום והיה ללוקח להזהר, וכשלא נזהר - גרם
הפסד לעצמו. במגיד-משנה מבאר, שבאפותיקי סתם, גובה
רק במקרה שאין נכסים בני חורין. ובאפותיקי מפורש (ראה
ה"א) גובה אפילו יש נכסים כאלה כדין שדה אפותיקי.
[הרא"ש בתשובותיו כלל יז מפרש, שהעבד עצמו מספר
לכל אדם, שרבו עשהו אפותיקי, ומשום כך יש לדבר קול,
והלוקח צריך להזהר. ומדבריו למד ה'בית חדש' בחושן-
משפט סי' קיז שני דינים: א. כשלא עשהו רבו אפותיקי
ומכרו - אין בעל-חוב טורפו אף-על-פי שבכל מקום עבד
דינו כקרקע, שהרי אין פרסום לשעבוד זה; ב. כשעשהו
אפותיקי טורף אפילו במלוה על-פה, משום שלענין גביה
ממשועבדים מכריע הפרסום, וכאן יש פרסום. ולא כמגיד-
משנה, שפסק כאן שהדברים במלוה בשטר, ורק עשיית
האפותיקי אינה צריכה שטר]. (37) שם.

5 ו. עֲבָדִי³⁸ שֶׁעֲשָׂהוּ רֵבּוֹ אֶפּוֹתִיקִי וְשַׁחֲרָרוֹ, אֵף עַל פִּי
6 שֶׁקָּתַב לוֹ: לֹא יִהְיֶה לָּךְ פְּרַעוֹן אֲלֵא מִזֶּה³⁹ - יִצָּא
7 לַחֲרוֹת. וְכֵן אִם הֶקְדִּישׁוֹ⁴⁰. שֶׁהֶחֱמִין⁴¹ וְהִשְׁחָרָרוֹ
8 וְהֶהֱקֵדֵשׁ מִפְּקִיעֵין מִיַּד שֶׁעֲבּוּד⁴². וְהֲרִי בְּעַל חוֹב
9 גּוֹבֶה חוֹב מִן הַלּוֹה⁴³, וְכּוֹתֵב עָלָיו שְׁטָר פְּחוּב⁴⁴,
10 וְטוֹרְף⁴⁵ מִזְמַן זֶה הַשְּׁטָר⁴⁶. וְלָמָּה הוּא חֵיב לְשַׁלֵּם?

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום א' כ"א תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 - יְכוּל לְסַלְקוּ וְלִתְּנוּ לֹא דְמִי מַה שֶׁהוּא טוֹרְף⁵⁹,
 2 וְחֹזֵר הַלֹּקֶחַ וְתוֹבֵעַ לְמוֹכְרוֹ⁶⁰. וְאִם עָשָׂה אוֹתוֹ
 3 אַפְתִּיקִי - אֵינּוּ יְכוּל לְסַלְקוּ בְּדַמִּים⁶¹.
- 4 ט. רְאוּבֵן⁶² שֶׁהָיָה חָיֵב לְשִׁמְעוֹן מְאֵתִים, וְהָיוּ לוֹ
 5 שְׁתֵּי שָׂדוֹת, וּמָכַר אֶחָת מֵהֶן לְלוֹי בְּמִנְהָ, וְחֹזֵר וּמָכַר
 6 לוֹ הַשְּׁנִיָּה בְּמִנְהָ, וְכֹא שִׁמְעוֹן וְטָרַף אֶחָת בְּמִנְהָ,
 7 וְחֹזֵר לְטָרַף הַשְּׁנִיָּה בְּמִנְהָ הַנְּשָׂאָר לִי⁶³, וְהֵבִיא לִי⁶⁴
 8 מְאֵתִים וְאָמַר לוֹ: אִם תִּרְצֶה לְהִיּוֹת הַשְּׂדֵה שֶׁטָּרַפְתָּ
 9 שׁוּמָה לְךָ בְּכָל הַמְּאֵתִים שֵׁשֶׁשׁ לָף⁶⁵, הֲרִי מוֹטָב; וְאִם
 10 לֹא, הִילָךְ מְאֵתִים שֶׁל חוֹבְךָ וְהִסְתַּלַּק⁶⁶ - הֲדִין עִם
 11 לִי⁶⁷. רְצֵה שִׁמְעוֹן וְעִמְד בְּה⁶⁸, אֵף עַל פִּי שֶׁקָּבְלָה⁶⁹
 12 בְּמְאֵתִים - אֵין לִי חֹזֵר וְתוֹבֵעַ⁷⁰ רְאוּבֵן אֲלֵא
 13 בְּמִנְהָ⁷¹.
- 14 י. מֵת רְאוּבֵן⁷², וְהֵנִיחַ שְׂדֵה אֶחָת שָׁנָה מְאָה, וְכֹא
 15 שִׁמְעוֹן⁷³ וְטָרַפָּהּ, וְנָתַנוּ לוֹ הֵיתוּמִים מְאָה מִן
 16 הַמְּשֻׁלְטָלִין שֶׁהֵנִיחַ אָבִיהֶן וְסַלְקוּהוּ⁷⁴ - הֲרִי זֶה חֹזֵר
 17 וְטוֹרֵף אוֹתָהּ בְּשָׂאָר חוֹבוֹ⁷⁵; שִׁמְעוֹן שִׁנְתָנוּ לוֹ -
 18 מִצָּדָה עָשׂוּ⁷⁶, שִׁמְעוֹן עַל הֵיתוּמִים לְפָרַע חוֹבוֹת
 19 אָבִיהֶם⁷⁷. וְאִם אָמְרוּ לִי⁷⁸: אֵלּוּ בְּמְאָה דְמֵי הַשְּׂדֵה
 20 שֶׁטָּרַפְתָּ - אֵינּוּ יְכוּל לְחֹזֵר וְלְטוֹרֵף אוֹתָהּ⁷⁹ פְּעַם
 21 אַחֶרֶת בְּשָׂאָר חוֹבוֹ.
- 22 ש. (72) שֶׁהָיָה נוֹשֵׂה בְּרְאוּבֵן מְאֵתִים. (74) וְלִקְחוּ
 חֹזֵר אֶת הַשְּׂדֵה. (75) וְאֵין הֵיתוּמִים יְכוּלִים לְטַעוֹן: לֹא
 הֵינּוּ מְחויִבִים לְשַׁלֵּם לְךָ מִן הַמְּשֻׁלְטָלִין שֶׁהֵנִיחַ אָבִי (כְּאִמּוֹר
 לְמַעַל פִּי"א ה"ד), וְהָיָה לְךָ שֶׁעֲבֹד רַק עַל הַשְּׂדֵה שֶׁמְחִירָה
 מֵאָה, וְאִם-כֵּן סִילְקֵנוּ כָּל שֶׁעֲבֹדְךָ. (76) הַמְּלוּהָ יְכוּל
 לְטַעוֹן: הַמָּאָה שֶׁלְמַתָּם כְּדִי לְקַיֵּם מִצְוָה, וְלֹא לְסִילוּק
 הַשֶּׁעֲבֹד שִׁישׁ לִי עַל הַקִּקְרַע. (77) רְבִינוּ (שֵׁם ה"ח) פִּסְק,
 שֶׁמִּצְוָה עַל הֵיתוּמִים לְפָרוּעַ חוֹבוֹת אֲבִיהֶם מֵהַמְּשֻׁלְטָלִין
 שִׁירְשׁוּ מִמֶּנּוּ, אֲבֵל מִשְׁלֵהֶם אֲפִילוּ מִצְוָה אֵין כָּאן, וּמִשׁוּם
 כֵּךְ דֵּייק וְכַתֵּב כָּאן: "מִן הַמְּשֻׁלְטָלִין שֶׁהֵנִיחַ אָבִיהֶם."
 [בְּגִמְרָא שֶׁם נֹאמַר סַתֵּם: אֲזוּל יִתְמִי יֵהִי לִיהַ וְכוּ].
 (78) מִסְקֵנָה הַגְּמָרָא שֶׁם. (79) שֶׁהָיָה זֶה כְּאִילוֹ קֵנוּ מֵהַמְּלוּהָ
 אֶת הַשְּׂדֵה, וְשִׁילְמוּ בְּמִשְׁלֵהֶם לִי שֶׁלֹּא הָיוּ מְשׁוּעֲבָדִים לוֹ.
 וְיֵצֵא מִזֶּה שֶׁגַּם בְּעַל-חֹבוֹ מֵאוֹחֵר, אֵינּוּ טוֹרֵף אוֹתָהּ שְׂדֵה
 (מְגִיד-מִשְׁנָה בְּשֵׁם הַרְמְבָן וְהַרְשֵׁב"א).

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"א-כ"ז תשרי תשע"ו

- 26 לְבִיתוֹ פִּתְאֵם וְיִמְצָא אוֹתִי בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. וְאִם הָיָה דָר
 27 בְּחֶצֶר אַחֶרֶת - לֹא יֵצֵא עַד שֶׁיִּסְגֹּר הַבַּיִת, וְהָיָה
 28 הַמְּפָתַח וְהַחֹתֶם בְּיָדוֹ. וְאֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִזְנֶף
 29 הַעוֹבֵד כּוֹכְבִים מִמְּפָתַח הַבַּיִת.

- 30 ב. יֵצֵא וְלֹא סָגַר הַפֶּתַח, אוֹ שִׁסְגַר וְהֵנִיחַ הַמְּפָתַח
 31 בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכְבִים - הֲרִי הֵינִן אֲסוּר בְּשִׁתְּיָהּ; שִׁמְעוֹן
 32 נִכְנַס הַעוֹבֵד כּוֹכְבִים וְנִסְף, שֶׁהָרִי אֵין הַיִּשְׂרָאֵלִי שֵׁם.
 33 וְאִם אָמַר לוֹ: אֲחֹז לִי מִפֶּתַח זֶה עַד שֶׁאֲבֹא - הֵינִן
 34 מְתָר; שֶׁלֹּא מְסַר לוֹ שֶׁמִּירַת הַבַּיִת, אֲלֵא שֶׁמִּירַת
 35 הַמְּפָתַח.

- 36 ג. עוֹבֵד כּוֹכְבִים שֶׁשָׁכַר יִשְׂרָאֵל לְדָרְךָ לוֹ יֵינּוּ בְּטַהֲרָה
 37 כְּדִי שֶׁיְהִי מְתָר לְיִשְׂרָאֵל וְיִקְחֻהוּ מִמֶּנּוּ, וְהָיָה הֵינִן
 38 בְּבִיתוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִים: אִם הָיָה יִשְׂרָאֵל זֶה
 39 שֶׁשׁוּמַר הֵינִן דָּר בְּאוֹתָהּ חֶצֶר - הֵינִן מְתָר, וְאֵף עַל

יום א' כ"א תשרי ה'תשע"ו

הלכות מאכלות אסורות

פרק שלשה עשר

1 יבאר השוכר בית בחצרו של גוי ומלאה יין; גוי ששכר
 ישראל לדרוך לו יינו בטהרה למוכרו לישראל; אם היה היין
 ברשות הרבים או בבית הפתוח לרשות הרבים; חותם בתוך
 חותם באיסור תורה וחותם אחד באיסור דרבנן; דברים
 שאסרו אותם חכמים אע"פ שאין בהם איסור נסוך כלל;
 ודין דבר שהוא בהנייה ועבר ומכרו; גר וגוי שירשו את
 אביהם גוי; המוכר יינו לגוי ומודד לו בכליו או בכלי הגוי;
 גוי שנגע בינו של ישראל לאונסו.

- 22 א. הלוקח בית או ששכר בית בחצרו של עובד
 23 כוכבים ומלאהו יין: אם היה הישראלי דר באותה
 24 חצר, אף על פי שהפתח פתוח - היין מתר; מפני
 25 שהעובד כוכבים מפחד תמיד ואומר: עתה יפגס

קצב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום א' כ"א תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

42 י. יין מבשיל והשכר, או יין שערכו עם דברים
43 אחרים, כגון דבש ושמן, וכן החמץ והגבינה
44 והחלב וכל שאסורו מדברי סופרים, שהפקידו ביד
45 עובד כוכבים - אינו צריך שני חותמות, אלא חותם
46 אחד בלבד דיו. אבל היין והבשר והתיכת דג שאין
47 בה סימן שהפקידן ביד עובד כוכבים - צריכין שני
48 חותמות.

49 יא. יראה לי, שכל מקום שאמרנו בענין זה ביין
50 שלנו שהוא אסור בשתייה ומתיר בהנהיגה מפני צד
51 נגיעה שנגע בו העובד כוכבים - פשהיה העובד
52 כוכבים עובד עבודת כוכבים; אבל אם היה אסורו
53 בגלל עובד כוכבים שאינו עובד עבודת כוכבים,
54 כגון ישמעאלי שנגע ביין שלנו שלא בכונה או
55 שטפח על פי החבית - הרי זה מתיר בשתייה. וכן
56 כל פיוצא בזה.

57 יב. אבל המפקיד יין ביד גר תושב, או ששלחו עמו
58 והפליג, או שהניח ביתו פתוח בחדר גר תושב -
59 הרי זה אסור בשתייה. שכל חשש של חלופה וזיוף
60 - יראה לי, שכל העובדי כוכבים שוים בו. הואיל
61 ונעשה היין ברשותן, נאסר בשתייה על כל פנים.

62 יג. יש דברים שאין בהם אסור נסוף כלל, ואסרו
63 אותם חכמים כדי להרחיק מן הנסוף. ואלו הן: לא
64 ימזג העובד כוכבים המים לתוך היין שפיד ישראל,
65 שמא יבוא לצוק היין לתוך המים. ולא יוליך
66 העובד כוכבים ענבים לגת, שמא יבוא לדרך או
67 לגע. ולא יסע לישראל בשעה שמריק מקלי לכלי,
68 שמא יניח הפלי ביד העובד כוכבים ונמצא היין פא
69 מכחו. ואם סיע או מזג המים או הביא ענבים -
70 מתיר.

71 יד. וכן מתיר שיריח העובד כוכבים בחבית של יין
72 שלנו. ומתיר לישראל להריח בחבית של יין נסוף,
73 ואין בזה שם אסור; שאין הריח פלוס, לפי שאין
74 בו ממש.

75 זו. כבר בארנו, שכל דבר שהוא אסור בהנהיגה, אם
76 עבר ומכרו - דמיו מתרין, חוץ מעבודת כוכבים
77 ומשמשיה ותקרבת שלה ויין שנתנסף לה. והחמירו
78 חכמים בסתם יינם להיות דמיו אסורין כדמי יין
79 שנתנסף לעבודת כוכבים. לפיכך, עובד כוכבים
80 ששכר את ישראל לעשות עמו ביין - שכרו אסור.

81 זז. וכן השוכר את החמור להביא עליו יין, או
82 ששכר ספינה להביא בה יין - שכרן אסור. אם

1 פי שהפתח פתוח והשומר נכנס ויוצא; ואם היה
2 השומר דר בחדר אחרת - היין אסור, ואף על פי
3 שהמפתח והחותם ביד ישראל. שפינן שהיין של
4 עובד כוכבים וברשותו, אינו מפקח לזוף ולהכנס
5 לפית, ויאמר: ויהי מה, אם ידעו בו - לא יקחו
6 ממני.

7 ד. אפלו כתב העובד כוכבים לישראל שנתקבל
8 ממנו המעות למכר לו בהן יין, הואיל ואין
9 הישראל יכול להוציא מרשות העובד כוכבים עד
10 שיתן לו המעות - הרי הוא של עובד כוכבים
11 ואסור, אלא אם היה השומר דר שם בחדר. ואין
12 השומר צריך להיות יושב ומשמר תמיד, אלא נכנס
13 ויוצא, כמו שבארנו. בין ברשות בעל היין בין
14 ברשות עובד כוכבים אחר.

15 ה. היה יין זה הטהור של עובד כוכבים מנח ברשות
16 הרבים או בבית הפתוח לרשות הרבים, וישראל
17 הולכים ושבים - מתיר; שעדין לא נכנס ברשות
18 העובד כוכבים.

19 ו. ואשפה וחלון ודקל אף על פי שאין בו פרות -
20 הרי אלו פרשות הרבים; וחבית יין שם ועובד
21 כוכבים הנמצא שם - אינו אוסרה; ובית הפתוח
22 לשם - הרי הוא כפתוח לרשות הרבים.

23 ז. חצר החלוקה במסיפס, ועובד כוכבים בצד זה
24 וישראל בצד אחר; וכן שני גגין, שהיה גג ישראל
25 למעלה וגג העובד כוכבים למטה, או שהיו זה בצד
26 זה ויש ביניהן מסיפס; אף על פי שיד העובד
27 כוכבים מגעת לחלק ישראל - אינו חושש משום
28 יין נסוף ולא משום טהרות.

29 ח. מתיר לישראל להפקיד יינו בכלי סתום ביד עובד
30 כוכבים. והוא שיהיה לו בו שני סימנין. וזה הוא
31 הנקרא חותם בתוך חותם. כיצד? סתם החבית בכלי
32 שאינו מהדק, כדרך שסותמין כל אדם, וטח בטיט
33 - הרי זה חותם אחד; היה כלי מהדק וטח עליו
34 מלמעלה - הרי זה חותם בתוך חותם. וכן אם צר
35 פי הנוד - הרי זה חותם אחד; הפך פי הנוד לתוכו
36 וצר עליו - הרי זה חותם בתוך חותם. וכן כל שנני
37 שמשנה מדברים שאין דרך כל אדם - הרי הן
38 כחותם אחד, והטיחה או הקשירה - חותם שני.

39 זט. ואם הפקיד ביד עובד כוכבים בחותם אחד -
40 הרי זה אסור בשתייה ומתיר בהנהיגה. והוא שיחד לו
41 קרן זוית.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ב' כ"ב תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

41 כד. בַּמָּה דְּכָרִים אָמּוּרִים? בְּשִׁמְדַּד הַיִּשְׂרָאֵלִי
42 לְכָלִּי; אֲבָל אִם מָדַד לְכָלִּי הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים אוֹ לְכָלִּי
43 יִשְׂרָאֵל שֶׁבִיד הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים - צָרִיךְ לָקַח אֶת
44 הַדָּמִים וְאֶחָד פָּךְ יִמְדַד. וְאִם מָדַד וְלֹא לָקַח דָּמִים,
45 אָף עַל פִּי שִׁפְסַק - דָּמִיו אָסוּרִים; שִׁמְשִׁיגִיעַ לְכָלִּי
46 נֶאֱסַר כְּסֹתָם יָיִם.

47 כה. הַנּוֹתֵן דִּינָר לְחַנּוּנֵי עוֹבֵד פּוֹכְכִים, וְאָמַר לְפּוֹעֵלוֹ
48 הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים: לֵךְ וּשְׂתֵה וְאָכַל מִן הַחַנּוּנֵי וְאֲנִי
49 מִחֻשָּׁב לוֹ - הֲרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ שִׁמָּא יִשְׂתֵּה יָיִן, שְׂזֵה
50 כְּמִי שֶׁקָּנָה לוֹ יָיִן נִסְךְ וְהִשְׁקֵהוּ. וְכַנְגֵד זֶה בְּשָׂבִיעִית
51 - אָסוּר. כְּגוֹן שֶׁנָּתַן דִּינָר לְחַנּוּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם הָאָרֶץ,
52 וְאָמַר לְפּוֹעֵלוֹ הַיִּשְׂרָאֵלִי: לֵךְ וְאָכַל וְאֲנִי מִחֻשָּׁב לוֹ.
53 וְאִם אֲכַל הַפּוֹעֵל דִּבְרַי שְׂאִינוֹ מְעַשֵּׂר - אָסוּר.

54 בו. אֲבָל אִם אָמַר לָהֶם: אֲכָלוּ וּשְׂתוּ בְּדִינָר זֶה, אוֹ
55 שְׂאֵמַר לָהֶם: אֲכָלוּ וּשְׂתוּ עָלַי מִן הַחַנּוּנֵי וְאֲנִי פּוֹרַע,
56 אָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁמַעְעֵבֵד, הוֹאִיל וְלֹא נִתְיַחַד שֶׁעֲבֹדוּ -
57 הֲרִי זֶה מִתֵּר, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוּם יָיִן נִסְךְ וְלֹא
58 מִשּׁוּם שְׂבִיעִית וְלֹא מִשּׁוּם מְעַשֵּׂר.

59 בז. מִלֵּךְ שֶׁהִיָּה מִחֻלַּק יֵינּוּ לְעַם וְלִזְכָּח מִהֵן דָּמִיו
60 כְּפִי מֵה שִׁיִּרְצָה - אֵל יֹאמַר אָדָם לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים:
61 הֵא לֵךְ מֵאֵתִים זֹזוּ וְהִכְנַס תַּחְתֵּי בְּאוֹצַר הַמֶּלֶךְ, כְּדִי
62 שִׁיִּקַּח הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים הַיָּיִן שֶׁכִּתְבוּ בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל וְיִתֵּן
63 הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים הַדָּמִים לְמֶלֶךְ. אֲבָל אוֹמַר לוֹ: הֵא
64 לֵךְ מֵאֵתִים זֹזוּ וּמְלֻטְנֵי מִן הָאוֹצָר.

65 בח. עוֹבֵד פּוֹכְכִים שֶׁנֶּעַע בֵּינּוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְאָנְסוֹ -
66 מִתֵּר לְמַכֵּר אוֹתוֹ יָיִן לְאוֹתוֹ הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים שְׂאֵסְרוֹ
67 לְבִדּוֹ. שִׁפְיִן שֶׁנִּתְפָּרֵן זֶה הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים לְהִזְיִקוֹ
68 וְלְאָסֵר יֵינּוּ - הֲרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁשָּׁכְרוּ אוֹ שֶׁרָפוּ שְׁחִיב
69 לְשֵׁלֵם; וְנִמְצְאוּ הַדָּמִים שֶׁלִּזְכָּח מִמֶּנּוּ דָּמֵי הַהֶזֶק,
70 וְלֹא דָּמֵי הַמְכִירָה.

יום ב' כ"ב תשרי ה'תשע"ו

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשׂוֹר

1) יבאר שכל איסורי מאכלות אסורות בכזית; ושיעור אכילת
פרס ושיעור השתייה; כל האיסורין אם חייב עליהן שלא
כדרך הנאתן; ומי שאחזו בולמוס; עוברת שהריחה מאכל
איסור; ואם איסור חל על איסור.

73 א. פֶּל אִסוּרֵי מֵאֲכָלוֹת שֶׁבַתּוֹרָה - שְׁעוֹרֵין² כְּכִזִּית
74 בֵּינּוּנֵי, בֵּין לְמִלְקוֹת בֵּין לְכֶרֶת בֵּין לְמִיתָה בִּידֵי
75 שְׂמִימִים³. וְכִבֵּר בְּאֶרְנוֹ, שֶׁכָּל הַמְּחַיֵּב פֶּרֶת אוֹ מִיתָה
76 בִּידֵי שְׂמִימִים עַל מֵאֲכָל - לוֹקָה⁴.

2) כדי להתחייב בעונשי הגוף הנמנים למטה. (3) כגון

1 מְעוֹת נִתְּנוּ לוֹ - יוֹלִיכֵן לַיָּם הַמֶּלַח; וְאִם נִתְּנוּ לוֹ
2 בְּשִׁכְרוֹ כְּסוֹת אוֹ פְּלוֹים אוֹ פְּרוֹת - הֲרִי זֶה יִשְׂרָף
3 אוֹתָן וְיִקְבֵר הָאֶפֶר כְּדֵי שְׂלֹא לְהִנּוֹת בּוֹ.

4 יז. שֶׁכַר לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים חֲמוּר לְרַפֵּב עָלָיו, וְהַנִּיחַ
5 עָלָיו לְגִין שֶׁל יָיִן - שִׁכְרוֹ מִתֵּר. שִׁכְרוֹ לְשִׁבֵר כְּדֵי
6 יָיִן נִסְךְ - שִׁכְרוֹ מִתֵּר. וְתִבּוֹא עָלָיו בְּרָכָה, מִפְּנֵי
7 שִׁמְמַעֵט בַּתְּפִלָּה.

8 יח. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל וְאָמַר לוֹ: הַעֲבֵר לִי מֵאָה
9 חֲבִיּוֹת שֶׁל שֶׁכַר בְּמֵאָה פְּרוּטוֹת, וְנִמְצָא אַחַת מֵהֵן
10 יָיִן - שִׁכְרוֹ כְּלוֹ אָסוּר.

11 יט. אָמַר לוֹ: הַעֲבֵר לִי חֲבִיּוֹת בְּפְרוּטָה חֲבִיּוֹת
12 בְּפְרוּטָה, וְהַעֲבִיר, וְנִמְצָא בִּינֵיהֶן חֲבִיּוֹת שֶׁל יָיִן -
13 שֶׁכַר חֲבִיּוֹת שֶׁל יָיִן אָסוּר, וְשִׁאָר שִׁכְרוֹ מִתֵּר.

14 כ. אֲמִנִי יִשְׂרָאֵל שֶׁשִּׁלַּח לָהֶם עוֹבֵד פּוֹכְכִים חֲבִיּוֹת
15 שֶׁל יָיִן בְּשִׁכְרוֹן - מִתֵּר שִׁיאִמְרוּ לוֹ: תֵּן לָנוּ אֶת דָּמֵיָה.
16 וְאִם מִשְׁכּוֹנְסָה לְרִשׁוּתָן - אָסוּר.

17 כא. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיָּה נוֹשֵׂה בְּעוֹבֵד פּוֹכְכִים מְנָה, הַלֵּךְ
18 הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְכַר עֲבוֹדַת פּוֹכְכִים וְיָיִן נִסְךְ וְהִבִּיא
19 לוֹ דָּמֵיָהן - הֲרִי זֶה מִתֵּר. וְאִם אָמַר לוֹ קִדָּם שִׁימְכַר:
20 הַמִּתֵּן לִי עַד שֶׁאֲמַכֵּר עֲבוֹדַת פּוֹכְכִים אוֹ יָיִן נִסְךְ
21 שִׁישׁ לִי וְאֶבִּיא לֵךְ, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא סֹתֵם יֵינּוּ, וּמְכַר
22 וְהִבִּיא לוֹ - הֲרִי זֶה אָסוּר; מִפְּנֵי שֶׁהַיִּשְׂרָאֵלִי רוֹצֵה
23 בְּקִיּוּמוֹ כְּדֵי שִׁיפְרַע מִמֶּנּוּ חוֹבוֹ.

24 כב. וְכֵן גַּר וְעוֹבֵד פּוֹכְכִים שֶׁהָיוּ שִׁתְּפִין וּבָאוּ לְחֻלַּק
25 - אֵין הֲגַר יִכּוֹל לֹמַר לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים: טַל אֲתָה
26 עֲבוֹדַת פּוֹכְכִים וְאֲנִי מְעוֹת, אֲתָה יָיִן וְאֲנִי פְּרוֹת;
27 שֶׁהֲרִי רוֹצֵה בְּקִיּוּמָן כְּדֵי שִׁיטַל כְּנַגְדָן. אֲבָל גַּר
28 וְעוֹבֵד פּוֹכְכִים שִׁיִּרְשׁוּ אֶת אֲבִיהֶן עוֹבֵד פּוֹכְכִים -
29 יִכּוֹל לֹמַר לוֹ: טַל אֲתָה עֲבוֹדַת פּוֹכְכִים וְאֲנִי מְעוֹת,
30 אֲתָה יָיִן וְאֲנִי שְׂמִין. קַל הוּא שֶׁהִקְלוּ בִּירִשַׁת הֲגַר,
31 כְּדֵי שְׂלֹא יִחְזַר לְסוּרוֹ. וְאִם מִשְׁבָּאוֹ לְרִשׁוֹת הֲגַר -
32 אָסוּר.

33 כג. יִשְׂרָאֵל שֶׁמְכַר יֵינּוּ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים: פֶּסֶק עַד
34 שְׂלֹא מָדַד לוֹ - דָּמִיו מִתְּרִין. שִׁמְשִׁפְסַק סְמִכָה דַעְתּוֹ,
35 וּמְשִׁמְשֵׁף קָנָה, וְיָיִן נִסְךְ אִינוֹ נַעֲשֵׂה עַד שִׁיִּגַע בּוֹ.
36 נִמְצָא בְּשַׁעַת מְכִירָה הִיָּה מִתֵּר. מָדַד לוֹ עַד שְׂלֹא
37 פֶּסֶק הַדָּמִים - דָּמִיו אָסוּרִין. שֶׁהֲרִי לֹא סְמִכָה דַעְתּוֹ
38 אָף עַל פִּי שִׁמְשֵׁף, וְנִמְצָא כְּשֶׁנֶּעַע עַדִּין לֹא סְמִכָה
39 דַעְתּוֹ לָקַח, וְנִמְצָא הַיָּיִן בְּנִגְיַעְתּוֹ, וְהֲרִי זֶה כְּמוֹכֵר
40 סֹתֵם יָיִם.

23 לְכַזֵּית בְּטָבֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם אֶחָד. הֲאֵל לָמָּה זֶה
24 דוּמָה? לְנִבְלַת הַשּׁוֹר וְנִבְלַת הַשֶּׁה וְנִבְלַת הַצִּבִּי, שֶׁהוּ
25 מְצַטְרֵפִין לְכַזֵּית, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹנָי.²³

(22) אפילו מינים אחרים חוץ מחמשת מיני תבואה.
(23) שכל שאיסורן בלאו אחד מצטרפין.

26 ז. הַאוֹכֵל אֲכִילָה גְדוֹלָה²⁴ מִדְּבַר אֶסוּר - אֵין מְחַיְבִין
27 אוֹתוֹ מְלָקוֹת אוֹ פְּרֵת עַל פֶּל פְּזִית וְכַזֵּית, אֲלֵא חַיִּיב
28 אֶחָד לְכָל הָאֲכִילָה²⁵. וְאִם הָיוּ הָעֲדִים מִתְרִים בּוֹ²⁶
29 בְּשַׁעַת אֲכִילָה עַל פֶּל פְּזִית וְכַזֵּית - חַיִּיב עַל פֶּל
30 הַתְּרָאָה וְהַתְּרָאָה, וְאִף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲכִילָה אַחַת
31 וְלֹא הַפְּסִיק.

(24) כזיתים הרבה בלי הפסק. (25) ונקט רבינו "אכילה גדולה" משום הבכא האחרונה, להשמיענו שאם התרו בו כמה התראות, חייב על כל התראה אף על פי שלא הפסיק אכילתו בין התראה להתראה, משום שהתראות מחלקות. (26) אמרו לו אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת.

32 ח. הַאוֹכֵל פְּשְׁעוֹרָה אוֹ פְּחַדְדֵל מֵאֶחָד מִכָּל מֵאֲכָלוֹת
33 הָאֶסוּרִים, וְשָׁהָה מְעַט וְחָזַר וְאָכַל פְּחַדְדֵל, וְכֵן עַד
34 שֶׁהִשְׁלִים כַּזֵּית, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזֵּד: אִם שָׁהָה
35 מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף כְּדִי אֲכִילַת שְׁלֹשׁ בֵּיצִים²⁷ - לְצַטְרַף
36 הַכֹּל, וְהָרִי הוּא חַיִּיב פְּרֵת אוֹ מְלָקוֹת אוֹ קְרִבָּן כְּמוֹ
37 שֶׁאָכַל כַּזֵּית בְּבַת אַחַת; וְאִם שָׁהָה יָתֵר מִזֶּה מִתְחִלָּה
38 וְעַד סוֹף, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁהָה בִּיגִיחֵן, אֲלֵא אָכַל
39 פְּחַדְדֵל אַחַר פְּחַדְדֵל, הוֹאִיל וְלֹא הִשְׁלִים כַּזֵּית אֲלֵא
40 בְּיָתֵר מִכְּדִי אֲכִילַת פֶּרֶס - אֵינֶן מְצַטְרֵפִין וּפְטוּר.

(27) כדי אכילת פרס, ואכילת פרס שיעור שלוש ביצים כר' יוחנן בן ברוקא. ורש"י סוכר שיעור פרס הוא ארבע ביצים.

41 ז. וְכֵן הַשּׁוֹתֵה רְבִיעִית שֶׁל סֵתֶם יֵינָם מְעַט מְעַט,
42 אוֹ שֶׁהִמְחָה אֶת הַחֲמִץ בְּפֶסֶח אוֹ אֶת הַחֶלֶב וְגַמְעוֹ
43 מְעַט מְעַט, אוֹ שֶׁשָּׁתָה מִן הַדָּם מְעַט מְעַט: אִם שָׁהָה
44 מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף כְּדִי שְׁתִּית רְבִיעִית - מְצַטְרֵפִין,
45 וְאִם לֹא - אֵין מְצַטְרֵפִין.

46 י. כָּל הָאֲכִילִין הָאֶסוּרִין²⁸ אֵינֶן חַיִּיבִים עֲלֵיהֶם עַד
47 שִׁיאֲכַל אוֹתָן דֶּרֶךְ הַנְּאָה³⁰, חוּץ מִבְּשַׂר בְּחֶלֶב וְכֵלָאֵי
48 הַפֶּרֶס. לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בְּהֵן אֲכִילָה, אֲלֵא הוֹצִיא
49 אֶסוּר אֲכִילַתָּן בְּלִשׁוֹן אַחֲרָת, בְּלִשׁוֹן בְּשׁוּל³¹ וּבְלִשׁוֹן
50 הַקֶּדֶשׁ³², לְאֶסֶר אוֹתָן וְאֶפְלוּ שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הַנְּאָה.

(28) באכילה או בהנאה. (29) כר' יוחנן. ובגמרא: אין לוקין, אבל מדרבנן אסור אפילו שלא בדרך הנאה. (30) וכל דבר מאכל האסור בהנאה אינו חייב על הנאתו שלא כדרך אכילה, מפני שדבר מאכל עומד לאכילה ואם נהנה באופן אחר הרי זה שלא כדרך הנאתו הרגילה. (31) לא תבשל גדי בחלב אמו ודרשו חכמים על איסור

האוכל טבל. ... לא מנה רבינו מיתת בית דין, מפני שלא מצאנו חיוב מיתה בבית דין על אכילה ושתייה אלא בכך סורר ומורה על זלילת בשר וסביאת יין, ואין שיעורו בכזית. (4) אם התרו בו למלקות.

1 ב. וְשִׁעוּר זֶה עִם כָּל הַשְּׁעוּרִין - הַלֵּכָה לְמִשְׁה מְסִינֵי
2 הֵם. וְאֶסוּר מִן הַתּוֹרָה⁵ לְאָכַל פֶּל שֶׁהוּא מִדְּבַר
3 הָאֶסוּר, אֲכָל אֵינֶנּוּ לּוֹקָה⁶ אֲלֵא עַל פְּזִית. וְאִם אָכַל
4 פֶּל שֶׁהוּא פְּחוֹת מִבְּשַׁעוּר - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת⁷.

(5) כר' יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה. (6) מן התורה. (7) מפני שזה כעובר על איסור מדברי סופרים שמכין אותו מכת מרדות.

5 ג. פְּזִית שֶׁאֶמְרָנוּ - חוּץ מִשָּׁל בֵּין הַשְּׁנַיִם; אֲכָל מָה
6 שֶׁבֵּין הַחַזִּיקִים⁸ - מְצַטְרַף לְמָה שֶׁבָּלַע, שֶׁהָרִי נִהְיָה
7 גְּרוּנִי⁹ מִכַּזֵּית. אֶפְלוּ אֲכָל פְּחַדְדֵל זֵית וְהִקְיָאוּ, וְחָזַר
8 וְאָכַל אוֹתוֹ¹⁰ חֲצִי זֵית עֲצָמוֹ שֶׁהִקְיָא - חַיִּיב; שֶׁאֵין
9 הַחַיִּיב אֲלֵא עַל הַנְּאָת הַגְּרוּן בְּכַזֵּית מִדְּבַר הָאֶסוּר.

(8) המודבק בחכו ולא בלעו. (9) והרי טעם שיעור מלא, כיון שהיה כזית שלם סמוך לבית הבליעה, אבל מאוכל שבין השיניים אין גרונו נהנה. (10) טעם גרונו כזית שלם ביחד.

10 ד. פְּזִית חֶלֶב אוֹ נִבְלָה אוֹ פְּגוּל אוֹ נוֹתֵר וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן
11 שֶׁהִנִּיחוֹ בַּחֲמָה וְנִתְמַעַט - הַאוֹכֵל וְנִטְוֵי¹¹. חָזַר
12 וְהִנִּיחוֹ בְּגִשְׁמִים וְנִתְפַּח¹² - חַיִּיבֵין עֲלֵיו¹³ פְּרֵת¹⁴ אוֹ
13 מְלָקוֹת¹⁵. הִיָּה פְּחוֹת מִכַּזֵּית מִבְּתַחֲלָה, וְנִתְפַּח וְעַמַּד
14 עַל פְּזִית - אֶסוּר, וְאֵין לּוֹקִין עֲלֵיו¹⁶.

(11) מכרת וממלקות, שמשערין כמות שהוא, ועכשיו הוא פחות מכשיעור. (12) ועמד על כזית כמו שהיה בתחילתו. (13) מפני שתחילתו וסופו כשיעור. (14) בחלב פיגול ונתר. (15) כנבלה או כשהתרו בו למלקות בפיגול, ונתר וטמא. ואף על פי שבינתיים נתמעט שיעורן אין דיחוי אצל איסורים, כלומר, אין אומרים כיון שנדחה אינו חוזר למצבו הקודם. (16) כיון שמתחילתו, במצבו הטבעי, לא היה בו כזית.

15 ה. כְּבָר בְּאַרְנֹנָי, שֶׁכָּל אֶסוּרִין שֶׁבַתּוֹרָה אֵין מְצַטְרֵפִין
16 זֶה עִם זֶה לְכַזֵּית, חוּץ מִבְּשַׂר נִבְלָה עִם בְּשַׂר
17 טְרֵפֶה¹⁷, וְאֶסוּרֵי נִזִּיר שֶׁיִּתְבְּאָרוּ בְּמִקּוֹמָן. וְחַמְשַׁת
18 מִינֵי תְּבוּאָה¹⁸ וְקַמְחִין שֶׁלֶּהֶן וְהַבְּצָקוֹת שֶׁלֶּהֶן - הַכֹּל
19 מְצַטְרֵפִים לְכַזֵּית, בֵּין לְאֶסוּר חֲמִץ בְּפֶסֶח¹⁹, בֵּין
20 לְאֶסוּר חֶדְשׁ²⁰ מִלְּפָנֵי הָעֹמֵר, בֵּין לְאֶסוּרֵי מְעַשֵּׂר
21 שְׁנִי²¹ וְתֵירוֹמוֹת.

(17) שמצטרפין הואיל והטריפה תחילת נבילה היא. (18) חיטים, שעורים, כוסמים, שיבולת שועל, שיפון קודם טחינה. (19) שכולם מחמיצים. (20) לפני הקרבת העומר בט"ז בניסן. שאם אכל מכולם ביחד כזית, לוקה. (21) שאם אכל מכולן כזית חוץ לחומת ירושלים, לוקה.

22 ו. וְרָאָה לִי, שֶׁכָּל הַחַיִּיב²² בְּתֵירוֹמָה וּמְעַשְׂרוֹת מְצַטְרֵף

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ב' כ"ב תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

42) בשלב מסוכן של המחלה עיני החולה כהות.
43) בדברים הנמצאים במקום. 44) אם אין לנו דברים מותרים כדי צורכו ויש לפנינו שני מיני איסורים מאכילין אותו הקל קל. 45) אין מאכילים אותו יותר.

30 יו. פיצד? היו לפנינו טבל ונבלה - מאכילין אותו
31 נבלה תחלה; ששהטבל במיתה⁴⁶. נבלה וספיחי
32 שביעית - מאכילין אותו ספיחי שביעית; שאסורין
33 מדברי סופרים⁴⁷, כמו שיתבאר בהלכות שמיטה.
34 טבל ושביעית⁴⁸ - מאכילין אותו שביעית⁴⁹. טבל
35 ותרומה, אם אי אפשר לתקן הטבל⁵⁰ - מאכילין
36 אותו טבל⁵¹, שאינו קדוש בתרומה⁵². וכן כל פיוצא
37 פנה.

46) בידי שמים, ונבלה בלאו. והמדובר בטבל שלא הופרשו ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר, אבל טבל שלא הפרשו ממנו מעשרות אינו במיתה. 47) שמאכילים אותו תחילה איסורי דרבנן. 48) לאחר זמן הביעור. 49) שהטבל במיתה בידי שמים והשביעית בעשה. 50) ולהאכילו את החולין שבו, כגון, שהחולה צריך לאכול כולו ואם יפריש ממנו התרומות לא יספיק לו. 51) אין מפרישים ממנו תרומה ותרומת מעשר, שיאכל החולה תרומה לעצמה וחולין לעצמם, אלא מאכילים אותו את הטבל כמו שהוא. והמדובר בור שאסור בתרומה. 52) תרומה חמורה אבל טבל אפשר לתיקוני, ומפרש רבינו, שלא התכוונו לומר שיש לתקן, היינו להפריש תרומה, אלא שטבל מכיון שאפשר לתקנו אין בו קדושה חמורה, אבל תרומה קודש ממש היא.

38 יח. כבר בארנו, שאין אסור חל על אסור, אלא אם
39 היו שני האסורין באין פאת⁵³, או שהיה אסור
40 מוסיף או אסור פולל. לפיכך יש אוכל פזית אחד,
41 ולוקה עליו חמש מלקיות⁵⁴. והוא שהתרו בו
42 בחמשה אסורין⁵⁵ שנתקבצו בו. פיצד? פגון טמא
43 שאכל פזית חלב שנותר מן המקדשים ביום
44 הפפורים - לוקה משום אוכל חלב⁵⁶, ומשום אוכל
45 נותר, ומשום אוכל ביום הפפורים, ומשום טמא
46 שאכל קדש, ומשום שנהנה מן הקדש ומעל.

53) שאי זה מהם תוציא, ולכן חייב על שניהם. 54) שנינו שבשוגג חייב ארבע חטאות ואשם אחד, ורבינו משמיענו שגם למלקות הדין כך. 55) צריך להתרות בו ולפרש כל איסור בפני עצמו, אבל אם התרו בו סתם ואפילו אמרו לו שהוא עובר על חמישה לאוין, אינו לוקה אלא אחת. 56) שכל המחוייב כרת או מיתה בידי שמים על מאכל, לוקה אם התרו בו למלקות.

47 יט. ולמה חל פאן אסור על אסור? שבהמה זו היה
48 חלבה אסור באכילה ומתה בהנה⁵⁷. הקדישה -
49 נאסר חלבה בהנה⁵⁸. ומתוף שנוסף בו אסור
50 הנה⁵⁹, נוסף עליו אסור קדשים. ועדין היה חלב
51 זה מתה לגבוה⁶⁰ ואסור להדיוט. נעשה נותר -
52 מתוף שנוסף בו אסור לגבוה, נאסר להדיוט.

אכילה. 32) פן תקדש המלאה, שלא תהנה ממנו אלא תשרפו.

1 יא. פיצד³³? הרי שהמחה את החלב וגמעו פשהוא
2 חם עד שנקוה גרונו ממנו, או שאכל חלב חי; או
3 שערב דברים מרים, פגון ראש ולענה, לתוף יין נסוף
4 או לתוף קדרה של נבלה, ואכלן פשהן מדין; או
5 שאכל אכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל
6 מאכל אדם - הרי זה פטור. ואם ערב דבר מר בתוף
7 קדרה של פשר פחלב או ביין פלאי הפרם ואכלו -
8 חיב.

33) מפרט סוגי אכילה שלא כדרך אכילה והנאה. ולפיכך אינו מונה רבינו הדוגמא שנאמרה בגמרא שם: הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו פטור.

9 יב. האוכל מאכל ממאכלות האסורות דרך שחוק
10 או פמתעסק³⁴, אף על פי שלא נתפנן לגוף האכילה,
11 הואיל ונהנה - חיב, כמי שמתפנן לעצמה של
12 אכילה. והנהיה הפאה לו לאדם בעל פרחו פאסור
13 מכל האסורין³⁵: אם נתפנן - אסור, ואם לא נתפנן
14 - מתר³⁶.

34) בלי כוונה לאכילה. 35) בין איסורי הנאה בין איסורי אכילה. 36) שהלכה כר' שמעון שדבר שאינו מתכוון מותר בכל האיסורים.

15 יג. האוכל מאכל אסור לתאבון או מפני הרעב -
16 חיב³⁷. ואם היה תועה במדבר ואין לו מה יאכל
17 אלא דבר אסור - הרי זה מתר, מפני סכנת נפשות³⁸.

37) אם אין סכנת נפש. 38) מותר לכל אדם, שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש.

18 יד. עברה³⁹ שהריחה מאכל אסור, פגון פשר קדש
19 או פשר חזיר - מאכילין אותה מן המרק. אם
20 נתישבה דעתה - מוטב, ואם לאו - מאכילין אותה
21 פחות מפשעור. ואם לא נתישבה דעתה - מאכילין
22 אותה עד שתתישב דעתה.

39) אשה הרה כשהיא מריחה איזה מאכל ומתאוה לאוכלו, תסתכן אם ימנעו ממנה מאכל זה.

23 טו. וכן החולה שהריח דבר שיש בו חמץ וכיוצא
24 בו מדברים שמערערין את הנפש - דינו כעברה.

25 טז. מי שאחזו בלמוס⁴⁰ - מאכילין אותו דברים
26 האסורים מדין עד שאורו עיניו⁴². ואין מחזירין על
27 דבר המתר, אלא ממהרין בנמצא⁴³. ומאכילין אותו
28 הקל הקל תחלה⁴⁴. אם האירו עיניו - די⁴⁵; ואם
29 לאו - מאכילין אותו החמור.

40) מחלת הרעבון. 41) ואין מנסים מקודם במרק, ובפחות מכשיעור, אלא נותנים לו מיד דבר האסור.

1 וְהֹאכַל הֵזֶה⁶¹ הָיָה מִתֵּר בְּבֶשֶׂר הַבְּהֵמָה וְאִסּוּר
2 בְּחֵלְבָהּ. נִטְמָא - נֶאֱסַר אֶף בְּשִׁנְיָהּ. נֹסֵף לוֹ אִסּוּר
3 עַל הַחֵלֶב. בָּא יוֹם הַכַּפּוּרִים - כָּלֵל כָּל הָאֲכָלִין.
4 וּמִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱסַר אֶף בְּחֵלְיִן, נֹסֵף אִסּוּרוֹ בְּחֵלֶב זֶה.
5 וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

57) שהחלב אסור רק באכילה. (58) שהקדש אסור בהנאה.
59) הרי הוא איסור מוסף או איסור חמור שחל על איסור.
60) להקריב למזבח. (61) כלומר, האדם שאכל. עד כאן
מנה רבינו האיטוריים שניתוספו על חתיכת החלב, מכאן
ואילך מונה רבינו איטוריים החלים על האדם, אבל על
המאכל עצמו לא ניתוסף איסור, כגון יום הכיפורים וטומאת
האוכל.

יום ג' כ"ג תשרי ה'תשע"ו

פרק חמשה עשר

1) יבאר איסור שנתערב בהיתר מין במינו או בשאינו מינו;
שיש איסור ששיעורו בששים ויש במאה ויש במאתים; כל
דבר שיש לו מתירין אם הוא בטל; וביצה שיש בה אפרוח
ששלקה; ודין נותן טעם לשבח או לפגם; וגדי שצלאו
בחלבו; אם מבטלין איסור לכתחלה; ואם צולין בשר
שחוטא ונבלה בתנור אחד; ודין בשר נבילה מליח שנבלל
עמו בשר שחוטא.

א. דְּבַר אִסּוּר שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּדָבָר מִתֵּר: מִיֵּן בְּשֵׁאִינוּ מִינוּ
7 - בְּנוֹתֵן טַעַם; וּמִיֵּן בְּמִינוּ, שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְעַמּוֹד עַל
8 טַעְמוֹ - וְיִבְטַל בְּרַב.

ב. מִיֵּצֵד? חֵלֶב הַכְּלִיּוֹת שֶׁנֶּפֶל לְתוֹךְ הַגְּרִיסִין וְנִמּוּחַ
10 הַפֶּל - טוֹעֵמִין אֶת הַגְּרִיסִין: אִם לֹא נִמְצָא בְּהֵן טַעַם
11 חֵלֶב - הָרִי אֵלּוּ מִתֵּרִין; וְאִם נִמְצָא בְּהֵם טַעַם חֵלֶב,
12 וְהָיָה בְּהֵן מִמָּשׁוֹ - הָרִי אֵלּוּ אִסּוּרִין מִן הַתּוֹרָה;
13 נִמְצָא בְּהֵן טַעְמוֹ, וְלֹא הָיָה בְּהֵן מִמָּשׁוֹ - הָרִי אֵלּוּ
14 אִסּוּרִין מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים.

ג. מִיֵּצֵד הוּא מִמָּשׁוֹ? כְּגוֹן שֶׁהָיָה מִן הַחֵלֶב כְּזוֹת
16 בְּכָל שֶׁלֵּשׁ בֵּיצִים מִן הַתְּעַרְבָּת. אִם אֲכַל מִן הַגְּרִיסִין
17 הָאֵלּוּ שֶׁשֶׁלֵּשׁ בֵּיצִים, הוּאִיל וְיֵשׁ בְּהֵן כְּזוֹת מִן הַחֵלֶב
18 - לֹקְהָ, שֶׁהָרִי טַעַם הָאִסּוּר וּמִמָּשׁוֹ קָיָם; אֲכַל פְּחוֹת
19 מִשֶּׁלֵּשׁ בֵּיצִים - מִפִּיֵן אוֹתוֹ מִפֶּת מְרִדוֹת מִדְּבַרְיָהֶם.
20 וְכֵן אִם לֹא הָיָה בַּתְּעַרְבָּת כְּזוֹת בְּכָל שֶׁלֵּשׁ בֵּיצִים,
21 אֶף עַל פִּי שֵׁשׁ בְּהֵן טַעַם חֵלֶב וְאֲכַל כָּל הַקְּדוּרָה -
22 אֵינוֹ לֹקְהָ אֲלֵא מִפֶּת מְרִדוֹת.

ד. נֶפֶל חֵלֶב כְּלִיּוֹת לְחֵלֶב הָאֲלִיָּה וְנִמּוּחַ הַפֶּל, אִם
24 הָיָה חֵלֶב הָאֲלִיָּה פֶּשְׁנִים בְּחֵלֶב הַכְּלִיּוֹת - הָרִי הַפֶּל
25 מִתֵּר מִן הַתּוֹרָה. אֶפְלוּ חֲתִיכַת נְבִלָה שֶׁנִּתְעַרְבָּה
26 בְּשִׁתֵּי חֲתִיכוֹת שֶׁל שְׁחוּטָה - הַפֶּל מִתֵּר מִן הַתּוֹרָה.
27 אֲבָל מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים - הַפֶּל אִסּוּר, עַד שִׁיאֲבֵד דְּבַר

28 הָאִסּוּר מֵעֵצֶם מְעוּטוֹ, וְלֹא יִהְיֶה דְּבַר חָשׁוּב שֶׁעִינּוּ
29 עוֹמֵדָת, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר.

ה. וּבְכַמָּה יִתְעַרְבַּ דְּבַר הָאִסּוּר וְיֵאבֵד בְּעֵצֶם מְעוּטוֹ?
30 בְּשַׁעוֹר שֶׁנִּתְּנוּ בוֹ חֲכָמִים: יֵשׁ דְּבַר שִׁשְׁעוּרוֹ בְּשִׁשִּׁים,
31 וְיֵשׁ שִׁשְׁעוּרוֹ בְּמֵאָה, וְיֵשׁ שִׁשְׁעוּרוֹ בְּמֵאֵתָיִם.
32

ו. נִמְצָאתָ לְמַד, שֶׁכָּל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה, בֵּין אִסּוּרֵי
33 מְלָקוֹת בֵּין אִסּוּרֵי כֶּרֶת בֵּין אִסּוּרֵי הִנְיָה, שֶׁנִּתְעַרְבוּ
34 בְּמֵאֲכָל הַמִּתֵּר: מִיֵּן בְּשֵׁאִינוּ מִינוּ - בְּנוֹתֵן טַעַם; מִיֵּן
35 בְּמִינוּ, שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְעַמּוֹד עַל הַטַּעַם - שַׁעוּרוֹ
36 בְּשִׁשִּׁים אוֹ בְּמֵאָה אוֹ בְּמֵאֵתָיִם. חוּץ מִיֵּין נֶסֶף, מִפְּנֵי
37 חֲמִרַת עֲבוּדַת כּוֹכְבִים, וְחוּץ מִטְּבַל, שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר
38 לְתַקְּנוֹ; וּמִפְּנֵי זֶה אוֹסְרִין בְּמִיֵּן - בְּכָל שֶׁהֵן, וְשִׁלָּא
39 בְּמִיֵּן - בְּנוֹתֵן טַעַם, כְּשֶׁאֵר כָּל הָאִסּוּרִין.
40

ז. מִיֵּצֵד? טַפַּת יֵיִן נֶסֶף שֶׁנֶּפֶלוּ עָלֶיהָ כְּמָה חֲבִיזוֹת שֶׁל
42 יֵיִן - הַפֶּל אִסּוּר, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. וְכֵן כּוֹס שֶׁל יֵיִן טְבַל
43 שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּחֵבִית - הַפֶּל טְבַל, עַד שִׁיפְרִישׁ תְּרוּמוֹת
44 וּמַעֲשָׂרוֹת הָרְאוּוּיִן לַתְּעַרְבָּת, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּמִקּוּמוֹ.

ח. פְּרוֹת שְׁבִיעִית, אֶף עַל פִּי שֶׁאִם נִתְעַרְבוּ בְּמִיֵּן -
45 בְּכָל שֶׁהוּא, וְשִׁלָּא בְּמִיֵּן - בְּנוֹתֵן טַעַם, אֵינֶן בְּכָלֵל
46 אִסּוּרֵי תוֹרָה; שְׂאִיִן אוֹתָהּ הַתְּעַרְבָּת אִסּוּרָה, אֲלֵא
47 חֵיב לְאָכַל כָּל הַתְּעַרְבָּת בְּקִדְשַׁת שְׁבִיעִית, כְּמוֹ
48 שִׁיתְבָּאָר בְּמִקּוּמוֹ.
49

ט. חֲמִץ בְּפֶסֶח, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵאִסּוּרֵי תוֹרָה -
50 אֵינוֹ בְּכָלֵלוֹת אֵלּוּ; לְפִי שְׂאִיִן הַתְּעַרְבָּת אִסּוּרָה
51 לְעוֹלָם, שֶׁהָרִי לְאַחַר הַפֶּסֶח תִּהְיֶה כָּל הַתְּעַרְבָּת
52 מִתְּרָת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. לְפִיכֵךְ אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא בֵּין
53 בְּמִינוּ בֵּין שִׁלָּא בְּמִינוּ.
54

י. וְהוּא הַדִּין לְחִבּוּאָה חֲדָשָׁה שֶׁנִּתְעַרְבָּה בִּישָׁנָה
55 מִלְּפָנֵי הָעֶמֶר - אוֹסְרַת כָּל שֶׁהוּא; שֶׁהָרִי יֵשׁ לָהּ
56 מִתֵּרִין, שֶׁלְאַחַר הָעֶמֶר יִתֵּר הַפֶּל. וְכֵן כָּל דְּבַר שֵׁשׁ
57 לוֹ מִתֵּרִין, וְאֶפְלוּ הָיָה אִסּוּרוֹ מִדְּבַרְיָהֶם, כְּגוֹן אִסּוּר
58 מִקְצָה וְנוֹלָד בְּיוֹם טוֹב - לֹא נִתְּנוּ בוֹ חֲכָמִים שַׁעוּר,
59 אֲלֵא אֶפְלוּ אֶחָד בְּכַמָּה אֲלָפִים אֵינוֹ בְּטַל; שֶׁהָרִי יֵשׁ
60 דְּרָף שִׁיתֵר בָּהּ. כְּגוֹן הַקְּדֵשׁ וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְכִיּוּצָא
61 בְּהֵן.
62

יא. אֲבָל הָעֲרָלָה וְכֵלְאֵי הַפֶּרֶם וְחֵלֶב וְדָם וְכִיּוּצָא
63 בְּהֵן, וְכֵן תְּרוּמוֹת - נִתְּנוּ חֲכָמִים בְּהֵן שַׁעוּר; שְׂאִיִן
64 בְּהֵן דְּרָף הִתֵּר לְכָל אָדָם.
65

יב. יִרְאֶה לִי, שֶׁאֶפְלוּ דְּבַר שֵׁשׁ לוֹ מִתֵּרִין, אִם
66 נִתְעַרְבַּ בְּשֵׁאִינוּ מִינוּ וְלֹא נִתֵּן טַעַם - מִתֵּר. לֹא יִהְיֶה
67

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ג' כ"ג תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קצו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

43 יח. אָבֵל פָּחַל שְׁנַתְּבַשֵּׁל עִם הַבֶּשֶׂר - בְּשֵׁשִׁים, וּכְחָל
44 מִן הַמִּנְיָן. הוֹאִיל וְהִפְחַל מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ,
45 הִקְלוּ בְּשַׁעוֹרוֹ.

46 יט. בִּיצָה שְׁנִמְצָא בָּהּ אֲפָרוֹחַ שְׁנִשְׁלָקָה עִם בִּיצִים
47 הַמְתָּרוֹת: אִם הִיְתָה עִם שֵׁשִׁים וְאַחַת וְהִיא - הָרִי הֵן
48 מְתָרוֹת; הִיְתָה עִם שֵׁשִׁים בְּלֹבֵד - נֶאֱסָרוּ הַכֹּל. מִפְּנֵי
49 שֶׁהִיא בְּרִיָּה בְּפָנֶי עֲצָמָה, עָשׂוּ הַכֹּר בָּהּ וְהוֹסִיפוּ
50 בְּשַׁעוֹרָה.

51 כ. אָבֵל בִּיצַת עוֹף טָמֵא שְׁנִשְׁלָקָה עִם בִּיצֵי עוֹף
52 טְהוֹר - לֹא אֶסְרָה אוֹתָם. וְאִם טָרַף אֵלוֹ עִם אֵלוֹ,
53 אוֹ שְׁנַתְּעַרְבָה בִּיצַת עוֹף טָמֵא אוֹ בִּיצַת טָרְפָה עִם
54 בִּיצִים אַחֲרוֹת - שַׁעוֹרָן בְּשֵׁשִׁים.

55 כא. וּמִנְיָן סָמְכוּ חֲכָמִים עַל שַׁעוֹר שֵׁשִׁים? שֶׁהָרִי
56 הַמְּוֹרָם מֵאִיל נְזִיר, וְהִיא הַזְּרוּעַ, אֶחָד מִשֵּׁשִׁים
57 מִשָּׂאֵר הָאֵיל, וְהִיא מִתְּבַשְׁלַת עֲמוֹ וְאֵינָה אוֹסֶרֶת
58 אוֹתוֹ, שְׁנֹאמַר: וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת הַזְּרוּעַ בְּשִׁלָּה מִן
59 הָאֵיל.

60 כב. מִיָּן בְּמִינוֹ וּדְבַר אַחֵר שְׁנַתְּעַרְבוּ, כְּגוֹן קְדָרָה
61 שֶׁהִיא בָּהּ חֲלָב אֲלֵיָהּ וּגְרִיסִין, וְנִפְלַל לְתוֹכָהּ חֲלָב
62 הַכְּלִיּוֹת, וְנִמְחָה הַכֹּל וְנִעֲשֶׂה גוֹף אֶחָד - רֹאִין אֶת
63 חֲלָב הָאֲלֵיָהּ וְאֶת הַגְּרִיסִין כְּאֵלוֹ הֵן גוֹף אֶחָד,
64 וּמִשַּׁעֲרֵין חֲלָב הַכְּלִיּוֹת בְּגְרִיסִין וּבְאֲלֵיָהּ, אִם הִיָּה
65 אֶחָד מִשֵּׁשִׁים - מִתָּר; שֶׁהָרִי אִי אֶפְשָׁר כָּאֵן לַעֲמֹד
66 עַל הַטַּעַם.

67 כג. וְהוּא הַדִּין לְתַרוּמוֹת שְׁנַתְּעַרְבוּ - לְשַׁעֲרָן בְּמֵאָה,
68 וּכְלֵאֵי הַכֶּרֶם אוֹ עֲרֵלָה - לְשַׁעֲרָן אוֹתָן בְּמֵאֵתִים.

69 כד. כְּשִׁמְשַׁעֲרִין בְּכֹל הָאֶסְרוּרִין, בֵּין בְּשֵׁשִׁים בֵּין
70 בְּמֵאָה בֵּין בְּמֵאֵתִים - מִשַּׁעֲרִין בְּמֶרֶק וּבִתְבַלִּין וּבְכֹל
71 שֵׁשִׁים בְּקְדָרָה וּבְכֵמָה שֶׁבִּלְעָה קְדָרָה מֵאַחַר שֶׁנִּפְלַל
72 הָאֶסְרוֹר לְפִי אִמְדַּת הַדַּעַת, שֶׁהָרִי אִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד עַל
73 מֵה שֶׁבִּלְעָה בְּצִמְצוּם.

74 כה. אֶסְרוֹר לְבַטֵּל אֶסְרוּרִין שֶׁל תּוֹרָה לְכַתְּחֵלָהּ. וְאִם
75 בְּטֵל - הָרִי זֶה מִתָּר. וְאִם עַל פִּי כֵּן קָנְסוּ אוֹתוֹ
76 חֲכָמִים וְאֶסְרוּ הַכֹּל. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁפִּינּוֹן שֶׁהוּא קָנַס -
77 אֵין אוֹסֶרֶין תַּעֲרֵבֶת זֶה אֶלֹא עַל זֶה הַעוֹבֵר שֶׁבַטֵל
78 הָאֶסְרוֹר; אָבֵל לְאַחֲרִים - הַכֹּל מִתָּר.

79 כו. בִּיצַד? הָרִי שְׁנִפְלָה סָאָה שֶׁל עֲרֵלָה לְתוֹף מֵאָה
80 סָאָה, שֶׁהָרִי נֶאֱסָר הַכֹּל - לֹא יָבִיא מֵאָה סָאָה אַחֲרוֹת
81 וַיִּצְרַף כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאֵתִים. וְאִם עֵבֵר וַעֲשֶׂה.

1 זֶה שֵׁשִׁים לוֹ מִתִּירִין חֲמוּר מִטְּבֵל; שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר
2 לְתַקְּנוֹ, וְאִם עַל פִּי כֵּן, שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ - בְּנוֹתָן טַעַם,
3 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאֵל תִּתְּמָה עַל חֲמִיץ בְּפֶסַח; שֶׁהַתּוֹרָה
4 אָמְרָה: כָּל מִחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ, לְפִיכָךְ הִחְמִירוּ בוֹ,
5 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

6 יג. וְאֵלוֹ הֵן הַשַּׁעֲרוּרִין שְׁנִתְּנוּ חֲכָמִים: הַתְּרוּמָה
7 וְתַרוּמַת מַעֲשֵׂר וְהַחֲלָה וְהַבְּפוּרִים - עוֹלִין בְּאֶחָד
8 וּמֵאָה. וְצָרִיף לְהָרִים. וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. וְכֵן
9 פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים לְתוֹף פְּרוּסוֹת שֶׁל חֲלִין -
10 עוֹלִין בְּאֶחָד וּמֵאָה. בִּיצַד? סָאָה קָמַח מֵאֶחָד מֵאֵלוֹ,
11 אוֹ סָאָה מִכֹּלֵם, שְׁנִפְלָה לְמֵאָה סָאָה קָמַח שֶׁל חֲלִין
12 וְנִתְּעַרְבַּ הַכֹּל - מָרִים מִן הַכֹּל סָאָה אַחַת כְּגַנְדָּה סָאָה
13 שְׁנִפְלָה, וְהַשָּׂאֵר מִתָּר לְכֹל אָדָם; נִפְלָה לְפָחוֹת
14 מִמֵּאָה - נַעֲשֶׂה הַכֹּל מִדְּמַעַ.

15 יד. הָעֲרֵלָה וּכְלֵאֵי הַכֶּרֶם - עוֹלִין בְּאֶחָד וּמֵאֵתִים.
16 וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. וְאֵינּוּ צָרִיף לְהָרִים. בִּיצַד?
17 רְבִיעִית שֶׁל יַיִן עֲרֵלָה אוֹ כְּלֵאֵי הַכֶּרֶם, אוֹ שֶׁהִיְתָה
18 הָרְבִיעִית מִצְטָרְפֶת מִשְׁנֵיָהֶם, שְׁנִפְלָה לְתוֹף מֵאֵתִים
19 רְבִיעִיּוֹת שֶׁל יַיִן - הַכֹּל מִתָּר, וְאֵינּוּ צָרִיף לְהָרִים
20 כְּלוּם; נִפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאֵתִים - הַכֹּל אֶסְרוֹר בְּהִנְיָהּ.

21 טו. וְלִמָּה צָרִיף לְהָרִים הַתְּרוּמָה וְלֹא יָרִים עֲרֵלָה
22 וּכְלֵאֵי הַכֶּרֶם? שֶׁהַתְּרוּמָה מִמּוֹן כְּהֵנִים. לְפִיכָךְ, כָּל
23 תְּרוּמָה שֶׁאֵין הַכְּהֵנִים מִקְפִּידִין עָלֶיהָ, כְּגוֹן תְּרוּמַת
24 הַכְּלִיסִין וְהַחֲרוּבִין וְשַׁעֲרוּרִין שֶׁבְּאֲדוּם - אֵינּוּ צָרִיף
25 לְהָרִים.

26 טז. וְלִמָּה כִּפְלוּ שַׁעוֹר עֲרֵלָה וּכְלֵאֵי הַכֶּרֶם? מִפְּנֵי
27 שֶׁהֵן אֶסְרוּרִין בְּהִנְיָהּ. וְלִמָּה סָמְכוּ עַל שַׁעוֹר מֵאָה
28 בְּתַרוּמוֹת? שֶׁהָרִי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר אֶחָד מִמֵּאָה וּמִקְדָּשׁ
29 הַכֹּל. שְׁנֹאמַר: אֶת מִקְדָּשׁוֹ מִמְּנוֹ. אָמְרוּ חֲכָמִים:
30 דְּבַר שֶׁאַתָּה מָרִים מִמְּנוֹ, אִם חֲזַר לְתוֹכוֹ - מִקְדָּשׁוֹ.

31 יז. שָׂאֵר אֶסְרוּרִין שֶׁבַתְּוֹרָה כְּלוֹן, כְּגוֹן בֶּשֶׂר שֶׁקָּצִים
32 וְרִמְשֵׁים וְחֲלָב וְדָם וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - שַׁעוֹרָן בְּשֵׁשִׁים.
33 בִּיצַד? כְּזוֹת חֲלָב כְּלִיּוֹת שְׁנִפְלַל לְתוֹף שֵׁשִׁים כְּזוֹת
34 מִחֲלָב הָאֲלֵיָהּ - הַכֹּל מִתָּר; נִפְלַל לְפָחוֹת מִשֵּׁשִׁים -
35 הַכֹּל אֶסְרוֹר. וְכֵן אִם נִפְלַל בְּשַׁעוֹרָה חֲלָב - צָרִיף
36 שֶׁהִיָּה שֵׁם כְּמוֹ שֵׁשִׁים שַׁעוֹרָה. וְכֵן בְּשָׂאֵר אֶסְרוּרִין.
37 וְכֵן שִׁמּוֹן שֶׁל גִּיד הַנֶּשֶׂה שְׁנִפְלַל לְקְדָרָה שֶׁל בֶּשֶׂר -
38 מִשַּׁעֲרִין אוֹתוֹ בְּשֵׁשִׁים, וְאֵין שִׁמּוֹן הַגִּיד מִן הַמִּנְיָן.
39 וְאִם עַל פִּי שִׁמּוֹן גִּיד הַנֶּשֶׂה מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ
40 שֶׁבִּאֲרָנוּ - הוֹאִיל וְגִיד הַנֶּשֶׂה בְּרִיָּה בְּפָנֶי עֲצָמָה,
41 הִחְמִירוּ בוֹ כְּאֶסְרוּרֵי תּוֹרָה. וְהַגִּיד עֲצָמוֹ - אֵין
42 מִשַּׁעֲרִין בוֹ וְאֵינּוּ אוֹסֵר, שֶׁאֵין בְּגִידִים בְּנוֹתָן טַעַם.

1 כן - הפל מתר. אָבֵל בְּאִסּוּר שֶׁל דְּבָרֶיהֶם - מִבְּטָלִין
2 הָאִסּוּר לְכַתְחֵלָה.

42 לג. אֵין צוֹלִין בְּשׂוֹר שְׁחוּטָה עִם בְּשׂוֹר נִבְלָה אוֹ
43 בְּהֵמָה טְמֵאָה בְּתַנּוּר אֶחָד, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין נוֹגְעִין
44 זֶה בְּזֶה. וְאִם צִלְאָן - הָרִי זֶה מֵתָר, וְאִפְלוּ הִיָּתָה
45 הָאִסּוּרָה שְׁמִנָּה הִרְבָּה וְהַמְתַּרְתָּ רְזוּה. שֶׁהָרִיחַ אֵינוֹ
46 אוֹסֵר, וְאֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא טַעְמוֹ שֶׁל אִסּוּר.

3 כּוּ. בִּיצֵד? חֵלֶב שֶׁנֶּפֶל לְקִדְרָה שֵׁישׁ בָּהּ בְּשׂוֹר עוֹף
4 וְנָתַן טַעַם בְּקִדְרָה - מְרַבָּה עֲלָיו בְּשׂוֹר עוֹף אַחַר עֵד
5 שְׂיִבְטַל הַטַּעַם. וְכֵן כָּל בִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

47 לד. בְּשׂוֹר נִבְלָה מְלִיחַ שֶׁנִּבְלַל עִמּוֹ בְּשׂוֹר שְׁחוּטָה -
48 הָרִי זֶה נֶאֱסָר; מִפְּנֵי שְׁתַּמְצִית הַנִּבְלָה נִבְלַעַת בְּגוֹף
49 בְּשׂוֹר הַשְּׁחוּטָה, וְאֵי אֶפְשָׁר לְעַמֵּד כָּאֵן לֹא עַל הַטַּעַם
50 וְלֹא עַל הַשְּׁעוּר. וְכֵן בְּשׂוֹר דָּג טְמֵא מְלִיחַ שֶׁנִּבְלַל
51 עִמּוֹ דָּג תָּפַל טְהוֹר - נֶאֱסָר מִפְּנֵי צִירוֹ. אָבֵל אִם הִיָּה
52 הַמְלִיחַ טְהוֹר, וְהַתָּפַל דָּג טְמֵא - לֹא נֶאֱסָר הַמְלִיחַ.
53 [אֵף עַל פִּי] שֶׁהַתָּפַל בּוֹלַע מִן הַמְלִיחַ - [אֵינוֹ בּוֹלַע
54 כָּל כֶּף שֶׁיִּחְזֹר וְיִפְלֹט]. דָּג טְמֵא שֶׁכִּבְּשׁוֹ עִם דָּג
55 טְהוֹר - הַפֵּל אִסּוּר; אֶלָּא אִם בֵּן הִיָּה הַטְּמֵא אֶחָד
56 מִמֵּאֲתִים מִן הַטְּהוֹר.

6 כּח. כִּבֵּר בְּאַרְנוֹ, שְׂאֵם נָתַן דְּבַר הָאִסּוּר טַעְמוֹ בְּדָבָר
7 הַמְתָּר - נֶאֱסָר הַפֵּל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
8 בְּשֶׁהִשְׁבִּיחוּ; אָבֵל אִם פָּגַם זֶה הָאִסּוּר לַמְתָּר וְהַפְסִיד
9 טַעְמוֹ - הָרִי זֶה מֵתָר. וְהוּא שִׁיְהִיָּה פּוֹגֵם מִתְחֵלָה
10 וְעַד סוֹף; אָבֵל אִם פָּגַם בְּתַחֲלָה וְסוֹפוֹ לְהִשְׁבִּיחַ, אוֹ
11 הַשְׁבִּיחַ בְּתַחֲלָה אֵף עַל פִּי שֶׁסּוֹפוֹ לְפָגֵם - הָרִי זֶה
12 אִסּוּר.

57 יום ד' כ"ד תשרי ה'תשע"ו

58 פֶּרֶק שְׁשֵׁה עָשָׂר

1 יבאר דבר המחמץ או מתבל או דבר חשוב אם יש להם
ביטול שאור של כלאי הכרם או תרומה שנפל לתוך העיסה;
ודין תבלין שהם שנים או שלושה שמות ממין אחד; בגד
שצבעו בקליפי ערלה או קדרה שבשלה בקליפי ערלה ועצי
היתר; דין המעמיד גבינה בפני ערלה וכיוצא בו; חבית יין
היתר שנתערבה בין החביות של איסור או איפכא; יין נסך
שנפל על גבי ענבים.

13 כּט. וּמִי יִטַּעַם אֶת הַתַּעַרְבָּת? אִם הִיָּה הַמְעַרֵב
14 תְּרוּמוֹת עִם הַחֲלִין - טוֹעֵם אוֹתָן הַכֹּהֵן. אִם הִיָּה
15 טַעַם הַתְּרוּמָה נֶכֶר - הַפֵּל מִדְּמֵע. וּבְהַלְכוֹת תְּרוּמוֹת
16 יִתְבָּאֵר דִּין הַמְדַמְעֵה.

59 א. כָּל הַשְּׁעוּרִים הָאֵלוֹ שֶׁנִּתְּנוּ חֲכָמִים לְדָבָר הָאִסּוּר
60 שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּמִינוֹ הַמְתָּר - בְּשֵׁלֹא הִיָּה הַדָּבָר הָאִסּוּר
61 מִחֲמַץ אוֹ מִתְּבַל אוֹ דָּבָר חָשׁוּב שֶׁהוּא עוֹמֵד כְּמוֹת
62 שֶׁהוּא וְלֹא נִתְעַרְבַּ וְנִדְמַע בְּדָבָר הַמְתָּר; אָבֵל אִם הִיָּה
63 מִחֲמַץ אוֹ מִתְּבַל אוֹ דָּבָר חָשׁוּב - אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא.

17 ל. וְאִם הִיָּה בְּשׂוֹר בְּחֵלֶב, אוֹ יִין נֶסֶךְ וְיִין עֲרֵלָה
18 וְכֵלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנֶּפְלוּ לְדָבֵשׁ, אוֹ בְּשׂוֹר שֶׁקָּצִים
19 וְרִמְשִׁים שֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ עִם הַיֶּרֶק וְכִיּוֹצֵא בֵּהֵן - טוֹעֵם
20 אוֹתָן הַעוֹבֵד כּוֹכְבִים, וְסוֹמְכִין עַל פִּיו. אִם אָמַר:
21 אֵין בּוֹ טַעַם, אוֹ שְׂאֵמַר: יֵשׁ בּוֹ טַעַם וּמִטַּעַם רַע
22 הוּא וְהָרִי פָּגְמוֹ - הַפֵּל מֵתָר. וְהוּא שֵׁלֹא יִהְיֶה סוֹפוֹ
23 לְהִשְׁבִּיחַ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְאִם אֵין שֵׁם עוֹבֵד כּוֹכְבִים
24 לְטַעַם - מְשַׁעְרִין אוֹתוֹ בְּשְׁעוּרוֹ; בְּשִׁשִּׁים אוֹ בְּמֵאָה
25 אוֹ בְּמֵאֲתִים.

64 ב. בִּיצֵד? שְׂאוֹר שֶׁל חֲטִין שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנֶּפֶל לְתוֹךְ
65 עֶסֶת חֲטִין שֶׁל חֲלִין, וְיֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ - הָרִי הַעֵסָה
66 פְּלָה מִדְּמֵע. וְכֵן תְּבַלִּין שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנֶּפְלוּ לְקִדְרַת
67 חֲלִין, וְיֵשׁ בֵּהֶן כְּדֵי לְתַבֵּל, וְהֵן מִמִּין הַחֲלִין - הַפֵּל
68 מִדְּמֵע. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִשְׁאֹר אוֹ הַתְּבַלִּין אֶחָד
69 מֵאֵלֶּף. וְכֵן שְׂאוֹר שֶׁל כֵּלְאֵי הַכֶּרֶם לְתוֹךְ הַעֵסָה, אוֹ
70 תְּבַלִּין שֶׁל עֲרֵלָה לְתוֹךְ הַקִּדְרָה - הַפֵּל אִסּוּר בְּהִנְיָה.

26 לֹא. עֵכָבֵר שֶׁנֶּפֶל לְשֹׁכֵר אוֹ לְחֹמֵץ - מְשַׁעְרִין אוֹתוֹ
27 בְּשִׁשִּׁים; שְׂאֵנוֹ חוֹשְׁשִׁין שְׂמֵא טַעְמוֹ בְּשֹׁכֵר וּבְחֹמֵץ
28 מִשְׁבִּיחַ. אָבֵל אִם נֶפֶל לְיִין אוֹ לְשֶׁמֶן אוֹ לְדָבֵשׁ -
29 מֵתָר, וְאִפְלוּ נָתַן טַעַם, מִפְּנֵי שֶׁטַעְמוֹ פּוֹגֵם. שֶׁפֵּל
30 אֵלוֹ צְרִיכִין לְהִיּוֹת מִבְּשָׂמִים, וְזֶה מִסְרִיחַן וּמִפְסִיד
31 טַעְמוֹ.

71 ג. דָּבָר חָשׁוּב שֶׁהוּא אוֹסֵר בְּמִינוֹ בְּכָל שֶׁהוּא -
72 שְׂבֻעָה דְּבָרִים. וְאֵלוֹ הֵן: אֲגוּזֵי פֶרֶךְ, וְרִמּוֹגֵי בָּדָן,
73 וְחֲבִיּוֹת סְתוּמוֹת, וְחֲלָפוֹת תְּרַדִּין, וְקִלְחֵי כְּרוֹב,
74 וְדִלְעַת יְוִנִית, וְכִכְרוֹת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת.

32 לִב. גְּדִי שֶׁצִּלְאוּ בְּחֵלְבוֹ - אִסּוּר לְאַכֵּל אֶפְלוֹ מִקְצָה
33 אֲזוּנוֹ; שֶׁהַחֵלֶב נִבְלַע בְּאִיבְרָיו וְהוּא מְשִׁבִּיחוֹ וְנִתְּנָה
34 בּוֹ טַעַם. לְפִיכֹף, אִם הִיָּה כְּחוֹשׁ וְלֹא הִיָּה בּוֹ חֵלֶב
35 פְּלִיּוֹת וְלֹא חֵלֶב קָרֵב אֶלָּא מְעַט כְּאֶחָד מִשִּׁשִּׁים -
36 קוֹלֶף וְאוֹכֵל עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְחֵלֶב. וְכֵן יֶרֶךְ שֶׁצִּלְאָה
37 בְּגִיד הַנְּשֵׂה שָׂבָה - קוֹלֶף וְאוֹכֵל עַד שֶׁהוּא מִגִּיעַ
38 לְגִיד וּמְשִׁלִּיכוֹ. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁצִּלְאָה שְׁלֵמָה, וְלֹא
39 הִסִּיר לֹא חוֹטִין וְלֹא קְרוּמוֹת הָאִסּוּרוֹת - קוֹלֶף
40 וְאוֹכֵל, וְכִיּוֹן שֶׁיִּגִּיעַ לְדָבָר אִסּוּר - חוֹתְכוֹ וּמְשִׁלִּיכוֹ.
41 שְׂאִין בְּגִידִים בְּנִתְּנָה טַעַם כְּדֵי לְשַׁעַר בֵּהֶן.

75 ד. בִּיצֵד? רִמּוֹן אֶחָד מִרִּמּוֹגֵי בָּדָן שֶׁהִיָּה עֲרֵלָה

43 יא. נתפצעו אגוזים אלו שנאסרו כלן מפני אגוז
44 ערלה שבגינהן, או נתפירו הרמונים ונתפתחו
45 החביות ונתחטבו הדלועין ונתפרסו הכפרות אחר
46 שנאסרו - הרי אלו יעלו באחד ומאתים. והוא הדין
47 לחתיכת נבלה שנדוכה בכל החתיכות ונעשה הכל
48 כמות שהיא - עולה בששים.

49 יב. ואסור לפצע האגוזים ולפרר הרמונים ולפתח
50 החביות אחר שנאסרו כדי שיעלו באחד ומאתים,
51 שאין מבטלין אסור לכתחלה. ואם עשה כן -
52 קונסין אותו ואוסרין עליו, כמו שבארנו.

53 יג. שאור של פלאי הכרם ושל תרומה שנפלו לתוף
54 העסה, לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ,
55 ובשניהם פשיטתו יש בהם כדי לחמץ - אותה
56 עסה אסורה לישראל ומתרת לכהנים. וכן תבלין של
57 תרומה ושל פלאי הכרם שנפלו לתוף הקדרה, ולא
58 באחד מהן כדי לתבל, ובשניהם כדי לתבל - אותה
59 קדרה אסורה לישראל, שהרי דבר האסור להם
60 תבלה, ומתרת לכהנים.

61 יד. תבלין שהם שנים או שלשה שמות ממין אחד,
62 או שלשה מינין משם אחד - מצטרפין לתבל
63 ולאסור וכן לחמץ. ביצד? שאור של חטין ושאור
64 של שעורים, הואיל ושם שאור אחד הוא - אינן
65 כמין ושאינו מינו, אלא הרי הן כמין אחד, ומצטרף
66 לשער בהן כדי לחמץ בעסה של חטין, אם היה
67 טעם שניהם טעם חטין, או כדי לחמץ בעסה של
68 שעורין, אם היה טעם שניהם טעם שעורים.

69 זו. שלשה שמות ממין אחד ביצד? כגון כרפס של
70 נהרות וכרפס של אפר וכרפס של גנה. אף על פי
71 שכל אחד מהם שם בפני עצמו, הואיל והם מין
72 אחד - מצטרפין לתבל.

73 זו. עסה מחמצת שנפל לתוכה שאור של תרומה
74 או שאור של פלאי הכרם, וכן קדרה מתבלת שנפלו
75 לתוכה תבלין של תרומה או של ערלה ושל פלאי
76 הכרם: אם יש בשאור כדי לחמץ אלו היתה העסה
77 מצה, ובתבלין כדי לתבל הקדרה אלו היתה תפלה
78 - הרי הכל אסור; ואם אין בהם כדי לתבל ולחמץ
79 - יעלו בשעורין: תרומה - באחד ומאה, וערלה
80 וכלאי הכרם - באחד ומאתים.

81 יו. התרומה מעלה את הערלה ואת פלאי הכרם.
82 ביצד? סאה תרומה שנפלה לתשעה ותשעים חלין,
83 ואחר כך נפל חצי סאה של ערלה או של פלאי
84 הכרם - אין כאן אסור ערלה ולא אסור פלאי הכרם,

1 ונתערב בכמה אלפים רמונים - הכל אסור בהניה.
2 וכן חבית סתומה של יין ערלה או של פלאי הכרם
3 שנתערבה בכמה אלפים חביות סתומות - הכל
4 אסורים בהניה. וכן שאר השבעה דברים.

5 ה. וכן חתיכה של נבלה או של בשר בהמה או חיה
6 או עוף או דג הטמאין שנתערבה בכמה אלפים
7 חתיכות - הכל אסור עד שיגביה אותה חתיכה,
8 ואחר כך ישער השאר בששים. שאם לא הגביהה -
9 הרי הדבר האסור עומד ולא נשתנה, והחתיכה
10 חשוכה אצלו, שהרי מתכבד בה לפני האורחין.

11 ו. והוא הדין בחתיכה של בשר בחלב או של חלין
12 שנשחטו בעזרה, שהרי הן אסורים מדבריהן בהניה,
13 כמו שיתבאר בהלכות שחיטה - אוסרין בכל שהן
14 עד שיגביה אותן. וכן גיד הנשה שנתבשל עם
15 הגידין או עם הבשר: בזמן שמכירו - מגביהו,
16 והשאר מתר; שאין בגידים בנותן טעם. ואם אינו
17 מכירו - הכל אסור; מפני שהוא בריה בפני עצמו,
18 הרי הוא חשוב ואוסר בכל שהוא.

19 ז. וכן כל בעלי חיים - חשובין הן ואינם בטלין.
20 לפיכך, שור הנסקל שנתערב באלף שורים, ועגלה
21 ערופה באלף עגלות, או צפור מצרע השחווטה
22 באלף צפורים, או פטר חמור באלף חמורים - כלן
23 אסורין בהניה. אבל שאר הדברים, אף על פי
24 שדרבן למנות - הרי אלו עולין בשעורין.

25 ח. ביצד? אגדה של ירק מפלאי הכרם שנתערבה
26 במאתים אגדות, או אתרוג של ערלה שנתערב
27 במאתים אתרוגים - הכל מתר. וכן כל פיוצא בזה.

28 ט. יראה לי, שכל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום
29 מן המקומות כגון אגוזי פרוך ורמוני בידן בארץ
30 ישראל באותן הזמנים, שהוא אוסר בכל שהוא לפי
31 חשיבותו באותו מקום ובאותו זמן. ולא הזכירו אלו
32 אלא לפי שהן אוסרין כל שהן בכל מקום, והוא
33 הדין לכל פיוצא בהן בשאר מקומות. ודבר ברור
34 הוא, שכל אסורין האלו מדבריהם.

35 י. נפל רמון אחד מן התערבת הזאת לשני רמונים
36 אחרים מרמוני בידן, ונפל מן השלשה רמון אחד
37 לרמונים אחרים - הרי אלו האחרים מתרין; שהרי
38 הרמון של תערבת הראשונה בטל ברב. ואם נפל מן
39 התערבת הראשונה רמון לאלף - כלן אסורין. לא
40 נאמר בטל ברב אלא להתיר ספק ספקו, שאם יפל
41 מן התערבת השניה למקום אחר - אינו אוסר. וכן
42 כל פיוצא בזה.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 עֲצֵי אֶסוּר עֲדִין לֹא בָאוּ עֲצֵי הַהֵתֵר, וְנִמְצָא מִקְצַת
2 הַמֵּאֲתִים תְּרוּמָה. פִּי שְׁמַקְצַת

3 יח. וְכֵן הָעֵרְלָה וְכֵלָאֵי הַפָּרֶם מְעַלִּין אֶת הַתְּרוּמָה.
4 פִּי צֵד? מֵאָה סָאָה שֶׁל עֵרְלָה אוֹ שֶׁל כֵּלָאֵי הַפָּרֶם
5 שֶׁנִּפְלוּ לְתוֹךְ עֲשָׂרִים אֶלֶף שֶׁל חֲלִין - נִעְשְׂתָה כֹּל
6 הַתְּעַרְבָת עֲשָׂרִים אֶלֶף וּמֵאָה. וְאַחַר כֵּן נִפְלָה לְכָל
7 מֵאָה סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה - הָרִי הַכֹּל מֵתָר, וְתַעֲלָה
8 הַתְּרוּמָה בְּאֶחָד וּמֵאָה, וְאָף עַל פִּי שְׁמַקְצַת הַמֵּאָה
9 הַמְעַלִּין אוֹתָהּ עֵרְלָה אוֹ כֵּלָאֵי הַפָּרֶם.

10 יט. וְכֵן הָעֵרְלָה מְעַלָּה אֶת כֵּלָאֵי הַפָּרֶם, וְכֵלָאֵי הַפָּרֶם
11 אֶת הָעֵרְלָה, וְכֵלָאֵי הַפָּרֶם אֶת כֵּלָאֵי הַפָּרֶם, וְהָעֵרְלָה
12 אֶת הָעֵרְלָה. פִּי צֵד? מֵאֲתִים סָאָה שֶׁל עֵרְלָה אוֹ שֶׁל
13 כֵּלָאֵי הַפָּרֶם שֶׁנִּפְלוּ לְאַרְבָּעִים אֶלֶף חֲלִין, וְאַחַר כֵּן
14 נִפְלָה לְכָל מֵאֲתִים סָאָה שֶׁל עֵרְלָה אוֹ שֶׁל כֵּלָאֵי
15 הַפָּרֶם - הַכֹּל מֵתָר. שְׁפִינִן שְׁבֻטֵל הָאֶסוּר שֶׁנִּפְלָה
16 תַּחֲלָה - נִעְשְׂתָה הַכֹּל כְּחֲלִין הַמֵּתָרִין.

17 כ. בְּגֵד שֶׁצָּבְעוּ בְּקִלְפֵי עֵרְלָה - יִשְׂרָף. נִתְעַרַב
18 בְּאַחֲרִים - יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאֲתִים. וְכֵן תִּבְשִׁיל שְׁבֻטֵלוֹ
19 בְּקִלְפֵי עֵרְלָה וּפֶת שֶׁאֵפָאָה בְּקִלְפֵי עֵרְלָה אוֹ בְּכֵלָאֵי
20 הַפָּרֶם - יִשְׂרָף הַתִּבְשִׁיל וְהַפֶּת, שֶׁהָרִי הִנְיָתוֹ נִפְתָּר
21 בָּהֵן. נִתְעַרְבוּ בְּאַחֲרִים - יַעֲלוּ בְּאֶחָד וּמֵאֲתִים.

22 כא. וְכֵן בְּגֵד שֶׁאָרַג בוֹ מְלֵא הַסִּיט שֶׁצָּבְעוּ בְּעֵרְלָה,
23 וְאִין יָדוּעַ אֵי זֶה הוּא - יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאֲתִים.
24 נִתְעַרְבוּ סִמְגֵי עֵרְלָה בְּסִמְגֵי הַתָּר - יַעֲלוּ בְּאֶחָד
25 וּמֵאֲתִים. מִי צָבַע בְּמֵי צָבַע - יִבְטֵל בְּרַב.

26 כב. תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּ בְּקִלְפֵי עֵרְלָה וּבְכֵלָאֵי הַפָּרֶם, בֵּין
27 חֲדָשׁ בֵּין יָשָׁן - יּוֹצֵן, וְאַחַר כֵּן יָחַם אוֹתוֹ בְּעֲצֵי
28 הַתָּר. וְאִם בִּשַׁל בוֹ קֹדֶם שְׁיוּצוֹ, בֵּין פֶּת בֵּין תִּבְשִׁיל
29 - הָרִי זֶה אֶסוּר בְּהִנְיָה. יֵשׁ שֹׁבַח עֲצֵי אֶסוּר בַּפֶּת אוֹ
30 בַּתִּבְשִׁיל. גֵּרַף אֶת כָּל הָאֵשׁ וְאַחַר כֵּן בִּשַׁל אוֹ אָפָה
31 בְּחֻמוֹ שֶׁל תַּנּוּר - הָרִי זֶה מֵתָר, שֶׁהָרִי עֲצֵי אֶסוּר
32 הִלְכוּ לָהֶן.

33 כג. קְעֵרוֹת וְכוֹסוֹת וְקִדְרוֹת וְצִלּוּחִיּוֹת שֶׁבִּשְׁלָן הַיּוֹצֵר
34 בְּקִלְפֵי עֵרְלָה - הָרִי אֵלּוֹ אֶסוּרִין בְּהִנְיָה; שֶׁהָרִי דָּבָר
35 הָאֶסוּר בְּהִנְיָה עֲשֶׂה אוֹתָן חֲדָשׁ.

36 כד. פֶּת שֶׁבִּשְׁלָה עַל גְּבִי גְחָלִים שֶׁל עֲצֵי עֵרְלָה -
37 מֵתָרָת; בֵּינָן שֶׁנִּעְשְׂוּ גְחָלִים הֲלֵךְ אֶסוּרִין, אָף עַל פִּי
38 שֶׁהֵן בּוֹעֲרוֹת. קִדְרָה שֶׁבִּשַׁל אוֹתָהּ בְּקִלְפֵי עֵרְלָה אוֹ
39 בְּכֵלָאֵי הַפָּרֶם וּבְעֲצֵי הַתָּר - הָרִי הַתִּבְשִׁיל אֶסוּר, וְאָף
40 עַל פִּי שֶׁזֶה וְזֶה גּוֹרֵם; שֶׁבִּשְׂעָה שֶׁנִּתְבַּשְׁלָה מִחֻמַּת

ל. מֵיִם שֶׁנִּתְעַרְבוּ בֵּינָן אוֹ יִנָּם בְּמֵיִם - בְּנוֹתָן טַעַם,
מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִיִן בְּשֵׁאִינוֹ מִיִּנוֹ. בְּמֵהּ דְּבָרִים אֲמוּרִים?
בְּשֶׁנִּפְלָה הַמִּשְׁקָה הַמֵּתָר לְתוֹךְ הַמִּשְׁקָה הָאֶסוּר; אֲבָל
אִם נִפְלָה הַמִּשְׁקָה הָאֶסוּר לְתוֹךְ הַמִּשְׁקָה הַמֵּתָר -
רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן בְּטֵל. וְהוּא שְׁיוּרַק מִצְּלָוִל קֶטָן,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ה' כ"ה תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות רא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יא כתב רבינו, קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב
ולא כתב של חרס. שאפילו קדירה של מתכת אין להגעילה,
על מנת להשתמש בה בחלב. (3) כי אי אפשר לעמוד על
טעמו. (4) וטועמו גוי.

ב. ולא אסרה תורה אלא קדרה בת יומה⁵ בלבד, ³⁴
הואיל ועדין לא נפגם השמן⁶ שנבלע בקדרה. ³⁵
ומדברי סופרים⁷ לא יבשל בה⁸ לעולם⁹. לפיכך אין ³⁶
לוקחין פלי חרס ישנים מן העובדי פוכבים ³⁷
שנשתמשו בהן בחמין, כגון קדרות וקערות, ³⁸
לעולם. ואפלו היו שועין באבר. ואם לקח ובשל ³⁹
בהן מיום שני והלאה¹⁰ - התבטיל מתרין. ⁴⁰

(5) שלא עבר עליה לילה אחד. ולפירוש התוספות שלא
עברו עליה כ"ד שעות. ורבינו סתם ולא ברורה לנו דעתו
בזה. (6) אבל אינה בת יומה, נותן טעם לפגם הוא ומותר.
(7) שגזרו קדירה שאינה בת יומה משום קדירה בת יומה.
(8) ומכאן לומדים, שמה שאמרו חכמים נותן טעם לפגם
מותר, זהו רק בדיעבד ולא לכתחילה. (9) אפילו עברו
כמה ימים מיום שבישלו בהן איסור. (10) מיום שני
לקנייתו שאז בוודאי אינן בני יומן, משמע מדבריו, שסתם
כלים של גויים חוששים שהם בני יומם. (11) שנותן טעם
לפגם הוא ומותר בדיעבד.

ג. הלוקח פלי תשמיש סעדה¹² מן העובד פוכבים ⁴¹
מפלי מתכות וכלי זכונית: דברים שלא נשתמש ⁴²
בהן כל עקר - מטבילין¹³ במי מקוה¹⁴ ואחר כך יהיו ⁴³
מתרין לאכל בהן ולשתות. ודברים שנשתמש בהן ⁴⁴
על ידי צונן, כגון פוסות ועלויות וקיתוניות - ⁴⁵
מדיחין¹⁵ ומטבילין¹⁶ והן מתרות. ודברים שנשתמש ⁴⁶
בהן על ידי חמין, כגון יורות וקמקמוסין ומחממי ⁴⁷
חמין - מגעילין¹⁷ ומטבילין והן מתרין. ודברים ⁴⁸
שנשתמש בהן על ידי האור¹⁸, כגון שפודין ⁴⁹
ואסכלאות - מלבנן באור¹⁹ עד שתנשר קלפתן ⁵⁰
ומטבילין והן מתרין. ⁵¹

(12) אבל כלי תשמיש אחרים כגון כלי חרישה אינם צריכים
טבילה. (13) מדברי סופרים, שהקונה כלים חדשים מן הגוי
צריך טבילה. (14) במים שיש בהם ארבעים סאה. ואפילו
מי מעיין אינם מטהרים בפחות מארבעים סאה.
(15) להעביר שיורי האיסור שנדבקו על פני דפנות הכלים.
(16) בארבעים סאה אחר כך, כדין כלים חדשים שנקנו מן
הגוי ולא נשתמש בהם. (17) להוציא מהן את האיסור
שבלעו כשנשתמשו בהן בחמין. (18) ישר, בלי מים או נוזל
אחר. (19) שכל דבר שנשתמש בו גוי על ידי האור טעון
ליבון.

ד. כיצד מגעילין? נותן יורה קטנה לתוך יורה ⁵²
גדולה, וממלא עליה מים²⁰ עד שיצופו על הקטנה, ⁵³
ומרתיחה יפה יפה²¹. ואם היתה יורה גדולה - מקיף ⁵⁴
על שפתה בצק או טיט, וממלא מים עד שיצופו ⁵⁵
המים על שפתה, ומרתיח. וכלן שנשתמש בהן עד ⁵⁶

1 שְהִיָּה מְרִיק וְיִוָּרֵד מְעַט מְעַט. וְהִיאָף יְהִיּוּ הַמִּים
2 אֲסוּרִים? כְּגוֹן שֶׁהֵיוּ נֹעֲבָדִין אוּ תִקְרַבְתָּ עֲבוּדַת
3 כּוֹכָבִים.

4 לֹא. בּוֹר שֶׁל יַיִן שֶׁנִּפְּלָל לְתוֹכוֹ קִיתוֹן שֶׁל מִים תַּחֲלָה,
5 וְאַחַר כֵּן נִפְּלָ לְתוֹכוֹ יַיִן נֶסֶף - רֹאִים אֶת יַיִן הַהֵתֵר
6 כְּאִלוֹ אֵינוֹ, וְהַמִּים שֶׁנִּפְּלוּ מִשְׁעֲרֵין בְּהֵן עִם יַיִן נֶסֶף,
7 אִם רְאוּיִין לְבָטֵל טַעַם אוֹתוֹ יַיִן נֶסֶף - הֲרֵי הַמִּים
8 רְבִין עֲלָיו וּמְבַטְלִין אוֹתוֹ, וְהִיָּה הַכֹּל מֵתֵר.

9 לֵב. יַיִן נֶסֶף שֶׁנִּפְּלָ עַל הָעֲנָבִים - יֵדִיחַם וְהֵן מֵתֵרוֹת
10 בְּאֲכִילָה. וְאִם הָיוּ מִבְּקַעוֹת, בֵּין שֶׁהִיָּה הַיַּיִן יָשׁוּן בֵּין
11 שֶׁהִיָּה חֲדָשׁ: אִם נֹתֵן טַעַם בְּעֲנָבִים - הֲרֵי אֵלוֹ
12 אֲסוּרוֹת בְּהֵנָה, וְאִם לֹא - הֲרֵי אֵלוֹ מֵתֵרוֹת
13 בְּאֲכִילָה.

14 לֵג. נִפְּלָ עַל גִּבֵּי תְּאֵנִים - הֲרֵי אֵלוֹ מֵתֵרוֹת, מִפְּנֵי
15 שֶׁהֵיִן פּוֹגֵם בְּטַעַם הַתְּאֵנִים.

16 לֵד. יַיִן נֶסֶף שֶׁנִּפְּלָ עַל הַחֲטִים - הֲרֵי אֵלוֹ אֲסוּרוֹת
17 בְּאֲכִילָה וּמֵתֵרוֹת בְּהֵנָה. וְלֹא מִפְּרָם לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים,
18 שְׁמָא יַחֲזוֹר וּמִפְּרָם לְיִשְׂרָאֵל. אֲלֵא כִּיצַד עוֹשֶׂה?
19 טוֹחֵן אוֹתָן וְעוֹשֶׂה מֵהֵן פֶּת וּמוֹכְרָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים
20 שֶׁלֹּא בְּפִנֵּי יִשְׂרָאֵל, כִּדִּי שֶׁלֹּא יַקְחוּ אוֹתָהּ יִשְׂרָאֵל מִן
21 הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, שֶׁהֲרֵי פֶת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - אֲסוּרָה,
22 כְּמוֹ שִׁיתְּבָאֵר. וְלָמָּה אֵין בּוֹדְקִין אֶת הַחֲטִים בְּנוֹתֵן
23 טַעַם? מִפְּנֵי שֶׁהֵן שׁוֹאֲבוֹת, וְהֵיִן נִבְלָע בְּהֵן.

24 לֹה. יַיִן נֶסֶף שֶׁהַחֲמִיץ וְנִפְּלָ לְתוֹךְ הַחֲמֵץ שֶׁכֵּר - אוֹסֵר
25 בְּכֹל שֶׁהוּא; מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּמִינוֹ, שֶׁשְׁנִיָּהוּן הַחֲמֵץ הוֹ.
26 וַיַּיִן שֶׁנִּתְּעַרֵב עִם הַחֲמֵץ, בֵּין שֶׁנִּפְּלָ הַחֲמֵץ לַיַּיִן בֵּין
27 שֶׁנִּפְּלָ יַיִן לְהַחֲמֵץ - מִשְׁעֲרֵין אוֹתוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם.

יום ה' כ"ה תשרי ה'תשע"ו

פרק שבעה עשר

1 יבאר דין קדירה בת יומה; הכשר כלי תשמיש הגויים;
אשר לכסף לכסף ואשר לזהב לזהב; דברים שאסרו אותם
חכמים אע"פ שאין להם עיקר מן התורה; איסור בישולי
גויים; וקטן האוכל איסור אם בית דין מצווין להפרישו;
דברים שאסרו חכמים מפני שנפשו של אדם קצה בהם.

א. קדרה של חרס² שנשבשלה בשר נבלה או בשר ³⁰
שקצים ורמשים - לא יבשל בה בשר שחוטטה באותו ³¹
היום. ואם בשל בה מין בשר - התבטיל אסור³; ³²
בשל בה מין אחר - בנותן טעם⁴. ³³

(2) שאין לה תקנה בהגעלה, מה שאין כן של מתכת אפשר
להגעיל אותה באותו יום ולבשל בה היתר. ובפרק ט הלכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 שְׁלֹא הִרְתִּיחַ אוּ עַד שְׁלֹא הִדִּיחַ וְעַד שְׁלֹא הִלְבִּין וְעַד
2 שְׁלֹא הִטְבִּיל - מֵתָר; שְׁכַל הַשְּׂמֶן²² שֶׁבֵּהֶן נֹתֵן טַעַם
3 לָפָנֵם²³ הוּא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.
- 4 ה. טְבִילָה זוֹ שֶׁמִּטְבִּילִין כְּלֵי הַסְּעֵדָה הַנִּלְקָחִין מִן
5 הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים וְאַחַר כֵּן יִתְרוּ לְאַכִּילָה וְשִׁתְיָה -
6 אֵינָן לְעִנְיָן טְמֵאָה וְטְהָרָה²⁴, אֲלֵא מַדְבְּרֵי סוּפְרִים²⁵.
7 וְרַמְזוּ לָהּ: כָּל דְּבַר אֲשֶׁר יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ
8 וְטָהַר. וּמִפֵּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׂאִינוֹ מַדְבַּר אֲלֵא
9 בְּטְהַרְתָּן מִיַּדִּי גְעוּלֵי עוֹבְדֵי כוֹכָבִים, לֹא מִיַּדִּי
10 טְמֵאָה. שְׂאִין לָךְ טְמֵאָה עוֹלָה עַל יַדֵּי הָאֵשׁ²⁶. וְכָל
11 הַטְּמֵאִים - בְּטְבִילָה עוֹלִין מִטְּמֵאָתָן, וְטְמֵאֵת מֵת -
12 בְּהוֹאָה וְטְבִילָה, וְאֵין שֵׁם אֵשׁ כָּלֵל, אֲלֵא לְעִנְיָן
13 גְעוּלֵי עוֹבְדֵי כוֹכָבִים. וְכִיּוֹן שֶׁכְּתוּב וְטָהַר, אָמְרוּ
14 חֲכָמִים: הוֹסִיף לוֹ טְהָרָה אַחַר עֲבִירָתוֹ בְּאֵשׁ לְהַתִּירוֹ
15 מִגְעוּלֵי עוֹבְדֵי כוֹכָבִים²⁷.
- 24 שהכתוב אינו עוסק שם כלל בטהרת כלים שנטמאו,
אלא בכלים שבלעו דברים אסורים. (25) תקנת חכמים היא
כמבואר בירושלמי: מפני שהוא יוצא מטומאת גויים
לקדושת ישראל. (26) שהאש באה רק לפליטת האיסור של
גיעולי גויים. (27) פירוש. אחרי ההעברה באש שהתירה
מאיסור גיעולי גויים, תוסיף עוד טהרה אחרת.
- 16 ו. לֹא חִיבּוֹ בְּטְבִילָה זוֹ אֲלֵא כְּלֵי מִתְּכֹת²⁸ שֶׁל סְעֵדָה
17 הַנִּלְקָחִין מִן הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים. אֲבָל הַשּׁוֹאֵל מִן
18 הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים, אוּ שֶׁמֶשְׁכָּן²⁹ הָעוֹבֵד כוֹכָבִים אֲצִלוֹ
19 כְּלֵי מִתְּכֹת - מִדִּיתָם³⁰ אוּ מִרְתִּיחָם³¹ אוּ מִלְּבָן³², וְאֵינוֹ
20 צָרִיף לְהִטְבִּילָם³³. וְכֵן אִם לָקַח כְּלֵי עֵץ אוּ כְּלֵי אֲבָנִים
21 - מִדִּיתָם³⁴ אוּ מִרְתִּיחָם³⁵, וְאֵינוֹ צָרִיף לְהִטְבִּילָם³⁶. וְכֵן
22 כְּלֵי חֲרָשִׁים³⁷ - אֵינוֹ צָרִיף לְהִטְבִּילָם³⁸. אֲבָל הַשּׁוֹעִיץ
23 בְּאַבְרָם³⁹ - הֲרִי הֵן כְּלֵי מִתְּכֹת וְצָרִיכִין טְבִילָה.
- 28) לא הזכיר רבינו כאן כלי זכוכית אף על פי שגם כלי
זכוכית צריכים טבילה, ... מפני שהלכה זו לא באה
להשיענו איזה כלי טעון טבילה, אלא את הדין, שהשואל
כלים או שמישכנם הגוי אצלו אינו צריך להטבילם. וסמך על
שכתב בהלכה ג שכלי זכוכית צריכים טבילה. (29) בעיני
היא שם ולא נפשטה. וכתב הר"ן שרבינו פסק להקל משום
ססובר שטבילת כלים אינה אלא מדרבנן וספק דרבנן הולכין
להקל. (30) אם הם דברים שנשתמש בהם בצונן.
(31) מגעיל בדברים שנשתמש בהם על ידי חמין.
(32) בדברים שנשתמש בהם על ידי האור. (33) שטבילת
כלים שבאו מן הגויים אינה אלא בקנה ממנו ולא בשואל.
(34) בדבר שנשתמש על ידי צונן. (35) בדבר שנשתמש על
ידי חמין. (36) מפני שטבילה זו למדנו מכלי מדין, שנאמר
בהם "וטהר" ושם מנה הכתוב כלי מתכות בלבד. (37) כלי
- 40 חרס. (38) מכיון שאם נשברו אין להם תקנה, אינם דומים
לכלי מתכות ואין צריכים טבילה. (39) כלי חרס המצופים
עופרת או מתכת אחרת.
- 24 ז. הַלּוֹקַח סִפִּין מִן הָעוֹבֵד כוֹכָבִים - מְלַבְּנָה בְּאֵשׁ
25 אוּ מִשְׁחִיזָה בְּרִיחִים שְׁלֵה. וְאִם הִיתָה סִפִּין יִפֶּה
26 שְׂאִין בָּהּ פְּגִימוֹת - דִּי לוֹ אִם נִעְצָה בְּקִרְקַע קִשָּׁה⁴⁰
27 עֶשֶׂר פְּעָמִים, וְאוֹכַל בָּהּ צוֹנָן. וְאִם הָיוּ בָּהּ פְּגִימוֹת,
28 אוּ שְׁהִיתָה יִפֶּה וְרָצָה לְאַכֵּל בָּהּ חֲמִין אוּ לְשַׁחַט
29 בָּהּ⁴¹ - מְלַבְּנָה אוּ מִשְׁחִיזָה כְּלָהּ. שַׁחַט בָּהּ קִדָּם
30 שְׁוִיטָה־רָנָה - מִדִּיתָ מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה⁴²; וְאִם קָלֶף -
31 הֲרִי זֶה מִשְׁבַּח⁴³.
- 40) קרקע שאינה עבודה. (41) משמע שלשחוט בה הדין
כמו רוצה לאכול בה חמין. (42) ומעביר משנונית
שבדפנות בית השחיטה. (43) מפני שהחמיר על עצמו
כדעת רב, שעל ידי דוחק הסכין בבשר נבלעת בו השנונית.
- 32 ח. סִפִּין שֶׁשַּׁחַט בָּהּ טְרֵפָה - לֹא יִשְׁחוּט בָּהּ עַד
33 שְׁוִיטָה אֲפִלּוּ בְּצוֹנָן⁴⁴, אוּ מִקְנָחָה בְּבִלְיֹת שֶׁל
34 בְּגָדִים.
- 44) מספיק להדיחה במים צוננים ואין צריך להגעילה. הואיל
ובית השחיטה צונן לא בלעה הסכין כלום.
- 35 ז. וַיֵּשׁ שֵׁם דְּבָרִים אַחֲרֵים אֲסֻרוּ אוֹתָן חֲכָמִים. וְאַף
36 עַל פִּי שְׂאִין לְאִסוּרָן עֶקֶר מִן הַתּוֹרָה, גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן
37 כְּדִי לְהַתְּרִיחַן מִן הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים, עַד שְׁלֹא יִתְעַרְבוּ
38 בְּהֵן יִשְׂרָאֵל וְיָבֵאוּ לִיַּדִּי חַתְּנוּת. וְאֵלוֹ הֵן: אֲסֻרוֹ
39 לְשִׁתּוֹת עֲמִהֶן וְאֲפִלּוּ בְּמְקוֹם שְׂאִין לְחוּשׁ לִיַּין נִסָּף⁴⁵,
40 וְאֲסֻרוֹ לְאַכֵּל כֶּתֶן אוּ בְּשׂוּלֵיהֶן וְאֲפִלּוּ בְּמְקוֹם שְׂאִין
41 לְחַשׁ לְגַעּוּלֵיהֶן⁴⁶.
- 45) כגון יין מבושל או משקין אחרים. ובמקום שיש לחוש
ליין נסך אסור לשותותו אפילו לבדו לא בחברת גויים. וזאת
היא גזירת "סתם יינם" שנאסר משום חומר עבודה זרה
ואסור אפילו בהנאה. (46) לבליעת דברים אסורים.
- 42 י. כִּיצַד? לֹא יִשְׁתֶּה אָדָם בְּמִסְבָּה שֶׁל עוֹבְדֵי כוֹכָבִים,
43 וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא יַיִן מְבֻשֵׁל שְׂאִינוֹ נֶאֱסָר⁴⁷, אוּ
44 שֶׁהָיָה שׁוֹתֶה מִפְּלוֹי לְבָדוֹ. וְאִם הָיָה רַב הַמִּסְבָּה
45 וְיִשְׂרָאֵל - מֵתָר. וְאֵין שׁוֹתִין שְׂכָר שְׁלֵהֶן שְׁעוֹשִׂין מִן
46 הַתְּמָרִים וְהַתְּאֲנִים וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן⁴⁸. וְאֵינוֹ אֲסוּר אֲלֵא
47 בְּמְקוֹם מְכִירָתוֹ, אֲבָל אִם הִבִּיא הַשְּׂכָר לְבֵיתוֹ וְשִׁתְּהוּ
48 שָׁם - מֵתָר; שֶׁעֶקֶר הַגְּזֵרָה שְׂמָא יִסְעַד אֲצִלּוֹ⁴⁹.
- 47) יין מבושל אין בו איסור יין נסך. (48) כגון מפירות
אחרים ומן התבואה. (49) זה מקרב את הדעת ויבוא לידי
חיתוך.
- 49 יא. יַיִן תְּפוּחִים וְיַיִן רְמוֹנִים וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - מֵתָר
50 לְשׁוֹתָן כְּכֵל מְקוֹם⁵⁰. דְּבַר שְׂאִינוֹ מְצוּי לֹא גָזְרוּ
51 עֲלָיו⁵¹. יַיִן צְמוּקִים⁵² - הֲרִי הוּא כְּלֵין וּמִתְּנַסָּךְ.

34 עובד פוכבים אחר פן - מתרין⁶⁰. וכל שבשלו
35 ישראל מעט בשולו, בין בתחלה בין בסוף - מתר.
36 לפיכך, אם הניח העובד פוכבים בשור או קדרה על
37 גבי האש והפך ישראל בפשר והגיס⁶¹ בקדרה, או
38 שהניח ישראל וגמר העובד פוכבים - הרי זה
39 מתר⁶².

(60) ודווקא דגים קטנים, אבל דג מלוח גדול שצלאו אחר כן גוי אסור, שאכילתו בלא צלייה אכילה על ידי הדחק היא, ולפיכך הצלייה שאחרי המליחה בישול גוי הוא. (61) בחש. (62) וזה רק כשמעשה הגוי הועיל רק לקרב את גמר הבישול, אבל אם לולי פעולת הגוי לא היה הבישול נגמר, הרי זה אסור.

40 יו. דג שמלחו עובד פוכבים ופרות שעששן עד
41 שהכשרין לאכילה - הרי אלו מתרין. מליח אינו
42 פרותה בגזרה זו, והמעשן אינו כמבשל. וכן
43 קליות⁶³ של עובדי פוכבים - מתרין, ולא גזרו
44 עליהם; שאין אדם מזמן חברו על הקליות.

(63) גרעיני תבואה או קטניות קלויים באש.

45 יח. פולין ואפונין ועדשים וכיוצא בהן ששולקין
46 אותן העובדי פוכבים ומוכרין אותן - אסורין משום
47 בשולי עובדי פוכבים במקום שעולין על שלחן
48 מלכים⁶⁴ משום פפרת⁶⁵, ומשום געולי עובדי
49 פוכבים בכל מקום; ושמא יבשלו אותן עם הבשר⁶⁶
50 או בקדרה שבשלו בה בשור. וכן הספגנין שקולין
51 אותן העובדי פוכבים בשמן - אסורין אף משום
52 געולי עובדי פוכבים⁶⁷.

(64) לפי דברי רבינו מנהג המקום קובע ואם עולה על שולחן מלכים במקום זה אסור. (65) לקינוח סעודה וזה נקרא "עולה על שולחן מלכים". (66) ומשום סתם כליהם של גויים אינם אסורים, שדרך המוכרים לבשל הפולין בקדירה מיוחדת לזה. (67) רבינו פוסק, שסתם כלי גויים הם בני יומן, פירוש, מניחים אנו שנתבשל בהם איסור בו ביום.

53 יט. עובד פוכבים שבשול ולא נתפון לבשול - הרי
54 זה מתר. כיצד? עובד פוכבים שהצית אור באגם
55 כדי להעביר החציר⁶⁸, ונתבשלו בה חגבים - הרי
56 אלו מתרין, ואפילו במקום שהן עולין⁶⁹ על שלחן
57 מלכים משום פפרת. וכן אם חרף הראש להעביר
58 השער - מתר לאכל מן הדלדולין⁷⁰ ומן ראש אַזנים
59 שנצלו בשעת חריכה.

(68) עשבים רעים. (69) שאם אינו עולה על שולחן מלכים אין בו בכלל משום בישול גויים. (70) תלתלי בשר.

60 כ. תמרים ששולקו אותן עובדי פוכבים: אם היו
מתוקין מתחלתן⁷¹ - הרי אלו מתרין; ואם היו מרין

(50) בגמרא שם המדובר בשכר בלבד. (51) אבל שכר הוא דבר המצוי ואסור לשותו במקום מכירתו. (52) תניא, יין צימוקים בדיעבד כשר למזבח וכל הראוי למזבח יש בו משום יין נסך.

1 יב. אף על פי שאסרו פת עובדי פוכבים, יש
2 מקומות שמקלין בדבר ולוקחין פת הנתחם העובד
3 פוכבים במקום שאין שם נחתום ישראל ובשורה,
4 מפני שהוא שעת הדחקה. אבל פת בעלי בתים - אין
5 שם מי שמורה בה להקל. שעקר הגזרה משום
6 חתנות, ואם יאכל פת בעלי בתים - יבוא לסעד
7 אצלן.

8 יג. הדליק העובד פוכבים את התנור ואפה בו
9 ישראל, או שהדליק ישראל ואפה עובד פוכבים, או
10 שהדליק העובד פוכבים ואפה העובד פוכבים וכן
11 ישראל ונער⁵³ האש מעט או כבשו לאש, הואיל
12 ונשתתף במלאכת הפת - הרי זה מתרת. ואפילו לא
13 זרק⁵⁴ אלא עץ לתוך התנור - התיר כל הפת שבו.
14 שאין הדבר אלא להיות הפיר⁵⁵ שהפת שלהן אסורה.

(53) את העצים או הגחלים. (54) מהדברים שבין בני ארץ ישראל לבני בבל, בני בבל משליכים קיסם לתוך התנור, ובני ארץ ישראל אומרים: קיסם מה מעלה ומה מוריד? (55) משמע שרק בפת מועיל קיסם עץ ולא בבישול ממש.

15 יד. עובד פוכבים שבשול לנו יין או חלב או דבש
16 או פרישין⁵⁶ וכיוצא באלו (מפל) דבר הנאכל פמות
17 שהוא חי - הרי אלו מתרין. ולא גזרו אלא על דבר
18 שאינו נאכל פמות שהוא חי, כגון בשר ודג תפל⁵⁷
19 וביצה וירקות. אם בשלן העובד פוכבים מתחלה
20 ועד סוף ולא נשתתף ישראל עמו בבשול⁵⁸ - הרי
21 אלו אסורין משום בשולי עובדי פוכבים.

(56) מין פרי. (57) לא מלוח. (58) רק אם נשתתף בבישולו מותר, אבל הוספת קיסם עץ אינו מועיל.

22 זו. במה דברים אמורים? בדבר שהוא עולה על
23 שלחן מלכים לאכל בו את הפת, כגון בשר וביצים
24 ודגים וכיוצא בהם; אבל דבר שאינו עולה על
25 שלחן מלכים לאכל בו את הפת, כגון תורמוסין⁵⁹
26 ששולקו אותן עובדי פוכבים, אף על פי שאינן
27 נאכלין חיים - הרי אלו מתרין. וכן כל פיוצא בהן.
28 שעקר הגזרה משום חתנות, שלא יזמנו העובד
29 פוכבים אצלו בסעודה; ודבר שאינו עולה על שלחן
30 מלכים לאכל בו את הפת - אין אדם מזמן את חברו
31 עליו.

(59) שאוכלים בקינוח סעודה.

32 זי. ודגים קטנים שמלחין ישראל או עובד פוכבים
33 - הרי הן כמו שנתבשלו מקצת בשול, ואם צלאן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ומתקנן הפשול - הרי אלו אסורין; הו' בינוניים -
2 הרי אלו אסורין.
- 3 (71) שהם נאכלים כשהם חיים.
4 כ.א. קלי של עדשים שלשו בין במים בין בהמין⁷²
5 - הרי זה אסור. אבל קלי של חטים וישעורים
6 שלשין אותן במים - הרי זה מתר⁷³.
- 7 (72) כשנותנים בהם חומץ הרי זה כמו בישול ואסור כשלו
8 גויים משום בישוליהם. וחכמים גזרו אף כשלו במים
9 גזירה שמא יתירו כשעושה בחומץ. (73) חטים וישעורים
10 אין דרכם לעשותם אלא במים ולפיכך לא גזרו משום חומץ.
11 כ.ב. שמן של עובדי פוכבים - מתר⁷⁴. ומי שאוסרו
12 - הרי זה עומד בחטא גדול, מפני שממרה על פי
13 בית דין⁷⁵ שהתירוהו. ונאפלו נתבשל השמן⁷⁶ - הרי
14 זה מתר. ואינו נאסר לא מפני בשולי עובדי
15 פוכבים, מפני שנאכל פמות שהוא חי; ולא מפני
16 געולי עובדי פוכבים, מפני שהבשר⁷⁷ פוגם את
17 השמן ומסריחו.
- 18 (74) רבי ובית דינו התירו השמן. (75) שאמר שמואל לרב
19 אכול, ואם לא אני כותב עליך זקן ממרא וכו'. (76) בכלי
20 גויים. (77) הבלוע בתוך הכלי. ובגמרא: זליפתן של כלים,
21 כלומר, פליטתן שפולטין שמנונית איסור שבלעו.
- 22 כ.ג. וכן דבש של עובדי פוכבים שנתבשל ועשו
23 ממנו מיני מתיקה - מתר מטעם זה⁷⁸.
- 24 (78) אינו נאסר לא מפני בישולי גויים, מפני שנאכל כמות
25 שהוא חי; ולא מפני גיעולי גויים, מפני שהבשר פוגם את
26 הדבש ומסריחו.
- 27 כ.ד. בספין⁷⁹ של עובדי פוכבים שהוחמו חמין⁸⁰, בין
28 ביורה גדולה בין ביורה קטנה - מתר, מפני שנותן
29 טעם לפגם הוא⁸¹. וכן כבשין שאין דרך לתת
30 לתוכן חמין או יין, או זיתים הפבושים והגבים
31 הפבושין שבאין מן האוצר - מתרין⁸². אבל הגבים
32 וכבשים שמזלפין עליהן יין - אסורין. וכן אם היו
33 מזלפין עליהן חמין⁸³, ונאפלו חמין שקר⁸⁴ - אסורין.
- 34 (79) פסולת של תמרים שעשו מהן שכר וחולטין אותן.
35 (80) שחלטו אותן. (81) שמנונית האיסור שביורה.
36 (82) שכבוש אינו כמבושל בגזירה זו. (83) שהחומץ של
37 גויים אסור כיון. (84) של גויים גם כן אסור.
- 38 כ.ה. ומפני מה אסרו חמין שקר של עובדי פוכבים?
39 מפני שמשליכין לתוכו שמרי יין. לפיכך, הנלקח
40 מן האוצר⁸⁵ - מתר⁸⁶.
- 41 (85) זיתים וחגבים כבושים שלקחו משם. (86) שאין דרכם
42 לזלף יין או חומץ עליהם באוצר, אלא החנוונים לפני
43 המכירה הקמעונית.
- 44 כ.ו. המוריס⁸⁷, במקום שדרךן לתת לתוכו יין⁸⁸ -
- 26 אסור. ואם היה היין יקר מן המוריס - מתר. וכנה
27 מורין בכל דבר שהוששין לו שמא יערכו בו העובדי
28 פוכבים דבר אסור. שאין אדם מערב דבר היקר
29 בזול, שהרי מפסיד; אבל מערב הזול פיקר, פדי
30 להשתפר.
- 31 (87) שמן דגים. (88) במקום שהיין זול מן המוריס.
32 המדובר במוריס של בעלי בתים, שאילו במוריס שהאומן
33 מוכר אותו אין לחוש. מפני שהאומן אין דרכו לערב יין
34 במוריס.
- 35 כ.ז. קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות או שעשה
36 מלאכה בשבת⁸⁹ - אין בית דין מצוין עליו
37 להפרישו, לפי שאינו בן דעת. בפה דברים
38 אמורים? בשעשה מעצמו; אבל להאכילו בידים -
39 אסור, ונאפלו דברים שאסורין מדברי סופרים. וכן
40 אסור להרגילו⁹⁰ בחלול שבת ומועד, ונאפלו בדברים
41 שהן משום שבות.
- 42 (89) בהלכות שבת פרק כד הלכה יא כותב רבינו, קטן
43 שעשה וכו' משום שבות, אין בית דין מצווים להפרישו,
44 משמע מדבריו שבאיסורי תורה מצווים להפרישו.
45 (90) "לא יאמר אדם לתינוק הבא לי מפתח, הבא לי חותם,
46 מפני שהוא מרגילו בחילול שבת. אבל מניחו תולש, מניחו
47 זורק".
- 48 כ.ח. אף על פי שאין בית דין מצוין להפריש את
49 הקטן, מצוה על אביו לגער בו ולהפרישו, פדי
50 לחנכו בקדושה; שנאמר: חנוף לצער על פי דרכו
51 וגומר.
- 52 כ.ט. אסרו חכמים מאכלות ומשקין שנפש רב בני
53 אדם קהה⁹¹ מהן. כגון מאכלות ומשקין שנתערב
54 בהן קיא או צואה ולחה סרוחה וכיוצא בהן. וכן
55 אסרו חכמים לאכל ולשתות בכלים הצואים שנפשו
56 של אדם מתאוננת⁹² מהם, כגון כלי בית הפסא וכלי
57 זכויות של ספרין⁹³ שגורעין⁹⁴ בהם את הדם וכיוצא
58 בהן.
- 59 (91) בוחלת בהם ומתרחקת מהם. "והוא מאמרו תקינה
60 שינוי, ונקרא עניין הבוסר בזה השם להיותו מרחיק האדם
61 מלעיסה". (92) אינה סובלת, מלשון אנינות הדעת.
62 (93) מקיזי הדם. (94) מקיזים.
- 63 ל. וכן אסרו לאכל בידים מסאבות מזהמות, ועל
64 גפי פלים מלכלכים. שכל דברים אלו בכלל אל
65 תשקצו את נפשתיכם. והאוכל מאכלות אלו - מפין
66 אותו מכת מרדות.
- 67 ל.א. וכן אסור לאדם שיששה את נקביו פלל, בין
68 גדולים בין קטנים. וכל המששה נקביו - הרי זה
69 בכלל משקץ נפשו, יתר על חלאים רעים שקביא על

35 אַסִּיפְתָּן הִיא הַמִּתְרַת אוֹתָן. הָרִי הוּא אוֹמֵר: הַצֵּאן
36 וּבִקֵּר יִשְׁחַט לָהֶם וּמֵצֵא לָהֶם, אִם אֵת כָּל דְּגֵי הַיָּם
37 יֵאָסֵף לָהֶם - אַסִּיפֵת דְּגָיִם בְּשִׁחִיטַת בָּקָר וְצֹאן.
38 וּבְחִגְבֵיכֶם נֹאמֵר: אִסְּף הַחֲסִיל - בְּאַסִּיפָה לְבִדְהָ.
39 לְפִיכֶן, אִם מֵתוּ מֵאֲלֵיָהוּ בַתּוֹךְ הַיָּמִים - מִתְרִין. וּמִתֵּר
40 לְאַכְלֵן חַיִּים.

41 ד. זְבִיחָה זו הֵאֱמִירָה בַתּוֹרָה סֵתָם, צְרִיף לְפָרֵשׁ
42 אוֹתָהּ וְלִידַע: בְּאֵי זֶה מְקוֹם מִן הַבְּהֵמָה שׁוֹחֲטִין?
43 וְכִמָּה שְׁעוֹר הַשְּׁחִיטָה? וּבְאֵי זֶה דְּבַר שׁוֹחֲטִין? וּמִתִּי
44 שׁוֹחֲטִין? וְהֵיכֵן שׁוֹחֲטִין? וְכִיצַד שׁוֹחֲטִין? וּמָה הֵן
45 הַדְּבָרִים הַמְּפַסְדִּין אֶת הַשְּׁחִיטָה? וּמִי הוּא
46 הַשׁוֹחֵט? וְעַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ צְנִינוּ בַתּוֹרָה וְאָמַר:
47 וְזָבַחַת מִבְּקָרְךָ וּגְוִמֵר בְּאֲשֶׁר צְוִיתְךָ, וְאַכְלֵת בְּשַׁעְרֶיךָ
48 וּגְוִמֵר. שְׁפַל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ עַל פֶּה צִוָּה בְּהֵן, בְּשִׁאֲרֵי
49 תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה, שֶׁהִיא הַנְּקִירָת מֵצִוָּה, כְּמוֹ
50 שְׁבַאֲרֵנוּ בַתְּחֵלַת חֲבוּרָה זֶה.

51 ה. מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה מִן הַחַי הוּא הַצֹּאֵר. וְכָל הַצֹּאֵר
52 כְּשֶׁר לִשְׁחִיטָה. כִּיצַד בּוֹשֵׁט? מִתְחֵלֶת הַמְּקוֹם
53 שְׁכַפְשׁוֹתֵכֶן אוֹתוֹ מִתְּפוּץ עַד מְקוֹם שִׁישְׁעִיר וְיִתְחִיל
54 לְהִיֹּת פְּרָצִין פְּרָצִין כְּכֶרֶס - זֶה הוּא מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה
55 בּוֹשֵׁט.

56 ו. שְׁחַט לְמַעְלָה מִמְּקוֹם זֶה, וְהוּא הַנְּקִירָה תְּרַבֵּץ
57 הַבּוֹשֵׁט, אוֹ לְמַטָּה מִמְּקוֹם זֶה, וְהוּא מִתְחֵלֶת בְּגֵי
58 מַעֲיָם - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. וְשַׁעֲוֵר תְּרַבֵּץ הַבּוֹשֵׁט שְׂאִינוּ
59 רְאוּי לִשְׁחִיטָה לְמַעְלָה: בְּהֵמָה וְחִיָּה - כְּדִי שִׁיאֲחִזוּ
60 בְּשֵׁתֵי אֲצָבְעוֹתָיו; וּבַעוֹף - הַכָּל לְפִי גְדֻלוֹ וְקִטְנוֹ.
61 וְלְמַטָּה - עַד הַזֶּפֶק.

62 ז. וְאֵי זֶה הוּא מְקוֹם שְׁחִיטָה בְּקִנָּה? מִשְׁפּוּי כּוֹבַע
63 וְלְמַטָּה עַד רֹאשׁ כְּנָף הָרֵאָה בְּשִׁתְּמִשְׁךָ הַבְּהֵמָה
64 צֹאֲרָה לְרַעוֹת - זֶה הוּא מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה בְּקִנָּה. וְכָל
65 שְׁפָנְגָד הַמְּקוֹם הַזֶּה מִבְּחוּץ - נִקְרָא צֹאֵר.

66 ח. אֲנִסָּה הַבְּהֵמָה עֲצָמָה וּמִשְׁכָּה צֹאֲרָה הַרְבֵּה, אוֹ
67 שְׂאִנְסָה הַשׁוֹחֵט אֶת הַסִּימָנִין וּמִשְׁכָּן לְמַעְלָה, וְשִׁחַט
68 בְּמְקוֹם שְׁחִיטָה בְּצֹאֵר וּנְמַצָּאת הַשְּׁחִיטָה בְּקִנָּה אוֹ
69 בּוֹשֵׁט שֶׁלֹּא בְּמְקוֹם שְׁחִיטָה - הָרִי זֶה סִפֵּק נִבְלָה.

70 ט. וְצְרִיף הַשׁוֹחֵט שִׁישְׁחַט בְּאֲמַצַּע הַצֹּאֵר. וְאִם
71 שְׁחַט מִן הַצְּדִידִין - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה. וְכִמָּה הוּא
72 שְׁעוֹר הַשְּׁחִיטָה? שְׁנֵי הַסִּימָנִין, שֶׁהֵן הַקֶּנֶה וְהַבּוֹשֵׁט,
73 הַשְּׁחִיטָה הַמְּעַלָּה שִׁיחַתְכוּ שְׁנֵיהֶן, בֵּין בְּהֵמָה בֵּין
74 בַּעוֹף. וְלִזְהָ יִתְּפוּן הַשׁוֹחֵט. וְאִם שְׁחַט רֹב אֶחָד מֵהֶן
75 בַּעוֹף, וְרֹב הַשְּׂנִיִּים בְּהֵמָה וּבְחִיָּה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

1 עֲצָמוֹ וְיִתְחִיב בְּנִפְשׁוֹ. אֲלֵא רְאוּי לוֹ לְהַרְגִיל עֲצָמוֹ
2 בְּעֵתִים מְזֻמָּנִים⁹⁵, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְרַחֵק⁹⁶ בְּפָנָי בְּגֵי אָדָם
3 וְלֹא יִשְׁקֵץ נִפְשׁוֹ.

95 שְׁעוֹת קְבוּעוֹת, לְפָנוֹת בּוֹקֵר וּבִסוּף הַיּוֹם. (96 כּוּזָמָם
נִמְצְאוּ בְּתֵי הַכִּיסָאוֹת בְּמְקוֹם רְחוֹק מִן הָעִיר.

4 ל.ב. וְכָל הַנּוֹזֵהר בְּדְבָרִים אֵלּוּ - מִכִּיב קִדְשָׁה וְטָהֲרָה
5 תִּרְהָ לְנִפְשׁוֹ, וּמְמָרֵק נִפְשׁוֹ לְשֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא;
6 שְׁנֹאמֵר: וְהִתְקַדְשְׁתָּם וְהִיִּיתָם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי.

7 בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעֵן. מְרִישׁ וְעַד כְּעֵן.

יום ו' כ"ו תשרי ה'תשע"ו

הַלְכוֹת שְׁחִיטָה

10 יֵשׁ בְּכָלְלָן חֲמֵשׁ מְצוֹת: שְׁלֹשׁ מְצוֹת עֲשֵׂה, שְׁתֵּים
11 מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לִשְׁחַט וְאַחַר
12 כֶּף יֹאכַל. (ב) שֶׁלֹּא לִשְׁחַט אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ בַּיּוֹם
13 אֶחָד. (ג) לְכַסּוֹת דָּם חִיָּה וְעוֹף. (ד) שֶׁלֹּא לִקַּח הָאֵם
14 עַל הַבְּנִיִּים. (ה) לְשַׁלַּח הָאֵם אִם לִקְחָה עַל הַבְּנִיִּים.
15 וּבִאֲוֵר מְצוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֵק רִאשׁוֹן

1 (1 יבאר שחיטת בהמה חיה ועוף; דגים וחגבים אם צריכים
שחיטה; ומקום השחיטה; וכמה שיעור השחיטה; ובאי זה
דבר שוחטין; ליבן סכין ושחט בה; בדיקת הסכין קודם
שחיטה ואחריה; וטבח שלא ברק סכינו לפני חכם; ודין
כמה אורך הסכין ומתי שוחטין.)

17 א. מְצוֹת עֲשֵׂה שִׁישְׁחוּט מִי שִׁירְצָה לְאַכְל בִּשְׁר
18 בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף וְאַחַר כֶּף יֹאכַל. שְׁנֹאמֵר: וְזָבַחַת
19 מִבְּקָרְךָ וּמֵצֹאֲנֶיךָ. וְנֹאמֵר בְּכִכּוֹר בַּעַל מוֹם: אֵף בְּאֲשֶׁר
20 יֹאכַל אֶת הַצִּבִּי וְאֶת הָאֵיל. הָא לְמִדַּת שְׁחִיָּה בְּהֵמָה
21 לְעִנְיַן שְׁחִיטָה. וּבַעוֹף הוּא אוֹמֵר: אֲשֶׁר יִצוֹד יִצִּד
22 חִיָּה אוֹ עוֹף וּגְוִמֵר וְשִׁפֵּף אֶת דָּמוֹ. מִלְּמַד, שֶׁשְּׁפִיכַת
23 דָּם הַעוֹף שְׁשִׁפִּיכַת דָּם הַחִיָּה.

24 ב. וְהַלְכוֹת שְׁחִיטָה בְּכָלְן אֶחָת הֵן. לְפִיכֶן, הַשׁוֹחֵט
25 בְּהֵמָה אוֹ חִיָּה אוֹ עוֹף - מִבְּרַף תְּחֵלָה: אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
26 בְּמִצְוֹתָיו וְצְנִינוּ עַל הַשְּׁחִיטָה. וְאִם לֹא בְּרַף, בֵּין
27 בְּשׂוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד - הַבִּשְׁר מִתֵּר. וְאִסוּר לְאַכְל מִן
28 הַשְּׁחִיטָה כָּל זְמַן שֶׁהִיא מְפָרֶסֶת. וְהֵאוּכַל מִמֶּנָּה
29 קִדְם שֶׁתַּצֵּא נִפְשָׁה - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְהָרִי הוּא
30 בְּכָלֵל לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם, וְאִינוּ לוֹקָה. וּמִתֵּר לְחַתֵּךְ
31 מִמֶּנָּה אַחַר שְׁחִיטָה קִדְם שֶׁתַּצֵּא נִפְשָׁה, וּמוֹלְחוֹ יִפֶּה
32 יִפֶּה וּמְדִיחוֹ יִפֶּה יִפֶּה, וּמְנִיחוֹ עַד שֶׁתָּמוּת וְאַחַר כֶּף
33 יֹאכְלוּ.

34 ג. דְּגָיִם וְחִגְבִּים - אֵינָן צְרִיכִים שְׁחִיטָה, אֲלֵא

1. שחט האחד פלו וחציו השני - בבהמה שחיטתו
 2 פסולה. רבו של זה ורבו של זה, אף על פי שלא
 3 שחט מפל אחד מהן אלא יתר על חציו כחוט
 4 השערה - הרי זו כשרה. כיון ששחט יתר על חציו
 5 כל שהוא - רבו הוא.
6. שחט חציו של זה וחציו של זה - אפלו בעוף
 7 שחיטתו פסולה. קנה שהיה חציו פסוק, ושחט על
 8 מקום החתוף מעט והשלימו לרב, בין שהתחיל
 9 לשחט במקום השלם ופגע בחתף בין שהכניס את
 10 הספין בחתף והשלימו לרב - שחיטתו כשרה.
11. כל השוחט צריך לבדק הסימנין לאחר שחיטה.
 12 ואם לא בדק, ונחתפו הראש קדם שיבדק - הרי זו
 13 נבלה, ואפלו היה השוחט זריז ומהיר.
14. כל בהמה בחייה בחזקת אסור עומדת, עד
 15 שיודע בודאי שנסחטה שחיטה כשרה.
16. ובאי זה דבר שוחטין? בכל דבר. בין בספין של
 17 מתכת בין בצור, או בזכוכית או בקרומית של קנה
 18 האגם, וכיוצא בהן מדברים החותכין. והוא שיהיה
 19 פיה חד, ולא יהיה בה פגם. אבל אם היה כמו תלם
 20 בחדו של דבר ששוחטין בו, ואפלו היה התלם קטן
 21 ביותר - שחיטתו פסולה.
22. היה התלם הזה מרוח אחת - לא ישחט בה.
 23 ואם שחט דרך הרוח שאין הפגימה נפרת בה -
 24 שחיטתו כשרה.
25. כיצד? ספין שתבדק בהולכה ולא תרגיש שיש
 26 בה פגם, וכשתחזיר אותה בהבאה תרגיש שיש בה
 27 פגם: אם שחט בה דרך הולכה ולא הביא -
 28 שחיטתו כשרה; ואם הביא - שחיטתו פסולה.
29. ספין שהיא עולה ויורדת כנחש ואין בה פגם -
 30 שוחטין בה לכתחלה. וספין שפיה חלק ואינה
 31 חדה, הואיל ואין בה פגם - שוחטין בה. ואף על
 32 פי שהוליה והביא בה כל היום עד ששחטה -
 33 שחיטתו כשרה.
34. יח. ספין חדה שהשחטה, והרי אינה חלקה, אלא
 35 מגעתה כמגע ראש השבלת שהוא מסתבף באצבע,
 36 הואיל ואין בה פגם - שוחטין בה.
37. התולש קנה או שן, או שקצץ צר או צפרן,
 38 והרי הן חדין ואין בהן פגם - שוחטין בהן. ואם
 39 נעצן בקרקע - לא ישחוט בהן פשהן נעוצים; ואם
 40 שחט - שחיטתו כשרה.
- כ. שחט בהן פשהן מחברין מתחלת ברייתן קדם
 42 שיעקר אותן - שחיטתו פסולה, ואף על פי שאין
 43 בהם פגם.
- כא. לקח לחי בהמה שיש בו שנים חדות ושחט
 44 בהן - שחיטתו פסולה, מפני שהן כמגל. אבל בשן
 45 אחת הקבועה בלחי - שוחט בה לכתחלה, ואף על
 46 פי שהיא קבועה בו.
- כב. לבן הספין באור ושחט בה - שחיטתו כשרה.
 48 ספין שצדה אחד מגל וצדה השני יפה - לא ישחוט
 49 בצד היפה לכתחלה. גזרה שמא ישחוט בצד האחר.
 50 ואם שחט, הואיל ובצד היפה שחט - שחיטתו
 51 כשרה.
- כג. השוחט צריך שיבדק הספין בחדה ומצד זה
 53 ומצד זה. וכיצד בודקה? מוליכה ומביאה על בשר
 54 אצבעו ומוליכה ומביאה על צפרנו משלש
 55 רוחותיה, שהן פיה ושני צדדיו, כדי שלא יהיה בה
 56 פגם כלל, ואחר כך ישחוט בה.
- כד. וצריך לבדק בן אחר השחיטה. שאם מצא בה
 58 פגם אחר השחיטה - הרי זו ספק נבלה; שמא בעור
 59 נפגמה, וכששחט הסימנים - בספין פגומה שחט.
 60 לפיכך, השוחט בהמות רבות או עופות רבים -
 61 צריך לבדק בין כל אחת ואחת. שאם לא בדק, ובדק
 62 באחרונה ונמצאת ספין פגומה - הרי הכל ספק
 63 נבלות, ואפלו הראשונה.
- כה. בדק הספין ושחט בה, ולא בדקה אחר
 65 שחיטה, ושבר בה עצם או עץ וכיוצא בהן, ואחר
 66 כך בדק ומצאה פגומה - שחיטתו כשרה; שחזקת
 67 הספין שנפגמה בדבר הקשה ששבר בה. וכן אם
 68 פשע ולא בדק הספין, או שאבדה הספין עד שלא
 69 יבדק - שחיטתו כשרה.
- כו. כל טבח שלא בדק הספין שלו ששחט בה
 71 לפני חכם, ושחט בה לעצמו - בודקין אותה: אם
 72 נמצאת יפה ובדקה - מנדין אותו, לפי שישמך על
 73 עצמו פעם אחרת ותהיה פגומה וישחוט בה; ואם
 74 נמצאת פגומה - מעבירין אותו, ומנדין אותו,
 75 ומכריזין על כל בשר ששחט שהוא טרפה.
- כז. במה הוא ארץ הספין ששוחט? כל שהוא. והוא
 77 שלא יהיה דבר דק שנוקב ואינו שוחט, כמו ראש
 78 האזמל הקטן וכיוצא בו.
- כח. ומתי שוחטין? בכל זמן, בין ביום בין בלילה.

1 והוא שתהיה אבוקה עמו, פדי שיראה מה יעשה.
2 ואם שחט באפלה - שחיטתו כשרה.

3 כמ. השוחט ביום הכפורים או בשבת בשוגג, אף
4 על פי שאלו היה מזיד היה מתחייב בנפשו או
5 מתחייב מלקות על יום הכפורים - שחיטתו כשרה.

יום ש"ק כ"ז תשרי ה'תשע"ו

פרק שני

ז. כיצד שוחטין? מותרת את הצואר ומוליך הספין
ומביאה עד ששוחט. בין שהיתה בהמה רבוצה
בין שהיתה עומדת ואחז בערפה והספין בידו
מלמטה ושחט - הרי זו כשרה.

1 יבאר השוחט חולין בעורה; או האומר בהמה זו שלמים
ולדה חולין; ובאי זה מקום שוחטין; ודין שחיטה שאינה
מכח אדם; ודין כיצד שוחטין; ושחיטת חולין אם צריכה
כוונה; והשוחט לשם קדשים; והשוחט לזרוק דמה לעבודה
זרה.

ח. נעץ את הספין בפתל והעביר הצואר עליה עד
שנשחט - שחיטתו כשרה. והוא שיהיה צואר
הבהמה למטה וספין למעלה; שאם היה צואר
בהמה למעלה מן הספין - שמא תרד הבהמה בכבד
גופה ותחתך בלא הולכה והבאה, ואין זו שחיטה,
כמו שיתבאר. לפיכך, אם היה עוף, בין שהיה
צוארו למעלה מן הספין הנעוצה או למטה ממנו -
שחיטתו כשרה.

8 א. בכל מקום מותר לשחט, חוץ מן העזרה. שאין
9 שוחטין בעזרה אלא קדשי מזבח בלבד; אבל
10 החלין - אסור לשחטן בעזרה, בין בהמה בין חיה
11 בין עוף. וכן הוא אומר בבשר תאווה: פי ירחק ממך
12 המקום אשר יבחר יי וגומר, וזבחת מבקרך ומצאנך
13 וגומר, ואכלת בשעריך. הא למדת, שאין שוחטין
14 בשר תאווה אלא חוץ למקום אשר בחר ה'.

ט. השוחט והוליד את הספין ולא הביאה או הביאה
ולא הוליקה ושחט - שחיטתו כשרה. הוליד והביא
עד שחתך הראש והתיזו - שחיטתו כשרה. הוליד
ולא הביא או הביא ולא הוליד והתיז את הראש
בהולכה בלבד או בהבאה בלבד: אם יש בספין
כמלא שני צנארים מצוארי הנשחט - שחיטתו
כשרה, ואם לאו - שחיטתו פסולה. שחט שני
ראשים כאחד - שחיטתו כשרה.

15 ב. וזה שנשחט חוץ למקום הוא שמותר לאכלו בכל
16 השערים; אבל השוחט חלין בעזרה - אותו הבשר
17 טהור ואסור בהנאה, כבשר בחלב וכיוצא בו.
18 וקוברים אותו, ואפרו אסור. אפלו שחט לרפואה
19 או לאכילת עובד פוכבים או להאכיל לכלבים. אבל
20 הנוחר בעזרה, והמעקר, ועובד פוכבים ששחט,
21 והשוחט ונמצא טרפה, והשוחט בהמה חיה ועוף
22 הטמאים בעזרה - הרי אלו פלן מתרין בהנאה.

י. שנים שאחזו בסכין, אפלו אחד מצד זה ושני
מצד אחר בנגדו, ושחטו - שחיטתן כשרה. וכן
שנים שאחזו שני ספינין ושחטו כאחד בשני
מקומות בצואר - שחיטתן כשרה. ואפלו שחט זה
הושט בלבד או רבו, והשני שחט במקום אחר
הקנה או רבו - הרי שחיטה זו כשרה, ואף על פי
שאין השחיטה כלה במקום אחד. וכן שחיטה
העשויה בקלמוס ושחיטה העשויה כמסרק -
כשרה.

23 ג. ולא בהמה וחיה בלבד, אלא כל החלין אסור
24 להכניסן לעזרה, אפלו בשר שחוטא או פרות ופת.
25 ואם עבר והכניסן - מתרין באכילה פשהיו. ודברים
26 אלו פלן דברי קבלה הן. וכל השוחט חלין בעזרה
27 או האוכל פזית מבשר חלין שנשחטו בעזרה - מפין
28 אותו מפת מרדות.

יא. אין שחיטת החלין צריכה בונה, אלא אפלו
שחט כמתעסק או דרך שחוק, או שזרק ספין
לנעצה בפתל ושחטה בהליכתה, הואיל והשחיטה
כראוי במקומה ושעורה - הרי זו כשרה.

29 ד. האומר: בהמה זו שלמים וילדה חלין, אם
30 נשחטה בעזרה - וילדה מותר באכילה, לפי שאינו
31 יכול לשחט אותו ברחוק מקום.

32 ה. אין שוחטין לתוף גמלים ונהרות, שמא יאמרו:
33 עובד מים הוא זה, ונראה כמקריב למים. ולא
34 ישחוט לכלי מלא מים, שמא יאמרו: לצורה
35 שתראה במים שחט. ולא ישחוט בתוף הפלים, ולא

36 שְׁחַט לְשֵׁם קְדָשִׁים שְׂאִינָן בְּאִין בְּנֵדֵר וּנְדָבָה -
37 שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

38 יח. כיצד? השוחט לשם עולה, לשם שלמים, לשם
39 תודה, לשם פסח - שחיטתו פסולה; הואיל והפסח
40 מפריש אותו בכל השנה בכל עת שירצה, הרי הוא
41 דומה לדבר הנדר והנדב. שחט לשם חטאת, לשם
42 אשם ודאי, לשם אשם תלוי, לשם בכור, לשם
43 מעשר, לשם תמורה - שחיטתו כשרה.

44 יט. היה מחיב חטאת, ושחט ואמר: לחטאתי -
45 שחיטתו פסולה. היה לו קרבן בתוך ביתו, ושחט
46 ואמר: לשם תמורת זבחי - שחיטתו פסולה, שהרי
47 המיר בו.

48 כ. האשה ששחטה לשם עולת יולדת, ואמרה: זו
49 לעולתי - שחיטתה כשרה; שאין עולת יולדת באה
50 בנדר ונדבה, והרי אינה יולדת שנתחייבה בעולה.
51 ואין חוששין לה שמא הפילה, שכל המפלת - קול
52 יש לה. אבל השוחט לשם עולת נזיר, אף על פי
53 שאינו נזיר - שחיטתו פסולה; שעקר הנזירות נדר
54 מן הנדרים.

55 כא. שנים או חזין בספין ושוחטין, אחד מתפנין
56 לשם דבר שהשוחט לו שחיטתו אסורה, והשני לא
57 היתה לו פונה פלל, ואפלו נתפנין לשם דבר המתיר
58 להתפנין לו - הרי זו פסולה. וכן אם שחט זה אחר
59 זה, והתפנין האחד מהן לשם דבר הפסול - פוסל.
60 במה דברים אמורים? כשהיה לו בה שתפות; אבל
61 אם אין לו בה שתפות - אינה אסורה; שאין אדם
62 מישראל אוסר דבר שאינו שלו, שאין בנותו אלא
63 לצערו.

64 כב. ישראל ששחט לעובד פוכבים, אף על פי
65 שהעובד פוכבים מתפנין לכל מה שירצה - שחיטתו
66 כשרה; שאין חוששין אלא למחשבת הזבח, לא
67 למחשבת בעל הבהמה. לפיכך, עובד פוכבים
68 ששחט לישראל, אפלו היה קטן - שחיטתו נבלה,
69 כמו שיתבאר.

1 יב. לפיכך, חרש או שוטה או קטן או שפור
2 שנתבלבלה דעתו ומי שאחזתו רוח רעה ששחטו,
3 ואחרים רואין אותם שהשחיטה כתקנה - הרי זו
4 כשרה. אבל סכין שנפלה ושחטה, אף על פי
5 ששחטה כדרכה - הרי זו פסולה; שנאמר: וזבחת
6 - עד שיהיה הזבח אדם ואף על פי שאינו מתפנין
7 לשחיטה.

8 יג. גלגל של אבן או של עץ שהיתה הספין קבועה
9 בו, וסבב אדם את הגלגל, ושם צואר העוף או
10 הבהמה פנגדו עד שנשחט בסביבת הגלגל - הרי זו
11 כשרה. ואם המים הן המסבבין את הגלגל, ושם את
12 הצואר פנגדו בשעה שסבב ונשחט - הרי זו פסולה.
13 ואם פטר אדם את המים עד שבאו וסבבו את הגלגל
14 ושחט בסביבתו - הרי זו כשרה, שהרי מנח אדם
15 בא. במה דברים אמורים? בסביבה ראשונה, שהיא
16 מנח האדם; אבל מסביבה שניה ולאחריה - אינה
17 מנח האדם, אלא מנח המים בהלויכן.

18 יד. השוחט לשם הרים, לשם גבעות, לשם ימים,
19 לשם נהרות, לשם מדברות, אף על פי שלא נתפנין
20 לעבדן אלא לרפואה, וכיוצא בה מדברי הבאי
21 שאומרין העובדי פוכבים - הרי שחיטתו פסולה.
22 אבל אם שחט לשם מזל הגם או מזל החר או
23 לכוכבים ומזלות וכיוצא בהן - הרי זו אסורה
24 בהננה ככל תקרבת עבודת פוכבים.

25 טו. השוחט את הבהמה לזרק דמה לעבודת פוכבים
26 או להקטיר חלבה לעבודת פוכבים - הרי זו אסורה.
27 שלמדין מחשבה בחוץ פחלין ממחשבת הקדשים
28 בפנים, שמחשבה כזו פוסלת בהן, כמו שיתבאר
29 בהלכות פסולי המקדשין.

30 טז. שחטה ואחר כך חשב לזרק דמה לעבודת
31 פוכבים או להקטיר חלבה לעבודת פוכבים - הרי
32 זו אסורה מספק; שמא סופו הוכיח על תחלתו,
33 ובמחשבה כזו שחט.

34 יז. השוחט לשם קדשים שמתנדבין ונדרים כמותן
35 - שחיטתו פסולה, שזה כשוחט קדשים בחוץ.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - כ"א כ"ז תשרי תשע"ו

והוא אמרו יתעלה: "כ"א כ"ז תשרי תשע"ו" (שמות כ, ו), וכבר נתבאר משפטי דין זה בפרק ט'
(מבבא) קמא ופרק ג' (מבבא) מציצא ופרק ח' משבועות.

יום ראשון כ"א תשרי ה'תשע"ו
מצות עשה רמב.
המצוה הרמ"ב - הצווי שצטוינו בדין שומר חנם,

כד, י). ולשון המשנה (בבא מציעא פרק ט משנה יג):
 42 "המלה את-חברו לא ימשכנו אלא בבית דין ולא יכנס
 43 לביתו לטול את-משכנו, שנאמר: "בחזון תעמד" (שם),
 44 (יא) ולא זה נפק לעשה, והוא אמרו יתעלה: "השב תשיב
 45 לו את-העבט" (שם, יג), וכך נתבאר בפרק אחרון בגמרא
 46 מכות (טז). ודע שאם לא החזירו ולא קים עשה שבה -
 47 חייב מלקות ומשלם דמי המשכון, כמו שנתבאר באחרון
 48 דמכות (טז) וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא
 49 מציעא (קיג).
 50

יום חמישי כ"ה תשרי ה'תשע"ו

מצות עשה קצט. מצות לא תעשה רמ.

51 **המצוה הקצ"ט** - הצווי ששצטוינו להחזיר את-
 52 המשכון לבעלי הישראלי בעת שהוא צריך לו. אם
 53 המשכון ממה ששצקקים לו ביום, כגון: כלי עבודתו
 54 ומלאכתו - יחזירם לו ביום וימשכנם בלילה; ואם הוא
 55 ממה ששצקקים לו בלילה - כגון מצעות וכסות (שמכות,
 56 ורכי לילה) שהוא ישן בהן - יחזירם בלילה וימשכנם
 57 ביום. ולשון המכלתא (פרשת משפטים): "עד-בא השמש
 58 תשיבנו לו" (שמות כב, כה) - זו כסות יום שאתה מחזיר
 59 לו כל-היום; וכסות לילה שאתה מחזיר לו כל-הלילה
 60 מניין? תלמוד לומר: השב תשיב לו את-העבט (המשכון)
 61 כבוא השמש (דברים כד, יג) מכאן אמרו: ממשכנין כסות
 62 יום בלילה וכסות לילה ביום ומחזירין כסות יום ביום
 63 וכסות לילה בלילה. וכבר נתבאר בגמרא מכות (טז)
 64 שאמרו: "לא-תבא אל-ביתו לעבט עבטו" (שם, י) - הוא
 65 לאו שנתק לעשה (המקיים את ה"עשה", מנתק ומבטל את
 66 הלאו), ושהעשה הוא אמרו: "השב תשיב לו את-
 67 העבט". ולשון ספרי (פרשת כיתצא שם): "השב תשיב -
 68 מלמד שמחזיר לו כלי יום ביום, וכלי לילה בלילה: סגוס
 69 (שמכות צמר) בלילה, ומתרשה ביום". וכבר נתבאר דיני
 70 מצוה זו בפרק ט' מבבא מציעא (קיג).
 71
 72

73 **המצוה המשלימה מאתים וארבעים** - האזהרה
 74 שהזהרנו מלמנוע המשכון מבעלי גשעה שהוא צריך לו,
 75 אלא מחזיר לו כלי-יום ביום וכלי-לילה בלילה, כמו
 76 שאמרה המשנה (בבא מציעא פרק ט משנה יג): "מחזיר
 77 את-הכר בלילה ואת-המתרשה ביום". והלאו שבא בענין
 78 זה הוא אמרו יתעלה: "לא תשכב בעבטו" (שם, יב).
 79 ולשון ספרי (פרשת כי תצא שם): "לא תשכב ועבטו
 80 עמך". אלא מחזיר לו מה שאי אפשר לו בלעדיו (אין לו
 81 תחליף לשימוש) מחמת עניו, כמו שבאר ואמר: "כי הוא
 82 כסותה לבדה הוא שמלתו לערו" (שמות כב, כו), וכבר
 83 נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא מציעא (שם).

יום שני כ"ב תשרי ה'תשע"ו
מצות עשה קצז. מצות לא תעשה רלד.

3 **המצוה הקצ"ז** - הצווי ששצטוינו להלות לעני, כפי
 4 להרחיב לו ולהקל על עניו. ומצוה זו יותר חובה יותר
 5 חמורה ממצות צדקה; כי מי ששצרך ונתבזה ומגלה פניו
 6 לבקש מבני-אדם, אין מצוקתו וצערו בדבר זה (בפשיטת
 7 ידו לצדקה) כמו זה שצדין לא גלה פניו, והוא זקוק לעזרה
 8 כדי שלא יתגלה מצבו ולא יהא נצרך (ומצוקתו היא גם
 9 נפשית ולא רק כלכלית). הצווי במצוה זו הוא אמרו
 10 יתעלה: "אם-כסף תלוה את-עמי את-העני עמך" (שמות
 11 כב, כד). ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "כל-אם
 12 ואם שבתורה רשות, חוץ משלשה, האחד: אם-כסף תלוה
 13 את-עמי". אמרו: אם-כסף תלוה - חובה. אתה אמר
 14 חובה, או אינו אלא רשות? תלמוד לומר: העבט תעביטנו
 15 די מחסרו (דברים טו, ח) - חובה ולא רשות". וכבר נתבאר
 16 גם דיני מצוה זו בכמה מקומות בכתבות (מח.) ובבבא
 17 בתרא (ח).

18 **המצוה הרל"ד** - האזהרה שהזהרנו מלתבוע המלה
 19 את-הלוה אם גדע שאינו יכול לפרוע חובו, והוא אמרו
 20 יתעלה: "לא-תהיה לו כנשה" (שמות כג, כד). ובגמרא
 21 בבא מציעא (עה): אמרו: "מנין לנושה בתברו מנה ויודע
 22 בו שאין לו, שאסור לעבור לפניו (לפני הלוה כדי שלא
 23 יזכירו חובותיו)? תלמוד לומר: "לא-תהיה לו כנשה".
 24 ובמכלתא (פרשת שופטים שם): "לא-תהיה לו כנשה -
 25 שלא תראה לו ככל-זמן". ודע שלא זה כולל גם את
 26 התבוע חוב הרבית, ולפיכך אמרו, שהמלה ברבית עובר
 27 גם על אמרו יתעלה: "לא-תהיה לו כנשה", כמו שאבאר
 28 לקמן.

יום שלישי כ"ג תשרי ה'תשע"ו

מצות עשה קמב.

31 **המצוה הקמ"ב** - הצווי ששצטוינו לנגוש את-הנכרי
 32 ולחזוץ עליו בתביעת החובות, כדרך ששצטוינו לחמול על
 33 ישראל והזהרנו מלנגשו, והוא אמרו יתעלה: "את-הנכרי
 34 תגש" (דברים טו, ג). ולשון ספרי (פרשת ראה): "את-הנכרי
 35 תגש - זו מצות עשה".

יום רביעי כ"ד תשרי ה'תשע"ו

מצות לא תעשה רלט.

38 **המצוה הרל"ט** - האזהרה שהזהרנו מלמשכן את-
 39 החיב, כמו ידיו, אלא בפקדת הדין ועל-ידי שלוחו, ולא
 40 ששכנס אנהנו לבית החיב בעל פרוו ונמשכנו. והוא
 41 אמרו יתעלה: "לא-תבא אל-ביתו לעבט עבטו" (דברים

יום שישי כ"ז תשרי ה'תשע"ו

מצות לא תעשה רמא. רמב.

1 המצוה הרמ"א - האזהרה שהזהרנו מלמשכן אלמנה
2 בין עניה בין עשירה, והוא אמרו: "ולא תחבל בגד
3 אלמנה" (דברים כד, ז). ולשון המשנה (בבא מציעא פרק ט
4 משנה יג): "אלמנה בין שהיא עניה בין שהיא עשירה אין
5 ממשכנין אותה, שנאמר: "ולא תחבל בגד אלמנה". וכבר
6 נתבארו דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא מציעא (שם).

7 המצוה הרמ"ב - האזהרה שהזהרנו מלמשכן בלים
8 שמשמשים בהם בני אדם בהכנת מזונותיהם, כגון כלי
9 השחינה וכלי הלישה וכלי הבשול וכלי שחיטת בעלי
10 החיים ויולתם ממה שכוללו שם דבר שעושים בו אכל
11 נפש, והוא אמרו יתעלה: "לא יחבל רחים ורכב (החלק
12 העליון - ה"רוכב" - של הרחיים) כיינפש הוא חבל" (שם, ו).
13 ולשון המשנה (שם): "לא רחים ורכב בלכד, אלא כל דבר
14 שעושים בו אכל נפש, שנאמר: כיינפש הוא חבל". ונשאר
15 שנבאר לה כאן אמרם: "וחיב משום שני בלים, שנאמר:
16 "לא יחבל רחים ורכב", שאפשר לחשוב על-פי זה שהן
17 שתי מצות, וכל-שכן באמרם (בבא מציעא קטז): "וחיב על
18 הרחים בפני עצמן ועל הרכב בפני עצמו". וענין דבר זה,
19 שכל-הממשכן כלי שעושים בו אכל נפש - הרי זה עובר
20 על מצות לא-תעשה, כמו שנתבאר; ואם משכן בלים
21 רבים שכל-אחד מהם עושין בו אכל נפש - חיב על
22 כל-כלי וכלי, כגון שמשכן כלי טחינה וכלי אפיה וכלי
23 לישה. וזה ממה-שאין צריך לבארו, לפי שהוא דומה למי
24 שחבל בגד אלמנת ראובן ובגד אלמנת שמעון ובגד
25 אלמנת לוי שהוא עובר על כל-בגד ובגד. אבל ענין הדבר
26 כמי שחבל שני בלים, שבשניהם יחד נעשה אכל נפש
27 ואין אחד מהם מספיק לעשית אכל נפש בלעדי האחר,
28 האם נאמר כיון שאין האכל נעשה אלא בשניהם יחד הרי
29 הם ככלי אחד ויהיה חיב משום כלי אחד; או כיון שהם
30 שני בלים - חיב על כל-אחד ואחד לבדו. לפיכך בארו
31 לנו שהוא חיב עליהם משום שני בלים, אף-על-פי
32 שבשניהם יחד נעשית המלאכה כמו רחים ורכב, שאין
33 טוחנים באחד מהם בלעדי האחר, שאם חבל רחים ורכב
34 יהיה כמי שחבל ערכת הלישה וספין השחיטה שהם שני
35 בלים שכל-אחד מהם מיוחד למלאכתו, וזהו ענין אמרם:
36 וחיב משום שני בלים, לא שהן שתי מצות. וזה לשון

39 ספרי (פרשת כי תצא) בענין זה שבארתי לה, אמרו: "מה
40 רחים ורכב מיוחדין שני בלים ומשמשין מלאכה אחת
41 וחיבין על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, כך כל-שני
42 בלים שמשמשין מלאכה אחת חיב על זה בפני עצמו ועל
43 זה בפני עצמו". ענין הדבר ובאורו: אף-על-פי שמשמשין
44 מלאכה אחת חיב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.
45 ואם עבר ומשכן - מוציאים מידו ויושב לבעליו, ואם אבד
46 או נשרף קדם שיחזירונו - לוקה. וכך הדין בבגד אלמנה
47 וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא מציעא.

יום שבת קודש כ"ז תשרי ה'תשע"ו

מצות לא תעשה רלה.

1 המצוה הרל"ה - האזהרה שהזהרנו מלהלות ברבית,
2 והוא אמרו יתעלה: "את-כסףך לא-תתן לו בנשף (בצורה
3 כזו הנושכת גם ממון שלא היה בכלל החוב) ובמרבית
4 (שהפירות מתרבים ומתווספת כמות שלא היתה בכלל החוב)
5 לא-תתן אכלך" (ויקרא כה, לו). ושני לאוין אלו באו בענין
6 אחד (ונאמרו) לחזוק (ליתר תוקף), שהמלוה ברבית יהיה
7 עובר בשני לאוין. לא שהם שני ענינים (אף שבפשוט
8 הכתובים מדובר בשני ענינים: 'נשך' - ריבית ממון ו'תרבית' -
9 ריבית האוכל), לפי שהנשף הוא הרבית והרבית הוא
10 הנשף. ובגמרא בבא מציעא (ס) אמרו: (אף שהמקובל
11 להשתמש לגבי ממון במילת 'נשך' ובאוכל 'תרבית' בכל זאת)
12 אי אפה מוצא נשף בלא תרבית ולא תרבית בלא נשף (כי
13 במציאות הדברים שייכים בשני סוגי הריבית), ולמה חלקו
14 הפתוב? לעבור עליו בשני לאוין. ושם אמרו "דאורייתא
15 נשף ותרבית חדא מלתא ננהו (דבר אחד הם)". ועוד אמרו
16 שם: השתא דכתיב, את-כסףך לא-תתן לו בנשף ובמרבית
17 - קרי בה (המילים 'נשך ומרבית' נקראים מלעיל ומלרע):
18 את-כסףך לא-תתן לו בנשף ובמרבית, ובנשף ובמרבית
19 לא-תתן אכלך", ויהיה כל-המלוה ברבית כסף או פרות
20 עובר על שני לאוין, נוסף על שאר לאוין שבאו גם כן
21 במלוה, לחזוק, לפי שפיר נכפל לאו זה בלשון אחר
22 ואמר: "אל-תקח מאתו נשף ותרבית" (שם, לו) ונתבאר
23 בגמרא בבא מציעא (סא), שגם לאו זה למלוה הוא, אלא
24 שכל-אלו לאוין יתירי, כמו שבארנו בכלל התשיעי, לפי
25 שכלם בענין אחד נכפלו, והוא שהזהר מלהלות
26 ברבית. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ה' מבבא
27 מציעא.

ישעיה יג ד-יג

ד קול המון פהרים דמות עם-רב קול שאון ממלכות גוים נאספים יהוה צבאות מפקד צבא מלחמה:
ה באים מארץ מרחק מקצה השמים יהוה וכלי זעמו לחבל פל-הארץ: (ס) ו הילילו פי קרוב יום
יהוה פשד משדי יבוא: ז עליבן פלידים תרפינה וכל-לכב אנוש ימס: ח ונבהלו | צירים וחבלים
יאחזון פיולדה יחילון איש אל-רעהו יתמהו פני להבים פניהם: ט הנה יום-יהוה פא אכזרי ועברה
וחרון אף לשום הארץ לשמה וחטאיה ישמיד ממנה: י פי-כוכבי השמים וכסיליהם לא יהלו אורם
חשך השמש בצאתו וירח לא-יגיה אורו: יא ופקדתי על-תבל רעה ועל-רשעים עונם והשפתי גאון
זרים ונאות עריצים אשפיל: יב אוקיר אנוש מפו ואדם מפתם אופיר: יג עליבן שמים ארגזו ותרעש
הארץ ממקומה בעברת יהוה צבאות וביום חרון אפו:

רש"י

אור כי יהל (שם לא): חשך השמש. מתוך צרתם נדמה להם כאילו חשך השמש: (יא) על תבל. על ארצם: (יב) אוקיר אנוש מפז. בו בלילה אכבד את דניאל מפז כשהביאוהו לקרות מכתב מנא מנא תקל ופרסין (דניאל ה) באדין אמר בלשאצר והלבישו ית דניאל ארגונא וגו': כתם אופיר. קבוצת זהב אופיר: (יג) שמים ארגזי. כל צבאה ירגז ואומר איך נפלת משמים הילל בן שחר (לקמן יד) ואחר כך נגדעת לארץ חולש על גוים אף כאן תחלה שמים ארגזי ואחר כך ותרעש הארץ ירעשו יושביה לקול מפלתה שיתמהו בדבר:

מצודת ציון

(ד) דמות. מלשון דמיון: שאון. המייה: מפקד. ענין מספר ומנין כמו ויפקדם בטלאים (ש"א יג): (ה) לחבל. להשחית כמו וחובל עול (לעיל י): (ו) היללו. מלשון יללה: כשוד. מלשון שדידה ועושק הנפש וכן מקטב ישוד צהרים (תהלים צא): (ז) תרפינה. מלשון רפיון: (ח) צירים. הם יסורי אשה הכורעת לילד שצירי דלתי בטנה מתפרקין להפתח וכן כי נהפכו עליה ציריה (ש"א ד): וחבלים. גם הוא ענין מכאובי ילדה כמו חבלי יולדה (הושע יג): יהילון. מלשון חיל וחלחלה: (י) וכסיליהם. מזלות השמים וכן כסיל וכימה (איוב ט): יהלו. וזהירו כמו בהלו נרו (שם כט): יגיה. ענין הארה כמו וה' יגיה חשכי (ש"ב כב): (יא) ופקדתי. ענין זכרון כמו וה' פקד את שרה (בראשית כא): תבל. כן נקרא הארץ: והשפתי. ענין בטול כמו שבת נוגש (לקמן יד): גאון. ענינו כמו גאווה: זדים. רשעים: עריצים. חזקים כמו כגבור עריץ (ירמיה כ): (יב) אוקיר. מלשון יקר וחשוב: מפז. הוא זהב הטוב: מכתם אופיר. מזהב טוב הבא מאופיר: (יג) ארגזי. ענין רעדה כמו רגזו ואל תחטאו (תהלים ד): בעברת. מלשון עברה וזעם:

(ה) וכלי זעמו. הם גבורי מדי ופרס: לחבל כל הארץ. של בבל: (ו) כשוד. כיום ביזה מאת הקב"ה יבא: (ז) כל ידים. של בבל: (ח) צירים וחבלים. הם לשון יסורי אשה הכורעת לילד שצירי דלתי בטנה מתפרקים להפתח: יחילון. חיל וחלחלה לשון רתת הם: איש אל רעהו יתמהו. בני בבל על הצובאים עליהם כי משונים הם: ופני להבים פניהם. אומר אני שפניהם צהובים ומאויימין מאד או י"ל שהם עם חושבי מחשבות ואת בני בבל (דימה להם על שם התמהון): (ט) וחטאיה. חוטאיה: (י) וכסיליהם. מזלותיהם: יהלו. יאירו וכן בהלו נרו (איוב כט) וכן

מצודת דוד

(ג) צויתי. הערתי לבם: למקודשי. הם פרס ומדי שזמנתים לכך: לאפי. לעשות בבבל חרון אפי: עליזי גאותי. להיות שמחים בגאותי שהתגאה על בבל על ידם: (ד) קול המון. קול הומיה נשמע בהרים דמות קול עם רב והוא קול שאון ממלכות פרס ומדי הנאספים יחד: מפקד. המקום יצוה לספור אנשי צבא המלחמה כדרך שעושה אוסר המלחמה ר"ל יצליחו במלחמה כאלו המקום יהיה אוסר המלחמה: (ה) מקצה השמים. אמר דרך הפלגה: ה' וכלי זעמו. כאלו יבוא ה' להיות אוסר המלחמה וכלי זעמו עמו והם חיל פרס ומדי: לחבל. להשחית כל ארץ בבל: (ו) הילילו. כאלו לבבל יאמר שיעשו יללה כי קרוב יום הפורעניות הבא מה' לא במקרה: כשוד משדי יבוא. רצה לומר תהיה גדולה וקשה כדרך השוד הבא משדי בעל היכולת: (ז) כל ידים. כל ידי אנשי בבל יהיו רפויים מרוב אימה וכל לכב אנשיהם ימס: (ח) ונבהלו. יהיו בהולים ופחדים: יאחזון. יאחו אותם צירים וחבלים וכאשת לידה יחילון: איש אל רעהו. בני בבל יתמהו זה מול זה על הצובאים עליהם כי יהיו פניהם צהובים כלהבת אש: (ט) אכזרי. היום ההוא יהיה יום אכזרי ויהיה עוד עמו עברה וחרון אף: הארץ. ארץ בבל: וחטאיה. אנשים החוטאים: (י) לא יהלו אורם. מרוב הצרה ידמה להם שאין אורם מזהיר: בצאתו. עם כי אז נרגש ביותר הבהקת אורו: (יא) ופקדתי על תבל רעה. אזכור על ארץ בבל את הרעה שעשו לישראל ואשלם להם גמולם: ועל רשעים. על אנשי בבל אזכיר עונם: (יב) אוקיר. אז אשים בן אנוש יותר יקר מפז כי האויב לא יקח פז מחירו לבל יהרגנו: ואדם וכו'. וכפל הדבר במ"ש: (יג) על כן. בעבור הרעה הבאה על בבל ארגזי צבא השמים: ותרעש הארץ. מחרדת מפלת בבל ירעשו יושבי הארץ ביום בוא עברת ה' וחרון אפו:

משלי ב יא-כב

יא גם במעלליו יתנפריגער אס־זך ואם־ישר פעלו: יב און שמעת ועין ראה יהוה עשה גמ־שניהם: יג אל־תתאב שנה פן־תורש פקח עיניך שבע־לחם: יד רע רע יאמר הקונה ואזל לו או יתהלל: טו יש זהב ורכ־פנינים וכלי יקר שפתי־דעת: טז לקח־בגדו פי־ערב זר ובעד (נכרים) נכריה חבלהו: יז ערב לאיש לחם שקר ואחר ימלא־פיהו חציץ: יח מחשבות בעצה תפון וכתחבולות עשה מלחמה: יט גולה־סוד הולך רכיל ולפתה שפתיו לא תתערב: כ מקלל אביו ואמו ידעך גרו (באישון) באשון חשך: כא נחלה (מבחלת) מבהלת פראשנה ואחריה לא תברך: כב אל־תאמר אשלמה־רע קנה ליהוה וישע לך:

רש"י

חלקות לפתותך ולהסיתך: (כ) מקלל אביו ואמו ידעך נרו באשון חשך. בהנשיף ובהשחיר החשך כלומר בכא הרעה: (כא) נחלה מבוהלת בראשונה. שנבהל למהר ולטול תחלה כגון בני גד ובני ראובן שמהרו לטול חלקם בעבר הירדן ודברו בבהלה שנאמר גדרות צאן נבני למקנינו פה וערים לטפנו (במדבר לב) עשו את העיקר טפל שהקדימו צאנם לטפם: ואחריה לא תבורך. שגלו כמה שנים קודם שאר השבטי' כמו שמפורש בסדר עולם ובמדרש רבי תנחומ' בשנת שתיים לאחו ויער ה' את רוח מלך אשור וגו' ושאר שבטים גלו בשנת שש לחזקיהו היא התשיעית להושע בן אלה:

(יב) אוזן שומעת ועין רואה וגו'. כלומר מעשה ידיו הם והוא חפץ באוזן שומעת מוסר ועין הרואה את הנולד: (יג) אל תאהב שנה פן תורש. כי תעשה רש: (יד) רע רע יאמר הקונה. הקונה תורה ע"י הדחק ויסורי רעבון אומר אוי לי על רעה זאת והצרה הזאת וכשהולך לו מלא חכמה אז יתהלל על הצער שנצטער: ואזל לו. והולך לו: (יז) ערב לאיש לחם שקר. ניאוף אשת איש: ואחר ימלא פיהו חציץ. אבנים דקות וכן ויגרס בחציץ (איכה ג): (יח) מחשבות בעצה תכון ובתחבולות עשה מלחמה. אם באת להלחם כנגד השטן בא בתחבולו' תשובה ותפלה ותענית: (יט) גולה סוד הולך רכיל ולפתה שפתיו. המדובר

מצודת ציון

(יא) במעלליו. במעשיו כמו אשר עולל לי (איכה א): יתנכר. מלשון נכר וזו: (יג) תורש. מל' רש ועני: פקח. פתח כמו עיניו פקח (איוב כז): (יד) ואזל. ענין הליכה כמו אזלו מים מני ים (שם ד): (טז) פנינים. הם המרגליות: (טז) חבלהו. ענין משכון כמו אם חבל תחבל (שמות כב): (יז) ערב. ענין מתיקות כמו וערבה לה' מנחת (מלאכי ג): חציץ. אבנים דקים כמו ויגרס בחציץ שני (איכה ג): (יט) ולפותה. מל' פתי ושוטה: תתערב. מל' תערובות: (כ) ידעך. ענין ניתר וקפיצה כמו דועכו כאש קוצים (תהלים קי"ח) והיא כבוי הנר כי השלהבת נדחה ונקפץ מן הפתילה: באישון. ענין שחרות וחושך וכן באישון לילה (לעיל ז):

מצודת דוד

(יא) גם במעלליו וגו'. ר"ל גם הנער בשנים אף בעת יעשה מעלליו מדעת עצמו לא ממצות אנשים מלומדה מ"מ יוכל הוא להתנכר ולהביא ספק בלבבות בני אדם אם פעלו זך וישר כי כקטן כגדול עלולים הם לרמות ולהתנכר במעשיו לבל יכירו בו האמת: (יב) אוזן שומעת. ר"ל גוף אוזן וחוש השמע אשר היא שומעת וכן גוף העין וחוש הראיה אשר הוא רואה הלא ה' ברא גם שניהם הגופים והחושים וכל פעל ה' למענהו ולעבודתו: (יג) פן תורש. כי בעת השינה תבטל מן המלאכה: פקח. פתח עיניך למעט בסגירת עינים בשינה ואז תשבע לחם ונא' למשל על עסק התורה: (יד) רע רע. דרך הקונה חכמת התורה מתוך צער ודוחק אשר יתרעם אז על קושי הדוחק אולם לאחר זה יתהלל בעצמו על הצער שסבל כי לפום צערא אגרא: (טו) יש זהב. הנה יש בעולם די זהב והרבה פנינים א"כ הואיל ויש הרבה מהם אין בהם חשיבות כ"כ אבל שפתי דעת הם ככלי יקר ר"ל ככלים העשויים מאבני יקר שהחשיבות רב בהם מצד עצמם ומלאכת תבניתם והמה דברים שאינם מצויים: (טז) לקח בגדו. לקח למשכון את בגד הערב ולא תאשם בזה כי מעצמו נעשה ערב תעבור הזר והכניע עצמו בזה: ובעד נכריה. כפל הדבר לומר בין ערב עבור איש בזה עניה סוּרֶה: (יז) ערב. מתוק לפי האיש מאכל גזול אבל אחריית הדבר אשר יהפך בחציץ המשברות את השינים ואינם משביעים ר"ל עוד ירוה משמן בשרו: (יח) מחשבות בעצה. מחשבות הנעשים בעצת יועצים תכון ותתקיים ואם תלחם במי עשה מלחמה בהתחכמות רב כי בודאי גם שכנגד הרבה מחשבות בעצה ולזה מהצורך להתחכם ביותר: (יט) גולה סוד וגו'. לא תתערב להתחבר עם מי שטבעו לגלות הסוד ולא יוכל לעמוד על עצמו להסתיר דבר מה ולא עם מי שהולך רכיל ככוונה מיוחדת ולא עם מי שדברי שפתיו המה פתיות אשר בעבור הסכלות יגלה הסוד לתומו: (כ) ידעך נרו. יכובה נשמתו בשחרות החושך ר"ל כבוא יום הגמול עת תאיר נשמת הצדיק ולפי שדימה את הנשמה לנר דימה את הגמול לעת צורך הארת הנר: (כא) נחלה מבוהלת. נחלה הבאה לאדם בראשית בבהלה ובחפזון ופתאום עם כי ישמחו בעליה הנה אחריה לא תבורך כי שלטה בה עינא בישא ואין בה סימן ברכה: (כב) אשלמה רע. למי שפשע נגדי לבל יוסיף עוד מי לפשוע ביו. אך קוה אל ה' והוא יושיע לך מיד הבאים לפשוע בך:

ד פל שאַתָּה יְכוּל לְרַבּוֹת סְפָקוֹת, וּסְפֵק סְפָקוֹת, בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד – טָמֵא, בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים – טָהוֹר. פִּיצֵד? נִכְנַס לְמִבּוֹי וְהִטְמֵאָה בְּחֶצֶר, סְפֵק נִכְנַס סְפֵק לֹא נִכְנַס, טָמֵאָה בְּבֵית, סְפֵק נִכְנַס סְפֵק לֹא נִכְנַס, וְאִפְלוּ נִכְנַס, סְפֵק הִיְתָה שָׁם סְפֵק לֹא הִיְתָה שָׁם; וְאִפְלוּ הִיְתָה שָׁם, סְפֵק שְׁיֵשׁ בַּהּ בְּשַׁעוֹר סְפֵק שְׁאִין בַּהּ בְּשַׁעוֹר, וְאִפְלוּ שְׁיֵשׁ בַּהּ, סְפֵק טָמֵאָה סְפֵק טְהוֹרָה, וְאִפְלוּ טָמֵאָה, סְפֵק נִגַע סְפֵק לֹא נִגַע – סְפֵקוֹ טָמֵא. רַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר: סְפֵק בִּיאָה – טָהוֹר, סְפֵק מִגַּע טָמֵאָה – טָמֵא.

ה נִכְנַס לְבִקְעָה בַּיְמֹת הַגְּשָׁמִים, וְטָמֵאָה בְּשָׂדֶה פְּלוּנִית, וְאָמַר: הֲלִכְתִּי לְמָקוֹם הַלֵּז, וְאִינִי יוֹדֵעַ אִם נִכְנַסְתִּי לְאוֹתָהּ הַשָּׂדֶה וְאִם לֹא נִכְנַסְתִּי – רַבִּי אֱלֵעָזָר מִטְהַר, וְחַכְמִים מְמַמְאִין.

ו סְפֵק רִשּׁוֹת הַיְחִיד – טָמֵא, עַד שְׁיֵאמַר: לֹא נִגַעְתִּי. סְפֵק רִשּׁוֹת הָרַבִּים – טָהוֹר, עַד שְׁיֵאמַר: נִגַעְתִּי. אִיזוּ הִיא רִשּׁוֹת הָרַבִּים? שְׁבִילֵי בֵית גִּלְגּוּל, וְכֵן פִּיּוּצָא בְּהֵן – רִשּׁוֹת הַיְחִיד לְשֵׁבֶת וְרִשּׁוֹת הָרַבִּים לְטָמֵאָה. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר:

פירוש ברטנורא

ד ספק ביאה טהור. משום דבעינן דומיא דטוטה, דודאי נסתרה אלא דספק נגע ספק לא נגע, דלא ידעינן אם נטמאת, וקרייה רחמנא טמאה, דכתיב (במדבר ד') ונסתרה והיא נטמאה. אבל ספק ביאה טהור:

ה בקעה. שדות של אנשים הרבה, ובימות הגשמים שהן חרושות וזרועות יש להן דין רה"י, לפי שבני אדם נוהגין מלהלך על גבי הזרעים שלא יפסדו: ר' אלעזר מטהר. דהוי ליה ספק ביאה, ואין כל הבקעה חשובה כשדה אחת, לפי שהשדות חלוקים במיצרים שלהם:

ו עד שיאמר לא נגעתי. לאו דוקא שאמר ברי לי שלא נגעתי, דה"ה היכא דאיכא מידי למתלי ביה שלא נגע: שביילי בית גלגול. מקום עגול ועולה ויורד, ואין רוב עם יכולין ללכת באותן שבילין: רשות היחיד לשבת. לאו רשות היחיד ממש אלא כרמלית נגהו, ואמאי קרי לה רשות היחיד, לפי שאינה רשות הרבים. וכן הא דתנן בסמוך, הבקעה בימות החמה רשות היחיד לשבת, לאו רשות היחיד ממש, אלא כרמלית. והשתא כל הני גונוי דתנן הכא דהו

משניות מבוארות – קהתי

ברם דווקא בספק כניסה מרשות היחיד לרשות היחיד, ספקו טמא, אבל ספק כניסה מרשות הרבים לרשות היחיד, אף לדעת חכמים ספקו טהור, כמו ששינוי במשנה הקודמת בענין חנות הפתוחה לרשות הרבים (משנה אחרונה). והלכה כחכמים.

באור משנה ה

נכנס לבקעה בימות הגשמים – בקעה היינו מקום שדות, ואף על פי שהשדות הן של אנשים הרבה, מכל מקום בימות הגשמים כשהשדות כולן זרועות אין בני אדם מצויים שם, ולפיכך נחשבת אז הבקעה כרשות היחיד, וכאה המשנה ללמד, שאם אדם נכנס לבקעה בימות הגשמים, וטמאה בשדה פלונית – והיתה טומאה באחת משדות הבקעה, וְאָמַר: הֲלִכְתִּי לְמָקוֹם הַלֵּז – למקום פלוני שבבקעה הסמוך לשדה שיש בה הטומאה, וְאִינִי יוֹדֵעַ אִם נִכְנַסְתִּי לְאוֹתָהּ הַשָּׂדֶה וְאִם לֹא נִכְנַסְתִּי – לשם, רַבִּי אֱלֵעָזָר מְטַהַר – אותו, משום ספק ביאה, ואף על פי שאין הפסק מחיצות בין השדות, מכל מקום אין הבקעה חשובה כשדה אחת, לפי שהשדות חלוקות זו מזו במצרים, וכיון שאינו יודע אם נכנס לשדה שיש בה הטומאה, הרי כאן ספק ביאה וטהור, וְחַכְמִים מְמַמְאִין – שהולכים הם לשיטתם, שכל ספק טומאה ברשות היחיד, ספקו טמא, ואפילו ספק ביאה.

באור משנה ו

ספק רשות היחיד – ספק טומאה ברשות היחיד, טמא, עד שְׁיֵאמַר: לֹא נִגַעְתִּי – שאם אמר: יודע אני שלא נגעתי בטומאה, הריהו טהור. והרמב"ם כותב: "כל ספק ברשות היחיד, טמא. עד שיאמר: 'דאי שלא נטמאתי'" (הלי אבות הטומאות יח, ב). אבל יש כותבים: לאו דווקא שיאמר "ברי לי שלא נגעתי", אלא הוא הדין בזמן שיש דבר לתלות בו שלא נגע, כמו שמוכח בגמרא (פסחים ט, ב), בענין "חולדה וברדלס מצויים שם" (הר"ש; ברטנורא: עיני "חוספות יום טוב"). סְפֵק רִשּׁוֹת הָרַבִּים – ספק טומאה ברשות הרבים, טהור, עד שְׁיֵאמַר: נִגַעְתִּי – בטומאה. אִיזוּ הִיא רִשּׁוֹת הָרַבִּים? שְׁבִילֵי בֵית גִּלְגּוּל – השבילים העולים לבית גלגול, כמו שנבאר להלן. וְכֵן פִּיּוּצָא בְּהֵן – שבילים שאין רבים רגילים לילך בהם, רִשּׁוֹת הַיְחִיד לְשֵׁבֶת – לענין טלטול בשבת; במפרשים מבואר, שאינם רשות היחיד ממש

טְהוֹרָה – ואדם נכנס לאחת מהן, סְפֵק לְטָמֵאָה נִכְנַס סְפֵק לְטְהוֹרָה נִכְנַס, סְפֵקוֹ טָמֵא – שהרי ודאי נכנס לחנות אחת וכיון שהחנות רשות היחיד, נמצא ספק טומאה ברשות היחיד, הלכך ספקו טמא.

באור משנה ד

פֵל שאַתָּה יְכוּל לְרַבּוֹת סְפָקוֹת, וּסְפֵק סְפָקוֹת – כמפורש להלן: בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד, טָמֵא – אפילו בספק ספקות. יש מבארים הטעם, שזמן הדין אפילו בספק אחד ראוי לטהר, לפי שמעמידים את בעל הספק על חזקתו, אלא הואיל ולמדים מסוטה שאין החזקה מועילה, לפיכך אין הבדל בין ספק אחד לכמה ספקות (חוספות בבא בתרא נה, ב; פסחים י, א; ועיין "משנה אחרונה"); בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, טָהוֹר – אפילו בספק אחד. פִּיצֵד? נִכְנַס לְמִבּוֹי – שדינו כרשות היחיד, וְהִטְמֵאָה בְּחֶצֶר – שנכנסים לתוכה דרך המבוי, סְפֵק נִכְנַס סְפֵק לֹא נִכְנַס – לחצר; טָמֵאָה בְּבֵית – או שהיתה טומאה בבית, סְפֵק נִכְנַס – מן המבוי לחצר, ומשם לבית, סְפֵק לֹא נִכְנַס – לשם, וְאִפְלוּ נִכְנַס – לחצר ולבית, סְפֵק הִיְתָה שָׁם – הטומאה בשעת כניסתו, סְפֵק לֹא הִיְתָה שָׁם – הטומאה, וְאִפְלוּ הִיְתָה שָׁם – הטומאה בשעה שנכנס, סְפֵק שְׁיֵשׁ בַּהּ בְּשַׁעוֹר סְפֵק שְׁאִין בַּהּ בְּשַׁעוֹר – לטמא, וְאִפְלוּ שְׁיֵשׁ בַּהּ – כשיעור, סְפֵק טָמֵאָה סְפֵק טְהוֹרָה – כגון ספק שרץ ספק צפרדע, וְאִפְלוּ טָמֵאָה, סְפֵק נִגַע סְפֵק לֹא נִגַע – בטומאה; אף על פי שיש כל כך הרבה ספקות, סְפֵקוֹ טָמֵא – משום ספק טומאה ברשות היחיד. רַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר: סְפֵק בִּיאָה, טָהוֹר – ספק נכנס מן המבוי לחצר או לבית ספק לא נכנס, ספקו טהור, סְפֵק מִגַּע טָמֵאָה – ספק נגע ספק לא נגע בטומאה, טָמֵא – כשהספק ברשות היחיד, ואפילו כשיש הרבה ספקות (תפארת ישראל). טעמו של רבי אלעזר, לפי שדין ספק טומאה ברשות היחיד למדים מסוטה, שאף על פי שספק אם נטמאה, מכל מקום הואיל ונסתרה, התורה קוראת "טמאה" (שנטמאה לבעלה), כמו שכתוב בה (במדבר ה, ג): "ונסתרה והיא נטמאה", וכשם שהסוטה ודאי נסתרה, והספק אינו אלא אם נטמאה, כך כל ספק טומאה ברשות היחיד אין ספקו טמא אלא בכגון שהיתה כניסה ודאית למקום הטומאה וספק נגע בה ספק לא נגע בה. אבל ספק ביאה אפילו מרשות היחיד לרשות היחיד הטמאה, טהור. אבל חכמים סוברים, שאין צורך שיהא הספק דומה ממש לסוטה, ואפילו ספק נכנס ספק לא נכנס, טמא.

לא הזכירו שבילי בית גלגול, אלא שהם רשות היחיד לִכְף וּלְכָף. הַשְּׁבִילִים הַמְּפֹלְשִׁים לְבוֹרוֹת וְלִשְׁיָחִים וְלַמְעָרוֹת וְלַגְּתוֹת – רְשׁוֹת הַיְחִיד לְשֵׁבֶת, וְרְשׁוֹת הָרְבִים לְטַמְאָה.

ז הַבְּקָעָה, בְּיָמוֹת הַחֲמָה – רְשׁוֹת הַיְחִיד לְשֵׁבֶת, וְרְשׁוֹת הָרְבִים לְטַמְאָה; וּבְיָמוֹת הַגְּשָׁמִים – רְשׁוֹת הַיְחִיד לְכָף וּלְכָף.

ח בְּסִילְקֵי – רְשׁוֹת הַיְחִיד לְשֵׁבֶת, וְרְשׁוֹת הָרְבִים לְטַמְאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם עוֹמֵד הוּא בְּפֶתַח הַזֶּה, וְרוֹאֵה אֶת הַנִּכְנָסִין וְאֶת הַיּוֹצֵאִין בְּפֶתַח הַזֶּה – רְשׁוֹת הַיְחִיד לְכָף וּלְכָף; וְאִם לֹא – רְשׁוֹת הַיְחִיד לְשֵׁבֶת, וְרְשׁוֹת הָרְבִים לְטַמְאָה.

ט הַפְּרִין – רְשׁוֹת הַיְחִיד לְשֵׁבֶת, וְרְשׁוֹת הָרְבִים לְטַמְאָה. וְכֵן הַצְּדִרִין. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הַצְּדִרִין רְשׁוֹת הַיְחִיד

פירוש ברטנורא

רשות הרבים, מייד כגון דליכא תלתא בשעה שנולד הספק, ואפילו הכי כיון דרבים מצויין שם, כרשות הרבים דמי. דאי בדאיכא תלתא כההיא שעתא שנולד הספק בה, אפילו בחדרי חדרים טהור, דילפינן מסוטה דהוי רשות היחיד, משום דליכא תמן אלא תרי, בועל ונבעלת:

ז ורשות הרבים לטומאה. דבימות החמה שכחו אינשי דאולי בה לקצור ולדוש ולחרוש הקרקע, לזרעה לשנה הבאה: בימות הגשמים. שהיא זרועה, אין אדם נכנס לה:

ח בסילקי. פלטיא גדולה. והכי אמרינן בפרק ב' דיומא [דף כ"ד] לשבת הגזית כמין בסילקי גדולה היתה: ורואה את הנכנסים ואת היוצאים. וכי רואה הנכנסים והיוצאים חשיבא רשות היחיד מפי. ואין הלכה כרבי יהודה:

ט הפרין. דומה לבסילקי, ויש לו שני פתחים מכוונים זו כנגד זו: וכן הצדירין. מכאן ומכאן לפרון, חשיבו נמי רשות הרבים, כיון שרבים משתמשין באותן

משניות מבוארות – קהתי

העונה השנייה: עיין באורנו למשנה פאה ח. א: שביעית ט. ו.

ב א ו ר מ ש נ ה ח

ב בסילקי – אולם גדול המיועד לאסיפות, רשות היחיד לשבת, ורשות הרבים לטומאה – לפי שרבים מצויים שם. רבי יהודה אומר: אם עומד הוא בפתח הזה – אם עומד אדם בפתח אחד, ורואה את הנכנסין ואת היוצאין בפתח הלו – בפתח האחר, רשות היחיד לִכְף וּלְכָף – לשבת ולטומאה. יש מבארים טעמו של רבי יהודה, שכן ההבדל בין שבת לטומאה הוא, שלענין שבת המחיצות עושות רשות היחיד, ואפילו מצויים שם רבים, אבל לענין טומאה, דווקא מקום סתירה הוא רשות היחיד (כמו בסוטה). ואפילו מקום מוקף מחיצות, אם רבים מצויים שם, אין זה רשות היחיד לטומאה, שאינו מקום סתירה; מכאן חולק רבי יהודה על תנא קמא ואומר, שאם הוא עומד בפתח זה ורואה את הנכנסים והיוצאים בפתח הלו, הרי זה רשות היחיד אף לענין טומאה, שהואיל ורואה את הנכנסים, הרי זה בשבילו מקום סתירה, כי הוא מרגיש בנכנסים, והם אינם מרגישים בו עד שיתקרבו אליו; וְאִם לֹא – אבל אם אינו רואה את הנכנסים והיוצאים, רשות היחיד לשבת, ורשות הרבים לטומאה – לפי שאין זה מקום סתירה, כי ירא שמא יבואו עליו ולא ירגיש בהם. הלכך דינו כרשות הרבים לענין טומאה; ברם בשדה, שהוא מקום פתוח, שנו בתוספתא, שאם עומד בצד זה ורואה את הנכנסים ואת היוצאים בצד הלו, הרי זה רשות הרבים לטומאה, לפי שרואים אותו מכל צד, ואין זה מקום סתירה (הדא"ש; עיין "משנה אחדונה"). ואין הלכה כרבי יהודה.

הגרי"א גרס במשנתנו להיפך: רבי יהודה אומר: אם עומד הוא בפתח הזה, ואינו רואה את הנכנסין ואת היוצאין בפתח הלו, רשות היחיד לכך ולכך – שאם אינו רואה הרי זה מקום סתירה, ודינו כרשות היחיד אף לענין טומאה, ואם לאו – שהוא רואה את הנכנסים והיוצאים, רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה, וזהו ששנו גם בתוספתא (לדעת רבי יהודה): אם עומד בצד זה ורואה את הנכנסין ואת היוצאין בצד הלו – רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה, ואם לאו – רשות היחיד לכך ולכך.

ב א ו ר מ ש נ ה ט

הפרין – בנין גדול הדומה לבסילקי, אלא שיש לו שני פתחים מכוונים זה כנגד זה (רמב"ם; ברטנורא); ויש מבארים: בית העומד באמצע רשות הרבים (הערוך, מובא בר"ש); ויש מפרשים, כגון מגדל שעל

אלא כרמלית, ולא נקטה המשנה "רשות היחיד" אלא להשמיענו שאינם רשות הרבים לענין שבת, ורשות הרבים לטומאה – אבל לענין טומאה דינם כרשות הרבים. בענין "בית גלגול" יש דעות שונות.

במסכת עירובין (כב, ב) מבואר: "איזהו שבילי בית גלגול? כל שאין העבד יכול לישוט סאה של חזיתין וירוח לפני טרדיוט". כלומר שבילים צרים ותלולים, שאפילו ליחיד קשה לרוץ שם עם משאו. ורש"י מפרש שם: שבילי בית גלגול – מעלה גבוהה וזקופה היא בארץ ישראל. הרב מברטנורא מפרש כאן: מקום עגול העולה ויורד, ואין רוב עם יכולים ללכת באותם השבילים. ובעל "תפארת ישראל" מבאר: שביל העולה להר זקוף מאד אצל העיר גלגל שבארץ ישראל. ואף מחוקרי הארץ יש סוברים שגלגול הוא גלגל שבנחלת בנימין הנזכרת במקרא (יארץ ישראל ושכנותיה" מאת הורוביץ); ויש משערים, שבית גלגול הוא מקום בגליל סמוך לים כנרת (יארץ הגליל" מאת קליון). אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא הִזְכִּירוּ שְׁבִילֵי בֵּית גִּלְגוּל – על ידי החכמים, אלא שהם רשות היחיד לִכְף וּלְכָף – לשבת ולטומאה, שהואיל ואין רבים יכולים להלך שם, הרי הם רשות היחיד אף לענין טומאה. הַשְּׁבִילִים הַמְּפֹלְשִׁים לְבוֹרוֹת וְלִשְׁיָחִים וְלַמְעָרוֹת וְלַגְּתוֹת – שצידם אחד כלה לבור או לשיח או למערה או לגת (בור – חפירה עגולה; שיח – חפירה אוכה וצרה; מערה – חפירה מרובעת שהיא מקורה). רְשׁוֹת הַיְחִיד לְשֵׁבֶת – כלומר כרמלית, כמו שבארנו לעיל בשבילי בית גלגול (תפארת ישראל). וְרְשׁוֹת הָרְבִים לְטַמְאָה – לפי שמצויים בהם עוברים ושבים.

ב א ו ר מ ש נ ה ז

הַבְּקָעָה – מקום שדות הרבה, כמו שכבר בארנו לעיל (משנה ח). בְּיָמוֹת הַחֲמָה – שרבים מצויים שם, לעסוק בקציר ובדישה ובעיבוד השדות, רשות היחיד לשבת – כלומר כרמלית, כמו שבארנו במשנה הקודמת; ויש מבארים, שמדובר כאן בבקעה מוקפת גדר, ובכגון זה הרי היא רשות היחיד ממש (גמרא שבת נ, ב). וְרְשׁוֹת הָרְבִים לְטַמְאָה – הואיל ומצויים שם רבים, כמו שבארנו לעיל; וּבְיָמוֹת הַגְּשָׁמִים – כשהשדות זרועות והתבואה צומחת וגדלה, שבעונה זו אין בני אדם מצויים בבקעה, לפי שנוהרים מלהלך שם, שלא להזיק לזרעים ולתבואה, רשות היחיד לִכְף וּלְכָף – לשבת ולטומאה. בתוספתא שנו: "אלו הן ימות החמה? משתיעקר התבואה; ואלו הן ימות הגשמים? משתרד רביעה השנייה (משירד הגשם של

לְכַף וּלְכָף.

י האסמנותי – רשות היחיד לשבת, ורשות הרבים לטמאה. חצר שהרבים נכנסים בזה ויוצאים בזה – רשות היחיד לשבת, ורשות הרבים לטמאה.

פ ר ק ש ב י ע י

א הקדר שהניח את קדרותיו ויחד לשבת, הפנימיות – מהורות, והחיצונות – טמאות. אמר רבי יוסי: במה דברים אמורים? במתרות, אבל באגודות – הכל טהור. המוסר מפתחו לעם הארץ – הבית טהור, שלא מסר לו אלא שמירת המפתח.

ב המניח עם הארץ בתוך ביתו ער ומצאו ער, ישן ומצאו ישן, ער ומצאו ישן – הבית טהור; ישן ומצאו ער – הבית טמא; דברי רבי מאיר. וחקמים אמורים: אין טמא אלא עד מקום שהוא יכול לפשוט את ידו ולגע.

פירוש ברטנורא

צדדיו: ר' מאיר אומר הצדדין רשות היחיד. שאמצע הפרן בלבד עשוי להשתמש בו רבים ולא הצדדין. ואין הלכה כרבי מאיר: י האסמנותי. מקום צר כאמה רוחב, גבוה ד' או ה' טפחים, עומד לפני החנויות שהסוחרים יושבים שם:

א הקדר שהניח את קדרותיו. מוכר הקדרות שהוא חבר, שהניח קדרותיו בה"ר, ורגליו לתת בצדי רה"ר אבנים גדולות או יתדות להרחיק העגלות שלא יזיקו הכתלים, ומתוך שהיתדות הללו דוחקות את רשות הרבים, וזה הניח קדרות אצלם דחק גם הוא את הדרך יותר, והעוברים מתכנסים בהן ובגדיהם עוברים על פני אורו, ובגדי עם הארץ טמאין הן ומטמאין את החיצונות: במה דברים אמורים במתרות. שהעוברים ושבים מסיטין אותן, אבל באגודות, שאי אפשר להסיטן, הכל טהור. ואין הלכה כרבי יוסי: שלא מסר לו אלא שמירת המפתח. ולא סמכא דעתיה להכנס, מפני שהוא נתפס עליו כנכב:

ב ישן ומצאו ער הבית טמא. כל מה שבבית טמא, דחיישינן שמה כשהקיץ משנתו נגע בכלים שבבית שלא ראה אותם מתחלה כשהיה ישן, שכן דרך בני אדם למשמש ולברוק במה שלא ראו מעולם. אבל ער ומצאו ער, לא חיישינן, שכבר ראה כל אשר בבית כשהיה ער: עד מקום שהוא יכול לפשוט בני אדם

משניות מבוארות – קהתי

שאת היס (ומבא בהעודו). רשות היחיד לשבת, ורשות הרבים לטמאה – לפי שרבים מצויים שם; וכן הצדדין – כלומר לא רק אמצעו של הפרן, אלא אף צידי הפרן רשות הרבים לטמאה, שאף בצדדיו מצויים רבים. רבי מאיר אומר: הצדדין, רשות היחיד לְכַף וּלְכָף – לשבת ולטמאה, שלדעת רבי מאיר אמצע הפרן בלבד משמש לרבים, ולא הצדדים. ויש מבארים טעמו של רבי מאיר, שהואיל והפתחים מכונים בפרן זה כנגד זה (כפירוש הרמב"ם שהבאנו לעיל) אין רבים נפנים לצדדים, הלכך הצדדים דינם כרשות היחיד אף לענין טומאה (הגורא: תפארת ישראל). ואין הלכה כרבי מאיר.

ב א ו ר מ ש נ ה י

האסמנותי – אולם של עמודים שהוא מפולש ומקורה בתקרה; ויש מפרשים: האצטבא שלפני החנות, היינו כעין מדרגה גבוהה ארבעה או חמישה טפחים ורחבה אמה, שבעל החנות יושב שם לקרוא לעוברים ושבים שיבואו לתוך חנותו (תפארת ישראל; עיני ברטנורא). רשות היחיד לשבת – במפרשים מבואר, שאמנם אינה רשות היחיד לשבת אלא כרמלית, ולא נקטה המשנה "רשות היחיד" אלא להשמיענו שאינה רשות הרבים לשבת (רמב"ם; תפארת ישראל). ורשות הרבים לטמאה – לפי שרבים מצויים שם. חצר שהרבים נכנסים בזה ויוצאים בזה – נכנסים בפתח זה ויוצאים בפתח אחר, רשות היחיד לשבת, ורשות הרבים לטמאה – שהואיל ורבים עוברים בה, דינה לענין טומאה כרשות הרבים.

ב א ו ר מ ש נ ה א

פרק זה דן בטומאת עם הארץ, שכן עם הארץ בחזקת טמא הוא, ומטמא כלים במגע, וכן בגדיו מדרס לענין טהרות, כמו ששנינו (הגיגה ב, ז): "בגדי עם הארץ מדרס לפרושי", היינו שהם מטמאים במגע אדם וכלים כמדרס הוב, והטעם מבואר בגמרא (חולין לה, ב), שגורו חכמים בבגדי עם הארץ, שמה יסבה עליהם אשתו נידה.

הקדר – העושה קדרות של חרס, שהניח את קדרותיו – כרשות הרבים, ויחד לשבת – וכגון שהוא חבר, הנזהר בטומאה ובטהרה, ויש חשש שמה בינתיים נגעו עמי הארץ העוברים שם בקדרות וטימאן, הפנימיות – הקדרות הפנימיות, המונחות אצל הכותל, מהורות –

ב א ו ר מ ש נ ה ב

המניח עם הארץ בתוך ביתו ער ומצאו ער – כשחזר לביתו, ישן ומצאו ישן – או שהניחו ישן ומצאו ישן, ער ומצאו ישן – או שהניחו ער ומצאו ישן, ער ומצאו ישן, ער ומצאו ישן – כל כלי הבית טהורים, ואין חוששים שמה נגע בהם, שאם הניחו ער, הריהו מתיירא למשמש בכלי הבית, שמה בעל הבית משמרו ויחזור מיד וימצאנו נוגע בכלים; ואם הניחו ישן, אין חוששים שמה קם בינתיים וחזר ושכב, הואיל ומצאו ער כמו שהניחו. ישן ומצאו ער – אבל אם הניחו ישן ומצאו ער, הבית טמא – כל כלי הבית טמאים, שבכגון זה אין עם הארץ מתיירא ליגע בהם, לפי שחושב, הואיל ובעל הבית הניחו ישן, לא יחזור מיד, לפי שסבור שעדיין ישן הוא; דברי רבי מאיר. וחקמים

ג המניח אֲמָנִים בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ – הַבֵּית טָמֵא; דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר. וְהַכֶּמֶס אוֹמְרִים: אֵין טָמֵא אֲלָא עַד מְקוֹם שֶׁהֵן יְכוּלִין לִפְשׁוּט אֶת יָדָם וְלַגֵּעַ.

ד אֵשֶׁת חֶבֶר שֶׁהֵנִיחָה לְאִשְׁתּוֹ עִם הָאָרֶץ טוֹחֶנֶת בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, פְּסָקָה הֶרְחִים – הַבֵּית טָמֵא. לֹא פְּסָקָה הֶרְחִים – אֵין טָמֵא אֲלָא עַד מְקוֹם שֶׁהָיָה יְכוּלָה לִפְשׁוּט אֶת יָדָהּ וְלַגֵּעַ. הָיוּ שְׂתִימִים, בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ – הַבֵּית טָמֵא, שְׂאֵחַת טוֹחֶנֶת וְאַחַת מְמִשְׁמֶשֶׁת; דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר. וְהַכֶּמֶס אוֹמְרִים: אֵין טָמֵא אֲלָא עַד מְקוֹם שֶׁהֵן יְכוּלִין לִפְשׁוּט אֶת יָדָן וְלַגֵּעַ.

ה המניח עם הארץ בתוך ביתו לשמרו, בזמן שהוא רואה את הנכנסין ואת היוצאין, האכלים, והמשקים, וכלי חרס הפתוחים – טמאים. אבל המשפכות, והמושבות, וכלי חרס המקפין צמיד פתיל – טהורין. ואם אינו רואה

פירוש ברטנורה

את ידו. כל הכלים שיכול להגיע להם כשושיט ידו מן המקום שהיה ישן שם, חיישין להו שמה נגע בהם, אבל לא חיישין שמה הלך בבית ונגע בכלים. והלכה כחכמים:

ג המניח אומנים וכו'. משום דאומנין סמכו דעתיהו למשמש כל אשר בבית, וסלקא דעתך אמינא דבהא מודו חכמים לרבי מאיר דכל הבית טמא, קמ"ל דאפילו באומנין פלוגי רבנן עליה ואמרי דאין טמא אלא עד מקום שהן יכולין לפשוט את ידם ולגע. והלכה כחכמים:

ד אשת חבר. שנאמנת על המרחות, דאשת חבר הרי היא חברי: שהניחה לאשת עם הארץ. שאינה נאמנת, דאשת עם הארץ ובנו כמותו, עד שיקבלו עליהם דברי חבירות: פסקה רחים. גמרה טוחנתה ופסקה מלטהון. דכל זמן שהיא עוסקה במלאכתה ברחים אינה הולכת וממשמשת בבית: **והכמים אומרים וכו'.** והלכה כחכמים:

ה בזמן שהוא רואה. בזמן שבעל הבית יכול לראות הנכנסין בבית והיוצאין מן הבית: האוכלין והמשקין וכו' **טמאין.** דחיישין שמה נגע בהן השומר הזה שהוא עם הארץ: אבל המשכבות והמושבות וכו' **טהורין.** שאין עם הארץ עושה משכב ומושב ואינו מטמא כהיסט, דלא גזרו אלא על טומאת מגעו בלבד: ולא את היושבים. אע"פ שאם עומד רואהו, כיון שאינו רואה את היושב, הכל טמא: אפילו מובל. אפילו היה השומר הזה שהוא עם הארץ,

משניות מבוארות – קהתי

לה שהות למשמש בכלי הבית. **לא פסקה הֶרְחִים** – אבל אם לא נפסק קול הריחיים, **אֵין טָמֵא אֲלָא עַד מְקוֹם שֶׁהָיָה יְכוּלָה לִפְשׁוּט אֶת יָדָהּ וְלַגֵּעַ** – אבל שאר הכלים טהורים, שכל זמן שהיא עסוקה במלאכתה אינה יכולה ללכת ולמשמש בהם. **הָיוּ שְׂתִימִים** – אם היו שתי נשים של עמי הארץ בביתה של אשת החבר, שהיו טוחנות שם, **בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ** – בין שפסקה הריחיים ובין שלא פסקה הריחיים, **הַבֵּית טָמֵא** – כלי הבית טמאים, **שְׂאֵחַת טוֹחֶנֶת וְאַחַת מְמִשְׁמֶשֶׁת** – שבזמן שאחת מהן טוחנת, האחרת הולכת וממשמשת בכלי הבית; **דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר. וְהַכֶּמֶס אוֹמְרִים: אֵין טָמֵא אֲלָא עַד מְקוֹם שֶׁהֵן יְכוּלִין לִפְשׁוּט אֶת יָדָן וְלַגֵּעַ** – שאינן מעיזות לעזוב מקום מלאכתן ללכת ולמשמש בכלי הבית. לפי הרמב"ם חולקים חכמים אף על הרישא, וסוברים, שאפילו פסקה הריחיים אין טמא אלא עד מקום שאשת עם הארץ יכולה לפשוט את ידה וליגע (עייני הלי' מסמאי משכב ומושב יב, ו' עייני 'תוספות יום טוב').

אומרים: אין טמא אלא עד מקום שהוא יכול לפשוט את ידו ולגע – מאותו מקום שהניחו ישן ומצאו ער. אבל אין חוששים, שמה הלך עם הארץ בבית ונגע בשאר כלי הבית. והלכה כחכמים.

בארנו טעמו של רבי מאיר לפי הגר"א, וכן מבואר ב"תפארת ישראל" וב"משנה אחרונה".

אבל הרב מברטנורה מבאר: ישן ומצאו ער, הבית טמא – שחוששים שמה כשהקין משנתו נגע בכלים שבבית, שלא ראה אותם מתחילה כשהיה ישן, שכן דרך בני אדם למשמש ולברוק במה שלא ראו מעולם. אבל ער ומצאו ער אין חוששים, שכבר ראה כל אשר בבית כשהיה ער (עייני "משנה אחרונה" שמוקשה ער פירוש זה).

באור משנה ג

המניח אֲמָנִים – עמי הארץ – בתוך ביתו, הַבֵּית טָמֵא – שהאומנים אינם חוששים למשמש בכלי הבית, הואיל וסבורים הם, שאין בעל הבית משמר אותם, כי חושב הוא שעוסקים הם במלאכתם. **דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר. וְהַכֶּמֶס אוֹמְרִים: אֵין טָמֵא אֲלָא עַד מְקוֹם שֶׁהֵן יְכוּלִין לִפְשׁוּט אֶת יָדָם וְלַגֵּעַ** – אבל הכלים שהאומנים לא יכלו לנגוע בהם תוך פשיטת ידיהם, אלא כגון שהיו צריכים לעלות או לרדת כדי להשיגם, אין חוששים להם, והם טהורים (דמב"ם). והלכה כחכמים.

בעל "תפארת ישראל" כותב, שהמשנה הקודמת באה להשמיענו רבותא לדעת רבי מאיר, שאם הניחו ישן ומצאו ער, הבית טמא, ואף על פי שבגנון זה אם ימצאנו בעל הבית שהוא ממשמש בכליו לא תהא לו כל התנצלות, שהרי הניחו ישן, ומשער בנפשו, שלא יגע בכליו, ואף לא מסר לו ביתו, מכל מקום חושב רבי מאיר שמה נגע בכלי הבית, ואילו משנתו באה להשמיענו רבותא לדעת חכמים, שאף על פי שהאומנים מעיזים למשמש בכל מקום, שחושבים, שאם ימצאם בעל הבית, יאמרו לו, שמחמת עבודתם צריכים היו לנגוע בכלים, מכל מקום סוברים חכמים, שאין טמא אלא עד מקום שהם יכולים לפשוט את ידיהם וליגע.

באור משנה ד

משנתנו באה ללמד, שאשת חבר הרי היא כחבר ואשת עם הארץ דינה כעם הארץ. **אֵשֶׁת חֶבֶר שֶׁהֵנִיחָה לְאִשְׁתּוֹ עִם הָאָרֶץ טוֹחֶנֶת בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ** – של אשת החבר, **פְּסָקָה הֶרְחִים** – אם נפסק קול הריחיים, שהפסיקה לטחון, **הַבֵּית טָמֵא** – כל כלי הבית טמאים, לפי שהיתה

באור משנה ה

המניח עם הארץ בתוך ביתו לשמרו – חבר שהניח בביתו שומר עם הארץ, וישב הוא מרחוק, **בְּזִמְנָן שֶׁהוּא רוֹאֶה** – שבעל הבית רואה, **אֶת הַנֶּכְנָסִין** – לתוך הבית, **וְאֶת הַיּוֹצְאִין** – או את היוצאים מן הבית, **הָאֲכָלִים, וְהַמְשָׁקִים, וְכָלִי חֶרֶס הַפְּתוּחִים, טָמֵאִים** – שחוששים שמה נגע בהם השומר; כלי חרס הפתוחים היינו שאינם מוקפים צמיד פתיל, ובאה המשנה להשמיענו, שאף על פי שכלי חרס אינם מיטמאים מגבם, מכל מקום חוששים שמה נגע בתוכם, וכל שכן כלים אחרים המיטמאים מגבם, שטמאים הם; **אֲבָל הַמְשָׁפְכוֹת, וְהַמוֹשְׁבוֹת, וְכָלִי חֶרֶס הַמְּקַפֵּין צְמִיד פְּתִיל, טָהוּרִין** – כלומר המשכבות והמושבות טהורים מלהיות אב הטומאה, שלא גזרו חכמים על עם הארץ שיטמא משכבו ומושבו כזב (ברם). טמאים הם מנגע עם הארץ. כשאר כלי הבית). וכלי חרס המוקפים צמיד פתיל טהורים לגמרי, לפי שאינם מיטמאים מגבם, ואין עם הארץ מטמאם בהיסט בלא נגיעה, שלא גזרו חכמים אלא על טומאת מגעו בלבד. **וְאִם אֵינוֹ רוֹאֶה** – ואם בעל הבית אינו רואה, **לֹא אֶת הַנֶּכְנָסִין** – לתוך הבית, **וְלֹא אֶת הַיּוֹצְאִין** – מן הבית; ויש גורסים גם "ולא את היושבים" – אף על פי שרואה אותם כשהם עומדים

לֹא אֶת הַנֶּכְסִין וְלֹא אֶת הַיּוֹצְאִין, אֶפְלוּ מוֹבָל, אֶפְלוּ כַּפּוֹת – הַכֹּל טָמֵא.

פירוש ברטנורא

מובל, שאינו יכול לילך אא"כ מובילים אותו; ואפילו כפות וקשור, הכל טמא: שלא מטמאין להו משום משכב ומושב של עם הארץ, אלא משום דחוישין שמא נכנס שם נכרי או אשה נדה וישבה והסיטה וטמאה את הכל:

משניות מבוארות – קהתי

והסיטו את כלי החרס, המוקפים צמיד פתיל וטימאו את הכל. והרמב"ם מבאר הטעם, שהואיל ובעל הבית אינו רואה את הנכנסים ואת היוצאים והשמירה היא ביד עם הארץ, הרי זה כביתו של עם הארץ. יש מבארים: בזמן שהוא רואה – בזמן שהשומר רואה (ענין דא"ש ור"ש: וענין "משנה אחרונה" שדוחה פירוש זה).

(הר"ש; הרא"ש; ברטנורא), אֶפְלוּ מוֹבָל – אפילו היה השומר מובל, שלא היה יכול ללכת אלא אם כן היו מובילים אותו, אֶפְלוּ כַּפּוֹת – קשור בידיו וברגליו, ואין חשש שמא יפשוט ידיו ויגע בכלים, הַכֹּל טָמֵא – כל מה שבבית טמא, שחוששים שמא נכנס שם נכרי, שדינו כזב, או שמא נכנסה אשה נידה, וישבו על המשכבות והמושבות,

אגרות קודש

ב"ה, ג' מ"ח, תש"כ
ברוקלין.

האברך יעקב עמנואל שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מר"ח חשון, בו כותב מפעולותיו בשטח החינוך ובענינים רוחנים בכלל.

ומובן שבעיקר נעם לי לקרות ע"ד שיעוריו בקבוצת נוער ההולכת ומתרבה בכמות, ובדאי גם באיכות, אף שכמובן זהו מסובך ביותר לראות בעיני בשר, ותקותי חזקה, אף שאינו מזכיר עד"ז, אשר בביאורו י"ג העיקרים וכו' - מנצל כל הזדמנות לקשר הענינים עם מעשה בפועל ועוד יותר - בהנוגע לחיי היום יומים ובפרט שכפס"ד המשנה - המעשה הוא העיקר, שהוא לא רק חלק בפ"ע אלא מוכרח לקיום כל הענין כולו, ועיין ג"כ אגה"ק לרבנו הזקן סי' כ"א, ומובן ג"כ שהביטוי לעיל, מנצל כל הזדמנות כולל גם לראות ליצור הזדמנות, כיון שהזדמנות הכללית, ז. א. פגישתו עם הקבוצה מספיקה להעמיד הדרישה להוראה בהלכות הצריכות בחיי היום יומי, וק"ל.

וכל הנ"ל אמור ג"כ בהנוגע לביהכ"נ אשר ממשיך שם לאחרי היותו בו בימי המועדים דחודש תשרי, ועל כל האמור קאי פ"ד רז"ל יגעת ומצאת. ובהנוגע להשומעים, אפילו אם נמצא בהם כאלו, המקיימים בפועל אני ישנה בגלותא, בודאי שצודק בהם סיום הכתוב: ולבי ער (להקב"ה תורתו ומצותיו) ונמצא בהם.

ויהי רצון שיוסיף בהנ"ל מתאים לדרישת השעה והסיסמא של שנה העברה וגם דעתה - דופרצת וגוי' והרי נתוסף גם הענין דשנת המאתים של הסתלקות הילולא של הבעש"ט, אשר לכשיפוצו מעינותיו חוצה קאתי מר דא מלכא משיחא.

בברכה הצלחה ולבשו"ט בכל האמור.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

היא נופה שבת איקרי. ובלאו ג"ש נמי נפקא מיניה וביה דכיון דאיקרי שבת לענין עינוי הוה ליה כשבת לעונש ואזהרה: תשבתו שבתכם. ומשבת שבתון לא גמר דאיקרי שבת דאיצטריך ליה לרבווי כל הענין כדאמר בריש פרקין (דף עד.) שבתון שבות אי נמי שבת שבתון היא לאו יומא איקרי שבת אלא הכי קאמר מנוד' מרגוע היא לכם והיכא נמי דכתיב שבת שבתון הוא לשון זכר אף לשון מנוחה הוא לשון זכר אבל יומא לא איקרי שבת להכי נקט תשבתו שבתכם יתירא דהוא גופיה איקרי שבת: מיבעיא ליה לברתנאי. לשאר ימים טובים ולא איום כפורים קאי: ותנא דעצם עצם. מדאיצטריך למעוטי לתוספת החול מעונש ומאזהרה ממילא שמעינן דמוסיפין והאי ועניתם בתשעה מאי עביד ליה: כל האוכל ושותה וכו'. והכי משמע קרא ועניתם בתשעה כלומר התקן עצמך בתשעה שתוכל להתענות בעשרה ומדאפקיה קרא בלשון עינוי לומר לך הרי הוא כאלו מתענה בתשעה: כס פלפלין. אין זה יישוב הדעת שאין זה דרך אכילתו: מיתיבי וכו'. אלמא מאכל קרי ליה: שהפלפלין חייבין בערלה. מין אילן הוא: רטיבא. חזי למיכל:

רב פפא אמר, אין צריך גזירה שוה לענין זה, דף פא עמוד ב: כיון שהווא גופיה - יום הכפורים בעצמו שפתי איקרי לענין עינוי, דכתיב ביום הכפורים (ויקרא כג לב) 'ועניתם את נפשתיכם וגו' מערב עד ערב תשבתו שבתכם', לפיכך דינו כשבת אף לענין אזהרה. הגמרא מבארת מדוע כל אחד מהאמוראים למד אזהרה בעינוי ממקום אחר. מבררת הגמרא: בשלמא רב פפא לא אמר פרב אהא פר יעקב לדרוש מ'שבת שבתון', משום דקרא 'תשבתו שבתכם' דכתיב בגופיה - על עצם יום הכפורים, עדיף ללמוד ממנו. אלא רב אהא פר יעקב, מאי מעמא לא אמר פרב פפא לדרוש מהכתוב 'תשבתו שבתכם'. מבארת הגמרא: מיבעי ליה פסוק זה ללמד דין תוספת בשבת ויום טוב, פדתניא - וכפי ששינו בברייתא על הפסוק (ויקרא כג לב) 'ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש', יכול הייתי לומר בכוננת הכתוב שיתחיל ויתענה בתשעה בתשרי, תלמוד לומר בהמשך הפסוק 'בערב' - לאחר שיעריב היום, דהיינו ליל עשירי. ואי היה נאמר רק 'בערב', יכול הייתי לפרש שאכן יתחיל להתענות רק משתחשף - לאחר שיעריב היום, תלמוד לומר 'בתשעה' דהיינו מבעוד יום. הא כיצד יתפרש כוננת הכתוב, אלא מתחיל ומתענה מבעוד יום מעט לפני שקיעת החמה של תשעה בתשרי וממשיך להתענות כל יום עשירי. מכאן שציוותה התורה להתחיל להתענות מבעוד יום, למדנו שמוסיפין מחול על הקודש. ממשכה הברייתא: ואין לי שמוסיפים אלא בכניסתו של יום הכפורים, ביציאתו - במוצאי יום הכפורים מנין שממשיך להתענות מעט לאחר גמר היום, תלמוד לומר בהמשך הפסוק 'בערב עד ערב' - עד הלילה שאחריו, והלילה בכלל. ואין לי ללמוד מכאן אלא שצריך להוסיף מחול על הקודש ביום הכפורים, (ימים טובים) [שבתות] מניין, תלמוד לומר בהמשך הפסוק 'תשבתו' לרבות השבתות. ואין לי אלא (ימים טובים) [שבתות], (שבתות) [ימים טובים] מנין שצריך להוסיף בהם, תלמוד לומר בהמשך הפסוק 'שבתכם' לרבות ימים טובים. הא כיצד למדנו מכאן, כל מקום שנאמר בו לשון 'שבות' (מכאן ש)מוסיפין בו מחול על הקודש. מבררת הגמרא: ותנא דברייתא לעיל, שלמד אזהרה בעינוי מגזרה שוה 'עצם' 'עצם', האי הפסוק 'בתשעה לחדש' וגו' מאי עביד ליה - מה הוא דורש ממנו. הרי לשיטתו לא צריך ללמוד מכאן שמוסיפים מחול על הקודש, כיון שדבר זה נלמד כבר מזה שהתורה מיעטה עונש ואזהרה בתוספת יום הכפורים, ומשמע שעל-כל-פנים יש בה מצות-עשה. מבארת הגמרא: מיבעי ליה לברתני חייא פר רב מדיפתא. דתני חייא פר רב מדיפתא, בענין עינוי נאמר (שם) 'ועניתם את נפשתיכם בתשעה', ויש להקשות וכי בתשעה מתענין, והלא בעשור מתענין. אלא הטעם שקרא הכתוב לאכילה שבתשיעי 'עינוי', הוא כדי לומר לך שכל האוכל ושותה בתשיעי כדי שיוכל להתענות בעשירי כמצות היום, מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי, כיון שאכילתו בתשיעי לצורך העינוי של מחר היא, לפיכך אף היא נחשבת כעינוי.

שנינו במשנה: אבל אוכלין שאין ראויין לאכילה, פטור. אמר רבא, כס - אכל פלפלי - מין תבלין, ביומא דכפורי, פטור. משום שאין דעתו של אדם מתיישבת באכילה זו, שאינה כדרך אכילתו. וכן, כס ונגבילא ביומא דכפורי, פטור. ומאותו הטעם.

הגמרא מקשה על דברי רבא: מיתבי, שנינו בברייתא, הנה רבי מאיר אומר, ממשמע שנאמר לגבי ערלה (ויקרא יט כג), 'וערלתם ערלתו את פרו' וגו' לא יאכל, וכי איני יודע ממילא שעין מאכל הוא האילן האמור בפסוק. אלא אם כן מה תלמוד לומר - מדוע נאמר לפני כן 'וערלתם פל עין מאכל', ללמדנו שהכתוב מדבר בעין שאף הוא נאכל, שפעם עצו ופריו שוה, ואיזה עץ זה, הוי אומר זה פלפלין. ללמוד, שהפלפלין מין עץ הם ותיבין בערלה. וללמוד עוד, שאין ארץ ישראל חסרה כלום ואפילו פלפלים יש בה, וכפי שנאמר (דברים ח ט) 'ארץ וגו' לא תחסר כל בה'. מברייתא זו משמע שפלפלים נחשבים מאכל, וקשה על דברי רבא שאמר שהאוכל מהם ביום הכפורים פטור.

57 אסור לנזיר להיטמאות להם, אבל וְנָמָא – מותר לו לנגוע בהם עד
 58 שְׁמֵמוֹת החולה, וכן הדין גם לגבי כהן.
 59 מבררת הגמרא: מֵאֵי בִינְיָהוּ – מה החילוק בין תנא קמא ורבי. אָמַר
 60 רְבִי יוֹחָנָן, מִשְׁמָעוֹת דִּירְשִׁין אִיכָא בִּינְיָהוּ – נחלקו מאיזה פסוק
 61 משמע יותר לדרוש דין זה שכהן ונזיר מזהירים על גוסס. וְרִישׁ
 62 לְקִישׁ אָמַר, גּוֹסֵס אִיכָא בִּינְיָהוּ, לְמָאן דְאָמַר שִׁישׁ ללמוד מהפסוק
 63 'לְהַחֲלוֹ', והלימוד הוא שרק על 'חלל' הוזהרו, אם כן אָפִילוּ בְנוֹסִים
 64 אסור להם לנגוע, כיון שגם גוסס נקרא 'חלל', משום שרוב גוססים
 65 למיתה, אבל לְמָאן דְאָמַר שְׁדוּרְשִׁים מהפסוק 'בְּמוֹתָם', דהיינו
 66 שדווקא על מת הוזהרו, עַד שְׁמֵמוֹת, אֵין – אכן הם מזהירים, אבל
 67 בשעה שהוא גוסס, לא הוזהרו.
 68 הגמרא דנה מה דורש כל אחד מהתנאים משני הפסוקים: וְלְמָאן
 69 דְאָמַר שלמדים מהפסוק 'לְהַחֲלוֹ', הַכְּתִיב גַם 'בְּמוֹתָם', ומה הוא
 70 לומד מפסוק זה. מִיִּבְעֵי לִיהּ לְבַדְרָבִי – צריך הוא את התיבה
 71 'במותם' כדי ללמוד את דינו של רבי, דְתַנְיָא בברייתא, רְבִי אֱמִיר,
 72 'בְּמוֹתָם', דהיינו למת, אֵינוּ מְטַמָּא, אֲבָל מְטַמָּא בְּנוֹנְקָתָם וְכוּיָבְתָם –
 73 אבל מותר לו להיטמאות לקרוביו או לאחרים אם הם טמאים
 74 בטומאה אחרת בעודם בחיים, כגון זיבה או צרעת. ודין זה לומד
 75 תנא קמא מהפסוק 'במותם'.
 76 שואלת הגמרא: וְלְמָאן דְאָמַר שלמדים מהפסוק 'בְּמוֹתָם', הָא
 77 מִיִּבְעֵי לִיהּ לְהָאֵי סְבָרָא – הלא הוא צריך את הפסוק כדי ללמוד
 78 שמותר לנזיר להיטמאות למצורע או לזב, ואיך הוא לומד שני
 79 דינים מפסוק אחד. משיבה הגמרא: אִם בְּן לִימָא קָרָא – היה צריך
 80 להיות כתוב בפסוק 'לא יטמא להם בְּמוֹת', וּמָאֵי בְּמוֹתָם, אלא
 81 שְׁמַעְתָּ מִיָּנָה תִּרְתִּי – מכח יתור זה לומדים מהפסוק שני דינים, גם
 82 שנייר לא מוזהר על הגוסס, וגם שמותר לנזיר להיטמאות למצורע
 83 זב.
 84 שואלת הגמרא: וְלְמָאן דְאָמַר שלמדים מהפסוק 'בְּמוֹתָם', הַכְּתִיב
 85 – הלא כתוב גם 'לְהַחֲלוֹ', ומה הוא לומד מפסוק זה. משיבה
 86 הגמרא: 'לְהַחֲלוֹ' לְהִיב הוּא דְאָתָא – הפסוק בה לדין שאמרנו לעיל
 87 (מב), בְּמִי שְׂאֵינוּ מְחֻוֹל – שרק נזיר שעדיין לא נטמא ואינו מחולל
 88 מניירותו חייב אם נגע במת, יצא זֶה שְׁמֻחֻוֹל וְעוֹמֵד – שנייר שכבר
 89 נטמא ומחולל מניירותו אינו חייב אם נגע שוב במת, כיון שאינו
 90 מוסיף כלום על טומאתו.
 91 שואלת הגמרא: וְלְמָאן דְאָמַר שלמדים מהפסוק 'לְהַחֲלוֹ', הָא מִיִּבְעֵי
 92 לִיהּ לְהָאֵי סְבָרָא – הלא הוא צריך את הפסוק כדי ללמוד שנייר
 93 שנטמא וחוזר ונטמא אינו חייב על הטומאה השנייה, ואיך הוא
 94 לומד שני דינים מפסוק אחד. משיבה הגמרא: אִם בְּן לִימָא קָרָא –
 95 היה צריך להיות כתוב בפסוק 'לא יטמא בעל בעמיו לְהַחֲלוֹ', וּמָאֵי
 96 לְהַחֲלוֹ, אלא שְׁמַעְתָּ מִיָּנָה תִּרְתִּי – מכח יתור זה לומדים מהפסוק
 97 שני דינים, גם שנייר אינו מוזהר אלא על מת, וגם שאם נטמא וחוזר
 98 ונטמא אינו חייב על הטומאה השנייה.
 99 הגמרא מקשה על ריש לקיש שאמר שדעת תנא קמא שאסור
 100 לנזיר לנגוע בגוסס: מִיִּתְיָב, שנינו במשנה (אהלות פ"א מ"ז), אֲדָם אֵינוּ
 101 מְטַמָּא אֶלָּא עַד שְׁתַּצָּא נִפְשׁוֹ, וְאִפִּילוּ אִם הוּא מְנוּיָד – שנחתכו
 102 אבריו והוא מלא פצעים אבל עדיין הוא חי, וְאִפִּילוּ אִם הוּא גּוֹסֵס
 103 אינו מטמא, עד שימות. וקשה, וְלְמָאן דְאָמַר – לפי תנא קמא
 104 שדורש מהפסוק 'לְהַחֲלוֹ', ומבאר ריש לקיש בדבריו שנייר מוזהר
 105 גם בגוסס כיון שגם הוא נקרא 'חלל', קשה, הָא קְתַנִּי – הלא שנינו
 106 במשנה זו במפורש דגוסס אֵינוּ מְטַמָּא. מתרצת הגמרא: לְעֵינֵי
 107 טְמוּיָי – לענין לטמא כמת, באמת גוסס אינו מטמא עַד דְנִפְתָּח
 108 נִפְשֵׁיהּ – עד שתצא נפשו ומות, אבל לְעֵינֵי אֲתַחְוִילי – שיקרא
 109 הגוסס 'חלל', הָא אִיִּתְחִילי – בגסיסתו הוא כבר נקרא 'חלל', שהרי
 110 עומד הוא למות כיון שרוב גוססים למיתה, ולנזיר אסור לנגוע
 111 בכל חלל אפילו שאינו נטמא, שהרי למדו את האיסור מהפסוק
 112 'לְהַחֲלוֹ':

1 מקשה הגמרא: לשיטת רבה, איך למד רב הונא מהפסוק 'לא
 2 יחלל' שאם הוא מחולל ועומד אינו לוקה על הטומאה השנייה,
 3 הלא כְּבִית נָמִי – גם בטומאה וביאה שהעמדנו שמדובר שלא
 4 נטמא קודם שנכנס לבית, אין אפשרות שיעבור על איסור טומאה
 5 ואיסור ביאה באהל המת כאחד, שהרי אהל המת הוא כמלא
 6 טומאה בכל חללו, וְכַיִן דְאֵעִיל יָדֵיהּ אִיִּתְחָב – מיד כשהכניס את
 7 ידו נטמא כאילו נגע במת עצמו, ומסתבר שכשנכנס לבית הכניס
 8 ידיו בתחילה, ולעומת זאת על ביאה באהל המת אינו חייב עד
 9 שיכניס את רוב גופו בתוך האהל, ונמצא שְׂפִי עָיִל בְּוַיָּי הָאֵי –
 10 כשהכניס את רוב גופו לאהל המת, מְטַמָּא הוּא כבר משעה שהכניס
 11 את ידו, ולא עבר על שני האיסורים בבת אחת, וביאתו אל האהל
 12 לא הוסיפה כלום על טומאתו, ומוכח שאף שהוא מחולל ועומד
 13 על ידי שנטמא בכניסת ידו לאהל המת, לוקה פעמיים.
 14 מתרצת הגמרא: אֵלָּא אָמַר רְבִי אֶלְעָזָר, באמת אם צִירָא וְהוֹשִׁיט
 15 יָדוֹ בתחילה לאהל המת, ואחר כך הכניס את רוב גופו, מְשׁוּם
 16 טוּמְאָה אִיכָא – יש חיוב על הטומאה, אבל מְשׁוּם בִּיאָה לִיבָא –
 17 אין חיוב על הביאה, כיון שהוא מחולל ועומד והביאה לא הוסיפה
 18 כלום על טומאתו, ורק אם צִירָא גּוּפֵי לִידֵיו, כלומר שנכנס אל
 19 הבית בגופו וידיו ביחד, ולא הוסיף את ידיו תחילה לתוך הבית,
 20 טוּמְאָה וּבִיאָה פְּהַדִּי תְּרִי קָתָנוּ – חיוב הטומאה וחיוב הביאה
 21 לאהל המת באו כאחד.
 22 דוחה הגמרא: הָא – הלא גם במקרה זה אינו צריך ללקות פעמיים,
 23 כיון שֵׁאֵי אֶפְשָׁר דְלֵא עָיִל חוּטְמוֹ בְּרִישָׁא – לא יתכן שיכנס לבית
 24 בלי שחוטמו יכנס תחילה לפני כל גופו, וכבר אז נְחִית לִיהּ טוּמְאָה
 25 – נטמא על ידי שחוטמו היה באהל המת, וכשהכניס את שאר גופו
 26 כבר היה מחולל ועומד שהרי לא נוספה שום טומאה בהכנסת
 27 גופו, וידיה פטור על הביאה.
 28 מתרצת הגמרא: אֵלָּא אָמַר רְבָא, באמת אם הַכְּנִיס את יָדוֹ או את
 29 חוּטְמוֹ בתחילה לאהל המת, ואחר כך הכניס את רוב גופו, מְשׁוּם
 30 טוּמְאָה אִיכָא מְשׁוּם בִּיאָה לִיבָא, ורק אם הַכְּנִיס את רוב גופו לפני
 31 ראשו וחוטמו, כגון שהטה את ראשו לאחור והכניס רק את גופו
 32 בתחילה, וגם ידיו היו צמודות לגופו, טוּמְאָה וּבִיאָה פְּהַדִּי תְּרִי קָא
 33 אֲתִיָּין – חיוב הטומאה וחיוב הביאה לאהל המת באו כאחד, שהרי
 34 באותו רגע שנטמא התחייב גם משום ביאה, ואינו מחולל ועומד,
 35 ולכן לוקה פעמיים.
 36 דוחה הגמרא: וְהָא אֵי אֶפְשָׁר דְלֵא עָיִל אֲצַבְעָתָא דְכַרְעִיהּ בְּרִישָׁא –
 37 לא יתכן שיכנס לבית בלי שאצבע רגלו תיכנס תחילה, שהרי היא
 38 בולטת לפני גופו, וכבר אז נְחִית לִיהּ טוּמְאָה – נטמא על ידי
 39 שאצבע רגלו היתה באהל המת.
 40 מתרצת הגמרא: אֵלָּא אָמַר רַב פְּסָא, מדובר בְּגוֹן שְׁנַכְנַס לבית בתוך
 41 שִׂידָה או בתוך תִּיבָה וּמְגַדֵּל – או בתוך מגדל, שכשהוא נמצא
 42 בתוכם הם חוצצים בינו ובין הטומאה, וְכָא תְּבִירֵי וּפְרַע עָלְיוֹ אֵת
 43 הַמְּעוֹזָה – והסיר את מכסה השידה או התיבה או המגדל וביטל
 44 בכך את החציצה בינו ובין הטומאה, דְטוּמְאָה וּבִיאָה פְּהַדִּי תְּרִי
 45 קָאֲתִיָּין – שבאוּפֵי זה חיוב הטומאה וחיוב הביאה באו כאחד ואינו
 46 מחולל ועומד, ולכן לוקה פעמיים.
 47 מַר בַּר רַב אֲשֵׁי אָמַר, מדובר בְּגוֹן דְעָיִל – שנכנס לאהל בְּשֵׁהוּא
 48 גּוֹסֵס, וְנִפְקַן נְשְׁמַתֵּיהּ אֲדִרְתִּיב – ובעוד שהוא יושב שם, יצאה
 49 נשמתו של הגוסס ומת. דְטוּמְאָה וּבִיאָה פְּהַדִּי תְּרִי קָאֲתִיָּין.
 50 הגמרא דנה בדינו של גוסס: תְּנֵי בְּרַבְּנָן, כתוב בפסוק לענין איסור
 51 טומאה כבהן (ויקרא כא ד), 'לא יטמא בעל בעמיו לְהַחֲלוֹ', ומהתיבה
 52 'לְהַחֲלוֹ' למדים שאדם העומד למות אינו מטמא עַד שְׁעָה שְׁמֵמוֹת
 53 מְמַשׁ, שאז הוא נקרא 'חלל', אבל אם הוא מגויד ושנחתכו איבריו
 54 או גוסס אינו מטמא, וכן הדין גם לגבי נזיר. רְבִי אֱמִיר, למדים את
 55 מהפסוק בנזיר (מבדרו ו'), 'לְאִבֵּי וְלִאֲמֹנוּ לְאֲחֵיו וְלֵאחֹתוֹ לא יטמא
 56 לָהֶם בְּמָתָם', שמהתיבה 'בְּמוֹתָם' למדים שרק משעה שימותו ממש

בבית - אמאי חייב שתיים? הא לא אתיין בהרדי, דכין דעייל ידיה, דארוחא דאיניש
בהבי - איטמי ליה, דבמאן דנגע בטומאת המת שבפנים דמי, וביאה לא הוי עד דעייל
כוליה גופיה. אלא אמר רבי אלעזר צירף ידו - כל היכא דהושיט ידו ליכנס תחלה.
משום טומאת איכא משום ביאה ליכא - ולא הוי במאן דאתיין טומאה וביאה בהדי

הרדי, ואינו חייב אלא אחת. שהרי כבר מחולל
ועומד הוא. אלא הכא במאי עסקינן - דצירף
גופו, כלומר שהכניס כל גופו כאחד, דטומאה
וביאה בהדי הרדי קאתיין. צירף גופו - לאו
דוקא. אלא איידי דאמר צירף ידו, קאמר צירף
גופו. והא לא אפשר דלא עייל חוטמו ברישא -
משום דבולט מן הפירצוק. דארוחיה דאיניש לבי
עייל בביתיה דשוחה ראשו ברישא. ונחית ליה
טומאה, ולא היא (וביאה) עד דעייל ליה כוליה,
וכי עייל כוליה גופיה - הא מיטמי וקאי. אלא
אמר רבא הכניס ידו כו' - אלא היכי משכחת
לה - כגון דהכניס גופו, שנכנס כשהוא זקוק
דאתיין לזו טומאה וביאה בהרדי, וחיוב שתיים.
ואנתי לא אפשר דלא עייל אצבעתא דברעיה
כו'. כגון שנכנס - לבית שבתוכה טומאת מת,
בשידה חיבה ומגדל. תנו רבנן לא יטמא העל
בעמיה להחלו עד שעה שימות - מותר לעסק
בו, ואינו עובר עליו משום "לא יחלו" עד שעה
שימות. והאי קרא קאי בבחן, והוא הדין לנזיר.
רבי אומר לא יטמא להם כמותם עד שימות -
והאי קרא בניזר קאי, והוא הדין בבחן. משמעות
דורשין - דלמר משמע ליה מהאי קרא דעד
שעה חיבה שימות, אף על גב דעסקי ביה לא הוי
מחולל, ולמר מהאי קרא ד"להחלו", וריש לקיש
אמר גוסס איכא בנייהו - דלמאן דמשמע ליה
מ"להחלו" - אפילו בגוסס קאי ב"לא יחלו",
דכיון שהוא גוסס סופו להיות חלו, דקיימא לן
(גטין כחא.) רוב גוססין למיתה, וקאמר דלא
יחלו בו. ולמאן דמשמע ליה מ"במותם" - עד
שימות אינו עובר ב"לא יטמא" לא כהן ולא נזיר,
אבל בגוסס לית לן בה. אבל מיטמא - בין נזיר
בין כהן בנגעם ובדיבתם, ואינם עוברים בנגע
הזב לא משום "לא יחלו" ולא משום "לא
יטמא". הא מיבעי ליה להאי סברא - במותם
אין מטמאין, אבל מטמאין בנגעם ובדיבתם.
ולמאן דרדיש ליה להחלו - משום גוסס, הא
אתא נמי להבי, למי שאינו מחולל. אם כן -
דלא נדרוש ליה אלא חד טעמא, נימא קרא
"להחלו", דמשמע לענין מי שאינו מחולל,
ומדקאמר "להחלו" - שמע מינה תרתני מיתבי
אדם - הכי היא רישא דברייתא ב"העור
והרובט". מניידי - חתוך לאיבריו, ואפילו הכי
אינו מטמא, וקשיא לרש לקיש, דמשמע ליה
מ"להחלו" דאפילו לגוסס אסור. לא קשיא לענין טמוי - הוא דלא מטמא עד שתצא
נפשו ולא כשהוא גוסס, אבל לענין אחולי, מכיון דהוי גוסס - קאי בלאו ד"לא יחלו".
אמר

בבית נמי כיון דאעיל ידיה אסתאב - דאהל המת כמליא טומאה דמי, ומיד שהושיט ידו
מבפנים - כאילו נגע במו, ואכתי לא קריין "לא יבא", וכי עייל כולי האי - טמא
ומחולל ועומד הוא. ואתרי לא תמצא חיוב "לא יבא" עם "לא יטמא", (וכיון שהוא מחולל
ועומד - לא היה לנו לרבות "להחלו" למעט מחולל ועומד הוא, אלא לדרשה אחרת,
כדבסמוך. אלא אמר רבי אלעזר צירף ידו לבית
גופו, כלומר, שהכניסה לבית קודם לגוף, משום
טומאה - איכא, משום ביאה - ליכא. מחולל
ועומד. צירף גופו - כלומר, היו ידיו צרופות
ושטופות לגופו, ולא הכניסן תחילה - טמאה
וביאה בהדי הרדי קאתיין. ואומר הר"ם: אף על גב
דבית המנוגע אמר בפרק "השוטח" (חולין לגב.)
ידיו טמאות דרבנן, אף כי מצורע מטמא באהל -
מכל מקום אינו כל כך כמו מלי טומאה, שכמו כן
בבית המנוגע הנכנס שם טמא אפילו לא נגע,
ואפילו הכי נשנית במשניות דאם יש מחיצה כל
שהוא למצורע - לא יטמאו. ואילו בטומאת מת
- אף פרוח טפח מביא הטמאה. והא אי אפשר
שלא עייל חוטמו ברישא ונחת ליה טומאה אלא
אמר רבא הכניס ידו משום טומאה איכא -
פירושו: משום דחוטמו עייל ברישא. הכניס גופו
טומאה וביאה בהדי הרדי קאתיין - כלומר,
שהיה כופה ראשו חוץ לבית. כמו "הלכתי כאגמון
ראשו" (ישעיה נח.) והא לא אפשר דלא עייל
אצבעא דברעיה תחלה - ולא מצי לאוקמי
(בבואו לבית אחורנית, דלא שמיה) ביאה, כדאמר
בפרק שני דשבוית (י"ג.) ובפרק קמא דחולין
(י"ג.) ולבולדו מצי למיפרך: הא לא אפשר דלא
עייל מיעוטא ברישא ומטמא ליה בטרם יכנס
דרכו. כגון שנכנס בשידה חיבה ומגדל ובא
אחר ופרע עליו המעובה, דטומאה וביאה בהדי
הרדי קא אתאי - וצריך לומר (דהוא) מסייע
לחסיר המעובה דהא בחרתו בו למלקות איירי.
מר בר רב אשי אמר כגון דעייל (כשהוא גוסס)
ונפק נשמתא אריתבי החם, דטומאה וביאה
בהדי הרדי קאתיא. מהכא משמע דכהן אסור
וליטמא לאחרים אף כשהוא מטמא כהן
לקרוביו, ואף כי מחולל ועומד. הוא דאף לפי
דברי רבא אם פירש אסור ליטמא, שהרי אחר
שפירש ממתולקת על שאר מתים (אם מאהיל
עליהן, וכן שמעתי מאשלי רברבי. לשון רבנן
יצחק. שתנזיר ישב בבית הוא עת כואת מת
בבית שהוא שם. להחלו בבחן הדיוט כתיב.
עד שעה (שימות) - ולאפוקי מגנייד, ד"להחלו"
משמע לאחר שנעשה חלו: רבי אומר
במותם. בניזר כתיב "לאבינו ולאמו לא יטמא להם
במותם". אמר רבי יוחנן משמעות דורשין
איכא בנייהו - דהאי ממשע מגנייד וגוסס
מ"להחלו", האי מ"במותם". כמותם
אינו מוחרז כי אם בטומאת מת, שכתוב "על כל נפשות מת לא יבא" וגליון. תורת כהנים
(כתב) "במותם לא יטמא", אבל יושב הוא בהספד ובשורה. אם כן נימא קרא להחלו מאי
להחלו מיתבי האדם אינו מטמא עד שתצא נפשו ואפילו מגנייד - פירושו: לשון "גורד
אינו מוחרז כי אם בטומאת מת, שכתוב "על כל נפשות מת לא יבא" וגליון. תורת כהנים
(כתב) "במותם לא יטמא", אבל יושב הוא בהספד ובשורה. אם כן נימא קרא להחלו מאי
להחלו מיתבי האדם אינו מטמא עד שתצא נפשו ואפילו מגנייד - פירושו: לשון "גורד

בבית נמי כיון דאעיל ידיה אסתאב - דאהל המת כמליא טומאה דמי, ומיד שהושיט ידו
מבפנים - כאילו נגע במו, ואכתי לא קריין "לא יבא", וכי עייל כולי האי - טמא
ומחולל ועומד הוא. ואתרי לא תמצא חיוב "לא יבא" עם "לא יטמא", (וכיון שהוא מחולל
ועומד - לא היה לנו לרבות "להחלו" למעט מחולל ועומד הוא, אלא לדרשה אחרת,
כדבסמוך. אלא אמר רבי אלעזר צירף ידו לבית
גופו, כלומר, שהכניסה לבית קודם לגוף, משום
טומאה - איכא, משום ביאה - ליכא. מחולל
ועומד. צירף גופו - כלומר, היו ידיו צרופות
ושטופות לגופו, ולא הכניסן תחילה - טמאה
וביאה בהדי הרדי קאתיין. ואומר הר"ם: אף על גב
דבית המנוגע אמר בפרק "השוטח" (חולין לגב.)
ידיו טמאות דרבנן, אף כי מצורע מטמא באהל -
מכל מקום אינו כל כך כמו מלי טומאה, שכמו כן
בבית המנוגע הנכנס שם טמא אפילו לא נגע,
ואפילו הכי נשנית במשניות דאם יש מחיצה כל
שהוא למצורע - לא יטמאו. ואילו בטומאת מת
- אף פרוח טפח מביא הטמאה. והא אי אפשר
שלא עייל חוטמו ברישא ונחת ליה טומאה אלא
אמר רבא הכניס ידו משום טומאה איכא -
פירושו: משום דחוטמו עייל ברישא. הכניס גופו
טומאה וביאה בהדי הרדי קאתיין - כלומר,
שהיה כופה ראשו חוץ לבית. כמו "הלכתי כאגמון
ראשו" (ישעיה נח.) והא לא אפשר דלא עייל
אצבעא דברעיה תחלה - ולא מצי לאוקמי
(בבואו לבית אחורנית, דלא שמיה) ביאה, כדאמר
בפרק שני דשבוית (י"ג.) ובפרק קמא דחולין
(י"ג.) ולבולדו מצי למיפרך: הא לא אפשר דלא
עייל מיעוטא ברישא ומטמא ליה בטרם יכנס
דרכו. כגון שנכנס בשידה חיבה ומגדל ובא
אחר ופרע עליו המעובה, דטומאה וביאה בהדי
הרדי קא אתאי - וצריך לומר (דהוא) מסייע
לחסיר המעובה דהא בחרתו בו למלקות איירי.
מר בר רב אשי אמר כגון דעייל (כשהוא גוסס)
ונפק נשמתא אריתבי החם, דטומאה וביאה
בהדי הרדי קאתיא. מהכא משמע דכהן אסור
וליטמא לאחרים אף כשהוא מטמא כהן
לקרוביו, ואף כי מחולל ועומד. הוא דאף לפי
דברי רבא אם פירש אסור ליטמא, שהרי אחר
שפירש ממתולקת על שאר מתים (אם מאהיל
עליהן, וכן שמעתי מאשלי רברבי. לשון רבנן
יצחק. שתנזיר ישב בבית הוא עת כואת מת
בבית שהוא שם. להחלו בבחן הדיוט כתיב.
עד שעה (שימות) - ולאפוקי מגנייד, ד"להחלו"
משמע לאחר שנעשה חלו: רבי אומר
במותם. בניזר כתיב "לאבינו ולאמו לא יטמא להם
במותם". אמר רבי יוחנן משמעות דורשין
איכא בנייהו - דהאי ממשע מגנייד וגוסס
מ"להחלו", האי מ"במותם". כמותם
אינו מוחרז כי אם בטומאת מת, שכתוב "על כל נפשות מת לא יבא" וגליון. תורת כהנים
(כתב) "במותם לא יטמא", אבל יושב הוא בהספד ובשורה. אם כן נימא קרא להחלו מאי
להחלו מיתבי האדם אינו מטמא עד שתצא נפשו ואפילו מגנייד - פירושו: לשון "גורד

אלוא" (דניאל ד.) מלא פצעים ופגמים. והתם בפרק "האשה" (יבמות ק"ב.) (דייקן) מהך ברייתא דמגנייד לא חיי, טמוי לא מטמא - הא מהדיא לא, ופליגי ביה תנאי התם. ולמאן דאמר
מלהחלו הא קתני ואינו מטמא עד שימות - מכל מקום נדרש לאו ד"לא יטמא" כאילו סמכו ל"להחלו", להחזירו אף גוסס משום חוליו. והוי מצי לשנויי דהך ברייתא כו'.
ומהכא שמעינן דכהן אינו מוחרז על הגוסס - דקיימא לן כרבי יוחנן לגבי ריש לקיש. ומיזו, בהלכות גדולות גריס אביי במקום רבי יוחנן, ורביא במקום ריש לקיש. ולפי זה הלכה כרבא
לגבי דאביי. ולרבא) פליגי רבי ורבנן, ואית לן הלכה כרבי מחבירו ולא מחבירי, נמצא) ידא כהן מוחרז על גוסס.

נזיר. שלשה מינין – פרק שישי דף מג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רש"י

1 נקמץ ראשו של אביו אינו מיטמא – בבחן הדיוט מיירי, שומרת ליטמא לאביו, ולא בבחן
2 גדול ונזיר. אמר ליה רב המונגא הווא דקא אול בפקתא דערבות – בקעה
3 שמצויין בה גנבי, ופסקוה גנבי לרישיה דאבה, הכי נמי לא ליטמא ליה? צ"ל מה ר"ל.
4 אמר מת מצוה קאמרת השתא וכן? באחרני – שאינו קרובין, מדיחוב, באביו לא כל שכן?
5 והאי מת מצוה הוא, בתמיא, והתניא איהו מת
6 מצוה כל שקורא ואין אחרים עונין אותו
7 – כלומר, שאם המת יכול לקרות ויש לו עונין
8 קרובין – אין זה מת מצוה, והא יש לו לשכור
9 אחרים מתעסקין בו כיון דקא אול באורחא –
10 כמי שאין לו קרובין דמי. דלא שכחו אינשי התם.
11 פירש רבינו יצחק: הבא ליטפל במת מצוה, אם יש
12 שם ישראל שיכול לטפל, אף כי אינו קרובין – לא
13 ליטפל בהן (וכהנין) קרובים. וראיה, דאמר בפרק
14 'בחן גדול' (נזיר מו,א) גבי מת מצוה: כהן גדול
15 ונזיר – יטמא נזיר ואל יטמא הוה, וכל שכן כהן
16 ישראל – יטמא ישראל ואל יטמא כהן. וצריך
17 עיין (מהאין) דפרק ('האשה רבה' יבמות פ"ט,ג) גבי
18 אשתו קטנה יורשה ומיטמא לה, ואין בה לעקור
19 דבר מן התורה. ואמאי? יטמא? ומשני: כיון
20 דקרובין לא 'ירתי לה קרי ולא עניו לה קריין בה.
21 והשתא הכי דמי? אי דליכא מתעסקים אחרים –
22 מאי איירא מטעם אשתו? תיפוק ליה דאפילו
23 אחריתי נמי, מת מצוה גמור היא! אלא דאיכא
24 אחרים ידבולים להתעסק, וחשוב כמות מצוה –
25 אלמא כהן ומת לפניו, ויש שם ישראל ואינו
26 יחושש ליטפל – חשיב מת מצוה! ואמר רבינו
27 יצחק: ודאי מן הדין לאו מת מצוה התם, רפי לך
28 שקרוביה מתרשלים ממנה שויה רבנן כמת
29 מצוה. ואף כי אין כח ביד כהנים לעקור דבר מן
30 התורה בקום ועשה, במקום שיש פנים וטעם בדבר
31 – והאי דבולי עלמא יש כח לעקור. תדע, דבבבלי
32 סוגיא דהתם (לא) מייית מאשה שנאמנת לומר
33 מת בעלי, דהרי עוקרה דבר תורה בקום ועשה,
34 אלמא: ודאי במקום שיש פנים וטעם יש כח
35 לעקור. ודייקא ומנסבא, מתוך חומר שמחמירין
36 בסופה. מיתבי לה יטמא, גבי כהן הדיוט

37 [כתוב]. ואינו מטמא להפרט לאבר מן החי של אחותו ואבר מן המת, שאינו רשאי להטמאות
38 בהן; לפי שאינו מיטמא לאבר מן החי של אביו. כלומר, שאף באביו הקרוב יותר אינו רשאי
39 לטמאות לאבר אביו. וצריך עיין [דלמא לין] 'יטמא?' מ'לאביו' נפקא
40 אבל מחזיר הוא על עצם כשעורה – לקבורו, פירוש: אם נטמא כבר לשאר הגוף. מאי
41 מחזיר ולאו לחסר פורתא? הכי נמי כי אביו חסר בערב – מיטמא לו. רבי יהודה
42 היא דתניא רבי יהודה אומר לה מיטמא ואינו מיטמא לאברים לפי שאינו מיטמא לאבר מן
43 החי של אביו אבל מיטמא הוא לאבר מן המת של אביו – על ידי (חורדה), אם נטמא אל שאר
44 הגוף. אבל לכתחילה ודאי מודה רבי יהודה דלא יטמא, כברייאת דלעיל. ובסיפא דההיא
45 דלעיל תניא בתורת כהנים: רבי אומר אינו מיטמא לעצם כשעורה מאביו, אבל מחזיר הוא
46 על עצם כשעורה. ודבר תימה דאוקימנא כרבי יהודה, והרי מיירי בסיפא, מכלל דרשאי לאו
47 רבי יהודה היא, אם לא נאמר כולה רבי יהודה היא. ל"ה הוא מיטמא ואינו מיטמא לאבריה
48 פרט לכזית מן המת וכזית נצל – ליחא היוצאה מן המת, ומלא תרווד רקב – מלא כף
49 עפרותית ורקבון גוף המת. 'יכול' לא יטמא לשדרה וגולגולת ולרוב מניינה – לקמן פירש
50 בהדיא, ומפרש לה: רוב מניינה – מנין (מאה עשרים וחמשה) אברים.
51 כשהוא אומר אמור ואמרת – דכתיב 'אמור אל הכהנים ואמרת' הוסיף הכתוב טומאה
52 אחרת שתוכל ליטמא. וסברא הוא להעמיד 'אמור ואמרת' אחותו, דאיידי
53 למעוטי אברים, ולהוסיף שיכול לטמאות לרוב בניינה ורוב מניינה. יכול לא יטמא לשדרה
54 וגולגולת ולרוב מניינה ולרוב בניינה של קרובים אחרים שבתורה, דכתיב 'לה יטמא'! אמרת:
55 מה אחותו מיוחדת שגופה תלוי בו – כלומר שהרי קרובתו מוטלת עליו לקבורו. ומן הדין היה ליה למימר: יכול יטמא למתים אחרים אף לאברים, אי לא גמירנן מאותו דכתיב בה 'לה'.
56 ומשני: והיא נמי כרבי אליעזר בן רבי יהודה ורב חסדא דאמר כי האי תנא.

1 אמר רב חסדא נקמץ ראשו של אביו – אף על פי שהראש בצד הגוף, והואיל וכבר נקטע
2 – אינו מיטמא, דאמר קרא 'לנפש לא יטמא בעמיו, כי אם לשארו הקרוב אליו, לאמו
3 ולאביו' – בזמן שהוא שלם, שלא נתפרדו אבריו זה מזה, ולא בזמן שהוא חסר, כגון זה
4 שנקטע ראשו. בפקתא – בבקעה. דערבות – שגנבים ולטסין מצוין שם. ופסקו גנבי
5 לרישיה הכי נמי דלא יטמא – בשביל שהוא
6 חסר? אמר ליה – ממת מצוה קא מיייתת ליה?
7 שאני התם כיון דלית בהדיה אלא הוא לחודיה
8 קאי גביה – כמות מצוה דמי. והשתא יש לומר
9 באחרני מיטמא – כדאמרין לקמן. לאחותו
10 הוא דאינו מיטמא, אבל מטמא למת מצוה –
11 אביו לא כל שכן. והא אית ליה ברא – ואילו
12 הוה קורא ליה אב – הא עני ליה איהו, ולא הוי
13 ליה מת מצוהו מיתבי ולאחותו הבהילתו וני' לה
14 יטמא – כשהיא שלימה. ואינו מיטמא לאבריה
15 – שאם נפרד מצוה אבר, בין בחייה בין במותה
16 – אינו מיטמא לה, לפי שאין אדם מיטמא לא
17 לה ולא על אחד משאר קרובין על אבר מן החי,
18 לפי שאינו יכול להחזירו לכמות שהוא
19 מתחילה. והוא הדין נמי לאבר מן המת, שאין
20 בין אבר מן המת לאבר מן החי אלא בשר
21 הפרש. אבל מחזיר הוא על עצם כשעורה. הכי
22 נרסין: מאי מחזיר הוא על עצם כשעורה דאילו
23 מחסר פורתא – כלומר, דבשעה שנגע בה
24 ברישא הוה חסר להך עצם פורתא כשעורה,
25 ואפילו הכי הוה מותר ליטמא לה. והוא הדין
26 לאביו, אף על גב דהוה חסר ואינו שלם. וקשיא
27 לרב חסדא, דהא תטמא לדברי הכל היא. לא
28 הוה רבי יהודה היא – דסתם סיפרא רבי
29 יהודה היא, ושמיעין ליה לרבי יהודה דאמר נמי
30 ובכהאי גוונא. דתניא, והכי נרסין: רבי יהודה
31 אומר לה יטמא ואינו מיטמא לאבריה לפי שאין
32 אדם מיטמא על עצם כשעורה מאביו אבל הוא
33 חוזר על עצם כשעורה מאביו – כלומר,
34 לאבריו הוא דאינו מיטמא בין בחייו בין במותו,
35 לפי שאין אדם מיטמא תחילה על עצם
36 כשעורה מאביו, לפי שלא התירה תורה ליטמא
37 אלא בדבר שעיקר הגוף בו. אבל מיטמא הוא לעיקר הגוף לכתחלה, ואם נחסר הוא הולך
38 ובדק אחריו, ואפילו על עצם כשעורה. ואנא אמינא לה רבנן דפליגי עליה דרבי יהודה,
39 דאמרין: כיון שנחסר במקצת – שוב אינו מותר ליטמא בו. וספרים שכתוב בהן 'לפי שאינו
40 מיטמא לאבר מן החי של אביו אבל מיטמא לאבר מן המת של אביו' – כשבתא היא,
41 מדתני רב כהנא בסמוך: אף כל שכל גופו תלוי בו, כגון רוב בניו ורוב מניו הוא דמיטמא,
42 אבל לא לאבר אחד, ומוקימנא לה להדיא נמי כרבי יהודה. ועוד: לא אשכחן לה דנישנית
43 משנה זו בשם רבי יהודה הכי, דהא לא קתני לה הכי, אלא כדרסין לה אנן. לפי שאין
44 אדם מיטמא על עצם כשעורה כו'. והתני רב כהנא ברבי אליעזר – כלומר, כברייאת
45 דרבי אליעזר בן יעקב. כזית נצל – נצל = ליחא היוצא מן המת שפרש ממנו. ואין נצל
46 אלא לשון הפרשה, כמו שמתרגמין 'ויצל אליהם' (בראשית לא) = ואפרש ה'. מפי רבי
47 אליקים, מפרש לקמן בשר המת שקרש בפרק 'בחן גדול ונזיר' (א). והתני רב כהנא –
48 כברייאת דרבי אליעזר בן יעקב: לה מיטמא – בגופה שלם, ולא לאחד מאבריה, פרט
49 לכזית מן המת כו' שאינו מיטמא לה. יכול לא יטמא לשדרה ולגולגולת כו' – והואיל
50 ואתה אומר כן שאינו מיטמא לאברים. כשהוא אומר – 'אמור אל הכהנים בני אהרן
51 ואמרת אליהם' – הוסיף לך הכתוב טומאה אחרת, דבשדרה ורוב מניינה – כגון שני
52 שוקיים ירך אחת, וברוב מניינה – כגון מאה עשרים וחמשה איברים הימנה, שיכול
53 ליטמא.

1 יכול
2 יכול
3 יכול
4 יכול
5 יכול
6 יכול
7 יכול
8 יכול
9 יכול
10 יכול
11 יכול
12 יכול
13 יכול
14 יכול
15 יכול
16 יכול
17 יכול
18 יכול
19 יכול
20 יכול
21 יכול
22 יכול
23 יכול
24 יכול
25 יכול
26 יכול
27 יכול
28 יכול
29 יכול
30 יכול
31 יכול
32 יכול
33 יכול
34 יכול
35 יכול
36 יכול
37 יכול
38 יכול
39 יכול
40 יכול
41 יכול
42 יכול
43 יכול
44 יכול
45 יכול
46 יכול
47 יכול
48 יכול
49 יכול
50 יכול
51 יכול
52 יכול
53 יכול
54 יכול
55 יכול
56 יכול

43 אופן כזה שחזור הוא ונטמא על עצם כשעורה של אביו, לְאִיִּשׁ
 44 לְמִיִּמְרָא דְרַי מִיִּחְסַר פְּוִרְתָּא – האם לא באופן כזה שבשעה שקבר
 45 את אביו היה חסר מגופו עצם כשעורה ולא היה הגוף שלם, ומכל
 46 מקום היה רשאי ליטמא לו, ואם כן יש להוכיח מכאן שרשאי כהן
 47 ליטמא לאביו אף כאשר אין גופו שלם.
 48 מתרצת הגמרא: לא – אין להוכיח מברייתא זו שלא כדברי רב,
 49 מאחר שְהֵיִיא – ברייתא זו, כְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא הַסּוֹבֵר שְרִשְׁאֵי כהן
 50 ליטמא לאביו אף כשאין הגוף שלם, ורב סובר כדעת חכמים
 51 האוסרים.
 52 מביאה הגמרא ברייתא שבה מבוארת דעת רבי יהודה: דְתַנִּיא רַבִּי
 53 יְהוּדָה אָמַר, 'לֵה' – לאחותו הוא מִיִּטְמָא וְאִינוּ מִיִּטְמָא לְאֶחָד
 54 מֵאֲבֵרָיָהּ, שְהֵרִי אִינוּ מִיִּטְמָא אֶף עַל אֶבֶר מִן הַחַי שֶׁל אָבִיו, מאחר
 55 שאין כהן רשאי ליטמא בתחילה לאבר אחד, אֲבָל מִיִּטְמָא הוּא
 56 לְאֶבֶר מִן הַמֵּת שֶׁל אָבִיו – שאם כבר נטמא בקבורתו של אביו,
 57 רשאי הוא לשוב וליטמא אף על אבר אחד שנשר מן המת.
 58 ומבואר מדברי הברייתא, שרק על אבר אחד אין הכהן רשאי
 59 ליטמא בתחילה, אך אם נמצא הגוף כולו לפנינו אלא שנחסר
 60 ממנו אבר אחד, רשאי הכהן ליטמא. וזו דעת רבי יהודה, אך דעת
 61 חכמים שאף אם הגוף כולו לפנינו אין הכהן רשאי ליטמא אם
 62 נחסר אבר אחד, ודעת רב חכמים.
 63 הגמרא מקשה קושיא נוספת על שיתר רב הסובר שאין כהן רשאי
 64 ליטמא לאביו כשאין גופו שלם: (והתניא) [והתנין] – שנה רב כְּהֵנָּה
 65 כְּרַבִּי – בברייתא שנשתנה בבית מדרשו של רבי אֵלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב,
 66 'לֵה' – לאחותו הוא מִיִּטְמָא וְאִינוּ מִיִּטְמָא לְאֲבֵרָיָהּ, שאין הכהן
 67 רשאי ליטמא לאבר אחד מאחותו, והיינו, פָּרַט לְכַוֵּיִת מִן הַמֵּת –
 68 שאין הכהן רשאי ליטמא לכזית מן המת, וְכַוֵּיִת נֶצֶל – ליחה
 69 היוצאת מן המת, וְיָלַד תְּרוּדָה רָקֶב – כף מלאה עפרורית ורקבון
 70 גוף המת, שאף אלו הינם בכלל אברים שאין הכהן רשאי ליטמא
 71 להם. וְכֹל לֹא יִטְמָא הַכֹּהֵן אֶף לְשֻׁדָּה – כאשר כל שדרת המת
 72 קיימת, וְלַגּוּלְגוּלֵת – או באופן שהגולגולת קיימת, וְלִרְוֹב כְּנִינָה –
 73 או כאשר נמצא לפנינו רוב בנין המת, דהיינו שני ירכים ושוק אחד
 74 או שני שוקיים וירך אחד, וְלִרְוֹב מְנִינָה – או כאשר נמצאים
 75 לפנינו רוב אברי המת, דהיינו מאה עשרים וחמשה אברים, ונאמר
 76 שאף אלו בכלל אברים הינם ואין הכהן רשאי ליטמא להם. אין
 77 הדבר כן, דְכֵתִיב (ויקרא כא א) 'אָמַר אֵל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרָן וְאֶמְרָתְךָ
 78 אֲלֵיהֶם, ומאחר שכתוב 'אמור אל הכהנים' נמצא שתיבות 'ואמרת
 79 אליהם' מיותרות הם, ועל כן דרשו מכאן חכמים שהוֹסִיף לָךְ
 80 הַכְּתוּב שׁוֹמְרָה אֶהֱרָתְךָ – שאף שאין הכהן רשאי ליטמא לאבר אחד
 81 מאחותו, רשאי הוא ליטמא לשרדה לא גולגולת או רוב מנין או
 82 רוב בנין. ואף שתיבות 'ואמרת אליהם' לא נכתבו בדווקא לגבי
 83 אחותו, מכל מקום מסתבר הדבר שמאחר שמיטעה התורה שאינו
 84 נטמא לאבר מן אחותו, אף ריבוי זה נאמר לגבי אחותו.

1 הגמרא דנה בדין כהן הדיוט הרשאי ליטמא לשבעת הקרובים,
 2 שהם אביו ואמו, בנו ובתו, אחיו ואחותו הבתולה אשר לא היתה
 3 לאיש, ואשתו, אימתי נאמר דין זה: אָמַר רַב הַסְּדָא אָמַר רַב, נִקְמַע
 4 רִאשׁוֹ שֶׁל אָבִיו של כהן הדיוט, אף שהראש נמצא לצד הגוף אלא
 5 שאינו מחובר, אִינוּ מִיִּטְמָא לוֹ. מֵאִי מַעֲמָא, אָמַר קְרָא (ויקרא כא א)
 6 'לְאָבִיו', ודורשים מזה, שההיתר לכהן ליטמא לאביו הינו בְּזִמְנָה
 7 שְהוּא – אביו, שְלֵם בְּכָל אֲבֵרָיו, וְלֹא בְּזִמְנָה שְהוּא חָסֵר, ומאחר שאין
 8 הראש מחובר לגוף אינו נחשב כשלם, ואין בנו רשאי ליטמא לו.
 9 הגמרא מקשה על כך: אָמַר לֵיה רַב הַמְנוּנָא לְרַב חֲסֵדָא, אֲלֵא מַעֲתָה
 10 אִם קָאִיל בְּפִקְחָא דְעֵרְבּוּת – הלך אביו בבקעה ששמה ערבות,
 11 וגנבים מצויים בה, ופִקְחָא נִנְבִי לְרִישָׁיה – וקטעו הגנבים את ראשו
 12 של אביו, הֲכִי נִמְי דְלֵא לִיִּטְמָא לֵיה – האם ייאסר על בנו ליטמא
 13 לו מאחר שאין הגוף שלם, הרי אין כאן אדם אחר שיוכל להתעסק
 14 בקבורת האב.
 15 אָמַר לֵיה רַב חֲסֵדָא לְרַב הַמְנוּנָא, מַת מְצוּה קְאָמְרַת – שואל אתה
 16 מאופן כזה שבו נחשב אביו כמת מצוה מאחר שאין מי שיקברנו,
 17 ודאי שאין מקום לשאלה זו, דְהִשְׁתָּא יֵשׁ לְזִמְרָה בְּאֶהֱרָיָהּ מִיִּחְיֵב –
 18 שאם במת מצוה אחר, שאין לו קוברין, חובה עליו להיטמא לו,
 19 בְּאָבִיו לֹא כֵּל שְׂכָן.
 20 ושאלת הגמרא: וְהֵיא מַת מְצוּה הוּא, וְהֵתֵנָּה – והרי שנינו
 21 בברייתא, אֵיחָה מַת מְצוּה שְרִשְׁאֵי הַכֹּהֵן לִיטְמָא לוֹ, כֵּל שְׂאִין לוֹ
 22 קוֹבְרִין, אבל אם קוֹרָא וְאֶהֱרָיָהּ עוֹנִין אוֹתוֹ – כלומר, שאילו היה
 23 המת יכול לקרות היו קרובים עונים לו, אִין זֶה מַת מְצוּה מאחר
 24 שיכולים הקרובים להתעסק בקבורתו, וְהָא אֵית לֵיה בְרָא –
 25 ובמקרה זה הרי בנו נמצא בסמוך אליו ויכול הוא לשכור אנשים
 26 שיתעסקו בקבורת אביו, ועל כן אין אביו נידון כמת מצוה, ואין בנו
 27 הכהן רשאי ליטמא לו לפי דברי רב כיון שאין גופו שלם.
 28 מתרצת הגמרא: בִּינָן דְקָאִיל בְּאֶהֱרָא כְּמִי שְׂאִין לוֹ קוֹבְרִים דְמִי –
 29 מאחר שהאב מוטל על אם הדרך, ואין מצויים שם אנשים שניתן
 30 לשכרם להתעסק בקבורתו, על כן נידון הוא כמת מצוה ורשאי
 31 בנו ליטמא לו.
 32 הגמרא מקשה על דינו של רב הסובר שאין הבן רשאי ליטמא
 33 לאביו כשאין גופו שלם: מִיִּתְיָב, נאמר בפסוק (ויקרא כא א) וְלֹאֲחָתוֹ
 34 הַבְּתוּלָה הַקְּרוּבָה אֲלֵיו אֲשֶׁר לֹא הָיְתָה לְאִישׁ לֵה יִטְמָא, ויש
 35 לדרוש לֵה – כשגופה שלם הוא מִיִּטְמָא, וְאִינוּ מִיִּטְמָא לְאֶחָד
 36 מֵאֲבֵרָיָהּ. לְפִי שְׂאִינוּ מִיִּטְמָא לְאֶבֶר מִן הַחַי שֶׁל אָבִיו – שאף לאביו
 37 הקרוב אליו יותר מאחותו אינו רשאי ליטמא לאחד מהאברים
 38 ובדאי שלאחותו הדין כך, אֲבָל מְחִירָה הוּא עַל עֵצִים בְּשַׁעוּרָה –
 39 שאם כבר נטמא הכהן בהתעסקו בקבורת אביו, ולאחר מכן נוכח
 40 שחסר מגופו של אביו עצם כשעורה, רשאי הוא לשוב וליטמא
 41 בלקיטתה.
 42 מבררת הגמרא: מֵאִי מְחִירָה הוּא עַל עֵצִים בְּשַׁעוּרָה – כיצד יתכן

המשך ביאור למסכת נזיר ליום שני עמ' א

13 זלמה לא נאמר שאם שתה יין יתדור שלשים יום, מִקָּל וְחֹמְרֵי
 14 מִתְּגַלְחָת, ומה תְּגַלְחָת שהיא קלה שְהֵרִי הוֹתֵרָה מִקָּלָהּ בַּמְקוֹם
 15 מצוה, ואעפ"כ סוֹתֵרָת ומצריכה למנות שלושים יום עד סיום
 16 הניירות, אם כן יין שהוא חמור שְהֵרִי לֹא הוֹתֵרָה מִקָּלָהּ בְּשׁוּם אֹפֶן,
 17 אִינוּ דִין שְׁיִסְתוֹד שלושים יום. הגמרא תמחה על המקשן: מִיִּדִי הוּא
 18 מַעֲמָא – כלום זהו הטעם שהתגלחת סותרת, מֵשׁוּם שֶׁעֵבֶר וְהִפֵּר
 19 את נזרו, והרי לא זהו הטעם, אֲלֵא מֵשׁוּם גִּידוּל שַׁעַר – שיהיה לו
 20 שיער שיוכל לקיים בו מצות גלוח, וְגַבִּי שְׁתִּיית יַיִן לֹא שִׁיךְ טַעַם
 21 זה, דְהָא קָאִים שַׁעֲרֵי – הרי שערו קיים ולא נפגם על ידי השתיה,
 22 ואין סיבה שיתסור שלושים יום, ועל כן לא נוכל ללמוד מתגלחת
 23 שיתסור:

1 הנזיר מותר בתגלחת זו. זלמה לא נאמר שהתגלחת לא תסתור
 2 כֵּלָל, מִקָּל וְחֹמְרֵי מִינָן, ומה איסור שתיית יין שהוא חמור, שְהֵרִי לֹא
 3 הוֹתֵר מִקָּלָהּ אֲפִילוּ בַּמְקוֹם מצוה, ואף על פי כן אם עבר ושתה
 4 אִינוּ סוֹתֵרָת את הניירות כלל ואין צריך להוסיף עליה כלום, אם כן
 5 תְּגַלְחָת שהיא קלה שְהֵרִי הוֹתֵרָה מִקָּלָהּ בַּמְקוֹם מצוה, שהרי אם
 6 היה מצווע ונטהר מותר להתגלח אף בימי נזירותו, אִינוּ דִין שֶׁלֹּא
 7 תְּסַתוֹר וְלֹא יִתְחַיֵּב להוסיף על ימי הנזירות כלום בעטיה של
 8 התגלחת. אלא, אין לומר כן משום דְכַעֲרֵין גִּידוּל שַׁעַר – צריך
 9 שיהיה לו גידול שיער של שלושים יום כדי לקיים מצות תגלחת
 10 ביום סיום הנזירות, וְהָא לִיכָא – והרי אין לו שיער שגדל בשיעור
 11 זה, ולפיכך צריך להוסיף על נזירותו ולמנות שלושים יום עד
 12 שיוכל לסיים הנזירות ויביא קרבנותיו.

57 סותרת את ימי נזירותו, ואף על פי כן הותרה מכללה לצורך מת
58 מצוה, אם כן איסור שתיית יין שהוא קל ממנה שאינו סותר את
59 הנזירות אם שתה, אינו דין שיותר מכלל לצורך מצוה. אלא אמר
60 קרא (במדבר 1 א) 'מזין ושכר יזיר', שפירשו 'מזין חוש וישן יפלוש',
61 והוא מיותר, שכבר נאמר (שם 10) 'מכל אשר יעשה מגפן היין וגו'
62 לא יאכל, אלא יותר הכתוב וכפל את האיסור ללמדנו לאסור
63 לנזיר יין מצוה כיון רשות.
64 ולמה לא נאמר שיון וסתור את הכל, מקל וחומר ממיטמא, מה
65 מיטמא שהיא קלה שהרי הותרה מכללה לצורך מת מצוה, ואף על
66 פי כן יש בה חומר זה שהיא סותרת את הכל, אם כן יין שהוא
67 חמור ממנה שהרי לא הותר מכללו לצורך מצוה, וכי לא ניתן
68 ללמוד בדרך 'כל שבין' שפסולת את הנזירות אם שתה. אלא אמר
69 קרא לגבי נזיר שנטמא (במדבר 10) 'והימים הראשנים יפלו וימי
70 הנזירות שקדמו לטומאתו יבטלו, וצריך למנותם מחדשו, כי טמא
71 נזיר', הוסיף הכתוב 'כי טמא נזיר', להשמיענו שדווקא מיטמא
72 סותרת ואין תיין סותר.
73 ולמה לא נאמר שהתגלחת תסתור את הכל - את כל ימי הנזירות,
74 שכן יש ללמוד בקל וחומר ממיטמא שסותרת את הכל, ומה
75 מיטמא שהיא קלה שהרי מצינו שלא עשו בה מיטמא במיטמא -
76 שלא התמיר הכתוב על אדם שנטמא את הנזיר כמו על הנזיר
77 עצמו שנטמא, שהנזיר הנטמא לוקה אבל המטמאו פטור, ואף על
78 פי כן סותרת את הכל, תגלחת שהיא חמורה ממנה שעשו בה את
79 חומר האיסור של אדם המגלח את הנזיר במתגלח - בחומר של
80 הנזיר המתגלח, ששניהם לוקים, אינו דין שתסתור את הכל. אלא
81 אמר קרא (במדבר 10) 'והימים הראשנים יפלו כי טמא נזיר', הוסיף
82 הכתוב 'כי טמא נזיר', להשמיענו שדווקא מיטמא סותרת את הכל
83 ואין תגלחת סותרת את הכל, אלא שלושים יום.
84 ולמה לא נאמר שמיטמא נעשה בה מיטמא במיטמא, מקל וחומר
85 מתגלחת, ומה תגלחת שאיסורה קל שהרי אינה סותרת את כל ימי
86 הנזירות אלא שלשים יום, ואף על פי כן עשה בה הכתוב את
87 איסורו של המגלח במתגלח, שהרי המגלח עובר בלאו, אם כן
88 מיטמא שהיא חמורה מתגלחת, שהיא היא סותרת את הכל, אינו
89 דין שנעשה בה מיטמא במיטמא. אלא אמר קרא לגבי נזיר שמת
90 אחד מקרוביו באמצע הנזירות (במדבר 10) 'וכי ימות מת עליו בפתע
91 פתאם וטמא ראש נזיר', משמעות הכתוב שאין האיסור אלא לנזיר
92 עצמו שמיטמא את ראש נזיר, ולא לאדם אחר שמיטמא את ראש
93 הנזיר.
94 ולמה לא נאמר שתגלחת לא נעשה בה מגלח במתגלח, מקל וחומר
95 מיטמא, ומה מיטמא שהיא חמורה שהרי היא סותרת את הכל -
96 את כל ימי הנזירות, ואף על פי כן לא עשו בה מיטמא במיטמא, אם
97 כן תגלחת שהיא קלה שהרי אינה סותרת את כל הנזירות אלא
98 שלשים יום, לא כל שבין שלא נעשה מגלח במתגלח. אלא אמר קרא
99 (במדבר 10) 'כל ימי נזיר נזיר תער לא יעבר על ראשו' - סבין של
100 שליח לא תעבור ותגלח את ראשו, קרי ביה - יש לך להבין מתוך
101 משמעות הכתוב, הן שלא יעבור הוא, עם תער על ראשו שלו, והן
102 שלא יעבור אדם עם תער לאחור, דהיינו לנזיר, על ראשו, ששניהם
103 נכללים במשמעות 'תער לא יעבור על ראשו', ואסר הכתוב
104 העברת תער על ראש הנזיר ולא פירש מי הוא המעביר, ולא אמר
105 'ולא יעביר והנזיר תער על ראשו', ומכאן שהמגלח את הנזיר
106 עובר בלאו.
107 ולמה לא נאמר שתגלחת לא תותר מכללה, מקל וחומר מיון, ומה
108 יין שהוא קל שהרי אם שתה אינו סותר את הנזירות, ואעפ"כ לא
109 הותר מכללו ואסור אפילו במקום מצוה, אם כן תגלחת שהיא
110 חמורה שהרי היא סותרת את הנזירות שלושים יום, אינו דין שלא
111 תותר מכללה ויאסר הנזיר אף בתגלחת מצוה של מצורע. אלא
112 אמר רחמנא לגבי מצורע ביום שנטהר (ויקרא 14 ט) 'וגלח את כל
113 שערו את ראשו' והוסיף ואמר רחמנא 'את זקנו', והרי אפשר
114 ללמוד את זקנו מראשו, אלא כפל הכתוב דבריו ללמדנו שאף

1 יכול לא יטמא לשדרה ולגולגולת ולרוב בניינו ולרוב בניינו של
2 קרובים אחרים, אמרת מה אחרות מיתרת שגופה תלו בו - דהיינו,
3 שהיא קרובתו ומוטל עליו להתעסק בקבורתה, ומיטמא הוא
4 לשדרה ולגולגולת ולרוב בניינה ולרוב בניינה, אף כל אחד משאר
5 הקרובים שגופו תלו בו - שמוטל עליו להתעסק בקבורתו, מיטמא
6 הוא לשדרה ולגולגולת ולרוב בניינו ולרוב בניינו. והיינו שאף שאין
7 כהן רשאי ליטמא לאבר אחד, מכל מקום רשאי ליטמא
8 כאשר עיקר הגוף לפנינו, אף שחסרים ממנו אברים, והרי זה
9 סתירה לדברי רב הסובר שאין הכהן רשאי ליטמא לקרוביו אלא
10 כאשר הגוף שלם לגמרי.
11 מותרת הגמרא: התיא נמי רבי יהודה היא, ורב דאמר כי האי תנא
12 - סובר הוא כדעת תנא אחר האוסר בזה, דתניא, מעשה שמת אביו
13 של רבי יצחק הכהן בניהוק, ובאו והודיעוהו לאחר שלש שנים מזמן
14 פטירתו, ובא ושאל את רבי יהושע בן אלישע וארבעה ימים
15 [שעמו], האם רשאי הוא ליטמא לאביו ולהוציאו מקברו כדי
16 להביאו לקברי אבותיו, ואמר לו שאינו רשאי, מאחר שמתיתב
17 'לאביו' אנו דורשים שהותר לכהן ליטמא לאביו רק בזמן שהוא
18 שלם ולא בזמן שהוא חסר, ולאחר שלש שנים ודאי שאין הגוף
19 שלם, ורב סובר כדבריו:

משנה

20 המשנה מפרטת את איסורי הנזיר והחילוקים שביניהם: שלשה
21 מינין אסורין בנזיר, הטומאה למת, והתגלחת בשער ראשו, והיציא
22 מן הנפך כגון יין או גרעיני ענבים, וכל שכן ענבים עצמם.
23 יש חומר במוטמא ובתגלחת יותר מביציא מן הנפך, ששהמיטמא
24 והתגלחת סותרין את נזירותו, שאם נטמא או התגלח מבטל את ימי
25 נזירותו הקודמים וצריך לחזור ולעשות ימי נזירות אחרים, ואילו
26 אם עבר ואכל מהיציא מן הנפך אינו סותר את הימים הקודמים.
27 ויש חומר ביציא מן הנפך יותר מביציא מן הנפך, שהיציא מן
28 הנפך לא הותר מכללו - אין לו שום אופן היתר היציא מן הכלל,
29 ואף לצורך מצוה הוא אסור, ואילו מיטמא ותגלחת הותרו מכללן
30 והיינו בתגלחת מצוה - תגלחת של מצורע, שהיא מצוה, שאם
31 נצטרע הנזיר מותר לו לקיים מצות המצורע ולהתגלח, ובמת
32 מצוה - אדם שמת ואין מי שיטפל בו ויקברנו, מותר לנזיר
33 להיטמא לו כדי לקבורו. וחומר יש במוטמא יותר מתגלחת,
34 שהמיטמא סותרת את הכל - שאם נטמא הנזיר, נסתרים כל ימי
35 נזירותו שמנה עד עכשיו וצריך למנות שוב את ימי הנזירות
36 מתחילתם, ואף אם נזירותו יתרה על שלושים יום, אע"פ שחמרה,
37 שחיבין עליה קרפן - אם נטמא הנזיר, ואילו תגלחת סותרת
38 אף שלשים יום, ואם נזירותו יתרה על שלושים יום, דיו שימנה
39 שלושים יום משעת התגלחת עד סיום נזירותו, וגם אין חיבין עליה
40 קרפן אם נתגלח הנזיר בתוך נזירותו.

גמרא

42 הגמרא מבררת את דברי המשנה: ולמה לא נאמר שמיטמא לא
43 תותר מכללה ויהיה אסור הנזיר להיטמא אף למת מצוה, מקל
44 וחומר מאיסור שתיית יין, ומה איסור יין שהוא קל שהרי אינו סותר
45 את הנזירות אם שתה, ואף על פי כן החמיר בו הכתוב שלא הותר
46 מכלל, ואף לצורך מצוה אסור הנזיר לשתות, אם כן מיטמא
47 שהיא חמורה ממנו שהרי סותרת את הנזירות, וכי אינו דין שלא
48 תותר מכללה והוא הנזיר אסור להיטמא אף לצורך מצוה. תלמוד
49 לומר באיסור טומאת נזיר (במדבר 11) 'לאביו ולאמו ולא אחתו
50 לא יטמא', והלא פסוק זה מיותר, שכבר נאמר (שם 11) 'על נפש מת
51 לא יבוא' ואביו ואמו בכלל זה, ומדוע פרט 'לאביו ולאמו', אלא
52 כדי לדייק שדווקא לאביו ולאמו לא יטמא, אבל מיטמא הוא למת
53 מצוה.
54 ולמה לא נאמר שיון יותר מכללו לצורך מצוה, מקל וחומר
55 מיטמא שהותרה מכללה, מה מיטמא שהיא חמורה, שהיא

יכול - באדותו שהוא מותר, אבל לא בשל אחרים - לא בשדרה ולא בגולגולת על שאר קרובים. שנופה תלוי בה - בשדרה וגולגולת, שבכך עיקר הגוף תלוי או בזה או בזה, אף כל בשאר קרובים יכול ליטמא או בשדרה או בגולגולת או ברוב בניינו או ברוב מינינו, ואף על פי שהוא חסר משאר הגוף? ושמע מינה דמותר ליטמא לאביו אף על פי שהוא חסר, ותקשה דרב וחסדא דהאיכא רבי אליעזר בן יעקב דקאמר נמי הכי. ושמע מינה דלכולי עמלא לית להו דרב חסדא. דאמר בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר? הא נמי רבי יהודה היא - כלומר הוא דאמר כרבי יהודה, ורב וחסדא דאמר כי האי תנא. דתניא מעשה שמת אביו של רבי יצחק הבתן בנינוק ובאו והודיעוהו לאחר שלש שנים ובא ושאל את רבי יהושע בן אלישע וארבעה זקנים שעמו - מהו ליטמא ולהביאו בקברי אבותיו? ואמרו לו לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר - ולאחר שלש שנים אי אפשר לו שאינו חסר. משנה, וטומאה ותגלחת הותרו - בתגלחת מצורע ובמת מצוה. שהטומאה סותרת את הכל - אפילו בניירות מרובה. וחיובין עליה קרבן - אשם, וחרין או בני יונה. ותגלחת אינה סותרת אלא שלשים יום - ואפילו בניירות מרובה. גמרא תלמוד לומר לאביו ולאביו לא יטמא - מכדי כתיב "על כל נפשות מת", "לאביו" למה ליה? אלא להכי הוא דאתא: דלאביו לא יטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה. ויין יותר מכללו - כגון גבי יין מצוה שנשבע עליו שלתותו, מקל וחומר: ומה טומאה בו? לאסור רבי מצוה - שנשבע עליו, כיון רשות, וכדובי שמעון בפרק קמא דמסכתין (ג.ב.). והאי דמותר בקדושתא ואבדלתא, דלא חשיב ליה הותר מכללו - משום דלא חל עליו מעולם נזירות, משום הנשבע ועומד מחר סיני הוא. ומותר מכללו לא קחשיב ליה אלא היכא החיל ואחר כך משתרי בהו. ומה טומאה שלא עשה מטמא כמיטמא - שהטמא את הנזיר אינו עובר עליו, וכדמוכח בסמוך. תגלחת שעשה בה מנלח כמתגלה - שהמגלח את הנזיר עובר בלאו כדלקמן, "תער לא יעבור על ראשו", קרי ביה: לא יעבור ליה אחר. אמר קרא וטמא ראש נזיר למטמא ראש נזיר - מהלא כתיב "וטמא לו ראש נזיר". אמר החזקתא ראשו וזקנו - דמיתרי, כדאמרין לעיל, להחיר למצורע נזיר לגלח. בעינן גידול שיער - כדי לקיים בו מצות גילוח ביום הבאת קרבנותיו, וליכא. מידי הוא מעמא - דתגלחת, דסותר - אלא משום דבעינן תדיחיה ליה גידול שיער, ואילו הכא גבי יין למה ליה למסתור? הא קאי שיער דחזי לגילוח.

יכול לא יטמא לשדרה ולגולגולת ולרוב בניינו ולרוב מינינו של אחרים? אמת: מה אחרות מיוחדת, שגופה תלוי בו, ומיטמא לשדרה ולגולגולת ולרוב בניינה ולרוב מיניינה - אף כל שגופו תלוי בו מיטמא לשדרה ולגולגולת ולרוב בניינו ולרוב מינינו! - ההיא נמי רבי יהודה היא. ורב דאמר - פי האי תנא, דתניא: מעשה שמת אביו של רבי יצחק בגנינוק, ובאו והודיעוהו לאחר שלש שנים, ובא ושאל את רבי יהושע בן אלישע וזקנים זקנים [שעמו], ואמרו: "לאביו" - בזמן שהוא שלם, ולא בזמן שהוא חסר. משנה שלשה מינין אסורין בנייר: הטומאה, והתגלחת, והיוצא מן הגוף. חומר בפטומאה ובתגלחת מביצא מן הגוף, שהטומאה והתגלחת סותרין, והיוצא מן הגוף - אינו סותר. חומר ביצא מן הגוף מפיטומאה ובתגלחת, שהיוצא מן הגוף - לא הותר מכללו, וטומאה ותגלחת - הותרו מפלגן, בתגלחת מצוה ובמת מצוה. וחומר בפטומאה מבתגלחת, שהטומאה סותרת את הכל ותיבין עליה קרבן, ותגלחת אינה סותרת אלא שלשים, ואין תיבין עליה קרבן. גמרא וטומאה לא הותר מפלגה, קל וחומר מינו; ומה יין שאינו סותר לא הותר מפלגה, וטומאה שפותרת - אינו דין שלא תותר מפלגה? -

ובאו והודיעוהו לאחר שלש שנים ושאל את רבי יהושע בן אלישע זקנו, שהיה רוצה לקבור בקבר אבותיו. ואמר לו "לאביו" - בזמן שהוא שלם. חומר ובתגלחת סותרין - טומאה בהדיא כתיב "והימים הראשונים יפלו". ותגלחת סותרת שלשים - כדאמרין לקמן, משום דבעינן גידול שיער כדי גידול שיער סתם נזירות, שהיא השער בשעת תגלחת מצוה. והיוצא מן הגופן אינו סותר - בהדיא ממעטינן ליה בגמרא. חומר ביוצא מן הגופן שלא הותר מכללו - לאסור יין מצוה בין הישות, שאם נשבע "שאתה" ואחר כך נזר בנייר - אסור ובין, ותגלחת הותרה בתגלחת מצורע, וכדאמרין לקמן (נח.א.), מ'ראש, וטומאה הותרה במת מצוה. ויין יותר מכללו - למי שנשבע "שאתה". אמר קרא מיין ושכר - דמיותר, כדאמרין בפרק קמא (לעיל ג.ב.). כי טמא מעיקרו סותר כי טמא נזיר מיעוטא הוא. שלא עשה מטמא כמיטמא - מטמא הנזיר אינו לוקה. שעשו בה המגלח - את הנזיר, כמתגלח - כנזיר עצמו, וילק שנידון, כדרשין בסמוך. אמר קרא ראשו - גבי מצורע, להחיר מצורע נזיר. תגלחת שהותרה מכללה אינו דין שסותר - ואם תאמר: טומאה תוכיחו ויש לומר: מה לטומאה שכן סותרת את הכל. ומה תגלחת שהותרה מכללה סותרת - ואם תאמר: מה לתגלחת שכן עשה בה מגלח כמתגלח, תאמר [בין] שלא עשה משקה כשותה ויש לומר: דמהאי טעמא נעשה בו משקה וכשותה. אבל בתר דמשני דין ואינו סותר - דין הוא דלא נעשה בו משקה כשותה, הואיל דלא סותר. ומגלח

משנה

אמר קרא "תער לא יעבור על ראשו", קרי ביה: לא יעבור הוא, ולא יעבור לאחר. ותגלחת לא הותר מפלגה, קל וחומר מינו; ומה יין שאינו סותר לא הותר מפלגה, ותגלחת שפותרת - אינו דין שלא תותר מפלגה? - אמר רחמנא "ראשו" ואינו רחמנא "זקנו". ותגלחת לא תסתור פלג, קל וחומר מינו; ומה יין שלא הותר מפלגה אינו סותר, תגלחת שהותרה מפלגה - אינו דין שלא תסתור? - בעינן גידול שיער, והא ליכא. ויין יסתור שלשים יום, קל וחומר מתגלחת; ומה תגלחת שהותרה מפלגה סותרת, יין שלא הותר מפלגה - אינו דין שסתור? - מידי הוא טעמא אלא משום גידול שיער, גבי יין - הא קאים שיערו. משנה

ומגלח

בשביעי ויביא קרבנו בשמיני – כדכתיב בפרשה "וגלח" (את) ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחו וביום השמיני יביא שתי תורים וכבש לאשם". אמר לו רבי טרפון מה בין זה למצורע – ששמעתי ממך. שנאמר בפרשת מצורע בתגלחת שניה "והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וכבש בגדיו במים וטהר וביום השמיני יקח שני כבשים וכבשה אחת" וגו', שמעתי ממך דמצורע יגלח בשמיני ויביא קרבנו בתשיעי.

אמר

לו שזה טהרתו תלויה בימיו – אחר (והיית) שלשי ושביעי, ומצורע טהרתו תלויה בתגלחת, אף כי טבל בשביעי – צריך לטבול פעם אחרת אחר גילוח. ואם כן, הוי טבול יום גלח. עד שמיני נקרא טבול יום, ואינו מביא קרבנותיו אלא אם כן היה מעורב שמש, שהרי הקפיד הכתוב שיהיה טהור ממצורע בהבאת קרבנותיו, ואם כן אף ביום שלשלא קרבנות. קיבלה מיניה – רבי טרפון מרבי עקיבא, נזיר שגילח בשמיני מביא קרבנותיו (בשמיני) או לא? דתנן הלל גילח בשמיני מביא קרבנותיו בתשיעי – וקיס ליה להתלמוד דרבי נזיר מתנייא. והשתא, מדתניא, בשלמא אי לא קבלה מיניה, הא וכו' רבי טרפון היא. אלא אי סלקא דעתך דקבלה – לכולי עלמא ליתי קרבנותיו בשמיני!

הא

דלא טבל בשביעי – הא דתני הלל שהמתין לטבול עד בשמיני, הואיל וקפיד רחמנא שיביא נזיר קרבנו בטהרה, ובעודו טבול יום לא יביא קרבנותו גם לא ישלח קרבנות. אמר רבי – קבלה מיניה, הא וכו' רבי טרפון היא. אלא אי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים וכבש בגדיו ורחץ במים חיים וטהר וביום השמיני יקח לו שתי תורים ובא לפני ה' אל פתח אהל מועד ותנחם אל הכהן וכפר עליו הכהן וטהר" וגו', אימתי הוא בא – כשטבל מבעוד יום ועשה הערב שמש. (ובתורת) כהנים מצאתי כך: יכול יטבול בו ביום שמיני, פירוש: שיכול להמתין מלטבול עד יום השמיני – תלמוד דסבירא ליה לתנא דטבול יום דוב כוב (דבפרק קמא) לענין הערב שמש. ואל תתמה: הויכ פשיטא ליה לתנא דטבול יום אסור ליכנס למחנה לזיה, דקאמר כיצד נכנס אלא אם כן טבל מבעוד יום, הלא טבול יום דמת מותר ליכנס במחנה לזיה, וכן משמע בסמוך דיש לומר דמשמע ליה קרא דבי "ובא לפני ה' ביום השמיני" – מכלל דקודם יום השמיני אסור ליכנס.

אלמא

קסבר טבול יום כוב דמי – כך היו אומרים חבירייהו דרב נתן ברבי הושעיא: אחרי שאנו רואין דסבירא ליה לתנא דטבול יום דאסור ליכנס במחנה לזיה, אף כי טבול יום דמת ושרץ מותרין – מכלל דסבירא ליה לתנא דטבול יום דוב כוב (דבפרק קמא) לענין דאין שוחטין חורקין עליו, ואם המתין וטבל עד יום השמיני – לא יוכל לשלוח קרבנות, דאין שוחטין חורקין עליו. דהכי איתא בפרק שני דכריתות (יא) דלמאן דאמר טבול יום דוב כוב דמי – אין שוחטין חורקין עליו. ואני שמעת: שמצי דקדוק טבול יום כוב, הואיל וטומאה יוצאה עליו מגופו – אפילו בבעל שתי ראיות, שאינו מחוסר כפורים, דאסור ליכנס במחנה לזיה. ואמינא לזו אנא אלא מעתה – כלומר, לפי מה שסתמו דבריהן ולא פירשו, מהיכא מוכיח התנא דטבול יום דוב אסור ליכנס במחנה לזיה: ואחם סוכרים שמוכיח (מדכתיב) "ובא ביום השמיני" – מכלל דאם טבל (בשמיני) הואיל והוא טבול יום אסור ליכנס. דכתיב בפרשת נשא, גבי נזיר טמא "וגילח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחו וביום השמיני יביא שתי תורים או שני בני יונה אל הכהן פתח אהל מועד וגו' והביא כבש כן שנתו לאשם" וגו', הכי נמי, אימתי הוא מביא – כשטבל ועשה הערב שמש. שער

משנה תגלחת פופאה כיצד היה מזה בשלישי ובשביעי – אחר כך היה טובל, שכן חובה על המזה מי חטאת, כדמפרש בהו קרא ב"זאת חוקת התורה", שלאחר הזאה טעונין טבילה. והיה מגלח בו ביום, דהיינו שביעי, כדכתיב ביה "וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחו, וביום השמיני יביא שתי תורים". ואם גילח בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום – השמיני עצמו. אמר לו רבי טרפון מה בין זה למצורע – שאף כן שנינו במצורע, שאף הוא תגלחת שניה בשביעי, כדמפרש ביה קרא (ויקרא יד) "וגילח את כל שערו ורחץ במים וטהר וישב מחוץ לאהל שבעת ימים, וביום השביעי יגלח את כל שערו" ומביא קרבנותיו בשמיני. בתורת כהנים: ואם גילח בשמיני מביא קרבנותיו בשמיני. אמר לו – אין ביניהן כלום לענין הבאת קרבן, אלא שזה – הנוזר, טהרתו תלויה בימיו, ובשביעי כיון שזהו וטבל הוי טהור, כדכתיב "וגילח ראשו ביום טהרתו" –

דמשמע שכבר הוא טהור ועומד כשהוא מגלח, ואפילו אם אינו מגלח בו ביום, ומצורע טהרתו תלויה בתגלחתו – שאם טבל קודם שמגלח עדיין אינו טהור עד שמגלח, דכתיב "והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו" והדר "ורחץ בים בשרו במים וטהר". ונוזר אינו מביא קרבנותיו אלא אם כן היה מעורב שמש, שטובל בשביעי ומביא קרבנותיו בשמיני, וכן אם לא טבל בשביעי עד לשמיני – אינו יכול להביא קרבנותיו בו ביום עד התשיעי. אבל מצורע המגלח וטובל ביום שמיני שלו – יכול להביא קרבנותיו בו ביום, ואינו צריך הערב שמש, לפי שהוא טהור ועומד משעת טבילה ראשונה שטבל בתגלחת הראשונה, דהא כתיב ביה "וטהר". גמרא קיבלה מיניה – רבי טרפון, שאם גילח נזיר בשמיני שיכול להביא קרבנותיו בו ביום, ואינו צריך הערב שמש ושמיני עצמו, ואינו צריך להמתין עד התשיעי? תא שמע דתני רבא גילח נזיר בשמיני מביא קרבנותיו בתשיעי – ושמע מינה לא קיבלה מיניה. אמר רבא – העולם קיבלה, והא דאמרת אם איתא דקיבלה מיניה לייתי בשמיני – לא קשיא, דכי אמרי אמר גילח בשמיני מביא קרבנותיו בשמיני. דטבל בשביעי – שהיה לו הערב שמש. והא דתני הלל מביא קרבנותיו בתשיעי – כגון דלא טבל בשביעי עד שמיני. ורבי עקיבא טעמיה, דאמר: נזיר אינו מביא קרבנותיו אלא במעורב שמש. ואיכא דמפרשי אליבא דרבי עקיבא במתניתין דמצורע שגילח בשמיני אינו מביא קרבנותיו עד בתשיעי, לפי שאינו מביא אלא במעורב שמש בתשיעי. ושבתא היא, דבהדיא קתני לה בתורת כהנים דאם גילח בשמיני מביא קרבנותיו בשמיני, והכי נמי אמר לו רבי טרפון להלל: מה בין זה לנוזר. אמר רבי אשכחתינהו להכריהו דרב נתן בר הושעיא דיתבי וקאמרי ובא לפני ה' וגו' בזמן שטבל ועשה הערב שמש – מדכתיב "וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים" וכתבי בתריה "וביום השמיני יביא שתי תורים או שני בני יונה ובא לפני ה' אל פתח אהל מועד ותנחם אל הכהן", דמשמע אימתי הוא בא לפני ה' להביא – כדאמרינן התם "ובא לפני ה' מלמד שהוא חייב בטיפול הבאתו, והיינו ביום השמיני, דהיינו לאחר שטבל והעריב שמשו. אלמא דכי עשה הערב שמש – אף, דמותר ליכנס לעזרה. לא עשה הערב שמש – לא. אלמא קסבר מבל יום של זב כוב דמי – דכי היכי דוב אסור ליכנס במחנה לזיה, דהיינו בעזרה, הכי נמי טבול יום של זב. אלא מעתה נבי נזיר – דכתיב "וגלח את ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחו", וכתבי בתריה "וביום השמיני יביא שתי תורים" וגו', נימא נמי הכי: אימתי הוא בא – בזמן שטבל והעריב שמשו, אבל מקמי הכי – לא.

מכרי

אגרות קודש

בי"ה, אי מ"ח, תשס"ז
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ז תשרי, בו כותב אשר נמצא במלחמה פנימית עצמית וכי'.

המשך בעמוד הבא

דוחה הגמרא: **אָמַר רַבָּא, לֹא קָשְׁיָא** – אין להקשות מן הברייתא
 ולהוכיח ממנה, לפי שאפשר לומר, **הָא** – דברי רבי עקיבא שמביא
 קרבנותיו ביום השמיני, מדברים באופן **דְּמַבְלַל בְּשִׁבְעֵי**, וכששקעה
 השמש בשביעי נטהר לגמרי, ולכן מיד כשגילח ביום השמיני יכול
 להביא קרבנותיו, אבל **הָא** – דברי הברייתא שמביא קרבנותיו
 ביום התשיעי, מדברים באופן **דְּלֹא מַבְלַל בְּשִׁבְעֵי** אלא בשמיני טבל
 וגילח, ועל כן אינו יכול להביא קרבנותיו בו ביום, שהרי אינו נטהר
 עד הערב שמש, ולא נחלקו כלל.
 הגמרא לפנינו דנה בוב שטבל לטהרתו היום ועדיין לא העריב
 השמש, האם מותר להיכנס למחנה לזיה: **אָמַר אַבְי, אֲשֶׁרְהִתִּינְהוּ**
לְחִבְרִית – מצאתי לחבריו **דְּרַב נָתַן בְּר הוֹשְׁעִיא, דִּיתְבִּין וְקִאָמְרִין** –
 שהיו יושבים ואומרים כך, שנינו בברייתא על הכתוב בפרשת הזב
 (ויקרא טו יג–טז) **וְיָסַפּר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטָהֳרָתוֹ וְגו' וְרָחַץ בְּשֵׁרוֹ בַּיּוֹם**
הַשְּׁמִינִי וְבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָקַח לוֹ שְׁתֵּי תְרִים אֹז שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה וְכֹא
לִפְנֵי ה' אֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְיִתְנֶם אֵל הַכֹּהֵן, שִׁמְשַׁמֵּע שְׂרָחֵץ בְּשֵׁרוֹ
 ביום השביעי ומקריב קרבנותיו ביום השמיני, ויש ללמוד מכאן
שְׂאִימְתִי – באיזה אופן הוא [בא] – רשאי לבוא עד פתח העזרה
 וליתן קרבנותיו אל הכהן, **בְּזֶמַן שֶׁהוּא מַבְלַל וְעֹשֶׂה הַעֲרִיב שְׁמֵשׁ, אִין,**
 כלומר אם טבל אתמול וכבר העריב השמש לאחר טבילתו, אכן
 יכול הוא לבוא עד פתח העזרה, אבל אם לא **מַבְלַל וְעֹשֶׂה הַעֲרִיב**
שְׁמֵשׁ – שטבל היום ונמצא שעדיין לא העריב השמש לאחר
 הטבילה, לא יכול לבוא עד פתח העזרה. והיו מוכיחים מכאן
 חבריו של רב נתן בר הושעיא, **אֲלָמָא קָסְבַּר הַתַּנָּא, שְׁמַבְבֵּל יוֹם שָׁל**
בְּ – זב שטבל ועדיין לא העריב שמשו, בְּזֶמַן דְּמִי – דינו כזב ממש,
 ואסור לו להיכנס למחנה לזיה כדין זב. ואמנם הפסוק מדובר בזב
 בעל שלוש ראיות שחייב בקרבנות, אולם לגבי דין זה אין לחלק
 בינו לבין זב בעל שתי ראיות, שהרי מכיון שנעשה זב ונטמא נאסר
 להיכנס למחנה לזיה ואף בשתי ראיות בלבד, ומן הפסוק למדנו
 שגם לאחר שטבל, כל זמן שלא העריב שמשו דינו כזב ואסור
 להיכנס לשם.
 אבי דוחה את דבריהם: **אָמַינָא לְהוֹן אָנָּא** – אמרתי להם אני, **אֲלָא**
מַעֲתָה גַבִּי נְזִיר קָטָא – נזיר שנטמא במת וצריך להיטהר ולהביא
 קרבנות נמי אפשר לדרוש כן, **דְּתַתִּיב כוּ בְּנִזִיר (במדבר י"ז) וְבַיּוֹם**
הַשְּׁמִינִי (וְהִבִּיא אוֹתָם) אֹז שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֵל הַכֹּהֵן אֵל פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד, ואם כן אפשר לדרוש כמו בזב, **אִימְתִי הוּא [בא]** – הנזיר
 עם קרבנותיו אל פתח העזרה, דווקא **בְּזֶמַן שֶׁמַבְלַל וְעֹשֶׂה הַעֲרִיב**
שְׁמֵשׁ, שנאמר **וְבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי הַכּוֹהֵנָה בּוּחַ לְאַחַר שְׁטַבְלָהּ בַּיּוֹם**
הַשְּׁבִיעִי כְּדִין, אבל קודם שהעריב השמש ולאחר טבילתו, לא
 יבוא עד פתח העזרה להקריב קרבנותיו, שכן דרשה הברייתא
 לגבי זב, (ס: ד"ה תמא) העלה מדברי הספרי שטבילה קודמת
 לתגלחת טהרה, אולם הרמב"ם (נזירות פ"ו ה"א) הזכיר בסדר
 הטהרה תגלחת לפני הטבילה.

משנה

נזיר שנטמא במת בזמן נזירותו, צריך להיטהר מטומאתו ולגלח
 את שערו, ואחר כך מונה שוב את ימי נזירותו מתחילה. המשנה
 מבארת את סדר הטהרה והתגלחת: **תְּגַלְחַת הַנְּזִיר, הַבֵּאָה מִחַמַּת**
טוֹמְאָה, בְּצִיד – באיזה סדר היא נעשית.
הָיָה הַנְּזִיר מְיָה – מקבל הזאה של מי אפר פרה אדומה ביום
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כְּדִין תַּמָּא מַת, וְיִגְלַח את שער ראשו ביום
הַשְּׁבִיעִי, וְמִבִּיא את קְרָבָנָתוֹ עַל שְׁנַטְמָא, בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי. וְאִם יָגִילַח
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְלֹא בְּשִׁבְעֵי כַּמְצוּתוֹ, מִבִּיא את קְרָבָנָתוֹ כּוּ בַּיּוֹם,
 ואין צריך להמתין למחרת, **דְּרַבִּי עֲקִיבָא.**
אָמַר לוֹ רַבִּי טַרְפוֹן לְרַבִּי עֲקִיבָא, מַה טַעַם הַחִילוּק בֵּין זֶה – הַנְּזִיר
לְמוֹצָע, והרי גם מצורע שנטהר דינו להתגלח ביום השביעי
ולהביא קרבנות בשמיני, ושמעתי ממך שאם איחר וגילח ביום
הַשְּׁמִינִי, אינו מביא קרבנותיו ביום שנתגלח אלא למחרת,
 בתשיעי.
אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבִּי טַרְפוֹן, אינו דומה נזיר למצורע, לפי שזה
 [הנזיר שנטמא במת] **מְהִירָה תְּגַלְחֵהּ בְּיָמָיו – בימי ההזאות**
והטבילה בלבד והזאות בימי שלישי ושביעי וטבילה ביום
השביעי, ולא על ידי התגלחת ושמצות הגילוח היא רק מדיני
נזירות, שהנזיר שנטמא ונטהר צריך להתגלח, ולא מפני שבכך
נטהר, ולכן כיון שנטהר לגמרי ביום השביעי לאחר שטבל, יכול
להביא קרבן ביום השמיני, אף אם קיים מצות גילוח בו ביום,
ולעומת זאת מצורע, מְהִירָה תְּגַלְחֵהּ גַם בְּתַגְלַחְתּוֹ, ורק לאחר
הגילוח יכול לטבול להשלמת הטהרה, ולכן אם איחר וגילח
בשמיני וטבל, נמצא שרק היום נטהר, וְאִינוּ מִבִּיא קְרָבָן אֲלָא אִם
כֵּן הָיָה מְעוֹרֵב שְׁמֵשׁ, דהיינו ששקעה חמה אחר שטבל שאז נטהר
לגמרי, ונמצא שביום התגלחת אינו יכול להביא את קרבנותיו:

גמרא

הגמרא מבררת: לאחר שיישב רבי עקיבא לרבי טרפון את דבריו,
 האם קיבלה רבי טרפון מִיָּמִיה – מרבי עקיבא את דינו ונזויר
 שגילח בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום והסכים עימו, או לא
 קיבל, אלא חלק עליו.
 מביאה הגמרא ראייה שרבי טרפון לא קיבל את דברי רבי עקיבא:
הָא שְׁמַע, דְּתַנִּי הֲלָל – ששנה הלל בברייתא, אם יגלח הנזיר ביום
הַשְּׁמִינִי מִבִּיא קְרָבָנָתוֹ בְּתַשְׁעֵי, וזה דלא כדברי רבי עקיבא. וְאִי
סָלְקָא דְעֵתָהּ – ואם תעלה בדעתך שרבי טרפון קיבלה מִיָּמִיה –
מרבי עקיבא, מדוע הצריכה הברייתא להמתין לתשיעי, לִיתִי –
יביא קְרָבָנָתוֹ בְּשְׁמִינִי, שהרי הכל מודים לדן זה, מאחר שגם רבי
טרפון הסכים לדברי רבי עקיבא, אלא על כרחך שרבי טרפון לא
 קיבל את הדברים, והברייתא שנויה לפי שיטתו.

המשך מהעמוד הקודם

הנה נכון יהי לבו בטוח בבוא העולמים אשר הוא היוצר יחד לבם ולפניו נגלו כל תעלומות
 אשר הנצחון במלחמה זו מובטח הוא ואין זה אלא שאלת הזמן, כי באם יעשה בזה ככל יכולתו ינחל
 נצחון מידי, ובאם לאו יתמשך ח"ו, אבל כבר הובטח כל אחד ואחת מעמנו אשר כל ידח ממנו נדח,
 כי הרי בכלם מתפאר הבורא שהם מעשי ידיו להתפאר, אלא שניתנה בחירה חפשית לכל אחד ואחת
 בכדי שינסה כחותיו ויגלה נקודה הפנימית אשר בו בכחות עצמו, ועצם ההכרה וההתבוננות אשר
 הנצחון בטוח הוא, מוסיפה כח ועוז בהנהלת מלחמה זו ובגמרה בהקדם, ותודה אם יבשר טובות
 בהאמור לעיל לקרוב.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

59 לְשִׁלְמִים, תִּקְרֶב שְׁלָמִים, כִּי מִתּוֹךְ שֶׁהִפְרִישׁ שְׁלוֹשׁ בְּהֵמוֹת אֱלוֹ
60 לְנִזְיֹרֹתוֹ מִכּוֹחַ שְׁכוּנָתוֹ לְהִפְרִישׁ כָּל בְּהֵמָה לְמָה שֶׁהִיא רְאוּיָה,
61 וְכֵאלֹלוֹ קָרָא כָּל אַחַת בְּשֵׁמָה לְאִיזָה קָרְבָן הוּא מִפְרִישָׁה:

נמרא

62 הגמרא מביאה בריתא אודות האמור במשנה: תִּנּוּ רִבְנָן, נִאֲמַר
63 בְּפִרְשַׁת הַנִּזְיֹר (במדבר ו יח) 'וְגִלַּח הַנִּזְיֹר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד' וְגו', וְלֹא
64 נִתְפָּרַשׁ עַל אִיזָה קָרְבָן מִגִּלְחָה, וְיֵשׁ לְדָרוֹשׁ שֶׁבְּשִׁלְמִים הִתְּנוּב מִדְּבַר,
65 שְׁנֵאֲמַר בְּפִרְשַׁת הַקֶּרֶבֶת שְׁלָמִים (ויקרא ג א) 'וְשִׁחֲטוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד'
66 וְכוּנַת הַכְּתוּב כֵּן אֲלוֹתוֹ קָרְבָן שְׁנוֹבֵר בּו 'פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד'.
67 שׁוֹאֵל הַבְּרִייתָא: אִתָּהּ אוֹמֵר שֶׁבְּשִׁלְמִים הִתְּנוּב מִדְּבַר, אוֹ שְׁמַא
68 נִאֲמַר שְׁאִינוּ כֵן, אֲלֵא כוּנַת הַכְּתוּב לְפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד מִשֵּׁשׁ, שְׁכוּנַת
69 הַכְּתוּב כְּפִשּׁוּטוֹ, לְהוֹדִיעַ שֶׁצִּירֵךְ הַנִּזְיֹר לְגַלַּח אֶת שְׁעָרוֹ בְּפֶתַח אֹהֶל
70 מוֹעֵד, וְלֹא בֵּא לְלַמֵּד בְּאִיזָה קָרְבָן מִדּוּבֵר. מִשִּׁיבָה הַבְּרִייתָא: אֲמַרְתָּ
71 כִּךְ, אִם כֵּן יִקְשֶׁה שֶׁהֵי דְרָךְ בְּרִיּוֹן הוּא לְגַלַּח אֶצֶל הַקּוֹדֵשׁ, אֲלֵא
72 וְדַאי לֹא בֵּא הַכְּתוּב לֹמַר שֶׁמִּגִּלְחָה שֵׁשׁ מִמֶּשׁ אֵלֵא שִׁיגַלַּח עַל
73 הַקָּרְבָן שֶׁנִּאֲמַר בּו 'פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד', דֵּהֵינּוּ שְׁלָמִים.

74 רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר, אֵינּוּ צִירֵךְ לְלַמֵּד מִסְבָּרָא שֶׁאֲסוּר לְנַהוֹג בְּדָרְךְ
75 בְּיוֹזֵן וְלְגַלַּח בְּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד, שֶׁהֵרִי אֲמַרְתָּ תוֹרָה לְגַבֵּי אוֹפֵן עֲלִיתָ
76 הַכֵּהן לְמוֹצָח (שמות כ כב), 'לֹא תִעַלֶּה בְּמַעְלֹת' - [במדברגות] עַל מוֹקְחֵי'
77 אֲלֵא בְּכַבֵּשׁ, לְפִי שֶׁבְּדָרְךְ עֲלִיתָ עַל גְּבִי מַעְלֹת יֵשׁ לְחוֹשׁ שְׁמַא
78 תִּגְלַח עֵרוֹתוֹ עֲלֵיהֶן [בשעה שִׁירִים אֶת רִגְלוֹ לְעֵלֹת מִמַּעַלָּה
79 לְמַעַלְהָ], וְאִין זֶה דְרָךְ כְּבוֹד, וְאִם הוֹזִיר הַכְּתוּב אֶפִּילוֹ בְּכַהֵן בְּשַׁעַת
80 עֲבוּדָתוֹ שֶׁלֹּא תִגְלַח עֵרוֹתוֹ לְמוֹצָח, שְׁאִינוּ אֲלֵא עֲצִים וְאֲבָנִים, קָל
81 וְחֹמֶר לְנִזְיֹר שֶׁלֹּא יִגְלַח בְּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד, שֶׁהֵי זֶה דְרָךְ בְּרִיּוֹן
82 מִמֶּשׁ, שְׁעוֹשֶׂה כֵן אֶצֶל הַקּוֹדֵשׁ, וְגַם אִין תִּגְלַחוּתוֹ שְׁיִיכַת לְעַבְדוּת
83 הַקּוֹדֵשׁ וְכַהֲלִיכַת הַכֵּהן עַל גְּבִי הַמּוֹצָח אֲלֵא קִיּוּם מִצְוָה.

84 [נוסח אחר מצינו בְּמִדְרָשׁ רַבָּה בְּפִרְשָׁה נְשֵׂא (דף ר"ב) (בא), נִאֲמַר
85 בְּפִרְשַׁת הַנִּזְיֹר (במדבר ו יח) 'וְגִלַּח הַנִּזְיֹר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד', וְלֹא נִתְפָּרַשׁ
86 עַל אִיזָה קָרְבָן מִגִּלְחָה. רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר, בְּשִׁלְמִים הִתְּנוּב מִדְּבַר, שֶׁכֵּן
87 יֵשׁ לְלַמֵּד מִן הָאֲמוּרָא כֵּן 'פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד' כְּמוֹ בְּשִׁלְמִים, אוֹ אֵינּוּ
88 [כֵּן] - שְׁמַא אִין כוּנַת הַכְּתוּב כֵּן, אֲלֵא כְּפִשּׁוּטוֹת הַמִּשְׁמַעוֹת שֶׁצִּירֵךְ
89 לְגַלַּח בְּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד, אִין לֹמַר כֵּן, כִּי אִם כִּף אֲמַרְתָּ תוֹרָה בְּכַהֵן
90 הַעוֹלָה לְמוֹצָח (שמות כ כב) 'לֹא תִעַלֶּה יְכוֹ' בְּמַעְלֹת עַל מוֹקְחֵי', כִּדִּי
91 שֶׁלֹּא תִגְלַח עֵרוֹתוֹ, קָל וְחֹמֶר לְדַבֵּר שֶׁהוּא בְּיוֹזֵן שְׁלֵא יִגְלַח הַנִּזְיֹר
92 אֶצֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, אֲלֵא - מֵאַחַר שֶׁאִין לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַכְּתוּב
93 כְּפִשּׁוּטֵם, עַל כִּרְחֹק צִירֵךְ לְפָרֵשׁ שֶׁנִּאֲמַר 'פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד' כִּדִּי
94 לְלַמְּנוּ שֶׁבְּשִׁלְמִים הִתְּנוּב מִדְּבַר].

95 רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר, אֵינּוּ צִירֵךְ לְסַבָּרָא זֶה כִּי מִתּוֹךְ גּוֹף דְּבָרֵי הַכְּתוּב יֵשׁ
96 לְהוֹכִיחַ זֹאת, שֶׁהֵרִי הוּא אוֹמֵר בְּפִרְשַׁת הַנִּזְיֹר (במדבר ו יח) 'וְלִקַּח אֶת
97 שֵׁעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ וְנָתַן עַל הָאֵשׁ וְגו', אֲשֶׁר תַּחַת זָבַח הַשְּׁלָמִים - צִירֵךְ
98 הַנִּזְיֹר לְקַחַת אֶת הַשֵּׁעַר שֶׁהִסִּיר מִרֹאשׁוֹ וְלִיתֵנוּ עַל הָאֵשׁ שֶׁמִּבְּלֵי
99 עֲלִיהָ אֵת בֶּשֶׂר הַשְּׁלָמִים, מִשְׁמַע שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּמִי שְׁאִינוּ מְחֹסְרִים
100 אֲלֵא לְקַחַת שֶׁל הַשֵּׁעַר מִרֹאשׁוֹ וְנִתְּנָהּ שֶׁל הַשֵּׁעַר עַל הָאֵשׁ לְלֹא
101 שׁוּם פְּעוּלָה נּוֹסֶפֶת, יֵצֵא זֶה - יֵשׁ לְמַעַט אֶת הַמִּגְלַח בְּפֶתַח אֹהֶל
102 מוֹעֵד, מֵאַחַר שֶׁהוּא מְחֹסֵר לְקַחַת וְהַבָּאָה אֶל מְקוֹם בִּישׁוּל
103 הַשְּׁלָמִים וְנִתְּנָהּ עַל הָאֵשׁ, וְאִין הַלְקִיחָה וְהַבָּאָה סְמוּכוֹת זֶה לְזֶה,
104 וְכִדִּי לְסוּמְכָן עֲלָיו לְגַלַּח אֶצֶל הַמְּקוֹם הַמְּיוּעָד לְשִׁרְיַתוֹ, דֵּהֵינּוּ
105 בְּלִשְׁכַּת הַנְּזִירִים. וְמָה שֶׁנִּאֲמַר 'וְגִלַּח הַנִּזְיֹר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד' כוּנַת
106 הַכְּתוּב לֹמַר שֶׁמִּגִּלְחָה עַל הַשְּׁלָמִים שֶׁנִּאֲמַר בָּהֶם (ויקרא ג א) 'פֶּתַח
107 אֹהֶל מוֹעֵד'.

108 אִיבָא דְאֲמַרֵּי - יֵשׁ שֶׁהֵי אוֹמְרִים אֶת דְּבָרֵי רַבִּי יִצְחָק בְּאוֹפֵן אַחַר,
109 רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר, נִאֲמַר בְּפִשּׁוּטוֹ שֶׁיֵּשׁ לְגַלַּח בְּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד,
110 וּבְשִׁלְמִים הִתְּנוּב מִדְּבַר, שֶׁהוּא מִגְלַח עֲלֵיהֶם. וּמִנֵּין אֲתָהּ אוֹמֵר
111 שֶׁבְּשִׁלְמִים הִתְּנוּב מִדְּבַר, אוֹ - שְׁמַא אֵינּוּ כֵן אֲלֵא בֵּא בְּפִשּׁוּטוֹ לֹמַר
112 שֶׁמִּגִּלְחָה בְּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד מִשֵּׁשׁ, תִּלְמִיד לֹמֵר (במדבר ו יח) 'וְגִלַּח
113 הַנִּזְיֹר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת רֹאשׁ נִזְרוֹ וְלִקַּח אֶת שֵׁעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ וְנָתַן
114 עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זָבַח הַשְּׁלָמִים, שֶׁהִסְמִיךְ הַכְּתוּב אֶת מִצְוַת

1 וְזֶה לֹא יִתְכַן שֶׁנִּאֲסוּר עַל הַנִּזְיֹר לְכוּבָה עִם קָרְבָנוֹתָיו קוֹדֵם הַעֲרֹב
2 הַשֶּׁמֶשׁ עַד פֶּתַח הַעֲזוּרָה, כִּי מְקַדֵּי - מֵאַחַר שֶׁשְׁעָרֵי נִינְקוּדָה שֶׁבְּפֶתַח
3 הַעֲזוּרָה הֵיבָא - הֵיבִין הֶם כְּנִימֵי, פְּשַׁעְרֵי לְוִיָּה - בְּגַבּוּל מַחְנֵה לְוִיָּה,
4 וְרַק מִשֶּׁם וּפְנִימָה נִחְשָׁב מַחְנֵה שְׂכִינָה, וְכִי יִתְכַן לְאֲסוּר עַל הַנִּזְיֹר
5 שֶׁנִּשְׁמָא בְּמַת וְטַבֵּל לְכוּבָה עַד שֶׁם, וְהִתְנַיָּא בְּבִרְיָתָא, מְטָא מֵת מוֹתֵר
6 לוֹ לִיבְנֵם בְּמַחְנֵה לְוִיָּה (וְהוּא קָל מִן הַזֶּב שֶׁנִּאֲסוּר בּוֹ), וְלֹא מְטָא
7 מֵת בְּלִבְדוֹ אֲלֵא אֶפִּילוֹ אֶת הַמֵּת עֲצָמוֹ וְאֶפִּשֵׁר לְהַכְּנִיס לְשֶׁם, שְׁנֵאֲמַר
8 (שמות יג ט) 'וְיָקַח מִשֵּׁה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ, מֵאֵי עִמּוֹ, עִמּוֹ'
9 'בְּמַחְצֵתוֹ, עִמּוֹ' בְּמַחְנֵה לְוִיָּה, שֶׁהֵרִי מִשֵּׁה הִיָּה לְוִי. הֵרִי שְׁאִי אֶפִּשֵׁר
10 לְדִיִּיק מִמָּה שֶׁכְּתוּב בְּנִזְיֹר שִׁיבִיא קָרְבָנוֹתָיו בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי, שְׁבִיּוּם
11 הַשְּׁבִיעִי אֲסוּר לוֹ לְכוּבָה לְמַחְנֵה לְוִיָּה, וְעַל כִּרְחֹק כוּנַת הַכְּתוּב
12 לְהוֹדִיעַ עַת חַיּוּב הַבָּאָה קָרְבָנוֹת בְּלִבְדוֹ, וּמִכִּיּוֹן שֶׁכֵּן, יֵשׁ לְפָרֵשׁ
13 בְּדָרְךְ זֶה גַם אֶת הַכְּתוּב בְּפִרְשַׁת הַזֶּב שִׁיבִיא קָרְבָנוֹתָיו בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי,
14 שְׁבֵא הַכְּתוּב לְהוֹדִיעַ חַיּוּב הַבָּאָה קָרְבָן וְלֹא בֵּא לְדִיִּיק שְׁבִיּוּם
15 הַשְּׁבִיעִי [לְאַחַר שֶׁטַבֵּל הוּא טַבּוּל יוֹם] אֲסוּר לְזַב לְכוּבָה לְמַחְנֵה
16 לְוִיָּה.

17 הַגְּמָרָא מִפְרִשַׁת אֶת הַבְּרִייתָא בְּאוֹפֵן אַחַר: אֲלֵא (אֲמַר אֲבִינִי), מְבֹבֵל
18 יוֹם שֶׁל זָב [לְאוֹן] כְּזֶב דְּמֵי, וּמוֹתֵר לוֹ לְהַכְּנִס לְמַחְנֵה לְוִיָּה, וְמָה שֶׁלֹּא
19 הָעֵרִיב שֶׁמִּשֵּׁי אִין מוֹנְעוֹ מִכֵּךְ, וְלֹא כְּדַבְרֵי חֲבָרִיו שֶׁל רַבִּי נַתָּן,
20 וְאֶפִּילוֹ הֵבִי זֶה רַק זָב בַּעַל שְׁתֵּי רְאוּיּוֹת, שְׁאִינוּ מִבִּיא קָרְבָן
21 לְטַהֲרָתוֹ, אֲבָל זָב בַּעַל שְׁלוֹשׁ רְאוּיּוֹת, כִּיּוֹן מְחֹסְרֵר בְּפָרָה - קָרְבָן,
22 כְּכִי לְטַהֵר, נִמְצָא שְׁבִיּוּם הַשְּׁבִיעִי לְאַחַר שֶׁטַבֵּל וְעַדִּיין קָל הָעֵרִיב
23 שֶׁמִּשֵּׁה, מְלִבַּד מִה שֶׁצִּירֵךְ הָעֲרֹב שֶׁמִּשֵּׁה הֵרִי בְּנוֹסֵף לֹזֵה חֲסֵרָה לוֹ גַם
24 הַבָּאָה הַקָּרְבָנוֹת לְטַהֲרָתוֹ עַל כֵּן לֹא עִיָּיל - לֹא יִכְנַס לְמַחְנֵה לְוִיָּה.
25 וְדַבְרֵי הַבְּרִייתָא מְדוּבָרִים בְּזָב בַּעַל שְׁלוֹשׁ רְאוּיּוֹת. וְכוּנַת הַבְּרִייתָא
26 הִיא, שֶׁהַכְּתוּב קָרָא לְמִקּוֹם 'פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד', וְקִשָּׁה אֵי בְּמַחְנֵה
27 לְוִיָּה קָאֵי - מִכִּיּוֹן שֶׁבְּאוֹתָהּ שַׁעַה שֶׁהוּא מִבִּיא קָרְבָן הֵרִי הוּא
28 נִמְצָא בְּמַחְנֵה לְוִיָּה וְלֹא בְּמַחְנֵה שְׂכִינָה, שֶׁהֵרִי כָּל טֵמְא קוֹדֵם
29 שֶׁהִבִּיא קָרְבָנוֹתָיו אֲסוּר לְהַכְּנִס לְמַחְנֵה שְׂכִינָה כְּפִי שֶׁהַגְּמָרָא
30 מְבִיאָה לְהֵלֵךְ, אִם כֵּן אֲמַרֵּי קָא קְרִי לִיָּה - מְדוּעַ מִכְּנֵה הַכְּתוּב אֵת
31 מְקוֹם עֲמִידָתוֹ בְּשֵׁם 'פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד' שֶׁהוּא מִתְּנֵה שְׂכִינָה, שֶׁהֵרִי
32 פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד מִצְוֵי בְּתוֹךְ הַעֲזוּרָה שֶׁהִיא מַחְנֵה שְׂכִינָה, אֲלֵא וְדַאי
33 בֵּא הַכְּתוּב לְמִימָרָא - [לְהַשְׁמִיעֵנוּ] שִׁישׁ לְדַמּוֹת מַחְנֵה לְוִיָּה לְמַחְנֵה
34 שְׂכִינָה, מָה הָתָּם - לְפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד, מְחֹסְרֵר בְּפָרָה לֹא עִיָּיל - מִי
35 שֶׁעַדִּיין חֲסֵרָה לוֹ הַבָּאָה קָרְבָנוֹת לְטַהֲרָתוֹ לֹא יִכְנַס, יֵשׁ לְלַמֵּד מִכֵּךְ
36 שֶׁאֵף מַחְנֵה לְוִיָּה נִמֵּי, אִם הוּא גַם מְחֹסְרֵר בְּפָרָה וְגַם טַבּוּל יוֹם, לֹא
37 עִיָּיל - לֹא יִכְנַס. שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: וְהָתָּם - בְּמַחְסוֹר כִּפְסוֹר שֶׁנִּתְּן
38 שֶׁלֹּא יִכְנַס לְמַחְנֵה שְׂכִינָה. דְּתִנְיָא, נִאֲמַר בְּתוֹרָה לְגַבֵּי אֲסוּר כְּנִיסָה
39 בְּטוֹמָא לְמַדְקָשׁ - [לְמַחְנֵה שְׂכִינָה] (במדבר ט יג) 'קָל הַגִּנֵּעַ בְּמַת
40 בְּנִפְשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת וְגו' מְטָא יְהִיָּה, וְתִיבּוֹת אֱלוֹ מִיּוֹתוֹת הֵן,
41 וְלִלְמַד בָּאוּ, לְרִבּוֹת מְבֹבֵל יוֹם שֶׁאֲסוּר לְהַכְּנִס לְעוֹרָה, עוֹד נִאֲמַר
42 שֶׁם 'עוֹד מְטָאָתוֹ בּו' וְגַם תִּיבּוֹת אֱלוֹ מִיּוֹתוֹת, אֲלֵא לְלַמֵּד בָּאוּ,
43 לְרִבּוֹת מְחֹסְרֵר בְּפָרָה שְׁגַם הוּא אֲסוּר לְהַכְּנִס לְעוֹרָה:

משנה

44 הַמִּשְׁנָה מְבִאָרַת אֶת סֵדֵר תְּגַלְחַת נִזְיֹר וְהַקֶּרֶבֶת קָרְבָנוֹתָיו: הַתְּגַלְחַת
45 שְׁעוֹשָׂה הַנִּזְיֹר בְּסוּיּוֹם יְמֵי הַתְּפִלָּה, יִצַּע, הֵיךְ מְבִיא שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת,
46 כְּבֵשׂה לְחִטָּאָת, כְּבֵשׂ לְעוֹלָה וְאֵיל הַשְּׁלָמִים. וְשׁוֹחֵט אֶת הַשְּׁלָמִים
47 בְּרֵאשׁוֹנָה, וְנִגְלַח עֲלֵיהֶם - עַל הַשְּׁלָמִים, כְּלוֹמֵר, לְאַחַר הַקֶּרֶבֶתִּים,
48 דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לֹא הֵיךְ הַנִּזְיֹר מְגַלַּח עַל
49 הַשְּׁלָמִים, אֲלֵא עַל הַחִטָּאָת - לְאַחַר הַקֶּרֶבֶת הַחִטָּאָת, לְפִי
50 שֶׁהַחִטָּאָת קוֹדֶמֶת בְּכָל מְקוֹם לְהִיּוֹת קְרִיבָה רֵאשׁוֹנָה לְקָרְבָנוֹת
51 הַבָּאִים עִמָּה, וְרֵאוּי שִׁיגַלַּח עַל הַקָּרְבָן הָרֵאשׁוֹן שֶׁמְקַרִּיב. וְאִם גִּלַּח
52 עַל אַחַת מִשְׁלֹשֶׁתָן - אִיזוֹ שֶׁתְּהִידָה, יֵצֵא בְּדִיעֵבֵד.

53 הַמִּשְׁנָה מְבִאָרַת אֶת אוֹפֵן הַפְּרִשַׁת הַקָּרְבָנוֹת: רַבֵּן שְׁמַעוֹן כֵּן נִמְלִיאֵל
54 אוֹמֵר, אִם הִבִּיא שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת כִּדִּי לְהַקְדִּישׁ לְקָרְבָנוֹתָיו, וְלֹא פִרִּשׁ
55 אִיזוֹ מִדָּחַן הַחִטָּאָת וְאִיזוֹ עוֹלָה וְאִיזוֹ שְׁלָמִים, אֲלֵא אֲמַר 'אֱלוֹ
56 לְנִזְיֹרוֹתָי', חָלָה עֲלֵיהֶן קְדוּשַׁת קָרְבָן, וְהַבְּהֵמָה הָרְאוּיָה לְחִטָּאָת שֶׁל
57 נִזְיֹר, תִּקְרֶב חִטָּאָת, הָרְאוּיָה לְעוֹלָה, תִּקְרֶב לְעוֹלָה, וְהָרְאוּיָה

נזיר. שלשה מינין – פרק שישי דף מה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י

בשלמים הכתוב מדבר – וכרבי יהודה דמתניתין, דאמר: על שלמים יגלה, שנאמר בן "שחטו פתח אהל מועד".

רבי יאשיה אומר אינו צריך הרי הוא אומר לא תעלה במעלות – כי הולך לעבוד עבודה, ואינו כל כך דרך ביוון. וקשה: דמאי אינו צריך למדרש מסברא אלא מקל וחומר:

ובסיפרי אין הגויסא רבי יאשיה אומר, אלא כל זה מדברי תנא קמא. ודכי איתא התם: או אינו אלא פתח אהל מועד ממש אמרת: אם כן דרך ביוון, או אינו אלא ממש – כלומר דאין להוציא מסברא הפסוק ממשמעו – הרי הוא אומר "לא תעלה", קל וחומר לדבר ביוון.

ולא במי שמחוסר הבאה ולקחה ונתניה – שהרי שלמים נאכלין בכל העיר, ואם מגלה פתח אהל מועד רודו שלמים בעי – הרי (מתוך הפתח הבאה לקחה ונתניה).

וגילח אהל הנזיר פתח אהל מועד בזמן שהוא פתוח – כלומר, על כרחך לאו פתח אהל מועד ממש, דאם כן הוה ליה דרך ביוון, אלא בזמן פתח ופתחו. ולא נזירה – משמע שטעמא דקרא שמה יתגרו בה פרחי כהונה אם תגלח פתח אהל מועד ממש. אלא במדינה מגלחת במקום צנוע, ולא יראה פרחי כהונה.

אינה כוחלת ופוקסת – הסוטה עומדת שם (בניוויל), כדאמר בסוטה (ו:ב). היו קורשין חבל המצרי כו'. ומשלח תחת הודו – שהשלמים בו. אם גילח במדינה – שיש לו רשות לגלח במקום שירצה. ואף על גב דכתיב "אל פתח אהל מועד" – לאו פתח אהל מועד קאמר, כדדרשין בגמרא.

לא היה משלח תחת הודו – נראה דמכל מקום פשיטא ליה לתנא דאהני פשטא דקרא, דמשמע דבירושלים הוא מגלח, ואם היה מגלח בגבולין לא היה מגלח תחת הודו, דכתיב בקרא "וגלח הנזיר פתח אהל מועד ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים".

ואיכא תנא דרביש בגמרא: יצא זה שמחוסר לקיחה הבאה ונתניה, והכי נמי מחוסר הבאת שערו מחוץ לירושלים לתחת תחת דוד השלמים בירושלים. אבל תגלחת טומאה לא היה משלח תחת הודו – דוד של אשם נזיר טמא חטאת העוף, שלא תלה הכתוב נתינת שער תחת הודו אלא בטהור. רבי מאיר אומר והכל משלחין תחת הודו. בין נזיר טהור במדינה ובין נזיר טמא (במקדש). הו"ו מן הטמא שבמדינה. בגמרא אמרינן: מפני ששערו נקבר, וכן שלחי תמורה (ל:א), אבל קשה: מנלן דנקבר וצריך עיון.

נוטל שער ראשו – כדאמר בבביתא, והוא נוטל מן הרוטב, כדמפרש ואויל. מנלן אמר קרא תחת זבח השלמים מבחוץ היא תחתיו – מיתורא ד"זבח" ודרשין הכי: תחת השלמים יתן ומבחו. [חטאת] ואשם אמר קרא "זבח" לרבות חטאת ואשמות. אם כן לימא קרא שלמים זבח מאי זבח השלמים – מרסמן "זבח", למדרש: תחת השלמים יהיה מן הזבח.

מפני ששערו נקבר – לא נתפרש מנלן. כאן ובכאן – במקדש ובמדינה. או שולקן – ביטול יותר (מדאי). ואחר כך הותר הנזיר לשתות בין – לכאורה נראה דהאי תנא כרבי אליעזר, דאמר בגמרא דאסור לשתות יין עד אחר כל המעשים שמפרש. כיון ושורק עליו אחד מן הדמים – כדדרשין בגמרא: אחר מעשה יחודי.

כדי שלא יתגרו בה פרחי כהונה. סוטה אינה כוחלת ופוקסת – דהא לנוולה קא בעי, וכיון דמנוולה – לא אתו לאיגרוי בה.

משנה ומשלח – ומניה. הכי גרסינן במתניתין: היה נוטל שער ראש נזרו ומשלח תחת הודו, ואם גילח במדינה לא היה משלח תחת הודו. במה דברים אמורים, בתגלחת הטהרה, אבל בתגלחת הטומאה –

לא היה משלח תחת הודו. רבי מאיר אומר: הכל משלחין תחת הודו, חוץ מן הטמא שבמדינה בלבד. וספרים שכתוב בהן במשנתו "אם שילח תחת הודו של אשם יצא" – שבשבתא היא, דלא גרסינן ליה במתניתין, אלא בגמרא: תנו רבנן ואדור כך נוטל את הרוטב כו'. והכי פירושא דמתניתין: היה נוטל שער ראש נזרו ומשלחו תחת הודו של שלמים, ואם גילח במדינה – לא היה משלחו תחת הודו של שלמים. במה דברים אמורים בתגלחת הטהרה

– אמרו שאם גילח במקדש משלח תחת הודו, אבל לא בזמן שגילח במדינה. אבל בתגלחת הטומאה, אפילו בזמן שגילח במקדש – אינו משלח תחת הודו של אשם, שאין לך משלח תחת הודו אלא הטהור שבמקדש, מפני שעשה נזירותו ומשלח תחת הודו של שלמים. תחת הודו – בין טהור שגילח במדינה בין טמא שגילח בעודה, ואין לך שאינו משלח תחת הודו אלא חוץ מן הטמא במדינה בלבד.

גמרא וברישא דגמרא לא גרסינן "אשם בניזר מי איכא", אלא הכי גרסינן: תנו רבנן ואדור כך נוטל את הרוטב ונותן על השער של ראש נזירותו ומשלח תחת הודו של שלמים. ואם שילח תחת הודו של אשם ושל חטאת יצא. אשם בניזר טהור מי איכא? אמר רבא, הכי קאמר: ואם נזיר טמא משלח תחת הודו של אשם – יצא. מנא הני מילי? אמר רבא אמר קרא אשר תחת זבח השלמים – דמשמע: אשר תחתיו יהא זבח השלמים. לומר לך: מן הזבח עצמו יהא תחתיו. ואם שילח תחת הודו של חטאת ושל אשם יצא מאי טעמא דכתיב זבח לרבות חטאת ואשם – שהטהור ששולח תחת זבח שלו, דהיינו חטאת – יצא, ואם טמא הוא – טעון שילוח תחת זבח שלו, דהיינו אשם. הכי גרסינן: תנו רבנן הכל משלחין תחת הודו חוץ מטמא שבמדינה מפני ששערו נקבר דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מטהרים כאן וכאן – בין במקדש בין במדינה היו משלחין, טמאים – כאן וכאן לא היו משלחין, וחכמים אומרים הכל לא היו משלחין תחת הודו חוץ מטהור שבמקדש מפני שעשה כמצותו – וסתם מתניתין דידן אליבא דחכמים, וכדפרשין לעיל. שנעשה כמצותו – שגילח במקדש כמצותו.

משנה או שולקן – שאינו מבושל יפה, ושוקדי' בלע"ז. את הודוץ בשלה – איכא למאן דאמר שלמה, ואיכא למאן דאמר בורעו שנתבשלה עם האיל, במסכת חולין (צ:ב).

נמרא וברישא דגמרא לא גרסינן "אשם בניזר מי איכא", אלא הכי גרסינן: תנו רבנן ואדור כך נוטל את הרוטב ונותן על השער של ראש נזירותו ומשלח תחת הודו של שלמים. ואם שילח תחת הודו של אשם ושל חטאת יצא. אשם בניזר טהור מי איכא? אמר רבא, הכי קאמר: ואם נזיר טמא משלח תחת הודו של אשם – יצא. מנא הני מילי? אמר רבא אמר קרא אשר תחת זבח השלמים – דמשמע: אשר תחתיו יהא זבח השלמים. לומר לך: מן הזבח עצמו יהא תחתיו. ואם שילח תחת הודו של חטאת ושל אשם יצא מאי טעמא דכתיב זבח לרבות חטאת ואשם – שהטהור ששולח תחת זבח שלו, דהיינו חטאת – יצא, ואם טמא הוא – טעון שילוח תחת זבח שלו, דהיינו אשם. הכי גרסינן: תנו רבנן הכל משלחין תחת הודו חוץ מטמא שבמדינה מפני ששערו נקבר דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מטהרים כאן וכאן – בין במקדש בין במדינה היו משלחין, טמאים – כאן וכאן לא היו משלחין, וחכמים אומרים הכל לא היו משלחין תחת הודו חוץ מטהור שבמקדש מפני שעשה כמצותו – וסתם מתניתין דידן אליבא דחכמים, וכדפרשין לעיל. שנעשה כמצותו – שגילח במקדש כמצותו.

משנה או שולקן – שאינו מבושל יפה, ושוקדי' בלע"ז. את הודוץ בשלה – איכא למאן דאמר שלמה, ואיכא למאן דאמר בורעו שנתבשלה עם האיל, במסכת חולין (צ:ב).

נמרא אחר

אחר

57 תיבת 'זבח' מיותרת, אלא בא ללמדנו שמוֹכַח – חלק מזבחו,
 58 דהיינו הרוטב, יְהֵא תַחְתָּיו – מתחת השלמים, על האש. ולכן
 59 הזכיר הכתוב תיבת 'זבח', לומר לך שגם הזבח ניתן על האש עם
 60 השער. והרי מבשר השלמים אינו יכול לתת על האש, לפי שאסור
 61 להפסיד קדשים כל זמן שראויים לאכילה, ובודאי הכוונה על
 62 הרוטב.
 63 שנינו בברייתא: ואם שילח תחת הדיד של החטאת יצא. שואלת
 64 הגמרא: מאי טעמא יוצא בזה, והלא הכתוב אומר 'תחת זבח
 65 השלמים'.
 66 מבארת הגמרא: אִמַר קָרָא 'זבח' שמשמעו 'קרבן' סתם, ולא דווקא
 67 שלמים, לְרֵבּוּת אֵת החטאת ואִשָּׁם, שאף הם בכלל מצוה זו, אם
 68 עשה כן בדיעבד. אמנם לבתחילה צריך ליתן תחת השלמים, שכן
 69 מפורש בפסוק 'זבח השלמים'.

70 שואלת הגמרא: איך אפשר ללמוד מתיבת 'זבח', וְהָא אִפְיָקְתִּיהּ
 71 ו-והרי הוצאת אותו לְהָא 'זבח' מְרֻמָּב, כלומר, והרי כבר דרשת
 72 מתיבה זו לדין רוטב, שיתן מהרוטב תחת הדוד, כמו שנתבאר,
 73 ואיך אפשר לדרוש ממנו גם לרבות חטאת ואשם.
 74 מתרצת הגמרא: אין ללמוד מתיבה זו רק לגבי תניית הרוטב, כי
 75 אִם כֵּן לִימָא קָרָא – יאמר הכתוב באופן מפורש שיתן על האש
 76 'מְרֻמָּב הַשְּׁלָמִים', מאי 'זבח' – למה רמז דין זה בהזכרת תיבת
 77 'זבח', אלא שְׁמַע מִיָּה שְׂבָא גם לְרֵבּוּת חטאת ואִשָּׁם, שאם נתן את
 78 השער בדיעבד תחתיהם, יצא. שכן לשון הכתוב 'תחת זבח
 79 השלמים' אפשר לקרותו גם 'שלמים' או 'זבח' דהיינו שחת כל
 80 זבח יצא בדיעבד ומכיון שתיבת 'זבח' מיותרת כמו שנתבאר
 81 לעיל.

82 שואלת הגמרא: ואימָא, פּוּלָה – כל הדרשה מיתור תיבת 'זבח'
 83 לְחַטָּאת ואִשָּׁם הוּא דְאָתָא – בא לרבות רק חטאת ואשם בדיעבד,
 84 ומניין לך ללמוד מכאן גם שצריך לתת מן הרוטב על השער.
 85 מיישבת הגמרא: אִם תאמר כֵּן יקשה, לִימָא – יאמר הכתוב 'ונתן
 86 תחת השלמים וזבח', שמשמע, או שלמים או זבח אחר, מאחר שדין
 87 זה בא הכתוב ללמדנו, מאי 'זבח הַשְּׁלָמִים', שמשמע שבא לרבות
 88 דין גם לגבי השלמים, ולפיכך נכתב 'תחת זבח השלמים' לומר
 89 שגם מזבח השלמים יתן תחת הסיר, אם כן שְׁמַע מִיָּה תַרְתִּי – שני
 90 הדינים נלמדים מיתור תיבה זו, ואין ללמוד רק אחד מהם לחוד.
 91 בברייתא המובאת לפנינו יתבאר שישנה דעה שלישית לגבי הענין
 92 הנידון במשנתנו: תְּנֵי רַבְּנָן, הָבַל – כל הנוזרים בעת תגלחתם, בין
 93 טהור בין טמא, בין המגלח בירושלים ובין המגלח מחוצה לה הוּ
 94 מְשַׁלְּחִין שְׁעָרָם תַּחַת הַדִּיד, חוץ מנזיר טָמֵא שְׂגִילָה כְּמִדְיָה, שאינו
 95 משלח תחת הדוד מִפְּנֵי שְׁשָׁרְיָה נִקְרָה, דְּבָרֵי רַבִּי מַאֲרִי. רַבִּי יְהוּדָה
 96 אָמַר, נוזרים טְהוּרִים המתגלחים בסיום נזירותם, כָּאֵן וְכָאֵן – בין
 97 אם מתגלחים בירושלים ובין אם מתגלחים מחוצה לה, הוּ מְשַׁלְּחִין
 98 שְׁעָרָם תַּחַת סִיר הַשְּׁלָמִים, אבל נוזרים טָמֵאִים המתגלחים מחמת
 99 טומאתם, כָּאֵן וְכָאֵן לֹא הוּ מְשַׁלְּחִין. ולדעתו אין חילוק היכן גילח
 100 הנוזיר, אלא נזיר טהור לעולם משלח וטמא לעולם אינו משלח.
 101 וְחֻקֵּימָם אֻמְרִים, הָבַל לֹא הוּ מְשַׁלְּחִין תַּחַת הַדִּיד, חוץ מן נזיר טָהוֹר
 102 שְׂגִילָה כְּמִדְיָה, מִפְּנֵי שְׁנַעְשַׁה כְּעִיקַר מִצְוָתוֹ – שכן באופן זה ממש
 103 נאמר דין שריפת השער באש השלמים, ואין לדרוש ממנו
 104 לאופנים אחרים:

משנה

105 המשנה מבארת את אופן בישול שלמי הנזיר: הָיָה כְּבָשֶׁל אֵת
 106 הַשְּׁלָמִים, או שוֹלְקָן – מבשלם בישול רב. ואחר כך היה הַבֶּהֱן נוֹטֵל
 107 אֵת הַדִּידוּץ – חלקה העליון של הרגל הקרובה אל הראש כאשר
 108 היא כְּשֶׁלָה – מבושלת מן האֵיל של השלמים, וְחֵלְהָ מִצָּה אֶחָת מִן
 109 הַפֶּל של המצוה שעל הנזיר להביא, וְרִיקָה מִצָּה אֶחָת, וְנִתְּנָה הַכֹּהֵן
 110 את כל אלו על פני הַדִּיד וּמִנִּיחָן תְּנוּפָה, מוֹלִיךְ וּמְבִיא מַעֲלֵה
 111 וּמוֹרִיד, וְאַחֵר כֶּהֱנִי נְסִימָה הַנְּזִירוֹת לְגַמְרֵי הוֹתֵר הַדִּיד לְשִׁתּוֹת יוֹן
 112 וְלְחַטָּאת לְמַתִּים.
 113

1 והטעם שחילק הכתוב בין נזיר לנזירה, כי אין ראוי שתגלח
 2 הנזירה בפתח אהל מועד, כי יש לחוש שְׁמָא יִתְגַּדֵּוּ כֶּה פְּרָחֵי כְּהוֹנָה,
 3 מכיון שהוא מקום פתוח וגלוי. ומכך שמיעט הכתוב את הנזירה
 4 מוכח שהנזיר מגלח בפתח אהל מועד כפשטות הכתוב. אִמַר לוֹ
 5 אבא חנן לרבי שמעון שזורי, לְדַבְּרֵיהּ, שחשש הכתוב שמא יתגרו
 6 בה, קשה שהרי סוֹמְחָה תוֹכֵיחַ שאין לחשוש כן, דְּרַבְּנֵי כֶּה (במדבר ה'
 7 טו) וְהַעֲמִידָה לְפָנֵי ה', דהיינו בעזרה, בגלוי ובפרהסיא, לֹא תִיָּשִׁינּוּ
 8 שְׁמָא יִתְגַּדֵּוּ כֶּה פְּרָחֵי כְּהוֹנָה, ואיך אמרת שלגבי נזירה חשש
 9 הכתוב. אִמַר לְהוֹן, אין ללמוד מסוטה, כיון שזו – הנזירה פּוּלָה
 10 וּפּוּקְסָתָה – מתקשטת כדרך כל הנשים ושאין לה חיוב להימנע
 11 מן, אבל זו – הסוטה אִינָה פּוּקְלָה וּפּוּקְסָתָה, אלא אדרבה
 12 מנוולים אותה כדי שתודה במעשיה, ולכן אין לחשוש שמא יתגרו
 13 בה;

משנה

14 משנה זו הינה המשך למשנה הקודמת העוסקת בסדר סיום
 15 הנזירות, ובה יתבאר מה היה עושה הנזיר בשער ראשו אחר
 16 התגלחת. הָיָה נוֹטֵל את שְׁעַר רֹאשׁ נְזוּרֵי ו-השער שגידל בניירותו,
 17 וּמְשַׁלְּחֵהּ על האש שתחת הדוד – הסיר, שמבשלים בו את
 18 השלמים, ושם היה השער נשרף. במה דברים אמורים, דווקא אם
 19 גילח בירושלים, ואם גִּילַח כְּמִדְיָה – מחוץ לירושלים, לֹא הָיָה
 20 מְשַׁלְּחֵהּ תַּחַת הַדִּיד – לא היה מביא את השער אל בית המקדש
 21 לשורפו תחת השלמים.
 22 המשנה אומרת שדין זה לא נאמר בכל תגלחות הנזיר: כְּמָה דְּבָרִים
 23 אֻמְרִים שמשלח שערו תחת הדוד, דווקא כְּתִגְלַחַת הַמְּהַרְהָה –
 24 בתגלחת שעושה בעת סיום נזירותו, אֲבָל כְּתִגְלַחַת הַבָּאָה מִחַמַּת
 25 הַמְּוֹמָאֵת, שכן דין הנזיר, שאם נטמא במת בזמן נזירותו, צריך
 26 להיטהר מטומאתו ולגלח את שערו ולהביא קרבנות על שנטמא,
 27 בתגלחת זו לֹא הָיָה מְשַׁלְּחֵהּ את שערו תַּחַת הַדִּיד של האשם
 28 והחטאת. שלא נאמר דין זה אלא בנייר טהור. רַבִּי מַאֲרִי אָמַר,
 29 הָבַל – כל הנוזרים שמתגלחים, בין טהור בין טמא, בין המגלח
 30 בירושלים ובין המגלח מחוצה לה, מְשַׁלְּחִין תַּחַת הַדִּיד, חוץ מן
 31 הַנְּזוּרֵי הַטָּמֵא שְׂגִילָה כְּמִדְיָה, כְּבָדֵר, שאינו משלח תחת הדוד. אבל
 32 בתגלחת טהרה משלח תחת הדוד אף גילח במדינה, וכן
 33 בתגלחת טומאה, אם גילח בירושלים, משלח תחת הדוד:

גמרא

34 שנינו במשנה: נוֹטֵל שְׁעַר רֹאשׁ נְזוּרֵי. הגמרא מביאה ברייתא
 35 המבארת את דברי המשנה: תְּנֵי רַבְּנָן, וְאַחֵר כֶּה – לאור שגילח
 36 הנזיר שער ראשו, נוֹטֵל אֵת הַרְמָבֵּשׁ שבישלו בו את השלמים, וְנִתְּנָה
 37 ממנו על שְׁעַר רֹאשׁ נְזוּרֵי, וּמְשַׁלְּחֵהּ את השער עם הרוטב על האש
 38 אשר תחת הדוד של שְׁלָמִים. כן יש לו לעשות לבתחילה, ואולם
 39 בדיעבד אִם שִׁילַח תַּחַת הַדִּיד שֶׁל החטאת וְהָאִשָּׁם ולא של
 40 השלמים, יִצָּא ידי חובת מצוה זו.
 41 הגמרא תמזה על דברי הברייתא האחרונים: אִשָּׁם כְּנְזוּר [מְהוּר]
 42 מִי אִיכָא – וכי יש אשם כְּנְזוּר טהור. כלומר מאחר ששנינו 'משלח
 43 תחת הדוד של שלמים' הרי מפורש שהברייתא מדברת בנזיר
 44 טהור שסיים נזירותו, כי נזיר שנטמא אינו מביא שלמים, ואם כן
 45 היאך מסיימת נזירותו שילח תחת הדוד של אשם יצא, והלא נזיר
 46 טהור בסיום נזירותו מביא רק חטאת עולה ושלמים ולא אשם.
 47 רבא מיישב את דברי הברייתא: אִמַר רַבָּא, הָבֵי קְאָמֵר – כך יש
 48 לפרש את הברייתא, נזיר טהור משלח תחת הדוד של שלמים,
 49 ואם נְזוּר טָמֵא מְשַׁלְּחֵהּ תַּחַת הַדִּיד שֶׁל אִשָּׁם, יִצָּא. ואין כוונת
 50 הברייתא בסיום דבריה לאותו נזיר המדובר מקודם ודהיינו נזיר
 51 טהור) אלא לנזיר שנטמא.
 52 הגמרא מבררת: מִנָּא הֵי מִלֵּי שְׁנוֹתָן מִן הַרוֹטֵב על שער הנזיר
 53 לפני שמשלחו תחת הדוד, אִמַר רַבָּא, אִמַר קָרָא (במדבר ו' יח) וְלָקַח
 54 אֵת שְׁעַר רֹאשׁ נְזוּרֵי וְנָתַן עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים, והרי

30 מתרצת הגמרא: אי הָבֵי – אם תאמר כן, גִּזְרָה שְׁנֵה של 'אחר אחר',
 31 לְמַה לֵּי, הרי לא למדנו ממנה כלום, שהרי ממשמעות הכתוב
 32 'אַחַר יִשְׁתָּה הַנְּזִיר יֵין' יש להבין שהכוונה לאחר כל המעשים
 33 האמורים קודם לכן, ואם כן הגזירה שזה מיותרת, אלא ודאי באה
 34 הגזירה שזה ללמדנו שלאחר מעשה יחידי, דהיינו לאחר זריקת
 35 דמו של אחד הקרבנות, מותר בין וטומאה:
 36 הגמרא דנה אם התנופה האמורה בפרשת הנזיר מעכבת אותו
 37 מלשתות יין ומלהיטמא למתים: אָמַר רַב, הַתְּנוּפָה בְּנְזִיר מְעַכְבֵּת,
 38 וכל זמן שלא הניף נשאר בניורתו ואסור לשתות יין.
 39 מבררת הגמרא: אֵלֶיכָּא דְמָאן – לפי איזו שיטה אמר רב כן, אֵלֶיכָּא
 40 – אם נאמר שאמר כן אֵלֶיכָּא דְרַבְּנָן – לפי שיטת חכמים בברייתא,
 41 הסוברים שהנזיר מותר בין לאחר מעשה יחידי, אם כן יקשה
 42 שהרי אפילו תְּגַלְחַת שהיא פעולה הנעשית בגוף הנזיר ממש אָמַר
 43 דְרַבְּנָן שלא מְעַכְבָּת, ומותר בשתיית יין מיד אחר הקרבת הקרבן, אם
 44 כן תְּנוּפָה שאינה בגוף הנזיר אלא בקרבנותיו, מִיִּפְעֵיָא – וכי צריך
 45 לומר שאינה מעכבת, כלומר הרי פשוט הוא שלא תעכב ולא יתכן
 46 שאמר רב לפי דבריהם שהיא מעכבת.
 47 אֵלָּא צָרִיךְ לומר שרב אמר את דינו אֵלֶיכָּא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הסובר
 48 שרק לאחר כל המעשים מותר הנזיר ביין, והוסיף רב שאף התנופה
 49 מעכבת, אולם אם כן קשה להיפך, פְּשִׁיטָא – הרי פשוט הדבר
 50 שהרי הָאָמַר (הרי אמרו) רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אַחַר הַמַּעֲשִׂים שבפרשה
 51 כּוּלָּם, וגם התנופה בכלל אותם המעשים, ולא הוצרך רב לחדש
 52 זאת לפי דבריו.
 53 מתרצת הגמרא: מַהוּ דְתִימָא – שמא היית אומר שפִּינֵן דְלַעֲנִין
 54 כְּפִרְיָה אין התנופה מעכבת, כיון ששִׁנְרִי מְצִנָּה היא ואינה מגוף
 55 המצוה עצמה, ואם לא עשאה אינה מעכבת את הכפרה שבאה
 56 על ידי הקרבן, אם כן הָבֵי נְמִי – גם לגבי היתר שתיית יין לֹא
 57 תְּעַכְבֵּת, ואינה בכלל כל המעשים שאמר רבי אליעזר שמעכבים,
 58 קָא מְשַׁמְעֵ לָן רב שלגבי זה התנופה מעכבת.

1 רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אין איסוריו נמשכים עד אחר כל המעשים
 2 שהזכירו, אלא כִּינֵן שְׁנוּרָק עֲלֵיו – בשבילה, על המזבח, אַחַד מִן
 3 הַדְּמִים – דם של אחד הקרבנות, הוֹתֵר הַנְּזִיר לְשִׁתוֹת כִּינֵן וְלִהִיטְמָא
 4 לְמַתִּים:

גמרא

5
 6 הָנִזִּיר דְרַבְּנָן, נאמר בתורה בסוף סדר הקרבת קרבנות הנזיר (במדבר ו)
 7 'אַחַר יִשְׁתָּה הַנְּזִיר יֵין', מה שאמר הכתוב 'אחר' פירושו אַחַר
 8 הַמַּעֲשִׂים כּוּלָּן, דהיינו הקרבת כל הקרבנות והתגלחת, אלו דְרַבִּי
 9 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. ולפי דבריו אסור לשתות יין עד שתיים את כל
 10 המעשים הללו. וְחֲכָמִים אָמְרִים, תיבת 'אחר' פירושה אַחַר מַעֲשֵׂה
 11 יְחִידִי, ולפי דבריהם, אחר שנורק עליו אחד מן הדמים, אף על פי
 12 שלא הקריב את שאר הקרבנות וגם לא גילח, שוב אינו נזיר ומותר
 13 בכל איסורי הנזיר.
 14 שואלת הגמרא: מַאי מְעַמְיָהוּ דְרַבְּנָן, והרי בפשטות משמעות
 15 הכתוב שרק לאחר שנשלם הסדר המפורש קודם לכן, דהיינו כל
 16 המעשים המוזכרים בכתוב, מותר הנזיר ביין, ולמה אמרו חכמים
 17 שדיו בזריקת אחד מן הדמים. מבארת הגמרא: כְּתִיב הָבֵי אַחַר
 18 הקרבת קרבנות הנזיר 'אַחַר יִשְׁתָּה הַנְּזִיר יֵין, וְכִתִּיב הָתָם – באותה
 19 פרשה (שם ו טו), שעושה תנופה 'אַחַר הַתְּגַלְחוֹ אֶת נִזְרוֹ, ולמדו
 20 חכמים בגזירה שווה 'אחר' 'אחר', מַה הָתָם – כשם שבפסוק 'אחר
 21 התגלחו את נזרו', הכוונה היא אַחַר מַעֲשֵׂה יְחִידִי של תגלחת, אַף
 22 כָּאֵן – גם בפסוק 'ואחר ישתה הנזיר יין' הכוונה היא אַחַר מַעֲשֵׂה
 23 יְחִידִי – שלאחר זריקת הדם של אחד מהקרבנות מותר הוא
 24 בשתיית יין.
 25 שואלת הגמרא: מנין לך ללמוד מהגזירה שזה שלאחר מעשה
 26 יחידי מותר ביין וטומאה, אֵימָא עַד דְאֵיכָּא תְּרוּוּיָהוּ – שמא נאמר
 27 שאינו מותר עד לאחר כל הקרבנות והתגלחת, שהרי דברי הכתוב
 28 'אחר התגלחו את נזרו' מדוברים גם לאחר הקרבת כל הקרבנות
 29 (אף על פי שלא הזכיר הכתוב אלא את התגלחתו).

אגרות קודש

בי"ה, כ"ח תשרי, תש"כ
 ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א בעל מדות ורב פעלים מו"ה יוסף אלי' שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו ז"ע.

ובקבשתו אזכירו ואת כל אלה שכותב אודותם, על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
 זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, מתאים לתוכן כתבו, ויהי רצון שכשם שהביא הבקשה כן יבשר טוב בזה.

וזכות פעולותיו באופן דתמכין דאורייתא, עוד יותר מאשר לימודו לעצמו, בודאי שתעמוד לו
 ולבי"ב שי' בהנ"ל.

וכמודגש במאמר רבנו הזקן בעל התניא - פוסק בנסתר דתורה - והשולחן ערוך - פוסק בנגלה
 דתורה - ד"ה עץ חיים היא למחזיקים בה (שמח"ת תק"מ), אלו בעלי השגה הלומדים תורה, ותומכי
 מאושר אלו בעלי עבודה העוסקים בתורה, מאושר, גליקלעך, כדאיתא בזהר (ח"ג דני"ג ע"ב) אי"ת
 מאושר אלא מראשו, דע"י עבודתם ממשכיכס מראשו, היינו מפנימית האי"ס ב"ה, וכמעלת הרגל
 המקיס את הראש דוקא.

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור.

1 **גמרא** אחר מעשים כולן – אחר קרבן ואחר תגלחת, ותגלחת מעבכת דברי רבי
 2 אליעזר. וחכמים אומרים אחר מעשה יחיד – אחר קרבן, ואף על גב שדעין לא גילה.
 3 דתגלחת לא מעבכא. מה התם אחר מעשה יחיד – דלאחר גילוח עבדי תנופה, כדכתיב
 4 "ונתן על כפי הנזיר אחר התגלחו את נורו", ואימא עד דאיבא תריווהו – דמה התם אחר
 5 תגלחת, כדכתיב "אחר התגלחו" אף כאן נמי

6 אדר התגלחו. אמר רב תנופה בניזיר מעבכת –
 7 מלשחות יין וליטמא למתים. כיון דלענין כפרה –
 8 שירי מצוה היא – וכדאמר מר (יזמא ה'א);
 9 'לתנופה לכפר', וכי תנופה מכפרת? והלא אין
 10 כפרה אלא ברם, כדכתיב 'כי היום הוא בנפש
 11 יכפר!' אלא לומר לך, שאם עשה לתנופה שירי
 12 מצוה – מעלה עליו הכתוב כאילו ולא כפרה
 13 וכיפר. גבי נזיר נמי לא מעבכ, קא משמע לך.
 14 וכו'
 15 **רבי שמעון אומר:** כיון שצורך עליו אחד מן הדמים
 16 - הותר הנזיר לשחות ביו ולחיטמא למתים. **גמרא**
 17 **תנו רבנן:** "ואחר ישתה הנזיר יין" אחר המעשים
 18 פולין דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: אחר מעשה
 19 יחיד. מאי טעמיהו דרבנן? פתיב הקא "ואחר
 20 ישתה הנזיר יין" ופתיב התם "אחר התגלחו את
 21 נורו", מה התם אחר מעשה יחיד, אף פאן -
 22 אחר מעשה יחיד. - אימא עד דאיבא תריווהו!
 23 - אי הכי, גזירה שוה למה ליה? אמר רב: תנופה בניזיר מעבכת. - אליפא דמאן?
 24 **אילימא אליפא דרבנן** - התגלחת אמרי רבנן לא מעבכא, תנופה מיבעיא? אלא
 25 **אליפא דרבי אליעזר** - פשיטא, האמר רבי אליעזר: אחר מעשים פולס! - מהו
 26 דתימא: כיון דלענין כפרה שירי מצוה היא, הכא נמי לא תעבכ, קא משמע לך.

יש לו שער ובין אין לו שער דלא מעבכ – ותפרש דכון להשוות יש לו לאין לו, לומר שתגלחת לא מעבכ. ולרבנן מגזירה שוה ד"אחר" "אחר" נפקא, ולרבי אליעזר היא דאמר תגלחת
 מעבכת, ועל כרחך בא להשוות אין לו ליש לו, לומר: כשם שיש לו שער יעביר תו תער על וראשוו וזה יעביר תער על ומורטו, והכי נמי בא להשוות אין לו ליש לו, לומר שזוקק להניח על
 זרועו כשאין לו כפים. ואיידי דידע לברייתא דאיתא במורט בהדיא, ניהא ליה לאיתויי. והתניא נזיר ממורט בית שמאי אומרים אין צריך להעביר תער ובית הלל אומרים צריך להעביר תער.
 הכי גרסינן: מאי אינו צריך לבית שמאי – אין לו תקנה. כלומר, הממורט שהעביר תער על ראשו – לא יועיל כלום. ולרבי אליעזר דאמר תגלחת מעבכת – יאסר לעולם בין, ולרבנן דאמרי
 תגלחת למצוה ולא לעבכ – לא קיים המצוה. הא לבית הלל – יש לו תקנה לממורט בהעברת תער; לרבי אליעזר היא העברת תער במקום תגלחת להחירו בין, ולרבנן לקיים המצוה. הרי
 [אין] אפשר לבית שמאי הא דאמר "תורת נזיר" בין יש לו שער בין שאין לו, להשוות יש לו לאין לו בין לרבי אליעזר בין לרבנן, בין לבית שמאי בין לבית הלל. דאי לבית שמאי יש לו שער
 – יש לו תקנה, ובאין לו – אין לו תקנה. ואי לבית הלל לענין מה [בא] להשוות יש לו: על כרחך לאה [ביש] לו שער בהדיא כתיב בהעברת תער, דאין לו [ונמין] צריך להעביר תער, ובית
 הלל היא. הכי נמי בא להביא אין לו ולהזיקו תנופה על זרועו, והוא הדין דיש לו. היינו דרבי פדת – הא דאמר רבינא דלביית שמאי אין לו תקנה, דאמר: בית שמאי [ורבי אליעזר] אמרו
 דבר אחד. **אין** לו בהן יד ורגל – המצוער, אין לו טהרה עולמית, דבעינן קרא כדכתיב. **על** מקומו. מקום הבחן. **אי** אליבא דרבי אליעזר פשיטא דאף כי לא פירשו התלמוד אמת הוא
 כרבי אליעזר. מהו דתימא כיון לענין כפרה שירי מצוה בו, וכדתניא לישנא קמא. [ומי] לא מעבכא – פירושו: לרבנן. והתניא: זאת תורת הנזיר בין יש לו [כפיס] בין אין לו, ולהאי לישנא
 סבירא לן דהכי פירושו: כשם שבאין לו כפים דין הוא [שתעבכ, דכל] שאינו ראוי לבילה בילה מעבכת – והכי נמי תנופה מעבכת. ואי לרבי אליעזר תיפוק ליה מ"אחר כל המעשים". אלא
 לרבנן דאמרי אחר מעשה יחיד – אחד מן הדמים קאמר, אבל תנופה מעבכא, דגלי "זאת תורת". ואלא הא דתניא יש לו בין אין לו שער – הכי נמי דמעבכא? והתניא: נזיר ממורט בית
 שמאי אומרים אין צריך וכו' ובית הלל אומרים צריך, ואמר רבינא מאי צריך לבית הלל – דאין לו תקנה, דכל שאינו ראוי לבילה בילה מעבכת. הא לבית שמאי – [יש] לו תקנה. וסבירא
 לן להאי לישנא לבית שמאי מקיש אין לו ליש לו, "זאת [תורת הנזיר]" בין יש לו שער בין אין לו לבית שמאי להשוות אין לו ליש לו, שהממורט יעביר תער על ראשו. והכי נמי בא להשוות
 אין לו לשיש לו, לומר שיש לו תקנה להניח על זרועו. ויש לתמוה: דלעולם בא להשוות יש לו לאין לו, ולבית הלל אין לו [ליש] לו להקשות [מברייתא דנזיר ממורט, דבלאו הכי היה יכול
 להקשות: דלרבנן תגלחת לא מעבכא, לרבי אליעזר – מאחר כל המעשים נפקא.

ופליגא דרבי פדת – דאמר רבינא נזיר ממורט לבית שמאי יש לו תקנה, פליגא דרבי פדת דאמר: בית שמאי ורבי אליעזר אומרים דבר אחד. [ולישנא אחרינא] (תרגם) רבי אבינא, ותירוצא
 הוא. והכי פירושו: והתניא בין יש לו שיער בו, והתניא נזיר ממורט בו, ובית הלל אומרים צריך. וקא סלקא דעתך צריך ויש לו תקנה. ופירושו הברייתא הכי: כשם דבשיש לו שיער
 להעביר או למצוה לרבנן או לעיבובא לרבי אליעזר, אין לו שיער – צריך להעביר ויש לו תקנה בכך או למצוה או לעבכ, הכי נמי אידך ברייתא, כשם שיש לו כפים מניח למצוה – כך אין
 לו כפים מניח ברוע, ודחי רבינא: [ומהכא] לא תוכיח דליכא עיבובא, דודאי צריך ואין לו תקנה [ויתור] לבית הלל, והכי קאמר: כשם שאין לו שיער יש בה עיבובא. וצריך עיון, דאם כן היינו
 כרבי אליעזר, תיפוק ליה מ"אדר כל המעשים" ואם באנו לומר כי אינו חושש [לקושיא] זו – אם כן גם [הא דברפך "הקומץ"] יש לומר דלכולי עלמא אתא, וכרבי אליעזר דקאמר בפרק
 "הקומץ רבה" (מנחות י"א), כל מקום שנאמרה תורה וחוקה – לעבכ. קא סלקא דעתך תרתי בעינן, והרי נזיר דכתיב "תורת נזיר", ואמר רב: תנופה בניזיר מעבכת! ומשגי: כיון דכתיב "כן
 יעשה" כמאן דכתיב חוקה דמי. והך שמעתא לוקמי לה כרבי אליעזר, משום דכתיב "אחר" – אחר כל המעשים! ותו: הא דתנן (במנחות כ"א), שני מינים שבנזיר מעבכת זה את זה, ומפרש
 בגמרא דכתיב "כן יעשה", וכי אין זה לרבנן דרבי אליעזר? ויש משגי: דההיא כרבנן דודאי מעבכת זה את זה, אבל [ומכל מקום] אין מעבכתן משמע. מיהו, אכתי קשה מעבכתן דהתם. [ונראה]ו
 דסוגיא דהתם כלישנא בתרא, והכי פירושו: אמר רבא תנופה בניזיר מעבכת. לכאורה נראה דהכי פירושו: מעבכת לשחות יין, ופרקי: אי אליבא דרבי אליעזר – פשיטא, ואי אליבא דרבנן
 – השתא תגלחת לא מעבכא, כלומר אף כי אין מעבכת הנזיר מלשחות היין לרבנן, קשה דתגלחת מכל מקום מעבכת השלמים לרבנן, וכדתניא במנחות: שני מינין שבנזיר מעבכתם זה את
 זה, וההיא אף כרבנן. והתניא: [אף] "זאת תורת" – בין יש לו כפים. פירושו: "זאת תורת" לעבכ, כדאמר ב"הקומץ רבה" (שם י"ט), אבל [ומכל מקום] אין מעבכתן משמע. מיהו, אכתי קשה מעבכתן דהתם. [ונראה]ו
 דנדי דאין מעבכ מלשחות יין – מכל מקום מעבכ השלמים, ואיציטרך לעשות שלמים אחרים. אלא הא דתניא: בין יש לו שיער בין אין לו – הכי נמי תרצה לומר [ולשון] תורה מעבכת,
 התנן נזיר ממורט בית הלל אומרים צריך להעביר תער, וסבירא ליה השתא דצריך [ויש] לו תקנה, אלא לא לבית הלל דממורט לא מעבכ מנליה כתוב מקמי מלתייה דרוב לעבכ בקרבן כרבנן?
 ומשום "וכן יעשה", כי ההיא דפרק "הקומץ".

61 ביין.
 62 משיבה הגמרא: וְאֵלָא לדברין, הָא דְתֵינְיָא בברייתא אחרת, נאמר
 63 'זאת תורת הנזיר, ויש ללמוד להשוות בין נזיר שיש לו שער ובין
 64 נזיר שאין לו שער, ולדברין יש לפרש שכמו שאם אין לו שיער
 65 אינו מותר בשתיית יין מכיון שאינו יכול לגלח, ונשאר בניירותו,
 66 הוא הדין אם יש לו שיער נשאר בניירותו כל זמן שלא התגלח,
 67 שהתגלחת מעכבת עליו, אך קשה, הָכִי נָמִי - וכי אפשר לומר כן
 68 דְמַעֲבָבָא התגלחת, וְהֵתֵינְיָא בברייתא אחרת, נזיר מְזוּזָם - שאין לו שיער
 69 כלל, בית שְׂמַאי אומרים, אִינוּ צָרִיף לְהַעֲבִיר תַּעַר עַל רֵאשׁוֹ, וְבֵית
 70 הַלֵּל אומרים, צָרִיף לְהַעֲבִיר תַּעַר עַל רֵאשׁוֹ ויוצא בזה ידי חובתו.
 71 הרי מבואר שאף מי שאין לו שיער אין התגלחת מעכבת בו, ועל
 72 כרחק צריך לפרש את הברייתא כך, כשם שמי שיש לו שיער צריך
 73 להתגלח, אף מי שאין לו שיער צריך להעביר תער על ראשו. ומוזה
 74 מוכח שיש לפרש כן גם בברייתא הראשונה, כשם שמי שיש לו
 75 כפים מניף, אף מי שאין לו כפים יניף על ידי זרועותיו, ולא דנה
 76 בדין תנופה מעכבת, ולא קשה על רב דבר.
 77 הגמרא מביאה דחיה להכרח מהברייתא: אָמַר רַבִּי אֲבִינָא
 78 -רבינא, מַאי צָרִיף לְהַעֲבִיר תַּעַר עַל רֵאשׁוֹ לְבֵית הַלֵּל, הַכוּנָה
 79 צָרִיף לְגַלַח וּמְכִינן שאינו יכול לגלח אִין לוֹ תַּקְנָה ואינו יכול לסיים
 80 נזירותו, וְלְבֵית שְׂמַאי שאמרו 'אינו צריך', הַכוּנָה שאין צריך לגלח
 81 ממש, אלא יש לו תַּקְנָה על ידי העברת תער על גבי ראשו אף
 82 ללא הורדת שער, חולק רבי אבינא, לפי ליבנא זו, על
 83 דְרַבִּי פְּתֵי שֶׁאִמְרוּ שְׂבִית שְׂמַאי וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמְרוּ דְּבַר אַחַד, שְׁהֵי
 84 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר שֶׁאִין לְמַצְרַע תַּקְנָה אִם אִין לוֹ בּוּהֶן, כִּיּוֹן שֶׁצָּרִיךְ
 85 לְקַיֵּים אֵת הַכְּתוּב כְּתָבוֹ, וְלַעֲוַמַת זֹאת בֵּית שְׂמַאי אָמְרוּ שִׁישׁ
 86 לְנִזְיָר תַּקְנָה, אִף אִם אִין לוֹ שִׁיעַר, וְאִין צָרִיךְ לְקַיֵּים אֵת הַכְּתוּב
 87 כְּתָבוֹ, וּמַעֲתָה שְׁלֵבִית הַלֵּל גִּילּוּחַ מַעֲכָב, יֵשׁ לְפָרֵשׁ כֵּן בְּבֵרִיתָא
 88 הַשְּׁנִיָּה, שֶׁלְמַדוּ מְנוּיָר שֶׁאִין לוֹ שִׁיעַר לְנִזְיָר שִׁישׁ לוֹ שִׁיעַר שֶׁאִף בּוֹ
 89 תְּגַלַּחַת מַעֲכָבָה, וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ כֵּן גַּם בְּבֵרִיתָא הָרֵאשׁוֹנָה,
 90 שֶׁלְמַדוּ מְנוּיָר שֶׁאִין לוֹ כְּפִים לְנִזְיָר שִׁישׁ לוֹ כְּפִים שֶׁאִף בּוֹ הַתְּנוּפָה
 91 מַעֲכָבָה, וְשֵׁלָא כִּרְבִּ:

משנה

92 דינו של הנזיר שגילח ונמצא קרבנו פסול: גִּילַח עַל הַזֶּבֶחַ - נזיר
 93 שהקריב אחד מן הקרבנות שצריך להביא בסיום נזירותו ולאחר
 94 מכן גילח את שערו, קודם שהביא את שאר קרבנותיו, וְנִמְצָא
 95 אותו קרבן פְּסוּל באחד מהדברים הפוסלים את הקרבן, תְּגַלְּחֶתָּהּ
 96 פְּסוּלָהּ, שֶׁנִּמְצָא שלא גילח על קרבן כשר ותגלחתו פסולה, וישאר
 97 זְבָחֵי הַשֶּׁסֶם והקריב אחר כך לנזירותו, לֹא עָלוּ לוֹ לְחֻבּוֹתָו, מְכִינן
 98 שהקריבים בזמן שלא היה ראוי לתגלחת, שהרי אינו יכול לחזור
 99 ולהתגלח באותו יום, וכאילו הקריבם בתוך ימי נזירותו, ולכן
 100 אחר שימתין ויגדל שערו, יביא את כל הקרבנות שוב. וכן אם גִּילַח
 101 עַל הַחֲטָאתָּ (ללאחר שהוקרבה החטאת) ובזמן ההקרבה היתה
 102 כוונת המקריב שְׂלֵא לְשִׁמּוֹה של החטאת ונפסלה בכך, וְאַחֲרַיָּה -
 103 לאחר שגילח הִבִּיא את שאר קְרָבָנָתָיו שחייב להביא בהשלמת
 104 נזירותו (דהיינו עולה ושלמים) לְשִׁמּוֹ, תְּגַלְּחֶתָּהּ פְּסוּלָהּ, שֶׁמֵאֵחָר
 105 שנפסלה החטאת נמצא שלא גילח אחר שום קרבן כשר, וּמְמַלְּחָה
 106 שאר זְבָחָיו שהקריב אחר כך, לֹא עָלוּ לוֹ לְחֻבּוֹתָו, וְאִם גִּילַח עַל
 107 הַעֹלָה אוֹ עַל הַשְּׁלָמִים שהוקרבו שְׂלֵא לְשִׁמּוֹ, שֶׁחֵם כְּשֵׁרִים אֵלָא
 108 שאין מועילים להוציא את הבעלים ידי חובתם, וְאַחֲרַיָּה הִבִּיא
 109 את שאר קְרָבָנָתָיו והקריבם לְשִׁמּוֹ, תְּגַלְּחֶתָּהּ פְּסוּלָהּ, מְכִינן שלא
 110 עלה לו הקרבן הראשון לחובת קרבן הנזירות, וּנִמְצָא שֶׁגִּילַח עַל
 111 קרבן נדבה, וּמְמַלְּחָה גַם שֶׁאֵר זְבָחָיו לֹא עָלוּ לוֹ, רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרֵי,
 112 תְּגַלְּחֶתָּהּ כְּשֶׁרָה מְכִינן שֶׁגִּילַח עַל קָרְבַּן כְּשֶׁר וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹא עָלָה
 113 לוֹ לְחֻבּוֹתָו, וְלִכֵּן רַק אוֹתוֹ הַזֶּבֶחַ שֶׁנִּשְׁחַט שֵׁלֵא לְשִׁמּוֹ לֹא עָלָה לוֹ
 114 לְחֻבּוֹת נזרו וצריך להביא אחר במקומו, אֲכָל שֶׁאֵר הַזְּבָחִים שֶׁהִבִּיא
 115 אחר כך, עָלוּ לוֹ לְחֻבּוֹתָו, מְכִינן שֶׁנִּתְּגַלַּח הַיּוֹם כְּדִין, וְאִם גִּילַח
 116 הַנִּזְיָר עַל שְׁלִשְׁתָּן - אחר שהקריב את כל שלשת הקרבנות, וְנִמְצָא
 117 אַחֲרַיָּה מִן הַבָּשָׂר והאחרים פסולים, תְּגַלְּחֶתָּהּ בְּשָׂרָה לְדַבְרֵי הַכֵּל,
 118

1 הגמרא מקשה: וְמִי - האם מְעַבְבָּא התנופה על הנזיר מלשותות יין
 2 לשיטת רבי אליעזר, וְהֵתֵינְיָא בברייתא, נאמר (במדבר ו כא) 'זאת
 3 תורת הנזיר, שמשמע תורה אחת ודין שווה לכל נזיר, בין נזיר שיש
 4 לוֹ כְּפִים, בין נזיר שאין לו כְּפִים - שנקטעו כפות ידיו, ולכאורה
 5 הַכוּנָה היא שכשם שבנזיר מחוסר כפים אין התנופה מעכבת
 6 מאחר שאין יכול להניף, כמו כן אם יש לו כפים אינה מעכבת
 7 וקשה לרב.
 8 משיבה הגמרא: וְאֵלָא לדברין, המקשן, הָא דְתֵינְיָא בברייתא
 9 אחרת, נאמר 'זאת תורת הנזיר, ויש ללמוד מכאן שבין נזיר שיש
 10 לוֹ שִׁיעַר, בין נזיר שאין לו שִׁיעַר, דינים שווה, ולדברין יש לפרש את
 11 הברייתא שכשם שבנזיר שאין לו שיער אין התגלחת מעכבת
 12 להחיר את איסורי הנזירות, הוא הדין בבזיר שיש לו שיער אין
 13 התגלחת מעכבת בו, הָכִי נָמִי - וכי אפשר לומר כן דְתַגְלַחַת לֹא
 14 מְעַבְבָּא, וְהֵתֵינְיָא בברייתא אחרת, נזיר מְזוּזָם - שאין לו שיער
 15 כלל, בֵּית שְׂמַאי אומרים, אִינוּ צָרִיף לְהַעֲבִיר תַּעַר עַל רֵאשׁוֹ כְּדִי
 16 לְקַיֵּים מִצְוַת תְּגַלְּחַת, וְבֵית הַלֵּל אומרים, אִף עַל פִּי כֵן צָרִיף לְהַעֲבִיר
 17 תַּעַר עַל רֵאשׁוֹ, וְאָמַר רַבִּינָא, מַאי 'אִינוּ צָרִיף' לְשִׁיטַת בֵּית שְׂמַאי,
 18 'אִינוּ צָרִיף' הֵינּוּ שֶׁאִין לוֹ תַּקְנָה לְמִצְוַת גִּילּוּחַ, שֶׁאִינוּ צָרִיךְ
 19 לְהַעֲבִיר תַּעַר עַל רֵאשׁוֹ כִּי זֶה לֹא יוֹעִיל לוֹ כְּלוּם, וּמַדְבִּירֵי יֵשׁ
 20 לְדַקְדַּק שֶׁהָא לְבֵית הַלֵּל יֵשׁ לוֹ תַּקְנָה שֶׁמַּעֲבִיר אֵת הַתַּעַר עַל רֵאשׁוֹ
 21 וְזוֹה מְקַיֵּים מִצְוַת. נִמְצָא שֶׁאִי אִפְשָׁר לְפָרֵשׁ שֶׁהַבְּרִיתָא בָּאָה
 22 לְהַשְׁוֹת יֵשׁ לוֹ שִׁיעַר לְאִיךְ לוֹ, וְלִמַּד שֶׁתְּגַלְּחַת אִינָה מַעֲכָבָה,
 23 אֵלָא בָּאָה לְהַשְׁוֹת נזיר שֶׁאִין לוֹ שִׁיעַר לְנִזְיָר שִׁישׁ לוֹ שִׁיעַר,
 24 וְלִמַּד שֶׁאִף הַקִּירָח חַיִּיב בְּהַעֲבַרַת תַּעַר עַל רֵאשׁוֹ, וְכַדְעַת בֵּית
 25 הַלֵּל. וּמוּזָה מוּכָח שִׁישׁ לְפָרֵשׁ כֵּן גַּם בְּבֵרִיתָא הָרֵאשׁוֹנָה, שֶׁנִּזְיָר
 26 שֶׁאִין לוֹ כְּפִים חַיִּיב לְהַנִּיף כְּמִי שִׁישׁ לוֹ כְּפִים, וּמְנִיף עַל יְדֵי
 27 זְרוּעוֹתָיו שֶׁנּוֹתָרוּ לוֹ, וְלֹא בָּאָה לומר שֶׁתְּנוּפָה אִינָה מַעֲכָבָה,
 28 וּמַעֲתָה לֹא קִשָּׁה עַל רַב דְּבַר.
 29 הגמרא מסייעת לדבר רבינא בפירוש דעת בית שמאי: וְהֵינּוּ מַה
 30 שֶׁאִמְרוּ רַבִּינָא זֶהוּ כְּדַבְרֵי דְרַבִּי פְּתֵי, וְאָמַר רַבִּי פְּתֵי, בֵּית שְׂמַאי
 31 וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמְרוּ דְּבַר אַחֶר, שֶׁבִּשְׂטִיטָה אַחַת הֵם, מַאי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר,
 32 דְתֵינְיָא לְגַבֵּי טֹהַר מִצְרַעֵי, שְׁנוֹתָן הִכְהֵן מִדַּם הָאֵשֶׁם עַל בּוּהֶן יְדוּ
 33 הַיְמִנִית וְעַל בּוּהֶן רַגְלוֹ הַיְמִנִית שֶׁל הַמִּצְרַעֵי, אִין לוֹ בְּהֶן יָד וְהָלַךְ
 34 אִין לוֹ מְהֵרָה עוֹלָמִית, כִּיּוֹן שֶׁאִינוּ יוֹכֵל לְקַיֵּים אֵת סֹדֵר הַסֵּהֲרָה
 35 הָאֵמֹר, דְּבִירֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרֵי - וְיִחְנֶנוּ - אֵת דַּם הָאֵשֶׁם
 36 עַל מְקוּמוֹ - עַל גּוֹף הַמִּצְרַעֵי בְּמִקּוֹם שֶׁרָאוּ לְהִיּוֹת הַבּוּהֶן, וְיִצְאֵי יְדֵי
 37 חוֹבָתוֹ, וְתִקְרְמוּ אֹמְרִים, וְיִיָּח אֵת הַדַּם עַל בּוּהֶן שֶׁל יָד וְרַגְלֵי שְׂמַאל
 38 בְּמִקּוֹם יָמִין, וְיִצְאֵי יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁשְׁנֵיהֶם סוֹבְרִים שֶׁאִם אִין
 39 אִפְשָׁר לְקַיֵּים אֵת הַפְּסוּק כְּתָבוֹ, אִין הַנִּזְיָר יוֹכֵל לְהַסְתֵּר, לְרַבִּי
 40 אֱלִיעֶזֶר כִּשְׁחֲסֵרָה לוֹ בּוּהֶן, וְלְבֵית שְׂמַאי כֹּאשֶׁר אִין לוֹ שִׁיעַר,
 41 וּכְפִירוֹשׁוֹ שֶׁל רַבִּינָא בְּדַבְרֵיהֶם.
 42 הגמרא מביאה נוסח אחר לסוגייתנו: לִישְׁנָא אַחֲרֵינָא, אָמְרֵי לֵה -
 43 יש שהביאו את סוגייתנו אחרת, אָמַר רַב, הַתְּנוּפָה בְּנִזְיָר מְעַבְבָּא,
 44 וְכַל זְמַן שֶׁלֹא הֵנִיף אֲסוּר הַנִּזְיָר לְשִׁתוֹת יֵין. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: אֱלִיפָא
 45 דְּבַמָּן - לפי איזו שיטה אמר רב כן, אֱלִיפָא - אִם נִאֲמַר שֶׁאִמְרוּ כֵן
 46 אֱלִיפָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּבֵרִיתָא שֶׁהוּבָאָה לְעִיל (א"ע) קִשָּׁה, פְּשִׁיטָא,
 47 הָאִמְרֵי - שהרי אמר רבי אליעזר שֶׁמֹּתוֹר לְשִׁתוֹת יֵין רַק לְאִמְרוּ כֵל
 48 הַמְּעֻשִׂים האמורים בפרשת סיום הנזירות פוֹלֵם, שְׁכוּלָם מַעֲכָבִים,
 49 וּפְשוּט שֶׁאִף הַתְּנוּפָה הַמוֹכְרַת בָּאוּתָהּ פִּרְשָׁה מַעֲכָבָה. אֵלָא וְדֹאֵי
 50 רַב דִּיבַר אֱלִיפָא דְרַבְּנָן הַסּוֹבְרִים שֶׁאִפְּלוּ אַחַר מַעֲשֵׂה יְחִידֵי מוֹתֵר
 51 לְשִׁתוֹת יֵין, אִךְ קִשָּׁה הַשְּׂקָה יֵשׁ לוֹמַר - מאחר שאף לגבי תְּגַלְּחַת
 52 שהיא פעולה הנעשית בגוף הנזיר, אָמְרֵי רַבְּנָן דְּלֹא מְעַבְבָּא, וְאִף
 53 אִם לֹא גִילַח מוֹתֵר בֵּינָן, אִם כֵּן לְגַבֵּי הַתְּנוּפָה שֶׁאִינָה בְּגוֹף הַנִּזְיָר,
 54 מִיִּבְעִיָּא - וכי צריך להשמיענו זאת, הֲלֹא וְדֹאֵי שֵׁלֵא תַעֲכָב, וְהִיאִךְ
 55 אָמַר רַב שֶׁמַּעֲכָבָה. הַגְּמָרָא מַקְשָׁה: וְמִי וְכִין - לֹא מְעַבְבָּא הַתְּנוּפָה
 56 לְרַבְּנָן, וְהֵתֵינְיָא - נִאֲמַר (במדבר ו כא) 'זאת תורת הנזיר, שמשמע
 57 תורה אחת ודין שווה לכל נזיר, בין נזיר שיש לו כְּפִים ובין נזיר
 58 שאין לו כְּפִים - שנקטעו כפות ידיו, ויש לפרש שהכוונה שכמו
 59 שֶׁמַּעֲכָבָת בְּנִזְיָר שֶׁאִין לוֹ כְּפִים, כִּיּוֹן שֶׁאִינוּ יוֹכֵל לְעַשׂוֹת תְּנוּפָה,
 60 הוּא הֵדִין שֶׁהִיא מַעֲכָבַת בְּנִזְיָר שִׁישׁ לוֹ כְּפִים, וְאִם לֹא הֵנִיף אֲסוּר

49 שְׁמֵתָהּ, וְאָמְרוּ חֲכָמִים תְּבִיא שְׂאֵר קְרֻבְנֹתֶיהָ וְתִטְהַר, וְלֹא נֹזֵר
50 כְּלוּם לִגְבֵי יַמֵּי הַנְּזִירוֹת אֲלֵא לִגְבֵי הַקְּרֻבּוֹת, שְׁמַע מִיָּנָה – מִכֶּךָ
51 מִוֹכַח שֶׁרַק לִגְבֵי זֶה הִיְתָה מַחְלֻקְתָם שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחַכְמָיִם, וְעַל
52 זֶה הֵבִיאוּ לוֹ רֵאִיָּה מִמֵּיִם הַתְּרֻמוֹדִית שֶׁחַכְמָיִם חִיבוּהָ רַק לְהִבְיֵא
53 אֵת שְׂאֵר קְרֻבְנֹתֶיהָ שֶׁעֲדִיין לֹא הֵבִיאוּ:
54

הדרן עלך שלשה מינין

55 הִפְרַק מִמְשִׁיךְ לְדוֹן בְּדִינֵי טוֹמָאֵת מֵת לְנִזְיֵר, וְדָן בְּנִזְיֵר וְכֹהֵן שֶׁהִלְכוּ
56 יַחַד מִי מֵהֶם עֲדִיף שִׁטְמָא לְמַת מִצּוּדָה עַל פְּנֵי הַשֶּׁנִּי, בְּאֵלּוֹ טוֹמָאוֹת
57 נִזְיֵר מִגְּלַח עֲלֵיהֶם תְּגַלַּחַת טוֹמָאָה וּבְאֵלּוֹ אֵינוֹ מִגְּלַח, וְעַל אֵלּוֹ
58 טוֹמָאוֹת חִיבִים עַל בֵּיאת מִקְדָּשׁ.
59

משנה

60 מִדִּין תּוֹרָה כֹּהֵן הַדִּיּוֹט וְכֹהֵן גְּדוֹל אֲסוּרִים לְהִיטְמֵא לְמַתִּים, אֲלֵא
61 שֶׁכֹּהֵן הַדִּיּוֹט הוֹתֵר לְהִיטְמֵא לְשִׁבְעַת קְרוּבֵי, אֲבָל בְּכֹהֵן גְּדוֹל
62 נֹאמַר (ויקרא כא יא) 'יָעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֵא לְאֹבֵיב וּלְאִמּוֹ לֹא
63 יִשְׁמָא, וְאֲסוּר לְהִיטְמֵא אֶפִּילוֹ לְקְרוּבֵי. הַנְּזִיר דִּינוֹ כְּכֹהֵן גְּדוֹל
64 שֶׁאֲסוּר לְהִיטְמֵא אֶפִּילוֹ לְקְרוּבֵי, שֶׁנֹּאמַר (במדבר ו י) 'לְאֹבֵיב וּלְאִמּוֹ
65 לְאֹחֲזֵי וּלְאֹחֲזוֹתָי לֹא יִשְׁמָא לָהֶם בְּמֹתָם'. אִילּם בְּאֹפֶן שֶׁנִּמְצָא מֵת
66 שְׂאִין לוֹ קוֹבְרִים הוּא הַנִּקְרָא 'מֵת מִצּוּדָה', כּוֹלֵם מוֹתְרִים לְהִיטְמֵא
67 לוֹ:
68

69 בְּהֵן גְּדוֹל וְנִזְיֵר אֵין מִיִּטְמָאִין לְקְרוּבֵיהֶן שְׁמֵתוֹ, אֲבָל מִיִּטְמָאִין לְמַת
70 מִצּוּדָה – לְמַת שֶׁמִּצּוּדָהּ מוֹטֵל בְּדֶרֶךְ, וּמִלְבַּדֵם אֵין מִי שִׁדְאָא
71 לְקוֹבְרֹתוֹ.
72

73 הִיּוּ כֹּהֵן הַגְּדוֹל וְהַנְּזִיר מְהֻלְכִין בְּדֶרֶךְ בִּיחַד וּמִצּוּדָה מֵת מִצּוּדָה, וְדִי
74 שֶׁאֲחַד מֵהֶם יִטְמָא לוֹ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר עֲדִיף שִׁטְמָא בְּהֵן גְּדוֹל וְאֵל
75 יִטְמָא נִזְיֵר. וְחֲכָמִים אָמְרִים עֲדִיף שִׁטְמָא נִזְיֵר וְאֵל יִטְמָא בְּהֵן הַדִּיּוֹט
76 וְכֹל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא כֹהֵן גְּדוֹל.
77

78 אָמַר לָהֶם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְחַכְמָיִם, וּפִירֵשׁ לָהֶם אֵת טַעְמוֹ, עֲדִיף
79 שִׁטְמָא הַבְּהֵן אֵינוֹ קְדוּשְׁתוֹ מְמוּרָה כֹּל כֵּךְ, שְׂאֵם נְטֵמָא לְמַת, אָף
80 שֶׁעֵבֵר אִיסוּר, אֵינוֹ מְבִיא קְרָבָן עַל שׁוּמְאָתוֹ, וְאֵל יִטְמָא הַנְּזִיר שֶׁהוּא
81 מְבִיא קְרָבָן עַל שׁוּמְאָתוֹ אַחַר שֶׁנִּטְהַר, כַּמְבוּאָר בִּפְרֹשָׁה (במדבר ו י).
82 וְהַחֲזִיב לְהִבְיֵא קְרָבָן הוּא סִימֵן לְמַעַלַת קְדוּשְׁתוֹ שֶׁל הַנְּזִיר עַל
83 קְדוּשַׁת הַכֹּהֵן.
84

85 אָמְרוּ לוֹ – הַשִּׁיבֵנו חַכְמָיִם לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, עֲדִיף שִׁטְמָא הַנְּזִיר
86 שֶׁקְדוּשְׁתוֹ קְלָה יוֹתֵר מִכֹּהֵן, שְׂאִין קְדוּשְׁתוֹ קְדוּשַׁת עוֹלָם – שֶׁאֵינוֹ
87 קְדוּשׁ כֹּל חַיִּיו בְּקְדוּשַׁת הַנְּזִיר, וְאֵל יִטְמָא הַכֹּהֵן שֶׁקְדוּשְׁתוֹ קְדוּשַׁת
88 עוֹלָם, וְחַמּוּרָה קְדוּשְׁתוֹ יוֹתֵר מִשֵּׁל נִזְיֵר:
89

נמרא

90 הַגְּמָרָא דְנָה בְּמִקְרִים שׁוֹנִים שְׁנַיִם הַאֲסוּרִים לְהִיטְמֵא, פִּגְעוּ בְּמַת
91 מִצּוּדָה: מְשֻׁלְמָא – דִּין פִּשְׁטָה הוּא בְּכֹהֵן גְּדוֹל וְנִזְיֵר שֶׁמִּצּוּדָה מֵת מִצּוּדָה,
92 דְהַאי סָבַר – שֶׁחַכְמָיִם סוֹבְרִים בְּהֵן גְּדוֹל עֲדִיף בְּקְדוּשְׁתוֹ מִנְּזִיר וְלִבֵּן
93 יִטְמָא הַנְּזִיר, וְהַאי סָבַר – וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סוֹבֵר נִזְיֵר עֲדִיף בְּקְדוּשְׁתוֹ
94 מִכֹּהֵן וְלִבֵּן יִטְמָא הַכֹּהֵן, וְכַמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵרו סְבֻרֵיהֶם בְּמִשְׁנָה. וְכֵן
95 כֹּהֵן גְּדוֹל מְשֻׁחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה – שֶׁנִּתְמַנֵּה עַל יַדֵּי שֶׁנִּמְשַׁח בְּשֶׁמֶן
96 הַמִּשְׁחָה,
97

משנה

98 הַמִּשְׁנָה דְנָה לִגְבֵי נִזְיֵר שֶׁנִּטְמָא לְאַחַר שֶׁהִקְרִיב אֶחָד מִקְרֻבְנֹתָיו,
99 קוֹדֵם שֶׁגִּילַח: מִי שֶׁנִּזְרַק עָלָיו אֶחָד מִן הַדָּמִים – נִזְיֵר שֶׁהִשְׁלִים
100 נִזְירוֹתוֹ וְהִקְרִיב אֵת אֶחָד מִקְרֻבְנֹתָיו וְנִזְרַק דָּמוֹ עַל הַמּוֹכַח כְּדִין,
101 וְנִטְמָא בְּמַת קוֹדֵם שֶׁהִסְפִּיק לְגַלַּח וְלְהִקְרִיב אֵת שְׂאֵר הַקְּרֻבּוֹת, רַבִּי
102 אֱלִיעֶזֶר אָמַר סוֹתֵר אֵת הַכֵּל – סוֹתֵר אֵת כֹּל קְרֻבְנֹתָיו, וְלִכְשִׁיטְהוּ
103 צִרִיךְ לְחַזּוֹר וְלְהִבְיֵא אָף אֵת הַקְּרָבָן שֶׁכִּבֵּר הַקְּרִיב, וְחֲכָמִים אָמְרִים
104 יְבִיא שְׂאֵר קְרֻבְנֹתָיו וְיִטְהַר – לִכְשִׁיטְהוּ יְבִיא אֵת שְׂאֵר הַקְּרֻבּוֹת
105 שֶׁלֹּא הִקְרִיב בְּעוֹדוֹ טְהוֹר, אֲבָל מֵה שֶׁהִקְרִיב בְּטַהֲרָה אֵין צִרִיךְ
106 לְהִבְיֵא שׁוֹב.
107

108 אָמְרוּ לוֹ חַכְמָיִם לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מַעֲשֵׂה בְּמִקְרָם הַתְּרֻמוֹדִית – מַעֲיֵר
109 תְּרֻמוֹ, שֶׁהִיְתָה נִזְיֵרָה, שֶׁנִּזְרַק עָלֶיהָ אֶחָד מִן הַדָּמִים שֶׁל אֶחָד
110 מִקְרֻבְנֹתֶיהָ שֶׁהִבְיָאָה בְּהִשְׁלַמַת נִזְירוֹתָהּ, וְכֹאֵו אָמְרוּ לָהּ קוֹדֵם
111 שֶׁהִסְפִּיקָה לְהִבְיֵא אֵת שְׂאֵר הַקְּרֻבּוֹת, עַל בְּתָה שֶׁהִיְתָה מְסוּכָּנַת –
112 שֶׁהִיא בְּסִכְנָה וְנוֹטָה לְמוֹת, וְהִלְכָה אֲבָל בְּתָה וּמִצּוּדָה שְׁמֵתָה,
113 וְנִטְמָאָה מִחַמּוּמָה, וְאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁבְּאוֹתוֹ דוֹר, תְּבִיא שְׂאֵר
114 קְרֻבְנֹתֶיהָ וְתִטְהַר – לִכְשִׁיטְהוּ תְּבִיא אֵת שְׂאֵר קְרֻבְנֹתֶיהָ, אֲבָל
115 אֵינָה חוֹרֵת לְהִבְיֵא אֵת קְרֻבְנָה שֶׁהִקְרִיבָה בְּעוֹדָה טְהוֹרָה. וְזֶה
116 כְּדַבְּרֵינוּ:
117

נמרא

118 הַגְּמָרָא מְבֹאֵרֵת אֵת שִׁיטַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: קִתְּנֵי – הַתְּנָא שׁוּנָה
119 בְּמִשְׁנָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר סוֹתֵר אֵת הַכֵּל, וְשִׁמְעֵם שְׁכוּנְתוֹ לְמוֹר
120 שְׁסוֹתֵר אֵת כֹּל יַמֵּי הַנְּזִירוֹת וְצִרִיךְ לְמַנּוֹת שׁוֹב, עַל זֶה יֵשׁ
121 לְהַקְשׁוֹת, וְהָאֵמַר (ו-הרי אמרו) רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, כָּל נִזְיֵר שֶׁנִּטְמָא אַחַר
122 מְלֵאֵת יַמֵּי נִזְירוֹתוֹ, שֶׁבָּעָה סוֹתֵר – סוֹתֵר רַק שְׁבַעָה יָמִים, שְׁבַעָה
123 אֵינוֹ יִכּוֹל לְהִבְיֵא קְרֻבְנֹתָיו וְלִסְיִים נִזְירוֹתוֹ, מֵאַחַר שֶׁהוּא טֵמָא
124 וְזוֹקֵק לְהִיטְהַר בְּמִשְׁךְ יָמִים אֵלּוֹ, אֲבָל אֵין צִרִיךְ לְחַזּוֹר וְלְמַנּוֹת אֵת
125 כֹּל יַמֵּי נִזְירוֹתוֹ, אֲלֵא אַחַר שֶׁיַּחְלְפוּ שְׁבַעַת הַיָּמִים יְבִיא אֵת
126 קְרֻבְנֹתָיו בְּטַהֲרָה, וְקִשָּׁה מְדוּעָה אִמַר בְּמִשְׁנַתֵּינוּ שְׁסוֹתֵר אֵת כֹּל יַמֵּי
127 הַנְּזִירוֹת.
128

129 מִיִּשְׁבַת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי, מֵאֵי 'סוֹתֵר' נִמֵּי הַקְּאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר –
130 מֵהָיָה כּוּוֹנְתוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁשֶּׁנָּה בְּמִשְׁנַתֵּינוּ 'סוֹתֵר', אֵין
131 כּוּוֹנְתוֹ שְׁסוֹתֵר אֵת כֹּל הַנְּזִירוֹת, אֲלֵא סוֹתֵר אֵת כֹּל קְרֻבְנֹתָיו
132 שֶׁהִבְיָא קוֹדֵם שֶׁנִּטְמָא, שֶׁלֹּאֲחַר שִׁיטְהוּ צִרִיךְ לְחַזּוֹר וְלְהִבְיֵא.
133 נִמְצָא לְפִי זֶה שֶׁנִּחְלַקוּ בְּמִשְׁנַתֵּינוּ לְעִנְיֵן הַקְּרֻבּוֹת, שֶׁלְדַעַת רַבִּי
134 אֱלִיעֶזֶר כִּיּוֹן שֶׁנִּטְמָא נִסְתָרוֹ הַקְּרֻבּוֹת שֶׁהִבְיָא, וְלְדַעַת חַכְמָיִם אֵין
135 צִרִיךְ לְחַזּוֹר וְלְהִבְיֵא אֵת אֵלּוֹ שֶׁכִּבֵּר הֵבִיא בְּעוֹדוֹ טְהוֹר.
136

137 הַגְּמָרָא מְסִייעַת לְדַבְּרֵי רַבִּי: הָבֵי נִמֵּי מִתְּפָרָא – כֵּךְ גַּם מִסְתַּבֵּר
138 מִתּוֹךְ הַמִּשְׁךְ דְּבַרֵי הַמִּשְׁנָה, כַּמּוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רַבִּי, שֶׁלְדַעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
139 סוֹתֵר אֵת קְרֻבְנֹתָיו שֶׁל הַנְּזִיר וְלֹא אֵת יַמֵּי נִזְירוֹתוֹ, דְּקִתְּנֵי, וְחֲכָמִים
140 אָמְרִים תְּבִיא שְׂאֵר קְרֻבְנֹתֶיהָ וְתִטְהַר, וְלֹא אִמְרוּ כְּלוּם לִגְבֵי יַמֵּי
141 הַנְּזִירוֹת וְכַגּוֹן 'אֵינוֹ סוֹתֵר אֵת נִזְירוֹתוֹ'. מִשְׁמַע שֶׁמַּחְלֻקְתָם הִיא
142 לְעִנְיֵן הַקְּרֻבּוֹת, שֶׁלְדַעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סוֹתֵר אֵת מֵה שֶׁכִּבֵּר הַקְּרִיב,
143 וְחַכְמָיִם חִלְקוּ עַל זֶה. שְׁמַע מִיָּנָה – אֲכַן מִוֹכַח כֵּן מִתּוֹךְ מִשְׁמַעוֹת
144 הַמִּשְׁנָה.
145

146 הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְהוֹכִיחַ כֵּן מִן הָרֵאִיָּה שֶׁהִבְיָאו חַכְמָיִם לְשִׁיטַתֵם:
147 שֶׁכֵּן אִמְרוּ, וּמַעֲשֵׂה נִמֵּי בְּמִקְרָם הַתְּרֻמוֹדִית שֶׁנִּזְרַק עָלֶיהָ אֶחָד מִן
148 הַדָּמִים, וְכֹאֵו וְהוֹדִיעוּהוּ עַל בְּתָה שֶׁהִיְתָה מְסוּכָּנַת וְהִלְכָה וּמִצּוּדָה

המשך ביאור למסכת נזיר ליום שלישי עמ' א

9 פְּתִיחָה אֵינוֹ כְּנִגְלָה, וְאֵם בֵּא לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּבוֹקֵר קוֹדֵם פְּתִיחַת
10 דְּלַתוֹת הַהֵיכָל יִמְתִּין עַד שִׁפְתַחְתּוֹ וְיִגְלַח, אֲבָל אֵין הַגִּילּוּחַ נַעֲשֵׂה
11 אֲצֵל הַפֶּתַח.
12 רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׂוֹרֵי אִוְמָר, אֲכַן צִרִיךְ הַנְּזִיר לְגַלַּח בְּפִתַח אֹהֶל מוֹעֵד
13 כַּפְּסוּטוֹת מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב, שֶׁכֵּן נֹאמַר 'וְיִגְלַח הַנְּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד',
14 וַיֵּשׁ לְדִרוֹשׁ 'נִזְיֵר' וְלֹא נִזְיֵרָה, שֶׁאֵינָה מִגְּלַחַת בְּפִתַח אֹהֶל מוֹעֵד
15 אֲלֵא בְּמִקּוֹם אַחֵר,

1 הגילוח למצות שריפת השער ללמדנו שבאותו מקום שָׁקָה הַנְּזִיר
2 מְכַשֵּׁל אֵת הַשְּׁלָמִים, שֶׁם הָיָה כְּנִגְלָה, וְלֹא בְּפִתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וְכִיּוֹן
3 שֶׁאֵין כּוּוֹנַת הַכְּתוּב כַּפְּסוּטוֹ שִׁיגְלַח בְּפִתַח אֹהֶל מוֹעֵד, עַל כִּרְחַךְ
4 שֶׁבֵּא הַכְּתוּב לְמוֹר שִׁיגְלַח עַל הַשְּׁלָמִים שֶׁנֹּאמַר בָּהֶם 'פֶּתַח אֹהֶל
5 מוֹעֵד'.
6 הַבְּרִייתָא מְבִיאָה תְּנַאִים הַחוּלְקִים עַל כֹּל אֵלּוֹ וְלוֹמְדִים מִפֶּתַח
7 אֹהֶל מוֹעֵד' דִּין אַחַר: אֲבָא תָּנַן אִוְמָר מְשׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, נֹאמַר 'וְיִגְלַח
8 הַנְּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד', לְלַמְדֵנוּ שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאֵין פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד

משנה במרים התרמודיה – מתורמוד, שם מקום. שהיא מסוכנת וחלכה ומצאה שמהת – ונטמאת עליה, ואמרו חכמים כו'. **גמרא** קתני – בנותניתין, רבי אליעזר אומר: סותר את הכל. והא שמעינן ליה דאמר דכל אחר מלאת שבעה סותר, ותו לא. והא הבא אחר מלאת הוא! אמר רב מאי סותר נמי דקאמר רבי אליעזר סותר קרבנותיו – והכי קאמר. יביא כל קרבנותיו לאחר שיטהר, ואותו

משנה מי ששנרק עליו אחד מן הדמים ונטמא, רבי אליעזר אומר: סותר את הכל, ויחכמים אומרים: יביא שאר קרבנותיו ויטהר. אמרו לו: מעשה במרים התרמודיה שנרק עליה אחד מן הדמים, ובאו ואמרו לה על פתה שהיתה מסוכנת, והלכה ומצאה שמתה, ואמרו חכמים: תביא שאר קרבנותיה ויטהר. **גמרא** קתני: רבי אליעזר אומר סותר את הכל, והאמר רבי אליעזר: כל אחר מלאת – שבעה סותר! – אמר רב: מאי "סותר" נמי דקאמר רבי אליעזר – סותר קרבנותיו. הכי נמי מסתברא, דקתני: ויחכמים אומרים: תביא שאר קרבנותיה ויטהר, שמע מינה. ומעשה נמי במרים התרמודיה שנרק עליה אחד מן הדמים ובאו והודיעוה על פתה שהיתה מסוכנת, והלכה ומצאה שמתה, ואמרו חכמים: תביא שאר קרבנותיה ויטהר, שמע מינה.

הדרן עלך שלשה מינין

בהן גדול ונזיר אין מיטמאין לקרוביהן, אבל מיטמאין למת מצוה. היו מהלכין בדרך ומצאו מת מצוה, רבי אליעזר אומר: ויטמא בהן גדול ואל יטמא נזיר. ויחכמים אומרים: ויטמא נזיר, ואל יטמא בהן הדיוט. אמר להם רבי אליעזר: ויטמא בהן שאינו מביא קרבן על טומאתו, ואל יטמא נזיר שהוא מביא קרבן על טומאתו, ויטמא בהן ואל יטמא נזיר שאין קדושתו קדושת עולם, ואל יטמא בהן שקדושתו קדושת עולם. **גמרא** בשלמא בהן וזו מרובה

הדרן עלך שלשה מינין

משנה בהן גדול ונזיר אין מיטמאין לקרוביהן – וכדמפרש בהן קראי לטומאה, לקמן בגמרא. **גמרא** בשלמא בהן נזיר – שמעינן להו דו מינייהו ליטמא תחילה, דרבנן סברי בהן גדול שקדושתו קדושת עולם, ורבי אליעזר סבר נזיר עדיף, שכן מביא קרבן על טומאתו, ויטמא בהן גדול שאינו מביא קרבן על טומאתו ואל יטמא נזיר.

משוח

גדול ונזיר – הא סבר: בהן גדול עדיף, והאי סבר נזיר עדיף. משוח בשמן המושחה ומרובה

ונטמא רבי אליעזר אומר סותר את הכל – ולא כל הדמים, כדמפרש בגמרא, דהא רבי אליעזר הוא דאמר ולעיל בפרק שלשי (טזג) נטמא לאחר מלאת – סותר שבעה. אלא סותר אקרבנות קאמר, ורבי אליעזר לטעמיה, דאמר בגמרא: אחר המעשים כולם מותר לשתות יין ומגלה. הרי כשנורק אחד מן הדמים עד וישיבא שאר הקרבנות – אינו ראוי לתגלחת, והואיל ונטמא וקודם שקריריב כולם – כנטמא שחריית לפני הקריריב אף אחד מהן דמי, ולא ראוי לתגלחת כל היום, והוי קרבן ראשון שהביא כאלו הביאו תוך מלאת, בימים שלא כלל לתגלחת דמי.

וחכמים אומרים יביא שאר קרבנותיו ויטהר – פירוש: לכשיטהר. כך מפרש בירושלמי: סתם מעשה דטהרה, ואחר כך יביא קרבנות. דאי אותו הובח שהיה בהכשר לא יחזור ויביא. ורבנן לטעמיהו, דאמר: אחר מעשה יחזיר מותר לשתות יין ומגלה. הרי הוא קודם שנטמא וראוי לתגלחת, ולמה יסותר אותו? (אבל) הובחים שהקריב משנטמא – יסותר, דהא קפיד קרא שיביא קרבנות יחזיר בטהרה. ואחר כך כשיטהר ויהיה לו הזאת שליש ושביעי יביאם ולמנן סתירהו.

במרים התרמודיה – מתורמוד. **והאמר** לעיל בפרק קמא (זג) ויטמא שליש (טזג) דטומאה דלאחר מלאת סותר ושבעה ולרבנן ושלשים. ובפרק קמא פירשתי דמדרבנן הוא, דמן התורה בסתייה הבא מספק, דמשמע הואיל ובחדא ראוי לתגלחת, שנורק אחד מן הדמים – לרבנן ונמי דיוו בסתייה שבעה.

סותר קרבנות – כפיפירשתי בנותניתין, דייק נמי בבביתא דבקרבות איירי, מדאייתו רבנן ראייה לדבריהם שאמרו חכמים "שאר קרבנות".

הדרן עלך שלשה מינין

בהן גדול ונזיר אין מיטמאין לקרוביהם – בספרי היא, אבל מיטמא למת מצוה, ולא גרסינן ליה כדמוכח בגמרא. בהן גדול הלכותיו בפרשת "אמור אל הכהנים" וזו בפרשת "נשא", ואל יטמא נזיר – שקדושתו עדיפה, כיון שהוקיעתו תורה להביא קרבן על טומאתו. מה שאין כן בבחן, למאן דאמר דיטמא נזיר ואל יטמא כהן ואפילו כהן הדיוט. **ויטמא** כהן – ואפילו כהן גדול.

נזיר קדושתו קדושת שעה – ואפילו אמר נזיר עולם, מכל מקום סתם נזירות הוי שלשים יום (נזיר ה'א). **בשלמא** כהן גדול ונזיר האי סבר בהן גדול עדיף והאי סבר נזיר עדיף – וטעמא דמאן דאמר בנותניתין, **ובן** משוח בשמן המושחה – כהן גדול שמשוח בשמן המושחה ומרובה בגדים קרי משנגנו שמן המושחה. דיאשיהו גזו שמן המושחה שעשה משה, כדאייתא בפרק 'הצניא לו' (יומא נב,ב), ואחריו לא היה כהן משוח בשמן המושחה אלא מרובה בגדים בלא שמן, שהיו מומלים ידיו בשמונה בגדים. ולא היו יכולין לעשות שמן המושחה אחר למושת בו, כדכתיב (שמות ל) "שמן משחת קרש יהיה זה לי לדורותיכם", זה – ולא אחר, וכדאייתא בפרק קמא דברכות (ה'ב): וכו' נס אחד בשמן המושחה היה? הלא הרבה נסים נעשו בו, שמתחלה לא היה אלא שנים עשר לול, וכו' מניש דמשכן וכל כליו ואהרן ונבני כל בשעת ימי המלוכה, וכו' נמשחו כהנים גדולים ומלכים, וכלו קיים לעמירי לבא, שנאמר "משחת קרש יהיה זה לי לדורותיכם". והא דאמר התם (ה'א): דמפסח השמן ללמוד בו או למסור לצבור – פטור, הא דקתני למסור לצבור (ללמוד שידעו לעשות) היינו בימי משה, אם עשאו פטור. אי נמי: למסור לצבור ללמוד שידעו לעשות, ולא שימשחו ממנו. והשתא אחרי יאשיהו לא היה כהן נמשח בשמן המושחה אלא עובר בשמונה בגדים, וכשר בכך בלא משיחה. דתנו רבנן בפרק קמא דמגילה (ט'ב): "משוח" – אין לי אלא בשמן המושחה, מרובה בגדים מנלך תלמוד לומר "הכהן המשוח". והשתא משוח ומרובה בגדים משכחת לה ברור אחד, כגון שנגמח אחד לכהן גדול ובתוך כך נגזו שמן המושחה, ואיער בו קרי בבחן המשוח ומיני אחר תחתיו, מרובה בגדים, לעשות עבודה ביום הכיפורים, וקשה: דאם כן היה ליה למימר משוח חזר לעבודה, ומרובה בגדים לא חזר לעבודה, דראשון חזר לעבודתו, כדקאמר גבי משוח שעברו ונראה לומר: כגון שכהן גדול גלה, ומינו אחר תחתיו ברובו בגדים, כגון שנגזו השמן כבר, ושימש כמה שנים. שאם אף הראשון שב – אינו חזר לעבודתו, שהוי שימש זה תחתיו כמה שנים. והרי שניהם מוהלכין בדרך כו'. (שייך לעמוד ב') (ה'ג) דאילו משוח מביא פר הבא על כל המצות, כדכתיב "אם הכהן המשוח יחטא לאשמת העם הביא פרו", וגו', ומרובה בגדים לא. כדכתיב בפרשת הכהן המשוח ודוק משוח, וליכא לפירושי: משוח מביא פר העלם דבר של צבור – כלומר שכהן משוח מקריבו ולא מרובה בגדים, כדכתיב גביה "ולקח הכהן המשיח מדם הפר" – והא ליתא, דבתורת כהנים מוכח בהדיא דאף כהן הדיוט מקריבו (ה'ד) ואם תאמר: אי מיירי אחר יום הכיפורים לא היה לו לקרותו לזה "מרובה בגדים" אלא "שעבר", ואי מצאו מת מצוה ביום הכיפורים – הוא קבורת מת מצוה, לא דאי חזי טוב, וכל שכן שבת ויום הכיפורים ויש לומר: דלעולם ביום הכיפורים עצמו איירי, ולא לקרבו, אלא לטלטלו ממזמה לצל, דשרי אפילו בשבת, ואזא קאמר דמשוח בשמן עדיף, ומטמא המרובה בגדים ממזמה לצל. דמשוח עדיף, דמייתי פר הבא על כל המצות אם הכהן המשוח חזרו וטעה בהוראתו. אבל מרובה בגדים אינו מביא פר על כל המצות, ד"משיח" דוקא כתיב, אלא מביא כשבה או שעירה כחיד. ובהוריות (יא,ג) עיקר הדבר ופירושו. ופר הבא על כל המצות – היינו בפר שהוא עצמו מביא, שהורה בעצמו ועשה כהוראתו, שהוראת כהן משיח בעצמו כהוראת בית דין לציבור.

מרוכה בגדים ומשוח שעבר – והוא הדין דמצי למינקט משוח ומשוח שעבר, או מרובה מרובה בגדים עדיף ממנו. הכי גרסי: מרובה בגדים ומשוח שעבר. לכאורה משמע מרובה בגדים – כגון שכבר נגנו שמן המשחה, והיה כהן גדול מרובה בגדים, ואירע בו קרי ומינו

אחר תחתיו ומשוחו, ועבר יום הכיפורים, ושוב הראשון שהוא מרובה בגדים חזר לעבודתו. והשתא יש לפנינו מרובה בגדים ומשוח שעבר. ואי אפשר לומר כן, דאין נעשה זה שמשחו השני ולא משחו הראשון? אלא יש לפרש: כגון שיש ולא כהן גדול משוח (שעבר), ואירע בו קרי ומשוח אחר תחתיו, ועבר יום הכיפורים אחר, ושוב המשוח הראשון חזר לעבודתו ועבר כמה שנים אחרי כן, ומשוח השני עבר (עבודתו). ובין כך ובין כך נגנו שמן המשחה. וזה המשוח ראשון שחזר לעבודתו גלה עם יבניו, ומינו אחר תחתיו מרובה בגדים. אבל משוח שעבר אינו מתמנה תחתיו כל ימי חייו של הראשון אף כי יצא בגולה. משום איבה. ולחכי ליבא למימר דמת המשוח – דאם כן משוח שעבר יתמנה תחתיו. אלא גלה, ומינו מרובה בגדים תחתיו. והשתא המשוח שעבר קודם למרובה בגדים בזמן שעדיין היה שמן המשחה. והשתא שניהם, המרובה בגדים והמשוח שעבר, מרובה בגדים עדיף – שעבר עבודה, שראוי לעבודה. ואילו משוח שעבר – לא בו עבודה הוא, כדאמרין פרק קמא דיומא (י"ב). דלכהן גדול אינו ראוי משום איבה, ולא לכהן הדיוט הדמלין בקדש ולא מורידין, כשמתיה דרבי יוסי, דאמר: אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט.

עבר מחמת קרויו ועבר מחמת מומו – בין מום קבוע בין מום עובר – מחמת קרויו עדיף דחוי לעבודה למחר, ומחמת מומו לא (ועבדו עד שיתרפא מומו. **משוח** מלחמה וסגן הי מנייהו עדיף – כלומר, כל הני פשיטא לי, האי מיבעיא לי: משוח מלחמה עדיף דחוי למלחמה. שנתמנה לא: לצאת עם העם למלחמה ותלו ביה רביס. אלא דלמא חזן עדיף דחוי לעבודה פירושו: ביום הכיפורים, שנתמנה לכך שאם יארע קרי בכהן גדול שיכנס הוא תחתיו, ונקרא סגן. נמצא כי עיקר מינויו לשמש בעבודה, ועיקר מינוי משוח מלחמה – למלחמה.

הא שמע גדולא איה בין משוח לסגן אלא שאם היו מהלכין בדרך ומצאו מת מצוה יטמא משוח מלחמה – וקשה: דטובא איכא ביניהו, כדאיתא פירוש "בא לוי" (מ"ג, ע"ב). בבגדים שבוין משוח משוח מלחמה משמש, (משמע) וסגן עובד בבגדים כמו הדיוט, כמו שעובד ביום הכיפורים נמי תחת כהן גדול. ות: כל החמשה דברים האמורים בפרשה: לא פורע, ולא פורס, מצוה על הבתולה, ואסור באלמנה – דאינו נוהגין בסגן ונוהגין במשוח מלחמה, כדמרבינן בפרק בתרא דהוריות (י"ב), מקראי' ואומר הרמ"ר: דודאי טובא מילי איכא דמשוח מלחמה חמור מסגן. ותנא קולי קולי קתני, דאין קולא שנוהגת במשוח מלחמה שלא תנהוג בסגן (אלא) דך – שיטמא משוח מלחמה ולא יטמא סגן. והכי נמי אמרין פרק "מקום שנהגו" (פסחים נ"א). תנא קולי קולי קתני.

והתניא משוח מלחמה קודם לסגן – וקא סלקא דעתך דקדים לכל מילי קאמר. אלא בקונטרס פירש דידע שפיר המקשה דבהוריות (י"א), מתניא לענין להחיותו, לפקח עליו את הגל – קודם לסגן, דאם נפל גל על שניהם. ומכל מקום פריך, דאי סגן עדיף לענין טומאה – והוה לן לפקח את הגל תחלה על הסגן. ומשני מר וטורא, דודאי לענין להחיותו לפקח עליו את הגל – משוח מלחמה עדיף, דתלו ביה רביס. ולענין טומאה סגן עדיף, דנתמנה לעבודה. ומיהו, גם בהוריות מוקי לה התלמוד לענין להחיותו כי הכא, משמע דבריייתא לא נשנית בהדיא דך לענין להחיותו. **למה** תקנו סגן לכהן גדול – (ובפרק "טורף בקלפ" (יומא ט"ז), וימא ט"ז), וימא ט"ז, למה סגן מינינו. פירוש לימינו. **עד** כאן לא פליגי אלא בכהן גדול ונזיר כי אזלי בחיי הדדי חד חד לחודיה בני איטמוי אינון – פירושו: למת מצוה. מכאן מוכח שאין לגרוס במשנתנו בפירוש "ומיטמאין למת מצוה" ברישא, דאם כן למה לו לדקדק בפלוגתאיהו? ישאל על המשנה להדיא: מנלן, **מנא** הני מילי – דכהן ונזיר מיטמא למת מצוה? דתנו רבנן: "על כל נפשות מת לא יבא לאביו ולאמו לא יטמא", בכהן גדול כתיב בפרשת "אמור". **א** ררוקוס קל וחומר מהדיוט ומה כהן הדיוט שמיטמא לקרובים – כדכתיב קרא, אינו מיטמא לרחוקים, כהן גדול שאינו מיטמא לקרובים, כדכתיב "לאביו ולאמו לא יטמא" – אינו דין שלא יטמא לרחוקים? אלא על כרחך קרא ד"על כל נפשות מת לא יבא" בקרובים הכתוב מדבר, ואיתיר לאביו מיטמא, אבל מיטמא הוא למת מצוה. ואם תאמר: היכי מיתיר "לאביו"? והא קל וחומר אין שייך לומר אם לא שנאמר הכתוב לאביו, שכן מסיים הדין: כהן גדול שאינו מיטמא לקרובים, ומנלן הוא אם לא נכתב "לאביו"? ויש לומר: דקל וחומר דקאמר לאו דוקא, ואינו אלא לרווחא דמילתא, כאילו היה אמר כן: על כרחך דקרא "על כל נפשות מת לא יבא" בקרובים, דאי על רחוקים בא להחיות – הרי הוא מוחזר ועומד משהיה כהן הדיוט, שהחזר על ררחוקים, דאטו משעשה כהן גדול פקעה קדושת כהן הדיוט? וקדושתו להיכא אולא? אלא על כרחך על הקרובים בא להחיותו. דכהן הדיוט שרי ביה, איתיר לו "לאביו ולאמו" לדרשא, לומר: לאביו אינו מיטמא, אבל מיטמא הוא למת מצוה.

משוח בשמן המשחה ופריכה בגדים – כלומר, והא פשיטא לן דכהן גדול שנמשח בשמן המשחה קודם שנגנו צנצנת המן ומקלו של ואהרון ושמן המשחה בימי אישיו, וכהן גדול שלא נמשח בשמן המשחה שעומד בכהונתו לאחר שנגנו שמן המשחה, אפילו בבית ראשון, ואין בו לכך כהן הדיוט אלא שהוא מרובה בגדים – שמשמש בשמונה בגדים

בבגדי לבן ובגדי זהב, וכהן הדיוט אינו משמש אלא בארבעה – הא נמי פשיטא, שאם היו מהלכין בדרך ומצאו מת מצוה דימטמא מרובה בגדים ולא יטמא משוח בשמן המשחה, משום דאיהו עדיף, שכן מביא ה"ה העלם על כל המצות כמו צבור, כדכתיב (ויקרא ד') "ואם הכהן המשח" וגו', כלומר שהוא מביא קרבן על אשמתו כמו צבור על אשמתו. אבל מרובה בגדים אינו דינו אלא כיהודי. ומשוח שעבר – כלומר, קודם שנגנו שמן המשחה, ואירע קרי בכהן גדול, ומינו אחר תחתיו ומשוחו, ואחר כך כשנטהר כהן גדול – חזר לעבודתו, ושני עובר לו. ומשוח שעבר לאו כר עבודה הוא – אלא אותו יום הכיפורים, כדאמרין במסכת יומא (י"ב), ראשון חזר לעבודתו, ושני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט, משום דמעלין בקדש ולא מורידין. כהן משוח מלחמה לא חוי לעבודה – כדאמרין במסכת הוריות. והתניא משוח מלחמה קודם לכהן – דמשמע: לכל דבר קודם לו, דאיהו עדיף טפי. במסכת הוריות קאי. דתלו ביה רביס – דעבדי מלחמה בשביל רביס. **עד כאן לא פליגי** – רבי אליעזר ורבנן אלא בכהן גדול ונזיר דקאזלי בהדי ואשכחו מת מצוה, הי מנייהו יטמא ברישא. אבל חד לחודיה כר. **על כל נפשות מת לא יבא** – לא בא אלא לקרובין, דאי לרחוקים – הרי כבר למדנו מכהן הדיוט. והואיל ולא בא הכתוב להחיות על כל נפשות מת אלא משום קרובין, מה תלמוד לומר "לאביו"? לא בא אלא לומר לך: לאביו אינו מיטמא, אבל מיטמא הוא למת מצוה. ושייך לך מהו, **חא** – ולאמו – האמור בכהן גדול, מה תלמוד לומר?

לגויה
הא מיטמא הוא למת מצוה. "ולאמו"

40 שכוהן המשוח למלחמה הוא שנטמא.
 41 הגמרא מקשה סתירה לדין זה מברייתא אחרת: והתניא – והרי
 42 שנינו בתוספתא (הוריות פ"ב ה"ט), משוח מלחמה קודם במעלתו לסגן,
 43 ומשמע מהתוספתא שלכל דבר עדיף משוח מלחמה על הסגן,
 44 וקודם הוא לו גם בדין זה שאם פגעו שניהם במת מצוה, הסגן
 45 יטמא ולא המשוח מלחמה, וקשה שבברייתא הקודמת מבואר
 46 שהמשוח מלחמה נטמא.
 47 מתרצת הגמרא: אמר ר' זוטרא, התוספתא דיברה לענין להחיותו,
 48 ובוהו משוח מלחמה עדיף במעלתו וקודם לסגן, ואם נפלה מפולת
 49 על שניהם ואפשר להציל רק אחד מהם, מצילים את המשוח
 50 מלחמה, מאי טעמא שהמשוח עדיף, משום דתלו ביה רבים –
 51 שרבים תלויים בו, שעושה מלחמה בשביל רבים, והברייתא שניה
 52 לענין מומא למת מצוה, ובוהו הדין להיפר, שהסגן עדיף במעלתו,
 53 והמשוח מלחמה יטמא. והטעם שלגבי טומאה סגן עדיף, למדנו
 54 ממה דתניא בברייתא. רבי חנינא בן אנטיגנום אומר למה תפנו
 55 למנות סגן לבחן גדול, כדי שאם יארע ויארענו פו פסול בכחן גדול,
 56 הרי הסגן נכנס ומשמש תחתיו. ולכן לענין טומאה הסגן עדיף, כי
 57 שמא יארע פסול בכחן גדול, ויהיה צריך הסגן להכנס ולעבוד
 58 תחתיו, וצריך הוא להיות מוכן לכך.
 59 הגמרא דנה מה המקור להיתר להטמא למת מצוה: עד כאן לא
 60 פליגי – לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים במשנה, אלא דווקא ככהן
 61 גדול ונזיר כי קא אולי כהני תרדי – שהלכו יחד ומצאו מת מצוה,
 62 מי מהם יטמא לו, אבל באופן שהלך חד חד להוריה – כל אחד
 63 לעצמו ופגע במת מצוה, פר איטמוי אינון – בני טומאה הם,
 64 כלומר מותרים הם להיטמא למת מצוה.
 65 מבררת הגמרא: מנא הני מילי – מנין למדנו דברים אלו, דתנו רבנן
 66 בברייתא, נאמר בכחן גדול (ויקרא כא יא) 'על כל נפשת מת לא יבא',
 67 כמה – באיזה נפשות מת' היתוב מדבר, ואוסר עליו להיטמא
 68 להם, אי – אם נאמר שהאיסור נאמר לרחוקים שאינם קרוביו, הרי
 69 קל וחומר הוא – אפשר ללמוד דין זה בקל וחומר מכהן הדיוט,
 70 ומה כהן הדיוט שהוא מותר להיות מיטמא לקרובים, אינו מיטמא
 71 לרחוקים שאינם קרובים, כהן גדול החמור שאינו מיטמא לקרובים
 72 כמו שנאמר בסוף הפסוק לאביו ולאמו לא יטמא, אינו דין שאינו
 73 מיטמא לרחוקים, אלא בהכרח שיש להעמיד את תחילת הפסוק
 74 'על כל נפשת מת לא יבא' שבקרובים היתוב מדבר שלא יטמא
 75 להם, ומאחר שכן, תיבת 'לאביו' מיותרת היא, ולמדנו מיתור זה,
 76 שדווקא 'לאביו' הוא דאינו מיטמא, הא מיטמא הוא הכהן גדול
 77 למת מצוה.

1 ומרובה פגמים – כהן שנתמנה על ידי שלבש שמונה בגדי כהונה,
 2 שפגעו במת מצוה, משוח בשמן המשחה עדיף – מעלתו גדולה
 3 יותר, והכהן המרובה בגדים הוא הנטמא למת מצוה. והטעם,
 4 דאילו משוח בשמן המשחה כאשר חטא בשוגג בעבירה שבמויד
 5 מתחייב עליה כרת, מביא לקרבנו פר חטאת קמא על כל המצות
 6 – שמביאו כהן גדול שעובר על אחת מכל מצוות ה' שזדונם כרת,
 7 ואילו מרובה פגמים אין מביא קרבן מיוחד זה, אלא כשבה או
 8 שעירה כקרבן חטאת של כל איש מישראל שחטא בעבירה כזו.
 9 וכן אם פגעו במת מצוה, כהן גדול משוח בשמן המשחה שעבר
 10 מכהונתו, וכהן גדול מרובה פגמים שמשמש כעת בכהונה גדולה,
 11 הדין ברור שמרובה פגמים עדיף – מעלתו גדולה יותר, והמשוח
 12 שעבר הוא הנטמא למת מצוה. והטעם, דמרובה פגמים עבדי עבודה
 13 בבית המקדש, ואילו משוח שעבר לאו פר עבודה הוא – אינו ראוי
 14 לעבודה, ויטמא הוא למת מצוה.
 15 וכן אם פגעו במת מצוה כהן גדול שעבר מלשמש בכהונה גדולה
 16 מן היתר – שנטמא בטומאת קרי, וכהן גדול שעבר מן היתר
 17 מומא שנפל בו, בין מום קבוע ובין מום עובר ואינו ראוי לעבודה,
 18 הדין ברור, שהכהן שעבר מן היתר עדיף במעלתו על הכהן
 19 שעבר מחמת מומו. והטעם, דאילו האי – כהן זה שראה קרי, הוי
 20 – ראוי הוא לעבודה למקור אחר שיטהר ויעריב שמשו, ואילו כהן
 21 שעבר מן היתר לא הוי – אינו ראוי לעבודה עד שיתרפא מומו.
 22 וכיון שהקודם להיות ראוי לעבודה מעלתו גדולה יותר, לכן הכהן
 23 שעבר מחמת מום יטמא למת מצוה.
 24 הגמרא מביאה מקרה שבו יש ספק מי יטמא למת מצוה: איכא
 25 להו – שנאלה שאלה זו לבני הישיבה, מהו הדין במשוח מלחמה –
 26 כהן שנמשח בשמן המשחה ונתמנה לדבר אל העם קודם יציאתם
 27 מלחמה, וסגן – כהן שמינהו שאם יארע פסול בכחן גדול ישמש
 28 הוא תחתיו, שפגעו במת מצוה, הוי מינייהו – מי מהם עדיף –
 29 מעלתו יתירה, ויטמא חבירו. מבאר הגמרא את צדדי הספק:
 30 האם משוח מלחמה עדיף על הסגן, משום דהוי מלחמה –
 31 שהמשוח ראוי למלחמה, או דלמא – או שמא סגן עדיף על
 32 המשוח מלחמה, משום דהוי לעבודה – שהסגן נתמנה לעבוד ביום
 33 הכיפורים, אם יארע פסול בכחן גדול, וכיון שעיקר מינויו הוא
 34 לשמש בעבודה, מעלתו יתירה ממשוח מלחמה.
 35 הגמרא מביאה ראייה לאחד הצדדים בספק: הא שמע ראייה, ממה
 36 דתניא בברייתא, אין הבדל בדיני הכהונה בין משוח מלחמה לסגן,
 37 אלא דבר זה בלבד, שאם הוי שניהם יחד מהלכין בדרך ומצאו מת
 38 מצוה, ודי בכך שאחד מהם יטמא לאחר קבורתו, הדין הוא
 39 שיטמא משוח מלחמה ואל יטמא הסגן, ונפשט הספק מהברייתא,

אגרות קודש

ב"ה, א' מ"ח, תש"כ

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מז"ך תשרי... ואין על זה כל קושיא.

לפלא שכותבת אודות לימודה בשטח האמור ואינה מזכירה אודות הלימוד העיקרי של כל אחד ואחת מישראל, הוא לימוד תורתנו הק' תורת חיים, שתוכן שם זה כפשוטו, הוראה בחיים, והכוונה לחיי היום יומים, לדעת את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה, ובפרט שהרי נמצאת היא בארץ אשר גם אומות העולם קורין לה בשם ארץ הקדושה ונאמר ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, שמזה מובן שהזהירות בקיום המצוות צריך להיות בארץ זו פי כמה וכמה ובטח תמלא על דבר זה בהזדמנות הבאה.

בברכת הצלחה בלימוד ובהנהגה מתאימה לבת ישראל שכל אחת מהן נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה.

ובברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

38 ולכן מותר הנזיר להיטמא לבהמה שמתה. רבי ישמעאל אומר, אינו
 39 צריך – איננו צריכים לדרשה של 'נפש מת' למעט בהמה שמתה,
 40 שהרי הוא – הפסוק אומר, 'על נפש מת לא יבא', ודרשים מלשון
 41 'לא יבא' שכתוב בטומאה זו, שבנפשות המטמאות בכיאה – באלו
 42 שהם מטמאים את הבא עמם לאהול אחד הקטוב מדבר, ודווקא
 43 אדם מטמא באהול ולא בהמה, ואין נזיר אסור להטמא לה.
 44 ממשכה הברייתא: מהכתוב בפסוק הבא 'לאביו ולאמו לא אחיו
 45 ולאחתו לא יטמא להם במתם' דרשים, שדווקא 'לאביו ולאמו'
 46 הנזיר אינו מיטמא, אבל מיטמא הוא למת מצונה, שארבעת
 47 הפרטים – אביו אמו אחיו אחותו – שנאמר בהם איסור טומאה,
 48 מיותרים הם, אחר שנאמר שלא יבוא על נפש מת, ונאמר
 49 לדרשה, ולאביו ולאמו דרשים להתיר להיטמא למת מצוה.
 50 הברייתא מבררת מדוע אי אפשר ללמוד זאת מקל חומר: עד שלא
 51 יאמר – הרי גם אם לא היה כתוב 'לאביו ולאמו', יש לי אפשרות
 52 ללמוד זאת בדין – בקל וחומר, ומה אם בהן גדול שקדושתו קדושת
 53 עולם, לכל ימי חייו, מיטמא למת מצונה, כמבואר לעיל (מז). נזיר
 54 שאין קדושתו קדושת עולם לכל ימי חייו, אלא עד שיסיים נזירותו,
 55 אינו דין שמיטמא למת מצונה. דוחה הברייתא: לא, אין ללמוד קל
 56 וחומר זה, שיש לדחות, אם אמרת בכהן גדול שמוותר לו להיטמא
 57 למת מצוה, משום שהקילה בו תורה גם בדבר זה, שכן אם נטמא
 58 אינו מכיבד קרבן על טומאתו. האם תאמר כן אף בנזיר שיהיה מותר
 59 לו להיטמא למת מצוה, והרי החמירה בו תורה שמיכבד קרבן על
 60 טומאתו, ושמוא נאמר שהאייל ומכבד קרבן על טומאתו דינו יהיה
 61 שלא יטמא למת מצונה, שאין ללמודו מכהן גדול. תלמוד לומר –
 62 על כן צריך לימוד מיוחד לדרוש לגבי נזיר, שלאביו ולאמו לא
 63 יטמא, אבל מיטמא למת מצונה.
 64 הברייתא ממשיכה לדון בדרשה זו: או שמא נדרוש מהיתור של
 65 'לאביו ולאמו' דרשה אחרת, שנוזר אינו מיטמא דווקא לאביו
 66 ולאמו, מכיון שמצטער עליהם ביותר ומולול בקדושת נזירותו,
 67 אבל יטמא לשאר מתים שאינם משבעת קרוביו, שמאחר ואינו
 68 נעצב עליהם יהיה מותר להיטמא להם. ואם כן אין ראייה שנוזר
 69 מיטמא למת מצוה. דוחה הברייתא: אמרת שיש לנו ללמוד מקל
 70 וחומר שהנזיר לא נטמא לרחוקים, ומה אם בהן הדין שמיטמא
 71 לקרוביו, אינו מיטמא לשאר מתים שאינם קרוביו, נזיר שאינו
 72 מיטמא לקרוביו, אינו דין – וכי לא יהיה דינו שלא יטמא לשאר
 73 מתים, אלא ודאי שאין להקל בו יותר מכהן הדין, ואסור להיטמא
 74 לשאר מתים.

1 הגמרא דורשת את ייתור תיבת 'לאמו' שנאמרה באיסור הטומאה
 2 של כהן גדול: ותיבת 'לאמו', נדרש לזוהר שנה, לדרבי – למה
 3 שדרש רבי, דתניא בברייתא, רבי אומר, גבי נזיר כתוב (במדבר ו-1)
 4 'כל ימי היזרו לה' על נפש מת לא יבא. לאביו ולאמו לא אחיו
 5 ולאחתו לא יטמא להם במתם'. ומאחר שכבר נאמר 'על נפש מת
 6 לא יבא' למדנו כבר שאסור הוא להיטמא למת, ובא הכתוב
 7 'במתם' ללמדנו שדווקא במתם – בטומאת מת אינו מיטמא להם,
 8 אבל מיטמא הוא לנגעם ולזבתם – אם הם מצורעים או זבים, שרק
 9 טומאת מת נאסרה על הנזיר.
 10 שואלת הגמרא: ואין לי מקור להיתר טומאת מצורע וזב אלא רק
 11 בנזיר, אבל בכהן גדול מניין שאף הוא מותר בזה, אמרת – תאמר
 12 שיש ללמוד כן מכך, שהרי לא יאמר אמו בכהן גדול – לא היה
 13 צריך לומר תיבת 'אמו' בכלל אלו שנאסר על הכהן גדול להיטמא
 14 להם, שאין תלמוד לומר – שאין צריך לתיבה זו כדי ללמדנו איסור
 15 טומאה לאמו, שהרי דין זה קל וחומר הוא – אפשר ללמוד בקל
 16 וחומר, ומה אם במקום שהקלה התורה שבהן הדין מיטמא אפילו
 17 לאחיו מאביו, חמור דינו של כהן גדול, שאין בהן גדול מיטמא
 18 אפילו לאביו, במקום שאין בהן הדין מיטמא לאחיו מאמו – שבהן
 19 הדין אסור להיטמא לאחיו מהאם, אינו דין שאין בהן גדול מיטמא
 20 לאמו. אם ויתרה ללמוד דין זה שבהן גדול אסור להיטמא לאמו
 21 מהדין – על ידי קל וחומר, אם כן קשה מה תלמוד לומר אמו – מה
 22 למדים אנו ממה שאמרה התורה 'לאמו'. אלא תיבה זו שנאמרה
 23 בכהן גדול מופנה – מיותרת ופנויה לדרשה אחרת, ונוכל להקיש
 24 ולדון הימנו זוהר שנה, שנאמר אמו בנזיר – לאביו ולאמו לא אחיו
 25 ולאחתו לא יטמא להם במתם', ונאמר אמו בכהן גדול – לאביו
 26 ולאמו לא יטמא, ונדרוש, מה אמו האמור בנזיר בא ללמדנו
 27 שבמותם אינו מיטמא אבל מיטמא הוא לנגעם ולזבתם, אף אמו
 28 האמור בכהן גדול בא ללמדנו שבמותם אינו מיטמא אבל מיטמא
 29 לנגעם ולזבתם.
 30 הגמרא חוזרת לבאר מניין שגם נזיר מותר להיטמא למת מצוה:
 31 אשכחן – מצאנו מקור שבהן גדול נטמא למת מצוה, אבל נזיר מנול
 32 שנטמא למת מצוה, דתניא בברייתא, נאמר בפסוק (במדבר ו-1) 'כל
 33 ימי היזרו לה' על נפש מת לא יבא', אלמלא שנכתב בפסוק תיבת
 34 'מת', שומע אני ממשטות הפסוק שאפילו נפש בהמה שמתה
 35 במשמע, פנינו שנאמר (ויקרא כד יח) 'מבה נפש בהמה', שגם בהמה
 36 נקראת 'נפש', תלמוד לומר – בא הפסוק ואומר 'על נפש מת לא
 37 יבא' לדורשו שבנפשות אדם הקטוב מדבר, ורק אדם נקרא 'נפש מת'.

אגרות קודש

בי"ה, כ"ט תשרי, תשכ"א
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

... ומתאים להכרזה הנהוגה בליובאוויטש מלפנים בשילהי שמחת תורה - הנה מתחיל עתה הסדר - ויעקב הלך לדרנו. והרי קרוב לודאי שבהכרזה זו היתה הכוונה גם לסיום הענין: ויפגעו בו מלאכי אלקים (וכדור"ל תנחומא ס"פ משפטים. זהר ח"ג רחצ, א. עיי"ש).

ולהאיר אשר במדרש תנחומא, שלגבי הזהר הרי זה נגלה דתורה, ובפרט ע"פ השייכות דמדרש תנחומא ומדרש ילמדנו, אשר כשמו כן הוא - לימוד הלכות, נתפרש הענין דויפגעו בו מלאכי אלקים - במלאכים, ובזהר, פנימיות התורה - על הקב"ה, ודו"ק.

בברכה לבשו"ט בכלל ובפרט

לגזירה שוה לברכי רתניא רבי אומר – "לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא להם במותם כי נור" וגו' והאי קרא בגזירי כתיב. אין לי – שמיטמא לאביו ולאמו בגנעם ובזיבתם אלא נזיר, כהן גדול מניין? אמרת לא יאמר אמו בכהן גדול – שיש לנו לתלמוד מן הדין שאינו מיטמא, שהרי קל וחומר הוא בו'. אין כהן הדיוט מיטמא לאחיו אלא אם

כן ישנו אחיו מאביו. אין כהן גדול מיטמא לאחיו מאמו, ולא מאביו, ולא אפילו לאביו. אף על פי שאין כהן הדיוט מיטמא לאחיו אלא בשביל שבא מבח אביו. אם זכיתה מן הדין – אם למדת מן הדין שאין כהן גדול מיטמא לאמו, מה תלמוד לומר "אמו"? אלא מופנה בו. אשכחן כהן גדול – דמיטמא למת מצוה, נזיר מנלן? תלמוד לומר "על (כל) נפש מת בנפש אדם הכתוב מדבר – שלא מצונו שנקרא "נפש מת" אלא אדם בלבד. בנפש המטמאה לו לאדם בביאה – כיון שנכנס עמהם באהל הכתוב מדבר, ואינו זו – נפש אדם ולא נפש בהמה. וכיון ד"על נפש מת לא יבא" מדבר בנפש אדם, ומשמע בין קרובים בין רחוקים, ולמה חזר הכתוב ואמר "לאביו ולאמו"? אלא לאביו הוא דלא מיטמא בו'. עד שלא יאמר – שמיטמא למת מצוה, הייתי מביא מן הדין, שנזיר מיטמא למת מצוה מה כהן גדול בו'. ושיך לעמוד בו נאמרו כללות בכהן גדול – "על כל נפשות מת לא יבא", ונאמר כלל בגזירי "על נפש מת", דכל נפש במשמע בין קרובים בין רחוקים. מה כלל האמור בכהן גדול בו' – אף כלל האמור בגזירי, לאביו ולאמו אינו מיטמא. אבל מיטמא למת מצוה.

ומה
מיטמא, אָבָל מיטמא הוא לַמֵּת מִצְוָה. עַד שֶׁלֹּא יֵאמַר יֵשׁ לִי בְדִין: וּמֵה בְּהֵן גְּדוֹל, שֶׁקְדוּשְׁתּוֹ קְדוּשַׁת עוֹלָם - מִיִּטְמָא לַמֵּת מִצְוָה, נֹזֵר שְׂאִין קְדוּשְׁתּוֹ קְדוּשַׁת עוֹלָם - אִינוּ דִּין שְׂמִיטָמָא לַמֵּת מִצְוָה? - לֹא, אִם אִמְרַת בְּכֵהֵן גְּדוֹל שֶׁפֶן אִינוּ מִבֵּיא קֶרֶבֶן עַל טוֹמְאָתוֹ, תֵּאמַר בְּנִזְרֵי שְׂמִיבֵיא קֶרֶבֶן עַל טוֹמְאָתוֹ; הוּאִיל וּמִבֵּיא קֶרֶבֶן עַל טוֹמְאָתוֹ - לֹא יִטְמָא לַמֵּת מִצְוָה - תִּלְמֹד לֹאמֹר "לְאָבִיו וּלְאָמוֹ לֹא יִטְמָא", אָבָל מִיִּטְמָא לַמֵּת מִצְוָה. - אוֹ אִינוּ מִיִּטְמָא לְאָבִיו וּלְאָמוֹ, אָבָל יִטְמָא לְשֶׂאֵר מֵתִים? - אִמְרַת קָל וְחֹמֶר: וּמֵה בְּהֵן הַדְּיוּט שְׂמִיטָמָא לְקְרֹבִין אִינוּ מִיִּטְמָא לְשֶׂאֵר מֵתִים, נֹזֵר שְׂאִינוּ מִיִּטְמָא לְקְרֹבִין - אִינוּ דִּין שֶׁלֹּא יִטְמָא לְשֶׂאֵר מֵתִים?
הא

ולאמו שכתב בכהן גדול לגזירה שוה – לנויר, דכתיב בגזירי "לא יטמא להם במותם" ודרשינן "במותם" יתיאר, דהא כתיב ברישיה דקרא "על כל נפשות מת", למה לי "במותם" – לומר לך: במותם הוא דאינו מיטמא, אבל מיטמא הוא לנגעם ולזיבתם. נראה דעיקר קרא לנגעם איצטריך, דסלקא דעתך אמינא דמצוה חשיב כמת, ולזיבתם נקט אנב נגעם.

ואין לי אלא בגזירי – שמורה ליטמא לנגעם ולזיבתם, כהן גדול מניין? אמרת: לא יאמר "אמו" בכהן גדול דאינו צריך, ומה במקום שכהן הדיוט מיטמא לאחיו "אמו" – בכהן גדול? ואם וסבירא ליה דגמר אחוה אחוה מבני יעקב, כי היכי דליפנין לענין יבוס ביבמות (י.ב). עדי עדיפא משפחה אב ממשפחה אם לגבי כהן הדיוט – אין כהן גדול מיטמא לאביו, ומקום שאין כהן הדיוט מיטמא לאחיו מאמו – אינו דין שאין כהן גדול מיטמא לאמו? אם זכיתה מן הדין, אם כן מה תלמוד לומר "אמו" בכהן גדול? ואם תאמר: ומה צריך קל וחומר? הרי כבר אמר ד"על כל נפשות מת" אהור רחמנא אקרובים, ועל כרחיך כדפרשית, ואמו נמי בכלל כל הקרובים, אם כן למה כתיב אמו בפירוש? על כרחיך מיתירא לגזירה שוה ויש לומר: דאי לאו קל וחומר הוה אמנא: אף על גב דאסר קרובים מ"על כל נפשות מת" וכתיב נמי "לאביו" – לא למעוטי מת מצוה, אלא למעוטי אם דמיטמא לה. דהוה אמנא: דווקא קרובים דמצד האב דגריעי טפי, משום דאינה קרובה ודאית אלא חוקה בעלמא, אבל אמו דודאי ילדה, ליטמא לה, כדאמר לקמן האי סברא, על כן איצטריך קל וחומר ללמד דאין זו סברא, שהרי בכהן הדיוט אנו מושיבים קרובה דאב טפי מן האם, ומדשחא אייתר אביו ואמו בכהן גדול, "אביו" לומר דמיטמא למת מצוה, "ואמו" לגזירה שוה. ואם תאמר: אכתי מנלן דאביו בא למת מצוה? הא איצטריך לגופיה, דלא לימא ד"לאמו" למעוטי לאביו. דיטמא לאביו, דקרבא דאב עדיפא, דמתייחס אחריו, כדלקמן ונראה לומר: דהתנא תפס לדין קל וחומר לרווחא דמלתא, כקל וחומר דלעיל. הך ברייתא כרבי ישמעאל דבסמוך, ולית ליה האי צריכותא דלקמן. דאמו ודאי ילדה דלקמן – אליבא דרבי עקיבא קאמר ליה, אבל לרבי ישמעאל בלאו קל וחומר אייתר "לאמו"

שהיא בכלל שאר קרובים. דאפילו אי נכתב "לאביו" לא הוה אמנא דלמעוטי אמו קאתי משום דודאי ילדה, דלית ליה הך סברת דלקמן. והלכך, כי כתיב "על כל נפשות מת" – כולחו קרובים במשמע, אייתר "לאביו" למת מצוה, ואייתר "לאמו" לגזירה שוה, וקל וחומר לרווחא דמילתא. ה"ב גרסינן אשכחנא כהן גדול דמיטמא למת מצוה נזיר מנלן. תימה: תיפוק ליה מגזירה שוה ד"אמו" "אמו", כמו שאנו לומדים כהן גדול מנייר לענין נגעם חיבתם – הכי נמי יחדר וילף נזיר מכהן גדול לענין מת מצוה, דאין גזירה שוה למצוה: נראה למורנו הרב רבי פרץ: אי לאו דנפק לן מת מצוה בגזירי מקרא אחרניא, הוה אמנא דכולה גזירה שוה ד"אמו" "אמו" אתיא למת מצוה. אבל לענין למעוטי נגעם וזיבתם, כין בכהן הדיוט ובין בכהן גדול, כיון דמצוה איתשק למת, דהוה ליה כעוקר קרא ממשעתייה על ידי גזירה שוה – להכי איצטריך למילף מת מצוה בגזירי מקרא אחרניא. כל ימי חזירו לה' על (כל) נפש מת לא יבא שומע אני נפש בהמה במשמע – אי לא כתיב "מת" אלא "נפש", שנאמר "ומכה נפש בהמה ישלמנה" – תלמוד לומר "נפש מת" – בנפש אדם הכתוב מדבר, דבהמה לא איקרי מת. אף על גב דכתיב (שמות כא) "ודמת ידה לו" – "מת" סתמא איקרי, "נפש מת" לא איקרי. ר"ב ישמעאל אומר אין צורך – למעוטי בהמה מנפש מת, דהא אמר "לא יבא" – בנפש המטמא בביאה, היינו באהל, הכתוב מדבר. ואילו נבילה לא טמאה באהל. **לאביו ולאמו** – לאביו ולאמו לא יטמא להם במותם" לאביו ולאמו אינו מיטמא – אבל מיטמא למת מצוה. מסקנא דברייתא זו ד"לאביו" בא לגלוי על "נפש מת" דאיירי בקרובין, ו"לאמו" – לגזירה שוה לכדבריי, ו"לאחיו" – למת מצוה. ומפיק ליה האי סברא כמו שנושא ונתן בברייתא עד דילף ליה מ"אחיו". אי נמי: התנא ידע בטוב דלא נפיק מת מצוה אלא מ"לאחיו", והאי דקאמר "לאביו ולאמו" – היי גבו וגו', ולעולם סומך א"לאחיו". **ע**ל שלא יאמר – קרא בגזירי דמיטמא למת מצוה, יש לי בדין, בקל וחומר, למשמע מיניה דנזיר מיטמא למת מצוה: ומה כהן גדול שקדושתו קדושת עולם מיטמא למת מצוה, מקרא כדלעיל. **א**ו אינו – אלא לכך כתיב "לאביו ולאמו" – לומר לך דמזויר ליטמא לשאר מתים רחוקים. וטעמא איבא למימר, דשמא אקרובים אהוריה רחמנא מפני (שמיצר) עליהם, והוה זילתא דנזיר דאיקרי קדוש. אבל רחוקים, שאינו נעצב עליהם – לא אהוריה רחמנא. אמרת קל וחומר מכהן גדול, דעל כרחיך סברא זאת לא אמיתית היא, שהרי (בכהן גדול) הוא איפסא. (ושריך לעמוד בו) **ו**על שלא יאמר יש לי בדין נאמרו כללות בכהן גדול – "על כל נפשות מת לא יבא", ונאמר כללות בגזירי "על (כל) נפש מת לא יבא", מה כללות האמורות בכהן גדול וכו'. תימה: והיכי בעי למילף נזיר מכהן גדול לענין מת מצוה? הוה איבא למיפרך: מה לכהן גדול – שכן אינו מביא קרבן על טומאתו, כדפרכינן לעיל! ופירש הר"ם: דלאו לענין מת מצוה בעי למילף, אלא בא לומר ד"לאביו ולאמו" בגזירי מיתיר. דאגופיה לא איצטריך, דלכתוב כללות לחזיריהו "על נפש מת לא יבא", וממלא ידעינן דחזירי קרובים נמי, דילפינן להו ממלכות דכהן גדול. אל כן לדרך זו: נאמר כלל בכהן הדיוט "לנפש לא יטמא בעמור" בו, ושפיר איצטריך לגופיה. והאי דקאמר: אף כללות דאמרינן בגזירי מיטמא למת מצוה – היינו כלומר מיתורא ד"אביו", דלא איצטריך לגופיה, וכן מוכח בתר הכי. **ה**א"י מיבעי ליה לאביו ולאמו ממש – שאינו מיטמא לאביו

לאביו ממש. אין הכי נמי, דאיצטרך לאביו, ובין דאפיקתיה מכללא דכחן הדיוט שמיטמא לאביו – אוקמיה אבללא דכחן גדול שאינו מיטמא לקרובים, ואייתר לו "לאמו ולאחיו ולאחותו". "לאמו" – לגזירה שוה. תימה: כיון דאמו דכחן גדול מופנה, כדאמרין לעיל, למה לי תו (למופנה) הפנאה מיאמו? דנזיר; ויש לומר: אליבא דרבי ישמעאל קיימא (לך) דאית

ליה פרק "המפלת" (נדה בבבא) מופנה מצד אחד

– למדין ומשיבין, וזכא יש להשיב: דמה לנזיר

שאין קודשתו קדושת עולם, וישנו בשאלה.

לאחיו אינו מיטמא אבל מיטמא למת מצוה –

לגזירה שוה לא מצי למידרשהי, דלא

כתיב "לאחיו" בכחן גדול. וכי תימא: אמאי לא

קאמר התלמוד הדרשתו על סדר הכתוב, ולומר

"לאמר לגזירה שוה, שהיא מוקדמת בקרא,

"רלאחיו" – לאחיו אינו מיטמא, אבל מיטמא

למת מצוה! אלא לפי מה שפירשתי לעיל, דאי

לאו דידעינן מת מצוה מקרא אחרינא לא היה

מוקמינן גזירה שוה "דאמר" לכדרי, לנגעם

ולויבתם, אלא היה ממשעטין מיאמו? מת מצוה –

לדכי קאמר דמת מצוה ידעינן מ"לאחיו" לגבי

נזיר, אייתר ליה "אמר" על כרחך לגזירה שוה.

ולאחותו למה תלמוד לומר הרי שהיה חוץ

לשחוט את פסחו ולא אמרת לא יטמא – אף

בעושה פסח ומילה וגירדא, בלא נזיר וכהן גדול.

משום דלא אתי עשה דטומאה שאין בה כרת

ודחי עשה דפסח ומילה שיש בהם כרת, כך פירש

בקותרט בובכים פרק "טבול יום" (קא),

ובסנהדרין (להא), וברכות (כא) מפורש באורך.

רבי עקיבא אומר נפש אלו הרחוקין – דסברא

הוא לאוקמיה קרא קמא ברחוקים, רמת"ה הכתוב

אחרי כן מייתר לאוסרן אף בקרובים, דסברא ליה

לרבי עקיבא דאפילו לא כתיב "מת" – "בנפש"

ליבא למיעטי לאוקמי בבדמה, אי ששום דרשא

על לא יבא? דמטמא באהל משמע, אי משום דאף

על גב דאיך "נפש בהמה" – "נפש" טמא לא

איכרי. ועוד: דלא מצינו בהמה מותרת גבי

טומאה רק בלשון נבילה. **לאביו** ולאמו לא

מיטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה – לקמן

קעבי צריכותא בין "אביו" ובין "אמו", וצריכי

תרווייהו למיכתב למעטי מת מצוה. "לאחיו" –

שאם היה כהן גדול נזיר דמיטמא למת מצוה.

דכולהו פריש מיתרין אף עקיבא, הלכך בלתי

צריכי. אבל לא מצריך קרא לכחן הדיוט, דכחן

הדיוט מיטמא לקרובים – דין הוא דטופינא

דכחן הדיוט וקדושתו קדושת עולם אינו מעלה

ומוריד לגבי מת מצוה, ולא איצטרך קרא (אלא)

לכחן גדול ונזיר.

ולאחותו כדתינא וכו' ורבי עקיבא גזירה שוה

דריבא מנא ליה – פירוש: דהא ליבא

הפנאה כלל, דהנהו פרטי נזיר דרשינן לכולהו.

רלאביו ולאמו" דכחן גדול נמי (כדאמרין)

דאיצטרכי: למת מצוה תרווייהו, כי הכי דצריכי תרווייהו בניזיר למת מצוה! ומשני: כיון דאמר

מר, היינו רבי עקיבא: "לאחיו" דאם היה כהן גדול נזיר לאחיו אינו מיטמא, אבל מיטמא

הוא למת מצוה – מזהשתא תיפוק לן מהכא דכחן גדול ואפילו נזיר מיטמא למת מצוה, וכל

שכן כהן גדול גירדא. ומזהשתא מיתר לן אבא ואביו בכחן גדול לגזירה שוה. ועריך למכתב

שנזיר "אביו ואמו" בכחן גדול, כדעביד לקמן צריכותא בניזיר לרבי עקיבא מאביו ואמו דנזיר

– הכי נמי בעי למיעבד צריכותא מאביו ואמו דכחן גדול. ואם תאמר: ואבתי אינו מופנה אלא מצד כהן גדול, דאילו בניזיר צריך למת מצוה! ויש לומר: דסברא ליה לרבי עקיבא מופנה מצד

אחד למדין ואין משיבין, אבל לרבי ישמעאל לעיל – ודאי צריך להפנותו משני צדדין, דאיהו לטעמיה בפרק "המפלת" (נדה בבבא) דסברא ליה למדין ומשיבין, כדפירשתי לעיל. **ולרבי**

ישמעאל כהן גדול הוא נזיר מנא ליה – היבא דאית ביה שתי קדושות. דלדידיה לא אייתר "לאחיו" דנזיר לכחן גדול שהוא נזיר, כיון דלית ליה "מת" אלו הקרובין – אם כן איצטרך "אביו"

לגופיה, ומשמעתינן אפילו לקרובין לא יטמא, רלאמו" – לגזירה שוה, רלאחיו" – למישרי מת מצוה, רלאחותו" – כדתינא ומשני: כיון דשרי רחמנא חד לאו במת מצוה בניזיר לחודיה, או

בכחן גדול לחודיה – מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין.

ולאחותו למה לי – פירוש: לרבי ישמעאל, דבשלמא לרבי עקיבא, כיון דצריך קרא לחיבא דאית ביה קדושת כהן גדול והוא נזיר, ולא אמר מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין – הכי נמי

איצטרך קרא מיותר ד"אחותו" שידחה מכל מקום עשה דפסח ומילה, אף על גב שיש בהן כרת. אלא לרבי ישמעאל, דאין לו חילוק בין חד לאו לשני לאוין – היה סבור נמי

דאין לו חילוק בכרת. ומשני: דבא דואי מודה רבי ישמעאל, דסלקא דעתך אמינא כי שרא רחמנא למת מצוה נזיר וכהן דחד לאו הוא, כלומר לית ביה כרת, אבל פסח ומילה דכרת – לא

יטמא למת מצוה, קא משמע לך "אחותו".

הא מה תלמוד לומר "לאביו ולאמו" – לאביו ולאמו

הוא דלא מיטמא, אבל מיטמא הוא למת מצוה. עד

שלא יאמר יש לי בדין: נאמרו פללות בכהן גדול

ונאמרו פללות בניזיר, מה פללות האמורות בכהן גדול

– לאביו אינו מיטמא אבל מיטמא למת מצוה, אף

פללות האמורות בניזיר – לאביו אינו מיטמא, אבל

מיטמא למת מצוה. – או פלך לדרך זו: נאמרו פללות

בכהן הדיוט ונאמרו פללות בניזיר, מה פללות

האמורות בכהן הדיוט – מיטמא לאביו, אף פללות

האמורות בניזיר – מיטמא לאביו? תלמוד לומר "לאביו

ולאמו לא יטמא" הא למת מצוה מיטמא. – הא מיבעי

ליה לומר שאין מיטמא לאביו? אלא: "לאביו" – לומר

שאין מיטמא לאביו, "לאחיו" אינו מיטמא – הא למת

מצוה מיטמא, "ולאמו" – לגזירה שוה, לכדריב.

"ולאחותו" – לכדתינא, דתינא: "לאחותו" מה תלמוד

לומר? הרי שהיה לשחוט את פסחו ולמול את בנו,

ושמע שמות לו מת – וכול יטמא? אפרת: לא יטמא.

יכול לא יטמא למת מצוה? תלמוד לומר "לאחותו",

לאחותו הוא דאינו מיטמא, הא למת מצוה – מיטמא.

רבי עקיבא אומר: "נפשות" – אלו הרחוקין, "מת" –

אלו הקרובין, "לאביו ולאמו" אינו מיטמא, אבל

מיטמא הוא למת מצוה. "לאחיו" – שאם היה כהן

גדול והוא נזיר, לאחיו אינו מיטמא, אבל מיטמא הוא

למת מצוה. "לאחותו" – כדתינא: הרי שהיה חוץ

לשחוט את פסחו ולמול את בנו כו'. ולרבי עקיבא,

גזירה שוה דרבי מגליה? – אמר לך: פיון דאמר כו':

אם היה כהן גדול ונזיר, לאחיו אינו מיטמא אבל

מיטמא הוא למת מצוה – מה לי כהן גדול לחודיה,

מה לי נזיר וכהן גדול. ולרבי ישמעאל, כהן גדול והוא

נזיר, מגליה? – פיון דשרא רחמנא חד לאו גבי מת

מצוה – מה לי חד לאו מה לי תרוין לאוין. – "אחותו"

למה לי? – סלקא דעתך אמינא: כי שרא רחמנא למת

מצוה – נזיר וכהן, דאיפור לאוין הוא. אבל מילה

ופסח, דכרת – לא יטמא למת מצוה, קא משמע לך.

ולרבי

לוא מה לי תרי לאוין – דכיון דמישתייר ליה לגבי מת מצוה חד לאו – אישתייר ליה

נמי בתרי לאוין, כגון כהן גדול ונזיר. ולאחותו למה לי – כלומר, אם כן דלרבי ישמעאל

נפקא ליה כהן גדול ונזיר משום מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין, "אחותו" למה לי למישרי

פסח ומילה? אבתי איצטרכיב "ולאחותו", סלקא דעתך כו'.

ולרבי

לוא מה לי תרי לאוין – דכיון דמישתייר ליה לגבי מת מצוה חד לאו – אישתייר ליה

נמי בתרי לאוין, כגון כהן גדול ונזיר. ולאחותו למה לי – כלומר, אם כן דלרבי ישמעאל

נפקא ליה כהן גדול ונזיר משום מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין, "אחותו" למה לי למישרי

פסח ומילה? אבתי איצטרכיב "ולאחותו", סלקא דעתך כו'.

ולרבי

לוא מה לי תרי לאוין – דכיון דמישתייר ליה לגבי מת מצוה חד לאו – אישתייר ליה

נמי בתרי לאוין, כגון כהן גדול ונזיר. ולאחותו למה לי – כלומר, אם כן דלרבי ישמעאל

נפקא ליה כהן גדול ונזיר משום מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין, "אחותו" למה לי למישרי

פסח ומילה? אבתי איצטרכיב "ולאחותו", סלקא דעתך כו'.

ולרבי

לוא מה לי תרי לאוין – דכיון דמישתייר ליה לגבי מת מצוה חד לאו – אישתייר ליה

נמי בתרי לאוין, כגון כהן גדול ונזיר. ולאחותו למה לי – כלומר, אם כן דלרבי ישמעאל

נפקא ליה כהן גדול ונזיר משום מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין, "אחותו" למה לי למישרי

פסח ומילה? אבתי איצטרכיב "ולאחותו", סלקא דעתך כו'.

ולרבי

לוא מה לי תרי לאוין – דכיון דמישתייר ליה לגבי מת מצוה חד לאו – אישתייר ליה

נמי בתרי לאוין, כגון כהן גדול ונזיר. ולאחותו למה לי – כלומר, אם כן דלרבי ישמעאל

נפקא ליה כהן גדול ונזיר משום מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין, "אחותו" למה לי למישרי

פסח ומילה? אבתי איצטרכיב "ולאחותו", סלקא דעתך כו'.

ולרבי

לוא מה לי תרי לאוין – דכיון דמישתייר ליה לגבי מת מצוה חד לאו – אישתייר ליה

נמי בתרי לאוין, כגון כהן גדול ונזיר. ולאחותו למה לי – כלומר, אם כן דלרבי ישמעאל

נפקא ליה כהן גדול ונזיר משום מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין, "אחותו" למה לי למישרי

פסח ומילה? אבתי איצטרכיב "ולאחותו", סלקא דעתך כו'.

ולרבי

לוא מה לי תרי לאוין – דכיון דמישתייר ליה לגבי מת מצוה חד לאו – אישתייר ליה

נמי בתרי לאוין, כגון כהן גדול ונזיר. ולאחותו למה לי – כלומר, אם כן דלרבי ישמעאל

נפקא ליה כהן גדול ונזיר משום מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין, "אחותו" למה לי למישרי

פסח ומילה? אבתי איצטרכיב "ולאחותו", סלקא דעתך כו'.

ולרבי

לוא מה לי תרי לאוין – דכיון דמישתייר ליה לגבי מת מצוה חד לאו – אישתייר ליה

נמי בתרי לאוין, כגון כהן גדול ונזיר. ולאחותו למה לי – כלומר, אם כן דלרבי ישמעאל

נפקא ליה כהן גדול ונזיר משום מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין, "אחותו" למה לי למישרי

פסח ומילה? אבתי איצטרכיב "ולאחותו", סלקא דעתך כו'.

ולרבי

לוא מה לי תרי לאוין – דכיון דמישתייר ליה לגבי מת מצוה חד לאו – אישתייר ליה

נמי בתרי לאוין, כגון כהן גדול ונזיר. ולאחותו למה לי – כלומר, אם כן דלרבי ישמעאל

נפקא ליה כהן גדול ונזיר משום מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין, "אחותו" למה לי למישרי

פסח ומילה? אבתי איצטרכיב "ולאחותו", סלקא דעתך כו'.

ולרבי

לוא מה לי תרי לאוין – דכיון דמישתייר ליה לגבי מת מצוה חד לאו – אישתייר ליה

נמי בתרי לאוין, כגון כהן גדול ונזיר. ולאחותו למה לי – כלומר, אם כן דלרבי ישמעאל

נפקא ליה כהן גדול ונזיר משום מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין, "אחותו" למה לי למישרי

פסח ומילה? אבתי איצטרכיב "ולאחותו", סלקא דעתך כו'.

ולרבי

לוא מה לי תרי לאוין – דכיון דמישתייר ליה לגבי מת מצוה חד לאו – אישתייר ליה

נמי בתרי לאוין, כגון כהן גדול ונזיר. ולאחותו למה לי – כלומר, אם כן דלרבי ישמעאל

נפקא ליה כהן גדול ונזיר משום מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין, "אחותו" למה לי למישרי

פסח ומילה? אבתי איצטרכיב "ולאחותו", סלקא דעתך כו'.

ולרבי

לוא מה לי תרי לאוין – דכיון דמישתייר ליה לגבי מת מצוה חד לאו – אישתייר ליה

נמי בתרי לאוין, כגון כהן גדול ונזיר. ולאחותו למה לי – כלומר, אם כן דלרבי ישמעאל

נפקא ליה כהן גדול ונזיר משום מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין, "אחותו" למה לי למישרי

פסח ומילה? אבתי איצטרכיב "ולאחותו", סלקא דעתך כו'.

ולרבי

לוא מה לי תרי לאוין – דכיון דמישתייר ליה לגבי מת מצוה חד לאו – אישתייר ליה

נמי בתרי לאוין, כגון כהן גדול ונזיר. ולאחותו למה לי – כלומר, אם כן דלרבי ישמעאל

נפקא ליה כהן גדול ונזיר משום מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין, "אחותו" למה לי למישרי

פסח ומילה? אבתי איצטרכיב "ולאחותו", סלקא דעתך כו'.

ולרבי

לוא מה לי תרי לאוין – דכיון דמישתייר ליה לגבי מת מצוה חד לאו – אישתייר ליה

נמי בתרי לאוין, כגון כהן גדול ונזיר. ולאחותו למה לי – כלומר, אם כן דלרבי ישמעאל

נפקא ליה כהן גדול ונזיר משום מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין, "אחותו" למה לי למישרי

פסח ומילה? אבתי איצטרכיב "ולאחותו", סלקא דעתך כו'.

ולרבי

לוא מה לי תרי לאוין – דכיון דמישתייר ליה לגבי מת מצוה חד לאו – אישתייר ליה

נמי בתרי לאוין, כגון כהן גדול ונזיר. ולאחותו למה לי – כלומר, אם כן דלרבי ישמעאל

נפקא ליה כהן גדול ונזיר משום מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין, "אחותו" למה לי למישרי

פסח ומילה? אבתי איצטרכיב "ולאחותו", סלקא דעתך כו'.

ולרבי

לוא מה לי תרי לאוין – דכיון דמישתייר ליה לגבי מת מצוה חד לאו – אישתייר ליה

נמי בתרי לאוין, כגון כהן גדול ונזיר. ולאחותו למה לי – כלומר, אם כן דלרבי ישמעאל

נפקא ליה כהן גדול ונזיר משום מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין, "אחותו" למה לי למישרי

פסח ומילה? אבתי איצטרכיב "ולאחותו", סלקא דעתך כו'.

ולרבי

לוא מה לי תרי לאוין – דכיון דמישתייר ליה לגבי מת מצוה חד לאו – אישתייר ליה

נמי בתרי לאוין, כגון כהן גדול ונזיר. ולאחותו למה לי – כלומר, אם כן דלרבי ישמעאל

נפקא ליה כהן גדול ונזיר משום מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין, "אחותו" למה לי למישרי

פסח ומילה? אבתי איצטרכיב "ולאחותו", סלקא דעתך כו'.

ולרבי

לוא מה לי תרי לאוין – דכיון דמישתייר ליה לגבי מת מצוה חד לאו – אישתייר ליה

נמי בתרי לאוין, כגון כהן גדול ונזיר. ולאחותו למה לי – כלומר, אם כן ד

39 דעה אחרת בדרשות הפסוקים: רבי עקיבא אומר, 'נפשות' אלו
 40 הרהורין, ומה שנאמר גם 'מת' ו-'על נפש מת לא יבא', אלו
 41 הרהורין, שאף להם הניזר אסור להיטמא. ומה שנאמר 'לאביו
 42 ולאמו' ללמד שלהם אינו מיטמא, אבל מיטמא הוא למת מצוה.
 43 מ'לאחיו' לומדים שאם היה בכהן גדול והוא גם נזיר, אף שקדוש
 44 בשתי קדושות, דווקא לאחיו אינו מיטמא, אבל מיטמא הוא למת
 45 מצוה. ו'לאחותו' בא לבדקתניא בברייתא, הרי שהיה הולך לשחוט
 46 את פסחו ולמול את בנו כו' ופגע במת מצוה, נטמא לו אף שעל
 47 ידי כך יתבטל ממצות קרבן פסח ומילה.
 48 הגמרא מקשה: ולרבי עקיבא נזירה שנה לאמו לאמו דרבי –
 49 שלמד רבי, להתיר לכהן גדול להטמא למצורע זב, כנזיר, מנליה
 50 – מנין ילמדנה אחר שדרש מ'לאביו ולאמו' שבנזיר להתיר לו
 51 להטמא למת מצוה.
 52 מתרצת הגמרא: אומר לך רבי עקיבא, פין דאמר מר – רבי עקיבא
 53 שאם היה בכהן גדול ונזיר, אף שיש בו שתי קדושות, לומדים מתיבת
 54 'לאחיו' שבנזיר שלאחיו אינו מיטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה,
 55 על כן אין צורך בפסוק נוסף בכהן גדול לדרוש כן, שמה לי אם
 56 הוא בכהן גדול להזירה – ולבדוק, מה לי אם הוא נזיר וכהן גדול, שכל
 57 שכן שוהתיר לו כשהוא כהן גדול בלבד. נמצא שתיבות 'לאביו
 58 ולאמו' הכתובים בכהן גדול מיותרים, לדרוש גזירה שוה לאמו
 59 לאמו' כהן גדול מנזיר.
 60 מקשה הגמרא: ולרבי ישמעאל שמ'לאחיו' לומדים שניזר מותר
 61 במת מצוה, אם כן בכהן גדול והוא נזיר שיש בו שתי קדושות
 62 מנליה – מנין למד שמוותר הוא להיטמא למת מצוה. מתרצת
 63 הגמרא: פין דשרא רחמנא – שהתורה התירה חד לאו – לאו אחד,
 64 לאו של נזיר ולאו של כהן גדול, נפי מת מצוה, אם כן מה לי חד
 65 לאו מה לי תרין לאוין – מה ההבדל בין אם הוא עובר על לאו
 66 אחד, לבין אם הוא עובר על שני לאוין כשהוא גם כהן גדול וגם
 67 נזיר.
 68 שואלת הגמרא: אם כן שאין הבדל בין לאו אחד לשנים, 'אחותו'
 69 למה לי, שהרי יש לומר שהוא הדין שידחה איסור טומאה אף
 70 במקום שעל ידי כך יתבטל מפסחו או ממילת בנו. מתרצת הגמרא:
 71 סלקא דעתך אמינא – היה עולה על דעתנו לומר, כי שרא רחמנא
 72 – שכל מה שהתורה התירה להיטמא למת מצוה, זה דווקא בנזיר
 73 וכהן גדול שמוותרת איסור לאו הוא בלבד, אבל מילה ופסח דחייבים
 74 בהם ברת, היה מקום לומר שלא יטמא למת מצוה אלא יתעסק
 75 במצות מילה או בפסח, קא משמע לן 'ולאחותו' שגם פסח ומילה
 76 החמורים נדחים מפני מת מצוה.

1 הא מה תלמוד לומר – מעתה שאין צד לומר שהניזר נטמא
 2 לקרובים, למה נאמר בפסוק לאביו ולאמו, לומר שלאביו ולאמו
 3 הוא דלא מיטמא, אבל מיטמא הוא למת מצוה.
 4 הברייתא מבררת: עד שלא יאמר – אף אם לא היה נאמר שניזר
 5 אסור להיטמא לאביו, יש לי ללמוד זאת פדין – בבנין אב, נאמרו
 6 פללות בכהן גדול (ויקרא כא יא) 'על כל נפש מת לא יבא', ונאמרו
 7 פללות בנזיר (במדבר ו י) 'על נפש מת לא יבא', שבשניהם נאמר
 8 שאסורים להיטמא לכלל המתים. ואם כן נדון זה מזה, מה פללות
 9 האמורות בכהן גדול כוללת גם את הקרובים ודורשים שלאביו אינו
 10 מיטמא אבל מיטמא למת מצוה, אף פללות האמורות בנזיר בא
 11 ללמדנו שאסור הניזר להיטמא לקרובים, ותיבת 'לאביו' מיותרת
 12 לדרוש שלאביו אינו מיטמא אבל מיטמא למת מצוה.
 13 הגמרא מביאה שמהבנין אב היה מקום ללמוד באופן אחר: או
 14 שמו נאמר בכהן גדול – לך לך דף – ללמוד באופן אחר, נאמרו
 15 בתורה פללות – איסור טומאה בלשון כללי, בכהן הדיוט (ויקרא כא
 16 א) 'לנפש לא יטמא בעמיו', ונאמרו פללות בנזיר (במדבר ו י) 'על נפש
 17 מת לא יבא', מה פללות האמורות בכהן הדיוט אינו אסור לגמרי
 18 אלא מיטמא לאביו ולשאר קרובים, אף פללות האמורות בנזיר אין
 19 אסור אלא ברהוקים ומיטמא לאביו. תלמוד לומר – לכן אומר
 20 הפסוק לאביו ולאמו לא יטמא, שאסור להטמא לקרובים, הא
 21 [אבל] למת מצוה מיטמא.
 22 הגמרא תמדה: הא מיכתי ליה – הרי הפסוק בא לומר, שאין מיטמא
 23 לאביו, ואין למדת שמיטמא למת מצוה.
 24 מתרצת הגמרא: אלא 'לאביו' בא לומר שאין מיטמא לאביו, ושאר
 25 קרובים. ואם כן מה שנכתבו בפסוק גם אמו אחיו ואחותו, באו
 26 לדרשה, 'לאחיו' לומר שלאחיו אינו מיטמא, הא [אבל] למת מצוה
 27 מיטמא, ולאמו' בא לגזירה שנה לכהן גדול (מח) ללמד לכהן
 28 גדול שמוותר להטמא למצורע זב, בגזירה שוה 'אמו אמו' מנזיר,
 29 'ולאחותו' בא לבדקתניא בברייתא, דתניא 'לאחותו' מה תלמוד לומר,
 30 הרי שהלך ישראל לשחוט את פסחו ב"ד ניסן, וכן אם הלך למול
 31 את בנו, ושמע שמת לו מת מקרוביו, יכול יטמא לקרובו ויתעסק
 32 בקבורתו ושוב לא יוכל להקריב פסחו בטומאה, וכן לא תשאר לו
 33 שהות ביום למול את בנו, אמרת שלא יטמא למת, כיון שמילה
 34 ופסח חמורים יותר שיש בביטולם כרת. יכול שלא יטמא גם למת
 35 מצוה אם פגע בו בשעה שהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו,
 36 תלמוד לומר 'לאחותו', ותיבת זו מיותרת היא ובאה ללמד שדווקא
 37 לאחותו הוא דאינו מיטמא אף שהיא קרובתו, הא [אבל] למת
 38 מצוה מיטמא, אף שעל ידי כך יתבטל ממצוות מילה ופסח.

אגרות קודש

בי"ה, אדר"ח מ"ח, תשט"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ז תשרי, ותקותי שלעת קבלת מכתבי כבר הוטב מצב בריאותו, וכיון שהענין קשור ברגל של הגוף, שהוא קשור ומתאים לרגל של הנשמה הוא ענין האמונה ומצות הצדקה, כדאי הי' שידע בעל פה לכל הפחות הפרקים הראשונים של שאר הפרקים, ובלי נדר, עד לאחר י"ט כסלו הבע"ל, יפריש בכל יום חול קודם התפלה איזה פרוטות לצדקה, והשי"ת יצליחו לבשר טוב בהנ"ל ובהעניינים הכללים.

ברכה צא א געזונטן ווינטער.

1 הגמרא מקשה על דרשת רבי עקיבא: וְלִיָּבִי עֲקִיבָא, מְכַדִּי – מכיון
 2 שלדבריו לא שָׁנָא – אין הבדל בין אם הוא פָּהֵן גְּדוּל לְחֻזְרִיהּ
 3 (בלבד), וְלֹא שָׁנָא – ואין הבדל בין אם הוא פָּהֵן גְּדוּל וְהוּא גַם נְזִיר,
 4 שבשניהם נִפְקָא מְלֵאחִיו – ולומדים מ'לאחיו' שמותר הוא להיטמא
 5 למת מצוה, אם כן לְאֲבִיו וְלֵאמֹי' שנאמרו לגבי כהן גדול לָמָּה לִי
 6 – מדוע התורה כתבה תיבות אלו, והרי אין צריך ללמוד מלאביו
 7 ולאמו לא איסור טומאה לקרובים, שדרשו רבי עקיבא מהפסוק
 8 האמור בכהן גדול (ויקרא כא יא) 'וְעַל כָּל נִפְשֵׁת מֵת לֹא יָבֵא, וְלֹא
 9 הֵיטֵר טוּמְאָה לְמַת מִצְוָה הַנִּדְרָשׁ מ'לאחיו' הכתוב לגבי נזיר.
 10 מתרצת הגמרא: צְרִיכֵי – צריכים אנו לכתוב 'לאביו ולאמו', ללמד
 11 שהכהן גדול אסור להיטמא לשניהם, דְּאִי פְּתֵב אֲבִיו בְּלִבְד, הֲוֵה
 12 אֲמִינָא הֵינֵנוּ מְעַמָּא דְּלֹא מִיַּמְמָא לִיה – שהטעם שלא יטמא לאביו,
 13 הוא משום שהרי כל ידיעתנו שהוא אביו של הכהן גדול היא
 14 מְשׁוּם דְּחֻזְקָה בְּעֲלָמָא הוּא – רק מחמת שיש חזקה שרוב בעילות
 15 אחר הבעל, אבל אין לנו ראיה גמורה שאכן אביו הוא, ודווקא
 16 להטמא לאביו שאין קירבתו ודאית אלא תלויה בחזקה, אסרה
 17 התורה על הכהן גדול, שְׂמָא אִינוּ אֲבִיו, אֲמָל לְגַבִּי אֲמֹי דִּיִּדְעִין

18 דִּילְדִּתְיָה – שאנו יודעים בבירור שהיא ילדה אותו, לִיַּמְמָא לָה –
 19 יהיה עליו מצוה להיטמא לה, לכן כתבה התורה 'ולאמו' ללמדנו
 20 שאף לאמו אסור הוא להיטמאות. וְאִי פְּתֵב רְחֻמְנָא אֲמֹי בְּלִבְד, הֲוֵה
 21 אֲמִינָא שְׂדוּקָא לֵאמֹי לֹא לִיַּמְמָא לָה, משום דְּלֹא אֲוִיל זְרָעָה בְּתַרְיָה
 22 – זרע האשה אינו מתייחס אחריה אלא אחרי בעלה, ומשום כך
 23 אין קורבת אמו חשוב ואסור יהיה להיטמא לה, אֲמָל אֲבִיו פְּוִין
 24 דְּאֲמֵר מֵר שְׁלִמְדֵנוּ מִהִפְסוּק (במדבר א ב) 'שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדֶת בְּנֵי
 25 יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחָתֵם לְבֵית אֲבֹתָם', שמשפחת האב היא הקרויה
 26 משפחה, ומתייחס הבן אחר אביו, אֲמִינָא – הייתי אומר שְׁלִיַּמְמָא
 27 לִיה [לאביו], קָא מְשַׁמְעֵ לָן – לכן בא הפסוק להשמיענו שאף
 28 לאביו אינו נטמא.
 29 מאחר שהגמרא הביאה את דרשת רבי עקיבא על הפסוק שנאמר
 30 בפרשת נזיר (במדבר ו ו-ז) 'עַל נִפְשֵׁת מֵת לֹא יָבֵא לְאֲבִיו וְלֵאמֹי' וגו',
 31 מוסיפה הגמרא להביא את דרשת רבי עקיבא גם על הפסוק
 32 שנאמר בפרשת כהן גדול (ויקרא כא יא) 'וְעַל כָּל נִפְשֵׁת מֵת לֹא יָבֵא'.
 33 הגמרא מקשה: 'וְעַל כָּל נִפְשֵׁת מֵת לֹא יָבֵא' הנאמר בכהן גדול לָמָּה
 34 לִי – מדוע נכתב, ואיך דורשו רבי עקיבא.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו תשרי, תשכ"א
 ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'

מו"ה אפרים אליעזר שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה למכתבו ממוצש"ק בראשית, ובהקדמה שמובן וגם פשוט שאין כאן מקום לבקשת
 סליחה וכיו"ב, שהרי בדברי תורה המכתב מדבר, ובפרט בענינים הנוגעים לפועל, והרי צודק גם בסיום
 מכתבו, שזהו ענין הנוגע לרבים, כיון שנראה לרבים.

ובתוכן הקושיא או ההערה, הנה ההנהגה שכותב, ז.א. שלא לנגוע כלל בפיאות הראש, לא
 ראיתי בתוככי חב"ד, ואדרבא.

ואפשר לומר בזה כמה טעמים, ואולי גם הטעם שרומז גם במכתבו, שלא לערב הארות של
 שני תיקונים מהי"ג תיקונים דדיקנא קדישא, ובכל אופן הרי מפורש שהאריז"ל הי' חותכן ומקצרן
 במספרים (שעהמ"צ וטעמ"צ פ' קדושים).

וע"פ האמור הרי חלה על זה הוראת חז"ל הוראה ברורה, במסכת דמינה אזלינן (סוכה לב, ב):

רב אחא ברי' דרבא מהדר אתרי וחד הואיל ונפיק מפומי' דרב כהנא. עיי"ש ברש"י.

ואת"ל הרי כ"ש וק"ו בנדון דידן, שבזה לא רק דבור הרב אלא מעשה הרב.

בכבוד ובברכה.

ע"פ הנ"ל מבואר - שהקושיא ורבה היא אדרבה על אלו שאין נוגעין כלל - היפך ממעשה רב
 דהאריז"ל החי. ועיין ג"כ דרכי תשובה ליו"ד סקפ"א שדינים הן וכו'. ובדרכי חיים ושלום סתת"פ
 שלא לכופ הפאות אחורי אזנו (איברא מה שציין שם המלקט לז"ח וכו' - וצ"ע דכפשוטו - בז"ח וכו'
 המדובר בשערות הגדלות אחורי האוזן).

ז"ע נתקבל מ'י' והגלוי שלאחרי הנ"ל. ות"ח.

1 ולרבי עקיבא מבדי לא שנת בהן גדול לחודיה ולא שנת בהן גדול נזיר — איבא למשמע
2 מ'ולאחיו', והשנת בהן גדול הוא נזיר מיטמא למת מצוה, כל שכן בהן גדול לחודיה.
3 ולאביו נמי דאינו מיטמא משמע ליה מ'על כל נפשות מת' כדלעיל, הא דכתב רחמנא
4 "לאביו ולאמו" לבתר הכי למה ליה? הא קא משמע לן מ'על כל נפשות מת! צריכי דאי

1 ולרבי עקיבא לא שנת בהן גדול לחודיה ולא שנת בהן גדול הוא נזיר נפקא ליה מלאחיו
2 — נזיר, דאפילו יש בו שתי קדושות, 'לאביו ולאמו' נזיר למה ליה? ואם תאמר:
3 הוא צריכי למת מצוה ויש לומר, דהכי פירושא: למה לי תריוייהו? לבתוב חד למת מצוה.
4 והוא הדין נמי דיש להקשות: "לאביו ולאמו" דבהן גדול למה לי תריוייהו? לבתוב אלא

5 כתב רחמנא לאביו — ולא לאמו, הוא אמינא:
6 לאביו הוא דאינו מיטמא משום דלא בריא
7 מילתא אי אבה הוא, דחוקה בעלמא הוא. אבל
8 אמו דודאי ילדיה — ליטמא לה, קמשמע לן.
9 למשפחותם לבית אבותם — (בבא בתרא קט, ב)
10 משפחת אב קריה משפחה, ולא משפחת אם
11 קריה משפחה. ולרבי עקיבא דאמר גבי נזיר:
12 "נפש" אלו רחוקים, "מת" אלו קרובים, האי "על"
13 כל נפשות מת" דכתבי גבי בהן גדול למה ליה?
14 אמו לך צריבא.

1 וְלִרְבִּי עֲקִיבָא, מִכְּרִי לֹא שָׁנָא בְּהֵן גְּדוֹל לְחֻדְיָה וְלֹא
2 שָׁנָא בְּהֵן גְּדוֹל וְהוּא נְזִיר, נִפְקָא מִ"לְאֲחִיו", לְאָבִיו
3 וְלֵאמֹר "לְמָה לִּי? - צְרִיכִי דְאֵי כְּתַב "אָבִיו" הָוָה
4 אֲמִינָא: הֵינּוּ מְטַמְא דְלֹא מִיטַמְא לֵיה - מְשׁוּם דְּחֻקָּה
5 בְּעֵלְמָא הוּא, אֲבָל אֲמוּ דִּירְעִין יְדִילְדִיתָּהּ - לִיטַמְא לָהּ.
6 וְאֵי כְּתַב רַחְמַנָא "אֲמוּ" - הָוָה אֲמִינָא: אֲמוּ לֹא לִיטַמְא
7 לָהּ - דְּלֹא אֲוִיל זְרַעָה בְּתַרְהּ, אֲבָל אָבִיו, בִּין דְּאָמַר
8 מִר "לְמִשְׁפּוּחָתָם לְבֵית אֲבוֹתָם" - אֲיָמָא לִיטַמְא לֵיה,
9 קָא מִשְׁמַע לָן, וְעַל כֵּן נִפְשׁוֹת מֵת לֹא יָבֵא "לְמָה לִּי?"
על

5 "לאמו" לגוזה שוה, ד'אביו' לא איצטרך לגופיה
6 בבחן גדול לקרובים, ודלעיל) דיש רבי עקיבא
7 מ'על כל נפשות' — רחוקים, "מת" — קרובים.
8 הצריכותא דקעביד על תרין קראי — בין בנזיר
9 בין בבחן גדול. ו'משני' דרבי: דאי כתב אביו
10 ולא "לאמו" הוא אמינא: דחוקא לאביו אינו
11 מיטמא, משום דקורבא דאביו חוקה בעלמא הוא,
12 משום דרוב בעילות אחר העבל. אבל אמו דהאי
13 ילדיה — אימא דמיטמא לה. לכך אי היה כתב
14 "לאביו" לחודיה היה אמינא דאני יתורא ד'אביו'
15 למעוטי "לאמו" מהאי טעמא. ואי היה כתיב
16 "לאמו" בלא לאביו היה אמינא: דוקא לאמו אינו
17 מיטמא, דלא אויל זרעה בתרה, כדכתיב
18 "למשפחותם לבית אבותם", והלכך אי היה כתיב
19 "לאמו" ולא כתיב "לאביו" — היה אמינא ד'אמו' מ'יתרא למעוטי "אביו". ו'על כל נפשות מת לא יבא' דמוקי ליה לקרובים מיתורא, אף על גב דכתיב טמא. דאי לא כתיב "אביו" בפירוש
20 היה מוקמינן ליה דאמו דאמו דוקא מסברא, דקאמר בודאי ילדיה. ואי כתיב "אביו" ולא "אמו" (כו') בפירוש, אף על גב דמריבין קרובים מ'מת' דמיתור הוא, היה מוקמינן ליה דוקא
21 בקורבא דצד אב, משטמא דקבחה התלמוד שורעו מתיחסא אחריו. ואם תאמר: ואפילו אי כתיב "אביו" ולא "אמו", היכי תיסק אדעתין דלאמינו יטמא? ותיפוק ליה מקל וחומר מאביו מכל
22 וחומר דלעיל: ומה במקום שבהן הדיית מיטמא לאחיו מאביו, כדאמרין לעיל? ודאמרין לעיל? ותיפוק, דקל וחומר נתין למיירש נראה דרבי פ'ק: דלרבי עקיבא דיריש מ'מת' דנזיר,
23 וכן מ'על כל נפשות מת לא יבא' דבהן גדול, דבקרובים אירי — אם כן הוי כללא לכל הקרובים, הלכך כי פרט בתר הכי חן דן הקרובים, אביו או אמו היה אמינא אין בכלל אלא מה
24 שבפרט אביו אין, אמו לא. או אפכא, כיון שיש טעם לחלק ביניהם. וכיון דהוי מטעם כלל או פרט, דאין בכלל אלא מה שבפרט — אם כן אפילו בקל חומר נמי לא אתי אמו מאביו. כמו
25 כלל ופרט דעלמא, דאין לרבות יותר מן הפרט. לא כלל וחומר ולא בשום דרשא אחרת. כדפרישית בריש "שלשה מינין" (נזיר ה.א.), ואם תאמר: כיון דמשמע כלל ופרט הוא, אם כן למה
26 לי טעמא שנתן לאביו מטעם חוקה, וכן לאמו משום דלא אויל זרעה בתרה? תיפוק ליה מהאי טעמא דאין בכלל אלא מה שבפרט, כמו בעלמא: ועוד קשה: דמשמע באן מדכתיב "אמו" היה
27 דעינן כולחין קרובים, כגון אחיו ואחותו, ואמאי? נימא לעולם אין בכלל אלא מה שבפרט? ויש לומר: שאני איסור טומאה, דגלי קרא בבחן הדיית משטמא לקרובים ולא לחרוקים, אם כן
28 מסברא דקורבא היתה תליא מילתא, והלכך צריך ליתן טעמא באביו ובאמו מה צד קורבא יש בוה יותר מבוה. וניחא נמי דמאביו ואמו דעינן אחיו ואחותו, שיהי אין לך עוד טעם לחלק
29 בקרובים יותר מן משני טעמים — מצד האב ומצד האם, כדקא מפרש בעריכותא. והלכך, כיון דגלי אביו ואמו — הוא הדין אחיו ואחותו, דאין לנו לומר תו: אין בכלל אלא מה שבפרט. ותע
30 דהכי הוא, שדרי לעיל במילתיה דרבי ישמעאל דקאמר מעיקרא: או אינו אומר "לאביו" ואלא? למעוטי אחרים רחוקים ופירשו בתוספות לעיל — מטעמא דכלל ופרט, וסתרו? ליה משום דגלי
31 בבחן הדיית שסברא הוא ליטמא לקרובים יותר מלרחוקים — שמע מינה דגבי איסור טומאה, גם כי דיינין ליה בכלל ובפרט, צריך טעם וסברא לדבר. והשתא ניהא, דלרבי עקיבא צריך
32 למיכתב תרייהו "לאביו ולאמו" ולא אתיא אמו בקל וחומר מאביו, כדפרישית. ולא דמי לרבי ישמעאל דילף ליה מקל וחומר אמו מאביו, דלרבי ישמעאל כללא נזיר "על כל נפשות מת
33 לא יבא" — לא בקרובים כתיב, וכיון דברחוקים כתיב — אינך יכול לומר כלל ופרט. אלא אם כן תאמר דלמעוטי רחוקים קאתי, חה אינך יכול לומר, כדאיתא לעיל וקל וחומר) מבחן הדיית.
34 הלכך תו ליבא למדייניה בכלל ופרט למעוטי קרובים אחרים, כגון אמו, כמו לרבי עקיבא, דהא כללא לאו בקרובים כתיב כמו לרבי עקיבא. והלכך אתיא אמו שפיר בקל וחומר מאביו. ומכל
35 מקום צריכין לקל וחומר משום סברא דצריכותא, דכפרישית לעיל. ואם תאמר: הא תינח גבי נזיר, אבל גבי בהן גדול הא כללא הויא בקרובים גם לרבי ישמעאל, דכאמר לעיל "על כל
36 נפשות מת לא יבא" — בקרובים, או אינו אלא ברחוקים — אמינא קל וחומר מבחן הדיית. ואם כן נדייניה בכלל ופרט? ונראה לומר: כיון דגבי נזיר לא מצי למדייניה בכלל ופרט, ואתיא
37 אמו בקל וחומר מאביו כדפרישית, אם כן גבי בהן גדול נמי הכי הוא, דהא ליפנין מהדדי מגוזה שוה ד'אמו'. ועוד יש לומר: דשמא לא חשיב ליה כללא, כיון דהא דאוקימנא ליה להווא
38 דבחן גדול בקרובים אינו מבחן הפסוק) עצמו דבחן גדול, אלא מבחן הדיית כ'או אינך' כדפרישית לעיל. ולא דמי לרבי עקיבא, דרבי עקיבא מוקי קרא מטעמא דנפשיה. מבחן הפסוק עצמו
39 הלכך חשיב כלל נזיר. וצריך עיון: דהא יבא עקיבא דיש ריבה ומיעט פרק שלישי דשבתות (כו.א.), ויש לומר: דגם בריבה ומיעט ממשנין מיהא דבר אחו, ואין מועיל קל וחומר או מדה
40 אחרת תיבת. והלכך, אי היה כתיב "אביו" ליה ממשעטין אמו, ולא אתיא בקל וחומר, ותו לא מדי. כל זה לשון מורנו הרב רבי פ'ק. ואם תאמר: וכיון דצריכי לגופייהו אביו אמו, אי
41 מהיכא רחמי? ומת מצוה) בנזיר? וגם לי מיתרי לגוזה שוה בבחן גדול, כיון דמיתרי צריכי? ויש לומר: דכל כרחין מיתריהם הם למת מצוה בנזיר, ולגוזה שוה בבחן גדול, דאם לא כן לא שיתוק
42 קרא מיתרייהו, דהא רבי עקיבא דיריש מיתורא "ומת" קרובים בין בנזיר בין בבחן גדול, ועל כרחין מקרא מלא דבר הכתוב בקרובים, ואלא מ'על כל נפשות מת' כדאמר, למה
43 נכתבו שניהם כל עיקר? אלא בנזיר — לאיתויי מת מצוה, ובבחן גדול — לגוזה שוה. ומיהו, אי לא כתיב אלא חד "לאביו או "לאמו" — אז היה אמינא דאף על גב דמקרא מלא דבר הכתוב,
44 מכל מקום היה אמינא דלחכי כתיב חד — למעוטי אידך, ולאפוקי מקרא מלא כדפרישית. ואם תאמר: מי מוקמינן לומר את הצריכותות לרבי עקיבא בין אמו לאביו? אדרבה, נאמר דאין שום
45 סברא לחלק ביניהם, ומיתרי תרייהו "לאביו ולאמו" בין בנזיר בין בבחן גדול, ונדרוש "אביו" למת מצוה, "ואמו" לגוזה שוה שבשניהם. ואף על גב דבריייתא מוכיז שניהם במילתיה דרבי
46 עקיבא "לאמו" תרייהו למת מצוה — מה בכך? מכל מקום נימא דלאו דווקא נקט, אלא מ'אביו' לחודיה נפקא, דהכי נמי אמרין לעיל לרבי ישמעאל, דאף על פי שהוכיז בברייתא

47 "לאביו ולאמו" גבי מת מצוה, אפילו הכי אסיקנא דלא אתי כלל אביו ואמו למת מצוה, ולא אביו לגופיה, ואמו לגוזה שוה, ומת מצוה מ'לאחיו' הוא דנפקא לן, כדאמרין לעיל — אלמא
48 לא חוקק — הכי נמי נימא דלאו לחודיה נפקא ויש ש'מור: דלא דמי, דהאי לרבי ישמעאל לא הוכיז לדרשת מת מצוה כי אם אמר, "הוא", ד"לאביו" איצטרך
49 לגופיה, לקרובים, כדאמרין לעיל. הלכך, אף על גב דלמסקנא מת מצוה מ'לאחיו' הוא דנפקא לן ולא מ'אמו', מכל מקום שפיר הוכיז "לאמו" לגבי מת מצוה, משום דאי לא היה כתיב
50 "לאחיו" — היה דרשין מוקמינן "לאמו" למת מצוה, ולא לגוזה שוה. דלעולם אית לן לאוקמי קודם למת מצוה דרמי לגופיה, מלגוזה שוה למלף לעלמא. הלכך, "לאמו" שנכתב קודם
51 היה מוקמינן לדרשה דמת מצוה, אי לא כתיב "לאחיו" אחרי כן. ומיהו, למסקנא דמצנין למרש למת מצוה מ'לאחיו" — מוקמי לן לאמו לגוזה שוה. אבל הכא, במילתיה דרבי עקיבא
52 דנפקא לן קרובים מ'על כל נפשות' כדאמרין לעיל, מ'לאביו' ולאמו" לא אצטרבין כלל לגופייהו, הלכך על כרחין מה שהוכיז בברייתא גבי מת מצוה "לאביו ולאמו" דהא תרייהו מיתרי
53 כדפרישית — תרייהו נקט משום מת מצוה. דאי "לאביו" משום מת מצוה "ולאמו" משום גוזה שוה — למה הוכיז כלל "לאמו" לגבי מת מצוה, דכיון דכתיב "לאביו" קודם בקרא, וקרא קמא
54 לאוקמי למת מצוה כדפרישית, ואם כן הבא ליבא למימר כמו לרבי ישמעאל. אלא שמע מינה דוקא הוכיז שניהם למת מצוה, ומיצרך צריכי, כדמסיק במסקנא כל זה לשון מורנו הרב רבי
55 פ'ק. ו'מקשינן: דבסוגיא דידן דרש לרבי עקיבא "לאביו ולאמו" נזיר מיתרייהו למת מצוה, ובפרק "טבול יום" בבוהים (ק.א.) דרש לרבי עקיבא "לאביו" לחודיה למת מצוה. ו'ואמאי?
56 דרש שהיה כחן הדיית הוא נזיר, דגם הוא מיטמא למת מצוה, "לאחיו" — דרש שהיה כחן גדול הוא נזיר, שגם הוא מיטמא למת מצוה. ומאי שנא? ועוד קשה: היכי דרש טמא שתי דרשות
57 מ'אביו ואמו"? והא צריכי "אביו ואמו" כדקאמר הכא, ואם כן ליבא למיירש מייניהו כי אם דרשא אחת, כדפרישית לעיל! מיהו בתוספתא דסוגיא דפרק "טבול יום" פליגא אוך דהכא, ולית
58 ליה צריכותא דהכא. הלכך "לאביו ולאמו" לשתי דרשות קאתו. ואם תאמר סוגיא דידן, אמאי לא מצינן נמי קרא לבחן הדיית ומיז כי הנתן? ויש לומר: דסברא, דכיון דבחן הדיית מיטמא
59 לקרובים — לא מהניא טפיניא דבחן הדיית בקרא דקדושת קדושת עולם בהדי נזיר להצריך פסוק, דכיון דבטמאת עצמו קיל מנזיר. אבל כחן גדול, דגם הוא אינו מיטמא לקרובים — ההוא
60 דהא היה אמינא דמוחיא טפיניא דידה, דקדושת קדושת עולם, שלא יטמא למת מצוה. והלכי איצטרך קרא דרבי "לאחיו" לבחן גדול הוא נזיר. וסוגיא דהתם סברא דאף לטפיניא
61 דבחן הדיית נזיר צריך קרא מוהיא. ומתי קשה: דכיון דהתם בפרק "טבול יום" לית ליה צריכותא ד'אביו ואמו', אם כן אביו ואמו לחודיהו לבחן גדול הוא נזיר — כחלוהו (מפרש) התם,
62 כדפרישית. אבל כחן גדול קאתו. דחשגי ביה לגוזה שוה וליבא למימר דסוגיא דהתם יירוש גבי כחן גדול מ'לאביו' מת מצוה, "ולאמו" לגוזה שוה — דהא דעינן נמי מצוה בבחן גדול
מ'לאחיו"

נזיר. כהן גדול – פרק שביעי דף מט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" ר"נ

מ'לאחיו' דנזיר, כדקאמר התלמוד, מה לי כהן גדול לחודיה, מה לי כהן גדול ונזיר? לכך נראה דהתם נמי בפרק "טבול יום" אית ליה צריכותא לגבי כהן גדול, אלא סבר כיון דגלי לן תרוייהו בכהן גדול, דאין חילוק בין זה לזה בין אב לאם, כי אם גילוי מילתא בעלמא הוא. וליף נזיר מיניה, הלכך ריש תרוייהו גבי נזיר סתם. מיהו, צריך לומר דסוגיא דהבא חלוקה.

דמצריך גם לגבי נזיר תרוייהו, לכך לא הריש מ'לאמו' כהן הדיוט הוא נזיר כי התם. ועוד יש לישב גם דף דהבא, דסברה כי היא ד'טבול יום', דדוחק הוא לפלוגי סוגיא דשמעתין אהדיא דפרק "טבול יום", דהא אידי ואידי רבי עקיבא היא, ואין סברא לומר דתרי תנאי ניהו אליבא דרבי עקיבא, מדלא קאמר התלמוד בהדיא, ואף על גב דסוגיא דידן עביד צריכותא מאביו ומאמו, והתם הריש תרתי מאביו ומאמו – נאמר דמקרא דכהן גדול עביד צריכותא, ולגלוי מילתא בעלמא אמור הוא. ומעתה גם בניור שוין, ואייתר לן בניור תרוייהו לדרשא כדררשי התם. ואם תאמר: אם כן אמאי דריש הבא מ'לאביו ולאמו' דנזיר תרוייהו למת מצוה לרבי עקיבא? הא בהדא סגיו ויש לומר: אית הכי נמי, דהבא נמי נזמא "לאביו" לחודיה למת מצוה, ו'לאמו' משום כהן הדיוט והוא נזיר, כדררשי התם. ומיהו, לא חש לפרושי כל הדרשות הבא, משום דסמך אסוגיא דהתם דפרק "טבול יום". וכן דרך התלמוד שמקצר במקום אחד ומאריך במקום אחר. ואם תאמר: אם כן למה הזכיר לרבי עקיבא כאן דרשא דכהן גדול ונזיר כדררשינו, בסמוך נמי אסוגיא דהתם, כמו שסומך בדרשא דכהן הדיוט ונזיר דדרשינו מ'לאמו', שלא הביאה כאן לאותה הדרשא? ויש לומר: היינו משום דאיצטרך ליה להביא דרשא דכהן גדול ונזיר מ'לאחיו', ולמיהו: למה לי כהן גדול ונזיר כרי כרי לאפנויי ההוא לאביו ולאמו דכהן גדול לגזירה שהו, ומה שנתבאר שניהם אביו ואמו – היינו משום הצריכותא שביניהם. וגם מניה מקשינן לרבי ישמעאל כהן גדול ונזיר עליה, ו'לאחותו' נמי מפרש לרבי עקיבא דכתיב בטר "לאחיו", הואיל והתחיל לדרוש "לאחיו" כדפרישית, שצריך לן לגמור הפסוק עד סופו. אי נמי: משום דלרבי עקיבא איצטרך טפי "לאחותו" יותר מלרבי ישמעאל, משום (ראית) ליה לרבי עקיבא מה לי חד לאו בו, כל זה לשון מורנו הרב רבי פרץ. **על** כל לאפוקי רחוקים – הנך "לאפוקי" דוי פירושא כמו: נפקא ליה מדאי קרא. כלומר, שמפסוק זה יוצאה הדרשא שלהם. משמע דמ'על כלי' לחודיה דריש רחוקים, מדררשי בסמוך "נפשות" רביעית דם הבאה משני מתים. ודוחק הוא, דהא גבי נזיר נמי כתיב "על כל נפש", ואפילו הכי לא דריש מיניה רחוקים כי אם מ'נפש'! לכך נראה דהבא נמי דריש רחוקים מ'על כל נפשות', ומכל מקום דריש נמי מניה רביעית דם משני מתים, מדכתיב "נפשות" לשון רבים, ולא "נפש". ויש לתמוה: למה ליה לרבי עקיבא גבי כהן גדול קרא דרחוקים? תיפוק ליה מקל חומר מכהן הדיוט, כמו לתנא דריש פרקין, או משום איסור שהיה עליו בהדיוטותו להביא אול, כדפרישית לעיל, דזה עיקר הטעם לעילו ופירושו בתוספות: לעבור עליו בשני לאוין. ותימה קצת: דהתלמוד לא הזכירו כלל, וצריך עיון. לשון מורנו הרב רבי פרץ. **על** אלו טומאות הנזיר מגלח על המת ועל כוית מן המת – בין במגע בין במשא בין באהל. ומפרש בגמרא, דהשתא על כוית מן המת מגלח, על מת שלם לא כל שבין? **נצל** – מוהל מן המת, כדמפרש בגמרא. **ועל** מלא תרווד רקב – רקבון ופפורית הבא מן המת. ובגמרא מפרש שיעורא. תרווד = כף. **ועל** השרדה ועל הגולגולת – ואף על פי שאין עליה בשר כלל. ובגמרא בעי אי על תרוייהו או על חדא מנהון. **ועל** אבר מן המת ואבר מן החי שיש עליהם בשר כראוי – בפרק "העור והרוטב" (חולין קכ"ב) מפרש שהו בשר שיוכל האבר לחיות ממנו אם היה מחובר לאדם חי, שיוכל להעלות ארוכה. ואף על פי שאין בו כוית בשר. **ועל** חצי קב עצמות – ומיירי שבאו מרוב בניינו או מרוב בניינו. כגון שיש בקב עצמות שנשתברו וציי קב עצמות זה מהן מעט מכל עצם ועצם – והיינו מרוב בניינו. ורוב בניינו – מפרש לקמן: שני שוקים וירך אחד או איפכא. ואף על פי שטמא באהל ברובע חקב, כדאיתא בהדיא במתניתין בפרק קמא דאהלות: אלו מטמאין באהל, וקחשיב רובע עצמות הבא מרוב בניינו או מרוב בניינו, מכל מקום הלכה הוא דאין הנזיר מגלח אלא על חצי קב. וליבא לפרושי חצי קב משאר עצמות, שאינו מרוב בניינו ולא מרוב בניינו, דהא באהל נמי לא מטמא, מדלא קתני להו בפרק קמא דאהלות בהדי הנך דטמא באהל.

על כל לאפוקי רחוקים – דלא ליטמא. מת – לאפוקי קרובים. נפשות – שאם יצאת רביעית דם משני מתים אינו מטמא להם. **משנה** נצל – מפרש בגמרא. ועל אבר מן החי ועל אבר מן המת שיש עליהם בשר כראוי – דהיינו כדי שיוכל לחיות ולהבריא, אף על פי שאין עליו בשר כוית. חצי לוג דם – שתי רביעיות. על עצם כשעורה על מנינו ועל משאו – אבל לא על אהלו. **גמרא** קנטרין – טיטוריו'ש. לקחתי = לנצחני. כעם רבי יהודה – ואמר: זו אינו משנה. ועדיין

"על כל" – לאפוקי רחוקים, "מת". לאפוקי קרובים, "נפשות" – לאפוקי רביעית דם שייצא משני מתים, שפממא באהל, שנאמר "על כל נפשות מת לא יבא". משנה "על אלו טומאות הנזיר מגלח: על המת, ועל כוית מן המת, ועל כוית, ועל מלא תרווד רקב, על השרדה, ועל הגולגולת, ועל אבר מן המת ועל אבר מן החי שיש עליו בשר כראוי, ועל חצי קב עצמות, ועל חצי לוג דם, ועל מנינו ועל משאו ועל אהילין, ועל עצם כשעורה, על מנינו ועל משאו. על אלו הנזיר מגלח, ומזה בשלישי ובשביעי, וסותר את הקודמין, ואינו מתחיל למנות אלא עד שיהיה ומביא את קרבנותיו. **גמרא תנו רבנן: אחר פטירתו של רבי מאיר אמר להן רבי יהודה לתלמידיו: אל יכנסו תלמידיו רבי מאיר לכאן מפני ששנתרנין הן, ולא ללמוד תורה הן פאין אלא לקפחני בהלכות הן פאין. דחק סומכוס ונכנס. אמר להם, כך שנה לי רבי מאיר: על אלו טומאות הנזיר מגלח – על המת ועל כוית מן המת. כעם רבי יהודה ואמר להן: לא כך אמרתי לכם: אל יכנסו תלמידיו רבי מאיר לכאן, מפני ששנתרנין הן? על כוית מן המת מגלח, על המת לא כל שפין?!**

אמר

כמו שסומך בדרשא דכהן הדיוט ונזיר דדרשינו מ'לאמו', שלא הביאה כאן לאותה הדרשא? ויש לומר: היינו משום דאיצטרך ליה להביא דרשא דכהן גדול ונזיר כרי כרי לאפנויי ההוא לאביו ולאמו דכהן גדול לגזירה שהו, ומה שנתבאר שניהם אביו ואמו – היינו משום הצריכותא שביניהם. וגם מניה מקשינן לרבי ישמעאל כהן גדול ונזיר עליה, ו'לאחותו' נמי מפרש לרבי עקיבא דכתיב בטר "לאחיו", הואיל והתחיל לדרוש "לאחיו" כדפרישית, שצריך לן לגמור הפסוק עד סופו. אי נמי: משום דלרבי עקיבא איצטרך טפי "לאחותו" יותר מלרבי ישמעאל, משום (ראית) ליה לרבי עקיבא מה לי חד לאו בו, כל זה לשון מורנו הרב רבי פרץ. **על** כל לאפוקי רחוקים – הנך "לאפוקי" דוי פירושא כמו: נפקא ליה מדאי קרא. כלומר, שמפסוק זה יוצאה הדרשא שלהם. משמע דמ'על כלי' לחודיה דריש רחוקים, מדררשי בסמוך "נפשות" רביעית דם הבאה משני מתים. ודוחק הוא, דהא גבי נזיר נמי כתיב "על כל נפש", ואפילו הכי לא דריש מיניה רחוקים כי אם מ'נפש'! לכך נראה דהבא נמי דריש רחוקים מ'על כל נפשות', ומכל מקום דריש נמי מניה רביעית דם משני מתים, מדכתיב "נפשות" לשון רבים, ולא "נפש". ויש לתמוה: למה ליה לרבי עקיבא גבי כהן גדול קרא דרחוקים? תיפוק ליה מקל חומר מכהן הדיוט, כמו לתנא דריש פרקין, או משום איסור שהיה עליו בהדיוטותו להביא אול, כדפרישית לעיל, דזה עיקר הטעם לעילו ופירושו בתוספות: לעבור עליו בשני לאוין. ותימה קצת: דהתלמוד לא הזכירו כלל, וצריך עיון. לשון מורנו הרב רבי פרץ. **על** אלו טומאות הנזיר מגלח על המת ועל כוית מן המת – בין במגע בין במשא בין באהל. ומפרש בגמרא, דהשתא על כוית מן המת מגלח, על מת שלם לא כל שבין? **נצל** – מוהל מן המת, כדמפרש בגמרא. **ועל** מלא תרווד רקב – רקבון ופפורית הבא מן המת. ובגמרא מפרש שיעורא. תרווד = כף. **ועל** השרדה ועל הגולגולת – ואף על פי שאין עליה בשר כלל. ובגמרא בעי אי על תרוייהו או על חדא מנהון. **ועל** אבר מן המת ואבר מן החי שיש עליהם בשר כראוי – בפרק "העור והרוטב" (חולין קכ"ב) מפרש שהו בשר שיוכל האבר לחיות ממנו אם היה מחובר לאדם חי, שיוכל להעלות ארוכה. ואף על פי שאין בו כוית בשר. **ועל** חצי קב עצמות – ומיירי שבאו מרוב בניינו או מרוב בניינו. כגון שיש בקב עצמות שנשתברו וציי קב עצמות זה מהן מעט מכל עצם ועצם – והיינו מרוב בניינו. ורוב בניינו – מפרש לקמן: שני שוקים וירך אחד או איפכא. ואף על פי שטמא באהל ברובע חקב, כדאיתא בהדיא במתניתין בפרק קמא דאהלות: אלו מטמאין באהל, וקחשיב רובע עצמות הבא מרוב בניינו או מרוב בניינו, מכל מקום הלכה הוא דאין הנזיר מגלח אלא על חצי קב. וליבא לפרושי חצי קב משאר עצמות, שאינו מרוב בניינו ולא מרוב בניינו, דהא באהל נמי לא מטמא, מדלא קתני להו בפרק קמא דאהלות בהדי הנך דטמא באהל.

ועל חצי לוג דם – ואף על פי שטמא באהל ברביעית, כדאיתא במתניתין דאהלות – מכל מקום אין הנזיר מגלח אלא על חצי לוג. ושיעורין הלכה למשה מסיני. **על** משאו ועל מגו ועל אהלו – דכל הני דחשיב לעיל – מטמא בין במגע בין במשא בין באהל. ועצם כשעורה על מגו ועל משאו מגלח, אבל באהל – אפילו טמוי לא מטמא. **על** אלו הנזיר מגלח – בגמרא מפרש "על אלו" דרישא, ו"על אלו" דסיפא למעוטי מאי.

ומזה בשלישי ובשביעי וסותר את הקודמין – דכתיב "והמים הראשונים יפלו", ואין מתחיל למנות נזירות דטהרה עד שיטהר. ולא גרסינן במשנה "ויביא קרבנותיו". וכן מוכח בגמרא, דאיבעיא מיבעיא ליה: מתניתין נמי, דאם כן – פשיטא דרבנן היא.

אלא לקפחני בהלכות – לצערני. **כך** שנה לי רבי מאיר – במשנה: על המת ועל כוית מן המת. ורבי יהודה לא היה שונה "על המת" במשנתנו, משום דכל שכן דמכויט מן המת וכו'. ושייך לוף גאו **עריין** – יכול להקשות ולומר: על אבר ממנו מגלח, כדתנן במתניתין, ומיירי דאפילו אין עליו כוית בשר, כדתנן פרק קמא דאהלות שהאברים אין להם שיעור – כל שכן על מת שלם, ואכתי מאי קשמע לן "על המת"?

אלא כדאמר רבי יוחנן לא נצרכה אלא לנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין – [ואיתו] בו כוית בשר. ואבר מאותו נפל אינו מטמא באהל, כיון שאין בו גידין, דלא מיקרי אבר אלא עצם ובשר וגידין, ועל כל המת מגלח אף על פי שאין לו עדיין גידין, והא דקאמר הבא "כדאמר רבי יוחנן", פירש רבינו יצחק דאמתניתין דאהלות אמרה, דקתני המת וכוית מן המת דטמא באהל – מוקי לה רבי יוחנן כנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין.

נזיר דף מט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רמז

27 המשנה מבארת את דין הנזיר שנטמא בטומאות אלו: על טומאות
 28 אלו הנזיר מְגַלַּח את שערו ביום השביעי לטהרתו, וּמְנִיחַ בְּשִׁלְשִׁי
 29 וּבְשִׁבְעֵי ככל טמא מת שכדי לטהרו מזין עליו מאפר פרה אדומה
 30 ביום השלישי וביום השביעי, וְסוֹתֵר אֶת הימים הקוֹדְמִין שמנה עד
 31 כעת שאינם עולים לו למנין נזירותו, וצריך למנות מחדש את כל
 32 ימי הנזירות שקיבל על עצמו, וְאֵינוֹ מְתַחֵל לְמִנּוֹת אֵלָּא עַד שְׁיִטְבּוֹל
 33 וְיִטְהַר לאחר הזאת מי החטאת, וּמְבִיא אֶת קַרְפָּנֹתָיו ביום השמיני:

34 **גמרא**
 35 הגמרא מביאה ברייתא אודות פירוש המשנה: הָנוּ רַבְּנָן, מעשה
 36 שהיה אַחַר פְּטִירָתוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר כשחיפשו תלמידיו רב אחר
 37 ללמוד אצלו, אָמַר לְהֵן רַבִּי יְהוּדָה לְתַלְמִידָיו, השגיתו שאל יִבְנְסוּ
 38 תַלְמִידֵי רַבִּי מֵאִיר לְכָאן – ללמוד בבית המדרש, מִפְּנֵי שְׁקִנְתְּרֵינוּ –
 39 מקניטים הן, וְלֹא לְלַמּוֹד תּוֹרָה מִמֶּנּוּ הֵן בְּאִין, אֵלָּא לְקַפְּחֵנוּ – לצער
 40 אותי ולנצח אותי בְּהַלְבוֹת הֵן בְּאִין, להודיע שהם חריפים ואין מי
 41 שיכול לעמוד כנגדם לנצחם בהלכה. ואף על פי כן דַּחַק סוּמְכּוֹס
 42 תלמידו המובהק של רבי מאיר, וְנִבְנְסָם לביט מדרשו של רבי
 43 יהודה, אָמַר לָהֶם סוּמְכּוֹס לרבי יהודה ותלמידיו, כָּךְ וּ–בלשון הזון
 44 שָׁנָה לִי רַבִּי מֵאִיר את המשנה הזאת, על אֵלוֹ טוּמְאוֹת הַנְּזִיר מְגַלַּח,
 45 על הַמֵּת וְעַל בְּנוֹת מֵן הַמֵּת וכו', וכמו ששינו במשנתנינו. רבי יהודה
 46 לא היה שונה במשנה הזאת 'על המת', שניתן ללמוד בקל וחומר
 47 מהאמור בהמשך שמגלח על כוית מן המת, ולכן כָּעֵם רַבִּי יְהוּדָה
 48 על תלמידיו שלא מנעו מסומכוס להיכנס, וְאָמַר לְהֵן, וכי לא כָּךְ
 49 אָמַרְתִּי לָכֶם שתשגיתו שאל יִבְנְסוּ תַלְמִידֵי רַבִּי מֵאִיר לְכָאן מִפְּנֵי
 50 שְׁקִנְתְּרֵינוּ הֵן, שהרי דברי סומכוס לקטר נאמרו, משום שאם על
 51 בְּנוֹת בֶּשֶׂר מֵן הַמֵּת מְגַלַּח הַנְּזִיר, על טומאה שנטמא מהמת כשהוא
 52 שלם, לא כָּל שְׁבִין שִׁיגַלַּח עליו, ואם כן היא משנה שאינה צריכה.

1 מתרצת הגמרא: שרבי עקיבא דורש 'על כל' לְאִפְסוּי – להוציא
 2 מכך דרשה זו, שאסור הוא להיטמא לְחֻזְקֵיהֶם, וְהַמֵּת' נדרשת
 3 לְאִפְסוּי – ללמדנו שאסור הוא להיטמא אפילו לְקְרוֹבִים, וְנִפְשׁוֹת'
 4 נדרשת לְאִפְסוּי – ללמדנו שאסור הוא להיטמא אף לְרִבֵּיעִית לוג
 5 דָם שְׂיֵצָא מִשְׁנֵי מֵתִים, שְׁמִטְמֵא בְּאֵהָל, שְׁנֵאמַר עַל כָּל נִפְשׁוֹת מֵת לֹא
 6 יָבֵא, שאפילו יצאה רביעית הדם משתי נפשות, לא יבא עמה
 7 באהל אחד, כדי שלא תטמאנו:

8 **משנה**
 9 המשנה מבארת מה הם הטומאות שאם יטמא בהם הנזיר, שינהגו
 10 בו דיני נזיר טמא:
 11 על אֵלוֹ טוּמְאוֹת מן המת, הַנְּזִיר מְגַלַּח את שער ראשו כשנטהר
 12 ונוהג בשאר דיני נזיר טמא המבוארים בהמשך המשנה, על הַמֵּת
 13 השלם, וְעַל בְּנוֹת בֶּשֶׂר מֵן הַמֵּת, וְעַל בְּנוֹת נֶצֶל – בשר המת שנימוח
 14 ונעשה כליחה היוצאת מבשר מעופש, וְעַל מֵלֵא תַרְנוּד רָקֵב –
 15 מלא הכף של עפר מריקבון המת לאחר שכלתה לחותו, על עצם
 16 הַשְּׂדֵדָה וְעַל עֵצִים הַנּוֹלְגוֹת של המת, אף שאין עליהם בשר כלל,
 17 וְעַל אֶבֶר מֵן הַמֵּת וְעַל אֶבֶר מֵן חַי שִׁישׁ עָלָיו בְּשֶׁר קָרְאִי – שאם
 18 היה האבר הזה מחובר לאדם חי, היה ראוי להתרפא ולהתקיים
 19 על ידי הבשר שנשאר עליו, ואף שאין באבר כוית בשר, וְעַל
 20 שיעור חֲצִי קֶב המלוקט משברי עֲצָמוֹת שהם מרוב בנינו של המת,
 21 או מרוב מניין עצמותיו, וְעַל חֲצִי לוג דָם שִׁיֵּצָא מן המת. וכל אלו
 22 ששינו כאן, הנזיר מגלח על מִנְעֵן וְעַל מִשְׁאֵן וְעַל אֵהָלָן, דהיינו אם
 23 נגע בהם, או נשא אותם גם בלא ליגוע בהם, או האדיל עליהם או
 24 שהם מאהילים עליו או שנמצא עמהם תחת אהל אחד. וְעַל עֵצִים
 25 מן המת בשיעור בְּשַׁעוֹרָה, מגלח על מִנְעֵן וְעַל מִשְׁאֵן, אבל אינו
 26 נטמא ממנה באהל.

אגרות קודש

בי"ה, א' מ"ח, תש"כ
 ברוקלין.
 ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מז"ך תשרי... ואין על זה כל קושיא.

לפלא שכותבת אודות לימודה בשטח האמור ואינה מזכירה אודות הלימוד העיקרי של כל אחד ואחת מישראל, הוא לימוד תורתנו הקי' תורת חיים, שתוכן שם זה כפשוטו, הוראה בחיים, ההכוונה לחיי היום יומים, לדעת את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה, ובפרט שהרי נמצאת היא בארץ אשר גם אומות העולם קורין לה בשם ארץ הקדושה ונאמר ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, שמזה מובן שהזהירות בקיום המצות צריך להיות בארץ זו פי כמה וכמה ובטח תמלא על דבר זה בהודמנות הבאה.

בברכת הצלחה בלימוד ובהנהגה מתאימה לבת ישראל שכל אחת מהן נקראת בת שרה רבקה רחל ולאח.

ובברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

.א

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 **א.** יהא זהיר מאד לקום סעודה שלישית¹⁸ ואף אם הוא שבע הרי יכל לקום אותה (ביותר מפביצה מעמ²³ אבל) פביצה ואף שפביצה היא סעדת עראי⁴ (ואינו [יוצא בה]) מפל מקום מאחר שיש בה פדי שביעה
2 נקרא סעודה (ויוצא בה) (ויש אומרים שאפלו בכנית⁵ יוצא ידי חובתו לכתחלה בכל אחת משלש סעדות
3 כמו שיתבאר בסימן תרל"ט⁶ ויש להחמיר לכתחלה בסברא הראשונה אם אפשר לו¹¹).
4 ואם אי אפשר לו לאכול כלל אין צריך לצער את עצמו לאכול⁸ שפעדות השבת לענג ולא לצער¹² אבל
5 ההכם עיניו בראשו שלא למלאות בטנו בסעדת הבקר פדי לתן מקום לסעודה שלישית:
6

סימן רצא, דין שלש סעודות סעיף א

מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

א סעודה שלישית - סעודה שלישית אינה רק זהירות ידים⁷ אלא חובה¹.
ב אפשר לו - מי שאינו מחמיר לאכול פת (יותר מ)כביצה אלא אוכל כזית בלבד - לא יברך על נטילת

ציונים והוספות

(1) בסי' עדר ס"א: שלש סעודות חייב כל אדם לאכול בשבת ורמז לזה שלש פעמים היום נאמר גבי אכילת המן בשבת שנאמר ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו וגו'. ע"כ.
והמילים 'יהא זהיר מאד' הם להמשך ההלכה שאף אם שבע ופטור מהסעודה, ישתדל לקיימה באכילה מועטה (אבל אם שבע ביותר - לא יאכל אכילה גסה שאינו יוצא בזה י"ח), וכן לסיום ההלכה 'ההכם עיניו בראשו' וכו'.
(2) כאן פסק דסגי בכביצה, ומספק כתב במוסגר שצריך יותר מעט. אבל בסי' עדר ס"ו פסק: וכיון שאכל יתר מעט מכביצה יצא ידי חובתו אבל כביצה בלבד נקראת אכילת עראי ואינו יוצא בה.
ועד"ז בסי' תרלט ס"ז (לענין חיוב אכילה בסוכה): ביום טוב ובשבת שהוא בתוך החג שחייב לאכול פת יותר מכביצה כמו שנתבאר בסי' רצ"א].
(3) כביצה = 55 גרם.
(4) בסי' תרלט ס"א: וכמה היא אכילת עראי? כביצה! שכן דרך האדם לטעום פעם אחת מלא פיו חוץ לביתו ומלא פיו הוא כביצה שאין בית הבליעה מחזיק יותר מכביצה.
וראה גם לעיל סי' רפו ס"ד (לענין טעימה המותרת קודם התפילה כשהגיע זמן התפילה): מותר לטעום אחר תפלת שחרית קודם תפלת המוספין כמו שמותר לטעום קודם תפלת המנחה משהגיע זמנה דהיינו אכילת פירות אפילו הרבה כדי לסעוד הלב ופת כביצה ולא יותר.
(5) כזית = 26 גרם.
(6) סעיף יט: ויש חולקין על כל זה ואומרים שבכל סעודות שבת ויו"ט אין צריך לאכול פת רק כזית ואם כן ביו"ט ושבת שבתוך החג אם ירצה שלא לאכול רק כזית ולאכול

חוץ לסוכה הרשות בידו (גם שם כתב להחמיר לכתחילה כסברא ראשונה).
ועד"ז הוא בסי' עדר סעיף ו: ויש אומרים שבכזית בלבד יוצא ידי חובתו (ולא הכריע בדבר).
(7) סדר נטילת ידים לסעודה הי"ח: הנוטל ידיו לסעודה אם אינו אוכל פת כביצה לא יברך על נטילת ידים אף-על-פי שמברך המוציא וברכת המזון... וצריך לזהר בזה בסעודה שלישית של שבת (שאו רבים אוכלים כזית בלבד).
וראה קצות השלחן סי' צב בדה"ש ס"ק א שזהו טעם נוסף להקפיד על אכילת כביצה.
(8) עד"ז לעיל סי' רפח ס"ב: אדם שהאכילה מזקת לו שאז עונג הוא לו שלא לאכול אין צריך לאכול כלל וכמעט שאסור לו לאכול שלא יצטער בשבת. וראה גם לקמן ס"ז לענין מי שיכול לאכול מעט בלבד.
(9) כמבואר לעיל סי' רמב ס"ז באכילת דגים בשבת. וכן הוא במי שאין לו עונג באכילת פת בשעת סעודה שלישית, כיון שמרגיש את המבואר בפנימיות התורה (כמבואר באריכות במקומות המסומנים בלקוטי-שיחות חלק כא עמ' 84 הערה 9) שזהו זמן רעוא דרעוין, בו מאירה בחינת "היום לא", בחינת "אין"; שזהו מעין יום-הכיפורים (הנקרא "שבת שבתון") ומעין עולם-הבא (שאינו בו אכילה ושתיה) - עד שיש לו צער מאכילת פת בשעה זו, לא חל עליו מלכתחילה חיוב אכילת פת בסעודה שלישית, ואדרבה: יש לו הידור על-פי הלכה שלא יצער עצמו באכילת פת (כמבואר בסימן רפח ס"ב (הובא לעיל)). (לקוטי-שיחות חכ"א עמ' 85, וראה להלן על סעיף ז לטעום משהו מכל-מקום).

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת – לפי לוח "רב יומי"

45 ביד להסיר הפסולת מפני שהוא כבורר אבל נותנן בכברה
46 אע"פ שהפסולת נופל דרך נקבי הכברה ונמצא מתברר
47 מאליו:

48 **יב** המשמר שמרים דהיינו המסנן במשמרת הרי זה תולדת
49 בורר אוכל מתוך הפסולת ע"י נפה וכברה או תולדת
50 מרקד וחייב אבל אם נתן במשמרת שמרים מערב שבת
51 מותר ליתן עליהם מים בשבת כדי שיחזרו צלולין לזוב:

52 **יג** יין או מים שהם צלולים מותר לסנן במשמרת כדי
53 שיהיו צלולין יותר או אפילו מפני הקמחין שע"פ היין
54 או שנפלו בו קסמין דקין ואינו חשוב כבורר הואיל וראוי
55 לשתייה לרוב בני אדם בלא ברירה זו.

56 אבל בסודרין אסור לסנן את המים או יין לבן וכיוצא בהם
57 משום איסור ליבון ששריית הבגד זהו כיבוסו משא"כ
58 משמרת שהיא עשויה לכך ואינו חושש לסחטה וגם אינו
59 חושש לליבונה כלל ולפיכך אין ליבונה חשוב כלום לאסור
60 שרייתה בשביל כך אף להאומרים ששריית הבגד זהו
61 כיבוסו.

62 אבל יין אדום או שכר או שאר משקין שאין מלבנין שאין
63 חוששין בהם לסחיטה מטעם שנתבאר שם מותר לסנן
64 בסודרין אפילו הם עכורים קצת שרוב בני אדם אין שותין
65 אותם בלא סינון אעפ"כ כיון שאפשר לשתותם כך ע"י
66 הדחק אין זו ברירה גמורה והתירוהו ע"י שינוי דהיינו
67 בסודרין ויש אוסרים בזה וטוב לחוש לדבריהם אבל אם הם
68 עכורים לגמרי שאי אפשר לשתותם כך או שיש בהם שמרים
69 אסור אפילו בסודר לדברי הכל:

70 **יד** ויין מגיתו כל זמן שהוא תוסס טורף חבית בשמריה
71 ונותן אפילו לתוך המשמרת מפני שכל זמן שהוא תוסס
72 עדיין לא נפרשו היין מן השמרים יפה יפה וכל היין כגוף
73 אחד הוא ואין כאן בורר אוכל מתוך פסולת וגם הוא ראוי
74 לשתייה בלא סינון ודרכו בכך בשעת הגיתות שכל היינות
75 עכורים ורוב בני אדם שותין אותו כך בלא סינון.

76 וכן חומץ שגם כן דרכו להשתמש ממנו אף כשהוא עב קצת
77 מותר לסננו אבל אם הוא עב הרבה שאינו ראוי כלל בלא
78 סינון אסור לסננו אפילו בסודר וכן משקה שקדים כתושים
79 מערב שבת מותר לסננו כיון שיכולין לשתותן בלא סינון:

80 **טו** כשמסננין בסודר משקה עכור קצת צריך ליהזר שלא
81 יעשה גומא בסודר לקבל המשקה אלא ישפוך עליו
82 והוא ישקע מעצמו כדי לשנות מדרך החול:

83 **טז** כל משקה שמותר לסננו בסודר מותר לסננו בכפיפה
84 מצרית ובלבד שלא יגביה הכפיפה משולי כלי התחתון
85 טפח כדי לשנות מדרך החול אבל אותו כלי העשוי כנפה
86 ומסננין בו הואיל והוא מיוחד לכך דינו כמשמרת שאין
87 מסננין בה אלא משקה צלול שאין בו שמרים כמו שנתבאר:

1 **טז** אין מוללין מלילות כדרכן בחול דהיינו לשפשף שבלים
2 בכפות ידיו כדי שיפול הזרע מהן אלא מולל בשינוי
3 מעט בראשי אצבעותיו ואע"פ שמפרק האוכל מתוך
4 השבלים בידים והמפרק ביד הוא תולדת הדש בכלי כמ"ש
5 בסי" ש"ה מכל-מקום כיון שאינו מפרק אלא כלאחר יד כדי
6 לאכול (לאלתר) מותר ולא גזרו משום שמא ימלול כדרכו
7 מפני שאף המולל כדרכו אינו אלא מפרק כלאחר יד כיון
8 שאינו נוטל האוכל ומפרקו בידו ממש אלא שמולל
9 השבולת והדגן נופל ואין דרך לעשות כן אלא בכלי המיוחד
10 לדישה אלא שאעפ"כ אסור מדברי סופרים וע"י שינוי לא
11 גזרו.

12 ויש מחמירין שלא למלול כלל שבלים של תבואה וכן
13 שרביטין של קטניות אפילו בראשי אצבעותיו ולכן אסור
14 לפרק אגוזים לזוים או אגוזים גדולים מתוך קליפתן
15 העליונה הירוקה שעל גבי קליפה הקשה והעבה אפילו
16 בראשי אצבעותיו וטוב להחמיר מאחר שיכול לשברן
17 ולאכלן כך בלא פירוק.

18 אבל מותר לשבר ולקלוף מהן קליפה הדקה שעל גבי הפרי
19 תחת הקליפה הקשה הנשברת שאין איסור מפרק שייך אלא
20 בקליפה העליונה וכן מותר לקלוף תבואה ומיני קטניות
21 שנמללו מהשבלים והשרביטין מערב שבת רק שיהיה שלא
22 יקלוף אלא מה שצריך לאכול לאלתר ולא כדי לאכול לאחר
23 שעה כמו שיתבאר בסי" שכ"א.

24 אבל (לדברי הכל) אסור לפרק השרביטין בשבת ולהוציא
25 הקטניות מתוכן (בידים כי זהו מפרק גמור) והעולם נהגו
26 היתר בדבר ויש שלמדו עליהם זכות כיון שעודן לחין ואף
27 השרביטין ראויין לאכילה אינו אלא כמפריד אוכל מאוכל
28 ואין בזה משום מפרק כמו שנתבאר בסי" ש"ה אבל מיני
29 קטניות שאין השרביטין ראויין לאכילה אין היתר כלל
30 להוציא הקטניות מתוכם בשבת אלא אם כן אין הקטניות
31 מחוברות כלל בשרביטין שכבר ניתקה מהם מערב שבת
32 אלא שהיא מונחת כך בתוכם אזי מותר להוציאה מהם כל
33 מה שרוצה לאכול ממנה לאלתר אבל לא כדי לאכול לאחר
34 שעה משום איסור ברירה:

35 **יז** היו לו חטים שנמללו מערב שבת מהשבלים ועדיין הם
36 מעורבים במוץ לא ינפה בקנזון או תמחוי גזרה שמא
37 ינפה בנפה וכברה שהוא חייב ולא אפילו בשתי ידיו דהיינו
38 לנערן מיד לחבירתה כדי להפרידן מן המוץ אלא מנפה בידו
39 אחת בכל כחו כדי שישנה מדרך החול (ולא יבא לנפות
40 בנפה):

41 **יח** אוכל ופסולת המעורבין אסור ליתנם במים כדי שיפול
42 הפסולת למטה כגון שהפסולת הוא עפר או כדי שיצוף
43 למעלה כגון שהוא תבן וכן הכרשינים אין שורין אותם
44 במים כדי להציף הפסולת שלהם למעלה ולא שפין אותם

ביצה לתקן מראה החרדל המסתנן בתוכה אע"פ שהחלמון יורד למטה עם החרדל והחלבון שהוא קשור נשאר למעלה עם הפסולת אינו נראה כבורר אוכל מתוך הפסולת מפני שהחלמון והחלבון שניהם אוכלין הם ואינו מסנן החלמון מן החלבון מחמת שהוא חפץ לאכול את החלמון ולא את החלבון אלא מחמת שהחלמון מועיל לתקן מראה החרדל ולא החלבון ואף שמשליך החלבון עם הפסולת ואוכל החלמון עם החרדל מכל-מקום כיון שהסינון אינו בשביל האכילה אלא בשביל תיקון המראה אינו נראה כבורר אוכל מפסולת כיון שבאמת שניהם מין אוכל אחד הם:

כב ואף אם היה הסינון בשביל האכילה לא היה אסור אלא כאן שהחלבון אף ששם אוכל עליו מכל-מקום אינו ראוי לאכלו כך כמות שהוא וגם רגילין להשליכו עם הפסולת לכן הוא נראה כפסולת לגבי החלמון הנאכל כמו שהוא עם החרדל ואסור מדברי סופרים אבל בענין אחר אין איסור כלל אפילו מדברי סופרים כברירת מין אוכל אחד דהיינו אפילו בורר חתיכות קטנות מתוך חתיכות גדולות קצת אע"פ שמשליך הקטנות ארצה אינן נראין כפסולת בשביל כך הואיל והן ראוין לאכילה ורגילות הוא לאכלן:

כג מים שיש בהם תולעים האסורים ע"ד שנתבאר בי"ד סי' פ"ד אסור לסנן אפילו בסודר שהרי אי אפשר כלל לשותתן בלא סינון שמא יבלע אחד מהם.

אבל מותר לשותתן ע"י מפה מפני שאין איסור בורר ומשמר אלא במתקן הענין קודם אכילה או שתיה שיהיה ראוי לאכילה או לשתיה שזהו דרך מלאכה אבל אם בשעת שתיה מעכב את הפסולת שלא יכנס לתוך פיו אין זה מעין מלאכה ומותר ואין לאסור משום שריית בגד זהו כיבוסו ולא משום גזרה שמא יסחוט כיון שדבר מועט הוא הנשרה במים כדי להנחת פיו ובדבר מועט אין לחוש כמו שנתבאר בסי' ש"ב ולהאוסרין שם אפילו בדבר מועט משום שריית בגד זהו כיבוסו אף כאן אסור וכבר נתבאר שם שכל בעל נפש יחמיר לעצמו במקום שאפשר:

כד אם נפלו זבובים לכוס לא יוציא הזבובים לבדן מן הכוס שהרי זה כבורר פסולת מתוך האוכל שאסור אפילו כדי לאכול מיד אלא יקח גם מן המשקה קצת עמהם שאז אינו נראה כבורר כלל כמו שנתבאר למעלה:

כה המחבץ דהיינו שלוקח חלב ונותן בו קיבה כדי לחבצו חייב משום בורר שהרי הפריש הקום מן החלב וכן אם נתן הקום בתוך כלי גמי ומי החלב נוטפים מתוכו הרי זה תולדת בורר אוכל מתוך הפסולת ע"י נפה וכברה וחייב ואע"פ שהקום והחלב שניהם מין אוכל אחד ואין כאן פסולת כלל אף על פי כן הואיל והם דברים לחים שהם מתערבים יפה והוא מפרידן יש בזה משום בורר כמו במפריד אוכל מפסולת:

כו ואם גבנו ועשאו גבינה חייב משום בונה שכל המקבץ חלק אל חלק ורובק הכל עד שיעשה גוף אחד הרי זה תולדת בונה:

ז כלי שמריקין לתוכו יין מהחבית לא יהדק בפיו קשין וקסמין בחוזק מפני שדומה למשמרת אע"פ שאינה משמרת ממש שהרי עוברים בה שמרים מכל-מקום הואיל ויש קסמין וטנופת שאין עוברים בה הרי זו דומה למשמרת אבל אם הוא יין צלול שאין בו טנופת אלא קסמין דקין מותר לסננו אפילו במשמרת גמורה כמו שנתבאר למעלה:

יח מותר לערות בנחת מכלי לחבירו כדי שהפסולת והשמרים ישארו בשולי הכלי ובלבד שיהיה שכשיפסיק הקילוח ומתחילין לירד ניצוצות קטנות הנישופות באחרונה מתוך הפסולת אזי יפסיק ויניחם עם השמרים שאם לא יעשה כן הרי ניצוצות אלו מוכיחים שהוא בורר אבל בתחלת העירווי כשאין הפסולת ניכר לאו בורר הוא.

ולכן מותר לקלוט שומן הצף על פי החלב שקורין (שמעטנע) מלמעלה וכשיגיע סמוך לחלב יניח קצת ממנה עם החלב והוא ששומן זה צריך לאכלו בו ביום אבל אם אינו צריך לה אסור לטרוח משבת לחול ואם חושש שיפסיד או יתקלקל מותר לעשותו ע"י נכרי מפני שאיסור הטורח וההכנה משבת לחול הוא שבות מדברי סופרים ובמקום הפסד יש להתיר אמירה לנכרי בכל שבות מדברי סופרים כמו שנתבאר בסי' ש"ז.

ואם רוצה לאכלו לאלתר אינו צריך להניח ממנה כלום עם החלב וכן המערה משקה מכלי לחבירו אינו צריך להפסיק כשיורדין הניצוצות שהרי מותר לברור אוכל או משקה מתוך הפסולת כשרוצה לאכלו או לשותתו לאלתר כל שאינו בורר ע"י כלי אלא בידו כמו שנתבאר וכאן אף שמערה מכלי לכלי מכל-מקום עיקר הברירה נעשה ע"י ידיו ואינו חשוב בורר בכלי אלא כשמסנן בסודר או כפיפה וכיוצא בהן:

יט אבל שומן הצף על גבי התבשיל אסור לערותו כולו אפילו כדי לאכול התבשיל לאלתר מפני שהן שני מיני אוכלין ואותו המין שאוכל לאלתר נקרא אוכל והשני נקרא פסולת וכשמערה השומן שאינו רוצה לאכלו הרי זה בורר פסולת מתוך אוכל:

כ מותר להגביה החבית על איזה דבר כדי שיקלח ממנה היין היטב ואף שעל ידי זה יורד יין גם מתוך השמרים אינו חשוב כבורר כל זמן שאין הניצוצות מתחילין לירד מהשמרים כמו שנתבאר וכן מותר ליתן מים על גבי שמרים שבחבית שיקלטו טעם היין ואין בזה משום בורר ובלבד שישתה מהם בו ביום:

כא אין מסננין את החרדל מהסובין שלו אע"פ שגם הם ראוים לאכילה ואין הסובין פסולת כלל ואין בו משום בורר מן התורה אף על פי כן אסור מדברי סופרים מפני שנראה כבורר אוכל מתוך הפסולת הואיל ומסנן כדי לאכול החרדל ולהשליך הסובין.

אבל אם נתן החרדל במסננת מערב שבת מותר ליתן בה

לצורך מימיהם שכיון שזה הסוחט דעתו על מימיהם 43
 לשותתם מחמת צמא או מחמת תענוג (או אפילו לרפואה) 44
 הרי הם חשובים משקה מדברי סופרים ואין אומרים בטלה 45
 דעתו אצל כל אדם (אבל אם דעתו כדי לטבל בהם המאכל 46
 מותר כמו שיתבאר) אבל אם אינו סוחט אלא למתק הפרי 47
 ולא לצורך המשקה מותר בשאר כל הפירות ואפילו שותה 48
 המשקה הנסחט מותר כיון שאינו מתכוין בסחיטתו בשביל 49
 השתיה חוץ מתותים ורימונים וכיוצא בהן (מהפירות 50
 שמקצת בני אדם שיש להן הרבה סוחטין אותם לשם משקה 51
 כזיתים וענבים ואילו היה כן הרבה לשאר בני אדם היו 52
 רגילין גם כן לסחטן לשם משקה) שבהם אסרו לסחוט 53
 אפילו כדי למתקן בלבד גזרה שמא יסחוט גם כן לצורך 54
 המשקה (כמו שעושין אותן בני אדם שיש להם הרבה 55
 מהם).

וכן נוהגין להחמיר במקומות הרבה אבל העיקר כסברא 57
 הראשונה ומכל-מקום במקום שנהגו להחמיר אין לשנות: 58

ב וכל זה לסחוט אבל למצוץ בפיו המשקה מן הפירות יש 59
 מתיירין אפילו מזיתים וענבים מפני שאין דרך סחיטה 60
 בכך ובטלה דעתו אצל כל אדם ויש אומרים שאף על פי 61
 כן אסור מדברי סופרים כמו שאסרו לינק בפיו מן הבהמה 62
 אע"פ שמפרק כלאחר יד הוא כמו שיתבאר בסי' שכ"ח וגם 63
 יש לחוש לחיוב חטאת כי שמא אין זה נקרא מפרק כלאחר 64
 יד כמו היונק מהבהמה לפי שלינק הוא שינוי גמור שאין 65
 דרך כלל לינק אלא לחלוב אבל מציצת פירות אינה שינוי 66
 כל כך כי רגילין לעשות כן לפעמים ואפילו פירות שאיסור 67
 סחיטתן הוא מדברי סופרים אסור למצוץ כמו זיתים וענבים 68
 שלא חלקו חכמים בגזרתם והוא הדין בנותן פת ביין או 69
 בשר במרק שאסור למצוץ אותם אע"פ שאין איסור 70
 בסחיטתן אלא מדברי סופרים כמו שיתבאר ולכן אסור 71
 למצוץ קנה הצוק"ר שדינו כתותים ורימונים וכיוצא בהם. 72

והמנהג להקל אפילו בזיתים וענבים כסברא הראשונה 73
 והמחמיר אפילו בפת ובשר תבוא עליו ברכה ומכל-מקום 74
 בשאר פירות חוץ מזיתים וענבים יש להקל כי יש צד להקל 75
 במציצת פירות ולומר שדרך אכילתן כך הוא וכל שהוא דרך 76
 אכילה אינו מעין מלאכה כלל ואף חכמים לא גזרו בו 77
 כמ"ש בסי' שי"ט בבורר אוכל מתוך הפסולת: 78

ג משקין שזבו בשבת מאליהם מזיתים וענבים אסורים עד 79
 לערב גזרה שמא יסחוט בידים כדי לשותתן היום אם 80
 יהיו מותרים ואפילו אם הזיתים והענבים הן עומדין 81
 לאכילה חוששין שמא ימלך עליהן לסחטן לשם משקין כמו 82
 שהוא דרך רוב הזיתים והענבים אבל משקין שזבו מתותים 83
 ורימונים וכיוצא בהן אם הן עומדים לאכילה המשקין 84
 מותרים ואין חוששים שמא ימלך עליהם למשקין ואם הן 85
 עומדין למשקין המשקין אסורים: 86

כז נותנין שומשמיין ואגוזים לדבש ובלבד שלא יחבצם 1
 בידיו: 2

כח אסור ליתן שמרים במשקה כדי להעמידו אע"פ שראוי 3
 לשותתו בשבת מפני שעל ידי כן יורדין גם שמרי 4
 המשקה עצמו לשולי הכלי והרי זה תולדת בורר כמו 5
 המחבץ: 6

כט הרוקק ברוח והרוח מפזר הרוק חייב משום זורה 7
 ולהאומרים שכל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור 8
 עליה אף כאן פטור אבל אסור מדברי סופרים אפילו אינו 9
 מתכוין לכך אלא שהוא פסיק רישיה ולא ימות: 10

חלק ב סימן שיט דין הבורר בשבת:

א הסוחט זיתים להוציא מהם שמן או ענבים להוציא מהן 11
 יין חייב מפני שמפרק המשקה מהפרי וכבר נתבאר בסי' 12
 ש"ה שכל המפרק אוכל או משקה ממקום שנתכסה בו הרי 13
 זה תולדת הדש אבל שאר פירות מותר לסחטן מן התורה 14
 להוציא מימיהם מפני שכל מי פירות אין עליהם תורת 15
 משקה אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים בלבד אלא תורת 16
 אוכל עליהם והרי זה כמפריד אוכל מאוכל שאין בו משום 17
 מפרק כמו שנתבאר שם. 18

ומדברי סופרים אסור לסחוט אפילו תותים ורימונים מפני 19
 שמקצת בני אדם שיש להם הרבה תותים ורימונים הם 20
 סוחטין אותן לשם משקה כזיתים וענבים ואילו היו כן 21
 הרבה לשאר בני אדם היו גם כן רגילין לסחטם לשם משקה 22
 לפיכך כל מי סוחטן לשם משקה מועלת מחשבתו להיות 23
 שם משקה עליהם מדברי סופרים ואין אומרים בטלה דעתו 24
 אצל כל אדם וכן אותם אגסים (שקורין בערני"ס בל"א) 25
 שרגילין לסחטן לשם משקה במקצת מקומות אסור לסחטן 26
 בשבת בכל העולם כולו שאפשר שאם היה לכל העולם 27
 הרבה מהם כל כך כמו שם היו ג"כ סוחטין אותם לשם 28
 משקה וכן כל כיוצא בפירות אלו. 29

אבל שאר פירות שאין דרך העולם לסחטן לשם משקה 30
 דהיינו לשותת מימיהם מחמת צמא או תענוג אף שיש להם 31
 הרבה מהם ואפילו רגילין לסחטן לרפואה אין עליהם שם 32
 משקה בשביל כך אפילו מדברי סופרים ומותר לסחטן 33
 בשבת מפני שהוא כמפריד אוכל מאוכל ואע"פ שזה 34
 הסוחטן מתכוין לשם משקה בטלה דעתו אצל כל אדם. 35

ומכל-מקום במקום שנהגו לסחוט איזה פרי לשם משקה 36
 הרי דינו שם כתותים ורימונים ואסור לסחוט בשבת באותו 37
 מקום לשם משקה שלא בטלה דעת זה הסוחט כיון שכל 38
 אנשי מקומו עושין כן בחול אבל בשאר מקומות מותר 39
 לסחוט הואיל ואין רגילין לסחוטו לשם משקה אף שיש 40
 להם הרבה ממנו. 41

ויש אומרים שכל הפירות אסור לסחטן מדברי סופרים 42

לקוטי תורה

40 היא כמו העקביים והרגליים שבגוף האדם שהם
41 החלק היותר תחתון שבו.

42 ובחינת ישראל הוא [ישראל אותיות] לי ראש,
43 והוא בחינת נשמה שהיא למעלה מן הגוף ומן
44 השכל.

45 אך בחינת ישראל היא עצם הנשמה (דוגמת
46 אור הסוכב כל עלמין שהוא אור אין-סוף ב"ה
47 בכבודו ובעצמו), שלמעלה מגדר הגוף, כלומר, אין
48 הוא "ממלא" את הגוף (כמו חיות הנפש המתצמצם
49 ומתלבש באברי הגוף עד שמתאחד עמהם) אלא
50 נשאר ברוממות ובהבדלה מגדר הגוף (כמו שאור
51 הסוכב כל עלמין אינו בגדר העולמות); ודביקותה
52 באלקות היא למעלה מן השכל (כמו שאור הסוכב
53 הוא למעלה מגדר השגה כנ"ל), היינו שאינה
54 תוצאה מהבנת הנשמה והתבוננותה בגדלות ה'
55 אלא הוא ענין טבעי שאינה יכולה להפרד מאלקות.
56 בחינה זו נקראת "ראש" ("לי ראש"), להיותה
57 המדריגה היותר עליונה בנשמה, כמו הראש שהוא
58 החלק היותר עליון שבגוף.

59 ובחינה זו הוא אחד יחיד ומיוחד עם השי"ת בלי
60 שום פירוד בשום אופן.

61 כיון שבחינה זו היא למעלה מגדר התלבשות
62 בגוף, אין שייך שום שינוי ופירוד בדביקותה
63 באלקים חיים, והיא תמיד בהתאחדות גמורה
64 באלקות (ע"ד שנתבאר לעיל שאין הנבראים
65 והעולמות פועלים שום שינוי באור הסוכב כל
66 עלמין הנמצא בתוכם).

67 ובחינה זו יש בכאו"א מישראל, אפילו קל
68 שבקלים.

69 בחינת ישראל היא בשלימות אצל כאו"א
70 מישראל, אפילו אצל קל שבקלים, כי כל מעשי
71 האדם אינם יכולים לפגוע ב"ראש" הנשמה שהיא
72 מובדלת ומופשטת לגמרי מן הגוף ופעולותיו.

73 ומ"ש הכרת תכרת הנפש, מחמת שעיקר
74 עבירות חמורות שהוא חייבי בריתות, זה נאמר
75 על בחינת יעקב שנכרתה משרשה, אבל בחינת
76 ישראל אינה נפרדת ממנו ית' בשום אופן.

77 ואין להקשות, איך אפשר לומר שנשמת האדם
78 לא נפגמה ע"י מעשה העבירות (עד שאפילו אצל

1 תוכן הפרק: ההבדל בין שני השמות דבני ישראל
2 - יעקב וישראל

3 [לאחרי שנתבאר (בקיצור) ענין שתי המדריגות
4 בהאור והחיות האלקי - סובב כל עלמין וממלא כל
5 עלמין - ישוב לבאר את שתי המדריגות שבנשמה,
6 יעקב וישראל:]

7 והנה כמו שבכללות החיות יש ב' בחינות, סוכב
8 כל עלמין וממלא כל עלמין, כמו בן כנשמת
9 האדם יש ג"כ ב' בחינות אלו.

10 ועל זה נאמר ויברא את האדם בצלמו בצלם
11 אלקים.

12 כפל הלשון בכתוב - "בצלמו", "בצלם
13 אלקים" - מורה על שתי בחינות בנשמה: "בצלמו"
14 - היא בחינת הנשמה ש"בצלם" אור הסוכב כל
15 עלמין (אור אין-סוף ב"ה בכבודו ובעצמו);
16 ו"בצלם אלקים" - דשם אלקים הוא מידת הדין
17 והצמצום - היא בחינת הנשמה ש"בצלם" אור
18 הממלא כל עלמין, שהוא האור והחיות האלקי
19 המתצמצם ומתלבש בכל נברא ונברא לפי ערכו
20 ומדריגתו.

21 [להלן יבואר ששתי הבחינות בנשמות אכן באות
22 ונמשכות משני אורות אלו].

23 והו ענין ב' הבחינות יעקב וישראל.

24 בחינת יעקב, יו"ד עקב, [אות יו"ד] הוא חכמה,
25 דהיינו השכל מה שהוא משיג אלהות.

26 כשם שענינו של אור הממלא כל עלמין הוא
27 האור והחיות שבגדר השגה ותפיסה - כך ענין
28 בחינת "יעקב" שבנשמה הוא כח החכמה שבה,
29 שעל ידה היא משגת אלקות. וזהו ענין אות יו"ד
30 דשם יעקב, וכידוע שהיו"ד דשם הוי' מרמזת
31 לחכמתו ית'.

32 ומה שמאיר ומחיה את הגוף ברמ"ח אברים הוא
33 רק עקב מן הנשמה, בחינת רגלי הנשמה.

34 ופירוש שם "יעקב" - אותיות "י" עקב" - הוא,
35 שה"יו"ד" דהנשמה (הכח להבין ולהשיג אלקות)
36 אינה אלא בחינת "עקב" ורגלי הנשמה. לפי
37 שכללות התפשטות הנשמה המתלבשת בגוף האדם
38 (כדי להחיות רמ"ח אברי הגוף), היא רק מדריגה
39 תחתונה של הנשמה, ונקראת "רגלי הנשמה" כי

33 ליתן ואינו נותן, ומכל־שכן בעברו על מצות לא
 34 תעשה אף שנראה לאדם עבירה קמנה.
 35 ה"כשלוך", שמחמתו צריך להיות תשובה
 36 בבחינת ישראל, נפעל גם ע"י עבירות קלות ביותר.
 37 והוא כמו שדחה רגלו ממקום מעמדו והוחלק
 38 מעמ, אף כאן שנכשל בעון הנ"ל, דהיינו רגלי
 39 הנשמה, בחינת יעקב, מחמת זה נופל הנשמה
 40 בחינת ישראל לצד אחר ואינה מאירה בעקבו.
 41 בבחינת "ישראל" עצמה אכן לא שייך שום
 42 פגם ופירוד מאלקות, ומה שגם בבחינת "ישראל"
 43 שייך ענין התשובה הוא לפי שבאיש ישראל גם
 44 "ראש" הנשמה שלמעלה מהתלבשות בגוף יכול -
 45 וצריך - להאיר בליבו ונפשו (בבחינת "יעקב"
 46 שבו, המלובשת בתוך גופו), עד שירגיש שהקשר
 47 שלו עם אלקות הוא ענין תמידי ונצחי שלא שייך
 48 בו שום פירוד (וכפי שיתבאר להלן בארוכה); אך
 49 ע"י עוונות נעשה מסך מבדיל בין האדם לעצם
 50 נשמתו ואין היא יכולה להאיר כלל באדם.
 51 וזהו פירוש "כי כשלת בעונך", דכמו שבמשל
 52 הנ"ל, שמעשה הכשלוך נעשה ברגל, אך כתוצאה
 53 מזה יש נפילה בראש - כך בנמשל, שמעשה העבירה
 54 נעשה אכן בבחינת "יעקב" הנקראת "רגל" הנשמה
 55 כנ"ל, אך ע"י עון זה - אפילו היא נראית לאדם
 56 כעבירה קלה - נעשה כשלוך ונפילה גם בראש,
 57 דתמורת זה שראש הנשמה מאיר בתוך גוף האדם,
 58 הנה "הארת" הראש נופלת "לצד אחר", כלומר, היא
 59 מתעלמת מן ה"יעקב" והגוף.
 60 ולזה צריך תשובה.
 61 וזהו "שובה ישראל", שהאדם צריך להשיב
 62 בחינת ישראל למקומה הראשון, ששוב תאיר
 63 ותורגש באדם.

ד"ה שיר המעלות ממעמקים פרק ב

1 קל שבקלים היא בשלימות), והרי מפורש בכתוב
 2 (גבי חייבי כריתות) "הכרת תכרת הנפש", דמשמע
 3 מזה שעונש כרת אינו רק כריתת חיי הגוף אלא
 4 שגם הנפש עצמה נכרתה משרשה באלקים חיים -
 5 כי כריתת הנפש היא בבחינת "יעקב" הנ"ל,
 6 שהתפשטות זאת דהנפש המתלבשת בגוף, "נכרתה"
 7 משרשה" (כך שאין קדושת הנשמה נרגשת בגוף),
 8 אבל עצם הנשמה (שלמעלה מהתלבשות בגוף) לא
 9 נפגם כלל ואי אפשר לו בשום אופן להיות נפרד
 10 מאתו ית'.

11 ומ"ש שובה ישראל עד הוי' אלקיך, ולכאורה
 12 הוא תמוה, ישראל מה חטא, והלא אינה נפרדת
 13 ומה צריך תשובה.

14 אלא שלכאורה קשה מפסוק מפורש "שובה
 15 ישראל עד ה' אלקיך", הרי מפורש שגם בבחינת
 16 "ישראל" צ"ל ענין התשובה, והלא ע"פ משנת"ל
 17 הרי בבחינת ישראל לא שייך ענין של פירוד
 18 מאלקות, ולא "חטא" שתהי' צריכה תיקון ע"י
 19 תשובה.

20 אך זהו שאמר הושע הנביא כי כשלת בעונך,
 21 על־דרך־משל אדם הנכשל ברגלו באבן הכאה
 22 קמנה, ומזה נופל כל גופו, וראשו מניע לארץ
 23 בהכאה גדולה מחמת שהראש הוא גבוה יותר.

24 המשל על הצורך לתשובה בבחינת ישראל הוא
 25 מכשלוך בגוף, שמעשה הכשלוך עצמו הוא
 26 ברגלים, ועוד זאת, שכשלוך זה אינו גורם מכה
 27 גדולה ברגלים אלא דבר קל, אך מכל־מקום, על
 28 ידי כשלוך קל זה ברגליו נופל הראש לארץ והמכה
 29 גדולה יותר מהמכה ברגלים.

30 כך הוא הנמשל, כשאדם נכשל בעון קל, אפילו
 31 ביטול תורה שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו
 32 עוסק, או ביטול מ"ע כמו צדקה שאפשר לו

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

4 שיתבטלו ממציותם לגמרי כמו בן עזאי וכה"ג אמנם
 5 הענין הוא דאם היה בא אור המאיר מיקר העליון כמו
 6 שהוא על הנשמות בג"ע העליון ודאי היו מתבטלים

1 (מ) אך א"כ יש להבין איך יכולים הנשמות בג"ע
 2 לקבל בכלי מוחם והשגתם את זיו השכינה
 3 שהוא אא"ס שבמלי דאצילות כידוע שבודאי מוכרח

17 ראשית גילוי אורו להאיר למטה כידוע שמתחתון
18 שבעליון נעשה כתר לתחתון כו' ולזה בחינת ש"י חציו
19 הראשון אינו יורד למטה כלל אלא נשאר בהעלם
20 עצמותו אך חציו הב' שהוא ש"י הב' יורד למטה כמו
21 להנחיל אהבי יש לנשמו' שבג"ע שיוכלו לקבל מזיו
22 השכינה כנ"ל שהן מקבלין מבחינת כתר מל' שנקרא
23 זיו יקריה כו' וג"ז אינם מקבלים רק ע"י מסך שהוא
24 המתמצצם לבא לפי ערך כלי השגתם המוגבל
25 המצומצם וז"ש להנחיל אוהבי יש בהפוך אתון
26 מבחינת ש"י כי מה שמשיגים אור הכתר בהשגתם
27 המצומצם נקרא יש ודבר מה ובאמת הרי אמר דלית
28 מחשבה תפיסא ביה כלל ומה שנתפס בהשגתם אין זה
29 מבחינת האין דאור א"ס כלל אלא בחינת יש כי הרי
30 האור מאיר ובא דרך מסך המעלים עצם האור כנ"ל
31 וזהו עיקר תענוג הנשמות שנהנין מזיו כו' ונק' ש"י
32 עולמות כו' וד"ל:

שער הפורים

1 ממציאותם לגמרי כבן עזאי וכה"ג אך בחינת אור יקר
2 זה מתלבש בלבוש הנקרא מסך או רקיע המבדיל
3 ומעלים את עצם אור יקר הזה ואין הארתו אליהם רק
4 ע"י מסך זה שנקרא הארה דהארה כידוע והוא הרקיע
5 החקוק בכ"ב אתון שנטוי על הנשמות בג"ע שבו ועל
6 ידו מסתכלין ביקרא דמלכא מדי שבת וחדש שיבא כל
7 בשר להשתחוות כו' וד"ל וע"י בחינת הארה דהארה
8 יכולי' לקבל בהשגתם להיות נהנין מזיו אור יקר הזה
9 וגם זה אפס קצהו לבד דהיינו רק מבחינת האותיות
10 שבו כו' וד"ל וזהו מארז"ל ע"פ להנחיל אוהבי יש
11 שהן ש"י עולמות כידוע והענין הוא כי הנה יקר בגי'
12 ש"י וב' פעמים ש"י גי' תר"ך שהוא גי' כתר וכידוע
13 שבחינת הכתר נחלק לחצאין ה' ספירות הראשונות
14 שבו עולין למעלה בעצמותו וה"ס האחרונות יורדין
15 ומתלבשין למטה דהיינו כח"ב וח"ג עולים למעלה
16 ותנהי"מ יורדין למטה ע"כ מבחינת ת"ת שבכתר יוצא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

23 ג"כ מן השמים וכמ"ש ויתן לך האלקי' מטל השמים כו'
24 שהוא בחי' ברכה וחסד, ויש ע"ז הרבה דרשות מה נק'
25 טל, וכן המן הי' מן השמים וכמ"ש הנני ממטיר לכם
26 לחם מן השמים, וזהו שנק' שמים ע"ש ששם אש ומים
27 שיש בהם ב' הפכים חסד ודין כו' וזהו ששמין את
28 הבריות שלפי מעשה התחתונים של הבריות כך נמשך
29 מלמעלה כו', ועוד אנו רואין שעיקר השפעת השמים
30 הוא בארץ שיש התחברות לארץ עם השמים וכמו שאנו
31 רואין שהארץ מצמיחה שכח הצומח הוא בארץ, ואעפ"כ
32 אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו
33 ואומר לו גדל, נמצא שיש להם התחברות זע"ז, וזהו
34 שע"י השמים מספרי' כבוד אל לפי שיש בהם שני
35 הפכי', ויתחברו יחד ולא יהי' אחד מנגד זל"ז, והנה כדי
36 שיהי' שני כחות הפכים ולא יהי' מנגדי' זל"ז צריך
37 שיהי' נמשך בהם המשכה גבוה מבחי' עצמיו' אא"ס,
38 וכמ"ש המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו שע"י
39 שהמשל ופחד עמו ולכך עושה שלום במרומיו מיכאל
40 שר של מים וגבריאל שר של אש ואין מכבין זא"ז לפי
41 שנמשך עליהם המשכה יותר גבוה ולכך הם מתבטלין
42 ממציאותן, וכך השמים לפי שיש בו שני דברים הפכיים
43 ע"כ צריך שיומשך בו המשכה גבוה כו'. ובזה יובן
44 משארז"ל שהוא אחד בז' רקיעי' וארץ כו', דהיינו שבז'

1 והנה בזה יובן עוד ענין אחד, דהנה ידוע הקושיא מ"ש
2 הוי' אחד ולא כתי' הוי' יחיד שיחיד הוא למעלה
3 מאחד, כי אחד אפשר לומר ג"כ על הרבה דברים
4 שנתאחדו, משא"כ יחיד, וא"כ למה לא נא' ה' יחיד
5 שהי' רבותא יותר, ורז"ל תירצו דלכך נא' אחד להורות
6 שהוא אחד בז' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם,
7 וכשארז"ל תמליכוני בשמים ובארץ ובד' רוחות העולם,
8 ולכאור' אינו מובן זה מהו הרבותא שהוא אחד בז'
9 רקיעי' וארץ כו' וכי מה תופסין השו"א מקום אצלו
10 יתב'. אך הענין הוא דהנה כתי' השמים מספרים כבוד
11 אל ומפרש במדרש תלים ובילקוט במקומו היינו שע"י
12 שמים וארץ מספרים הבריות כבוד אל משל לגבור
13 שנכנס למדינה ואינו ידוע למדינה גבורתו, מתוך האבן
14 שהוא מתגושש בו יודעין גבורתו, כך הבריות אינן
15 יודעי' גבורתו של הקדב"ה, מתוך האבן שהוא מתגושש
16 בו דהיינו השמים אנו יודעי' גבורתו כו'. והענין הוא
17 דהנה ארז"ל למה נק' שמים לפי ששם מעשיהם של
18 הבריות, והיינו שאנו רואין שיש בהשמים שני השפעות
19 הפכים חסד ודין וכמ"ש וארובות השמים נפתחו
20 שהמבול הי' מן השמים, וכן כתי' וה' המטיר על סדום
21 מן השמים גפרית כו' נמצא שתוקף הדין הזה נשפע מן
22 השמים, וכן אנו רואין להיפוך שהשפעת החסד נמשך

1 רקיעי' וארץ צריך שיומשך בו המשכה גבוה מבחי' א'
2 אלופו ש"ע כדי שיתקיימו. והנה כמו שהוא בז' רקיעי'
3 וארץ הגשמי' כמו"כ הוא בשו"א העליונים שנמשך
4 בהם המשכה גבוה כו' שלמעלה מבחי' חו"ג, וזהו מ"ש

5 שו"א קנין אחד, לפי שלבחי' המשכה המחדש בטובו
6 בכ"י תמע"ב שהוא בחי' דין או המשכת חסד רפואה
7 מזון ושלום צריך שיומשך ג"כ בחי' המשכת אא"ס
8 ממש, ולכן נק' קנין כו'.

חמשה קנינים

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

1 ועד"ז יובן ענין שולחנו של אדם מכפר עליו, דהנה
2 צ"ל הלא האדם הוא מדבר שהוא מעלה יתירה
3 על בחי' דצ"ח איך הוא מקבל חיות מצומח וחי,
4 והצומח וחי אינם צריכי' לו והוא צריך להם שבלעדם
5 א"א לו לחיות, וה"ז פלאי, הוא עצמו גבוה יותר וכל
6 חיותו תלוי בצומח וחי דברי' נמוכי' ממנו, ואם מפני
7 דכתי' כי לא על הלחם לבדו יחי' האדם אלא על כל
8 מוצא פי ה' יחי' האדם, הרי גם באדם יש מוצא פי
9 הוי', ומאי אולמא דמוצא פי הוי' שבמאכל ממוצא פי
10 ה' דבהאדם כו'. אלא זהו מטעם הנ"ל שבקרבנות
11 שהאדם הוא מבחי' התיקון ודצ"ח הם מתהו שקדם
12 לתיקון אלא שנפל בשבה"כ, וע"י שאוכל מאכל לשם
13 שמים ה"ה מגביה את המאכל מפילתו וגשמיותו,

14 ונמצא כי המאכל צריך להאדם, וכשהאדם מגביה את
15 המאכל אז המאכל נותן חיות באדם, להיות כי בשורשו
16 הנה הוא באמת גבוה יותר וכנ"ל, אמנם הנה זהו
17 כשאוכל לשם שמים דהיינו שבכח האכילה ילמוד
18 ויתפלל, ובאכלו יכוון להגביה הניצוץ אשר בזה בכח
19 צמיחתו, ויקרא גם בגלגול כמ"ש בכתהאריז"ל, וכענין
20 דכתי' באלי' וילך בכח האכילה ארבעי' [יום], דהגם
21 שיפלא בעינינו איך ישבע האדם מאכילה אחת ארבעי'
22 יום, מ"מ הנה גם זה מקרא מלא שבכח האכילה דוקא
23 הלך מ' יום, ומשמע אם לא הי' אוכל לא הי' יכול
24 להלך מ' יום בלא אכילה, והיינו שזימן לו הקב"ה
25 ניצוץ גדול שהחי' אותו ארבעי' יום, כי השובע הוא
26 לפי ערך הניצוץ אשר בו כו'.

המזבח עץ שלש אמות (ג)

בס"ד. ש"פ אמור. ל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

1 וכמו סדר ההמשכה בעילה ועלול שהעלול מקבל על-ידי
2 אמצעית העילה דוקא לא מהעצמי כו' - כמו שכל
3 ומידות, שהשכל הוא העילה והמידה שבלב היא העלול,
4 וראים שהעלול לא מקבל מהעצמיות הנפש ממש אלא
5 רק מה"עילה" שלו, היינו שהמידה מתעוררת דוקא
6 על-ידי ההתבוננות השכלית שהיא עצמה בחינה של
7 גילוי והארה, (וממילא גם העילה - כמו השכל אינו
8 מקבל ישירות מן העצמי כי אם גם כן מהארה שלמעלה
9 ממנו כו' - כמו כח המשכיל וכדומה, כי זה הסדר
10 שנקבע, שכל דרגה נמשכת מהדרגה שמעליה).
11 וכאן אומר את השמים ואת הארץ אני מלא היינו
12 שמשווה את השמים ואת הארץ ששניהם מקבלים
13 מבחינת "אני", שהכל מקבל מבחינת העצמות כו', אם

14 בן מובן שאין זה בבחינת התלבשות פנימי שהרי שם
15 יש התחלקות, כפי שהוכח, כי אם בבחינת מקיף כו'.
16 ומה שכתוב אני מלא - אם הכוונה על האור הסובב
17 שהוא בבחינת מקיף, כיצד ניתן לומר עליו "אני מלא"
18 שמשמע שהוא נמצא בתוך העולם ממש והעולם מלא
19 ממנו? מיישב הרבי נ"ע - הוא מפני שהאור מקיף אין
20 זה כפי שניתן היה לחשוב בטעות שהוא מקיף מלמעלה
21 ולא נמצא בתוך העולם, אלא גם כן בא בתוך כל
22 העולמות ובוזו גופא בפנימיותם,
23 וכמו שכתוב בספר של כינונים תניא פרק מ"ח דסובב
24 אין פירושו שהוא סובב ומקיף מלמעלה מבחוץ לנברא
25 דבאמת גם אור הסובב הוא בתוך כל נברא בתוכיותו
26 ופנימיותו וזה שקוראים אותו בשם "סובב" הוא רק

7 אלא גם הסובב וגם הממלא נמצאים בתוך הנבראים
8 בפנימיותם, אלא שהממלא מצמצם את עצמו לפי ערך
9 הנברא וממילא הנברא יכול לתפוס ולהרגיש אותו,
10 ואילו הסובב לא מתצמצם לפי ערך הנברא ולכן הנברא
11 לא מסוגל לתפוס אותו.

1 שאינו מתצמצם לפי ערך הנברא להיות בו נבחינת
2 תפיסא והתלבשות ממש בו,
3 - כלומר, יכלנו לפרש בטעות כי ההבדל בין אור
4 הממלא לאור הסובב הוא בעצם המצאותם בנבראים,
5 שהסובב לא נמצא בתוך הנברא רק מקיף מעליו,
6 והממלא נמצא בתוכו. מבהיר הרבי נ"ע דאין זה כך,

שבת פרשת עקב

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים - חלק א

1 נפש האלקית - שכל אלקי, נפש הבהמית - מדות, נפש השכלית ממוצעת ביניהם

2 להשכל האלקי דנפש האלקית, וכן גם המדות שלו אינו
3 בדומה להמדות דנפש הבהמית, ולכן הוא ממצע בין
4 הנפש האלקית והנפש הבהמית. וענינו של הנפש
5 השכלית הוא מה שיש בכח האדם להשפיל בשכל
6 אנושי גם כן בגדלת ה' ולהתפעל במחו ואחר-כך בלבו,
7 והוא על-ידי ההתלבשות דשכל ומדות דנפש האלקית
8 שמתלבשת בנפש השכלית. והגם דהנפש השכלית היא
9 גם כן מננה, אבל היא ממדרגות עליונות שבננה ועל-כן
10 היא שכל, דהנפש הבהמית היא מדות, ולא מדות רעות
11 שזה יצר הרע, דהנה יש ד' מדרגות, נפש האלקית ויצר
12 טוב, נפש הבהמית ויצר הרע, והנפש הבהמית אינו רע
13 אבל הוא מדות. והנפש השכלית, להיות שהוא
14 ממדרגות עליונות שבננה, הרי הוא שכל. ועם היות
15 שהשכל שלו בעצם הוא בענינים הטבעיים ובבחינת יש
16 ומציאות, דהשכל דנפש האלקית הוא בהאין האלקי
17 המתנה את היש בו, ובחנפוש השכלי ההתעסקות בהבנה
18 הוא בהיש המתנה מהאין, מפל-מקום מפני שהוא שכל
19 יכול להיות בזה התלבשות השכל ומדות דנפש האלקית,
20 והוא שגם השכל יספיק אל הטבע דנפש האלקית,
21 ועל-ידי זה הוא הבורר דנפש הבהמית, כי הנפש השכלי
22 הוא ממצע בין הנפש האלקית והנפש הבהמית לפעל
23 בהנפש הבהמית עד שגם הטבע דנפש הבהמית יספיק
24 לאהבת ה'. וזהו תכלית ירידת הנשמה למטה, לברר
25 ולזכך את הנפש הבהמית להיות אתפניא סטרא אחרא
26 ואתהפכא חשוכא לנהורא על-ידי הנפש השכלית.

1 והנה, ההפרש הפללי בין הנפש האלקית והנפש
2 הבהמית הוא, דהנפש האלקית הרי עקרו שכל,
3 והנפש הבהמית עקרו מדות, דהנפש האלקית שעקרו
4 שכל, הגם שיש לו מדות גם-כן, אבל המדות הן מדות
5 שבשכל בכלל, ובפרט בהנפש האלקית דעקרו שכל הרי
6 שכלו הוא שכל אלקי שנפלא לגמרי משכל בכלל ושכל
7 האנושי בפרט, דבמילא הרי המדות שלו שהם מדות
8 שבשכל הרי הם נפלאים בהפלאותם מעין הענין דשכל
9 האלקי. דהנה בשכל בכלל הרי אמתת ענין השכל הוא
10 ההשתוממות, וקמו אחד המשפיל השפלה צמוקה הרי
11 נעם ההשפלה הוא פשהא מעמיק את עצמו כל-כך
12 שהוא למעלה מן המקום והזמן, אז ער ווייס ניט וואו
13 ער איז און וויפיל זמן ער איז געווען אין דער השפלה,
14 ומפל-מקום הנה המדות הנולדים מהשפלה ההיא יש
15 להם תחלה אמצע וסוף, דזהו ענין המדות שיש להם
16 תחלה והוא הפסך והשתוקה, והאמצע שהוא התגלות
17 המדות וחייתו בזה, וויא ער לעבט אין דעם, וסופו
18 שהוא רשם המדה שנשאר אחר כך, אמנם המדות
19 האמתיים דשכל אלקי הוא שהוא נמצא בזה מבלי
20 ראשית ואמצע, והינו שהוא נכסף ונדבק בדרך ממילא
21 כעין מבלי הרגש שהוא נכסף, וזהו דעקרו שכל. והנפש
22 הבהמית עקרו מדות. והגם שיש בו שכל גם-כן, אמנם
23 זהו השכל שבמדות. ואם-כן הם רחוקים זה מזה, על-כן
24 בהכרח שיהיה ממצע ביניהם והוא הנפש השכלית, דגם
25 בו יש שכל ומדות, אמנם השכל שלו אינו בדומה

חג הסוכות, תר"צ. נויארק

ג. שאינו יודע איפה הוא, וכמה זמן שהה בהשכלה זו. ד. כפי שהוא חי בזה. ה. התכופות הצד האחר (המנוגד לקדושה), וההתפכות החושך לאור (שתי דרגות בזיכור הנפש הבהמית).

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

38 יואל זלמן, שהשריש בו הדיעה הטובה להיות דורש
 39 טובת זולתו. בהיותו בן שנים עשרה שנה, היתה לו
 40 כבר ידיעה די גדולה בלימוד ובקי בהרבה אגדות חז"ל.
 41 באותו ישוב גרו הרבה משפחות פשוטות
 42 מישראל, עמ"הארץ שלא ידעו אף פירוש המלות.
 43 הרחמנות הגדולה על אנשים פשוטים אלה נגעה
 44 ללבו, וקבע סדר ללמד אותם סידור, ולספר להם
 45 אגדות חז"ל שונות מהגמרא ומהמדרש. כך נמשך
 46 הדבר כשלש שנים. אך, הדבר היה קשה עליו מאד,
 47 שכן היה כבד-פה ובמשך הזמן היה קשה עליו
 48 הדיבור יותר ויותר, וכשהתייתם מאביו נעשה כבד
 49 -פה ממש, בכל זאת לא הפסיק את לימודו
 50 והתוועדותו עם האנשים הפשוטים.
 51 בהגיעו לגיל שבע-עשרה שנה, בא הרד"ז
 52 לליובאוויטש אל הסבא אדמו"ר ה"צמח-צדק".
 53 בהיותו ב"יחידות" סיפר לרבי על סדר הנהגתו עם
 54 האנשים הפשוטים, ושקשה עליו הדיבור, בהיותו
 55 כבד-פה.
 56 הסבא התעמק במחשבותיו ואומר לו: המשך
 57 בסדר הנהגה שלך עם האנשים הפשוטים, היה
 58 למלמד. ובירך אותו בכוחות של ביאור והסבר ובשפת
 59 חלקות.
 60 בצאתי מהרבי - מספר הרד"ז - לא הכרתי את
 61 עצמי. התחלתי לדבר כהוגן, ולא ידעתי בעצמי מהיכן
 62 זה בא לי. כששבתי הביתה וחזרתי על שלשת מאמרי
 63 החסידות ששמעתי מהרבי, השתוממו כולם. הוא
 64 אמר להם - מספר רד"ז - שהוא ה"גולם" של הרבי,
 65 המהר"ל מפראג יצר גולם מעפר, והרבי יצר גולם
 66 מבשר.
 67 חסיד - סיים אבי - הוא זה שמוסר עצמו לדרוש
 68 טובת זולתו.
 69 אנו, שזוכרים את הרה"ח ר' דוב זאב בפה המפיק
 70 מרגליות שלו, יכול להיות לנו השגת מה בשכר הטוב
 71 של חסיד המוסר עצמו לדרוש טובת זולתו.
 72 ח.כתוב⁶⁰: מה' מצעדי גבר כוננו. ודאי הדבר שכל
 73 מי שבא לכאן הוא בכונה פרטית שעליו לפעול, אלא
 74 'ודרכו יחפץ', צריכים הרי לרצות לבצע את
 75 השליחות, לא צריכים להזניח.

1 1. בשנת תרס"ז חיינו - הורי ואנחנו -
 2 בוירצבורג-בייערן. בהתוועדות י"ט כסלו דיבר אבי
 3 אודות חסידות וחסיד.
 4 בשמחה הקדושה, סיפר אבי, שבשנת תרל"ו,
 5 כשאמר הסבא אדמו"ר מוהר"ש המאמר הידוע "מים
 6 רבים"⁵⁸, ישב הוא - אבי - עם הרב ר' יעקב מרדכי
 7 בזפאלאו ודיברו ביניהם בעניני עבודה. בתוך כך
 8 התעוררה אצלם שאלה מהו חסיד, הרב רי"מ אמר
 9 שחסיד הוא זה שמסור לרבי.
 10 אצלי הונח - אומר אבי - שהמקושר לרבי במדה
 11 הגדולה ביותר של התקשרות, עדיין הוא חסיד חלש.
 12 חסיד הוא דבר אחר לגמרי. אחרי שהתעמקתי בדבר
 13 הסקתי, שענינו של חסיד אינו ההתקשרות אל הרבי
 14 בלבד, אלא על חסיד להיות מסור גם לפעולותיו של
 15 הרבי.
 16 והסברתי אז את הדבר לעצמי מגוף ונפש: הגוף
 17 מקושר לנפש בהתקשרות עצמית. אך, ענין
 18 ההתקשרות של גוף לנפש אינו ההתקשרות בנפש
 19 בלבד, ענין ההתקשרות של גוף ונפש הוא התמסרות
 20 הגוף לפעולות הנפש.
 21 2. בשנת תרל"ז - מספר אבי בהתוועדות י"ט
 22 כסלו תרס"ז - כשהסבא אדמו"ר מוהר"ש אמר
 23 המאמר הידוע "וככה"⁵⁹, בא לחג השבועות הרה"ח
 24 ר' דוב זאב קאזעווינקאו.
 25 כשהרה"ח הרד"ז בא פעם אלי להתוועד, שאלתיו
 26 השאלה מהו חסיד.
 27 הוא ענה לי:
 28 חסיד הוא דורש טובת זולתו במסירות, שכן היה
 29 החינוך וההדרכה של זקני החסידים להשריש בילדי
 30 החסידים הצעירים את ההרגש להיות דורש טובת
 31 זולתו במסירות, ועל עבודה מסורה מקבלים השכר
 32 הטוב ביותר.
 33 ובדידי הוה עובדא, מספר הרב רד"ז.
 34 הוא נולד וחונך בישוב קטן ליד דאבריאנקא -
 35 פלך צ'רניגוב. באותו ישוב חיו למדנים וחסידים
 36 גדולים, מביני מדע בנגלה ובחסידות.
 37 בחינוכו טיפל אחד מגדולי הלומדים החסידים, ר'

ט' ניסן, ה'ת"ש

(60) תהלים לו, כג.

(58) נדפס בשם לקוטי-תורה, תורת שמואל, שער שלישי.

(59) נדפס בשם לקוטי-תורה, תורת שמואל, שער רביעי.

אגרות קודש

- 4 טובה ומתוקה בגו"ר בשנת חיים ופרנסה טובה מתוך
5 הרחבה, שנה אשר בה ירים השי"ת קרן התורה וקרן
6 אחב"י שי.
7 והנני ידו הדו"ש ומברכו בכוח"ט ובגמח"ט
8 יוסף יצחק שניאורסאהן.
- 1 שלום וברכה.
2 לקראת השנה החדשה הבאה עלינו בתוך כאחב"י שי
3 לטובה ולברכה הנני לברך את ידידי וב"ב שי בברכת שנה
- אג"ק מוהרי"צ כרך יד

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז תשרי, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"כ כו' מוה"ר אברהם סענדר שי

שלום וברכה!

בעתו קבלתו החוברת שלו וכהצעתו הנחתי את הענין על אחרי החגים ונתקיים מרז"ל במילי דאבות אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה, כי הטרדות לא נתמעטו אלא אדרבה, ובמילא אינני רוצה לדחות הענין יותר ובמילא אבוא עכ"פ באיזה שורות ואתו הסליחה.

ידוע אשר אין משיבין על הדרוש (כנפי יונה חלק ב' סימן קכ"ה) בכ"ז כנהוג בעינינו כגון אלו אענה גם אני חלקי וידוע מרז"ל (ירושלמי סוף ברכות) פיטטיא דאורייתא טבין.

לסימן א' עה"כ צדיק הי' בדורותיו, וד[ר]ז"ל בזה משא"כ בדורו של אברהם, והקשה וכן הקשה בתו"ש, שהרי כשמת נח הי' אברהם בן נ"ח. - י"ל בזה דהכוונה בדורותיו בדור שלו, היינו שהוא הפרנס שלו ומנהיגו וכלשון רז"ל דור ופרנסיו וכו' (ויק"ר פס"ו).

ריש עמוד ג' בענין טעמי המצות. - יעוין מ"ש בזה המורה הגדול במורה נבוכים ח"ג פרק ל"א ואילך. אגה"ק לרבנו הזקן סימן י"ט. ספר טעמי המצות להצ"צ סוף מצוה פו"ר.

מצות נר חנוכה ריש פרק ג'. ועוד. בהנוגע למלח בפרט - יעוין לקוטי תורה סוף פרשת ויקרא ד"ה לא תשבית מלח וביאורו.

לסוף החוברת בענין גדולים בעלי תשובה שאפילו צדיקים גמורים כו' יעוין אגרת התשובה לרבנות הזקן סוף פרק ח' והוא מתאים למ"ש בתניא סוף פרק ז' תשובה גדולה כ"כ כו' כמרז"ל במקום שבעלי תשובה כו'.

נהינתי ממה שראיתי כאן בהתועדות דשמחת תורה וחבל אשר לא הי' בידו להיות נוכח ג"כ בהתועדות דשבת בראשית ראשית השנה. וע"פ הידוע פתגם האדמו"ר הצ"צ ששמענהו מכ"ק מו"ח אדמו"ר בהנוגע לשבת בראשית, שההנהגה בו משפיעה על כל השנה כולה ויה"ר שכוונתו הרצוי תחשב כמעשה בפועל.

בברכה צו א געזונטען ווינטער [חורף בריא] לו ולכל אשר לו.

פרשת בראשית

א « בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: » וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְּהוֹ וְתֵהוּ וְכֵהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל-פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם: » וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי אֹר וַיְהיֶאֱוֶר: » וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר כִּי-טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: » וַיִּקְרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר לַיּוֹם וְאֶת-הַחֹשֶׁךְ לַלַּיְלָה וַיְהיֶי-עֶרֶב וַיְהיֶי-בֹקֶר יוֹם אֶחָד: פ (יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי רְקיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם: » וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לַרְקיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לַרְקיעַ וַיְהיֶי-כֵן: » וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַרְקיעַ שָׁמַיִם וַיְהי עֶרֶב וַיְהיֶי-בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי: פ (יג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל-מִקְוֹם אֶחָד וְתֵרָאֵה הַיַּבְשָׁה וַיְהיֶי-כֵן: » וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבְשָׁה אָרֶץ וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: » וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזֵּרַע זֵרַע עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְרִי לְמִינֹו אֲשֶׁר זֶרְעוֹ-בּוֹ עַל-הָאָרֶץ וַיְהיֶי-כֵן: » וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזֵּרַע זֵרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֵשֶׂה-פְרִי אֲשֶׁר זֶרְעוֹ-בּוֹ לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: » וַיְהיֶי-עֶרֶב וַיְהיֶי-בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי: פ (יד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי מְאֹרֶת בְּרִקיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וַיְהי לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וּשְׁנָיִם: » וַיְהי לְמְאֹרֶת בְּרִקיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַאִיר עַל-הָאָרֶץ וַיְהיֶי-כֵן: » וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-שְׁנֵי הַמְּאֹרֶת הַגְּדֹלִים אֶת-הַמְּאֹר הַגָּדֹל לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת-הַמְּאֹר הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים: » וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַאִיר עַל-הָאָרֶץ: » וּלְמִשַׁלׁ בְּיוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: » וַיְהיֶי-עֶרֶב וַיְהיֶי-בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי: פ

» וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרְצוּ הַמַּיִם שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל-הָאָרֶץ עַל-פְּנֵי רְקיעַ הַשָּׁמַיִם: » וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הַתַּנִּינִים הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל-נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר שְׂרָצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם וְאֵת כָּל-עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: » וַיַּבְרֵךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת-הַמַּיִם בַּיַּמִּים וְהָעוֹף יִרֶב בְּאָרֶץ: » וַיְהיֶי-עֶרֶב וַיְהיֶי-בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי: פ (טו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ כַּהֵמָּה וְרִמָּשׁ וְחַיֹּת-אָרֶץ לְמִינָהּ וַיְהיֶי-כֵן: » וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-חַיֵּי הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֵת כָּל-רִמָּשׁ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: » וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֵׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוֹתֵנוּ וְיִרְדּוּ בְדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הַרִמָּשׁ הַרִמָּשׁ עַל-הָאָרֶץ: » וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם: » וַיַּבְרֵךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת-הָאָרֶץ וּכְבַשְׁוּ וּרְדוּ בְּדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל-חַיָּה הַרִמָּשׁ עַל-הָאָרֶץ: » וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת-כָּל-עֵשֶׂב אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וְאֶת-כָּל-הָעֵץ אֲשֶׁר-בּוֹ פְרִי עֵץ זֵרַע זֵרַע לָכֶם יְהיָה לְאֹכְלָהּ: » וּלְכָל-חַיֵּי הָאָרֶץ וּלְכָל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל רִמָּשׁ עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת-כָּל-יֶרֶק עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהיֶי-כֵן: » וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה-טוֹב מְאֹד וַיְהיֶי-עֶרֶב וַיְהיֶי-בֹקֶר יוֹם שֵׁשִׁי: פ (טז) וַיִּכְלֹ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צְבָאָם: » וַיִּכַּל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבַּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: » וַיַּבְרֵךְ אֱלֹהִים אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר-בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטר שיחות כרך טו עמוד 1 -

מתוך 'לקראת שבת)

טעם התחלת התורה באות ב"ת

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ: (א, א)
"בב"ת נברא העולם. . . ולמה בב"ת שהוא בלשון ברכה ולא באל"ף שהוא בלשון אריה..." (ירושלמי פ"ב ה"א)
באבן עזרא הקשה: ד"ש הרבה מלים שענינם הפך הברכה המתחילות באות ב', ולא ידוף ריבוי מלים המתחילות באות א' שענינם טוב וברכה.

ויש לומר הכאור בזה, בתורה ישנם שני ענינים: א. למוד התורה בהבנה והשגה. ב. התאחדות ודבקות בנותן התורה, שזוהי קדשת התורה ועצמותה שלמעלה מהשכל שבתורה. ועל פי הנזכר לעיל, יובנו דברי הירושלמי: בנוגע ללמוד התורה אמרו רבותינו ז"ל, "זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם מיתה", וזהו הענין דב"ת לשון ברכה, דכאשר למוד התורה הוא באפן ד"זכה" מלשון זכות, שנגרשת בו קדשת התורה, ונגרש אצלו שנהו האל"ף (המתחלה והעקר) דתורה, אזי ישנה הב"ת - "ברכה", נעשית לו סם חיים".

מה שאין כן באשר "לא זכה", שהבנה וההשגה בתורה נחשבת אצלו באל"ף של תורה, וחסר אצלו ה"זכה" - הקדשה שבתורה (אמתית ענין האל"ף), אזי נעשית אצלו האל"ף לשון אריה, נעשית לו סם מיתה".

שני ה' אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות יהוה אלהים ארץ ושמים: ה וכל א שיה השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר יהוה אלהים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה: ו ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה: ו וייצר יהוה אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לגנש חיה: ה ויטע יהוה אלהים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר: ה ויצמח יהוה אלהים מן האדמה כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע: ו ונהל יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים: ה שם האחד פישון הוא הסבב את כל ארץ החוילה אשר שם הזהב: ה וזהב

הארץ ההוא טוב שם הברכה ואבן השם: ו ושם הנהר השני גיחון הוא הסובב את כל ארץ כוש: ה ושם הנהר השלישי חידקל הוא ההלך קדמת אשור והנהר הרביעי הוא פרתי: ה ויקח יהוה אלהים את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה: ה ויצו יהוה אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל: ו ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות: ה ויאמר יהוה אלהים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר בנגדו: ה ויצר יהוה אלהים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות 9 בראשית תשמ"ג)

וייצר ה' אלקים את האדם (ב, ז)

שני יצרים. . . יצר טוב ויצר רע (ברכות סא, א)

הקב"ה נתן באדם יצר הרע כדי להביאו למכלית שלמותו, כי כאשר אדם מתגבר על יצרו, עבודתו היא במכלית העלוי ומתגלים כחותיו ומעלותיו. וכמבאר בחסידות משל ממלך ששלח את בנו למרחקים, כדי לבחון אם יתנהג כדבצי גם בהיותו רחוק מארמון המלך, וכך יגלה וינצל את כחותיו בשלמות.

שלישי כ ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים וכל חית השדה ולאדם לא מצא עזר בנגדו: ה ויפל יהוה אלהים | תרדמה על האדם ויישן ויקח אחת מצלעותיו ויסגר בשר תחתנה: ה ויבן יהוה אלהים | את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויבאה אל האדם: ה ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת: ה על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד: ה ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבששו: ג ונהחש היה ערום מכל חית השדה אשר

ימי חייך: ^ה וְקוֹץ וְדַרְדַּר תִּצְמִיחַ לְךָ וְאָכַלְתָּ
 אֶת־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה: ^ו בְּזַעַת אַפְּיךָ תֹאכַל לֶחֶם
 עַד שׁוֹבֵךְ אֶל־הָאָדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לִקְחֶתָּ כִּי־עֶפְרָר
 אֶתָּה וְאֶל־עֶפְרָר תִּשׁוּב: ^ז וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם
 אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִוא הִיְתָה אִם כָּל־חַי: ^ח וַיַּעַשׂ
 יְהוָה אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתַנּוֹת עוֹר
 וַיִּלְבָּשֵׁם: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 73)

וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָּה (ג, ט)

כַּאֲשֶׁר רִבְנֵנו הִזְקַן הִיָּה בְּמֶאֶסֶר, שָׁאָלוּ אוֹתוֹ: מַה פֶּשֶׁר
 שָׁאֵלָה זֶה. הַשִּׁיב הַרְבִּי: הַקְּבִ"ה שׁוֹאֵל אֶצֶל כָּל אָדָם - הֵיכֵן
 אַתָּה? הָאֵם הִנֵּךְ יוֹדֵעַ מַה מִּשְׁרַת בְּרִיאַתְךָ בְּעוֹלָם, מַה הִנֵּךְ
 צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת, וּמַה עֲשִׂיתָ בְּפַעַל... ? וְהִנֵּה כְּבוֹד קְדוּשַׁת
 מוֹרֵי וְחֵמֵי אֲדָמוֹ"ר אָמַר, שֶׁמִּצְעָנָה זֶה הַצִּיל אֶת אֲדָמוֹ"ר הִזְקַן
 מִקְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהִיְתָה לוֹ מֵרַב שִׁמְחָה וְתַעֲנוּג שִׁזְכָּה לְמַסֵּר
 נַפְשׁוֹ עַל חֲסִידוֹת. וְאָכֵן, הַקְּבִ"ה שׁוֹאֵל תְּמִיד אֶת כָּל אֶחָד
 'אֵיכָּה' (וּשְׁאֵלָה זֹאת הִיא גַם נְתִיבַת כַּח): יֵשׁ מִי שֶׁהִשְׁאֵלָה
 מִצִּילָתוֹ מִקְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ, וַיֵּשׁ מִי שֶׁהִשְׁאֵלָה גּוֹרְמַת לוֹ לֹא
 לְהִיּוֹת שְׂקוּעַ בְּתַנּוֹת אֶלָּא לְהִתְחַזֵּק בְּעַבְדוּת ה'.

רביעי ^כ וַיֹּאמֶר | יְהוָה אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם הִיָּה
 בְּאֶחָד מִמְּנוֹ לְדַעַת טוֹב וְרָע וְעָתָה | פִּן־יִשְׁלַח
 יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחַי לְעַלְמֵם:
^כ וַיִּשְׁלַחְהוּ יְהוָה אֱלֹהִים מִגֹּן־עֵדֶן לְעַבְדֵי אֶת־
 הָאָדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם: ^כ וַיִּגְרַשׂ אֶת־הָאָדָם
 וַיִּשְׁכַּן מִקְּדָם לְגֹן־עֵדֶן אֶת־הַכְּרִבִּים וְאֵת לֶהֱט
 הַחֲרִב הַמִּתְהַפֵּכֶת לְשֹׂמֵר אֶת־דַּרְךְ עֵץ
 הַחַיִּים: **ס ד** ^א וְהָאָדָם יָדַע אֶת־חַוָּה אִשְׁתּוֹ
 וַתְּהַר וַתֵּלֶד אֶת־קַיִן וְהָאָמַר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־
 יְהוָה: ^ב וַתִּסַּף לָלֶדֶת אֶת־אָחִיו אֶת־הָבֶל וַיְהִי־
 הָבֶל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה: ^ג וַיְהִי
 מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרִי הָאָדָמָה מִנְחָה
 לַיהוָה: ^ד וְהָבֶל הֵבִיא גַם־הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאֲנוֹ
 וּמִחֻלְבָּתָן וַיִּשַׁע יְהוָה אֶל־הָבֶל וְאֶל־מִנְחָתוֹ:
^ה וְאֶל־קַיִן וְאֶל־מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיַּחַר לְקַיִן
 מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָּנָיו: ^ו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־קַיִן לָמָּה
 חָרָה לְךָ וְלָמָּה נָפְלוּ פָּנֶיךָ: ^ז הֲלוֹא אִם־תֵּיטִיב

עֲשֵׂה יְהוָה אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִשָּׁה אַף
 כִּי־אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הַגֵּן:
^ב וְהָאָמַר הָאִשָּׁה אֶל־הַנַּחֲשׁ מִפְּרִי עֵץ־הַגֵּן
 נֹאכַל: ^ג וּמִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־הַגֵּן אָמַר
 אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בוֹ פֶן־
 תָּמוּתוּ: ^ד וַיֹּאמֶר הַנַּחֲשׁ אֶל־הָאִשָּׁה לֹא־מוֹת
 תָּמוּתוּ: ^ה כִּי יָדַע אֱלֹהִים כִּי בְיוֹם אֲכַלְכֶּם מִמֶּנּוּ
 וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם וְהִייתֶם כַּאֱלֹהִים יוֹדְעֵי טוֹב
 וְרָע: ^ו וְהִרְאָה הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֹאכַל וְכִי
 תִאֲוָה־הִוא לְעֵינַיִם וְנִחְמַד הָעֵץ לְהִשְׁפִּיל וַתִּקַּח
 מִפְּרִיָּו וְהֹאכַל וַתִּתֵּן גַּם־לְאִישָׁהּ עִמָּהּ וַיֹּאכַל:
^ז וַתִּפְּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי עִרְמָם הֵם
 וַיִּתְּפְרוּ עֲלֵהּ תֹאנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת:
^ח וַיִּשְׁמַעְנוּ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים מִתְּהַלֵּךְ בְּגֵן
 לְרוּחַ הַיּוֹם וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְהוָה
 אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הַגֵּן: ^ט וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים
 אֶל־הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָּה: ^י וַיֹּאמֶר אֶת־קִלְךָ
 שָׁמַעְתִּי בְּגֵן וַאֲיָרָא כִּי־עִירַם אֲנִכִּי וְאַחְבָּא:
^{יא} וַיֹּאמֶר מִי הִגִּיד לְךָ כִּי עִירַם אֶתָּה הַמֶּן־הָעֵץ
 אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְבַלְתִּי אֲכַל־מִמֶּנּוּ אֲכַלְתָּ:
^{יב} וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא
 נְתַתָּה־לִּי מִן־הָעֵץ וְאָכַל: ^{יג} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים
 לְאִשָּׁה מַה־זֹּאת עָשִׂית וְהָאָמַר הָאִשָּׁה הַנַּחֲשׁ
 הִשְׁיִאֲנִי וְאָכַל: ^{יד} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים | אֶל־
 הַנַּחֲשׁ כִּי עָשִׂית זֹאת אֲרוּר אַתָּה מִכָּל־הַבְּהֵמָה
 וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל־גִּחְוֹנְךָ תֵּלֵךְ וְעֶפְרָר תֹּאכַל
 כָּל־יְמֵי חַיֶּיךָ: ^{טו} וְאֵיכָּה | אִשִּׁית בִּינְךָ וּבֵין
 הָאִשָּׁה וּבֵין זֶרְעֶךָ וּבֵין זֶרְעָהּ הִוא יִשׁוּפְךָ רֹאשׁ
 וְאַתָּה תִּשׁוּפְנֶנּוּ עֵקֶב: **ס** ^{טז} אֶל־הָאִשָּׁה אָמַר
 הַרְבֵּה אֲרַפֵּל עֵצְבוֹנְךָ וְהִרְנֵךְ בְּעֵצֵב תֵּלְדֵי בָנִים
 וְאֶל־אִישׁךָ תִּשְׁוָקְתִּיךָ וְהוּא יִמְשַׁלְּכֶךָ: **ס**
^{יז} וְלָאָדָם אָמַר כִּי שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ וְהֹאכַל
 מִן־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ
 אֲרוּרָה הָאָדָמָה בְּעַבְדוֹךָ בְּעֵצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כֹּל

הוא הִיָּה אֲבִי יִשָּׁב אֶהְלֹם וּמְקַנָּה: ^א וְשֵׁם אָחִיו
 יִבְלֵל הוּא הִיָּה אֲבִי כָל־תַּפְשׁ כְּנֹזֶר וְעוֹנֵב:
^ב וְצִלָּה גַם־הוּא יִלְדָה אֶת־תּוֹבֵל קִיָּן לְמִישׁ
 כָּל־חֲרָשׁ נַחֲשֵׁת וּבְרִילֹל וְאַחֹת תּוֹבֵל־קִיָּן נַעֲמָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ב ח עמ' 591)

ויקרא את שמו אנוש, אז הוחל לקרא בשם ה' (ד, כו)
 יש לשאל, מדוע מדברת התורה בגנותו של אנוש,
 שבזמנו התחילו לעבד עבודה־זרה. ויש לומר, שהתורה
 רומזת לנו שאדם יכול לעבד עבודה־זרה רק כאשר הוא
 בבחינת אנוש, לשון תלישות (כפתוב עקוב הלב מכל ואנוש
 הוא), הינו שעניני האדם שבו, יתרון האדם על הבהמה, הם
 בתלישות. ואלו כאשר יתרון האדם על הבהמה הוא
 בהתקברות, לא שייכת עבודה־זרה, שהיא דבר מפרך לגמרי
 גם מצד השכל הפשוט. בדור שמנהיגו נקרא 'אנוש' (לפי
 תכונת דורו) - יש אפשרות שבגני הדור יעבדו עבודה־זרה.

ששי ^א וַיֹּאמֶר לְמֹדֵד לְנִשְׁוֵי עֲדָה וְצִלָּה שְׁמַעַן קוֹלִי
 נִשְׁוֵי לְמֹדֵד הַאֲזִנָּה אִמְרָתִי כִּי אִישׁ הֲרַגְתִּי לַפְעֻעִי
 וַיִּלְדֵּ לַחֲבֵרָתִי: ^ב כִּי שִׁבְעָתַיִם יָקָם־קִיָּן וְלִמְדֹ
 שִׁבְעִים וְשִׁבְעָה: ^ג וַיִּדַע אָדָם עוֹלֵם אֶת־אִשְׁתּוֹ
 וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת כִּי שֵׁת־לִי
 אֱלֹהִים זָרַע אַחֵר תַּחַת הַבֶּל כִּי הֲרַגוּ קִיָּן:
^ד וְלִשְׁתׁ גַם־הוּא יִלְדֵּ בֵן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֲנֹשׁ
 אֲזִ הוּחַל לְקָרָא בְּשֵׁם יְהוָה: ^ה הָ אִזָּה סֵפֶר
 תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בְּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדַמּוֹת
 אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ: ^ו זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וַיִּבְרָךְ
 אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמֵם אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָם:
^ז וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאֹת שָׁנָה וַיִּוֹלַד בְּדַמּוֹתָו
 כְּצִלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת: ^ח וַיְהִי וַיִּמְ־אָדָם
 אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שֵׁת שְׁמֵנָה מֵאֹת שָׁנָה וַיִּוֹלַד
 בָּנִים וּבָנוֹת: ^ט וַיְהִי כִּלְיָמוֹ אָדָם אֲשֶׁר־חִי
 תִּשְׁעֵ מֵאֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת: ^י ס
 וַיְחִי־שֵׁת חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאֹת שָׁנָה וַיִּוֹלַד אֶת־
 אֲנֹשׁ: ^{יא} וַיְחִי־שֵׁת אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אֲנֹשׁ שִׁבְעֵ
 שָׁנִים וּשְׁמֵנָה מֵאֹת שָׁנָה וַיִּוֹלַד בָּנִים וּבָנוֹת:
^{יב} וַיְהִי כִלְיָמוֹ־שֵׁת שְׁתַּיִם עָשָׂרָה שָׁנָה וַתִּשְׁעֵ
 מֵאֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ^{יג} ס וַיְחִי אֲנֹשׁ תִּשְׁעִים שָׁנָה

שָׂאת וְאִם לֹא תִיטִיב לַפְתַּח חַטָּאת רִבְּץ
 וְאֵלֶיךָ תִּשְׁוֹקְתוּ וְאַתָּה תִּמְשַׁלְּבוּ: ^א וַיֹּאמֶר קִיָּן
 אֶל־הַבֶּל אָחִיו וַיְהִי בִּחְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיָּקָם קִיָּן
 אֶל־הַבֶּל אָחִיו וַיְהַרְגֵהוּ: ^ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־קִיָּן
 אִי הַבֵּל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר אָחִי
 אָנֹכִי: ^ג וַיֹּאמֶר מִה עָשִׂיתָ קוֹל דְּבִי אָחִיךָ
 צַעֲקִים אֵלַי מִן־הָאָדָמָה: ^ד וְעַתָּה אֲרֹזֶר אֹתָהּ
 מִן־הָאָדָמָה אֲשֶׁר פָּצַתָּה אֶת־פִּיהָ לַקַּחַת אֶת־
 דְּבִי אָחִיךָ מִיָּדִי: ^ה כִּי תַעֲבֹד אֶת־הָאָדָמָה
 לֹא־תִסָּפֵךְ תִּתְּכַחֵה לָךְ נַע וְנָד תִּהְיֶה בְּאֶרֶץ:
^ו וַיֹּאמֶר קִיָּן אֶל־יְהוָה גְּדוֹל עוֹנֵי מַנְשׂוֹא: ^ז הֲ הִן
 גִּרְשָׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה וּמִפְּנֵי
 אִפְסָתָּה וְהִיָּתִי נַע וְנָד בְּאֶרֶץ וְהִיָּה כָל־מִצְאֵי
 יְהַרְגֵנִי: ^ח וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה לִכֹּן כָּל־הַרְגַּ קִיָּן
 שִׁבְעָתַיִם יָקָם וַיִּשֵׁם יְהוָה לְקִיָּן אֹתָהּ לְבַלְתִּי
 הַפּוֹת־אֹתוֹ כָּל־מִצְאֵי: ^ט וַיֵּצֵא קִיָּן מִלְּפָנֵי יְהוָה
 וַיִּשָּׁב בְּאֶרֶץ־גֹּדֶד קַדְמַת־עֲדָן: ^י וַיִּדַע קִיָּן אֶת־
 אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת־חֲנוּךְ וַיְהִי בְּנָה עֵיר
 וַיִּקְרָא שֵׁם הָעֵיר כְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוּךְ: ^{יא} וַיִּוֹלַד
 לְחֲנוּךְ אֶת־עֵירָד וְעֵירָד יָלַד אֶת־מְחוֹיָאֵל
 וּמְחוֹיָאֵל יָלַד אֶת־מְתוּשָׁאֵל וּמְתוּשָׁאֵל יָלַד
 אֶת־לָמֶךְ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר המאמרים מלוקט ב עמ' רעו)

ואכל וחי לעולם (ג, כב)
 לכאורה, מה בכך אם יחיה לעולם, ויהי האדם נברא
 מלכתחלה שיחיה לעולם, שלכן נצטוו לא לאכל מעץ
 הדעת. ומבאר בחסידות, שקדם החטא היה הרע מבדל
 מהטוב, ועל ידי החטא התערבו הטוב והרע, שאין טוב בלא
 רע ואין רע בלא טוב; ואם יחיה לעולם, גם הרע שבו יתקדם
 לעולם. לפי זה נמצא, שמיתה באה לעולם כדי שלא יהיה
 קיום לרע. ובעמק יותר יש לומר, שהמיתה היא תוצאה
 מהחטא. שכן, חטא הוא מנת רוחני (כי מיתת היא בקדשה
 דוקא, ואלו רע וטמאה הם מנת), ומנת רוחני הביא גם מיתה
 גשמית.

חמישי ^א וַיִּקְחֵלוּ לְמֹדֵד שְׁתַּיִם נְשִׁים שֵׁם הָאִחָת
 עֲדָה וְשֵׁם הַשְּׁנִית צִלָּה: ^ב וַתֵּלֶד עֲדָה אֶת־יִבְלֵל

הולידו את־למך שְׁתַּיִם וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה וּשְׁבַע מאות שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ^א וַיְהִי כְּלִימִי מִתּוֹשְׁלַח תִּשְׁעַ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וַתִּשַׁע מאות שָׁנָה וַיָּמָת: ^ב וַיְהִי־לְלֶמֶךְ שְׁתַּיִם וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה וַיָּמָת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּן: ^ג וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר "זֶה יִנְחַמְנוּ מִכַּעֲשָׁנוּ וּמִעֲצָבוֹן וַיְהִי מִן־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אֵרָרָה יְהוָה: ^ד וַיְהִי־לְלֶמֶךְ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נֹחַ חֲמֵשׁ וַתִּשְׁעִים שָׁנָה וַחֲמֵשׁ מאות שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ^ה וַיְהִי כְּלִימִי־לְלֶמֶךְ שְׁבַע וּשְׁבַעִים שָׁנָה וּשְׁבַע מאות שָׁנָה וַיָּמָת: ^ו וַיְהִי־נֹחַ בֶּן־חֲמֵשׁ מאות שָׁנָה וַיֹּלֶד נֹחַ אֶת־שֵׁם אֶת־חָם וְאֶת־יָפֶת: ^ז וַיְהִי כִּי־הִחֵל הָאָדָם לְרַב עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה וּבָנוֹת יִלְדוּ לָהֶם: ^ח וַיִּרְאוּ בְנֵי־הָאֱלֹהִים אֶת־בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ: ^ט וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא־יִדּוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעַלְמָם בְּשָׁגֶם הוּא בָשָׂר וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה: ^י הַנְּפִלִים הָיוּ בָאָרֶץ בְּיָמֵים הָהֵם וְגַם אַחֲרֵי־כֵן אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל־בָּנוֹת הָאָדָם וַיִּלְדוּ לָהֶם הַמַּה הַגְּבֵרִים אֲשֶׁר מְעוֹלָם אֲנָשֵׁי הַשָּׁמַיִם: ^{יא} וַיִּרְא יְהוָה כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל־יֹצֵר מַחֲשַׁבַת לִבּוֹ רָע כְּלִימִי: ^{יב} וַיִּנָּחֵם יְהוָה כִּי־עָשָׂה אֶת־הָאָדָם בָּאָרֶץ וַיִּתְּעַב אֶל־לִבּוֹ: ^{יג} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲמַחֶה אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר־בְּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נַחֲמַתִּי כִּי עָשִׂיתֶם: ^{יד} וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי יְהוָה:

יתגדל ויתקדש שְׁמוֹה רַבָּא. אַמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא כְּרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיְצַמַח פְּרוֹקְנָהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אַמֵּן בְּחֵיבוֹנוֹ וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעַגְלָא וּבְזִמְזָן קָרִיב וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ

וַיֹּלֶד אֶת־קִינֹן: ^א וַיְהִי אָנוּשׁ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־קִינֹן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּשְׁמוֹנֶה מאות שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ^ב וַיְהִי כְּלִימִי אָנוּשׁ חֲמֵשׁ שָׁנִים וַתִּשְׁעַ מאות שָׁנָה וַיָּמָת: ^ג וַיְהִי קִינֹן שְׁבַעִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־מֶהֱלָאֵל: ^ד וַיְהִי קִינֹן אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־מֶהֱלָאֵל אַרְבַּעִים שָׁנָה וּשְׁמוֹנֶה מאות שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ^ה וַיְהִי כְּלִימִי קִינֹן עֶשֶׂר שָׁנִים וַתִּשְׁעַ מאות שָׁנָה וַיָּמָת: ^ו וַיְהִי מֶהֱלָאֵל חֲמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־יִרְד: ^ז וַיְהִי מֶהֱלָאֵל אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־יִרְד שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּשְׁמוֹנֶה מאות שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ^ח וַיְהִי כְּלִימִי מֶהֱלָאֵל חֲמֵשׁ וַתִּשְׁעִים שָׁנָה וּשְׁמוֹנֶה מאות שָׁנָה וַיָּמָת: ^ט וַיְהִי־יִרְד שְׁתַּיִם וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וַיָּמָת שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־חֲנוּךְ: ^י וַיְהִי־יִרְד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־חֲנוּךְ שְׁמוֹנֶה מאות שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ^{יא} וַיְהִי כְּלִימִי־יִרְד שְׁתַּיִם וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וַתִּשְׁעַ מאות שָׁנָה וַיָּמָת: ^{יב} וַיְהִי חֲנוּךְ חֲמֵשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וַתִּשְׁעַ מאות שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־מְתוֹשְׁלַח: ^{יג} וַיְהִי־לְלֶמֶךְ חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־מְתוֹשְׁלַח שְׁלֹשׁ מאות שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ^{יד} וַיְהִי כְּלִימִי חֲנוּךְ חֲמֵשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וּשְׁלֹשׁ מאות שָׁנָה: ^{טו} וַיְהִי־לְלֶמֶךְ חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים וַאֲיָנָנוּ כִּי־לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים: ^{טז} ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח ענ' 211)
זכר ונקבה בְּרָאָם וַיִּכְרֶךְ אוֹתָם (ה. ב.)

הַבְּרָכָה הָאֲמַתִּית בָּאָה מִלְּמַעְלָה כְּשִׁישְׁנוּ הַעֲנִין שֶׁל זָכָר וְנִקְבָּה - בְּרִכָּאָן לֹא אֲשַׁמְכְּחוּ אֱלֹא בְּאִתְר דְּאֲשַׁמְכַח דְּכָר וְנִקְבָּא (זח"א נה, ב.). וּבְנִקְרָא אִמְרוּ (יבמות סב, ב.) כָּל אָדָם שָׂאִין לוֹ אִשָּׁה, שְׂרוּי בְּלֹא בְרָכָה. וְכַתּוּב בְּסֵפֶר מִדְּבַר קְדָמוֹת לְהַחֲדִיךָ"א (מְעַרְכַת נָשִׁים): אִין הַבְּרָכָה מְצוּיָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם אֱלֹא בְּשִׁבִיל אִשְׁתּוֹ. . . וְאִפְשָׁר דְּהַשְׁעָם, דְּאִישׁ וְאִשָּׁה שְׂזָכוּ י"ה בְּיַנְיָהֶם. וְנִמְצָא, שְׁעַל־יְדֵי צְרוּף אִשְׁתּוֹ גֹּרֵם יְחוּד עֲלִיּוֹן, וּמִשָּׁם וְשִׁמְלָשֶׁל כִּי שָׁם צוּה ה' אֶת הַבְּרָכָה.

שְׁבִיעִי ^{כה} וַיְהִי מִתּוֹשְׁלַח שְׁבַע וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה וַיָּמָת שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־לֶמֶךְ: ^{כו} וַיְהִי מִתּוֹשְׁלַח אַחֲרֵי

מפְטִיר הַ וַיֵּרָא יְהוָה כִּי רָבָה רַעַת הָאָדָם בְּאָרֶץ
 וְכָל-יֶצֶר מַחְשַׁבְתּוֹ לָבוֹ רָק רַע כָּל-הַיּוֹם; וַיִּנְחַם
 יְהוָה כִּי-עָשָׂה אֶת-הָאָדָם בְּאָרֶץ וַיִּתְעַצֵּב אֵל-
 לָבוֹ; וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲמַחֶה אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר-
 בְּרָאִיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאֲדָם עַד-בְּהֵמָה
 עַד-רֶמֶשׂ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נִחְמַתִּי כִּי
 עָשִׂיתִם: הַ וְנָח מֵצָא חַן בְּעֵינַי יְהוָה:

פפפ קמ"ו פסוקים, אמציה, יחזקיהו סימן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת בראשית, מברכים

החודש מרחשון, ה'תשנ"ו)

מגיד מראשית אחרית הנ"ל, שכל עניני 'ראשית'
 שבכללות העולם, תלויים בעניני ד"ב ראשית ברא אלקים",
 שלכן, לפי אופן ההנהגה שעומדים ב'שבת בראשית' - שאז
 קוראים "בראשית ברא אלקים", ועל שם זה נקראת השבת
 בשם "שבת בראשית" - כך נמשכת כל השנה כולה.

לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
 ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרוםם,
 ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
 בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושרתא,
 תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 450)

פְּרַשְׁת בְּרֵאשִׁית

כבוד קדושת מורי ורמי אדמו"ר אמו, ש'בראשית' היא
 'פרשה גדולה', כי היא כוללת משה זמן של יותר מאלף
 וקמש מאות שנה - יותר מכל הפרשיות שבחמש ביחד
 (שהרי סיום החמש הוא בשנת ב' אלפים תפ"ח). והנה,
 "התורה מדברת בעצם בעליונים ורומזת בשניות
 בתחתונים", הינו שכל ענין בתורה עקרו הוא למעלה, וממנו
 נמשך ונשתלשל 'מזו' למטה. ואף כאן: פרשתנו מכילה
 ענינים רבים, 'בעליונים', ומנה נשתלשל שהיא מקיפה שנים
 רבות, 'בתחתונים'.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
 ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
 (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
 לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עין-חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה,
 בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, וגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
 בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
 שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
 הַנֹּאמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
 עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אִי הָאֵמַת וְצַדִּיק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני
 קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה
 ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוהו, חלק ב סימן רפד סעיף יא

נבואה בשורה על הנאולה

הענין הזה אמרו הנביאים כמה פעמים, לפי שהיו גדורו בעלי אמונה רעה שהיו מאמינים כי העולם לא נברא אלא כך היה קדמון, ויש שהיו מאמינים כי העולם נמקרה אין לו בורא ולא עלה כמו שכתבנו, ומפני האמונות הרעות ההם היה

שונה תמיד הענין הזה כי השם ותעלה הוא בורא העולם ומחדשו והוא מוציא מאן ליש, ואמר בורא השמים, אמר אל יחשוב אדם כי השמים נעבור שהם קצמים ולא יקרה אותם שום הפסד ושום שני שהם קדמונים, אלא האל בראם והדקשם והוא מוציא מאן ליש: ה פה אמר האל יהוה בורא השמים ונומיהם הוא נטע אותם להיות פאהל, רקע פרש הארץ וצאצאיה הם הצמחים כולם הוציא, נתן נשמה לעם עליה ורוח החיני להלכים בה לשאר הכריות:

נבואת ה' לישיעה

ו על הפשיט יאמר אני יהוה קראתיך בשמך על ידי הנביאים בצדק ואחזק גיבור להגביר אותך על כל ואצרך אשמור אותך ואתגנך הכה לברית עם להסב עמי לבריתי לקיים התורה והמצוה לאור גוים להאיר לשכמי ישראל (כל שכתב קרוי גוי לעצמו לדעת שה' הוא האלהים: ז ה' פועל לפקח עינים אשר נהיו עורות מרוב הצרות, ה' פועל להוציא ממסגור אסיר ומבית כלא את ישראל האסורים כבכל וגם יוציא ישיבי חשך שמה: ח אני יהוה הוא שמך המיוחד לי וכבודי לאחר לא אתן עוד ותהלתני מה שראוי להלל אותי לא תללו עוד לפסילים: ט הנבואות הראשונות שנבאתי על סנהריב הנה כבר באו וחדשות שלא שמעתם

ה) האל ה', בעל הדין ובעל הרחמים, ונומיהם, שנטה את שבעת הקיעים פאהל על הארץ, רקע, פורש, כמו "וירקעו את פחי הנהב" (שמות 1.20). וצאצאיה, הצמחים. לעם עליה, לאנשים שחיים עליה. ורוח להלכים בה, ולשאר הכריות נתן רוח של חיות, ו) קראתיך, לישיעה הוא אומר. ואצרך, אשמור. לברית עם, להשיב את עמי לבריתי, לקיים התורה והמצוה. לאור גוים, כל שכתב קרוי גוי לעצמו. ז) לפקח עינים עורות, שאינם רואים את גבורתי, לתת לב לשוב אלי. אסיר, ישראל שהם אסירים בגולה. ח) וכבודי לאחר לא אתן, שלא יהיו הגוים מושלים בעמי, ולא יאמרו "ידנו רמה". ט) הראשונות הנה באו, מה שהכתמתי לאברהם לזמן צאתם מגלות מצרים "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי" (בראשית 15.10). י) שירו לה' שיר חדש, בעת גאולת ישראל. איים וישיביהם, על דרך מליצה אמר, שגם האיים וגם יושביהם ישירו. יא) ישאו מדבר ועריו, המדבר והערבים שישיבים גם בו, כלם ירימו קול שיר. חצרים תשב קדר, גם החצרים שישבים בהם בני קדר. יושבי סלע, גם הפתים שיהיו ירנו. יצוהו, ירימו קולם בשירה. יג) יצא, להושיע את ישראל. יעיר קנאה, לקנא עבור עמו. ירע, בגבור המנצח במלחמה. יד) החשיתי מעולם, זה זמן

הפמרה לפרשת בראשית לקריאה בציבור

ולשמו"ת בישיעה פרק מב

מב ה פה אמר האל יהוה בורא השמים ונומיהם רקע הארץ וצאצאיה נתן נשמה לעם עליה ורוח להלכים בה: ו אני יהוה קראתיך בצדק ואחזק בידך ואצרך ואתגנך לברית עם לאור גוים: ז לפקח עינים עורות להוציא ממסגור אסיר מבית כלא ישיבי חשך: ח אני יהוה הוא שמך וכבודי לאחר לא אתן ותהלתני לפסילים: ט הראשונות הנה באו וחדשות אני מגיד בטרם תצמחנה אשמיע אתכם: י שירו ליהוה שיר חדש תהלתו מקצה הארץ יורדי הים ומלאו איים וישיביהם: יא ישאו מדבר ועריו חצרים תשב קדר ירנו ישיבי סלע מראש הרים יצוהו: יב ישימו ליהוה כבוד ותהלתו באיים יג יהוה בגבור יצא פאיש מלחמות יעיר קנאה ירע אפי יצוהו על איביו ותגבר: יד החשיתי מעולם אתאפק

ענין זה אמרו הנביאים כמה פעמים, לפי שהיו גדורו בעלי אמונה רעה שהיו מאמינים כי העולם לא נברא אלא כך היה קדמון, ויש שהיו מאמינים כי העולם נמקרה אין לו בורא ולא עלה כמו שכתבנו, ומפני האמונות הרעות ההם היה שונה תמיד הענין הזה כי השם ותעלה הוא בורא העולם ומחדשו והוא מוציא מאן ליש, ואמר בורא השמים, אמר אל יחשוב אדם כי השמים נעבור שהם קצמים ולא יקרה אותם שום הפסד ושום שני שהם קדמונים, אלא האל בראם והדקשם והוא מוציא מאן ליש: ה פה אמר האל יהוה בורא השמים ונומיהם הוא נטע אותם להיות פאהל, רקע פרש הארץ וצאצאיה הם הצמחים כולם הוציא, נתן נשמה לעם עליה ורוח החיני להלכים בה לשאר הכריות:

הרים יצוהו: יב ישימו ליהוה כבוד ותהלתו באיים יג יהוה בגבור יצא פאיש מלחמות יעיר קנאה ירע אפי יצוהו על איביו ותגבר: יד החשיתי מעולם אתאפק

ענין זה אמרו הנביאים כמה פעמים, לפי שהיו גדורו בעלי אמונה רעה שהיו מאמינים כי העולם לא נברא אלא כך היה קדמון, ויש שהיו מאמינים כי העולם נמקרה אין לו בורא ולא עלה כמו שכתבנו, ומפני האמונות הרעות ההם היה שונה תמיד הענין הזה כי השם ותעלה הוא בורא העולם ומחדשו והוא מוציא מאן ליש, ואמר בורא השמים, אמר אל יחשוב אדם כי השמים נעבור שהם קצמים ולא יקרה אותם שום הפסד ושום שני שהם קדמונים, אלא האל בראם והדקשם והוא מוציא מאן ליש: ה פה אמר האל יהוה בורא השמים ונומיהם הוא נטע אותם להיות פאהל, רקע פרש הארץ וצאצאיה הם הצמחים כולם הוציא, נתן נשמה לעם עליה ורוח החיני להלכים בה לשאר הכריות:

שי למורא

עטרת מרים

האומות לעמי, אחריש אתאפק מתחזק לכבוש בעמי. אבל מעתה פיוֹלְדָה אַפְעָה אֲשָׁאג אֲשֶׁם אַעֲשֶׂה שְׂמֵמָה וְאֲשָׂאָף יָחַד וְאֶבְלַע בְּלֶם יַחַד: מִזֹּאת הָרִיב הָרִים וְגִבְעוֹת וְכָל־עֵשְׂבִים אוֹבִישׁ וְשִׁמְתִי נְהָרוֹת לְאִיִּים לְהִיּוֹת הָרִב וְיִבֶשׁ פְּאִים וְאֲנַמְנִים אוֹבִישׁ: מִזֹּאת הַחֲשִׁיתִי מַעֲלֵם אֲשֶׁר אַחֲרִישׁ

רב שְׁתַּמְתִּי עַל מַה שֶּׁעָשׂוּ הַגּוֹיִם לְעַמִּי. אֲתֹאפֵק, הִיִּיתִי מִתְחַזֵּק לְכַבֵּשׁ בְּעַמִּי. פִּיּוֹלְדָה אַפְעָה, אֶבְלַע מֵעַבְשֵׁי אֲשָׁאג בְּקוֹל פִּיּוֹלְדָה עַל אוֹיְבֵי עַמִּי. אֲשֶׁם וְאֲשָׂאָף יָחַד, אַעֲשֶׂה שְׂמֵמָה בְּגוֹיִם וְאֶבְלַעֵם בְּלֶם יַחַד. מִזֹּאת אַחֲרִיב הָרִים וְגִבְעוֹת וְגו', בְּלוֹמֵר, אֶהְרַג מִלְּכִים וְיִשְׂרָאֵל וְכָל

הַגּוֹיִם עֲלֵיהֶם. (מז) וְהוֹלַכְתִּי עוֹרִים וְגו', אִם אוֹלֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָם בְּדֶרֶךְ שְׂאֵינִים מִכִּיּוֹרִים וְהֵם כִּהֵן עֲשָׂוִים, וּמַעֲשָׂיִם, דְּרָכִים מַעֲשָׂוִים. (יח) הַחֲרָשִׁים וְגו', אִתָּם יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִיִּיתִם חֲרָשִׁים מִשְׁמַע דְּבַר ה', וְעוֹרִים מִלְּרֹאֵת מִצוֹתִי, מַעֲתָה שְׁמַעוּ וְרֹאִי: יט) מִי עוֹר כִּי אִם עֲבָדִי, בְּלוֹמֵר, הַגּוֹיִם שְׂאִין וְהֵם מִטְּבַעֵם לְרֹאֵת בְּרֹאֵה פְּנִימִית וְלִשְׁמַע דְּבַר ה', אִין לְבַנּוֹתֵם עוֹרִים וְחֲרָשִׁים, שְׁתֵּי הֵם לַעֲנֹן וְהֵן כַּעֲזֵי וְאָבֹן, אֶבֶל יִשְׂרָאֵל שִׁבְלִים לְרֹאֵת מַעֲשֵׂי ה' וְלִשְׁמַע דְּבַר ה' וְאִינִים רֹאִים וְשׁוֹמְעִים, וְצִדִּיק עֲלֵיהֶם שֵׁם עוֹרִים וְחֲרָשִׁים. כְּמִלְּאֲכֵי אֲשֶׁלַח, בְּלוֹמֵר, מִי שְׁתַּמְתִּי חֲכָמָה בְּלִבִּי, וְכִאֲלוֹ שִׁלַּחְתִּיו לְלַמֵּד דַּעַת אֶת הָעָם, וְהוּא כְּחֲרָשׁ וְאִינוּ מִלְּמַד. עוֹר כְּמִשְׁלֶם, הַשְׁלֵם בְּמִדּוֹת זְכוּנוֹת מִתּוֹלְדָתוֹ, וּמִסְתֵּיר עֵינָיו מִלְּרֹאֵת מַעֲשֵׂי ה'. כְּעֶבֶד ה', כְּמִ שְׁתַּמְתִּי חֲכָמָה מִדּוֹתָיו וְשִׁבְלוֹ מִצַּד בְּחִירָתוֹ וְעַבְדָּתוֹ. (כ) רֹאֵת רְבוֹת וְלֹא תִשְׁמַר, רֹאֵת הַרְבֵּה לְפָנֶיכֶם, וְאִינִים שׁוֹמְרִים לְהַבִּישׁ בְּמַעֲשֵׂי וְלִשׁוֹב אֵלַי. וְכֵן "פְּקוּחַ אֲנִיִּים וְגו'." (כא) ה' חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ וְגו', ה' חֲפֵץ לְהִרְאוֹתְכֶם וְלַפְתֹּחַ אֲנִינִים, לְמַעַן צִדְקוֹ. וְלִכְךָ הוּא מַגִּיד לְכֶם תּוֹרָה וּמִחֻקָּה. (כב) וְהוּא עִם בְּזוּז וְשִׁסּוּי, בְּלוֹמֵר, וְהֵם לֹא שָׁבוּ מִדְּרָכֵם הַרְעָה, וְלָכֵן הֵם בְּזוּזִים וְרִמּוּסִים. "שִׁסּוּי", רְמוּס, כְּמוֹ "שִׁסְהוּ כָּל עוֹבְרֵי דְרָךְ" (תְּהִלִּים ט.ט.ח.ב). חֲפֵץ בְּחֹרִים בְּלֶם, כָּל תְּבוֹרִים וְשֵׁם לְהֵם מִפֶּה נִפְשׁ. מִשְׁפָּה, הִיוּ לְרִמּוּסָה. הַשֵּׁב,

פִּיּוֹלְדָה אַפְעָה אֲשֶׁם וְאֲשָׂאָף יָחַד: מִזֹּאת אַחֲרִיב הָרִים וְגִבְעוֹת וְכָל־עֵשְׂבִים אוֹבִישׁ וְשִׁמְתִי נְהָרוֹת לְאִיִּים וְאֲנַמְנִים אוֹבִישׁ: מִזֹּאת הָרִיב הָרִים וְהוֹלַכְתִּי עוֹרִים בְּדֶרֶךְ לֹא יָדְעוּ בְּנִתִּיבוֹת לֹא־יָדְעוּ אֲדָרִיכֶם אֲשֶׁם מִחֲשָׁד חֲשָׁד לְפָנֶיהֶם לְאוֹר וּמַעֲשָׂיִם דֶּרֶךְ מַעֲשָׂם עֲשִׂיתִי לְמִישׁוֹר יִשְׂרָאֵל וְשֵׁם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים עֲשִׂיתִם מִאִן כִּשְׂפָאוֹ מִמְצָרִים וְלֹא עוֹבְתִים גַּם עִתָּה: יז) אִם נִסְגּוּ אַחֲרֵי הַבּוֹטְחִים בְּפֶסֶל, בְּדֶרֶךְ אֲדָם הַנִּבְלָם שְׁחֹזֵר לְאֲחֵרָיו לְכָל יָרֵאוֹ בְּבִשְׁתּוֹ. וְכִשּׁוּ בְּשֵׁת הַבְּטָחִים בְּפֶסֶל הָאֱמֹרִים לְמַסְכָּה אִתָּם אֱלֹהֵינוּ: יח) אִתָּם יִשְׂרָאֵל הַחֲרָשִׁים שְׁמַעוּ דְּבַר ה' וְהַעֲרִיבֵם מִלְּרֹאֵת מִצוֹתָיו, שְׁמַעוּ מַעֲתָה הַבִּטּוֹ לְרֹאֵת: יט) מִי הוּא הַיִּתֵּר רֹאִי לְהִקְרֵא עוֹר כִּי אִם־ עֲבָדִי עַל כִּי הוּא יוֹדֵעַ וּמְכִיר בְּמִלְּקוּל הַדּוֹר, וְאִינוּ מִסְתַּפֵּל בְּמַעֲשֵׂיהֶם לְהִשְׁרֵם וְלִתְקַנֵּם. (כ) מִי הוּא הַיִּתֵּר רֹאִי לְהִקְרֵא חֲרָשׁ כְּמִלְּאֲכֵי אֲשֶׁלַח שְׁתַּמְתִּי חֲכָמָה בְּלִבִּי וְכִאֲלוֹ שִׁלַּחְתִּיו, וְהוּא כְּחֲרָשׁ לֹא יִשְׁמַע מַעֲשֵׂי בְּנֵי הָעָם לְהַחֲרִיב עַל הַדְּבַר מִי עוֹר כְּמִשְׁלֶם הַשְׁלֵם בְּמִדּוֹת וְעוֹר כְּעֶבֶד יְהוָה: כ) הֵלֵא הַרְבֵּה רֹאֵת רֹאֵת וְאִין בְּהֵם מִזֹּאת חֲכָמָה וְלֹא תִשְׁמַר וְאִין בְּהֵם מִי אֲשֶׁר יִשְׁמֹר אֶת הַיּוֹלֵת לְהַשִּׁיבוֹ מִדְּרָכֵי הַרְעָה, וְלָכֵן מִהֲרָאִי לְהִקְרֵא עוֹר, פְּקוּחַ אֲנִינִים הֵלֵא יֵשׁ לְהֵם אֲנִינִים פְּתוּחוֹת לְהַכִּין מִצוֹת ה' וְלֹא יִשְׁמַע וְאִין בְּהֵם מִי אֲשֶׁר יִשְׁמַע וְאִינוּ מִיִּתֵּר לְיֹדֵת, כִּי עוֹשֶׂה עֲצוּמוֹ כִּאֲלוֹ לֹא יָבִין, וְלָכֵן מִהֲרָאִי לְהִקְרֵא חֲרָשׁ: כא) יְהוָה חֲפֵץ בְּאֲנָשִׁים לְמַעַן צִדְקוֹ שֶׁל אֲחֵר מִהֵם וְצִדִּיק אֶת הַיּוֹלֵת לְלַמֵּד דֶּרֶךְ תִּשְׁרֵם וְיִגְדִיל תּוֹרָה וְיִאֲדִיר לְמַעַן צִדְקוֹ וְגו'.

בשנה מעוברת מוסיפים ומסיימים ב"ואחרי לא יהיה". "הנהגה זו ענין פרטי השייך אלי - ואין זו הוראה לרבים".

(משיחות שבת בראשית (א) ה'תשי"ז סעיף ו', שבת בראשית תשכ"ה סעיף ג' (גדפס לעיל ע' נט) ושבת בראשית ה'תשד"מ סעיף יב):

כך והוא עם־בזוז וְשִׁסּוּי חֲפֵץ בְּחֹרִים בְּלֶם וּבְבִיתִי כְּלָאִים הַחֲבָאוּ תָּיו לְבוֹ

הוא עם־בזוז בְּזוּז וְשִׁסּוּי וְרִמּוּסִים לְכָל, כִּי לֹא לְמַדּוֹ דַּעַת אֶת הָעָם. חֲפֵץ בְּחֹרִים בְּלֶם כָּל בְּחֹרִיהֶם הִיוּ לְהֵם מִפֶּה נִפְשׁ וּבְבִיתִי כְּלָאִים בְּבֵית הָאֱמֹרִים

להשיבם למקומם. כג) יאזין, לתת לב לזאת. וישמע לאחור, וישמע דבר שיעמד לו באחרונה. כה) ותלהטוהו, לשון להב ולהט. ג) כפרך, תחמוד. ו) תני, תני את ישראל הפזורים שם. אל תכלאי, אל תמנעי את ישראל לצאת מגלותם. מלשון "ויכלא העם מהביא" (שמות 1.17) אתם עדי, אתם ישראל עדי, שהגדתי לאברהם אביכם על דבר הגלות, וראיתם שבאו.

החבאו עם ישראל מפני האויב לבן תינו לבו ואין מציל מן הגדה. יותר מזה, היו למשפה ענוו רמיסה, ומדוע ואין אמר השב השיבהו למקומו ואל תוסף לרמסוהו: משיב להם ה': כג וכי נמצא מי בכם אשר יאזין לזאת האמור למטה יקשב וישמע לאחור העתיד להיות: כד והיו הדבר שיש להבין מי נתן למשיפה יעקב וישראל לבזוים הלוא יהוה מסרם ולא במקרה בא, ותסיבה, כי זו חטאנו לו ולא אבו ולא רנו בדרךיו הלוד ולא שמעו בתורתו: כה ולוד וישפך שפד עליו חמה אפו ועזו קשה וחזק מלחמה ותלהטוהו וכאשר גערה מסביב ולא ידע שמה באה ותבערבו ולא ישים על לב שבא בהשגחה: כז א ועתה בכל זאת אל תתאש, כי בה אמר יהוה בראך יעקב ויצרך ישראל אל תירא פן תקלה בגולה כי הלא ממצרים גאלתיך וקראתי אז בשמך לראתה עמי וכני בכורי: כח פירתעבר בפנים ותהיה קרוב להיות נסבע בהם אתך אני אף אם ובגהרות תעבור לא ישמךך פיר תלך במואש לא תכה ולכהה ותחלב לא תבערךך בלומ, אף אם תהיה בעומק הצרות לא תקלה שמה: ג פני אני יהוה אלהיך קדוש ישראל מושיעך ותכל פירי הלא נתתי כפרך מצרים כי חמה נאברו תחמוד אף כי הייתם חייבים בליה (יחזקאל כ) בוש וסבא תחתיך כאשר סנחריב שם פניו להלחם בירושלים וצא להלחם בתחלה עם בוש וסבא וקברו במקומך, והם היו קר לפיות: ד מאשר יקרת אתה ישראל יקר בעיני וגם נכבדת נכבד אתה ואני אהבתיך וזה ואתן

ואין מציל משפה ואין אמר השב: כג מי בכם יאזין זאת יקשב וישמע

לאחור: כד מי נתן למשיפה יעקב וישראל לבזוים הלוא יהוה זו חטאנו לו ולא אבו בדרךיו הלוד ולא שמעו בתורתו: כה וישפך עליו חמה אפו ועזו מלחמה ותלהטוהו מסביב ולא ידע ותבערבו ולא ישים על לב בראך יעקב ויצרך ישראל אל תירא פי גאלתיך קראתי בשמך לראתה: כח פירתעבר בפנים אתך אני ובגהרות לא ישמךך פירתלך במואש לא תכה ולכהה לא תבערךך: כח פני אני יהוה אלהיך קדוש ישראל מושיעך נתתי כפרך מצרים בוש וסבא תחתיך: ד מאשר יקרת בעיני נכבדת ואני אהבתיך ואתן אדם תחתיך ולאמים תחת נפשך: ה אל תירא פי אתך אני ממוזרח אביא זרעך וממערב אקבצך: ו אמר לצפון תני ולתימן אל תכלאי הביאי בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ: ז פל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו: ח הוציא עם עור ועינים יש וחרשים ואזנים למו: ט פל הגוים נקבצו יחדו ויאספו לאמים מי בהם יגיד זאת וראשנות ישמיענו יתנו עדיהם ויצדקו וישמעו ויאמרו אמת: י אתם עדי נאם יהוה ועבדי אשר פחרתי

אדם אלה העמים כמו הנענים והמצרים תחתיך ולאמים תחת נפשך כאשר עשיתי לשעבר: ה אל תירא פי אתך אני ממוזרח אביא זרעך הנפצים שמה וממערב אקבצך: ו אמר לצפון תני מן את ישראל הפזורים שמה ולתימן אל תכלאי אל תמנעי מלאת את ישראל, לכל אחד מרוחות השמים אני מצוה הביאי בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ: ז פל ישראל הנקרא בשמי בשם עם ה' ולכבודי פירי להחפיד ולהפאר בהם בראתיו יצרתיו אף עשיתיו פיר הכנתי כל בל צרי הנאותה אין מחסור: ח הוציא להוציא מתגולה עם עור ועינים יש להם ולא ראו מעשה ה' וחרשים נעשו פחרשים ואזנים למו להם ולא ישמעו מצות ה': ט אם פל הגוים נקבצו יחדו ויאספו או לאמים מי בהם יגיד זאת העתידות וכן וראשנות שפבר עברו האם ישמיענו לאמר אנתנו הגדנו אותם עד לא באו או יתנו עדיהם וכיאו עדים שהשמיע דבר עד לא בא ויצדקו בדבריהם או וישמעו ויאמרו אמת או יודו על האמת: י אבל לי יש עדים, אתם ישראל עדי נאם יהוה ועבדי הנביא אשר פחרתי בו גם הוא לעד שהגדתי מלאת סנחריב מאז עד לא בא למען תרעו מן הראשנות כל האחרונות שכן יהוה ותאמינו לי שאמים מאמר ותבינו פראני הוא לבר אלהים, לפני לא יוצר אל

עטרת מרים

לא היתה דבר נוצר מאל וולתי ואחרי
שנצרתני את תוצרות לא יהיה דבר
נוצר מאל וולתי, כי אין אלוה וולתי:

לְמַעַן תִּדְעוּ וְתֵאֱמִינוּ לִי וְתִבְנֶנּוּ כִּי־אֲנִי הוּא לְפָנַי לֹא־נֹצֵר
אֵל וְאַחֲרַי לֹא יִהְיֶה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אִמַּת וְצַדִּיק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבְּנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אַחֲרַיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלַמְנוּחָה, לְכַבּוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְפָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: יוֹם שְׁלִישִׁי, שְׁעָה 5 בַּבּוֹקֵר, 51 דְּקוֹת ו־10 חֲלָקִים.

רֵאשׁ חֹדֶשׁ מִרְחֶשֶׁן, בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הָרְבִיעִי, הֵבֵא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

המשך מעמוד רע

הדבקים בה' אלקיכם, ודבר ברור ג"כ שהדבקות בה"א הוא דוקא ע"י תורתו ומצותיו ואין דרך אחרת לזה, וכבר ידוע המשל אשר היזק קל בגרעין ובאילן רך נוגע הרבה יותר מהיזק גדול באילן שכבר זקן בשנים, והשי"ת יצליח את כאו"א מאתנו שיהי' חקוק בזכרוננו מאמר אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, אז השי"ת נארט מען ניט, און לייטען נארט מען אויך ניט, מען קאן אויסנארען נאר זיך, ותבוא זה בפועל ובהקדם האפשרי אשר תומשך הצלחה אמיתית בעבודה ובעסקנות הכללית ובמילא גם בעניני הפרטים.

בברכה.

לוח זמנים לשבוע פרשת בראשית בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
באר שבע (ק)	06:40	06:36	08:58	08:57	09:32	09:31	10:32	10:32	18:15	18:23	18:41	17:57	18:51	
חיפה (ק)	06:40	06:36	08:57	08:56	09:31	09:30	10:31	10:31	18:17	18:24	18:40	17:48	18:50	
ירושלים (ק)	06:39	06:35	08:57	08:55	09:30	09:29	10:30	10:30	18:18	18:26	18:39	17:39	18:50	
תל אביב (ק)	06:40	06:36	08:58	08:57	09:32	09:31	10:32	10:32	18:16	18:23	18:41	17:57	18:51	
אוסטריה, וינה (ק)	07:06	06:57	09:08	09:05	09:52	09:48	10:49	10:48	18:16	18:29	18:50	18:00	19:03	
אוסטרליה, מלבורן (ח)	05:43	05:52	08:15	08:21	08:53	08:59	10:00	10:04	18:33	18:28	18:55	18:14	19:12	
אוקראינה, אודסה (ק)	07:07	06:59	09:08	09:11	09:53	09:50	10:52	10:50	18:21	18:32	18:53	18:05	19:05	
אוקראינה, דונייצק (ק)	06:40	06:31	08:39	08:42	09:26	09:22	10:24	10:22	17:51	18:03	18:24	17:35	18:37	
אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)	06:51	06:43	08:50	08:53	09:37	09:33	10:35	10:33	18:02	18:14	18:35	17:46	18:48	
אוקראינה, זיטומיר (ק)	07:19	07:09	09:14	09:18	10:03	10:00	11:01	10:59	18:38	18:25	19:00	18:09	19:13	
אוקראינה, קייב (ק)	07:11	07:02	09:06	09:10	09:56	09:52	10:54	10:52	18:18	18:31	18:52	18:02	19:06	
איטליה, מילאנו (ק)	07:32	07:25	09:35	09:38	10:19	10:16	11:17	11:16	19:01	18:50	19:19	18:34	19:32	
אקוודור, קיטו (ח)	05:58	05:59	08:29	08:31	08:57	08:59	10:00	10:02	18:06	18:04	18:27	17:47	18:35	
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	06:18	06:27	08:57	08:52	09:28	09:33	10:33	10:37	19:00	19:05	19:31	18:46	19:42	
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	07:05	07:15	09:43	09:36	10:17	10:22	11:23	11:28	19:54	20:01	20:31	19:41	20:42	
ארה"ב, בולטימור (ק)	07:11	07:05	09:21	09:23	10:00	09:58	10:59	10:58	18:45	18:35	19:04	18:19	19:15	
ארה"ב, ברוקלין (ק)	07:01	06:55	09:10	09:12	09:50	09:48	10:49	10:48	18:33	18:24	18:53	18:07	19:04	
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	07:02	06:56	09:10	09:12	09:50	09:48	10:49	10:48	18:34	18:24	18:53	18:08	19:05	
ארה"ב, דטרויט (ק)	07:39	07:32	09:45	09:48	10:27	10:24	11:26	11:24	19:09	18:59	19:29	18:42	19:40	
ארה"ב, האוסטון (ק)	07:20	07:16	09:38	09:39	10:12	10:11	11:12	11:12	19:04	18:57	19:22	18:40	19:32	
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	06:53	06:48	09:08	09:09	09:44	09:42	10:43	10:43	18:32	18:24	18:51	18:08	19:02	
ארה"ב, מיאמי (ק)	07:17	07:14	09:38	09:39	10:10	10:10	11:11	11:11	19:05	18:59	19:23	18:42	19:33	
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	06:58	06:51	09:05	09:08	09:46	09:44	10:45	10:44	18:29	18:19	18:49	18:03	19:00	
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	07:25	07:19	09:34	09:36	10:14	10:12	11:13	11:12	18:58	18:48	19:17	18:32	19:28	
ארה"ב, שיקגו (ק)	06:57	06:50	09:04	09:06	09:45	09:43	10:44	10:43	18:27	18:17	18:47	18:01	18:59	
בוליביה, לה-פס (ח)	06:08	06:13	08:45	08:42	09:12	09:15	10:16	10:19	18:30	18:31	18:54	18:13	19:03	
בלגיה, אנטוורפן (ק)	07:57	07:47	09:50	09:54	10:41	10:37	11:38	11:36	19:14	19:01	19:36	18:45	19:50	
בלגיה, בריסל (ק)	07:57	07:47	09:51	09:55	10:41	10:37	11:38	11:36	19:15	19:02	19:37	18:46	19:50	
ברזיל, סאן פאולו (ח)	05:39	05:44	08:16	08:12	08:44	08:48	09:49	09:52	18:11	18:14	18:34	17:55	18:43	
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	05:27	05:33	08:01	08:05	08:32	08:36	09:37	09:40	17:55	17:57	18:21	17:38	18:31	
בריטניה, לונדון (ק)	07:15	07:05	09:08	09:12	09:59	09:55	10:56	10:54	18:34	18:20	18:54	18:08	19:08	
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	07:26	07:15	09:15	09:20	10:09	10:04	11:06	11:03	18:39	18:25	19:02	18:12	19:17	
גרמניה, ברלין (ק)	07:22	07:12	09:13	09:18	10:06	10:01	11:03	11:01	18:39	18:25	19:14	18:10	19:14	
גרמניה, פורנקפורט (ק)	07:39	07:29	09:34	09:38	10:23	10:20	11:21	11:19	18:58	18:45	19:20	18:29	19:33	
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	05:38	05:44	08:16	08:11	08:44	08:48	09:49	09:52	18:15	18:18	18:36	17:59	18:46	
הודו, מומבאי (ח)	06:31	06:30	08:56	08:56	09:26	09:26	10:27	10:28	18:25	18:20	18:43	18:03	18:52	
הודו, פונה (ח)	06:27	06:26	08:52	08:52	09:22	09:22	10:23	10:24	18:21	18:16	18:44	17:59	18:49	
הונגריה, בודפשט (ק)	06:54	06:46	08:54	08:57	09:40	09:37	10:38	10:37	18:18	18:06	18:39	17:50	18:52	
טורקיה, איסטנבול (ק)	07:06	06:59	09:14	09:16	09:54	09:52	10:53	10:52	18:38	18:28	19:07	18:12	19:09	
יוון, אתונה (ק)	07:28	07:23	09:40	09:42	10:18	10:16	11:17	11:17	19:04	18:55	19:32	18:39	19:34	
מולדובה, קישינב (ק)	07:15	07:07	09:15	09:19	10:01	09:58	10:59	10:58	18:39	18:28	19:12	18:12	19:13	

לוח זמנים לשבוע פרשת בראשית בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמוה"ז				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
18:49	17:59	18:40	18:45	18:17	18:22	10:25	10:25	09:24	09:24	08:53	08:54	06:29	06:27	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:33	18:29	19:21	19:12	18:48	18:40	10:07	10:12	08:59	09:06	08:15	08:23	05:46	05:57	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
18:15	17:24	18:06	18:12	17:41	17:47	09:54	09:54	08:54	08:53	08:21	08:21	06:01	05:58	נפאל, קטמנדו (ח)
19:25	18:37	19:17	19:18	18:54	18:56	10:51	10:53	09:48	09:50	09:20	09:22	06:49	06:51	סינגפור, סינגפור (ח)
18:44	17:38	18:30	18:43	17:54	18:07	10:32	10:30	09:35	09:31	08:47	08:43	06:52	06:41	פולין, ורשא (ק)
18:36	17:46	18:27	18:27	18:04	18:04	09:52	09:55	08:49	08:51	08:19	08:22	05:46	05:50	פרו, לימה (ח)
19:49	18:49	19:36	19:48	19:05	19:16	11:35	11:33	10:37	10:34	09:55	09:52	07:50	07:42	צרפת, ליון (ק)
19:59	18:57	19:45	19:58	19:13	19:26	11:46	11:44	10:48	10:44	10:04	10:00	08:03	07:54	צרפת, פריז (ק)
18:15	17:27	18:07	18:09	17:44	17:47	09:43	09:44	08:41	08:42	08:12	08:14	05:42	05:43	קולומביה, בוגוטה (ח)
19:26	18:29	19:14	19:24	18:46	18:56	11:11	11:10	10:13	10:10	09:33	09:30	07:25	07:18	קנדה, טורונטו (ק)
19:02	18:03	18:50	19:01	18:19	18:30	10:48	10:47	09:50	09:47	09:09	09:06	07:04	06:56	קנדה, מונטריאול (ק)
18:55	18:01	18:45	18:53	18:18	18:26	10:37	10:37	09:38	09:36	09:03	09:01	06:47	06:42	קפריסין, לרנקה (ק)
19:04	17:55	18:49	19:04	18:11	18:26	10:53	10:51	09:57	09:52	09:06	09:01	07:15	07:03	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
18:38	17:31	18:22	18:38	17:46	18:02	10:27	10:24	09:31	09:26	08:39	08:33	06:49	06:37	רוסיה, מוסקבה (ח)
18:29	17:28	18:17	18:28	17:44	17:56	10:16	10:14	09:18	09:14	08:35	08:32	06:32	06:23	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
19:34	18:37	19:21	19:33	18:53	19:05	11:21	11:19	10:23	10:19	09:40	09:36	07:37	07:28	שוויץ, ציריך (ק)
18:34	17:45	18:25	18:29	18:02	18:06	10:06	10:07	09:05	09:05	08:35	08:36	06:08	06:08	תאילנד, בנגקוק (ח)

אגרות קודש

ב"ה, ב' מ"ח, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו ומפני טרדות חודש תשרי לא עלתה בידי לענות עליו עד עתה...

במ"ש אודות השאלה המצערת... הנה מה בצע בהנחומים מה שמנחמים את עצמם ואת אחרים בדברים טפלים, בה בשעה אשר נשמות התלמידים והתלמידות שי צועקות מרה בקלא פנימאה דלא אשתמע, וטענתם, חפצנו ורצוננו או ללמוד במוסד שיסדו כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע ושיתנהג ברוחו דוקא וכוונתו, ותמורת זה הנה ישנם כמה כתות שלומדים במעטאדע שהנהיגו המשכילים בעת מלחמתם בכל הקדוש לישראל ומבזבזים על זה את זמננו היקר (שגם המחנכים הבלתי דתיים מסכימים שממבט נקודת החינוך הנה השיטה עברית בעברית מאבדת זמן התלמידים), בה בשעה שהרי יכולנו ללמוד תורת משה מצותי' ומנהגי ישראל שגם הם תורה הם ואין הזמן מספיק מפני העקשנות בשיטה הני"ל, הריבוי דלימודי חול וכו' ולא עוד אלא שבכמה כתות מקדמים לימודי החול ללימודי הקדש, והרי ידוע פתגם הצ"צ אשר ההתחלה משפיעה על כל ההמשך ולא עוד אלא שלומדים ילדים וילדות ביחד גם בגיל כזה שאין הדבר רצוי כלל וכלל ולא עוד אלא שישנם בין המורים שאינם יראי שמים וכו' ובמילא משפיע גם על התלמידים והתלמידות.

וכל המענות והתיורצים על זה אשר כללותם הוא שישנו מקום שהוא גרוע עוד יותר ושכל אחד מענינים הני"ל יש מי האשם בזה ובמילא לא עלי צריכה להיות הטענה וכו' וכו', הנה דבר ברור שהתלמידים והתלמידות אינם אשמים בכל זה, ודבר ברור ג"כ אשר חיים כולכם היום הוא ע"י ואתם

המשך בעמוד רסח

סדר מצות הדלקת נרות לשמיני עצרת, שמחת תורה ושבֿת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחול"ל נותנים בערב החג (שמיני עצרת) גם עבור היום השני (שמחת תורה)). אסור לטלטל, ח"ו, את קופת הצדקה לאחר ההדלקה, ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

ערב שמיני עצרת ושמחת תורה (בחול"ל): ערב שמיני עצרת)

מלכתחילה רצוי להדליק את הנרות לכבוד החג לפני החשיכה, על פי לוחות הזמנים הנפוצים, אך אם לא הספיקו להדליק את הנרות מבעוד יום, ניתן להדליק גם מאוחר יותר, אך אז אין להדליק את הנרות באמצעות אש חדשה, אלא רק על ידי אש מועברת מאש שהודלקה לפני החג. משום כך ראוי להדליק – בחול"ל לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה), כדי לאפשר בעת הצורך להעביר אש לצורך הדלקת נרות החג כשנאלצים להדליקם מאוחר. עצה זו חשובה במיוחד לאלה הגרים בחול"ל, הזקוקים לאש שנדלקה מערב חג לצורך הדלקת הנרות בלילה השני של שמחת תורה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיֵינוּ וְקִיְּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

בחול"ל ליל שמחת תורה

זמן הדלקת הנרות – בליל החג השני רק בלילה (לא לפני צאת הכוכבים). הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות על ידי העברה מנר דולק ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיֵינוּ וְקִיְּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

ערב שבת קודש פרשת בראשית

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קִדְּשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיית רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח בת תמר**

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי זוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי זוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי זוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

הושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00494
04/10/2015

P.P.
שולם
1949
תל אביב

